- 781113

Emlékül

Dr Erdős Károlynak,

szíves barátsággal,

Debrecen, 1938 szeptember 10.

Kozma Zsigmond

nyug. bihari nagybajomi

lelkipásztor, tb. esperes.

240

BIBLIA' TÁRHÁZA,

MELLYBEN

AZ Ó és UJ TESTAMENTOM' KÖNYVEINEK és RÉSZEINEK

SUMMÁI,

és

AZOKBÓL VALÓ ÉPÜLETES

RÖVID TANÚSÁGOK

FOGLALTATNAK,

A' SZENT IRÁSNAK OLVASÁSÁRÓL TANITÓ

ELŐLJÁRÓ-BESZÉDDEL

EGYÜTT.

FRANTZIA NYELVEN KI-ADTA

OSTERVALD FRIDERICH JÁNOS,

MAGYARRA FORDITOTTA

N. S. P. P. Mihályi Mihályi Németh Sámuel

A' Felsöbbeknek Engedelmekböl.

GYÖRBEN,

Nyomtattatott Streibig Gergely János, Királyi, Püspöki és Városi privil. Könyv-nyomtató által,

M. DCC. LXXX-dik Esztend.

LEGATUM ARMITIANUM

MÉLTÓSÁGOS BELEZNAI

BELEZNAY MIKLÓS

URNAK,

CSÁSZÁRI és APOSTOLICA FELSÉGEK'

GENERALIS

FŐ-STRÁSA-MESTERÉNEK,

NÉKEM

JÓ PÁTRÓNUS URAMNAK,

és

MÉLTÓSÁGOS ASZÓDI

PODMANICZKY

ANNA MÁRIA

ASZSZONYNAK,

MOST TITULÁLT

GENERALIS Ő NAGYSÁGA'

KEDVES és ISTENFÉLŐ

HÁZAS-TÁRSÁNAK

KEGYES

PÁTRÓNA ASZSZONYOMNAK,

Az Áldásoknak ISTENétől, mind a' két Életre fzükséges Jókat kivánok.

MÉLTÓSÁGOS

UR, és ASZSZONY,

NÉKEM

KEGYES PÁTRÓNUS URAM!

és

JÓ PÁTRÓNA ASZSZONYOM!

Amaz ISTENnek szíve szerént való Férj-fiú Dávid *Király és Próféta, egyik* Drága-kö gyanánt való Énekében, *úgymint a' XVI. 'Sóltárban*, az Erös ISTENnek, *kiben* bizik *vala, buzgóságosan a'* meg-tartásért *esedezvén, igy szóll a' maga Lelkének:* Mondjad ezt az URnak; én URam vagy Te, jóllehet semmi Jóm Néked nem haſználhat.

Igazán, magát az ISTENnek szolgálatjára szentelt Lélekhez illendő értelem, az ónnön Jósága felől alázatosan, a' JEHOVÁnak *pedig leg-főbb Méltóságáról felségesen gondolkodni. Ugyan-is, ha mi Jó bennünk vagy birtokunkban vagyon; azt az egyedül* Jó ISTENtöl *vettük, a'* Ki *mint hogy maga* ád életet, lehelletet *és* mindeneket, semmi nélkül nem szükölködvén, *sőt önnön-magától Magának mindenekre elégséges lévén, Magában tökélletesen boldog: Tehát a' mi* Jóságunkból, *akár mennyi légyen-is az, nints leg-kissebb* haſzna-is *ö-néki, és minden* Jónk-is Ő hozzája fel-nem hat, *hogy abból az ő tellyes Bóldogsága valami öregbülést venne.*

Mert hogy az ő régi Népétől kivánt vala Áldozatokat, ma-is pedig akar Könyörgések és Hálá-adások által

tiſztel-

tiſzteltetni; azzal nem Ö-maga valamelly ſzükségére hanem a' mi tartozó kötelességünkre és haſznunkra tzéloz: Hogy tudni-illik, mindenben Ö tőle való függésünket előttünk viselyük, és azt, hogy Ö minden Áldásoknak Adója illyen Adózásokkal nyilván meg-bizonyitván, újabb alkalmatosságokat ſzolgáltassunk Ö Felségének a' vélünk való jóltételre, ſzükségeinknek bé-töltésére.

Hasonlóképen, akar jó tselekedeteink által ditsőíttetni, nem azért mintha Ö-magában ditsőségesebbé tétettethetne; Hanem, a' mennyiben mi a' Kegyességnek gyakorlásában az ő Tökélletességeit követvén téſzünk arról bizonyságot, hogy a' mi ISTENünk Felséges, Jó, Irgalmas, Mindenható, Bölts, Igaz és Szentséges, és az Ö meg-esmérésére és Ditsőségének hirdetésére másoknak-is épületes példát mutatunk és méltó okot adunk.

Illyen módon már, Nemde haſznál-é az Ember az Erös ISTENnek? midön magának haſznál a' bölts Ember, *azt kérdhetni a' Témán' Nemzetéből való Élifázzal, Jób. 22: 2.* Bizony, ha mind azokat meg-tselekedéndjük-is, a' mellyek nékünk parantsoltattak, ezt kell mondanunk: Haſzontalan ſzolgák vagyunk mert a' mit kellett tselekednünk azt tselekedtük. *Luk. 17: 10.*

Tovább mégyen azért a' kegyes Dávid az ő elmélkedésében, és minekutánna arról hogy ő ISTENnek ſemmi haſznot nem tehetne, vallást tett, azokkal a' ſok Jókkal mellyeket az ő ISTENétől, mint Izraelnek Királyja és Prófétája mások felett vett vala, kiván haſználni a' Szenteknek kik

e' földön vagynak, és a' Betsületeseknek, kikben vagyon minden ö gyönyörüsége.

Ezeken, a' kiket illyen méltóságos nevezetekkel illet, érti kétség kivül az Iraeľ Népét mellyet a' Jehova külónós Szövetségre való fel-vétellel meg-tiſztelt vala, hogy lenne Ő-néki minden Népeknek felette kiváltképen-való Népe, Papi Orſzága és Szent Népe, *2Mós. 19: 5. 6. És főképen tzéloz ebben a' Népben azokra,* a' kik az URat igazán félnék és Parantsolatit meg-tartanák, *a' minémüeknek másutt* Társoknak *vallja magát lenni a' Szent Férjfiú.* 'Sólt. 119: 63. vers.

Ha visgáljuk, miképen haſznált ő az ő Jóságával és Javaival az illyeténeknek: Közönségesen ſzóllván, úgy találjuk felőle meg-iratva; Hogy Izraelnek Királyja lévén, legelteti vala az Istennek örökségét az ö Lelkének tökélletessége ſzerént, és az ö Kezeinek okossága ſzerént vezérelte. 'Sólt. 89. ut.

Nevezetesebben pedig, midőn vólna néki nagy kedve *és egéſzen el ſzánt igyekezete, hogy* az ö URának Istenének Nevének Házat építene *a' végre, hogy az Ó Szövetségbéli Szentek és Betsületesek, az akkori időhöz alkalmaztatott módon, annál épületesebben gyakorolhatnák a' közönséges Iſteni Szolgálatot, nem tsak ſok aranyat, ezüſtöt, drága-köveket, és egyéb ſzükséges dolgokat ſzerzett és ajándékozott; Hanem minden meg-kivántató jó Rendeléseket-is irásba tétetvén, Fijának Salamonnak meg-hagyta Iſtenes ſzándékának végben vitelét.* 1Krón. 28.

Kivált-

Kiváltképen, a' mennyiben vala az ISTEN' Népének Prófétája, az ISTENnek ö benne ſzólló Lelke által annyi külömbb-külömbbféle gyönyörüséges Énekeket ſzerzett, *a' mellyekkel, valamint az Izraéliták az ő közönséges Iſteni Tiſztelet-ekben élnek vala; Ugy az Uj Teſtamentombéli Anya-ſzentegyházban-is minden Kereſztyének az ő Lelkeiknek épületére és vígaſztalására táplálják áhitatosságokat.*

Találtatik pedig illyen Dávidi kegyes és buzgó indúlat mái napon-is minden igaz Hivekben, valakik az ISTENnek külömbb-külömbbféle javait és ajándékait magokban és magok körül tapaſztalják. Azért-is örömeſt kivánnak az ő Hiteknek Tselédinek, mint a' ſzentúl élésre Mennyei Hivatallal el-hivattattaknak és drága lelki méltósággal meg-tiſzteltetteknek haſználni; Gyakorolván ekképen a' Szenteknek egyességét, *és* a' Kereſztyéni ſzeretetet, *melly a' Kriſtus' Tanitványinak fő meg-esmértető tzimere, és az ISTEN' Szeretetének nagy bizonysága.*

És éppen ennek a' ſoha eléggé nem ditsértethető drágalátos Jóságnak és mennyei virtus*nak követésében foglalják* NAGYSÁGTOK-*is magokat,* MÉLTÓSÁGOS URAM, *és* ASZSZONYOM; *midőn* a' Szenteknek tett több ſzolgálatjok *mellett,* mellyre adták magokat (*: a' miképen egy Ház-népről emliti Szent Pál,* 1 Kór. 16: 15.:) *ennek az igen ſzükséges és haſznos Könyvnek Magyar nyelven való ki-nyomtatására, és Hazánkban lévő minden Hitbéli Atyafiakkal való közlésére, ISTENtől vett Javaikból elegendő költséget önként és jó kedvel ajánlottanak.*

Marad-

Maradjon NAGYSÁGTOKNAK *ezen kegyes* Patrociniumoknak *és tôbb példás Jótéteményeiknek emlékezete a' kövétkezendô Nemzetség elôtt áldásban; ISTEN*tôl *pedig végyenek* NAGYSÁGTOK, *ez idôben jutalomúl békességes, bóldog és hoſzſzú életet; melly után* elégittessenek-meg amaz Is REN elött való 'örömmel, és az ö Jobbja felöl való mindenkori gyönyörüséggel, *melly tartatik azoknak*, a' kik az ö Javaikkal haſználtanak a' Szenteknek, kik e' földön vagynak, és a' Betsületeseknek, kikben vagyon minden ö gyönyörüségek, *kivánom minden Iſtenfélôkkel egyûtt, valakik e'* TÁRHÁZZAL *az ô Lelkeknek épületére élni ôrvendenek.*

NAGYSÁGTOKNAK

alázatos Szolgája
NÉMETHI SÁMUEL P. Pr.

AZ AUTORNAK
ELŐLJÁRÓ-BESZÉDE.

Mellyben ennek a' *Munkának* készittetésének oka és alkalmatossága meg-jelentetik, és *a' Szent Irásnak olvasása* aránt OKTATÁS adatik.

KÉszittetett vólt leg-elsőben ez a' Munka a' Neocomumi Frantzia Reformata Ekklésiáknak számokra illyetén tzéllal; Hogy a' Szent Gyülekezetekben az Isteni Szolgálaton a' BIBLIÁnak olvasása a' Kősségnek annál épületesebb lenne, mindenik Résznek a' Summája meg-jelentvén, mitsoda dolgok vagynak abban bé-foglaltatva, és azoknak haszná a' Tanúságok elő-adván.

Ennek a' Munkának ki-dolgozásában pedig ezekre vólt vigyázás: 1. Hogy a' mennyire tsak lehetett, rövideden jegyeztetnének-meg a' Tanúságok, úgy mindazáltál, hogy azonban semmi szükséges dolog el-ne hagyattatnék, és a' homályosság-is el-távoztattatnék. Azért kellett pedig igy tselekedni, hogy egy részént az Isteni Szolgálat igen hoszszúra ne terjedne; és más részről, hogy azokat a' nem sok számú és nem hoszszas Tanúságokat a' Kősség könnyebben meg-tarthatná. Ugyan azon tekintetekre nézve, az ollyan Részek, a' mellyek hoszszatskák vóltak, vagy sok dolgokat foglalnak vala magokban, Szakaszokra osztattattak.

2. Vagynak némelly Részek, a' mellyeknek sem Summájok, sem belőlők való Tanúságok nem találtatnak külőnősen.

Hogy ezeket a' Réſzeket el-hagytuk, minden időbéli és még ma-is némelly Helyeken lévő ſzokáshoz alkalmaztattuk magunkat; ahoz nevezetesen, a' mi meg-tartatik az Ánglia-Orſzágbéli Ekklésiában, a' hol hasonlóképen ſok Réſzek el-hagyattatnak a' Szent Irásnak olvasásában, (: a' mint meg-láthatni abban az Olvasásoknak Mutató-Táblájában, a' melly annak az Ekklésiának kiváltképen-való *Liturgiá*jának elein találtatik:) Az Olvasok megfogják látni ebben a' Munkában, a' mellyek légyenek azok a' Réſzek, a' mellyek a' rend-ſzerént-való Iſteni Szolgálaton nem ſzoktanak olvaſtatni, és könnyen ki-találhatják az okát-is, miért hagyattatnak-el azok: Azonban mindazáltal gondosan fel-jegyzettük azoknak Rövid-ſummájaikat.

Minthogy pedig elsőben tsak a' Neocomumi Ekklésiáknak ſzámokra kéſzittetett vólt ez a' Munka, nem-is vólt akkor ſzándékunk, hogy Világ' eleibe botsáttassék. De hogy oſztán elterjedett, és ſok kegyes Emberek itélték, hogy magános ſzemélyeknek és Ház-népeknek-is haſznos lehetne. Végre megegyeztünk benne, hogy újolag ki-nyomtattassék, és közönségessé tétettessék.

És ſenki bizony nem tagadhatja, hogy az illyen forma ſzándék, a' minémű vólt fel-téve ebben a' Munkában, jól véghezvitetett lévén, igen nagy haſznú nem vólna, a' Szent Irásnak a' Köz-néppel könnyebben való meg-értetésére. Sőt, tsudálkozhatni rajta, hogy eddig az ideig nem ſzolgáltatott valaki a' közrendű Kereſztyéneknek ſzükséges ſegitségeket, és hogy a' kik a' Szent Irásnak magyarázatjára Könyveket tsináltanak, tsak éppen a' Tanitóknak és a' Túdósoknak ſzámokra irtanak, és nem munkálódtanak hasonlóképen a' Köz-népnek, és igen ſok ſzámú együgyű ſzemélyeknek-is oktatásokra. (*)

Távol

(*) Ditsérettel emlitendők itten e' következendő Munkák, mellyek a' mi Nyelvünkön Világot láttanak, noha már igen ritkák találtatnak.

1. A' *Szent Irás' Summája*, mellyben a' Hiſtóriák, Törvények, Parantsolatok, Jövendölések, Intések és Oktatások, más több Szent Irás-hoz tartozandó emlékezetes dolgokkal együtt rövideden foglaltatnak, és a' Ke-

Távol vagyok én ugyan attól, hogy azt gondolnám, mintha én tökélletesen véghez vittem vólna azt, a' mi e' dologban a' fel-tett szándék vala, és eleget tettem vólna ebben a' Munkában annak, a' mi a' közönséges építésre szükséges vólna. De azért, nem akartam azt ki-nem adni, abban, a' miben vagyon, vagy tsak addig-is, míg ennyi sok Tudos és alkalmatos Férjfiak között találtatni fognak, a' kik illyen Munkára magokat reá adnák, a' melly noha a' Köz-népnek számára való, mindazáltal nem lenne illetlen a' leg-tudósabbakhoz-is, sőt éppen az ő Tudományok és az ő tehetségeik kivántatnának reája.

De minthogy hijába adatnának az Embereknek segitő eszközök kezeikbe a' Szent Irásnak hasznosan való olvasására, ha magokat arra reá nem adnák, vagy ha azt nem olvasnák ollyan készülettel, a' minémű szükséges: Nem lészen helytelen itt az aránt némelly Oktatásokat tenni.

Leg-elsőben-is méltán fájlalhatni sok Embereknek restségeket, a' kik a' Bibliát éppen nem olvassák. Még azok között-is, a' kiknek *commendál*tatik a' Szent Irásnak olvasása, leg-többek nem adják arra magokat reá. Az igaz, hogy igen sok Emberek nem-is olvashatják azt, azért, mert nem tanúltanak olvasni; a' melly-is felette nagy gonosz és szégyen a' Keresztyéneknek, hogy ő közöttök mind eddig ollyan nagy vólt az olvasást nem tudóknak számok. Azt-is lehet mondani, hogy sokak azért nem olvassák az ISTENnek Beszédét, mivelhogy szegények lévén, nem szerezhetik-meg magoknak ezt a' Szent Könyvet.

a' Keresztyéneknek lelki épületekre ki-botsáttattak, a' Tekintetes és Nagyságos Ruszkai Kornis Kata Aszszonynak ő Nagyságának Istenes Költségével, a' Gyula-Fejérvári Páterek által. Kolosváratt nyomtattatott 1695-dik esztendőben, *in* 12-*mo*.

2. *Igaz és tökélletes Bóldogságnak Úta*, Angliai nyelvből fordittatott Somosi Petkő János által. Nyomtatt: S. Patakon, 1658. *in* 8-*vo*. Ebben a' Könyvben a' Szent Irásnak Részei renddel Kérdések és Feleletek által világosíttatnak és belőlők Tanúságok tétetnek.

3. Az *Uj Testamentomot* az Aug. Conf. lévők 1754-ben ki-adván Laubanban, minden Részek után hasznora forditásokat, és az Apostolok' Leveleire bővebb magyarázó Jegyzéseket-is tettenek.

vet. A' kiknek ISTEN világi jókat adott, azoknak kötelességek vólna, hogy az ő tehetségeknek valamelly részét ez illyen szent és hasznos végre szentelnék; hogy abból az efféle szegényeknek Bibliák szereztetnének. Még azt-is mondhatjuk, hogy sok tselédek és szolgálatban lévő Személyek, erre az olvasásra, noha az nékiek ollyan szükséges vólna, nem érkezhetnek, mivel az ő Gazdáik nem hagynak arra való időt nékiek. De éppen magok menthetetlenek annyi sok Keresztyének, a' kiknek vagyon módjok az ISTEN' Beszédének olvasásában, és még-is azt olvasni nem méltóztatnak.

Az ISTEN az ő mélységes Bőltsesége és nagy Jósága szerént egy leg-tökélletesebb eszközt adott az Embereknek kezekbe az ő tanittatásokra, a' melly-is az ő ki-jelentett Beszéde. Az ő maga Lelke által igazgatta a' Prófétákat és az Apostolokat, és tetszett Ő Felségének, hogy azoknak Irásaik meg-tartatnának a' végre, hogy azokban az Igazság mindenkoron meg-maradna, és meg-ne vesztegettetne az Embereknek feledékenységek, változandóságok, gonoszságok és restségek által. És igy hát a' Szent Irás az ISTENnek leg-drágalátosabb Ajándéka, a' mellyet az ő Fia mellett adott az Embereknek; Ebbe a' Kintses-tárházba tette-le mind azt, valami minket meg-gazdagithat és bóldogokká tehet. A' ki már az ISTENnek ezzel az ő Ajándékával nem él a' maga hasznára: Vallyon nem betsüli-é kevésre mind az ISTENt, mind pedig az ő Ajándékát? és nem kell-é annak maga felől igen nagyot állitani, a' ki azt gondolja, hogy ő el-lehet e' nélkül a' segitő eszköz nélkül, mellyet Önnön-maga az ISTEN ollyan szükségesnek itélt.

Az Első Keresztyéneknek közönséges szokások vala a' Szent Irással való élés; és a' miképen az rend-szerént olvastatik vala az ő Gyülekezeteikben, úgy nagy szorgalmatossággal és tisztelettel olvassák vala azt az ő Házok-népe előtt-is. A' Keresztyénségben sok Helyeken ez a' Szent Irás' olvasásának szabadsága ismét helyre állittatott a' Kösségnek: De azzal leg-többek, a' kiknek szabad vólna, nem élnek.

Ebből a' Szent Könyveknek olvasása aránt való kedvetlenség-

ségből származik az a' Tudatlanság, a' melly a' köz-rendű Keresztyéneket el-foglalta; e' miatt vagyon, hogy csak imígy-amúgy tudják a' Keresztyénségnek Tudományát és Kötelességeit, és azok felől sokak egészen helytelen értelemben-is vagynak. Ez, annyi sok uralkodó Tévelygéseknek, és naponként szaporodó és terjedő feslett és istentelen vélekedéseknek a' forrása, (:kútfeje:) Mert ugyan-is, mihelyt el-hagyja Ember a' Szent Irást, (:melly a' mi Hitünknek egyetlen-egy *Régulája*, és minden Tudományunknak eredete:) és a' maga tulajdon okoskodásait követi: Lehetetlen néki el-nem tévelyedni; Ezen oknak kell tulajdonitani a' Keresztyéneknek lágy-melegségeket, és egészen testi 's világi életeket. Mind ezek onnan származnak, hogy nem olvastatik a' Szent Irás, és nem élnek véle arra a' végre, a' mellyre az nékünk adatott.

Az igaz ugyan, hogy a' Keresztyéneknek ezt a' restségbéli fogyatkozásokat ki-lehetne valamelly részben pótolni az ISTEN' Beszédének a' Szent Gyülekezetekben való olvasása által; és ha tsudálkozunk rajta, hogy a' Kősség azt nem olvassa: még inkább lehet azon tsudálkozni, hogy ollyan hoszszú idő alatt nem gondolkoztanak a' felől, hogy helyre állittatott vólna a' Szent Könyveknek olvasásának az a' méltósága, a' mellyben az mindenkor tartatott, mind a' 'Sidóknak, mind pedig a' Keresztyéneknek, Isteni Tiszteleteken.

De ha közönségesen és rend-szerént olvastatnék-is a' Szent Irás a' Gyülekezetben, nem lenne az elég, ha tsak az ő Házaiknál-is nem olvasnák azt a' Keresztyének. Az ISTEN' Beszédének világos Parantsolati, az Anyaszentegyháznak mind az Ó mind az Új Testamentomban gyakorlott szokása, és sok más okok, a' mellyeket itt elő-számlálni nem lehet, erősitik ennek szükséges vóltát.

A' magánosan való olvasásban a' közönséges Helyen való olvasás felett még ez a' nyereség-is vagyon, hogy nagyobb megállapodással olvashat az Ember, jobban reá figyelmezhet a' dolgokra, azokat elő 's meg elő-veheti, és derekasabban alkalmaztathatja magára, a' mellyekre nintsen ollyan jó mód a' Templombéli olvasásokon.

Ez által lehet jobban haſznát venni annak-is a' mit a' kőzőnséges Helyen hallunk; mivel a' Templombéli Tanitásokban és Prédikátziókban elő-adatni ſzokott Tudományoknak értelmét nem lehet jól fel-venni, mikor az Ember nem jártas a' Szent Irásban. Effelett, a' magánosan való Olvasás neveli a' kegyességet és az áhitatosságot: De a' kik ezt az Olvasást el-múlatják; minden bizonnyal kedvetleneknek és izetleneknek tetſzenek nékiek az Iſteni Dolgok, a' mellyből oſztán ſzükségesképen az következik, hogy a' kegyességnek kőtelességeiben meg-reſtűlnek, és a' magok ſteſti indúlatjaik után erednek.

Hogy azért már arra menjűnk által mimódon kelljen a' Szent Irást olvasni, némelly Jegyzéseket fogunk itten tenni: *Elsőben;* A' Szent Irásnak Kőnyveiről, és annak kűlőmbb-kűlőmbbféle Réſzeiről. *Másodſzor* pedig arról, mitsodás indúlatokkal, vagy minémű kéſzűlettel kelletik ebben az olvasásban forgolódni.

I. Kiki tudja, hogy a' Szent Irás az Ó és az Új Teſtamentomot foglalja magában. A' mi illeti az Ó Teſtamentomnak Kőnyveit, a' mellyek-is Kriſtus URunk' El-jővetele előtt irattattak, minthogy a' Bibliának ezt a' Réſzét leg-kevesebbé ſzokták olvasni, sőt igen ſok Emberek éppen nem-is olvassák: Szűkséges itten ezeknek a' Kőnyveknek haſznos vóltokat meg-mutatni.

Igen meg-tsalatkozna, a' ki azt vélné, hogy azok tsak éppen a' 'Sidóknak adattattanak, a' Kereſztyénekre nézve pedig meg-ſzűnt vólna azoknak haſznok. Szent Pál azt mondja a' Rómában irtt Lev. XV. Réſz. 4. vers. Hogy *a' mellyek régen meg-irattattak, a' mi tanúságunkra irattattak-meg.* Szóllván azokról az állapotokról, a' mellyek az Izrael' Népén eſtenek vala, azt mondja 1Kór. X. v. 11. *Mind ezek példában eſtenek rajtok, meg-irattattak pedig a' mi intetésűnkre, kikre ez utólsó idők jutottanak.* A' Kriſtus maga inti az ő Tanitványit, Szent Ján. Év. V. v. 39. Hogy *visgálják az Irásokat; mert, úgy mond, nektek úgy tetſzik, hogy azokban örők életetek vagyon, és azok, a' mellyek én rólam bizonyságot téſznek.* Midőn illyen módon beſzéll a' mi URunk, a' Móses és Próféták Irásaiknak olvasását és visgálását *commendálja*, és más tőbb helyeken-is azont tselekeſzi.

Ezekben az Irásokban elő-adatott dolgoknak tudásától fűgg

a' Ke-

a' Kereſztyén Vallásnak Fó-ágazatinak értelmek ; a' mellyeknek igen erős és meg-jegyzésre méltó bizonysága az, hogy a' Kriſtus és az Apoſtolok ſzűntelen *citálják* az Ó Teſtamentombéli Hiſtóriákat, Jővendőléseket és Mondásokat. Sőt vagynak egéſz Kőnyvek az Új Teſtamentomban, a' mellyeket nem érthetni-meg, ha tsak az Ó Teſtamentomot valami figyelmetességgel nem olvaſta az Ember, és ezt lehet mondani mindenek felett a' 'Sidókhoz irtt Levélről, a' melly nem egyéb , hanem a' Tőrvénynek az Évangyéliommal való egyben-hasonlitása.

De , hogy jobban meg-esmérhessük az Ó Teſtamentom Kőnyveinek haſznos vóltokat, azt kell meg-gondolni , mit foglalnak azok magokban. Három félék azok, úgymint *Hiſtorias Könyvek*, *Tudományos* vagy *Tanitó Könyvek*, és *Próféziás Könyvek*.

A' *Hiſtóriás Könyvek* leg-elsők a' rendben. Kezdődnek a' Móses' Első Kőnyvén, és az Eſther Kőnyvén végeződnek.

Hiſtóriás Könyveknek neveztetnek azért , mert mind Hiſtóriák találtatnak bennek; ki-vévén a' Móses' Kőnyveinek némelly Réſzeit , a' mellyekben azok a' Tőrvények vagynak meg-iratva, a' mellyeket az ISTEN a' 'Sidóknak adott vala. Láthatni ezekben a' Kőnyvekben azokat a' nevezetesebb dolgokat, a' mellyek e' Világban eſtenek a' Vallásra és az ISTENnek Népére nézve, a' Teremtéſtől fogva a' Babilóniai fogságból való viſzſza-jővetelig. Ezeken a' Kőnyveken kell az Olvasást kezdeni; és ez aránt megjegyzésre méltó: hogy az ISTEN a' maga Anyaſzentegyházát legelsőben Hiſtóriák által akará tanitani. Ugyan-is a'Tanitásnak ez a' módja leg-egyűgyűbb és leg-világosabb , és minden rendű Embereknek elméjekhez leg-inkább alkalmaztatott. A' Hiſtóriákat mindenkor leg-kőnnyebb meg-fogni és meg-tartani; még a' gyermekek-is nagy munka nélkűl meg-érthetik azokat, és ezen a' fundamentomon-is kell az ő taníttatásokat kezdeni.

Más réſzről, Hiſtóriákon és meg-lett Dolgokon fundáltatott az egéſz Vallás, és a' Hiſtóriákból vétetnek a' Szent Irásnak igaz és ISTENtől ſzármazott vóltának meg-győzhetetlen Bizonyságai. Ezen fellyűl, az Ó Teſtamentomnak Hiſtóriáiban vagynak a' Vallásnak Tudományai és Kőtelességei; adnak előnkbe ſok ſzép

Pél-

Példákat, a' mellyekben meg-gondolhatjuk az ISTENnek Gondviselését, az ő Bőltseségét, az ő Jóságát, az ő Igazságát, a' Hivekhez való Szeretetét, és az őtet bosszantók ellen való Haragját. E' tekintetben méltó a' meg-jegyzésre a' 'Sidókhoz irtt Levélnek XI-dik Részе, Szent Pál akarván meg-mutatni, mitsodás a' Hitnek terméſzete, és mitsodák annak munkái, abban a' Részben elő-hordja a' Hitnek, az engedelmességnek és az állhatatosságnak azokat a' példáit, a' mellyek találtatnak a' Pátriárkáknak és azoknak a' nevezetes Személyeknek életekben, a' kik a' Kriſtus előtt éltenek. A' honnan már által-láthatni, melly igen haſznos az Ó Teſtamentom' Hiſtóriáinak olvasása, és visgálása a' Kereſztyéneknek.

Az Ó Teſtamentomnak azok a' Kőnyvei, a' mellyek *Tudományos*, vagy *Tanitó Könyveknek* neveztetnek: a' *Jób' Könyve*, a' *'Sóltárok*, és a' *Salamon' Irásai.*

Ezek a' Kőnyvek ugyan, nem éppen ollyan világosak, mint a' Hiſtóriás Kőnyvek. Találtatnak példának okáért a' Jób' Kőnyvében, és a' Példabeſzédekben némelly helyek, a' mellyeknek értelmét nem kőnnyű ki-találni; a' melly-is leg-tőbbſzőr a' Forditásoknak hijános vóltokból származik, és abból, hogy nehéz a' mi időnkbéli Nyelveken a' felette rővid és meſterséges és a' miénktől igen kűlőmbőző ſzóllásoknak formáit ki-tenni. De, a' felől, hogy efféle helyeken valamelly homályosság vagyon bennek, lehet azokat nagy haſzonnal olvasni.

Kőzőnségesen ſzóllván, ezeket a' három dolgokat találjuk azokban: *A' Vallásnak Tudományaira való Tanitást*, *Szent Életnek Réguláit*, és *Áhitatosságnak* 's *Kegyességnek Indúlatit.*

1. Láthatni azokban a' Vallás' Tudományának Főbb Ágazatit; minémüek ezek: Hogy vagyon ISTEN, e' Világnak Teremtője; Ő igazgat mindeneket az ő Gondviselésével; Ő tőle botsáttatnak a' jó és gonoſz dolgok; Ő védelmezi az Igazakat, meg-bűnteti a' Gonoſzokat. Ez a' tőkélletesen igaz ISTEN meg-fizet kinek-kinek az ő tselekedetei ſzerént; és más hasonló Tudományokat, a' mellyek ezekben a' Kőnyvekben fel-tétetnek, és

kivált

kivált a' Jób' Könyvében és a' 'Sóltárokban igen-igen világosan, és épületes példákkal meg-erősíttetnek.

2. Vagynak ezekben a' Könyvekben a' szent életnek álmélkodásra méltó Régulái, és igen hasznos Parantsolatok a' Vallásnak Fő Kötelességeiről: az Igazságról, a' Felebaráti Szeretetről, a' Tisztaságról és a' Mértékletességről, a' Békeséges-tűrésről, és más több *Virtus*okról.

3. Találni azokban, és kivált a' 'Sóltárokban, Áhitatosságnak szép indúlatit, és ISTENhez való Buzgóságnak drágalátos példáit. Látni ottan, melly igen meg-kell magunkat aláznunk az ISTENnek Felséges vólta előtt, minémű tiszteletteel kell imádnunk ezt a' Leg-főbb Valóságot, minémű figyelmetességgel és örömmel kell elmélkednünk a' Teremtésnek és Isteni Gondviselésnek tsuda munkáiról; minémű buzgósággal és háládatossággal tartozunk hirdetni az ő Tökélletességeit, és meg-köszönni az ő Jótéteményeit; minémű betsben kell tartanunk az URnak szent Törvényeit, és mitsoda nagy meg-betsülhetetlen hasznokat szerez a' Kegyesség azoknak, a' kik arra adják magokat. Tanúlhatjuk azokból, magunkat az ISTENre bizni, Őtet nyomorúságunkban segitségül hívni, engedelmességgel magunkat az ő Akaratjának alája botsátani, az ő Irgalmasságához folyamodni, a' meg-térés által, mikor ő ellene vétkeztünk. És igy hát, ezeknek a' Könyveknek olvasása igen alkalmatos az Áhitatosságnak fel-gerjesztésére és táplálására.

A' *Próféziás Könyvek* a' Prófétáknak Irásaik *Ésaiástól* fogva *Malakiásig*. Prófétziásoknak neveztetnek azért, mert főképen Prófétziákat, vagy Jövendőléseket foglalnak magokban; Nem mintha nem vólnának ezekben a' Könyvekben meg-jegyzésre igen méltó Históriák-is, mint Jérémiásban, Dánielben és Jónásban, és mintha külömbb-külömbbféle kegyességre való Oktatások-is nem találtatnának bennek; minémüek a' Prófétáknak Intéseik és Feddéseik. Hanem, a' Prófétziák tészik ezeknek a' Könyveknek nagyobb részét. És ezek a' Prófétziák három-féle nemüek. Vagynak ollyak, a' mellyek a' JÉSUS Krisztust és a' Keresztyén Anyaszentegyházat nézik. Vagynak mások, a' mellyek a' 'Sidókat illetik;

tik; és vagynak végre, a' mellyek azt adják-elő, a' minek más Népeken-is és e' Világnak birodalmaiban kell vala meg-esni.

Mikor az ember ezeket a' Prófétziákat olvassa: eleinte homályosságot talál azokban, de azonn nem kell tsudálkozni. Megkell *előszór* gondolni, hogy minden Prófétziának homályosnak kell lenni, leg-alább bizonyos tekéntetekben, az ő bé-tellyesedése előtt. Nem tsak nem vala az akkori időbéli Hiveknek idvességekre szűkséges, hogy ezek a' Jővendőlések nékiek világosak vólnának, és azokat tőkélletesen értenék: hanem el-titkoltatottnak-is kell vala lenni azoknak értelmének. Az ISTENnek mélységes Bőltsesége és az ő Gondviselésének tsudái sokkal világosabban ki-tűndőkőlnek, mikor meg-gondoljuk, hogy ő Felsége bétellyesítette a' maga Tanátsait és a' Prófétáknak Jővendőléseit, úgy hogy az emberek azt nem tudnák, és ollyan eszkőzők által, a' mellyeket senki nem gondolt vólna.

Más részről ha ezek a' Jővendőlések egészen világosak vóltanak vólna minden *circumstantiá*kra nézve: az emberek akadályokat vethettenek vólna az ISTEN' Tanátsának véghez menetelének, ha tsak szűntelen-való tsudákat nem tselekedett vólna és e' Világnak rendét meg-nem változtatta vólna ő Felsége. Azért hát, igen nagy bőltseséggel vagyon az, hogy valamelly homályossággal fedezte-bé a' Prófétziákat.

Továbbá, azt kell meg-jegyezni, hogy a' mi régenten homályos vala, világossá lett a' bé-tellyesedés által. Nagyobb része azoknak a' Jővendőléseknek a' mellyek a' Kristusnak El-jővetelére, az ő Szenvedéseire, az ő Országára, a' 'Sidóknak Megvettetésekre, és a' Pogányoknak Hivattatásokra néznek vala: Már ma igen könnyű a' meg-értésre.

Azokban a' Jővendőlésekben, a' mellyek a' 'Sidókra tartoznak vala, és elő-adják vala Jérusálemnek veszedelmét és az ő el-szélledéseket, mellynek előszőr az Assiriabéliek és Babilóniabéliek által, annakutánna pedig a' Rómaiak által a' mi URunknak El-jővetele után nem sok idő múlva kell vala lenni; ezekben a' Jővendőlésekben, mondom, nintsen semmi nehézség, mivel a' Bétellyesedés tőkélletesen meg-világositotta.

A' mi

A' mi pedig illeti a' más Népekre és e' Világnak Birodalmaira tartozó Prófétziákat, a' miknek vagynak Ésaiásnak XIII. Réſzétől fogva a' XXIII-dikig, és a' Dániel' Prófétziájában: Ezeket nehezebb meg-érteni; azért, mivel a' kik azokat olvassák, leg-többek nem tudják azoknak a' Népeknek és időknek Hiſtóriáit: De azoknak, a' kik előtt a' Hiſtóriák esméretesek, egéſzen világosak. Ezen kivűl a' homályosságon kivűl, a' melly ſzármazik magokból a' dolgokból a' mellyekről ſzóllanak a' Próféták, vagyon még más rendbéli homályosság-is, a' melly ezeknek az ISTEN' Lelkétől ihlettetett Embereknek *Stilus*okból ſzármazik: Mert, ábrázolásokban adják vala elő a' dolgot, ſokféle hasonlatosságokra való tzélozással ſzóllanak vala, és ollyan ſzóllásoknak formáival, a' mellyek a' mi időnkbéli ſzokott beſzédektől igen kűlömbőznek. De, ollyan forma ſegitséggel, a' minéműt igyekeztűnk nyújtani ebben a' Munkában, és ha egy kevéssé hozzá ſzokik az Ember a' Prófétáknak nyelvéhez, könnyen által-láthatja, a' mit mondani akarnak. Ha pedig mind ezek után maradnak az ő Irásaikban ollyan helyek, a' mellyeket eléggé meg-nem értenénk: Idvességűnknek kára nélkűl lehet azoknak értelmeket nem tudnunk.

De igen nagy kár a' Prófétziáknak olvasását el-múlatni, a' miképen némellyek tselekeſznek. Ha a' Kereſztyének olvasnák és visgálnák azokat, ſzemekbe tűnő világosságot látnának azokból ſzármazni; Ollyan ſzépségeket találnának bennek, a' minéműeket meg-ſem gondoltanak vólna, és meg-tapaſztalnák, hogy ſokkal másképen hatna ſzívekre a' Vallásnak igazsága és drágalátos vólta, mint ſem moſtan.

Ugyan-is, ſemmit nem gondolhatni, a' mi világosabban és erőssebben meg-győzhetne bennűnket a' felől, hogy vagyon ISTEN, a' ki minden dolgokat igazgat, és a' ki ſzóll nékűnk az ő Beſzédében, mint ezek az illyen régi Prófétziák, a' mellyek ſzinte azon formán valának már a' 'Sidóknak kezekben a' mi URunknak El-jövetele előtt ſok ſzáz Eſztendőkkel, és a' mellyek ollyan pontban bé-tellyesedtenek. Ezért *commend*álja Szent Péter a' Kereſztyéneknek a' Prófétziáknak olvasását és visgálását,

mint az ő Hiteknek meg-erősítésére egészen alkalmatos eszközt. 2. Level. I. 19. *Vagyon igen erős Bizonyságunk, a' Prófétáknak Beszédek, mellyet hogy követtek, mint a' sötétségben világoskodó lámpást, jól mivelitek, míg a' Nap meg-világosodik, és a' Hajnal-tsillag fel-támad a' ti szíveitekben.*

* * *

AZ *Uj Testamentom* a' Szent Irásnak az a' Része, a' mellyet esmérni és tudni leg-inkább szükséges és hasznos a' Keresztyéneknek: Ha az Ó Testamentomot össze-vetjük az Újjal, ez a' világosabb és tökélletesebb.

Mert jóllehet az Évangyéliomnak Tudománya a' dolognak valóságára nézve egy a' Mósesével és a' Prófétákéval, mindazáltal bizonyos az, hogy a' Mennyei Igazságok, a' Kötelességek, az Igéretek, a' Fenyegetések nagyobb világossággal és hathatósággal vagynak elő-adva az Új Testamentomban.

Az Évangyéliom nem tsak el-űzte a' Törvénynek homályját, és nyilván-valóvá tette azt, a' mi tsak rész szerént vala kijelentetve a' Krisztus JESUS előtt: Hanem még sok ollyan dolgokat-is tanit, a' mellyeket a' régi Hivek nem tudnak vala, és a' mellyek a' Próféták előtt-is nem valának esméretesek; a' miképen a' mi URunk azt meg-jegyzi az Évangyéliomban, Szent Mát. XIII. 17. 1Pét. I. 10, 11. Ez az oka, hogy Szent Pál nevezi ezeket a' dolgokat *Titkoknak* Éfés. III. 4, 5, 6. vagy az előbbeni időkben meg-nem jelentetett dolgoknak.

Nem-is kell tsudálni, ha az Évangyéliomban nagyobb világosságot találunk mint sem a' Törvényben; mert az Ó Testamentomban Móses és a' Próféták szóllanak: De az Újban a' JÉSUS Krisztus szóll, az ISTENnek Fija, a' kiről az ISTEN ezt mondá, Szent Mát. XVII. 5. *Ez az én szerelmes Fiam, Ötet hallgassátok.* Meg-jegyzi ezt a' külömbbséget Szent Pál, mikor azt mondja: Hogy *sok izben és sokképen szóllott az ISTEN régen az Atyáknak a' Próféták által: Ez utólsó időben pedig szóllott nékünk az ő Fia által.* 'Sid. I. 1. ℣.

Foglalja pedig magában az Új Testamentom az Évangyéliomot, az Apostoloknak Tselekedeteikkel, és a' Leveleket.

E' két

E' két Részek közzűl rendre és méltóságra nézve első az Évangyéliom, a' mellyben-is találjuk *elöször*, a' mi URunknak Beszédeit azon módon a' mint az ő szentséges Szájából származtanak; azt a' szent és tökélletes Tudományt, a' mellyre Ő tanitotta az Embereket, hogy tudnák az ISTENt meg-esmérni, és Ötet Lélekben és Igazságban tiszteltni; azokat a' Kötelességeket, a' mellyeknek meg-tartását parantsolja az ő Tanitványinak, a' jövendő életbéli bűntetéseket és jutalmakat; még pedig mind ezeket ollyan világosan és hathatósan, a' miképen sohol másutt találni nem lehet.

Olvasssuk ottan az ő Tsudatételeit, a' mellyekben világosan tűndöklik az ő Isteni Hatalma és egyszersmind az ő nagy Jósága; minthogy ezek a' Tsudatételek nem egyebek vóltanak Jótéteményeknél. Szükséges, mikor az Évangyéliomot olvassuk, igen derekasan figyelmeznünk a' mi URunknak Tsudatételeire, mivel azoknak értelmes meg-gondolása által akará ISTEN az Embereknek meg-mutatni azt, hogy JESUS vólna a' Messiás.

Látjuk végezetre az Évangyéliomban ennek a' Nagy Idvezítőnek tökélletesen szent életét, az ő buzgóságát, és az ő Atyja akaratjához való engedelmességét, az ő nagy szeretetét az Emberekhez, az ő szelídségét, alázatosságát, igaz lelkűségét, tisztaságát, békességes-tűrését, e' Világtól való maga el-szakasztását.

Mind ezek az ő életében tűndöklő *Virtus*ok együtt megvóltanak az ő Halálában-is, még pedig leg-nagyobb mértékben. A' Krisztus Halálának Históriájához utóljára hozzá-ragaszta az Évangyéliom az ő Fel-támadásának, és Mennybe menetelének Históriáját, a' mellyek fundamentomi a' mi Hitűnknek, és Reménységűnknek.

Innét meg-tetszik; Hogy az Évangyéliom az Új Testamentomnak leg-nevezetesebb Része. Azért-is az Évangyéliomnak olvasása az Anyaszentegyházban mindenkor igen szűkségesnek tartatott; és valamiképen a' 'Sidók, noha olvasnák a' Prófétáknak Irásaikat, és azokat ISTENtől származottaknak tartanák, még-is affelől külőnős tiszteletteel viseltetnek vala a' Móses' Törvényéhez, és azt a' leg-első rendben helyheztetik vala: Ugy a' Keresztyé-

tyének-is minden időben kiváltképen-való nagy betsülettel vóltanak az Évangyéliomhoz. Innét származott az a' szokás, hogy fel-kelnek és fenn állva vagynak, mikor az Évangyéliom olvastatik a' Gyülekezetben; és hogy az Évangyéliom az Esztendőnek minden Vasárnapjain olvastatik és magyaráztatik.

Az *Apostoloknak Tselekedeteiben* láthatni, miképen prédikáltatott az Évangyéliom Krisztus URunknak Mennybe menetele után, mind Jérusálemben és a' szomszéd Helységekben, mind pedig e' Világnak több Tartományaiban. Ennek a' Könyvnek olvasása igen hasznos, és minthogy benne többnyire Históriák vagynak, elég világos.

A' *Levelek-is*, mellyeket az Apostolok irtanak és küldöttenek az ő idejekbéli Gyülekezetekhez, vagy bizonyos Személyekhez, hasonlóképen egyik részét teszik az Új Testamentomnak szent Könyveinek. Szent Péter jelenti 2. Level. III. v. 16. hogy az Apostoloknak életekben már a' Szent Pál' Levelei az ISTENtől származott Irásoknak rendiben helyheztetnek vala. Tetemes meg-tsalatkozás vólna azt hinni, hogy az Évangyéliom elég, és el-lehetni a' Levelek nélkül. Mert ezekben a' Levelekben sok Tudomány tzikkelyeinek magyarázatját találni, a' mellyek nintsenek ollyan külőnősen meg-világosíttatva az Évangyéliomban; és így az Évangyéliom sok tekintetekre nézve, világosabb, mikor a' Leveleket-is olvassuk mellette.

És, bizony a' Krisztusnak nem tetszett mindenkor sok dolgok aránt világosan és egészen ki-tenni a' maga értelmét; gyakran példákban és hasonlatosság szerént való szóllásoknak formáival tanitott, a' mellyekben vala valamelly homályosság, és a' mellyeknek nem kell vala elébb világosaknak lenni, hanem az ő Mennybe menetele után. Lásd, Mát. XIII. 11. Sőt, valának még némelly ollyan dolgok-is, a' mellyeket a' Krisztus nem mond vala meg az ő Apostolainak, míg e' Világon vala, és azért-is azok nem találtatnak az Évangyéliomban. Halljuk tsak, miképen szóll nékiek, Szent Ján. XIV. 12, 13. *Még sok dolgok vagynak, mellyeket néktek kellene mondanom: de mostan el-nem hordozhatjátok. Mikoron pedig el-jövénd amaz, az Igazságnak Lelke, a' mellyek kövétkezendők,*

dók, azokat meg-jelenti tinéktek, és vezérel titeket minden igazságra. Azért hát az Ő Irásaikban nagy világosságot, és külömbb-külömbbféle haſznos dolgokat találunk, sőt tellyességgel ſzükségeseket a' mi tanittatásunkra.

Hogy a' Leveleket jól meg-érthessük, arra kell főképen vigyázni: Mitsoda alkalmatossággal és tzéllal irták azokat az Apoſtolok? Ugyan-is, ők azokban a' ſzerént tanitanak külömbb-külömbbféle dolgokról, a' mint az idő a' mellyben irtanak, és az Ekklésiáknak ſzükségek kivánja vala; de, a' mit azokról a' dolgokról mondanak, a' Vallásnak igen ſok tzikkelyeinek nagy világosítására ſzolgál.

Kőzönségesen ſzóllván, az bennek a' tzéljok, hogy a' Kereſztyén Gyülekezetekben, a' mellyek az előtt tsak kevés idővel fundáltattak vala, meg-tartatnék a' Tudománynak és az Erkőltsőknek Tiſztasága, és a' Hivek meg-erősíttetnének a' Tévelygések ellen, a' mellyeket kezdenek vala a' 'Sidók és Pogányok kőzzül támadott némelly Emberek terjeſzteni, és a' mellyekkel megveſztegetik vala az Évangyéliomnak Tudományát. Fő tzéljok, mondom, az Apoſtoloknak minden ő Leveleikben ez, hogy felinditsák a' Kereſztyéneket a' Hitben és a' ſzent életben való állhatatosságra; mindenike azoknak a' jó tselekedeteknek gyakorlására, és a' Vallásnak kőtelességeire való Intéseken végeződnek. Sőt vagynak egynéhány Levelek, a' mellyek éppen nem-is egyéb tzéllal irattattak. Illyenek nevezetesen azok, a' mellyek *Közönséges Leveleknek* neveztetnek, a' mellyekben, ki-vévén egynéhány tzikkelyeket, a' hol az Apoſtolok mellesleg illetnek némelly Tudománynak Ágazatait, nem találni a' Kegyességnek Réguláinál és a' ſzent életre való ſerkentgetésnél egyebet.

II. Ezekből, a' mellyeket mondánk, láthatni; Hogy az Ó és Új Teſtamentom' Kőnyveinek Olvasása, az Oktatásnak és az épitésnek bőséges Tárháza.

De, hogy ezt a' haſznát lehessen venni; Szükség, hogy mikor olvassuk, a' ſzív és az elme jól el-kéſzíttetve légyenek; mert lehetne a' Szent Irást olvasni, még ſerényen-is; de mindazáltal még-is nem lenne annak ſemmi gyümőltse, ha Ember

nem

nem egyébért olvasná, hanem tsak azért hogy olvasson, és tsak úgy, mint egy ſzakmányt. Az Olvasás felől úgy kell gondolkodni, mint a' Kőnyőrgés felől, és az Iſteni Tiſzteletnek egyéb réſzei felől, a' mellyek ſemmit nem haſználnak, sőt még bűnné-is változnak, mikor azokban nem forgolódunk meg-kivántató helyes kéſzűlettel.

I. Szűkséges előſzőr a' *Figyelmetesség*, az az, mikor olvas az Ember, ſzűkség, hogy az elméje légyen ſzabad, tsendes, és más egyéb gondolatoktól űres. Mindenek felett arra kell vigyázni, hogy a' ſzívet a' gonoſz indúlatok el-ne foglalják, mert azok okozzák leg-inkább az elmének ſzéllyel-vonattatását, és a' nem figyelmezést az Olvasásban, ſzinte úgy mint az Imádkozás kőzben, az elme mindenkor tsak viſzſza-térvén azokra a' dolgokra, a' mellyekkel a' ſzív tellyes.

Ennekokáért, igen jó az Olvasásra ollyan időt válaſztani, a' mellyben ne légyen az Ember más dolgoktól el-foglaltatott, és nevezetesen a' reggeli időt. Haſznos léſzen egybe-ſzednűnk-is a' mi gondolatunkat, minekelőtte el-kezdenénk az Olvasást, és fel-ſerkentenűnk magunkat a' figyelmetességre; vóltaképen gondolkodván arról a' mit akarunk tselekedni, és meg-gondolván azt, hogy mikor a' Szent Irást olvassuk, az ISTEN beſzéll vélűnk, és az ő Beſzéde által akar az őrők életre vezérelni és bóldogokká tenni bennűnket.

Tovább, hogy figyelmetességgel lehessen olvasni; megállapodással kell olvasni: Ditsekednek némelly Emberek, hogy ők ſokat olvasnak, és a' Szent Irásnak egéſz Kőnyvein rővid idő alatt által-mennek. De nem lehet az Olvasás haſználatos kűlőmben, hanem reá való figyelmezés, elmélkedés és róla való gondolkodás által. Ollyan tulajdonsága vagyon az Olvasásnak, melly az elmének eledele, minémű vagyon a' teſtnek eledelének, melly-is az életet nem táplálhatja, és erőt nem adhat, hanemha meg-rágattatik, és meg-eméſztetik a' gyomorban. Azért hát el-kell távoztatni a' felettébb-való ſietést, ſemmit nem kell hamarjában tselekedni, és meg-kell állapodni, míg derekasan meg-fontoljuk a' mit olvasunk.

E' vég-

E' végre, nem kell az Olvasásoknak igen hoſzſzaknak lenni, és jobb egyſzer nem olvasni igen ſokat, noha lehet e' tekintetben tsak ugyan valamelly kűlőmbbséget tartani: Tudni-illik, mikor Hiſtóriákat olvasunk, lehet tőbbet olvasnunk és ſzaporábban mennűnk; mert a' Hiſtória egymásból folyóbb, az elmét nem vonja-el egyik dologról a' másikra, maga figyelmetességben tartja az elmét, és igy jobban meg-tarthatni a' mit olvasunk. De, mikor Tudományra vagy Kegyességre tartozó Réſzeket olvasunk, mint a' Jób' Kőnyvében, a' Példabeſzédekben, és a' Levelekben, nem lehet ollyan hoſzſzú Olvasásokat tenni; mivel mindenik vers kűlőnős meg-gondolást kiván: Azért kevesebbet kell olvasni és tőbb meg-állapodással.

II. *Gyakran, és ſzűntelen rajta lévén* kell olvasni: Tsak a' gyakori Olvasás által lehet a' Szent Irást magunk előtt esméretessé tennűnk, és belőle elegedendő Tudományt ſzereznűnk. A' gyakori és rend ſzerént való Olvasás alkalmatosság arra, hogy mindenkor jobban-jobban elmélkedjűnk az ISTEN' Beſzédéről; De, a' kik azt tsak ritkán olvassák: Soha elméjeket, annál inkább ſzíveket, bé-nem fogják tőlteni a' Szent Kőnyvekben lévő dolgokkal.

Ezen fellyűl, a' ſzorgalmatos és derekas Olvasás mind jobb-jobb izűvé téſzi az ISTENnek Beſzédét, bizonyos dolog lévén az, hogy mennél tőbbet olvassa azt valaki, annál inkább meg-világosítja az elmét, és annál jobban őrvendezteti és megſzenteli a' ſzívet. Kereſztyén Embernek azért rend ſzerént való dolgának kell lenni ennek a' ſzent Beſzédnek Olvasásának; arról kell néki *elmélkedni éjjel és nappal;* és valamiképen minden nap véſzen magához teſti eledelt: Ugy minden napon tartozik az ő Lelkének ki-ſzolgáltatni ezt a' Mennyei Eledelt, melly annak őrők életet ád.

III. Kell olvasni *értelmes meg-kűlőmbőztetéssel, jól meg-visgálással*, mind azért, hogy az Irásnak értelmét jobban meg-tudhassuk, mind pedig azért, hogy annak haſznát által-láthassuk. Másképpen minden haſzon nélkűl fognánk azt olvasni, sőt még veſzedelmesen-is meg-tsalhatnánk magunkat.

Elsőben: Szűkséges ez a' meg-kűlőmbőztetés arra, hogy

jól meg-lehessen itélni, miképen és mitsoda értelemben ISTENnek Beſzéde az, a' mit olvasunk. Valamint hogy némelly Személyeknek tselekedeteik nem azért beſzéltetnek-elő a' Szent Irásban, hogy azokat kővessük, hanem inkább a' végre, hogy azoktól való irtózás ſzereztessék bennünk: Ugy ſok ollyan dolgok-is vagynak, a' mellyek nem a' végre tétettek Irásban, hogy Tudományunknak és életünknek Régulái légyenek.

A' ſzent Irók néhánykor az Iſtenteleneknek az ő beſzédeiket és vélekedéseiket hozzák-elő. Malakiásnál III. 14. ezek az igék találtatnak: *Hijába ſzolgálunk ISTENnek, és mi haſzna vagyon, hogy az ő törvényét őrizzük.* és Szent Pálnak egyik Levelében az elfajúlt és teſti embereknek ezt a' mindennap ſzájokban forgó mondásokat olvassuk: *Együnk, igyunk, mert hólnap meg-halunk.* 1Kór. XV. 32. De mikor ezeket és hasonló mondásokat olvassuk, meg-kell gondolnuk, hogy Iſtentelenek azok a' kik ekképen ſzoktak ſzóllani.

Sőt, még a' Szent Irásban ditséretes kegyességű Személyek-is nem mindenkor ſzóllottanak és tselekedtenek a' kegyességgel egyező módon. Igy, mikor olvassuk, hogy Dávid megeskűvék Nábál' Háza-népének el-veſztésére: meg-kell gondolnunk, hogy ő abban vétkezett. 1Sám. XXV. A' Jób' Barátinak beſzédeit noha igen ſzépek és tudományokkal tellyesek: még-is mindazáltal nem lehet minden réſzben helyben-hagyni, mert az mondatik, hogy az ISTENnek haragja fel-gerjedett ellenek, mivelhogy nem ſzóllottanak igazat. Jób' XLII. 7.

Ez az értelmes meg-kűlőmbőztetés ſzűkséges még arra-is, hogy meg-lehessen itélni, mitsoda értelemben kell azt venni, a' mit olvasunk, melly nélkűl gyakran igen el-tévelyednénk. Példának okáért, mikor Móses azt mondja, hogy *az ISTEN Faraónak ſzívét meg-keményitette.* 2Mós. VII. 13. azt gondolhatná valaki, hogy az Embereknek meg-keményedéseknek az ISTEN az oka, melly, irtóztató és káromló értelem vólna. Mikor Szent Pál azt mondja: Hogy *a' Kriſtus minket meg-ſzabaditott a' Törvény alól, el-törlötte a' Czéremóniáknak ellenünk való kezünk-irását; az Ember meg-igazúl a' Törvénynek tselekedetei nélkűl.* Kolos. II. 14. 's a' t. Meg-

kell

kell tudni, mitsoda értelemben mondja ő ezeket: másként illyen hamis és vétkes vélekedésbe eshetnénk; hogy tehát a' Kereſztyének fel-ſzabadittattak az Erkőltsőknek Tőrvényének megtartása alól, és a' jó tselekedetek nem ſzűkségesek. Mindennap hallani, mimódon a' bűnben élő és el-vetemedett teſti emberek óltalmazzák és mentegetik magokat a' Szent Irásnak ſzavaival, a' mellyeket hamis értelemben véſznek. *Tudatlanok és erőtelenek lévén el-tekerik az Irásokat az ő magok talajdon veſzedelmével*; a' mint ſzóll vala Szent Péter már a' maga idejében, 2Lev. III. 16. Számtalan ſokak arra a' példák: Innét világosan ki-tetſzik, melly-igen ſzűkséges az Irást bőlts és helyes meg-kűlőmbőztetéssel és megválaſztással olvasni.

Egy kiváltképen-való jó eſzkőz pedig arra, hogy az Ember a' Szent Irásnak értelme kőrűl magát meg-ne tsalja, ez, ha mindenkor ſzemei előtt tartja a' ſzent Iróknak tzéljokat; megvisgálja, mitsoda alkalmatossággal és minémű végre ſzóllanak, vigyáz a' Beſzédeknek egymásból való folyására, arra tudni-illik mi vagyon előtte, és mi kővetkezik utánna, és azt, a' mit olvas őſzve-veti más helyekkel, a' mellyek annak világosítására ſzolgálhatnak.

Igen meg-tsalná magát az, a' ki a' Szent Irásnak minden verseit kűlőn ſzakaſztva venné, mintha azok mind annyi rővid mondások vólnának, és azoknak magán-magán tellyes értelmek vólna, majd ollyan formán, mint a' Salamon' Példabeſzédeinek. Soha nem kell el-felejteni, miről és mitsoda tzéllal vagyon a' Beſzéd, ha az ISTEN' Igéjének valóságos igaz értelmét fel-akarjuk találni. Erre kell mindenek felett vigyázni a' Tudományt Tanitó Kőnyvekben és Réſzekben; és kivált a' Levelekben: és erre való nézve kellett nékűnk-is az ollyan Réſzeknek Summáit egy kevéssé bővebb ſzóval adnunk-elő.

A' miképen a' Szent Irásnak meg-értésére ſzűkséges ez az értelmes meg-kűlőmbőztetés, a' mellyről ſzóllunk: nem kűlőmben ſzűkséges annak haſznának-is fel-találására.

Ez aránt meg-kell tudni; Hogy az Irásnak fő tzélja és haſzna a' mellyre az rendeltetett ez, hogy mi bennűnk Hitet és

ISTENhez való szeretetet szerezzen, és ollyan módon vezéreljen minket az örök életre. *Ezek meg-irattak*, azt mondja Szent János: *Hogy hiddjétek, hogy a' JÉSUS Krisus az ISTENnek Fia, és hogy azt hivén, örök életet vegyetek az ő Neve által.* Szent Ján. I. v. XX. 31. Szent Pál ismét azt mondja: *A' mellyek régen meg-irattattak, a' mi tanúságunkra irattattak-meg, hogy a' békességes-tűrés által, és az Irásoknak vígasztalások által reménységünk légyen.* Róm. XV. 4. Természet szerént ennek kell a' hasznának lenni az ISTENtől származott Jelentésnek minden Részének. A' *Tanitások* és a' *Tudományok* a' végre adatnak elénkbe, hogy azokat hittel végyük, szíveinket meg-tisztítsák, és minket inditsanak-fel az ISTENnek szeretetére és félelmére. A' *Parantsolatok* nem egyéb végre adattak, hanem hogy azokat meg-tartsuk. Az *Igéretek* és *Fenyegetések* nem más végre tzéloznak; hanem hogy el-vonjanak a' gonosztól és a' jóra serkentgessenek bennünket. Ugyan erre valók a' *Példák-is*, a' mellyeket az Irás szemeink eleibe terjeszt.

És igy hát, minden Olvasásainkban azt kell keresnünk, a' mi alkalmatos elsőben ugyan a' mi meg-világosíttatásunkra és tanittatásunkra, annakutánna pedig meg-szenteltetésünkre; úgy hogy a' mit olvasándunk, az mindenkor előbb-előbb ösztönözzön, és jobban-jobban alkalmatosokká tégyen bennünket a' kegyesen való élésre.

Tovább még, hasznos meg-jegyzeni kinek-kinek a' Szent Irásban azt, a' mi kiváltképen ő reá tartozhatik, és az ő jelenvaló szükségeihez 's állapotjához képest ótet valan elly részben illetheti. Az ISTEN' Beszédében lévő dolgoknak illyen magunkra való helyes alkalmaztatásában áll ennek a' Könyvnek igazánvaló haszna. Tanitja ezt Szent Jakab, mikor azt mondja: A' ki hallgatja az igét, hasonló az ollyan Emberhez, a' ki meg-tekinti az ő ábrázatját a' tükörben. A' Feledékeny Hallgatók, minekutánna meg-tekintették magokat ebben a' tükörben, azonnal el-felejtkeznek róla, mitsodások: Holott ellenben a' bölts és hűséges Hallgatók azok, a' kik figyelmetesen meg-gondolják ezt a' Beszédet, arról elmélkednek és a' szerént tselekesznek. Melly szavaiban az Apostol meg-mutatja, hogy az Engedelmesség és a'

Gya-

Gyakorlás az a' tzél, a' mellyre kell a' Szent Irást forditani. Nem egyéb végre kell azt olvasnunk és hallgatnunk, hanem hogy kegyesebb Emberek légyünk; és a' ki azt erre a' haſznra nem forditja, az meg-tsalja és el-hiteti magát.

IV. Kell olvasni az Irást *Hitbéli engedelmességgel és alázatossággal.* Ugyan-is minthogy az ISTEN az, a' ki abban nékünk ſzóll: minden mi kötelességünk ez, *elsőben*, Hogy jól bizonyosok légyünk a' Szent Irásnak értelme felől, és azt jól meg-értsük; a' melly-is ſoha nem nehéz az idvességre ſzükséges dolgokban; *annakutánna* pedig, Hogy valamit az nékünk mond, mind azt alázatos engedelmességgel végyük, és ahoz intézzük Hitünket és életünket. És igy, mikor az abban lévő Hiſtóriákat olvassuk: ollyan erősen tartozunk azokat hinni, mintha mind a' mi ſzemeink előtt eſtenek vólna, a' miket elő-beſzél; és annyival inkább tartozunk el-hinni, hogy nintsen e' Világon ollyan Hiſtória, a' mellynek igaz vóltának annyi ſok bizonyságai vólnának, mint ezekének.

Mikor *Tudományokat* téſzen elénkbe az Irás, és kivánja hogy azokat hiddjük; tellyes el-hivéssel bé-kell vennünk; és ha ſzinte vólna-is azokban a' Tudományokban valami, a' minek okait vagy a' módját mi egéſzen meg-nem foghatnánk elménkkel: nem kellene azon meg-akadnunk, ſem hitünkben meg-tántorodnunk: Hanem meg-kell gondolnunk, hogy vagynak némelly ollyan Igazságok, a' mellyek bizonyosak, világosak, és a' mellyekről nem lehet kételkedni; de még-is, ha az ember mélyen akarná visgálni, ollyan nehézségek találtatnának azokban, a' mellyeket ſoha ſenki meg-nem fejt. Okosság azért valamint ſzinte kegyesség-is e' féle állapotokban a' gondosan való tudakozásról le-tenni, és békét hagyni a' hijában-való okoskodásoknak és vakmerő visgálódásnak, a' mellyek nem egyebet ſzülnének kételkedésnél, és bennünket hihetetlenségbe ejtenének. Elég az itten, hogy az ISTEN mondotta.

Mikor a' *Parantsolatokat* és a' *Törvényeket* olvassuk, a' mellyeket az ISTEN az ő Beſzédében ki-adott, hogy légyenek életünknek Régulái: az a' mi kötelességünk, hogy hiddjük ezeknek

a' Tőrvényeknek meg-tartását tellyességgel ſzükségesnek lenni, és magunkat azokhoz alkalmaztassuk. Leg-inkább itten vagyon az, a' hol a' Szent Irásnak értelme ſoha-is nem homályos, és a' hol lehetetlen magunkat meg-tsalnunk, hanemha valaki kéſz akartva vakítaná-meg magát. Annakokáért nem kell illyenkor egyebet tselekednünk, hanem alázatossággal és ſzívünknek egyűgyűségével reá kell magunkat ajánlanunk, valamit tetſzik az UR ISTENnek parantsolni; ezt mindenkor meg-gondolván, hogy ő-néki leg-felsőbb hatalma vagyon rajtunk, és ſemmit ő Felsége nem parantsol nékünk, a' mi nem tzélozna a' mi bóldogságunkra.

Még mikor az, a' mit tőlünk kiván, kedvetlennek és neheznek tetſzene-is, és ellenkezne-is a' mi indúlatinkkal és legkedvesebb hajlandóságinkkal: elég, hogy ISTENnek Szava, és ő mondotta: *Ezt tselekedjétek*, azért meg-kell tselekedni; *Ne tselekedjétek ezt*; azért attól meg-kell magunkat tartóztatnunk. El-kell akkor nyomnunk a' gonoſz indúlatokat, és éppen nem kell a' mi ſzívünknek súgallásira hallgatnunk; mert tsak éppen a' mi vétkes indúlatink tselekeſzik azt, hogy nehézséget találjunk abban a' mit az ISTEN parantsol, és azok súgallanak hamis okokat arra hogy ne engedelmeskedjünk.

És valamiképen e' végre ellenek kell állanunk a' mi hajlandóságinknak és erőſzakot kelletik magunkon tennünk: úgy éppen ez által mutatjuk azt-is meg hogy minden mi tselekedeteink a' Hitből és az ISTENnek Szeretetéből ſzármaznak. Sőt még, hanem ha ellenek-állunk a' mi hajlandóságainknak és erőt-véſzünk a' mi akaratosságunkon: nem lehet másképen a' mi engedelmességünknek meg-próbáltatni, és nem mutathatjuk-meg azt, hogy alája-vetjük az ISTENnek akaratjának a' miénket.

De veſzedelmes, és a' Hittel egéſzen ellenkező dolog mintegy feleselni az ISTENnel mikor Ő valamit parantsol, és diſputálni akár a' tulajdonságáról, akár pedig a' ſzükséges vóltáról a' mi kőtelességünknek. Ez illyen hamis okoskodásoknak és minden illyen hamis ki-fogásoknak el-háritására, a' mellyekkel akarják az Emberek félre-vetni az ISTEN' Beſzédének nyilvánságos mondásait, ſzokták az Apoſtolok mondani, mikor a' ſzó va-

gyon

gyon azokról a' Tőrvényekről, a' mellyek ſzerént fogunk megitéltetni: *Meg-ne tsalatkozzatok; Ne tévelyegjetek: El-ne hitessétek magatokat hijában-való beſzédekkel.*

Végezetre, helye vagyon még ennek az alázatos Engedelmességnek az *Igéretek*, és *Fenyegetések* aránt-is; azt akarom mondani: Mikor az Irás ſzóll a' jövendő életbéli Bóldogságról, vagy pedig azokról a' Bűntetésekről, a' mellyek tartatnak a' Gonoſzoknak ſzámokra: Ezeknek az Igéreteknek és Fenyegetéseknek bizonyos vóltok felől ſzinte úgy nem kell kételkednünk, mintha már látnánk azoknak bé-tellyesedéseket, és mintha már jelen vólna a' Bűntetésnek, és a' Meg-jutalmazásnak ama' nagy Napja. Ez a' Hitnek fő Munkája; *Jelen-valóvá téſzi azokat a' dolgokat, a' mellyeket reménylünk, és bizonyosan meg-mutogatja azokat, a' mellyek nem láttatnak.* 'Sid. XI. 1. Imé, ezekben áll a' Hitbéli Engedelmesség, a' mellynek együtt kell járni a' Szent Irásnak Olvasásával. E' nélkül az haſzontalanúl olvaſtatik és hallgattatik: *A' Beſzéd nem haſznál ſemmit, mikor az nintsen Hittel meg-egyelítve azokban a' kik azt hallják.* 'Sid. IV. 2.

V. Az utólsó dolog, a' mi meg-kivántatik erre az Olvasásra, a' *Kegyesség* és *Áhitatosság*. Ez mindennek a' feje, magában foglalja a' többeket-is.

Szükség, hogy az, a' ki olvassa az Irást, ſzeresse az Igazságot és a' Kegyességet, légyen a' jóra kéſz Szíve, és igazán-való igyekezete az ISTEN' Akaratjának meg-értésére és tselekedésére. Ezt az igaz ſzívbéli jó igyekezetet nevezi a' mi URunk az Évangyéliomban *tiſzta* és *jó ſzívnek*, mellyben az Ember *a' hallott Igét meg-tartja, és annak gyümölcsét termi a' békességes-türés által.* Luk. VIII. 5. Ez téſzi az Elmét figyelmezővé, és ez adja azt a' bőlts Értelmességet, a' melly ollyan igen haſznos annak meg-tanúlására, a' mit az ISTEN akar, hogy tudjunk és tselekedjünk, hogy idvezűljünk. Ezzel a' jó igyekezettel mindenkor el-jut az Ember az Irásnak igaz értelmére, és abban gyönyörűséges dolgokat talál. Az UR JESUS mondja ezt, ezekkel a' meg-jegyzésre méltó ſzavaival: *A' ki akarja az ISTENnek akaratját tselekedni, meg-érti az én tudományomat.* Ján. VII. 17. Meg-jelenti az IS-

TEN

TEN magát azoknak, a' kik ŏtet keresik, és azoknak szívekbe tŏlti-ki az ŏ Lelkének leg-nagyobb világosságát, és leg-idvességesebb esméretét.

Tovább, kiván az Irásnak Olvasása *Áhitatossággal tellyes Szívet:* A' kiknek csak vagyon valami Vallások vagy Isteni Tiszteletek, mindenek meg-engedik, hogy az Áhitatosság szŭkséges a' Kŏnyŏrgésben; Nem kevessebbé szŭkséges az az Olvasásban-is. Mikor az ISTEN beszél nékŭnk az ŏ Igéjében, az áhitatosságból származó tiszteletnek, buzgóságnak, ŏrŏmnek és szeretetnek belső indúlatival szinte úgy el-foglaltattaknak kell lennŭnk, valamint akkor, mikor mi ŏ Felségével beszéllŭnk Kŏnyŏrgéseinkben. Sŏt a' Kŏnyŏrgésnek soha nem kell az Olvasástól elválasztatni: Ember magát az ISTEN' Beszédének hallgatására jobban el-nem készitheti, mint ha ŏtet segitségŭl hivja, és szívét hozzája fel-emeli. Kŏnyŏrgés által, és a' Szent Léleknek segedelméért való alázatos esedezés által nyerhetni-meg ezt a' kegyelmet, a' melly a' szívet hajtja az ISTENnek szeretetére és az ŏ Tŏrvényének meg-tartására.

Igy lehet, és nem másképen a' Szent Irásnak Olvasása-is nékŭnk idvességes, és igy vezérelhet az minket arra a' tzélra, a' mellyért azt az UR Irásba tétette. Tselekedje ŏ Felsége, hogy ezeknek az Oktatásoknak, és az egész Kŏnyvben találtató Tanúságoknak-is lehessen ez a' hasznok mindenek aránt, valakik olvasni fogják azokat.

Vedd

Vedd Eſzedbe Kegyes Olvasó!

A' kik az Ó Teſtamentombéli Hiſtóriákon renddel akarnak által-menni, azoknak kedvekért ide tétetett ez a' *Mutató Tábla*; a' mellyben elől-ſzámláltatnak a' Könyvek és a' Réſzek ollyan renddel, a' miképen egymás után következnek a' Hiſtóriák; hogy tolytában lehessen olvasni, és ne kelljen kétſzer tenni azon olvasásokat.

A' Sámuel I. Könyv. 28. Réſzeinek olvasása után, a' XXIX. Réſznek olvasásához kell ragaſztani az I. Krón. Könyvnek XII. Réſzét, mellynek 1. 2. 3. 8. 15. és követk. Verseit kell olvasni a' 22-dikig.
A' Sámuel I. Könyv. XXX. Réſzét.
A' XXXI. Réſzt.
A' Sámuel II. Könyv. I. II. III. IV. V. és VI Réſzeit.
Az I. Krónika Könyv. XVI. Réſzét.
A' Sámuel II. Könyv. VII. és következő Réſzeit a' XXII-dikig.
Az I. Krónika Könyvnek XXI. Réſzét.
A' XXIII. XXIV. XXV. XXVI. és XXVII. Réſzeket el-kell hagyni.
Az I. Krónika Könyv. XXVIII. Réſzét.
Az I. Krónika Könyv. XXIX. Réſzét a' 22-dik Versig.
A' Királyok I. Könyv. I. Réſzét.
A' II. Réſzét.
A' III. Réſzét.
A' IV. Réſzét. el hagyhatni a' 8. Verset a' 19-dikig.
A' II. Krónika Könyvnek II. Réſzét. Elsőben olvasni kell a' Királyok I. Könyvének V. Réſzének 1. Versét.
A' Királyok I. Könyvének VI. Réſz. 1, 2, 7. 11. 12, 13. 14. Verseit. Azután a' II. Krónika Könyvnek V. Réſzét.
A' II. Krónika Könyv. VI. Réſzét.
A' Királyok I. Könyv. VIII. Réſz. 54-61. és a' II. Krónika Könyv. VII. Réſzét.
A' II. Krónika Könyv. VIII. Réſzét.
A' Királyok I. Könyv. X. és XI. Réſzeit.
A' Királyok I. Könyv. XII. Réſzét a' 24-dik Versig.
A' Királyok I. Könyv. XII. Réſz. a' 25--33-dik Versig, és a' XIII. Réſzt.
A' Királyok I. Könyv. XIV. 1.--18. Versig.
A' II. Krónika Könyv. XI. kezdeni kell olvasni az 5-dik Versen.
A' II. Krónika Könyv. XII. Réſz. kezdeni kell olvasni a' Királyok I. Könyv. XIV. Réſzének 22-24. ℣. Azután a' II. Krónika XII. a' 2-dik Verstől fogva végig.
A' II. Krónika Könyv. XIII. Réſzét Kezdeni kell olvasni a' Királyok I. Könyv. XV. Réſz. 1--5. ℣. és osztán a' II. Krón. XIII. Réſz. a' 2-dik Verstől fogva, végig.
A' Királyok I. Könyv. XV. Réſz. Kezdeni

deni kell a' Királyok I. Kőny. XIV. Réſzének 20-dik Versén, azután I. Kir. XV. a' 25-dik Verstől fogva végig.

A' II. Krónika Kőnyv. XIV. XV. XVI.

A' Királyok I. Kőnyv. XVI Réſz.

A' II. Krónika Kőnyv. XVII. Réſz.

A' Királyok I. Kőnyv. XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. Réſz.

A' II. Krónika Kőnyv. XVIII. XIX. XX.

A' Királyok II. Kőnyv. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. nem tovább a' 15. Versnél.

A' II. Krónika Kőnyv. XXI. XXII.

A' Királyok II. Kőnyv. IX. X. Réſz.

A' II. Krónika Kőnyv. XXIII. XXIV.

A' Királyok II. Kőnyv. XIII.

A' II. Krónika Kőnyv. XXV.

A' Királyok II. Kőnyv. XIV. Réſz. olvasni kell a' 23-dik Verstől fogva a' Réſznek végéig.

A' II. Krónika Kőnyv. XXVI. Réſz.

A' Királyok II. Kőnyv. XV. Réſz. olvasni kell a' 8-dik Verstől fogva a' 31-dikig.

A' II. Krónika Kőnyvnek XXVII. XXVIII. Réſz. tsak a' 15-dik Versig olvastatik.

A' Királyok II. Kőnyv. XVI. Réſz. az 5-dik Verstől fogva olvaſtatik a' 18-dikig, és azután

A' II. Krónika Kőnyv. XXVIII. Réſz. a' 17-dik Verstől fogva végig.

A' Királyok II. Kőnyv. XVII. Réſz.

A' II. Krónika Kőnyv. XXIX. XXX. XXXI.

A' Királyok II. Kőnyv. XVIII. Réſz. kezdeni kell olvasni a' 3-dik Versen, és olvaſtatik a' 16-dikig.

A' II. Krónika Kőnyv. XXXII. Réſz. a' 8-dik Versig, és azután a' Királyok II. Kőnyv. XVIII. Réſz. a' 17-dik Verstől fogva végig.

A' Királyok II. Kőnyv. XIX. Réſz. mellyhez kell ragaſztani a' II. Krónika XXXII. Réſz. 22. 23. Verseit.

A' Királyok II. Kőnyv. XX. Réſz. olvaſtatik a' 11-dik Versig.

A' II. Krónika Kőnyv. XXXII. Réſz. 25-31. és az után a' Királyok II. Kőny. XX. Réſz. 12--19 ℣. mellyhez kell ragaſztani a' II. Krónika Kőnyv. XXXII. Réſz. 32. 33. Verseit.

A' Királyok II. Kőnyv. XXI. Réſz. a' 16-dik Versig, és azután

A' II. Krónik. Kőnyv. XXXIII. Réſz. 10. ℣. végig.

A' II. Krónik. Kőnyv. XXXIV. Réſz. olvaſtatik a' 28-dik Versig.

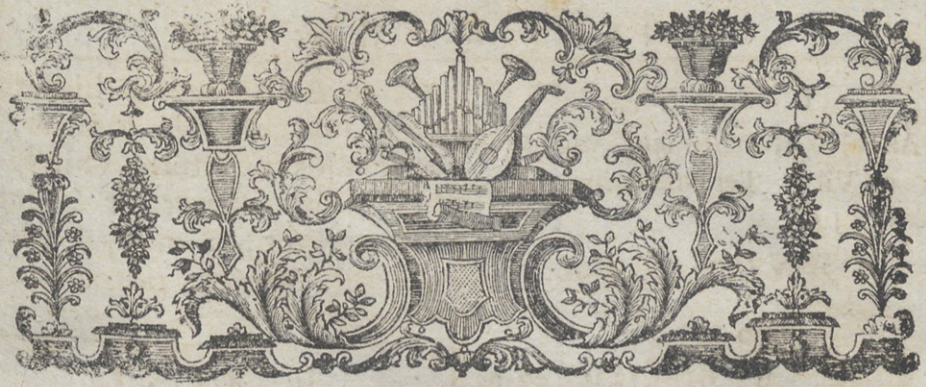
A' Királyok II. Kőnyve XXIII. Réſze olvaſtatik a' 20-dik Versig.

A' II. Krónik. K. XXXV. Réſz. kezdeni kell a' Királyok II. Kőnyv. XXIII. Réſz. 24-27. ℣. olvasásán; azután a' II. Kronik. Kőny. XXXV. Réſz. a' 20-dik Verstől fogva végig.

A' Királyok II. Kőnyv. XXIII. Réſz. 30-37. és XXIV. Réſz. 1-17. ℣.

A' II. Krónik. Kőnyv. XXXVI. Réſz. olvastatik a' 11--17. ℣. és azután a' Királyok II. Kőnyvének XXV. Réſze.

AZ

AZ Ó TESTAMENTOM' KÖNYVEINEK és RÉSZEINEK RÖVID SUMMÁI, és azokból való TANÚSÁGOK.

A' MÓSES' ELSŐ KÖNYVE.

Mósesnek ez a' Könyve Teremtésről való Könyvnek-is neveztetik, azért hogy ebben meg-irja ő minden dolgoknak eredetét, és nevezetesen a' Világnak Teremtetését. Azon kezdvén pedig el az ő Históriáját, mind a' Józef' Haláláig folytatja azt: A' melly-is foglal magában, mintegy 2400. Esztendőket.

I. RÉSZ.

Az Elsô Réſzben meg-vagyon irva a' Világ' Teremtetésének Históriája.

TANUSÁGOK.

A' Bibliának ez az Elsô Réſze a' Vallásnak leg-elsô Igazságára tanit minket; tudni-illik: Hogy vagyon Istén, ki teremtette az Eget és a' Földet, és azokban lévô minden dolgokat; Ô adta minden Teremtéseknek az ô Terméſzeteket és tulajdonságaikat; és az ô akaratja által áll fenn ez a' Világ ebben az álmélkodásra méltó rendben, a' mellyet tapaſztalunk.

Mindenek felett pedig ebbôl a' Réſzbôl azt tanúljuk, hogy az Isten a' maga Képére teremtette az embert, és adott annak uralkodást más teremtett-állatokon, és okos és halhatatlan Lelket, az ô Teremtôjének megesmérésére és ſzeretésére alkalmatost.

Annakokáért kötelességünk, hogy esmérjük-meg és imádjuk az Istennek minden ô munkáiban ki-tetſzô Hatalmát, Felségét és Bôltseségét; hirdessük az ô hozzánk-való Jóságát, és meg-adjuk ſzüntelen Ô-néki a' hálá-adást, ſzeretetet és engedelmességet, a' mellyel ollyan igazság ſzerént tartozunk Ô Felségének.

II. RÉSZ.

Az ISTEN, minekutánna teremtette a' Világot hat napokon, a' hetedik napot meg-ſzenteli. Helyhezteti Ádámot a' földi Paraditsomba, és meg-tíltja, hogy ne enne egy Fának gyümôltsében, a' melly neveztetett *jónak és gonoſznak tudásának Fájának.* Az Aſzſzonyi-állatot teremti, és ſzerzi a' Házasságot.

I. 1-6. II. 7-17. III. 18-25.

TANUSÁGOK.

HÁrom dolgokat kell ebben a' Réſzben meg-jegyzenünk.

Az elsô ez; Hogy az Isten, hat napokon teremtvén e' Világot, meg-nyúgodott a' hetedik napon, és azt meg-ſzentelte, a' végre, hogy a' nyúgodalomnak Napjának meg-innepléſe, ſzolgálna a' kövétkezendô idôkben a' Világ' Teremtésének emlékezetének fenn tartására az Emberek között.

Meg kell jegyzeni másodſzor; Hogy Ádám a' földi Paraditsomba helyhezteteti vala, hogy ottan bóldogúl élne; és az Isten, meg-

meg-akarván az Ő engedelmességét próbálni, egy fenyegetéssel egyben-kőttetett Tőrvényt ada nékie, halálnak bűntetése alatt meg-tilalmazván, hogy ne enne *a' jónak és gonoſznak tudásának Fájának gyümőtséből.* Az ISTENnek ez a' tselekedete bizonyitja az Ő nagy Jóságát az ártatlanságban lévő Ember aránt. De azt-is meg-mutatja egyſzersmind, hogy nem lehet vala az Ember ſenkitől nem függő; hanem tartozik vala magát az Ő Teremtőjének Tőrvényének alája-adni, és nem másképen, hanem engedelmesség által lehet vala nékie réſze az ISTENnek ſzeretetének munkáiban.

3. A' mit beſzéll Móses a' Házasságnak ſzereztetése felől, az minket arra kőtelez; Hogy meg-esmérjük az ISTENnek nagy Bőltseségét és Jóvőltát, a' melly ebben az emberi Nemzetnek meg-tartására és javára Ő tőle kezdetben fel-állittatott rendelésben ki-tetſzik. Tartozunk e' ſzerént meg-betsülni a' Házasságot, mint ollyan állapotot, a' melly ſzent, és a' mellynek az ISTEN a' Szerzője, és el-távoztatni mindent, valami az illyen ſzent rendeléssel ellenkező, és nevezetesen a' tiſztátalanságot, és a' fertelmességnek minden nemeit.

III. RÉSZ.

Minekutánna elő-beſzéllette Móses a' Világ' Teremtésének Hiſtóriáját, meg-irja ebben a' Réſzben; 1. Miképen eſtenek Ádám és Éva a' Bűnbe. 2. Mimódon bűntette-meg ISTEN őket, az élet' nyomorúságainak és a' Halálnak alája vetvén, és ki-űzvén őket a' földi Paraditsomból.

I. 1-13. II. 14-24.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Réſznek a' tzélja az; Hogy minket meg-tanitson arra, miképen jőttenek-bé a' Bűn és a' Halál e' Világra, és az Ádám' Bűnének ez a' Hiſtóriája a' végre iratott-meg, hogy nyilván ki-tetſzene az, hogy az ISTEN nem ſzerző oka a' Bűnnek, hanem az Ember önként, és maga vétsége miatt esett abba belé.

Ezen kivűl azt-is látjuk a' mi Első Atyánknak esetében, melly igen veſzedelmes dolog nem hinni azt, a' mit az ISTEN mondott; a' kisértetekre hallgatni, és a' teſtnek kivánságit kővetni; és minémű gondossággal kell magunkra vigyáznunk, és az URnak minden Parantsolatinak engedelmeskednünk, még az ollyan dolgokban-is, a' mellyek

lyek igen tsekély állapotoknak látszanak lenni.

Az, a' mi esék Ádámon és Éván az ő bűnök után, és az a' Büntetés, a' mellyet az ISTEN nékiek Fejekhez tsapa, őket ez életnek nyomorúságainak és a' Halálnak alája vetvén, és az Édennek Kertéből ki-űzvén; nyilván mutatja azt, hogy az ISTENnek Fenyegetései soha-is nem hijában-valók, és Ő Felsége az Embernek az ő engedetlenségét nem hagyhatja bűntetetlen.

De ugyan akkor az ISTEN az ő Könyörűletességét-is megmutatá, azt igérvén; Hogy *az Aszszonyi-állatnak Magva meg-rontaná a' Kigyónak fejét;* a' mellynek ez vala értelme: Hogy az ISTEN az Embereket meg-fogná szabaditani a' Bűntől és a' Haláltól, a' mellyek bé-jöttenek vala az Ördögnek hitető tsalárdsága által e' Világra. Mi tartozunk az ISTENT áldani azért, hogy ezt az Igéretet bé-tellyesítette, el-küldvén az UR Jésus KRISTUST, a' végre, hogy az Ördögnek munkáit el-rontaná, és minékünk szerzene bé-menetelt a' Mennyei Paraditsomba; a' hol Ő a' mi számunkra ollyan Bóldogságot készit, a' mellynek soha örökké nem lészen vége.

IV. RÉSZ.

Elő-beszélli Móses Kainnak és Ábelnek szűletéseket, Kainnak gyilkosságát, mellyet tselekedett; meg-ölvén a' maga attyafiját Ábelt. Annakutánna elő-számlálja Kainnak maradékit, és meg-irja Sethnek születését, ki Ádámnak másik fija vala, és a' kitől származtanak a' Pátriárkák. I. 1-15. II. 16-29.

TANUSÁGOK.

EZ a' Rész minékünk két meg-jegyzésre méltó példákat terjeszt elönkbe.

Az első az Ábelé, a' ki, a' miképen Szent Pál mondja, Sid. XI. 4. v. *Hit által betsesb áldozattal áldozék az ISTENnek, hogy nem mint Kain, és bizonyságot vett, hogy igaz vólna.* De még-is, ellent nem állván az ő kegyessége, tapasztalá az ő Attyafijának irigységét és kegyetlenségét, és attól meg-is öletek.

Igy akarta az ISTEN e' Világnak kezdetében meg-mutatni azt, hogy ő tsak azt a' Tiszteletet kedvelli, a' mellyet az Igazak adnak Ő-néki; és affelől még-is meg-engedi néhánykor, hogy azok el-nyomattassanak a' Gonoszok által, melly-is már akkor azt jelenti vala, hogy

nem

nem ebben az életben kellene a' kegyességnek meg-jutalmaztatását várni.

A' másik példa a' Kainé, a' kinek személyében látjuk a' Hitetleneknek és az ő Attyokfiait gyűlölőknek képeket; nem külömben, az irigységből és gyűlölségből támadni szokott gonoszokat. Sőt még tovább, abból a' rettegésből, a' mellytől Kain háborgattatik vala az ő gonosz tselekedete után, látjuk; hogy a' gonosz Lelki-esméretet, félelmek és rettegések szokták rend szerént követni.

A' Kain' maradékinak *Genelogiá*jok azért tartatott-meg, hogy nyilván ki-tetszene az a' külömbözés, a' melly lett annakutánna való időkben a' Kain' istentelen maradéki között, és a' Sethé Ádám' fijáé között, a' kitől származtanak a' Pátriárkák, és a' Messiás.

V. RÉSZ.

Elő-számlálja Móses ebben a' Részben a' Pátriárkákat, és azoknak *Genelogiá*jokat Ádámtól fogva Noéig.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Résznek Olvasásából két nevezetesebb Jegyzéseket kell tennünk.

Elsőt, a' Pátriárkáknak hosszú életek aránt; Akarta az Isten, hogy azok igen hosszú ideig élnének, a' végre, hogy ollyan módon hamarébb bé-telne e' Világ Lakó-Emberekkel, és az Ő Esmérete és a' Teremtésnek emlékezete könnyebben és bátorságosabban meg-tartatnék e' Világban.

Másik Jegyzés az, a' mellyet Szent Pál tészen a' 'Sidókhoz irtt Levélben XI. Részben a' hol azt mondja: Hogy Énók el-ragadtatott és halált nem látott, mivelhogy Isten előtt kedves vólt az ő életében; Igy akarta Isten ennek a' Pátriárkának kegyességét meg-jutalmazni, és akkori időbéli Embereket arra tanitani, hogy vólna más élet az Istentfélőknek számokra, e' földi élet után.

Ennek a' dolognak még világosabb bizonyságai vagynak mi nálunk az Évangyéliomban, és mindenek felett a' Jésus Krístusnak Mennyben menetelében. Annakokáért, a' kik követéndik Énókot az ő kegyességében, és járándanak, mint ő, Istennel, és igyekeznek Ő előtte kedvesek lenni szent élet által: Felfognak vétettetni az ő halálok után arra a' Helyre, a' hová ez a' Szent Pátriárka fel-vétetett

tetett, és a' hová a' mi URunk Jésus Kriſtus bé-ment nékünk Helyet kéſziteni.

VI. RÉSZ.

AZ ISTEN látván az Embereknek ſzörnyű nagy veſzettségeket, el-végezi, hogy özön-vizet küldjön a' Földre, és azt parantsolja Noénak, épitsen Bárkát, hogy ő abban meg-tartassék Háza-népével együtt, és az oktalan-állatokkal együtt.

I. 1-12. II. 13-22.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben azt kell leg-elsőben-is meg-jegyzeni; Hogy a' Seth' maradékinak a' a' Kain' maradékiból ſzármazott Leányokkal való Házasságok, oka vólt a' tiſztátalanságoknak, erőſzak-tételeknek, és egyéb ſzörnyű vétkeknek, a' mellyek meg-ſokasodának e' földön, még azok között-is, a' kik Sethtől ſzármaztanak vala; A' melly az ISTENT arra kénſzerité, hogy özön-vizet hozna a' földre.

Ez azt mutatja; Hogy a' Gonoſzokkal és Iſtentelenekkel való Társaság igen veſzedelmes, és nevezetesen, a' tiſztátalanság és teſtiség minden időben ſok gonoſzoknak kútfeje vólt; és ez a' Bűn, ſzinte úgy mint az erőſzak-tétel és hamisság az ISTENnek nagy haragját le-vonja az Emberekre.

2. Az ISTENnek Jósága, és Hoſzſzú-türése az első Világnak Lakosai aránt nyilván ki-tetſzik ebben, hogy Ő Felsége ada nékiek ſzáz húſz eſztendőket a' Meg-térésre, és meg-is intette őket Noé által, és a' Bárkának kéſzitése által a' reájok következendő özön-viz aránt. Igy ſzokott az ISTEN minden időben nagy türéssel viseltetni az Emberekhez, és ád nékiek időt és ſzükséges intéseket, a' végre, hogy az ő Itéleteit meg-előzzék.

3. Hogy az ISTEN Noénak parantsolá, hogy épitsen Bárkát: Annak alkalmatosságával gondoljuk-meg, minémű gondja van ISTENNEK az őtet félőkre, és minémű tsudálatos módon akará ISTEN az ő Bőltsesége ſzerént meg-tartani az Embereket és az oktalan-állatokat a' végre, hogy ismét bé-töltené a' földet Lakosokkal az özön-viz után.

Utóljára, látjuk ebben a' Réſzben Noénak Hitét és engedelmességét; Ki-is *ISTENtől meg-intetvén azokról a' mellyek még nem láttatnak vala, meg-rémüle és kéſzité a' Bárkát, mellynek általa kárhoztatá e' Világot, és a' Hitből való Igazságnak örökösévé lett.* Ez a' Jegyzés,

zés, mellyet téſzen Szent Pál 'Sid. XI. minket arra indithat, hogy légyünk ennek a' Pátriárkának Hitének követői, járjunk tökélletességben mint ő, és betsüljük-meg az ISTENnek békességes-türését, melly minket hiv a' meg-térésre; hogy akképen el-távoztathassuk a' gonoſzokra jövendő Itéleteket, és meg-tartassunk azokkal együtt, a' kiket ama' Napon bé-fogad ő Felsége az ő Mennyei Orſzágába.

VII. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben Hiſtóriája az Özön-viznek, a' mellytől Noé meg-óltalmaztatott, meg-tartatván a' Bárkában, az ő Háza-népével, és az oktalan-állatokkal együtt, a' mellyeket abba bé-vitt vala.

TANUSÁGOK.

AZ Özön-viznek Hiſtóriája méltó mindenképen az emlékezetre, és a' meg-jegyzésre leg-inkább olyan méltó példa, a' mellyel az ISTEN meg-mutatta az ő Igazságát a' Világnak teremtése után. Igen bizonyos dolog-is ez; úgymint a' mellynek emlékezete meg-tartatott minden Népek között, és a' legrégibb Hiſtóriákban, valamint ſzinte a' ſzent Könyvekben.

Meg-tanit Szent Péter, mitsoda haſznot kell ebből a' Hiſtóriából vennünk, mikor azt mondja, 2 Level. II. Réſz. 5-9. vers. *Ha nem kedvezett az ISTEN a' régi Világnak, hanem a' nyóltzadik Embert Noét, az Igazságnak Prédikátorát meg-tartotta, az Iſtenteleneknek Világokra Özön-vizet bozván: Tudja az UR moſt-is a' Hiveket a' kisértetből meg-ſzabaditani, a' Hamisakat pedig az Itélet' napjára a' büntetésre meg-tartani.*

Derekasan gondolóra kell ezt a' nagy példát vennünk: Látjuk abban ezt; hogy az ISTEN Igaz, az ő Fenyegetései mindenkor véghez mennek, és a' Vétkezőknek nagy ſzámú vóltok nem óltalmazza-meg az Embereket az ő boſzſzú-állásától.

Tovább, azt-is meg-kell gondolnunk, hogy valamiképen azok, a' kik nem valának a' Bárkában, el-veſztenek: Ugy azokis, a' kik el-múlatják az Idvességnek útába bé-állani, és az ISTENnek békességes-türését meg-betsülni, bizonyosan elfognak veſzni. Ezt adja elménkre a' Kriſtus az Évangyéliomban midőn igy ſzóll: Szent Lukáts XVII. 26, 27. *Az ő El-jövetelének Napjakor úgy léſzen a' dolog, miképen lett a' Noé' idejében, a' mikor az első Világnak Lakói eſznek vala, iſznak vala, teſti bátorságban élnek vala,*

vala, és nem gondolkodnak vala az Özön-vizről; míg nem el-jöve, és mindeneket el-veszte. Ekképen fognak a' bűnben élők véletlen és készületlen találtatni, mikor a' Krisztus el-jövénd, hogy e' Világot meg-itélje, és meg-fizessen minden embereknek az ő tselekedeteik szerént.

VIII. RÉSZ.

Meg-mondja Móses ebben a' Részben, miképen jött-ki Noé a' Bárkából, minekutánna az Özön-viz elmúlt, és miképen áldozatot tett az ISTENnek, melly után újra fel-állitá az ISTEN a' Terméfzetnek helyes Rendét.

TANUSÁGOK.

ITten főképen a' mit meg-kell jegyzeni, ez; Hogy az Isten, minekutánna az ő kemény boszszú-állásának rettenetes jeleit mutatta vólna az Özön-vizben, meg-bizonyitotta az ő Jóságát-is, nem tsak Noéhoz és az ő Háza-népéhez, hanem az egész emberi Nemzethez-is; ismét helyre-állitván e' Világot abba az állapotba és rendbe, a' mellybe lenni látjuk még ma-is. És minthogy mi-is élünk az Isten' Jóságának ezzel a' gyümöltsével: Tartozunk érette hálát adni; és inditassunk az ő szeretetére és félelmére, az ő Irgalmasságának szinte úgy mint Igazságának meg-gondolása által, melly mindenik olyan tapasztalható módon kitetszik abban, a' mi esett vala a' közönséges Özön-viznek alkalmatosságával.

IX. RÉSZ.

Itten három dolgokat látni; 1. Azokat a' Törvényeket, a' mellyeket ada az ISTEN az Özön-viz után Noénak és az emberi Nemzetnek, nevezetesen az Eledelre nézve, melly akkor meg-változtaték, és a' Gyilkosság aránt. 2. Az ISTENnek az aránt tett Igéretét, hogy nem hoz többé közönséges Özön-vizet e' Földre. 3. Azt, a' mi történék Noén, mikor a' bortól véletlenül meg-győzettetvén, az ő fija Kám őtet meg-tsúfolá. Említi Móses a' Részнek végén Noénak halálát.

I. 1-7. II. 8-19. III. 20-29.

TANUSÁGOK.

EZ a' Rész minékünk ezeket az Oktatásokat adja elönkbe.

Elsőben; Hogy mi tartozunk fel-bonthatatlanúl meg-tartani azokat a' Törvényeket, a' mellyeket adott Isten Noénak az Özön-viz után: Józanon és mértékletesen élni az Istentől a' mi haszнunkra engedtetett teremtett-állatokkal, és el-távoztatni a' kegyetlenséget és az igazságtalanságot.

Másod-

Másodszor; Hogy az Istennek az a' Szövetsége, a' mellyet Noéval és az egész emberi Nemzettel kötött, azt igérvén, hogy nem hozna többé Özön-vizet e' földre, és meg-tartaná e' Világot az ő állapotjában, mindenkor fenn-állott az időtől fogva; és annakokáért tartozunk meg-esmérni és ditsőíteni az URnak arántunk való nagy Jóságát, a' mellynek munkáit tapasztaljuk.

A' Harmadik Oktatás ez; Hogy, ha szintén nem fog-is e' Világ Özön-vizzel el-veszteteni: De tűz által meg-fog az utólsó napon égni, a' szerént, a' mit mond Szent Péter 2Lev. III. Rész. 7. vers. *Ha a' régi Világ Özön-vizzel el-borittatván, el-veszé: a' mostani Egek és a' mostani Föld, Tüzre tartatnak az Itélet' napjára.*

Negyedszer; Az aránt, a' mi a' Résznek végén emlittetik, hogy Noé véletlenül meg-gyözetett a' Bortól, meg-kell gondolni, hogy az ő rajta ártatlanúl esett; mivelhogy nem tudja vala mitsoda ereje lehetne a' Bornak, az azzal való élés addig az ideig esméretlen lévén; és így hát ez a' példa nem hogy meg-mentené a' rút mértékletlenséget, sőt inkább azt mutatja, hogy azt igen szorgalmatosan el-kell távoztatni.

A' mi a' Noé' fijairól elő-adattatik, az minket arra tanit; hogy az Isten meg-áldja az ollyan fijakat, a' kik az ő Szüléiket tisztelik; de meg-átkozza azokat, a' kikben az ő Szüléikhez való tisztelet nintsen.

X. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Részben a' Noé három fijainak Semnek, Kámnak és Jáfetnek maradékinak elő-számlálása, a' kik által el-szaporodtanak a' Földnek Lakói az Özön-viz után.

TANUSÁGOK.

Jóllehet Embereknek és Nemzetségeknek Neveiknél nintsen egyéb ebben a' Részben; a' felől mindazáltal igen méltó a' meg-jegyzésre: Látjuk itten előszőr, e' Világnak minden Nemzetségeinek eredeteket, és a' Birodalmaknak kezdeteket.

Másodszor, az, a' mit Móses itten elő-számlál; Szolgál azoknak a' Pátriárkáknak *Genealógiá*jának meg-erősíttetésére, a' kiktől származott a' mi URunk.

Ezek szerént, ez a' Rész a' szent Históriának igazságának, és a' Vallásnak Istentől származott vóltának meg-erősítésére szép és erős bizonyságokat

ſzolgáltat; az, a' mit Móses itt mond, tökélletesen megegyező lévén azzal, a' mit a' leg-régibb és leg-bizonyosabb Hiſtóriák elő-adnak e' Világnak külömbb külömbbféle Népeiről és a' Tartományokról, a' mellyekben azok laktanak.

XI. RÉSZ.

Elő-beſzélli Móses ebben a' Réſzben, hogy az Emberek Bábelnek Városát és Tornyát kezdvén épiteni, az ISTEN az ő nyelveket öſzve-zavarta. Azt-is meg-jegyzi Móses, kik vóltanak Semnek maradéki, ki Noé' fija vala, Ábrahámig.

I. 1-9. II. 10-32.

TANUSÁGOK.

ANnak az el-ſzélledésnek elő-beſzéllése, a' melly esék akkor mikor a' Noé' maradékai a' Bábel' Tornyát épitik vala, tanit minket elöſzör, a' ſzent Hiſtóriának további következő réſzére, és arra, mimódon terjedtenek-el az Emberek e' Világnak külömbb-külömbb távol lévő Tartományaiba.

2. Akarta az ISTEN ekképen el-ſzélleſzteni azokat, a' kik ezt a' Tornyot épitvén, az Özönviztől akarják vala meg-óltalmazni magokat, az ő kevélységeknek, és iſtentelenségeknek bűntetéséül. Tselekedte Ő Felsége azért-is, hogy a' föld annál hamarébb bé-telne Lakosokkal.

A' mi a' Seth' maradékinak *Genealógiá*jokat illeti, abban ezeket a' két dolgokat kell megjegyzeni: Egyiket ezt; Hogy noha akkor már rövidebb vala az Embereknek életek, hogy nem mint az Özön-viz előtt, még-is mindazáltal hoſzſzabb vólt az ſokkal-is, mint ſem moſtan. Másikat ezt; Hogy ez *Genealógia* a' végre tartatott-meg hogy meg mutatná azt, hogy Ábrahám Semtől a' Noé' fijától ſzármazott.

XII. RÉSZ.

Itt kezdődik az Ábrahám Pátriárkának Hiſtóriája: Látjuk itten, mimódon hagyá-el az ő Hazáját, ISTENnek Parantolatjára, hogy Kanaán' Földébe menne, a' mellyet igért vala néki az UR, hogy ő-néki adná. 2. Az éhség kénſzeriti Égyiptomba menni, az hol az ő Felesége Sára tőle el-vétetett, de azután viſzſza-adatott Faraó Király által.

I. 1-9. II. 10-20.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben ezeket kell meg-gondolnunk:

1. Hogy az ISTEN el-hivta Ábrahámot, és véle ſzövetséget kötött: Abban az vala Ő Felségének a' tzélja, hogy az igaz Val-

Vallás meg-tartatnék az ő maradéki között és jövendőben az ő Magvából születtetne a' Messiás.

2. Ábrahám engedelmeskede az ISTEN' Hivatalának, és hive az ő Igéreteinek, azonban pedig ezek az Igéretek nem tellyesedtenek-bé mindjárt akkor; Sőt, ő sok nyomorúságokra vala ki-tétetve, a' Kanaán' Földébe úgy lakik vala, mint idegen és bújdosó; és az éhség kénszerité őtet Égyiptomba lemenni, a' hol veszedelemben forga az ő Feleségének el-vétetése miatt.

Meg-mutatja nékünk Szent Pál, minémű elmélkedéseket kell ennek a' Históriának alkalmatosságával tennünk, mikor azt mondja a' Sidókhoz irtt Level. XI. Rész. *Hitnek általa, mikor hivattatott vólna Ábrahám, hogy el-menne a' Helyre, mellyet örökségül vejendő vala, ki-méne, nem tudván hová menne; Hitnek általa lakék mint idegen, az igért Földön.* Ebből az Ábrahámnak példájából azért mi tanúljuk-meg a' mi Hivatalunkat követni, az ISTENnek engedelmeskedni mindenben, valamit parantsol, akármelly igen nehéznek láttassék-is az mi előttünk; úgy élni e' Világban, mint idegenek, nem keresvén itt alatt a' mi valóságos Hazánkat, hanem az égben keresvén azt, és várván, mint a' mi Atyánk Ábrahám jövendő Várost, mellynek *Fundálója és Áts-mestere maga az ISTEN.* 'Sid. XI. 8-10.

Azok a' tsapások, a' mellyekkel meg-verte vala az ISTEN Égyiptomnak Királyját, azért hogy az Sárát Férjétől el-vévén magának akarja vala venni, azt mutatják, hogy a' Házasság-törés igen útálatos vétek az UR előtt; Még abból-is, hogy Faraó Ábrahámot feddi vala, láthatjuk, hogy ez a' Király tudja vala, hogy ez a' bűn igen tetemes nagy vólna. Azonban, megkell jegyzeni; Hogy az Égyiptomnak Királyja sok jót tőn Ábrahámmal, és ez a' Pátriárka nagy gazdagságot vive-el abból a' Tartományból, és ekképen nyilván kezdé önnön-magán meg-tapasztalni az ISTENnek óltalmazását és áldását.

XIII. RÉSZ.

Vissza-jövén Égyiptomból a' Kanaán' Földére Ábrahám' és Lót, egymástól el-válnak, nem lakhatván egy Helyen az ő sok jószágok miatt. Lót meg-telepedik Sodomában, Ábrahám pedig marada a' Kanaán' Földén, a'

mellynek birását néki az ISTEN újra meg-igéri.

I. 1-9. II. 10-19.

TANUSÁGOK.

AZt a' sok jószágot, a' mellyet ada az ISTEN Ábrahámnak, annak az áldásnak gyümöltsének kell tartanunk, a' mellyet Ő Felsége igért vala néki, a' melly nékünk azt mutatja-meg; Hogy az ISTENnek Igéretei mindenkor bé-tellyesednek, és ő néhánykor enged az ötet félőknek ez életbéli sok szép áldásokat-is.

A' Lótnak és Ábrahámnak szolgai közzt támadott versengés, és Ábrahámnak engedelmessége, mellyet ki-mutata, szabad választást hagyván az ő Unokájának Lótnak oda menni a' hová tetszene, minket az aránt intenek-meg; Hogy eltávoztassuk a' viszszálkodásokat, a' mellyek szoktanak rend szerént támadni a' világi jószágoknak alkalmatosságával, és egymást meg-előzzük a' békességnek okáért, még azt-is oda hagyván, a' mivel igen nagyra lehetnénk.

Lótnak az a' választása, hogy Sodoma Tartományát választá magának, a' melly igen termékeny és igen kies vala; de a' Lakói már akkor felette feslett életűek valának, és az ISTENnek itéletitől félhetnek vala, azt mutatja nékünk; Hogy nem kell mindenkor azt tekinteni, hol lehet könnyebben és jobb móddal élni, mert igen veszedelmes az ollyan Helyeken lakni, a' hol a' könnyű élet és a' bőség uralkodik, és kerülni kell mindenek felett a' gonoszoknak Társaságát.

Utóljára, látjuk az ISTENnek Ábrahámhoz tett Igéreteinek meg-újításában, azt a' szeretetnek erős voltát, a' mellyel viseltetik az ISTEN az ő fijaihoz, és az ő Jóságát, mellyel gyámolitja az ő Hiteket a' próbákban, a' mellyeken őket által szokta vinni.

XIV. RÉSZ.

Ez itt annak a' Hadakozásnak Históriája, a' melly vólt Sodomának Királyja és az ő Szomszédi között, és Elámnak Királyja és szövetséges Társai között, a' mellyben Sodomának Királyja meg-győzetett, és Lót fogságra vitetett minden ő jószágával együtt; De Ábrahám meg-veré Elámnak Királyját, és meg-szabaditá Lótot. Mikor pedig ebből a' verésből viszsza-jöne, eleibe jöve Melkisédek, és ada néki kenyeret és bort,

Ábra-

Ábrahám pedig az egéſz prédának, mellyet nyert vala, tizedʼ réſzét Melkisédeknek adá.

I. 1-12. II. 13-17. III. 18-24.

TANUSÁGOK.

MEg-verettetését a' Sodoma Királyjának úgy kell nézni, mint az ISTENnek oſtorát ennek a' Városnak Lakóin, kik igen gonoſz életűek valának, és mint az ő végső romlásoknak elől-járó poſtáját. A'mi esék Lóton, ki ebben a' Hadakozásban meg-fogattaték, nyilván mutatja azt; Hogy azok a' kik a' gonoſzokkal laknak, gyakorta bé-foglaltatnak azokban az itéletekben, a' mellyeket ſzokott az ISTEN azokra ſzállitani, és annakokáért veſzedelmes dolog vélek Társaságba egyeledni.

Ábrahámnak győzedelme, az ő Lót aránt való ſzeretetének és óltalmazásának bizonysága; Azt-is meg-mutatja, hogy ſzabad hadakozni tőrvényes okból és igaz óltalmazásért.

Végezetre, a' mi itten Melkisédekről, Sálemnek Királyjáról, és a' Magasságos ISTENnek Papjáról mondatik, azt bizonyitja, hogy az igaz ISTEN esmértetett és imádtatott abban a' Tartományban.

Ugyan az eſzünkbe juttathatja azt, a' mit mond Szent Pál a' 'Sidókhoz irt Levélben VII. Réſzben, hogy tudni-illik ez a' Melkisédek, a' ki meg-áldotta Ábrahámot, és a' kinek ez a' Pátriárka mindenből tizedet adott; Példázta a' mi URunk Jésus Kriſtust, az Ekklésiának Királyját és Fő Papját, a' kinek mindeneken kell vala uralkodni, és ſokkal tőkélletesebb Papságot gyakorolni, mint ſem vala a' Sidóknak Papjaiknak, sőt még tulajdon Melkisédeknek-is az ő Papsága.

XV. RÉSZ.

AZ ISTEN meg-újítja az ő Igéreteit, a' mellyeket tett vala Ábrahámnak az aránt, hogy ő-néki egy Fiat adna, és ſok ſzámú maradékokat, a' kik birni fognák a' Kanaán' Földét; és ezt az ő Igéreteit néki kűlső jegygyel meg-erősíti.

I. 1-7. II. 8-21.

TANUSÁGOK.

HÁrom dolgokat látunk ebben a' Réſzben.

1. Ezt, hogy az ISTEN megújítá az ő Igéreteit, a' mellyeket tett vala Ábrahámnak, és azokat egy tsudálatos kűlső jegygyel meg-is erősíté. 2. Ezt, hogy Ábrahám hivén az ISTENnek, az ő-néki tulajdonittaték

igaz-

igazságára. 3. Hogy az ISTEN Ő-néki világosan meg-mondá, hogy ezek az Igéretek nem fognának bé-tellyesedni az Ő életében, sőt még az Ő maradéka nyomorgattatni-is fogna egy ideiglen.

A' Tanúságok azért a' mellyeket ezekből ki-hozhatunk, ezek: 1. Hogy az ISTEN az Ő nagy Jóvólta szerént minden időben jónak itélte lenni, azoknak a' kiket Ő szeret, Hiteket erősíteni kűlső jegyek által; mellyeket még ma-is tselekeszik a' Sákramentomok által vélűnk, a' mellyeket igen nagyra kell betsűlnűnk.

2. Hogy mindenek, valakik az Ábrahámot kővetvén, az ISTENben hiszsnek és Ő-néki engedelmeskednek, meg-igazittatnak, miképen ez a' Szent Pátriárka meg-igazittatott.

3. Hogy az ISTEN' fijainak gyakorta nyomorúságok a' részek, és nem elébb hanem ez élet után fogják meg-látni az ISTENnek Ő hozzájok tett Igéreteinek tökélletesen való bétellyesedését.

XVI. RÉSZ.

Látni ebben a' Részben; 1. Ismaelnek a' Hágár' fijának szűletését. 2. Hágárnak el-futását, ki-is ki-méne az Ábrahám' Házából; és az Angyalnak Jövendölését, a' ki meg-mondá Hágárnak, hogy Ismael hatalmas Fejedelem lenne, és néki számos maradékai lennének.

I. 1-4. II. 5-16.

TANUSÁGOK.

HÁgárral való Házasságát Ábrahámnak úgy kell nézni, mint ollyan dolgot, a' melly egy vala azok kőzzűl, a' mellyeket az ISTEN el-tűrt akkor az Embereknek akkori állapotjokra nézve; De a' mellyek egészen ellene vóltanak a' Házasságnak első szereztetésének, és a' mellyek-is meg-vagynak tiltva az Évangyéliomnak Tőrvénye által.

Azok a' háborgások, a' mellyek ennek alkalmatosságával estenek vala az Ábrahám' Házában, azt mutatják; Hogy effele Házasságoknak rend-szerént szomorú gyűmőltsők szoktanak vala lenni.

Azon kőzben meg-kell jegyzeni, hogy az ISTEN gondot visele a' Hágár' fijára-is, és igéré hogy azt meg-áldaná, mivelhogy Ábrahámnak magva vólna; és az, akképen-is lett, az Ismael' maradéka igen hatalmas és nagy számú lévén, és a' kővet-

vetkezett időkben-is sokáig megmaradván, a' miképen tanúljuk a' Históriákból.

XVII. RÉSZ.

Az ISTEN újobban meg-erősíti a' Szövetséget, a' mellyet Ábrahámmal kötött vala, és az Igéreteket a' mellyeket néki tett vala, és hogy a' felől őtet bizonyosabbá tenné, az ő Nevét el-változtatja. Adja néki a' Környűl-metélkedésről való Törvényt; Isáknak szűletését meg-igéri, és Ábrahám az ISTEN' Parantsolatjának engedelmeskedvén, környűl-metélkedik egész Háza-népével együtt.

I. 1-9. II. 10-14. III. 15-22. IV. 23.-27.

TANUSÁGOK.

A' Kiváltképen-való Tanúság, mellyet kell vennűnk ebből a' Részből, mellyben-is vagyon a' Környűl-metélkedésnek rendeltetése, az, a' mellyet ád elönkbe Szent Pál a' Rómabéliekhez irtt Levelének IV. Részében, 15. 16. vers. Az Apostol meg-jegyzi, hogy a' mikor vette Ábrahám a' Környűl-metélkedésnek jegyét, annakelőtte már meg-igazittatott vólt a' Hit által; a' honnét azt hozza-ki: Hogy tehát nem a' Környűl-metélkedés, sem pedig nem valamelly más külső tzérémónia az a' mi az Embereket ISTENnek előtte kedvesekké tészi; és tsak egyedűl az igaz és engedelmességgel egyben-kőttetett Hitnek vagyon az a' munkája.

Azonban, ugyan ez a' Históriа meg-mutatja; Hogy nem kell meg-vetni vagy el-múlatni az ISTEN' Szövetségének külső jegyeit, és nevezetesen azokat a' tzérémóniákat és Sákramentomokat, a' mellyeket az ISTEN a' mi Hitünknek erősítésére, és az ő Igéreteinek megpetsétlésére rendelt. Ellenben, inkább tisztelettel kell azokhoz viseltetnünk, jó lelki-esmérettel meg-tartanunk, és azokkal a' végre élnünk, hogy meg-erősíttessünk a' Hitben és az ISTENnek szeretetében, és jobbanjobban fel-indittassunk a' kegyességre.

XVIII. RÉSZ.

Három Angyalok jelennek-meg Ábrahámnak, a' kik igérik nékie Isáknak szűletését, és meg-jelentik hogy az ISTEN el-fogná veszteni Sodomát és Gomorát. Abrahám esedezik az URnak a' Sodomának Lakóiért, de hasztalanúl; értésére adván az ISTEN néki azt, hogy azoknak az Embereknek gonoszságok már tellyes mértékre jutott, és az ő végső veszedelmek már meg-határoztatott és el-múlhatatlan vólna.

I. 1-22. II. 23-33.

TANUSÁGOK.

NÉgy kiváltképen-való Tanúságokat ád mi elönkbe ez a' Réſz. Az Elsö az, a' mellyet Szent Pál fel-téſzen a' 'Sidókhoz irtt Level. XIII. Réſz. 2. vers. ennek alkalmatosságával, hogy Ábráhám bé-fogadta a' három Angyalokat, a' kik ö-néki megjelentenek vala. *A' gazdálkodásról*, úgy mond, *el-ne felejtkezzetek; mert az által némellyek, nem tudván, Angyalokat fogadtak-bé ſzállásokra.*

Másodſzor, ezt kell megjegyzeni, Hogy ſok eſztendök folytanak vala el, úgy hogy, még-is nem ſzületett vala Ábrahámnak fija, a' kit az ISTEN Ábrahámnak igért vólt; De ezek az Angyalok tudtára adák néki, hogy eſztendö akkorra ſzületni fogna Isák. Ekképen ſzoktanak az ISTENnek Igéretei mindenkor igazak lenni, ha ſzintén halaſztja-is ö Felsége azokat véghez vinni.

Meg-kell jegyzeni harmadſzor; Hogy az ISTEN minden órán el-akarván Sodomát veſzteni, akará azt Ábrahámnak tudtára adni; a' végre, hogy ez a' Pátriárka esmérné-meg, hogy ez a' veſzedelem az ISTENtöl ſzármazna, és az által inditatna az URnak mindenkori félelmére, az ö Igéreteiben való bizodalomra, és a' kegyességnek fenn-tartására az ö Házában. Láthatni innét, hogy az ISTEN közli magát azokkal, a' kik Ö-nékie hiven ſzolgálnak. Ugyan ez, nékünk azt-is mutatja; Hogy az ISTENnek Itéleteinek meg-gondolása, arra inditson minket, hogy Ötet féljük: Az Atyáknak tartozó kötelességek, ajánlani mindenek felett az ö magzatjaiknak az URnak útaiban való járást, és az ISTEN meg-áldja az Igazaknak maradékjókat.

Negyedik Tanúságot vehetni abból; Hogy Ábrahám esedezék a' Sodomabéliek mellett: az ISTEN pedig nem akart nékiek meg-kegyelmezni, mivelhogy nem vóltanak tiz Igazak abban a' Városban. Innét tanúljuk-meg azt, hogy tartozunk egyikünk a' másikunkért könyörögni, és rajta lenni nevezetesen azon, hogy az ISTENnek haragját el-forditsuk azokról, a' kik azzal fenyegettetnek; Nagy tekintetben vagynak ISTEN elött az Igazaknak könyörgéseik és az ö kegyességek, és néhánykor ö érettek meg-kegyelmez a' Városoknak és Népek-

peknek. De mikor a' kegyes Embereknek ſzámok igen megkevesedett, és a' gonoſzság 's iſtentelenség el-hatalmazott, haſzontalanok az Igazaknak könyörgéseik, és ſemmi meg-nem óltalmazza a' vétkezőket a' mennyei boſzſzú-állástól.

XIX. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben vagyon Sodomának és a' ſzomſzéd Helységeknek el-veſztésének Hiſtóriája, a' mellyek-is égi tűz által el-puſztittatának. Lót meg-tartatván ebből a' veſzedelemből, Soárba véſzi magát két Leányaival együtt.

I. 1-28. II. 29-38.

TANUSÁGOK.

SOdomának és a' ſzomſzéd Városoknak veſzedelmének Historiájában meg-jegyezhetjük;

Előſzőr: Hogy a' mi ezeknek a' Városoknak Lakóit azokba a' ſzörnyű bűnökbe ejtette, vólt az, a' mint egy Próféta mondja, a' kevélység, a' bőség, a' könnyű élet és a' hivalkodás; nem kűlömben, a' ſzegények arránt való irgalmatlanság. Ézék. XVI. 49. És igy, ez a' példa meg-mutatja, melly igen veſzedelmes dolog az Embernek igen kedvére élni, és magát a' teſti gyönyörködésekre adni, és nevezetesen, minémű irtóztató ſzörnyűségre viheti az Embereket a' teſtiség és a' tiſztátalanság.

2. Az a' rettenetes Itélet, a' mellyet véghez vitt az ISTEN Sodomán, bizonysága annak az Itéletnek és kárhozatnak, a' mellyet tart ő Felsége minden iſtenteleneknek, és kiváltképen azoknak, a' kik fertelmes kivánságok után adják magokat. Ezt tanitja Szent Péter, mikor azt mondja 2. Level. II. Réſz. *Ha az ISTEN a' Sodomabélieknek és Gomorabélieknek Városokat hamuvá tévén mindeneſtől el-forditotta, és azt mivelte, hogy a' gonoſz életű embereknek példák lennének: Tudja az UR moſt-is a' hamisakat az Itélet' napjára tartani, mindeneknek felette pedig azokat, a' kik a' teſtet követvén a' tiſztátalanságban járnak.*

3. Ugyan ezen Apoſtol ebből a' Hiſtóriából azt jegyzi-meg, vers. 7, 8, 9. Hogy *az ISTEN meg-ſzabaditotta Lótot Sodomának égéséből;* Ez az útálatos emberek kőzt lakó igaz Ember, *minden napon gyótri vala a' maga lelkét, azoknak gonoſz tselekedeteket látván és hallván, és illyen módon tudja az ISTEN moſt-is a' Hiveket a' kisértetből meg-ſzabaditani.*

4. Ebben a' Hiſtóriában láthatni, hogy a' Lótnak Vejei másokkal együtt bé-foglaltattanak

nak Sodomának veſzedelmében, mivelhogy meg-nevették Lótnak hozzájok tett intéseit, az ő Felesége pedig Só-bálvánnyá változott, azért hogy hátra-tekintett ſzemeivel és ſzívével a' felé a' Város felé, a' honnét ki-jött vala. Ezek a' két példák minket arra tanitanak, hogy az ISTENnek hozzánk tett Intéseit meg-betsüljük, az ő Fenyegetéseitől féljünk, és kövessük őtet mikor bennünket hiv, nem tekintvén e' világi dolgokra. Erre int a' mi URunk minket, mikor azt mondja az Évangyéliomban, Szent Luk. XVII. 32. *Emlékezzetek-meg a' Lótnak Feleségéről.*

Utóljára, a' mi esék Lóton magán, és az ő két Leányain, minekutánna ki-ſzabadúlt vólna Sodomának veſzedelméből, az nékünk azt mutatja; Hogy mindenkor és mindenütt magunkra vigyázzunk, el-távoztassuk a' vétkezésnek minden alkalmatosságait, és kiváltképen a' mértékletlenséget, abból rend-ſzerént következni ſzokott ſzomorú állapotokra nézve.

XX. RÉSZ.

Ábrahám Gérárba menvén lakni, annak a' Helynek Királyja Ábimélek el-véſzi tőle a' Feleségét Sárát, de azután viſzſza-adja néki, ISTENnek Parantsolatjára.

TANUSÁGOK.

A' Mi esett Ábrahámon, mikor tőle Feleségét el-vette Ábimélek, és a' minémű bűntetést azért arra a' Királyra az ISTEN botsátott, azt mutatja minékünk, hogy Ábrahám ſok kedvetlen állapotokban forgott, de az ISTEN véle vólt mindenütt, és bé-fedezte az ő óltalmával őtet.

Ki-tetſzik, másodſzor, ebből a' Hiſtóriából; Hogy az igaz ISTEN esméretes vólt abban a' Tartományban, a' hol akkor vala Ábrahám, sőt még valami Iſteni-félelem-is vólt az Emberekben. Világosan bizonyitja ezt az Ábiméleknek lett Iſteni Jelenés, és ennek a' Királynak felelete.

3. Ábiméleknek engedelmessége, a' ki mindjárt viſzſza-adá Sárát, mihelyeſt tudtára adta néki az ISTEN, hogy az, Ábrahámnak Felesége vólna; és ennek a' Királynak a' Házasság-töréstől való iſzonyodása azt mutatja, hogy ő féli vala az ISTENt meg-bántani, és ez a' Király felkél az itéletben annyi ſok Keresztyén Fejedelmek ellen, a' kik-

kik-is ollyan világosan meg-intettek lévén az ISTENnek akaratja felől, arra semmit nem vigyáznak, és magokat a' bűnre és nevezetesen mindenféle tiſztátalanságokra és feslettségekre adják.

Végezetre, az ISTENtől való meg-gyógyittatása Ábimélek-nek minekutánna Sárát viſzſza-adta, és Ábrahám ő érette kő-nyörgött vólna, arra tanit min-ket; Hogy az ISTEN meg-bo-tsátja a' tudatlanságból esett vétkeket, a' tsapást azonnal meg-ſzűnteti, mihelyt az Em-ber el-hagyja a' vétkezést, és a' kegyes Embereknek kőnyör-gések és esedezések igen nagy foganatosságúak és kedvesek ő Felsége előtt.

XXI. RÉSZ.

Elő-beſzélltetik ebben a' Réſzben; 1. Isáknak ſzűletése. 2. Mutsda al-kalmatossággal űzetett-ki Ábrahám-nak Házából Ismael az ő Anyjával Hágárral egyűtt. 3. Ábrahámnak ſzö-vetsége Ábimélek Királyjal.

I. 1-8. II. 9-21. III. 22-34.

TANUSÁGOK.

LEg-elsö Elmélkedést tehe-tűnk az Isák' ſzűletésének alkalmatosságával, a' ki ſzüle-ték Ábrahámnak, noha ez a' Pát-riárka, és az ő Felesége Sára igen meg-élemedett idejűek vól-nának. Ebben a' dologban lát-juk bé-tellyesedését annak az Igéretnek, a' mellyet tett vala ISTEN Ábrahámnak, hogy ad-na néki egy Fiat, a' ki az ő Örö-kőse lenne, és a' kinek réſze len-ne az Iſteni Szövetségben.

Meg-jegyezhetni abban még tovább a' Hitnek erejét, mivel-hogy, a' miképen Szent Pál mondja a' 'Sidókhoz irtt Level. XI. Réſz. az ISTENnek Igéreti-ben való Hitnek általa lett az, hogy Ábrahámnak és Sárának ez a' Fijok ſzűletnék, a' ki igér-tetett vala nékiek.

2. Abból, hogy az ISTEN azt akarta, hogy Ismael ki-men-ne az Ábrahám' Házából, és az ne lenne ő Örökőse, Szent Pál meg-jegyzi Róm. IX. Gal. IV. 22, 23. hogy nem mindnyájan valakik Ábrahám' magvából va-lók, tartatnának ő fijainak, és nem mindnyájan tartoznának az Iſteni Válaſztáshoz, hanem az ISTEN kőzli a' maga kegyelmét azzal, a' kivel kőzleni ő előtte jónak látſzik, és ollyan mér-tékben, a' mellyet illendőnek ítél; és a' teſti ſzűletés, vala-mint ſzinte az Iſteni Tiſzteletnek kűlső vallása ſemmit nem haſz-

nál azoknak, a' kiknek igaz Hitek nintsen.

Azonkőzben meg-kell jegyzeni, hogy az ISTEN fel-fogá Ismaelnek gondját és őtet megáldá, mivelhogy Ábrahámtól ſzármazott vala, jóllehet az Isáknak igértetett jóktól ki vólna rekeſztetett. Az ISTEN a' maga kegyelmeit kűlőmbőző mértékben oſztogatja, és el-nem múlatja jól tenni még azokkal-is, a' kik bizonyos kiváltképen-való méltóságókból ki-rekeſztetve vagynak.

Végezetre, Ábrahámnak Ábimélekkel kőtőtt ſzővetsége azt mutatja; Hogy ſzabad az Iſtentfélő Személyeknek ſzővetkezéseket tenni a' magok bátorságokért, és ezeknek a' ſzővetségeknek meg-kell fel-bomolhatatlanúl tartatni.

XXII. RESZ.

Vagyon ebben a' Réſzben az Ábrahám' Áldozatjának Hiſtóriája, és az ő Attyafijának Náchornak fijainak elő-ſzámlálása.

I. 1-19. II. 20-24.

TANUSÁGOK.

IGen nagy figyelmetességgel kell meg-gondolni ezt a' ſzép Hiſtóriát; Látjuk abban, elő-ſzőr, annak igazságát, a' mire Szent Pál 'Sid. XI. 17. és Szent Jakab II. 20, 21. bennűnket tanitanak; Hogy Ábrahám az ő Hitét meg-mutatta az ő tselekedetei által, mikor az ISTEN őtet meg-próbálta, és ő-néki azt parantsolta, hogy a' maga fiját áldozná-meg. Innét igen világosan látjuk azt, hogy az igaz Hit azokat a' kikben vagyon, mind annak meg-tselekedésére viſzi, valamit az ISTEN parantsol nékiek: Azért-is hát nem lehet hogy ISTENnek tessűnk, ſem hogy meg-igazittassunk, ha a' Hit bennűnk nem ſzerez az ő Parantsolatihoz való engedelmességet, és jó tselekedeteknek gyakorlását.

2. Ez az Ábrahám' engedelmességének tsudálkozásra méltó példája, ki véghez vitte azt a' Parantsolatot, a' mellyet adott vala néki az ISTEN, és illyen nehéz dologban engedelmeskedett, azt mutatja nékűnk; Hogy mindenek felett kell az ISTENT ſzeretnűnk, kéſzeknek kell lennűnk reá, hogy ő-néki fel-áldozzuk azt-is a' mi nékűnk leg-kedvesebb, magunkat az ő Akaratjának alája botsátanunk, még a' leg-keményebb és leg-nehezebb próbákban-is, és mindenkor az ő gondviselésére bíznunk magunkat.

3. Kű-

3. Különösen figyelmezzünk az ISTENnek arra a' meg-újitott biztatására, a' mellyel bizonyossá tévé az ő kegyelme aránt Ábrahámot, ezt mondván az ő Angyala által néki, minekutánna ez a' Pátriárka meg-tselekedte vólna ez alkalmatossággal az ő kötelességét: *Most esmérem-meg, hogy féled az ISTENt, hogy nem kedvezél a' te Fijadnak a' te egyetlenegyednek én érettem, mivelhogy e' dolgot tselekedéd, gazdagon meg-áldlak tégedet.* Ámbár egészen tartozunk az ISTENnek mi-magunkkal, és a' mit tselekeszünk ő érette, az semmi fizetést nem érdemel: Affelől mindazáltal kedves ő Felségének az, a' mit igyekezünk a' végre tselekedni, hogy azzal meg-bizonyitsuk ő hozzá való szeretetünket, és azt gazdagon megjutalmazza.

Utóljára, midőn értjük, miképen bizonyitá-meg Ábrahám az ő szeretét ISTENhez, megáldozván néki Isákot: Gondolkodjunk arról a' véghetetlen nagy Szeretetről, a' mellyet az ISTEN mi hozzánk meg-mutatott, az ő egyetlen-egy Fiját az UR Jésust adván érettünk, és az, inditson minket arra, hogy őtet szeressük, és ő-néki buzgó hálákat adjunk tellyes életünkben.

XXIII. RÉSZ.

Sára meg-halván, Ábrahám a' Chét fijaitól egy mezőt vészen hogy őtet abban el-temesse.

TANUSÁGOK.

EBben a' Részben a' mi mondatik, az minket arra tanit elősző; Hogy a' Temetésbéli Kötelességeket nem kell el-múlatni, és nem kell a' Halottakon felettébb bánkodni. De főképen ezt kell ebből a' Hiftóriából meg-jegyzeni, hogy Ábrahám a' Kanaán' Földén akará az ő Feleségét el-temetni, és ottan veve Temető-helyet. Bizonysága ez az ő Hitének, és az aránt való bizonyosságának, hogy az ISTEN azt a' Földet az ő maradékának fogná adni.

Innét mi tanúljuk-meg; Hogy bizzunk az ISTENnek Igéreteibe, és nevezetesen azokba, a' mellyeket tett minékünk a' mi testeinknek fel-támasztása felől, a' mellyek-is ollyan világos módon meg-erősíttettenek a' Jésus Krisztusnak el-temettetése és feltámadása által.

XXIV. RÉSZ.

Ez itten az Isáknak Rebekával a' Béthuel' Leányával Náchornak az Ábrahám' Attyafijának Unokájával való Házasságának Hiftóriája.

TANUSÁGOK.

LEg-inkább meg-jegyezhetjük ebben a' Hiftóriában a' megtartásra Ábrahámnak Hitét és kegyességét; Ki-is nem akará, hogy az ő Fija Kanaán' Nemzetéből való és bálványozó Feleséget venne-el, hanem a' maga Nemzetségébe akará azt házasítani. Láthatni az ő ſzolgájának-is kegyességét az ő könyörgésében, a' mellyet ISTENhez fel-nyújta útának ſzerentsés meg-áldatásáért, és az ő hálaadásában, mellyel áldotta Ő Felségét, minekutánna ſzándékában végét el-érte vólna.

Szolgáljon ez nékünk oktattatásunkra például, és tanitsonmeg arra, hogy minden dolgainknak el-kezdése, és nevezetesen a' mi Házasságunk légyen ISTEN ſzerént, hogy ollyan módon az ő áldását megnyerhessük.

XXV. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben ſzó; 1. Ábrahámnak Kéturával az ő második Feleségével való Házasságáról. 2. Ábrahámnak Haláláról. 3. Ismaelnek Maradékiról és Haláláról. 4. Ésaunak és Jákóbnak Isák' fijainak ſzületéséről; és végre arról mimódon adta-el Ésau az ő elsö-ſzülöttségének jussát az Öttsének Jákóbnak.

I. 1-6. II. 7-8. III. 12-18. IV. 19-26. V. 27-34.

TANUSÁGOK.

SZent Pál meg-jegyzi a' Sidókhoz irtt Levél. XI. Réſz. 13. 16. vers. Ábrahámnak haláláról hogy ő meg-hólt, nem látvánmeg az ISTEN' Igéreteinek bétellyesedését, mint a' több Pátriárkák-is, és idegen 's bújdosó lévén a' földön, melly-is azt mutatja, hogy az ISTEN nékiek a' Mennyei Hazát tartja vala ſzámokra.

Az Ismael' maradékinak megſokasodása bizonyitja az Ábrahámnak tett Igéretnek bé-tellyesedését.

Hogy az ISTEN Jákóbot és az ő maradékát válaſztotta inkább, mint az ő Bátyját és annak magvát: Ez minket arra tanit, a' miképen Szent Pál megjegyzi a' Rómabéliekhez irtt Levelének IX. Réſz. 10. 13. vers. Hogy az ISTEN ſzabad az ő Kegyelmeinek oſztogatásában, kitöltvén azokra, a' kikre ki-tölteni illendönek itéli; és mindenek

denek valakik a' Pátriárkáktól származnak vala: azért még nem tartattanak ISTEN' népének.

Végezetre; Hogy Ésau megútálá az ő első-szülöttségének jussát, el-adván azt Jákóbnak, testi indúlattól és el-vetemedett erkölcstől viseltetvén: Ez minket tanitson minden dolgok felett az ISTEN' kegyelmének nagyra betsülésére, és arra, hogy a' földi jókat és gyönyörűségeket eleikbe ne tegyük a' lelki és mennyei jóknak- Ez az, a' mire Szent Pál int, mikor azt mondja, 'Sid. XII. 16. *Ne légyen senki parázna, vagy el-vetemedett, mint Ésau, ki egy ételen el-adá az ő első-szülöttségének méltóságát.*

XXVI. RÉSZ.

Isák, az éhségnek miatta, a' Filisteusoknak földére mégyen, a' hol az ISTEN meg-újítja néki az ő Igéreteit, és tapasztaltatja véle az ő óltalmazásának és jóakaratjának munkáit. Annakutánna, kéntelenittetik azt a' Tartományt el-hagyni a' Filisteusok miatt, kik ő reá irigykednek vala; és mégyen Beersebába, ott Óltárt épít az URnak, és szövetséget kőt Abimélekkel Gerárnak Királyjával.

I. 1-14. II. 15-22. III. 23-35.

TANUSÁGOK.

VAlamint az Isák' életében, úgy az Ábrahámében bóldog állapotoknak és nyomorúságoknak egyeledését láthatni. Isáknak nagy gazdagsága, és Abimélekkel fel-állitott szövetsége, az URnak ezen a' Pátriárkán való áldásának gyümöltsei. Azok a' veszedelmes állapotok pedig, a' mellyekben forgott ő a' Filisteusoknak Tartományában, és a' sok versengések, a' mellyeket támasztottanak vala ő ellene, ollyan kedvetlen dolgok valának, a' mellyekkel ISTEN őtet próbálja vala.

Minden Embereknek, és az ISTEN' fijainak különösen hol jó állapot, hol pedig nyomorúság a' részek; De akár melly helyen és akár mitsodás állapotban legyenek a' kegyes Emberek, az ISTEN mindenkor vélek vagyon az ő óltalmával és kegyelmével, és őket meg-szabaditja minden ő nyomorúságaikból.

XXVII. RÉSZ.

Azt beszélli-elő Móses, mimódon nyerte-el Jákób álnoksággal az áldást, a' mellyet az ő Atyja Isák Ésaúnak akar vala adni; melly dolgot meg-értvén Ésaú, keservesen bánkodik rajta, és el-szánná magában, hogy az Öttsét Jákóbot meg-ölje; Annakokáért kénszeritteték Rebeka Jákóbot Mésópotámiába küldeni.

I. 1-29. II. 30-41. III. 42-46.

TANUSÁGOK.

MEg-kell jegyzeni ebben a' Hiſtóriában; Hogy Jákób az ő Atyjának áldását tsalárdság által nyerte-el, és az ISTEN még-is a' felől meg-engedte, hogy ez a' dolog ekképen essék, és akarta, hogy meg-állana ez az áldás; mivelhogy arra Ésaú méltatlan vala, és az Ábrahámnak, és Isáknak tett Igéreteknek Jákóbban kell vala bé-tellyesedni.

Illyen módon ſzokta az ISTEN gyakorta meg-engedni az ollyan dolgokat, a' mellyeket jóvá nem hágy; és az Embereknek bűneikkel él a' maga tanátsának végben-vitelére, jóllehet ő nem oka azoknak a' bűnöknek.

A' mi illeti azt a' bánkodást, mellyet mutatott vala Ésaú mikor látná hogy az ő Atyja nem akarná ſem meg-változtatni ſem pedig viſzſza-vonni a' Jákóbnak adott áldását: Nem tartathatik az idvességes bánatnak; mivelhogy tsak az ő teſti indúlatjából ſzármazik vala, és abból a' boſzſzankodásból és haragból, a' mellyel viseltetik vala az ő Öttséhez, a' kit még meg-is akar vala ölni, és ezen az okon ez a' bánat haſzontalan vala.

Imé, mitsoda Jegyzést téſzen ebből Szent Pál a' Sidókhoz irtt Level. XII. 16. 17. *Senki ne légyen páráználkodó, vagy el-vetemedett, mint Ésaú, a' ki az áldást akarván kérni, meg-vettetett, noha azt könyhúllatásokkal kérte vala.* A' mi tanúságunkra való példa ez, a' mellyben-is előttünk vagyon annak a' kétségbe-esésnek képe, a' mellyel fognak a' gonoſzok gyötrettetni, mikor látni fogják magokat az ISTEN Orſzágából ki-rekeſztettetni.

Utóljára, Jákóbnak el-bújdosása, ki el-méne Mésópotámiába, hogy el-kerűlné az ő Bátyjának Ésaúnak haragját, arra tanit minket; Hogy okosan el-távoztassuk a' veſzedelmeket, és egy ideig félre-álljunk a' nékünk ártani igyekezőknek gonoſzságok és igazságtalanságok előtt. Továbbá pedig Jákóbnak ezen el-futása, a' melly ő-néki és az ő Atyjának Isáknak kemény próba vala, és az ő bóldogságának akadályúl lenni láttatik vala; az Iſteni Gondviselésnek eſzköze vala, mellyel őtet bóldogabbá, gazdagabbá és hatalmasabbá tenné, mint ſem lett vólna az ő Atyja Házában, a' miképen a' Hiſtóriának következendő Réſzei meg-

fog-

fogják mutatni. Imé, ekképen forditja az ISTEN néhánykor jóra azt, a' mit nagy bóldogtalanságnak néznek az Emberek; és ez, hathatós inditó ok légyen a' Hiveknek, az ISTEN' Gondviselésén való meg-nyúgovásra.

XXVIII. RÉSZ.

El-mégyen Jákób Mésópotámiába az ő Atyjának parantsolatjából a' végre, hogy ott az ő Anyja' Bátyjának Lábánnak Familiájába házasodna. Az ISTEN néki útjában éjjel megjelenik egy Lajtorjának látásában, a' melly az égig ér vala; és igéri néki, hogy őtet meg-áldja, mellyért Jákób az ő háládatosságát meg-bizonyitá, az ISTENt azon a' helyen imádván, és fogadást tévén, hogy minden jószágának tizedét Ő Felségének fogná adni.

I. 1-10. II. 11-16. III. 17-22.

TANUSÁGOK.

ISáknak parantsolatja, mellyet az ő fijának Jákóbnak ada az aránt, hogy Mésópotámiába menne házasodni, és ennek az ő fija' útának szerentsés vóltáért tett kónyörgése, bizonyságai ennek a' Szent Pátriárkának kegyességének, és az ISTEN' Igéreteiben való erős bizodalmának. Ennek a' kónyörgésnek a' gyümöltsét látni abban, a' mi történék Jákóbon, mihelyt Mésópotámiába menni indula; és kivált annak a' Lajtorjának látásában, a' melly ő-néki álmában meg-jelent vala, az aránt való biztatására, hogy az ISTEN véle fogna lenni ő véle, valahová menne.

Ez a' példa meg-mutatja azt; Hogy az UR minden helyeken együtt jár az ő fijaival, és az ő Angyalaival szolgáltat azoknak bátorságokra és óltalmazásokra.

Figyelmezzünk tovább a' Jákóbnak kegyességére, a' ki nem kére ISTENtől egyebet, hanem tsak kenyeret eledelére, és öltözetet testének bé-fedezésére, és fogadást tőn, hogy azt a' helyet, a' hol ezt a' látást látta vala, és minden jószágának Tizedét-is ISTENnek szentelné. Kövessük ezt a' szép példát, meg-elégedjünk véle, tsak az ISTEN eledelt és ruházatot adjon; és tégyük magunknak állandó kötelességünkké, a' mi kegyességünket és háládatosságunkat ő hozzája meg-bizonyitani, mind a' mi javainknak valamelly részét ő-néki szentelvén, mind pedig más egyéb tehetségünkben lehető eszközök által.

XXIX. RÉSZ.

Jákób el-érkezik az ő Anyja Bátyjához Lábánhoz, és annak két Leányait Leát, és Ráchelt Feleségül vészi magának.

TANUSÁGOK.

KIváltképen-való Jegyzés, a mellyet ebből a' Részből tehetni ez; Hogy az ISTEN az ő Igéretei szerént véle vólt Jákóbbal az ő útában, őtet szerentsésen el-vezérlette a' Lábán' Házához, a' holott-is meg-házasodott; és illyen módon néki sok fijakat adott ő Felsége, a' kik az Izrael' Népének Fejei és Atyjai lettenek.

Azonban pedig meg-kell gondolni, hogy Jákóbnak Házasságai, ki-is egynél több Feleségeket vett, a' Házasságnak legelső' szereztetésével ellenkezők lévén, az ISTEN azokat nem hagyta jóvá, noha el-tűrte és meg-engedte, az akkori Embereknek erkőltsökben fundáltatott okokra és az ő gondviselésének tzéljaira nézve.

Azért-is ezek a' rendeletlenségek, a' mellyek akkor a' Házasságokban gyakoroltatnak vala, el-tőrőltettenek a' Jésus Kristusnak Törvénye által, a' ki egészen helyre állitotta a' Házasságnak és tiszta életnek Régulái, a' miképen láthatjuk az Évangyéliomban.

XXX. RÉSZ.

Meg-irja Móses a' Jákób' fijainak szűletéseket, a' kik lettenek néki az ő Feleségeitől. Annakutánna Jákób, midőn már sok esztendőkig lakott vólna az ő Ipának Lábánnak Házánál, viszsza-akara térni az ő Hazájába; de Lábán őtet arra kénszerité, hogy maradna még ő nála, bizonyos fizetést igérvén néki, mellyről egymás közőtt meg-is alkuvának.

I. 1-24. II. 25-43.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Részsnek, valamint szinte a' fellyebb-valónak-is alkalmatosságával, meg-kell jegyzeni, hogy a' Jákóbnak szűletett fijaknak nagy számú vóltok arra valók valának hogy felette igen számossá tennék az ő maradékát: Noha azon közben az ISTEN nem javallaná minden ő Házasságait, a' miképen mondottuk vala. Sőt még azt-is látjuk azokból az irigységekből, és viszszálkodásokból, a' mellyek a' Jákób' Feleségei közőtt valának, hogy az efféle Házasságoknak szomorú gyűmőltseik vóltanak.

2. Meg-kell jegyzeni; Hogy jóllehet Lábán gonosz szándékkal

kal viseltetett Jákób aránt, és tsak éppen a' maga haſznáért tartotta-meg ötet magánál: az ISTEN még inkább meg-áldotta Jákóbot, mint ſem annak előtte, és tapaſztalható módon meg-ſzaporitotta az ő jóſzágát és nyáját.

Egyébaránt pedig az a' mód és eſzköz, a' mellyel élt Jákób az ő nyáját meg-ſzaporitására, nem vólt vólna törvényes, ha az ISTEN, a' Lábánnak ő rajta tett igazságtalanságainak helyre-pótolására, ſzabadságot nem adott vólna néki azzal való élésre, a' miképen mondatik a' következendő Réſzben.

Az ISTEN, annak bé-tellyeſitésére, a' mit el-rendelt adni, meg-engedi néhánykor hogy az Emberek éljenek ollyan eſzközökkel, a' mellyek nem törvényesek vólnának más állapotokban; A' gonoſzból jót hozki, és még a' bűn-is ſzolgál az ő tanátsának végben menetelére: De ez, ſemmi módon nem ád ſzabadságot annak tselekedésére, a' mi gonoſz; és a' Kereſztyéneknek mindenek felett, a' kik jobban meg-világoſittattak, mint ſem a' Pátriárkák idejekbéli Emberek valának, ſoha nem kell el-lépni attól, a' mit a' kegyességnek, a' tiſztaságnak és az igazságnak leg-ſzorosabb Régulái kivánnak.

XXXI. RÉSZ.

Jákób húſz Eſztendeig lakván az ő Ipának Lábánnak Házánál, viſzſza-tér ISTENnek Parantsolatjából a' Kanaán' Földére az ő Háza-népével és minden Jóſzágával, meg-nem mondván azt Lábánnak. Meg-tudván pedig Lábán, utánna mégyen néki; de az ISTEN ötet meg-tiltá, hogy ſemmi gonoſzſzal ne illetné Jákóbot, annyira, hogy ötet békeſségben elbotsátá, és még ſzövetséget-is tőnek egymással.

I. 1-21. II. 22-55.

TANUSÁGOK.

NÉkünk ez a' Réſz e' következendő Elmélkedésre való Jegyzéseket ſzolgáltatja.

Elsőben: Hogy az ISTEN az ő Igéretei ſzerént nagy gazdagságot ada Jákóbnak, az idő alatt, míg az ő Ipánál Lábánnál lakik vala.

Másodſzor: Az ISTEN Jákóbnak parantsolá, hogy viſzſzamenne a' Kanaán' Földére, a' mellyet nékie birnia kell vala, előre kéſzitvén ötet és háza-népét Mésópotámiának el-hagyására, az által a' keménység és igazságtalanság által, a' mellyel viseltetik vala Lábán ő arántok.

Harmadszor: Lában, megboszszantatván a' Jákób' el-menetele által, igyekezik vala eleinte ő-néki ártani; de az Isten meg-tiltván őtet, hogy semmi gonoszt ne tselekedne Jákóbnak, egymással meg-békéllének és szövetséget kötének.

Igy szokta az Isten meg-áldani azokat a' kiket szeret, vezérli azokat, meg-tartja a' veszedelmektől a' mellyekben forognak, és az ő számokra megengeszteli az ő ellenségeknek kemény szíveket.

Meg-kell még jegyzeni, hogy Ráchel el-jövén az ő Atyja Házától, el-vivé magával az Isteneket vagy Bálványokat a' mellyek a' Házban valának, mellyért Lában ő véle keményen feddődik vala.

Ez, meg-mutatja azt, hogy jóllehet az igaz Isten esméretes vólt a' Lában' Háza-népe között, még-is kezd vala a' Bálványozás ottan fel-állittatni; és annakokáért szükséges vólt, hogy Jákób és az ő Háza-népe abból a' Tartományból ki-jönének, és viszsza-mennének arra a' Helyre, a' hol az ő Atyja Isák lakik vala, hogy ottan az Istennek tisztaságban életében szolgálhatna.

XXXII. RÉSZ.

Meg-értvén Jákób, hogy az ő Bátyja Ésaú jöne négy-száz Emberekkel ő eleibe, esedezik az ISTENnek segedelméért, és ajándékokat küld Ésaúnak az ő meg-engesztelésére. Egy Angyal küszködik Jákóbbal, őtet meg-áldja, Izraelnek nevezi, és biztatja, hogy az ISTEN őtet megfogná óltalmazni.

I. 1-23. II. 24-32.

TANUSÁGOK.

JÁkóbnak példája, a' ki attól való félelmében, hogy Ésaú gonoszúl ne bánna ő véle, az URnak segedelméért könyörge, és igyekezék az ő Bátyját, maga meg-alázásával meg-engeszteltetni, arra tanit minket; Hogy Istenhez folyamodjunk a' veszedelmes állapotokban, és okosságot kössünk a' könyörgéshez, meg-tselekedvén mindent valami tőlünk ki-telhetik, azoknak meg-engesztelésére, a' kik ellenünk fel-gerjedtenek, és hogy őket reá vehessük a' megbékéllésre.

2. Meg-tetszik, hogy Jákób igen gazdag vala barmokkal; mivelhogy az ő Bátyjának küldött ajándékában annyi sok számú tevék és házi barmok vóltanak.

3. A' miképen Jákób, nagy alázatossággal hálákat ada az

Isten-

Istennek az ő óltalmazásáért, és mind addig véle kőzlőtt áldásiért: Mi-is tartozunk az ő példáját kővetvén hálákat adni Istennek, és magunkat megalázni ő előtte, az ő mi hozzánk-való kegyelmeit, és a' mi méltatlanságunkat valójában szívűnkre vévén.

4. A' mi illeti Jákóbnak az Angyallal való tusakodását: Tudnunk kell, hogy az Isten akarta az által Jákóbot bizonyossá tenni affelől, hogy ő-néki semmit nem kellene az ő Bátyjától Ésaútól félni, és hogy ő erősebb fogna lenni mind azoknál, valakik ő-néki ártani akarnának; ugyan ezen okra nézve adá Jákóbnak az Angyal az *Izrael* nevet, melly-is tészen az Istennel való tusakodásban Győzedelmest.

Azonban pedig meg-kell jegyzeni, hogy az Angyal Jákóbot Sántává tevé a' végre, hogy abban lenne néki, míg élne, nyilván-való bizonysága az aránt, a' mi esett vala ez alkalmatossággal ő rajta, és esmerné-meg azt, hogy az, a' kivel ő tusakodott vala, Istennek Angyala vólt, és hogy ő azon győzedelmeskedett, azért lett az, mivel az Isten akarta.

Végezetre, e' felett a' Históriá felett meg-kell jegyzeni Hóseás Prófétával XII. Rész. 4. 5. vers. hogy sírással, könyörgéssel és kegyelemért való esedezéssel lett ez a' Pátriárka erősebb ebben a' küszködésben; a' honnét látjuk, minémű a' könyörgésnek foganatossága, mikor az hittel, buzgósággal és állhatatossággal lészen.

XXXIII. RÉSZ.

Elő-beszélli Móses, elsőben, azt, a' mitsoda dolgok lettenek Jákóbnak és Ésaúnak egymással szembe lételekor; és másodszor, Jákóbnak Sichembe való el-jutását, a' hol az URnak Óltárt építe.

I. 1-16. II. 17-20.

TANUSÁGOK.

Látni ebben a' Részben, miképen engesztelé-meg Jákób az ő Bátyját Ésaút, az ő tisztesség-tételével, és maga meg-alázásával, és miképen meg-óltalmazta őtet az Isten, és békességgel a' Kanaán' Földére vezérlette. Meg-esmérhetjük itten azt, hogy az Isten meg-hallgatja és meg-szabaditja azokat, a' kik ő benne biznak, azoknak kedvekért el-változtatja az ő ellenségeknek szíveket; és a' szelídségnek és alázatosság-

ságnak nagy erejek vagyon a' meg-haragudott személyeknek meg-engeszteléséré.

Jákóbnak az aránt való gondossága, hogy Óltárt építene azon a' Helyen a' hol meg-telepedett, az ő kegyességének munkája vala. Az ő példája szerént mi-is tartozunk szorgalmatosan véghez vinni a' Vallásnak kötelességeit, és az által megbizonyitani ISTENhez a' mi háládatosságunkat, minden velünk való jótéteményeiért.

XXXIV. RÉSZ.

Sichem el-ragadja Dinát a' Jákób' Leányát, és azt meg-nyeri Feleségül magának, illyen *conditió*val, hogy a' Sichem' Városának minden Lakosai környül-metélkedjenek, melly meg-lévén, két fijai Jákóbnak azt az időt forditák a' Sichemnek Lakóinak meg-ölésére.

I. 1-24. II. 25-31.

TANUSÁGOK.

IMé, mitsoda Oktatátásokat szolgáltat nékünk ez a' Hiftória. 1. A' mi esék Dinán, mikor a' Sichemnek Lakóit nézni ment vólna, arra tanit minket; Hogy el-távoztassuk a' kísértetbe való esésnek, vagy másoknak abba való ejtésének alkalmatosságait.

2. A' Jákób' fijainak tselekedetekről, mellyel bofzfzút-állánat az ő Húgokon tett gyalázatért, úgy kell itélnünk, hogy az hamis hitűség és gyalázatos kegyetlen sőt istentelen tselekedet vólt, mivelhogy a' Vallásnak színe alatt ölték-meg a' Sichemi Lakosokat. Azért kárhoztatta azt Jákób-is, szemekre hányván az ő fijainak ezt az erőszak-tételt az ő halálos ágyában. 1Mós. XLIX. 5-7.

3. Meg-kell jegyzeni; Hogy noha törvénytelen vólt ez a' tselekedet, az ISTEN még-is meg-engedte a' végre, hogy Sichem meg-büntettetnék azért a' gonosz vétekért, a' mellyet mivelt vala.

4. Látjuk itten azt; Hogy a' tisztátalanságnak gyakorta siralmas gyümöltsei vagynak, és igen veszedelmes dolog a' bofzfzú-állásnak indúlatait követni.

Utóljára: Ezt a' meg-esett dolgot úgy kell nézni, mint az ISTENtől Jákóbra botsáttatott próbát, és mint ollyan eszközt, a' mellyel az Isteni Gondviselés élt annak meg-akadályozására, hogy ez a' Pátriárka ne állapodna-meg az idő szerént abban a' Tartományban.

XXXV. RÉSZ.

Jákób ki-tisztitja az ő Házából a' Bálványokat, és mégyen Béthelbe, a' hol Oltárt épit az URnak, és a' hol az ISTEN meg-újítja az ő-néki tett Igéreteit. Azután el-mégyen Béthelből; az ő Felesége Ráchel meghal Bénjáminnak szülésében, és ő Hebronba érkezik minden Háza-népével együtt, Isákhoz az ő Atyjához, a' kinek-is halála itten meg-iratik.

I. 1-15. II. 16-29.

TANUSÁGOK.

EBben a' Részben a' miket meg-kell jegyzeni, ezek:

1. Hogy a' Jákób' lakozásának gyakori változásai, és a' szomorú állapotok a' mellyekkel őtet az ISTEN meg-látogatta, nevezet szerént a' Ráchel' halála által, azt bizonyítják, hogy a' Pátriárkáknak nem vólt bizonyos meg-határozott állapotjok a' Kanaán' Földén, sem állandó bóldogságok e' Világban, hanem az ő Hazájok az égben vólt.

2. Látjuk itt azt; Hogy mindenütt, valahol járt vala Jákób, meg-jelenik vala néki az ISTEN, és az ő Igéreteit és óltalmazása felől való biztatását meg-újítja vala. Ez, mi vélünk esmértesse-meg azt, hogy az ISTEN mindenütt vélek vagyon az őtet félőkkel, és soha tőlök meg-nem vonja az ő szeretetét.

3. A' kegyességnek és háládatosságnak szép példája vagyon előttünk Jákóbnak szorgalmatosságában, melly szerént kivánta Háza-népe közzül a' Bálványozást ki-irtani; el-ásatván a' földbe a' Bálványokat, a' mellyeket az ő tselédi hordoznak vala magokkal; és az aránt tett fogadását, hogy az ISTENT tisztelné Béthelben, bé-tellyesítette, a' hol tudni-illik meg-jelent vala az ISTEN néki, mikor ő Mésópotámiában ment vólna.

4. Az az otsmány bűn, a' mellyet tselekede Rúben, melly-is emlittetik ebben a' Részben igen nagy keserűségnek oka vólt az ő Atyjának Jákóbnak, a' ki néki ezt szemére-is vetette halála előtt, és érette meg-büntette őtet, első-szülötti méltóságát tőle el-vévén. 1Mós. XLIX. 3. 4. 1Krón. V. 1.

Végezetre, tudtunkra adja Móses, hogy Isák igen meg-élemedett vénségi időt ért, és halála előtt ismét meg-látta nagy vigasztalására az ő fiját Jákóbot, az ISTENnek áldásaival meg-gazdagittatva. Igen tapasztalható bizonysága vala ez az ISTENnek Isákhoz való szere-

tetének, és kedves meg-jutalmaztatása e' Világban az ő kegyességének.

XXXVI. RÉSZ.

Bé-foglaltatik ebben a' Részben Ésaunak a' Jákób' Bátyjának Maradékainak elő-számlálása.

TANUSÁGOK.

KI-tetszik ebből a' Részből, hogy minekutánna el-vált Ésau az ő Őttsétől Jákóbtól, sok jószágot szerze magának, és ő-néki számos és hatalmas maradéka vólt, a' melly sok ideig virágzó állapotban fenn-állott; noha nem vólt része az ISTEN' szővetségében, miképen Jákóbnak. Ekképen hát bé-tellyesedett az az Igéret, a' mellyet az ő Atyja Isák nékie tett vala. Az ISTEN, a' ki a' maga jó-tetszése szerént osztogatja az ő áldásait, nem tólti-ki azokat minden Emberekre azon egy mértékben; de senkit-is egészen nem szokott azoktól meg-fosztani.

XXXVII. RÉSZ.

Itt kezdődik Jósefnek a' Jákób egyik fijának Históriája: Ebben a' Részben látjuk, hogy Jósef ollyan álmokat láta a' mellyek az ő jővendőbéli fel-magasztaltatását jelentik vala. 2. Az ő Bátyjai ő ellene való irigységekből és gyűlőlségekből akarják vala őtet meg-ölni; de azután eladák őtet, hogy Égyiptomba vitettetne, és azt hiteték-el az ő Atyjokkal Jákóbbal, hogy Jósef a' vadaktól szaggattatott vólna el.

TANUSÁGOK.

LEg-szebb és meg-jegyzésre leg-méltóbb Históriái kőzzűl a' Szent Irásnak egy a' Jósef' Históriája, és abban igen érezhető módon tapasztalhatni azt, hogy az Isteni Gondviselés minden meg-eső állapotokat tsudára méltó bőltseséggel igazgat, és hogy *azoknak, kik az ISTENt szeretik, mindenek egyaránt javokra vagynak.* Róm. VIII. 28.

1. Az ISTEN sok idővel előre akarta meg-jelenteni Jósefnek álmai által azt a' ditsőséget, a' mellyre ő fel-emeltetne; a' végre, hogy sem ő, sem az ő Bátyjai ne kételkednének a' felől, hogy az ő fel-emeltetése nem az ISTENtől származna.

2. Abban a' gyűlőlségben, a' mellyel Jósefnek Bátyjai ő ellene viseltetnek vala, láthatni, hogy a' jóság és az ártatlanság gyakorta vagynak az irigységre ki-tétettetve, és a' gonosz indúlatok igen-igen nagy bűnőket miveltetnek.

3. A' Jósef' Bátyjainak magok'

gok' viselése, mind ő aránta, mind pedig az ő Atyjok aránt, a' kinek ollyan nagy keserűséget okoztanak, azt mutatja, hogy ők nagyobb részént felette igen gonoszok és el-vetemedtek voltanak, a' mellyet, ennek a' Könyvnnk sok más Részeiben-is meg-jegyezhetni.

4. Meg-kell jegyzeni; Hogy az ISTEN meg-tartá azonban Józefnek életét Rúben és Júda által, és az UR ISTEN úgy akará, hogy akkor valamelly Kalmárok találkoznának, a' kik le-vivék Józefet Égyiptomba, a' hol nékie nagy hatalomra fel-kell vala emeltetni.

Ebben a' Históriában meg-kell azt esmérnünk, hogy az Isteni Gondviselésnek útai álmélkodásra méltók, és az, még az Embereknek gonoszságokkal-is él az ő Tanátsainak végben vitelére; a' melly-is szolgálhat minden kegyes Embereknek vigasztalásokra, a' kik a' Gonoszoknak igazságtalanságok miatt szenvedésekre ki-tétettenek.

XXXVIII. RÉSZ.

Elő-beszélli itten Móses Júdának Házasságát, és az ő Menyével Támárral tselekedett paráznaságát.

TANUSÁGOK.

TOvább-is láthatni ebben a' Részben, hogy Jákóbnak vóltanak ollyan fijai, a' kiknek erkőltseik igen gonoszok vóltanak. A' Fijak, a' kiknek kegyes Atyjaik vagynak, nem vészik örökségül mindenkor azoknak kegyességeket; és találtathatnak gonosz életű személyek azok között, a' kik az ISTENnek esméretire és az ő szövetségében való élésre vagynak méltóztatva.

Ez a' História azt-is meg-mutatja, hogy a' testiség és a' tisztátalanság az Embereket nagy bűnökbe ejtik, és az ISTEN útál mindennémű fertelmességet. Sőt még tovább itten azt-is meg-jegyezzük, hogy a' gonoszok és a' hipókriták másokat igen nagy keménységgel szoktanak kárhoztatni, midőn azon közben magok szinte annyira és még inkább vétkesek. Júda meg-akará az ő Menyét égettetni, és ő-magát otsmány bűnnel meg-fertéztette vala.

Egyéb aránt pedig azok a' két Fiak, a' kiket Támár e' Világra hoza, bé-vagynak foglaltatva a' Jésus Krisztusnak *Genealogiá*jában, a' mint azt láthat-

ni a' Szent Máté Évangyéliomának elsö Réſzében.

XXXIX. RÉSZ.

Jósef Pótifárnak ſzolgálatjában lévén, az ISTEN ötet meg-áldja, úgy hogy az ö Ura ötet az ö Házában Gondviselövé téſzi. De mivel nem akara meg-egyezni a' Pótifár' Feleségének gonoſz kivánságiban, az ötet el-vádolá, és a' Tömlötzbe vetteték, a' hol az ISTEN tovább-is gondot visele ö róla.

I. 1-6. II. 7-23.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk itten, hogy Jósef mihelyt Egyiptomban érkezett, azonnal az ö böltsesége és hüsége által hitelességet nyere az ö Ura elött, és meg-tapaſztalá az ISTENnek azt az áldását, a' melly mindenütt vélek vagyon a' kegyes ſzemélyekkel.

De ki-tétetett vala ugyan ott egy veſzedelmes kisértetre-is, a' mellynek mindazáltal ellenéállott, félvén az ISTEN ellen vétkezni. Jósefnek ez alkalmatossággal ki-mutatott kegyessége és tiſztasága ollyan példa, a' mellynek igen nagy ereje lehet a' Kereſztyéneknek elmékben, hogy öket el-vonja a' bünt öl, és mindenek felett a' tiſztátalanságtól.

Abban, a' mi esett Jósefen, mikor az ö Urának Felesége által bé-vádoltatott, és tömlötzbe vettetett, láthatni ezt, hogy a' ſzemtelen ſzemélyek könnyen reá mennek a' hazugságra, a' boſzſzú-állásra, és mindenféle vétkekre; és hogy az ártatlanság-is néhánykor hamisan vádoltatik és el-nyomatik. De az a' kedvesség, a' mellyet talála Jósef az ö fogságában, azt mutatja nékünk; Hogy az ISTEN mindenkor vélek vagyon az Igazakkal, és még akkor-is, mikor leg-méltatlanabb módon üldöztetnek, ſoha el-nem hagyja öket.

XL. RÉSZ.

Meg-magyarázza Jósef a' Faraó' két Fö Tiſzteinek álmokat, a' kik ö véle együtt a' Tömlötzben valának. Közzülök az egyiknek meg-jövendöli, hogy viſzſza fogna állittatni az ö hivatalába; a' másiknak pedig azt, hogy meg fogna ölettetni. Az, a' mit Jósef meg-mondott vala, meg-lön; de az a' Tiſzt, a' ki a' Tömlötzből ki-ſzabadúlt vala, el-felejtkezék Jósefről, úgy hogy még azután ö két eſztendeig marada a' fogságban.

I. 1-19. II. 20-23.

TANUSÁGOK.

A' Közönséges Tanúság, a' mellyet ez a' Réſz nékünk ſzolgáltat ez; Hogy a' Faraó' két

két Fő Tiszteinek álmaik az Istentől botsáttattak valának, a' végre, hogy az osztán következendő időben szolgálna Józefnek ezzel a' Királyjal való megesmértetésére és a' tömlőtzből való ki-vétettetésére, a' melly dologban tsudálnunk kell az Isteni Gondviselést, a' ki illyen módon készíti vala előre a' dolgokat Józefnek meg-szabaditására és fel-emeltetésére.

A' Pohárnoknak maga-viselésében, a' ki el-felejtkezék Józefről, látni a' bóldog állapotban lévőknek rend-szerént-való szokásokat; el-felejtkeznek a' nyomórúságban lévőkről, még azokról-is, a' kikhez leg-inkább kötelesek vólnának.

Azonban meg-kell gondolni; Hogy Isten nem akará, hogy Józef ezen Tiszt által ki-jőne a' fogságból, hanem akarja vala még két esztendeig próbálni az ő *virtus*ait, a' végre, hogy osztán tsudálatosabb úton szabaditaná őtet ki, és a' Hatalomnak ollyan nagy állapotjára emelné-fel, a' mellyre nem jutott vólna, ha hamarébb szabadon botsáttatott vólna.

Ez, valóban meg-mutatja; Hogy *az ISTENnek útai nem olyanok, mint a' mi útaink*, és Ő nem él mindenkor az ő szerelmeseinek meg-szabadúlásokra azokkal az eszközökkel, a' mellyeket ők magok alkalmatosoknak ítélnének; és ha el-halasztja őket a' szenvedésekből ki-venni, nem egyébért tselekeszi azt, hanem hogy annál ditsőségesebb módon szabaditsa meg őket.

XLI. RÉSZ.

Két Álmokat látván Faraó, Józef azokat néki meg-magyarázza, azt mondván, hogy hét bő Esztendők fognának lenni, és annakutánna az éhségnek-is hét Esztendei. Azt tanátsolja azután, hogy Faraó a' gabonát takarittassa-meg a' bővségnek Esztendeiben, hogy osztán lehessen ki-osztogatni a' Népnek, mikor az éhség el-jő. Faraó Józefet Égyiptombéli Tiszttartóságra emeli-fel; Józef megházasodik, és két fijai születtetnek, Manassé és Éfraim.

I. 1-32. II. 33-37. III. 38-49. IV. 50-57.

TANUSÁGOK.

KÉt kiváltképen-való dolgokat lehet meg-gondolnunk a' Faraó' Álmai körül.

1. Látni azokban; Hogy az Isten tudja a' jövendő dolgokat, és egyszersmind, Egyiptomnak Népére, és Jákóbnak egész Háza-népére minémű gondja vala Ő Felségének, úgy-

mint a' kiknek meg-maradásokról akara Jósef' ſzolgálatja által gondot viselni.

2. Ezek aránt az álmok aránt úgy kell gondolkodni; Hogy azok ollyan eſzközök valának, a' mellyekkel ISTEN éle Jósefnek meg-ſzabaditására, és Faraóval való meg-esmértetésére, az ő álmainak meg-magyarázása által, és következendőképen az ő bőltseséggel tellyes tanátsadása által.

Láttuk annakutánna, hogy Jósef minekutánna addiglan a' ſzenvedésben vólt vólna, felemelteték Égyiptomnak Tiſztartóságára. Ekképen juta a' ditsőségre, a' melly igértetett vala az előbbeni időkben ő-néki. Az ISTEN meg-jutalmazá az ő kegyességét és ártatlanságát, mellyek annyi ſok ideig elnyomattatva valának, és megmutatta azt, hogy nem egyébért gyakorlotta vala őtet annyi ſok kedvetlen állapotok által, hanem azért, hogy az ő kegyessége annál tiſztábbá tétettessék, és őtet annakutánna oſztán annál bóldogabb állapotba helyheztetné.

Jósefnek az ő Házassága és az ő két fijainak ſzületések, a' mint önnön-maga meg-esméré, azoknak adott nevezetek által, az ISTENnek újabb áldása vala ő rajta, azt tselekedvén ő Felsége, hogy ő idegen Tartományban ollyan nyúgodalmat és kedvességet találna, a' minéműt nem talált vólna az ő Atyjának Házában.

XLII RÉSZ.

A' Jákób' fijai Égyiptomba mennek gabonát venni, és meg-jelennek Jósef előtt: Jósef őket meg-esméri; de ő nem esmérteti-meg magát vélek. Fogságba vetteti őket, és magánál fogja Simeont, hogy őket arra kénſzerittse, hogy Bénjámint hozzák-el ő hozzája. Azonban viſzſzabotsátja őket a' gabonával és viſzſzaadatja nékiek a' pénzeket. Azok haza érkezvén az ő Atyjokhoz, előbeſzéllik miképen jártanak.

I. 16. II. 7-24. III. 25-38.

TANUSÁGOK.

EZ az Olvasás nékűnk három dolgokat ſzolgáltat a' meggondolásra.

1. Látjuk a' Jósef' Bátyjainak Égyiptomba való érkezésekben, és ennek az Őttsőknek tett tiſzteletekben az ő hajdani álmainak bé-tellyesedését. Azt-is látjuk abban; Hogy az ISTEN őtet Égyiptomba a' végre küldötte vala, hogy a' Jákób' Háza-népe meg-tartatnék életben, és

arra

arra a' Földre le-hivattatnék azon Ház-nép.

2. Jósefnek az ő Bátyjaihoz való maga viselése, egy részről bizonyitja az ő hozzájok való nagy indúlatját; mivelhogy annyi gabonát adata nékik, valamennyit akartanak, és az ő pénzeket-is viszsza-adatta nékiek; de abban egyszersmind igen nagy okosságot-is láthatni, hogy tudni-illik magát meg-nem esmértette, és Simeont magánál fogta. Illyen módon ő nem Atyjafiai ellen való haragtartásból tselekedék, hanem azért, hogy őket a' viszsza-jövetelre és Bénjáminnak el-hozására kötelezze, hogy ollyanképen az ő Atyját Égyiptomba hivhassa; és azért, mert méltán nem hihet vala nékiek tartván attól, hogy ha meg-mondotta vólna nékiek, hogy ő vólna Jósef, el-ne titkolnák azt az ő Atyjoktól.

3. Jól reá kell arra figyelmezni, a' mit a' Jósef' Bátyjai mondának, mikor a' fogságba vettettenek vólna. Mind addig nem érzették vala ollyan valójában az ő ellene tselekedett vétkeknek nagyságát húsz esztendőktől fogva; De a' szorongattatás, mellyben látják vala magokat lenni, akkor eszekbe juttatá nékik azt, a' mellyben ők látták vala Jósefet lenni, és az ő keménységekre emlékeztette őket, a' mellyel véle bántanak vala.

A' Bűnősnek Lelki-esmérete lehet érzéketlen egy ideig, de vagy elébb, vagy utóbb egyszer fel-serken, és szörnyű gyötrelmeket okoz ő-nékie; és ez szokott mindenek felett a' Gonoszokon esni a' nyomorúságok között.

XLIII. RÉSZ.

Jákób kénszerittetvén az éhség által az ő fijait Égyiptomba ismét el-küldeni, meg-egyez benne, hogy Bénjámin vélek el-menjen: El-jutván Égyiptomba, meg-jelennek Jósef előtt, ki őket kegyesen fogadja, és önnön-magával együtt ebédelteti. I. 1-15. II. 16-34.

TANUSÁGOK.

JÁkóbon a' mi esék, mikor kéntelenittetnék az ő Fijait ismét el-küldeni Égyiptomba, az, ő reá Istentől botsáttatott új próba vala. Nyilván-valóvá tevé ennek alkalmatosságával az ő szíves szeretetét az ő Gyermekei aránt, és egyszersmind az ő állhatatosságát és Hitét. Szép példát adott mindenek felett a' kegyességben és a' bé-

kes-

kességes-tűrésben, az ő Fijait ISTENnek óltalmába ajánlván, és magát arra birván, hogy ő légyen ám meg-foſztatott Fijaitól, ha ISTEN úgy akarja.

Ekképen kell nékünk az Iſteni Gondviselésnek igazgatásának engedelmeskednünk, és magunkat a' dolognak akármelly ki-menetelére reá ajánlanunk.

A' mit Jósef monda az ő Bátyjainak, mikor azok Égyiptomba érkeztenek vólna, és a' minémű módon forgolódott arántok, az, világosan meg-mutatja azt, hogy ő felette nagy ſzívességgel viseltetik vala az ő Atyjához és Bénjáminhoz az ő öttséhez, és mindenkor ſzereti vala az ő Bátyjait, ellent nem állván, mind az-is, valamit azok ő ellene tselekedtenek vala. Ez a' jóság és ſzelídség a' kegyes Embereknek igaz meg-esmértető jegyek; Nem tsak az ő kőzel-valóikat igen nagy ſzívességgel ſzeretik, de még a' másoktól ſzenvedett boſzſzúságoknak-is ſemmi emlékezetét meg-nem tartják; és kéſzek mindenkor jól tenni azokkal, a' kik őket leg-inkább meg-bántották-is.

XLIV. RÉSZ.

Két dolgok jegyeztetnek-meg ebben a' Réſzben. 1. Jósefnek parantsolatja az ő Házának Gondviselőjéhez az aránt, hogy mikor el-akarnak az ő Atyjafiai menni, tégye az ő Pohárát a' Bénjáminnak 'sákjába, a' végre, hogy annak ſzíne alatt őket meg-áreſtáltathassa. 2. Júdának beſzéde, a' mellyel igyekezik vala Jósefet engeſztelni, és arra inditani, hogy inkább őtet fogja ott Bénjámin helyében.

I. 1-15. II. 16-34.

TANUSÁGOK.

MEg-kell gondolni, hogy a' mit Jósef tselekedék az ő Bátyjaival, azt parantsolván, hogy Bénjámin meg-áreſtáltatnék; Ismét arra való bőltsen gondolt eſzkőz vólt, hogy minekelőtte meg-esmértetné magát vélek, még egyſzer őket meg-próbálja, és meg-tudhassa az ő valóságos indúlatjokat, és hogy vélek még-is jobban megéreztesse az ő bűnőknek tetemes vóltát, mellyet ő ellene tselekedtenek vala.

Ez után, igen méltók a' megjegyzésre Júdának Jósefhez mondott hathatós esdeklő beſzédei: Láthatni azokban, minémű nagy ſzorongattatásban vala ő az ő Atyjafiaival együtt, és nyilván meg-vallák, hogy az ISTEN őket igazán bűntetné.

Ez, a' nyomorúságoknak a' gyűmőltse; igen haſznosak azok.

azok a' Lelki-esméretnek felſerkentésére, és az Embereknek meg-alázására; és az ISTEN igen bőltsen ſzokott azokkal élni, a' végre, hogy őket az ő bűneiknek meg-esmérésére hozza.

XLV. RÉSZ.

Jósef magát meg-esmérteti az ő Bátyjaival, és nékiek azt parantsolja; hogy el-menvén az ő Atyjokhoz, hivják le azt Égyiptomba lakni. Meg-értvén Jákób, hogy még élne Jósef, kéſz az oda való menetelre.

I. 1-24. II. 25-28.

TANUSÁGOK.

JÓsefnek a' miképen esett az ő Atyjafiaival való maga megesmértetése; Abban igen nagy jóságnak és ſzelídségnek példáját láthatni: Jósefnek maga viselése és beſzédei azt bizonyitják, hogy ő azt, a' mit az ő Bátyjai ő ellene tselekedtenek vala, ollyan módon el-felejtette, hogy nem tsak meg-botsátá nékiek, és még tsak egy ſzóval ſem vetette ſzemekre, hanem őket vigaſztalá, és nem akará hogy azon bánkodnának.

2. Tapaſztalhatni itten Jósefnek kegyességét ebben hogy meg-esméri vala azt, hogy mind az az egéſz gonoſz, a' mellyel az ő Bátyjai őtet illették vala, az Iſteni Gondviseléstől meg-engedtetett és igazgattatott az ő Házok-népének javáért.

Meg-jegyezhetjük még itt Jósefnek az ő Atyja aránt való gondját, midőn rendeléſt tett az ő el-jövetele felől, és Égyiptomban lejendő el-tartása felől. Ez ſzép példája a' ſzelídségnek, meg-engedésnek és kegyességnek, a' mellyekben kiki tartozik követni őtet.

Végezetre láthatni itten azt, hogy minekutánna ſiratta Jákób Jósefet mint meg-hóltat; meg-vígaſztaltatott, meg-értvén azt, hogy ő még élne, és Égyiptomot igazgatná. Az ISTEN igy ſzokta a' ſzomorúságot örömmel fel-váltani, és az övéit meg-vígaſztalni, minekutánna őket külömbb-külömbféle próbákon által-vitte.

XLVI. RÉSZ.

Meg-irja Móses ebben a' Réſzben Jákóbnak útra indúlását, ki Kanaán' Földéről le-méne Égyiptomba egéſz Háza-népével együtt.

TANUSÁGOK.

MEg-kell jegyzeni; Hogy mikor el-akara indúlni Égyiptomba Jákób, az ISTEN néki meg-jelene, azt parantsolá,

hogy menne-le oda, és igéré, hogy meg-áldaná azon a' Földön ötet, és onnét viszsza-fogná az ő maradékát hozni. Ez a' parantsolat szükséges vala, mivelhogy Jákóbnak el-indúlása hogy Égyiptomba menjen az ő Háza-népével, ellenkezni láttatik vala az Istennek az aránt tett Igéreteivel, hogy ő-néki adná a' Kanaán' Földét. De az Istennek akaratja ez vala, hogy az Izrael' fijai lennének egy ideig Égyiptomban, és azt már tudtára adta vala ő Felsége Ábrahámnak. 1Mós. XV. 13. 14. Jákób engedelmes lön az Isteni Parantsolatnak, az által nyilvánvalóvá tévén az ő Hitét, mint szintén az Isteni Gondviselés alá való maga ajánlását-is.

A' Jákób' Háza-népének előszámláltatása, melly-is akkor tsak hetven személyekből áll vala, szolgál annak meg-mutatására, hogy az ő maradékai felette igen meg-sokasodtanak Égyiptomban.

Jákóbnak és Jósefnek egymással szemben létekben megjegyezhetni Jósefnek az Atyjához való tiszteletét, az ő egymáshoz való szíves szeretetteket, és az ő elébbeni keserűségeik után következett megvigasztaltatásokat és igen nagy örömöket.

XLVII. RÉSZ.

Jósef bé-mutatja az ő Atyjafijait, és azután az ő Atyját-is Faraónak, a' ki azoknak meg-engedi, hogy a' Gósen' Földén' lakjanak. 2. Az éhség még-is uralkodván, az Égyiptomnak Népe el-adja barmait és földeit Faraónak. 3. Jákób érezvén, hogy az ő vége el-közelgetne, Jósefel fel-fogadtatja, hogy ötet a' Kanaán' Földén fogja el-temetni.

I. 1-12. II. 13-27. III. 28-31.

TANUSÁGOK.

EBben a' Részben meg-gondolhatni: 1. Minémű kegyelmesen fogadá Faraó Jákóbot és az ő Háza-népét, a' melly dologban-is láthatni annak az áldásnak jeleit, a' melly mindenütt véle vala Jákóbbal, és miképen meg-hajtja az Isten a' Királyoknak szíveket, azoknak kedvekért a' kiket szeret.

2. A minémű renddel osztogatja vala Jósef az Égyiptombélieknek a' gabonát az éhségnek idején, bizonysága az, az ő okosságának; és ő meg-mutatta jóságát és igazság szeretetét-is, nékiek hagyván az ő földeiknek jövedelmét, minekutánna az ötöd' részt a' Királynak vette.

Azon-

Azonban, ez a' példa nem ád az Igazgatóknak szabadságot az ő Népeknek meg-nyomoritására, sem valaminek ollyannak tselekedésére, kivált a' drágaságnak idején, a' mi az igazsággal és az engedelmességgel ellenkezne.

3. Jákóbnak az aránt való kivánsága, hogy a' Kanaán' Földén temettessék-el, szép bizonysága az ő ISTENben való Hitének, és annak a' bizonyosságnak a' mellyben meg-hólt, hogy az ISTEN azt a' Földet az ő maradékának fogná adni.

Illyenképen szoktanak a' Hivek élni és meg-halni, annak erős reménységében, hogy az ISTEN el-nem múlatja bé-tellyesíteni, még az ő halálok után-is az ő Igéreteit, mellyeket tett ő-nékiek.

XLVIII. RÉSZ.

Jákob halálra beteg lévén, megáldja Éfraimot és Manassét a' Józefnek két fijait, Éfraimot a' ki kissebb vala, eleibe tévén Manassénak, ki vala a' nagyobb. Azt-is meg-jövendöli, hogy az ISTEN ki fogná hozni az Izrael' Fijait Égyiptomból, és viszsza-vinné a' Kanaán' Földére őket.

I. 1-20. II. 21-22.

TANUSÁGOK.

JÁkóbnak az utólsó Beszédei, a' mellyeket szóllott vala Józefnek, minekelőtte meg-halna, igen épületesek; Tapasztalni azokban Hitet, buzgó kegyességet, igaz háládatosságot az ISTENnek minden kegyelmeiért, a' mellyeket vett vala ő az ISTENtől; nem külömben, Józef aránt való nagy szíves indúlatot-is.

Hogy Jákób kivánja vala megáldani a' Józef fijait-is, és gyönyörűséges könyörgés által azokat ISTENnek ajánlá: Azzal azt mutatta-meg, hogy ő az Isteni áldást az ő fijainak minden bóldogságoknak a' kút-fejének tartja vala; melly-is szép példa a' Meg-halóknak, és nevezetesen az édes Atyáknak a' kik végekhez közel vagynak.

Az az elsőbbség, a' mellyet ada Jákób Isteni Inditásból Éfraimnak, a' ki Manassénak Öttse vala, azt mutatja; Hogy az ISTEN adja a' maga kegyelmeit, a' kinek akarja; de azt azonban mindenkor tselekeszi ő Felsége bóltseséggel, igazsággal és jósággal.

Továbbá pedig Jákóbnak ezen áldása bé-tellyesedett, az Éfraim'

Nemzetsége a' következő időben hatalmas lévén, és még az Izrael tiz Nemzetségének-is nevet adván.

XLIX. RÉSZ.

Ezek itten Jákóbnak leg-utólsó Beszédei, a' mellyekben előre megmondja, mitsoda dolgok fognának következni az ő tizenkét Fijaira, és azoknak Maradékaikra. Ujabban-is Parantsolatot ád az aránt, hogy őtet a' Kanaán' Földén temessék-el, és meg-hal.

I. 1-28. II. 29-33.

TANUSÁGOK.

NÉgy dolgok vagynak a' meg-jegyzésre Jákóbnak leg-utólsó Beszédeiben.

Látjuk, elsőben, a' jó kívánságokban és áldásokban, a' mellyeket monda az ő Fijaira, az ő szíves indúlatját azok aránt; Azonban, meg-jegyezhetjük, hogy ő, mint bőlts Atya, némellyeknek szemekre hányja a' gonosz tselekedeteket, a' mellyekkel magokat meg-fertéztették vala.

2. Ez a' Pátriárka ki-mutatja itt az ő nagy kegyességét az ISTENhez, és Ő benne lévő erős reménységét, még a' Halálnak közelgetésekor-is.

3. Meg-jövendőli azokat a' dolgokat, a' mellyek fognak vala a' következendő időkben meg-esni a' Tizen-két Nemzetségeken. De azok közőtt a' Jövendölések közőtt a' meg-gondolásra leg-méltóbb az a' melly illeti a' Júda Nemzetét, és a' melly arról vagyon; Hogy *a' Királyi-páltza el-nem vétetne Júdától, míg nem el-jóne a' Siló.* Ez a' jövendő-mondás a' Messiásra tartozik, és meg-határozza annak el-jövetelének idejét.

Végezetre, Jákóbnak még-is újabban az ő Fijainak az aránt adott parantsolatja, hogy őtet a' Kanaán' Földén temessék-el; azt mutatja, hogy ő annak erősen hivésében halna-meg, hogy az ő Maradéka fogna azon a' Földőn lakni, és azt birná, és hogy az ISTENnek ő hozzá tett Igéretei tsalhatatlanúl bé-fognának tellyesedni.

L. RÉSZ.

Három dolgokat ir-meg Móses. 1. Miképen méne-el Jósef a' Kanaán' Földére, az ő Atyjának el-temetésére. 2. Az ő Bátyjainak ő hozzája az aránt tett esedezéseket, hogy engedje-meg nékiek azt, a' mit azelőtt ő ellene tselekedtenek vala, és a' mit Jósef erre a' kérésre felele. 3. Jósefnek halálát.

I. 1-14. II. 15-21. III. 22-26.

TANU-

TANUSÁGOK.

JÓsefnek az aránt való ſzorgalmatossága, hogy Jákóbot a' Kanaán' Földén temetné-el, jele az ő Atyja akaratjához való engedelmességének, valamint az ő kegyességének-is, és arról való bizonyos vóltának, hogy az Izrael' Fijai viſzſza fognának menni abba a' Tartományba.

2. Az ő Bátyjainak ő hozzája a' meg-botsátásért tett könyörgések, azt mutatja nékünk, hogy a' bűnben léledzett ſzemélyek mindenkor félelemben vagynak, még ſok ideig-is az ő bűnök után.

Jósefnek pedig jósággal és kegyességgel tellyes felelete arra a' könyörgésre, a' mi ſzemeink eleibe a' kegyességnek, kegyelmességnek és ſzelídségnek ollyan ritka és hathatós példáját terjeſzti, a' mellynek igen foganatos ereje lehet mi bennünk.

3. A' mit emlit Móses ebben a' Réſzben, hogy Jósefet az Isten bóldog és nagy idejű vénségre juttatta, meg-láttatta véle az ő Nemzetségének jó állapotját, és az ő Ifjúságabéli egynéhány eſztendőkig való nyomorúságai helyében, hoſzſzú és allandó bóldog állapotot engedett ő-nékie. Imé, igy ſzokott az UR, minekutánna gyakorlotta az ő fijait kűlőmbbkűlőmbbféle próbák által, azoknak tsendességet, nyúgodalmat és végre bóldog halálnak kegyelmét engedni, míglen oſztán meg-jutalmazza az ő Hiteket és kegyességeket a' jövendő életben.

Utóljára, meg-kell itten emlékeznünk arról, a' mit Szent Pál meg-jegyez Jósefnek halála felől, mikor azt mondja a' 'Sidókhoz irtt Level. XI. 22. *Hit által ada parantsolatot Jósef az ő tsontjainak Kanaán' Földére való vitetése felől.* Ez, azt jelenti vala, hogy ő annak bizonyos el-hivésében halna-meg, hogy az Izrael' Fijai ki-fognak Egyiptomból menni, és birják azt a' Földet, a' mellyet igért az ő Atyjaiknak az Isten. Illyen módon erősítik az Istennek Igéretei a' Hiveket mind ez életben, mind pedig a' halálban.

MÓSES'
MÁSODIK KÖNYVE.

Neveztetik ez a' Könyv Exodusnak, *melly Ki-jövetelt tészen, mivelhogy az Izrael' Népének Égyiptomból való Ki-jövetelének Hiſtóriáján kezdödik. Olvasni ebben a' Könyvben azokat a' dolgokat, a' mellyek eſtenek azon a' Népen Józsefnek Halálától fogva a Sátornak a' Puſztában való fel-állittatásának idejéig, melly-is foglal magában mintegy 140. Eſztendöket.*

I. RÉSZ.

Az Égyiptomnak Királyja igyekezik az Izrael' Népét el-veſzteni, nagy keménységgel tartván öket, a' Bábáknak azt parantsolván, hogy a' 'Sidóknak minden férjfi magzatjaikat öljék-meg ſzületések után mindjárt, és azt adván-ki, hogy azokat a' folyó-vizbe hánynák.

TANUSÁGOK.

AZ Izrael' Fijainak meg-ſzaporodások Egyiptomban, és Faraónak az ö el-veſztésekre elö-vett kegyetlenkedései, megmutatják nékünk annak bé-tellyesedését, a' mit mondott vala az ISTEN a' Pátriárkáknak, hogy az ö Maradékjok felette igen meg-fogna Egyiptomban ſzaporodni; de nyomorgattatni-is fogna ottan, és annakutánna hozná-ki onnét azt az ISTEN.

2. Meg-kell itt az ISTENnek böltseségét és jóságát esmérni, a' ki meg-áldván az Izrael' Fijait Egyiptomban, és nem akarván hogy örökké ott maradnának, meg-engedte ezt a' nyomorgatást, hogy akképen oſztán ök annál inkább ne ſajnálnák azt a' Tartományt oda hagyni.

Az ISTEN meg-engedi, hogy az ö Fijai nyomorgattassanak és üldöztessenek e' Világban, a' végre pedig, hogy öket megpróbálja, és hogy ne légyen nékik nehéz innét ki-menni.

Hogy a' Bábák véghez nem vit-

vitték a' Királynak kegyetlen parantsolatját, és hogy az Isten azért nékiek jutalmat adott, azzal arra tanittatunk; Hogy nem kell engedelmeskednünk az ollyan parantsolatoknak, a' melly parantsolatok ellenkezők az Igazsággal és a' Lelki-esmérettel; és, az Isten soha el-nem múlatja meg-jutalmazni azoknak kegyességeket, és buzgóságokat, a' kik ő-néki engednek inkább, mint az embereknek.

II. RÉSZ.

Látjuk itten; 1. Mósesnek szűletését, és mimódon tartatott-meg a' haláltól és neveltetett-tel az Égyiptomi Királynak Leánya által. 2. Az ő hűségét, a' mellyet meg-mutata az ő Nemzetsége-félékhez, meg-ölvén egy Égyiptomi Embert. 3. Az ő el-futását a' Midián' Földére. 4. Az Égyiptom' Királyjának halálát, és az Izrael' Népének akkori siralmas állapotját.

I. 1-10. II. 11-14. III. 15-22. IV. 23-25.

TANUSÁGOK.

Látjuk ebben a' Részben mimódon Móses az Istennek igen kiváltképen-való Gondviselése által meg-tartatott életben az ő szűletése után, szoptattatott a' maga édes Anyja által, és neveltetett a' Faraó Udvarában a' Királynak Leánya által. Tsudálhatjuk ebben a' dologban az Isteni Gondviselésnek tsudáit, melly-is illyen módon Mósest meg-tartá a' haláltól, és a' melly azt akará, hogy ennek a' kis gyermeknek ki-tétetése szolgálna az ő fel-emeltetésére; és hogy az, a' kinek idővel meg-kell vala az Izrael' Népét az Egyiptombélieknek kegyetlenkedések alól szabaditani, neveltetne-fel ugyan azon Királynak Leánya által, a' ki igyekezik vala el-veszteni az Izraélitákat.

Az, a' mit Móses, egy Egyiptombéli Embert meg-ölvén, tselekedék, ollyan rend kivűl való dolog, a' mellyből nem kell nékünk példát venni; mivelhogy Móses az Istentől küldetett és a' végre hivattatott Ember vólt, hogy az Izraélitákat ki-hozná Egyiptomból. Az-is meg-lehet, hogy Móses, annak életét, a' kit az Egyiptomi Ember megtámadott vala, vagy pedig még a' magáét-is nem óltalmazhatta meg kűlömben, hanem azt meg-ölvén.

Szent Pál ebből a' Hiftóriából azt jegyzi-meg: Hogy *Hitnek általa Móses, mikor már öreg vólna, nem akart Faraó Leánya' Fijának*

jának hivattatni, mivelhogy ezt inkább választá magának, hogy az ISTEN' Népével együtt nyomorúságokkal illettetnék, hogy nem mint a' bűnnek ideig-való haſznával élne. 'Sid. XI. 24. 25.

Utóljára, az Izraélitáknak ſzolgálatjoknak ſokáig tartása és meg-ſullyosíttatása nékünk azt mutatja; Hogy az ISTEN néhánykor ſok ideig hagyja azokat, a' kiket ſzeret a' ſzenvedésekben, minekelőtte őket megſzabaditaná; de ſem a' hoſzſzúságok, ſem pedig a' ſullyosságok miatt, a' nyomorúságoknak a' mellyeket ſzenvednek, ſoha-is el-ne vessék az ő jó bizodalmokat.

III. RÉSZ.

AZ ISTEN meg-jelenik Mósesnek egy Tsipke-bokorban, a' melly ég vala, de meg-nem emésztődik vala, és néki azt mondja, hogy őtet választotta vólna az ő Népének Égyiptomból való ki-hozására; és midőn Móses nem hihetné, hogy az ISTEN az ő ſzolgálatja által akarná azt tselekedni: Az ISTEN bizonyossá téſzi őtet az ő óltalmazása, és arra a' Népre való nagy gondja felől. Parantsolja néki, hogy el-menvén ſzóljon az Izraélitáknak és Faraónak, és előre meg-mondja néki, mitsodás elő-menetele léſzen az ő reá bizott dolognak.

I. 1-10. II. 11-22.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben ezeket kell imé meg-gondolni.

Elsőben-is azt, a' mitsodás módon hivá az ISTEN Mósest, és adá néki tudtára, hogy őtet választotta vólna, hogy lenne az Izrael' Népének Meg-ſzabaditója.

Ennek az égő, de meg-nem emésztődő Tsipke-bokornak látása, mellyet Móses látott vala, ollyan tsuda vala, a' melly által akarta az ISTEN Mósest figyelmetes gondolkodásra felinditani, és véle azt el-hitetni, hogy ő Felsége vólna ottan jelen.

Látjuk tovább; Hogy az ISTEN ſzólla Mósesnek, és néki azt mondá, hogy el-jőtt vólna az idő, a' mellyben akarná az ő Népét meg-ſzabaditani Faraó' kegyetlensége alól, és bé-tellyesíteni az Igéreteket, a' mellyeket tett vala azelőtt Ábrahámnak, Isáknak és Jákóbnak. Ez, ſzolgálhat vala Mósesnek az ő Hivatalában való meg-erősíttetésére, és az Izraélitákkal-is annak el-hitetésére, hogy Móses ő hozzájok az ISTENtől küldetett, és az ő Meg-ſzabadittatásoknak ideje el-jőtt. Ebből látjuk; Hogy az ISTEN mindenkor hűséges az ő Szövetségében

ben és Igéreteiben; és lehetetlen hogy ő valaha el-hagyja az ő Anyaſzentegyházát, vagy pedig az ő Fijait.

A' másik dolog a' mellyet meg-kell gondolni, Mósesnek maga vonogatása, a' ki-is nem adhatá reá magát, hogy Faraóhoz menne, ſem pedig ezt nem hiheté, hogy az ISTEN a' maga Népét meg-ſzabaditaná ő általa.

Mósesnek ezt a' maga vonogatását nem kell engedetlenségnek tartani, hanem ſzármazott vala az, az ő alázatosságából és attól való félelméből, hogy nem fogna ſzerentsés elő-menetele lenni, és igy, azok közzűl az erőtlenségek közzűl való vala az, a' mellyek találtathatnak az Iſtenfélőkben-is.

Azonban, a' mit ISTEN monda Mósesnek, azt igérvén egyſzersmind, hogy véle fogna ő véle lenni, azt mutatja; Hogy tartozunk engedelmeskedni az ISTENnek mindenben, valamit ő nékünk parantsol, és el-hinni valamit igér, akárminémű nagy nehézséget lássunk-is az ő Igéreteinek véghez vitelében.

IV. RÉSZ.

Az ISTEN Mósest az ő Hivatalában meg-erősíti két tsuda jelek által, és az ő véle lételének újabb meg-igérése által. Azután el-indúl Móses, hogy Égyiptomba menjen, és útában őtet egy Angyal arra kénſzeriti, hogy Fiját környűl-metélje. Áron ki-jő néki eleibe, és tudtokra adják (: ketten :) az Izrael' Fijainak, hogy az ISTEN akarná őket meg-ſzabaditani.

I. 1-17. II. 18-31.

TANUSÁGOK.

LEg-elsó Jegyzéſt ebből a' Réſzből lehet tennünk Mósesnek egynéhány izbéli maga vonogatásából, nem akarván ő el-menni, hogy ſzóllana az Egyiptom' Királyjának, és azokból, a' miket az ISTEN mondott ő-nékie és tselekedett, hogy fel-indítaná és reá venné őtet az ő Parantsolatjához való engedelmeskedésre. Ez minket arra tanit, hogy mikor az ISTEN minket hiv; Kötelességünk a' mi hivatalunkat követnünk, ſemmit-is nem félvén, és nem hallgatván arra, a' mit a' teſt ſúgall, hogy attól bennünket el-forditson.

Az ISTENnek az aránt való igérete, hogy véle léſzen Mósessel, azok a' jelek a' mellyekkel az aránt való igéretét megerősité, és a' hatalom, a' mellyet ada néki tsudáknak tselekedésére, nyilván mutatják azt;

Hogy az ISTEN ſoha el-nem múlatja hogy ne adna ſzükséges tehetséget és eſzközöket az ő Parantsolatinak végben vitelére; és ő mindenkor vélek vagyon az ő ſzolgaival, mikor őket el-küldi.

A' mi esék Mósesen, mikor az ISTEN őtet kénſzerité fijának kőrnyűl-metélésére; 'ez által ő arra tanittatott, hogy az ISTEN akarná, hogy a' Kőrnyűl-metélkedés, melly az ő Izrael Fijaival való Szővetségének jele vala meg-tartassék.

Innét azt kell ki-hoznunk; Hogy tehát az ISTENnek Parantsolatit, még azokat-is, a' mellyek tsak a' kűlső dolgokra tartoznak, és az ő terméſzetekre nézve *indifferensek*, fel-bomolhatatlanúl meg-kell tartani.

V. RÉSZ.

Móses és Áron el-mennek Égyiptomnak Királyjához, de az őket nem akará hallgatni, sőt azt parantsolá, hogy az Izrael' Fijai még keményebben tartassanak; Melly-is azt okozá, hogy az Izrael' Népe zúgolódék Móses ellen, és maga Móses-is panaſzolkodék ISTENnek az ő ſzerentsétlensége aránt.

I. 1-18. II. 19-23.

TANUSÁGOK.

AZ a' Bátorság, a' mellyel Móses, ki elsőben nem akart vala el-menni Egyiptomnak Királyjához, véghez vivé a' reá bizott kővetséget, világos bizonysága az ő engedelmességének és buzgóságának, és ollyan példa, a' mellyből meg-tanúlhatják az ISTENnek ſzolgai az ő hivatalokat követni, az Emberektől nem félvén.

Faraónak kevély és iſtentelen felelete azt mutatja; Hogy ſoha ő ki-nem hagyta vólna az ő Országából az Izrael' Fijait menni, ha az ISTEN őtet az ő hatalmas vólta által arra nem kéntelenitette vólna; és igy, ennek a' Királynak meg-keményedése vala az alkalmatossága mind azoknak a' tsudáknak, a' mellyeket tőn az ISTEN Móses által, és az vonta Egyiptomra minden tsapásokat, a' mellyekkel el-boríttaték.

Faraónak az Izrael' Népe ellen való kéménykedése ollyan új próba vala, a' mellyet Mósesre és az Izraélitákra az ISTEN a' végre botsátott vala, hogy meg-látná, ha hinnének-é mindenkor az ő Igéretiben; jóllehet Mósesnek első ſzolgálatjának azzal egéſzen ellenkező gyűmőltse vala, a' mit várnak vala.

vala. Ez, azt-is meg-mutatja, hogy mikor a' nyomorúság meg-bokrosodik, gyakran akkor vagyon kőzel, hogy vége légyen.

Utóljára, a' Népnek Móses és Áron ellen való zúgolódásában látjuk az Embereknek rendszerént-való békételenségeket, és háládatlanságokat. El-vetik az ISTENnek Igéreteiben való bizodalmat, mikor ő Felsége késik azokat bé-tellyesíteni, és akkor esnek kétségben, mikor a' vélek való jól tételre készűl, és az ő szeretetének leg-erősebb bizonyságait adja nékiek.

VI. RÉSZ.

Az ISTEN másod' izben küldi Mósest az Izrael' Fijaihoz, hogy bizonyosokká tétetnének a' felől, hogy őket meg-szabaditaná; de azok nem akarák őtet hallani. Az ISTEN azután azt parantsolja néki, hogy elmenvén még-is szóljon Áronnal az ő Atyjafiával együtt Faraónak. Végén a' Részsnek meg-iratik Mósesnek és Áronnak *Genealogiá*jok.

I. 1-9. II. 10-13. III. 14-27.

TANUSÁGOK.

OLvasván ezt a' Részt, ezeket a' két dolgokat kell főképen meg-jegyzeni.

1. Hogy az ISTEN az ő segedelme aránt újobban bizonyosokká tévé az Izrael' Fijait, noha ők Móses ellen zúgolódtanak; a' honnét látjuk, minémű jó az ISTEN, még azokhoz-is, a' kik őtet meg-bántják, és rosszúl kőszőnik-meg az ő drága kegyelmeit.

2. Az Izrael' Fijai nem akarák Mósest hallani, azért hogy az ő Faraónál lévő első követsége az ő sorsokat még siralmasabbá tette vala; és még maga Móses-is fél vala a' Királyhoz viszsza-menni, meg-útkőzvén a' kezdett dolognak nehézségén.

Mikor az Emberek mindjárt nem látják az ISTEN' Igéreteinek gyűmőltsét, és szenvedésben vagynak; a' nyomorúságnak nagy-vólta, és az ő gyarlóságok békételenségbe, bizodalmatlanságba és félelembe ejti őket. De az illyen kisérteteket azzal kell meg-győznünk, hogy előttünk tartsuk azt, hogy az ISTEN az övéit soha nem hagyja-el, és az ő Gondviselésének tanátsai mindenkor tsalatkozhatatlanúl véghez mennek.

Mósesnek és Áronnak *Genealogiá*jok itten fel-tétetik azért, mert ezek nevezetes személyek valának; és azért-is mivel annakutánna oztán a' Papok és az Isteni Tiszteletnek szolgai az ő Nemzetségekből vétetnek vala.

VII. RÉSZ.

Móses és Áron ismét el-mennek az Égyiptom' Királyjához, és az nem akarván engedni, hogy ki-menjenek az Izrael' Fijai, Móses kigyóvá változtatja az ő veszszejét a' Király előtt, azután a' vizeket *vérré*, a' melly-is vala leg első a' tiz Tsapások között, a' mellyekkel meg-veré az ISTEN Égyiptomot. De a' Faraónak Bőltsei ezekhez a' két tsudákhoz hasonló dolgokat mivelvén, a' Király meg-marada az ő fel-tett szándékában.

TANUSÁGOK.

EBből a' Részből meg-kell jegyzeni; Hogy Móses el-kezdvén jeleket tselekedni, a' mellyeknek meg-kell vala győzni Faraót az ISTENnek Hatalmáról, és őtet inditani az ISTEN' Parantsolatjának meg-fogadására: Ez a' Király még-is nem illetődött-meg azért, hogy az Égyiptomi Bőltsek követnék azokat a' jegyeket; mellyeket-is tselekedének, meg-tsalván Faraót hamis és kűlsőképen látszó tsudákkal a' mellyek valami formán hasonlóknak látszanak vala a' Móseséihez, de nem egyebek valának szemfényveszztésnél és tsalárdságnál.

Ugyan ez keményité-meg-is az Egyiptomnak Királyját; noha tsak ugyan meg-esmérhette vólna már a' Móses' tsudatételeiben a' kűlőmbbséget, a' melly vala ezek között a' tsudák között, és a' között a' mit a' Bőltsek tselekeszsnek vala.

Igy engedi-meg az Embereknek meg-próbálásokra néhánykor az ISTEN, hogy légyen nékik ollyan alkalmatosságok, a' mellyből szint tsinálhatnak magoknak a' magok meg-keményitésére. De azonban, midőn őket illyen módon próbálja, ád nékiek mindenkor elégséges eszközöket az Igazságnak a' hazugságtól való meg-kűlőmbőztetésére, és az ő kötelességeknek meg-esmérésére.

VIII. RÉSZ.

Meg-veri Móses Égyiptomot második tsapással, tudni-illik *Békákkal*; harmadikkal-is, úgymint *Tetvekkel*; a' mellyeket-is a' Bőltsek haszontalan mesterkednek vala elő-hozni; és negyedikkel-is, úgymint mindenféle ártalmas *Bogarakkal*.

I. 1-14. II. 15-19. III. 20-32.

TANUSÁGOK.

ITten azt kell leg-elsőben meg-gondolnunk; Hogy az első tsapások, a' mellyekkel megveré az ISTEN az Egyiptombélieket, könnyebbek valának: de azután újabbakat és szullyosabbakat botsáta reájok a' Faraó' ke-

kemény meg-átalkodtságának meg-tőrésére.

2. Ezeknek a' tsapásoknak annyival inkább meg-kell vala illetni Faraót, hogy a' Bőltsek, a' kik eleinte kővetik vala a' Mósesnek elsőbb tsuda-tételeit, nem kővethetik vala oſztán az utóbbiakban, hanem meg-esmérék az ISTENnek Mindenhatóságát, és még a' Király-is kénſzeritteték Mósesnek, és Áronnak esedezéséhez folyamodni, ezeknek a' tsapásoknak meg-ſzűntetéséért.

3. Látjuk, hogy ez ellent nem állván, Faraó meg-marada az ő fel-tételében, és mind-tsak nem botsátá-ki Orſzágából az Izraélitákat. Mind ez meg-mutatja azt, hogy az ISTEN nem vala tselekedő oka a' Faraó' meg-keményedésének; sőt ellenben, az ISTEN meg-tselekeſzi vala azt a' mi ſzükséges vala az ő meg-lágyitására, és igy maga Faraó keményiti vala meg a' maga ſzívét, a' miképen mondatik egynéhány izben ebben a' Réſzben és a' következőkben.

Által-láthatjuk ebben egy réſzről az ISTENnek jóságát és békességes-tűrését, a' ki tsapásokkal és kűlőmbb-kűlőmbbféle eſzközőkkel él a' Bűnősöknek az ő meg-keményedésekből való ki-hozására, és azoknak ſok ideig kedvez, minekelőtte őket el-veſztené. Szemlélhetni más réſzről az Embereknek meg-keményedéseket, a' kik nem jobbúlnak-meg az ISTENnek ſem tsapásaira, ſem pedig hoſzſzútűrésére.

Meg-kell továbbá jegyezni; Hogy az Izraéliták ki-valának vétettetve ez alól a' tsapás alól, a' mellyel az ISTEN bűnteti vala az Egyiptombélieket. Ez ismét ollyan más tsuda vala, a' melly Faraónak és minden ő Népének ſzíveket meg-illethette vólna. És illyen módon bizonyitja-meg az ISTEN az ő jó-kedvét azokhoz a' kiket ſzeret, és kedvez azoknak, midőn az ő haragját ki-önti a' Gonoſzokra.

IX. RÉSZ.

Meg-veri az ISTEN őtődik tsapással Égyiptomot, a' melly vala a' *Barmoknak Dóghalála*; Hatodikkal, úgymint *Fekélyekkel*; és hetedikkel a' melly vala Mennydörgésekkel és tűzzel együtt való *Kő-eső*

I. 1-7. II. 8-12. III. 13-35.

TANUSÁGOK.

LÁthatjuk ebben a' Réſzben; Elsőben azt, hogy ahoz képeſt, a' mint Faraó meg-átalkodik vala, mind tovább tovább

az Izraélitáknak el-botsátása aránt, a' Móses' Fenyegetései keményebbek és a' tsapások sullyosabbak és rettenetesebbek léſznek vala; és az ISTEN, a' ki egyſzeriben el-veſzthette vólna ezt a' Királyt és egéſz Egyiptomot, tsak ſzakaſzonként büntette őket, hogy meg-mutatná az ő Hatalmát, Jóságát, Igazságát, és nevezetessé tenné az ő Nevét az egéſz földön.

Az igaz és jó ISTEN igen ſokáig tűr, az Embereket mérték ſzerént bünteti, és nem mégyen mindjárt leg-elsőben a' leg-sullyosabb tsapásokra.

2. Ismét új és erősebb bizonyságait látjuk itten Faraónak az ő ſzőrnyű nagy meg-keményedésének, és mód nélkül való iſtentelenségének. Mikor érzi vala hogy az ISTENnek ostorai őtet nyomnák, meg-valla vala, hogy ő vétkezett, és igéri vala, hogy el-botsátja a' Népet, ha Móses a' tsapásokat meg-ſzűntetné: De mihelyt meg-ſzabadúl vala, nem akarja vala meg-tselekedni azt, a' mit igért vala.

Illyen a' gonoſz Embereknek tulajdonságok; Láttatnak meglágyúlni, mikor ISTEN veri őket, igérik magok' meg-jobbitását; de viſzſza-esnek a' meg-keményedésbe, és meg-ſzegik fogadásokat, mihelyt a' veſzedelem el-múlt, és pihenések adatott. Ezt a' dolgot igen ſzükséges meg-gondolni, és belőle kinek-kinek tanúlni.

X. RÉSZ.

Meg-veri Móses Égyiptomot nyóltzadik tsapással, tudni-illik *Sáskákkal*. Azután kilentzedik tsapáſt botsáta az ISTEN, melly-is vala *Nagy ſetétség*. Azon annyira meg-illetődött Faraó, hogy meg-egyezne benne, hogy kimenjenek az Izraéliták, tsak Barmaikat hagynák ott. De Móses nem akarván arra reá állani, Faraó megtiltá, hogy többé eleibe ne menne ő-nékie.

I. 1-20. II. 21-29.

TANUSÁGOK.

KIváltképen ebben a' Réſzben a' mi meg-jegyeztetik, azon kivül, a' mit a' fellyebb-való Réſzekben láttunk, ez; Hogy Faraó meg-rettenvén az ISTENnek Itéleteire, és még a' maga Népeitől-is kérettetvén, hogy botsássa-el az Izrael' Fijait: megegyeze benne, hogy a' Népnek egy réſze el-menne; de nem akarja vala hogy el-vinnék magokkal az ő Barmaikat, a' melly-is minden tsapásoknál rettenetesebb tsapáſt vona ő reá.

Ennek

Ennek a' Királynak ez a' tselekedete, az ollyan Bűnősöknek a' magok viselésének a' képe, a' kik a' helyett, hogy megadnák magokat, és egészen és ki-fogás nélkül engednének az ISTENnek mindenben, valamit tőlök kiván: Tsak éppen valamelly részben akarnak engedelmeskedni, és nem vehetik reá magokat, hogy általán fogva oda hagynák az ő gonosz indúlatjaikat és veszendő hasznokat.

Látjuk még itten, mennyire keményedett vala meg Faraó, mivelhogy az ISTENnek sem jósága, sem az ő itéletei őtet meg-nem lágyithatják vala, és noha igéré Mósesnek, hogy többé nem átalkodna-meg, ha az ISTEN ezektől a' tsapásoktól megszabaditaná: De el-felejtkeze minden maga igéreteiről mihelyt meg-szűntenek a' tsapások, és annyira vetemedék, hogy még őléssel fenyegetné Mósest.

Semmi meg-nem lágyithatja az ollyan Embereket, a' kik a' meg-vakúlásnak és a' gonoszságnak bizonyos nagy mértékére jutottanak; Ha szintén láttatnak-is meg-illetődteknek, és meg-alázódtaknak lenni a' szorúltságban: Ismét elő-vészik az elébbeni indúlatjaikat, mihelyt a' szorongattatás el-múlt; és igy szoktanak a' meg-átalkodott Bűnősök sietni a' magok veszedelmére, és jobban-jobban megerősődni a' gonoszban. Ez, minket idvességesen rettentsen-meg, hogy féljünk hasonló meg-keményedésbe eséstől.

XI. RÉSZ.

AZ ISTEN azt mondja Mósesnek, hogy Ő tizedik és utólsó tsapást fogna Égyiptomra botsátani, a' melly-is lenne az *Első-szülötteknek Halálok*, és azután az Izrael' Népe szabadon kifogna menni; és azt parantsolja, hogy az Izraéliták kérnének az Égyiptombéliektől arany és ezüst edényeket, és azokat vinnék-el magokkal.

TANUSÁGOK.

ITten az első Jegyzés, a' mellyet kell tennünk a' mi oktattatásunkra, ez; Hogy az Izraéliták törvényesen el-vihették az Égyiptombélieknek arany, és ezüst edényeiket, mivelhogy tselekedték azt az ISTENnek parantsolatjából, a' ki tellyes hatalmú Fő URa lévén minden dolgoknak, e' Világi Jószágokat annak adja, a' kinek akarja; és ő Felsége akarta ez alkalmatossággal az Egyiptombélieknek igazságtalanságok miatt vallott károkat

rokat az Izraélitáknak helyre pótolni.

2. Jusson eſzünkbe, a' mi már mondatott; Hogy Faraónak az ő meg-keményedését nem egyébnek kell tulajdonitani, hanem az ő maga meg-jobbúlhatatlan gonoſzságának; és igy hát, ámbár egynéhány izben mondatik ebben a' Hiſtóriában, hogy az Isten meg-keményitette a Faraó' ſzívét: de az nem téſzi azt, hogy az Isten vólt vólna munkálódó oka ennek a' Királynak meg-átalkodásának; hanem tsak azt jelenti, hogy az Isten tudta, hogy bizonyosan meg-keményitené magát, és azt néki meg-engedné, és még ollyan dolgokat-is tselekedne ő Felsége, a' mellyekkel ez a' Király viſzſza fogna élni, és azokból alkalmatosságot venne a' tovább-való megátalkodásra.

Az Isten bőltsen és igazságosan engedi-meg, hogy a' Bűnősök magokat meg-keményitsék, és légyen nékik alkalmatosságok a' gonoſzban való megerősödésre; de ſemmiképen nem ſzerző oka a' meg-keményedésnek és a' bűnnek; az ő veſzedelmek tsak egyedűl önnön-magoktól ſzármazik; mivelhogy az Isten nem hogy oka vólna annak, hanem inkább igen hathatós eſzközökkel igyekezik őket abba való eséstől meg-tartóztatni.

XII. RÉSZ. v. - - 28.

Ennek a' Réſznek első Szakaſzſzában vagyon a' Páſchának ſzerezteténének Hiſtóriája.

TANUSÁGOK.

EBből a' Réſzből ezek a' megtartásra-valók.

1. Hogy a' Páſchának ſzerezteténét Móses ſzóról ſzóra megirja, azért mert ez a' tzérémónia igen nevezetes réſze vólt a' 'Sidók' Vallásának.

2. Az Isten mikor már ſzinte ki akará hozni az ő Népét Égyiptomból, azt parantsolá, hogy minden Háznépben áldoznának-meg egy Bárányt, azt ennék-meg, és az ő Házokat hintenék-meg annak a' Báránynak vérével, a' végre, hogy az Angyal, a' ki meg-ölendő vala Égyiptomnak minden Első-ſzülötteit, ne bántaná az Izraélitáknak Házok-népét.

A' Páſchának ezen tzérémóniája által és ezen nevezetes áldozat által az Isten azt akarta vala elméjekre adni az Izrael' Fijainak; Hogy az Égyipton bé-

liek-

lieknek Isteneik nem egyebek vólnának Bálványoknál; Ő vólna pedig az egy Igaz ISTEN, és ők az Ő Kegyelme és Hatalma által helyheztetnének szabadságban. Ennek a' nagy állapotnak emlékezetben való meg-tartására parantsolá nékiek az ISTEN, hogy minden Esztendőben egy Bárányt áldozván megtartanák a' Páschát.

Azt-is parantsolá; Hogy a' Páschának Innepében kovásztalan Kenyeret ennének, mivelhogy a' sietség, a' mellyel ők Egyiptomból ki-mennek vala, arra kénszeriti vala őket, hogy meg-sűtnék az ő tésztájokat, minekelőtte az meg-kelne. Ez a' História magában-is méltó a' meg-jegyzésre: De méltó azért-is, mivel abban igen világos ki-ábrázolása vagyon annak a' nagy Szabadúlásnak, a' mellyet az ISTEN nékűnk adott a' mi URunk Jésus Kristus által; *Ki az ISTENnek amaz igaz Bárányja, a' ki el-vészi e' Világnak bűneit, és a' mi valóságos Páschánk, melly mi érettünk meg-áldoztatott.* Ján. I. 29. 1Kór. V. 7.

XII. RÉSZ. V. 29-51.

Meg-irja Móses az Egyiptombéli eknek Első-szűlőtteiknek Halálokuak, és az Izrael' Fijainak Egyiptomból való ki-meneteleknek Históriáját, és újabban elő-beszélli a' Páschárol való Törvényt.

I. 29-42. II. 43-51.

TANUSÁGOK.

EBben a' Históriában azt kell meg-jegyzenűnk; Hogy az ISTEN végezetre meg-tőré a' Faraó' kevélységét, kéntelenité őtet, hogy az ISTEN' Népét el-botsátaná, és ez a' Nép tellyes szabadsággal és nagy gazdagsággal méne-ki Egyiptomból.

Ez az emlékezetes dolog megbizonyitja azt; Hogy semmi nem állhat az ISTEN' véghetetlen Hatalmának ellene: Megjegyezhetni ebben az ő szeretetét az ő Népéhez, és azoknak az ő Igéreteinek Igazságát, a' mellyeket tett vala az aránt, hogy azt meg-szabaditaná abból a' terhes szolgálatból, a' mellyben annyi sok ideig vala Egyiptomban.

Látjuk továbbá, hogy az ISTEN akará, hogy ennek az illyen tsudálatos Meg-szabadúlásnak emlékezete meg-tartatnék a' Páscha által, és világos Törvényt ada ő Felsége, a' mellyel minden Izraéliták halálnak büntetése alatt kötelesek valának ezt a' Sákramentomot minden esztendőben véghez vinni.

Ez, meg-mutatja azt; Hogy el-múlhatatlan Kötelességünk meg-tartani mindent, valamit az ISTEN rendelt: Meg-mutatja mindenek felett azt; Hogy ſoha nem kell el-felejtenünk az ISTENnek Jótéteményeit, és kiváltképen azt a' mit a' mi URunk Jésus tselekedett a' mi idvességünkért, és nevezetesen a' Kereſztyének kötelesek különös áhitatossággal ki-ſzolgáltatni a' Szent Vatsorát, a' mellyet ez a' mi Idvezítönk maga ſzerzett, hogy az ö Halálának emlékezetben tartó eſzköze lenne.

XIII. RÉSZ.

Móses ismét meg-újítja a' Páſchának meg-tartásáról való Törvényt, Parantsolatot ád az Elsö-ſzülötteknek meg-ſzentelések aránt-is. Meg-jegyzi annakutánna, hogy az ISTEN azt akará, hogy az Izrael' Fijai a' Puſztának útára mennének, minekutánna ki-jöttenek vólna Egyiptomból.

I. 1-10. II. 11-16. III. 17-22.

TANUSÁGOK.

AZ ISTENnek, abban a' Törvényben, a' melly a' Páſchának meg-tartását parantsolá, az vala a' tzélja; Hogy minden időben meg-maradna az Izraéliták között az ö Egyiptomból való Ki-jöveteleknek emlékezete: Az a' másik Törvény pedig, a' mellyel ök köteleztetnek vala minden Elsö-ſzülöttjeiket ISTENnek ſzentelni, a' végre rendeltetett vala, hogy az ö Maradékok meg-emlékezne arról, hogy az ISTEN életben meg-tartotta vala az ö Elsö-ſzülötteiket, mikor az Egyiptombélieket meg-ölette.

Innét tanúljuk-meg; Hogy ſoha el-ne felejtsük az ISTENnek kegyelmeit, és ö hozzája azokért való háládatosságunkat meg-bizonyitsuk, ö-néki ſzentelvén a' mi ſzemélyünket, és mindent valamink leg-drágább vagyon.

Az ISTENnek világos Parantsolatja, mellyet ada az aránt az Izraélitáknak, hogy meg-tanitsák az ö Gyermekeiket arra a' tsudálatos Meg-ſzabadúlásra, mellyet adott vala az ö Nemzetségeknek, azt Egyiptomból kihozván: Igen világosan elönkbe adja azt; Hogy kötelességek az Atyáknak az ö gyermekeiket az ISTENnek esméretére és félelmére; Mindenek felett pedig, tartoznak azokat különös ſzorgalmatossággal tanitani a' mi Váltságunknak tsuda dolgaira.

2. Meg-jegyeztetett ebben a' Réſzben, hogy az ISTEN nem akará, hogy az Izrael' Né-

pe

pe a' leg-rövidebb úton menne a' Kanaán' Földére, hanem a' Veres Tengernek és a' Puſztának útára vivé őket. Azért tselekedé ezt az ISTEN, mivelhogy ez a' Nép, melly nem ſzokott vala a' Hadakozásra, még akkor nem hartzolhatott vólna meg a' Kananeusokkal; és azértis; hogy az Izraéliták a' Veres Tenger mellett és a' Puſztában járván, újabb tsudákat tenne az ő kedvekért, ſzáraz lábbal által-vivén őket ezen a' Tengeren, és abba Faraót el-meritvén, és tsudálatos módon táplálván őket a' Puſztában.

Utóljára, abban, a' mi itten mondatik arról a' módról, a' miképen vezérli vala az ISTEN az Izraélitákat felhőnek és tűznek Oſzlopában: Láthatni az URnak nagy Hatalmát, erre a' Népre való nagy Gondját és annak az óltalmazásnak példáját, a' mellyel ſzokta az ő Fijait bé-fedezni.

XIV. RÉSZ.

Faraó kergetni akarván az Izrael' Fijait, el-merittetik egéſz Seregével a' Veres Tengerben, a' mellyen az Izraéliták ſzáraz lábbal által-mentenek vala.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ebben a' Réſzben elő-ſzőr; Hogy az ISTEN az Izraélitákat a' Veres Tengernek partjához vivén, és meg-engedvén, hogy Faraó az ő Seregével egyűtt el-érné őket: Igen nagy veſzedelemre tévé őket ki, és felette igen meg-is ijedtenek vala rajta. De az ISTEN azért tselekedék illyen módon vélek, hogy az ő Hatalmát annál világosabban nyilván-valóvá tenné az által a' tsudálatos Szabadúlás által, a' mellyet ada nékiek, ſzáraz lábbal által-vivén őket a' Veres Tengeren, és Faraónak egéſzen-való el-veſztése által, a' ki-is abban el-merűle egéſz Seregével egyűtt.

2. Látni itten az Égyiptomnak Királyjának ſzőrnyű megvakúlását és meg-keményedését, hogy ő mind ezek után a' tsapások után-is, a' mellyekkel őtet az ISTEN meg-verte vala, nem tsak akará kergetni az Izraélitákat, hanem méréſzle még a' Tengerbe-is utánnok vakmerően bé-menni.

Derekasan jegyezzük-meg ebben a' Hiſtóriában egy réſzről azt, mire reá mehetnek a' meg-átalkodott Bűnősök, és minémű vakſággal és mitsoda

nagy dühösséggel futnak a' magok veszedelmekre; Más részről pedig az URnak Felséges Hatalmát, a' mellyet elő-vett Ő Felsége a' maga Népének megszabaditására, és annak ellenségeinek meg-rontására.

XV. RÉSZ.

Két dolgok irattattak-meg ebben a' Részben. 1. Egy Ének, a' mellyet éneklének az Izraéliták, minekutánna Faraó el-merittetett. 2. Mimódon zúgolódának Móses ellen, azért, hogy nem találtanak vizet a' Pusztában, és hogy a' Mára' vizei keserűek vólnának; és az a' Tsudatétel, a' mellyet tselekedék Móses ennek alkalmatosságával.

I. 1-22. II. 23-27.

TANUSÁGOK.

EZ az Ének, a' mellyet Móses, Mária az ő Nénje, és az Izrael' Fijai éneklének azután, hogy Faraó és az ő Serege el-veszének a' Veres Tengerben, leg-régibb minden Énekeknél. Látni abban az ő őrőmőket és Istenhez való háládatosságokat ki-tűndőkleni. Magasztalják az ő Felsége Hatalmát, mellyet ollyan felséges módon meg-mutatott vala az ő Meg-szabadittatásokban. Ki-tészik az aránt való erős bizodalmokat, hogy az Isten őket bé-fogja állitani a' Kanaán' Földének birásába, és hogy annak a' Földnek Lakói meg-háborodván és meg-félelmesedvén, nem állhatnának ellenek ő-nékiek.

Illyen módon, és még nagyobb buzgósággal tartozunk mi az Istennek Kegyelmeit magasztalni, a' mellyeket vélünk tselekesik, és főképen az ő Jóságát és Hatalmát, a' mellyeket nyilván ki-tűndőköltetett a' mi Váltságunknak munkájában, a' mi URunk Jésus Kristus által.

Látánk annakutánna, hogy az Izraéliták, mindjáráft azután, hogy az Isten illyen nagy Szabaditáft adott vala nékiek, zúgolódásba, és hihetetlenségbe estenek, azért hogy vizek nem vólna, és keserű vizeknél egyebet nem találnának: Azonban az Isten még-is az ő Jósága szerént új Tsudát tselekedék az ő kedvekért, édesekké tévén azokat a' vizeket.

Illyen az Embereknek hálátlanságok és hihetetlenségek; Mindjárt el-felejtkeznek az Istennek Jótéteményeiről, és könnyen békételenségbe esnek. De az Isten jó, hogy békességes-tűréssel viseltetik hozzájok, és nem szűnik-meg az ő szeretetének új gyümőltseit vélek

lek tapaſztaltatni, és vélek közleni kegyelmeket, a' mellyekre méltatlanok.

XVI. RÉSZ.

Az Izraéliták, azért hogy nem vólna mit enniek, zúgolódának Móses ellen. Az ISTEN Fürjeket ád nékiek és Mannát, a' melly-is vala az ő Eledelek a' Puſztában negyven eſztendeig.

TANUSÁGOK.

UJ Bizonyságát látjuk ebben a' Hiſtóriában az Izrael' Fijainak háládatlanságoknak, a' kik az ISTEN' Hatalmának és óltalmazásának annyi ſok tapaſztalásai után-is zúgolódának Móses ellen, sőt viſzſza-kivánkozának Egyiptomba, a' honnan kijöttenek vala. Az ISTEN még-is mindazáltal az ő nagy Jósága ſzerént akará ezt a' zúgolódáſt meg-ſzűntetni, és gondot viselni az ő tápláltatásokra, adván nékiek Mannát, a' melly-is vala az ő eledelek negyven eſztendeig, a' míg bújdoſtanak a' Puſztában.

2. Meg-kell jegyzeni; Hogy a' Manna esik vala minden reggel, de Szombat napon nem esik vala. Ha valaki egy napra valónál többet ſzed vala, megromlik vala.

Ezek, mind meg annyi tsuda dolgok valának, a' mellyek meg-győzhetik vala az Izraël' Fijait arról, hogy az ISTEN vólna az, a' ki őket illyen tsudálatos módon táplálná.

Továbbá pedig, ez a' Hiſtória juttassa eſzünkbe azt, a' mit a' Jésus Kriſtus mond az Évangyéliomban Szent Jánosnál VI. Réſzben; Hogy az Izrael' Fijai nem ették a' valóságós Mennyei Kenyeret, és a' Manna, a' mellyet eſznek vala a' Puſztában, nem akadályozta-meg, hogy meg-ne halnának: Midőn ellenben Ő nékünk valóságos Kenyerünk, ki le-ſzállott a' Mennyből, és azt tselekeſzi, hogy mind őrökké éljünk.

Kérjük az ISTENT, hogy adja mindenkor ezt a' Mennyei Eledelt minékünk valamig e' Világnak Puſztájában vagyunk; és mikor ő azt nékünk adja, jobban éljünk véle, mint ſem a' 'Sidók éltek vala régen a' Mannával, és mind a' többi Kegyelmekkel, a' mellyeket vettenek vólt az Iſteni Jóságtól, míg a' Puſztában vóltanak.

XVII. RÉSZ.

Ennek a' Réſznek két Szakaſzſzai vagynak. Az elsőben meg-irja Móses azt a' Tsudát, a' mellyet tselekedett

dett az ISTEN, vizet hozván-ki a' kősziklából a' Népnek zúgolódásának le-tsendesíttetésére; és a' másodikban az Izraélitáknak az Amáleken vett győzedelmeket.

I. 1-7. II. 8-16.

TANUSÁGOK.

MÓsesnek az a' Tsudatétele, mellyel vizet hoza-ki a' kősziklából az Izraélitáknak szomjúságoknak és zúgolódásoknak le-tsillapitására, kötelez minket ennek a' Népnek hihetetlenségének meg-gondolására, a' melly-is mindenkor kételkedik vala az ISTENnek Hatalmáról, és ollyan gyakorta fel-támad vala Móses ellen; Hasonlóképen az URnak nagy békességestűrésének-is meg-gondolására, a' ki-is ezt az új Tsudát tévé az ő kedvekért.

Az Izrael' Fijainak az Amalékitákon vett győzedelmek, vólt az ISTENnek méltó bűntetése ezeken az ő Népének hatalmas ellenségein.

De mindenek felett meg-kell jegyzeni; Hogy az ISTEN ezt a' győzedelmet adá a' Móses' Könyörgésére, hogy az Izraéliták meg-esmérnék azt, hogy egyedűl tsak az ISTEN vólna annak a' Fő Oka.

Ollyan példa ez, a' mellyből láthatni; Hogy az ISTEN' Nevének segitségűl való hivása, leg-hathatósabb eszköz az Ő Segedelmének meg-nyerésére, és minden mi testi és lelki ellenségeinken való győzedelemnek vételére.

XVIII. RÉSZ.

Jethró a' Móses' Ipa, meg-hozza ő hozzája az ő Feleségét és két Fijait; és néki azt parantsolja, hogy rendeljen Birákat és Elöljárókat az Izrael' Népének igazgatására, mellyet Móses meg-tselekeszik.

I. 1-12. II. 13-27.

TANUSÁGOK.

JEthró a' Móses' Ipa jöve őtet meg-látogatni, nem tsak azért, hogy ő-néki viszsza-adná az ő Feleségét és Fijait, hanem mindenek felett azért, hogy örvendezne ő véle és az egész Néppel azon, hogy az ISTEN meg-szabaditotta vólna őket az Egyiptomi szolgálatból. Ez, a' Jethró buzgóságának, kegyességének és szeretetének munkája vala; és illyen módon tartozunk a' mi Atyánkfijainak jó állapotjokat magunk' bóldogságának tartani, és mindenek felett örülni, mikor az ISTENnek Ditsősége öregbül, és mikor a' maga Igazságát és Hatalmát ő

Fel-

Felsége az egész Világnak szemei előtt nyilván-valóvá tészi.

2. A' mi mondatik ebben a' Részben a' Biráknak és Tisztviselőknek elő-állittatásokról, és azokban meg-kivántató *qualitás*okról, azt mutatja; Hogy azok, a' kik közönséges Tisztségekben és Hivatalokban vagynak, tartoznak azokban tellyes erejekkel és igaz lélekkel el-járni, és Istentfélők, igaz-mondók, igazság' szeretők, és mindenek felett magok' hasznát nem keresők, és a' gyalázatos nyereségtől idegenek lenni.

Azt-is meg-esmérhetjük innét; Hogy tellyességgel szükséges, hogy légyenek Tisztviselők, a' kik a' jó Rendet fenntartsák a' közönséges Társaságban, és hogy azoknak rendeltetések, az Istentől vagyon; Azért-is, kiki tartozik magát azoknak alájok adni, és hatalmokat meg-esmérni.

XIX. RÉSZ.

Az Izrael' Népe a' Sinai Pusztájába érkezvén, azt mondja nékiek Mósses, hogy az ISTEN ő vélek Szövetséget akarna kötni, és parantsolja nékik, hogy szenteljék-meg magokat, és készüljenek-el a' Törvénynek ki-adattatásának meg-hallgatására. Harmad nappal azután le-száll az ISTEN a' Sinai Hegyre az ő Hatalmának és Felséges Voltának jeleivel. I. 1-15. II. 16-25.

TANUSÁGOK.

EBből a' Részből azt kell megtartani; Hogy a' leg-első dolog, a' mellyet tselekedék az Isten, minekutánna meg-szabaditotta a' maga Népét Egyiptomból, a' vala, hogy az ő Törvényét annak ki-adná: Ez arra mutat; Hogy az Istennek tzélja ennek a' Népnek választásában és más Nemzetektől külön-szakasztásában a' volt, hogy a' tiszta Vallást közöttök fel-állitaná, és őket a' maga félelmére kötelezné.

Ez az Istennek mindenkori fel-tett tzélja; Nem egyéb végre váltott-meg minket és választott maga Népének, hanem hogy szolgáljunk Ő-néki, az igazságban és a' kegyességben élvén.

Az Isten akará, hogy a' 'Sidók magokat el-készitenék és meg-tisztitanák minekelőtte halgatnák a' Törvénynek ki-hirdettetését; azért pedig, hogy tudnák-meg azt, hogy ez a' Törvény nem egyéb végre adatott vólna az Embereknek, hanem az ő meg-szenteltetésekre.

A' minémű módon pedig az ki-hir-

ki-hirdettetett, és az a' rettenetes és felséges ditsőséggel tellyes nagy Kéfzűlet, a' mellyel az ISTEN a' Sinai Hegyre lefzállott vala, arra való vólt, hogy hinnék-el az Izraéliták, hogy az ISTEN vólna az, a' ki ő-nékiek fzóllana, és támafztana félelmet ő bennek; és mind ők, mind pedig minden Emberek tanúlnák-meg azt, hogy azok, a' kik meg-fogják rontani az ő Parantsolatit, el-nem kerűlik az ő boſzfzú-állását.

XX. RÉSZ.

Az ISTEN ki hirdeti a' Tőrvénynek Tiz Parantsolatit. 2. A' Nép meg retten az ISTEN' fzavának hallására. 3. Tiltja az ISTEN a' Bálvány-képeknek tsinálását, és megfzabja az Óltároknak építésének az ő módját.

I. 1-17. II. 18-21. III. 22-26.

TANUSÁGOK.

FŐképen két dolgok vagynak ebben a' Réfzben, a' mellyek méltók a' mi figyelmezésűnkre, tudni-illik; AZ ISTEN Tőrvényének ki-hirdettetése, és annak alkalmatosságával való megréműlések az Izraélitáknak.

Ez aránt a' Tőrvény aránt azt kell meg-gondolnunk.

Elől fzőr: Minémű annak méltósága és felséges vólta; midőn azt maga az ISTEN hirdette-ki hajdan az ő nagy Hatalmának ollyan nyilvánságos jeleivel.

Másodfzor: Hogy ez a' Tőrvény mi reánk fzinte úgy tartozik, valamint a' Sidókra; mivelhogy femmi nintsen benne, a' mi tőkélletesen az igazsággal meg-egyező nem vólna, és maga a' mi Idvezítőnk azt mondotta: Mát. V. Hogy ő *nem jótt, hogy a' Törvényt el-törölje, hanem ellenben inkább azért jótt, hogy minket erősebben kötelezzen annak betellyesítésére.*

2. Jusson eſzűnkbe az, hogy ez a' Tőrvény nem tsak a' benne meg-nevezett vétkeket tiltja, hanem a' mi gondolatinkat és kivánságinkat-is fzinte úgy mint tselekedetinket meg-tőrvényezi; és az ISTEN minket mindnyájunkat a' Tőrvény fzerént fog meg-ítélni, a' miképen az az Evangyéliomban meg-magyaráztatott.

A' mi illeti az Izraélitáknak akkori nagy meg-réműléseket, a' mikor az ISTEN ki-hirdeté ezt a' Tőrvényt: Emlékeztessen-meg az minket arra, a' mit mond Szent Pál e' dologról a' Sidókhoz irtt Level. XII. Réfz. *Mi nem járúltunk a' Sinai Hegyhez, és nem hallottuk azt a' rettenetes fzót, a' melly*

a' melly azt tselekedé, hogy a' 'Sidók kérnék, hogy az többé nékik ne szóllana; Hanem mi a' Sion' Hegyéhez járúttunk, a' JÉSUS Krisusnak szavát hallottuk. Hogyha azok, a' kik meg útálják vala azt, a' ki a' Földön szóll vala, meg-nem menekedtenek: Mi sokkal inkább meg-nem menekedünk, ha meg-vetjük azt, a' ki a' Mennyégből szóll; a' mi ISTENünk-is meg-emésztő tűz, és annakokáért úgy szolgáljunk ő-néki félelemmel és tiszteletel, hogy néki kedvesek légyünk.

A' melly Törvényeket olvasni ennek a' Részneк végén, a' Bálvány-képek és az Oltárok felől: Azok arra valók valának, hogy az Izrael' Fijai el-távoztatnák a' Bálványozást, és a' Vallásnak meg-változtatása megakadályoztattatnék, és a' képen az Isteni Szolgálat szép illendőséggel tartatnék.

XXI. RÉSZ. V. 1-17.

Ebben a' Részben és a' következendőkben, kűlömbb-kűlömbbféle Törvények foglaltatnak-bé, a' mellyeket ada az ISTEN Mósesnek a' Sinai Hegyen, hogy ő adná eleikbe az Izrael' Fijainak, és ezek a' Törvények nagyobb részént a' közönséges Társaságra tartozók.

A' mellyek ennek a' Részneк első Szakaszszában vagynak, azok szóllanak az Uraknak az ő rab-szolgaikon való jussokról; a' gyilkosoknak büntetésekről; szűléik ellen támadóknak, embert lopóknak, és Atyját, vagy Anyját meg-szidalmazónak büntetéséről.

TANUSÁGOK.

EZekről a' kűlső Társaságra tartozó Törvényekről, a' mellyeket az ISTEN a' 'Sidóknak adott vala szűkséges elmélkedni elsőben a' Biráknak és Tisztviselőknek; azokhoz alkalmaztassák magokat, a' mennyire lehetséges, és ollyan dolgokban, a' mellyek nem az Izrael' Népének a' Kanaán' Földének és az akkori időnek kűlönősen tulajdonai.

De, másodszor, kiki tartozik ezekre a' Törvényekre figyelmezni, mivelhogy ezekben igen jeles Parantsolatok vagynak az igazságról, az illendőségről, a' szeretetről, és sok egyéb kötelességekről.

A' Rab-szolgákat illető Törvény felől meg-kell jegyzeni, hogy az illyen szolgaság el-törőltetett a' Keresztyéneknél; és igy ez a' Törvény mi reánk nem tartozik egyenesen. De azonba által-láthatjuk azokból; Hogy az ISTENnek tzélja az, hogy a' szolgák hivek légyenek az ő Uraikhoz, az Urak pedig em-

berségesen, kegyelmesen bánjanak az ő szolgaikkal.

Ezen kivül, tanúljuk ebből a' Részből; Hogy a' gyilkosok, az embert-lopók, és a' kik Atyjoknak vagy Anyjoknak gonoszt mondanak, ollyan szörnyű bűnöket tselekeszsznek, a' mellyekért a' Magyistrátus tartozik boszszút-állani; és abból megitélhetjük, hogy az ISTEN nem hagyja azokat bűntetetlen.

Egyébaránt ezek a' bűnök azok közzül a' tetemes gonoszságok közzül valók, a' mellyeknek tsak esméreteseknek sem kellene a' Kereszttyének között lenni, valamint szinte több másoknak-is, a' mellyekről a' Móses' Törvényeiben szó vagyon.

XXI RÉSZ. ℣. 18-36.

Azokat a' Törvényeket adja-elő az ISTEN, a' mellyeket kell vala meg-tartani azok aránt, a' kik megvernének vagy meg-sértenének máss valakit, még a' magok rab-szolgáit-is, vagy a kik valamelly kárt okoznának az ő barmaik által.

I. 18-27. II. 28-36.

TANUSÁGOK.

ÉBből az Olvasásból ezeket kell ki-hoznunk:

1. Hogy azoknak a' kik megverik, vagy meg-sértik az ő Felebarátjokat, nem kell bűntetetlen maradniok.

2. Hogy a' kik valamelly gonoszt, vagy kárt okoznak, akár kész-akartva, akár pedig még gondatlanság által-is, és minden gonosz igyekezet nélkül; Tartoznak annak bűntetését hordozni, és kőteleztetnek mindenek felett azt helyre pótolni.

3. Hogy noha a' rab-szolgaságnak helye vólt a' 'Sidók között; még-is az ISTEN nem akarta, hogy ők az ő szolgaikat embertelenül és keményen tartanák, a' miképen tselekeszsznek vala más Népek. A' honnét ki-tetszik, hogy a' Kereszttyének még inkább tartoznak szelídséggel viseltetni az ő Tselédeikhez.

Utóljára, meg-kell jegyzeni; Hogy ezek az igék: *Szemet szemért*, *Fogat fogért*, éppen nem adnak szabadságot a' magános, boszszú-állásra, hanem azt a' bűntetést jelentik, a' mellyet a' Birák tartoznak vala véghezvinni azokon, a' kik erőszakot tésznek vala az ő Felebarátjaikon; vagy azokat meg-sértik vala: és továbbá, nem hogy gonoszt adnánk-viszsza a' gonoszért, inkább tartozunk mi, a' miké-

miképen Kriſtus URunk megjegyzi Szent Mátának V. Réſzében, a' hol ez a' Törvény elöhozatik, békességes-türéssel elſzenvedni a' boſzſzú-tételeket, magunkért boſzſzút nem állani, és még a' mi jussunkkal-is nem élni mindenkor igen ſzorosan; hanem követni a' mi Idvezítönknek ſzelídségét és békességes-türésének példáit.

XXII. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben ſzó azoknak büntetésekről, a' kik lopnak vagy valamelly kárt okoznak, és arról a' helyre-pótolásról, a' mellyel az ollyanok tartoznak. Meg-vagynak irva tovább az ollyan dolgok aránt való Törvények, a' mellyek tartani vagy költsön adattak vólt másnak; a' tiſztátalanságról, bálványozásról, másoknak meg-nyomoritásáról, usoráról; az Elöljáróknak tartozó tiſzteletekről, és az elsö ſengékről, a' mellyeket a' 'Sidók tartoznának az ISTENnek fel-vinni.

TANUSÁGOK.

Külömbb-külömbbféle Oktatásokat foglal magában ez a' Réſz.

Az Elsö, a' melly itten egynéhány izben elö-hozatik, ez; Hogy a' kik másnak kárt tettek, akármi módon eshetett-is az, akár lopás által, akár tsalárdság által, akár még tsak éppen gondatlanság által-is kötéleztetnek a' helyre-pótolásra, és hüségesen viſzſza-kell adni a' nálunk tartani le-tett, vagy költsön adott dolgokat.

Látjuk továbbá itten; Hogy az Eskűvés elö-vétethetik a' Versengéseknek el-végezésére, és azt nagy tiſzteletben kell tartani: A' tiſztátalanságnak bűnét helyre kell hozni a' Házasság által, a' mennyire az lehetséges; és az ISTEN akará, hogy meg-ölnék a' Bálványozókat, valamint ſzintén a' varásló és ſzemfényveſztö Aſzſzony-állatokat-is, és más ſzemélyeket, a' kik tilalmas meſterségeket gyakorolnának.

Az ISTEN ezen fellyül igen hathatós módon és világosan mondja: Hogy igen nagy bün meg-nyomoritani az Árvákat, az Özvegyeket és a' Jövevényeket, és keménységgel fizettetni a' ſzegényekkel. Ezek az ISTENhez kiáltó és az ö haragját fel-gerjeſztö bünök.

Itten még azt-is meg-tanúlhatjuk; Hogy az Elöljárókról, mindenkor betsülettel és tiſztelettel kell ſzóllani.

Végezetre, a' 'Sidóknak arra való köteleztetések, hogy az elsö Sengéiket az ISTENnek ad-

nák, azt mutatja; Hogy a' kegyesség azt hozza magával, hogy mi szenteljük az ISTENnek szolgálatjára, és a' szeretetnek munkáira valamelly részét azoknak a' jóknak, a' mellyeket az ISTEN nékünk ád.

XXIII. RÉSZ.

Azok a' Törvények, a' mellyeket itten az ISTEN parantsol, vagynak 1. A' hamis vádolásról, az igaz lelkűségről, és az emberségről. 2. A' Bíráknak kötelességekről. 3. A' Szombat napnak és a' nyúgodalom' Esztendejének meg-tartásáról; és a' 'Sidóknak három nagy Innepeikről, a' mellyek-is valának a' Páscha, a' Pünkösd, és a' Leveles Ágaknak Innepei. Igéri azután az ISTEN, hogy az ő Angyalát el-küldi, hogy a' Népet bé-vigye a' Kanaán' Földére, és hogy lassan-lassan űzi-ki onnét a' Lakosokat; és meg-tiltja, hogy ez a' Nép ne kövesse, sőt akármi módon-is el-ne türje a' Kananeusoknak bálványozásokat.

I. 1-5. II. 6-9. III. 10-19. IV. 20-33.

TANUSÁGOK.

NÉkünk ez a' Rész e' következendő Oktatásokat adja.

1. Hogy el-távoztassuk a' hamis vádolásokat, és a' hazug-hír-hordást.

2. Hogy a' Birák tartoznak az Igazságot ki-szolgáltatni egyenes Lélekkel, senkinek személyét nem nézvén, és mindenek felett nem kell semmi ajándékot-is venniek.

3. Az ISTEN akará, hogy a' 'Sidók meg-űlnék a' Szombatnak napját, és azon fellyűl, hogy hagynák nyúgodni a' földet a' hetedik esztendőben. Az ő tzélja ebben e' vólt; Hogy megtanitaná őket az Isteni Gondviselésen való meg-nyúgovásra, és a' szegények aránt való jóltévőségre; a' melly nékünk szinte úgy kötelességünk, valamint a' 'Sidóknak vala.

4. A' miképen az Izraelitáknak három nevezetesebb Innepeik a' végre valának rendeltetve, hogy meg-tartatnék ő közöttök azoknak a' Kegyelmeknek emlékezete, a' mellyeket tselekedett vala az ő Nemzetekkel az ISTEN; Úgy igaz és méltó, hogy a' Keresztyének-is véghez vigyék a' Háládatosságnak kötelességeit, kiváltképen arra nézve, a' mit a' Jésus Kristus tselekedett ő érettek.

5. Az a' Törvény, a' melly tiltja a' gődőlyét meg-főzni az ő annyának tejében, az Izraél' Népének szomszédságában lévő Nemzetségeknek bálványozó és babonás szokások ellen vala rendeltetve, a' kik gyakorolják vala ezt

la ezt a' tzérémóniát a' földnek gyümöltseinek bé-takarásokor; és ez az oka, a' miért ez a' tilalom az elsö fengéket illetö Törvény után vettetett.

6. Az ISTENnek az aránt való Igérete, hogy ö el-küldené az ö Angyalát a' Sidóknak, hogy az bé-vinné öket a' Kanaán' Földére, és az aránt nékiek adott Parantolatja, hogy engedjenek annak szavának, és azt meg-ne botszszantsák: Légyen minékünk-is meg-intettetésünkre, hogy a' mi engedetlenségünk által meg-ne találjuk botszszantani az URat, a' ki mi közöttünk jelen vagyon, hanem tiszteljük ö Felségét, és ö-néki engedelmeskedjünk.

Láthatjuk utóljára itten az ISTENnek jóságát és böltseségét, a' ki akarván az Izrael' Népét bé-vinni a' Kanaán' Földére; félelmet botsáta a' Kananeusokra, és még-is azonban nem veszté-el egyszeriben öket, arra való nézve, hogy a' föld el-puszták túlván, a' mezönek vadai azon meg-ne sokasodnának.

Söt ez még igen tapasztalható bizonysága vala az ISTENnek az Izraélitákra való Gondviselésének, és hathatós inditó ok annak a' Népnek, a' Bálványozásnak el-távoztatására, és változhatatlanúl az ISTENnek szolgálatjához való ragaszkodásra.

XXIV. RÉSZ.

Szövetséget köt Móses az Izrael' Népével, és azt nevezetes módon le-kötelezi az ISTEN' Törvényeinek meg-tartására. Azután fel-mégyen a' Sinai Hegyre, a' hol lön negyven nap és negyven éjjel, étel és ital nélkül, a' miképen mondatik ennek a' Könyvnek XXXIV-dik Részében. Az alatt az idö alatt adá néki az ISTEN a' Sátornak, mellyet kell vala épiteni, és annak minden részeinek formáját.

I. 1-11. II. 12-18.

TANUSÁGOK.

AZ Izrael' Fijainak igéretek, a' mellyet Móses tétete ö vélek, az ISTEN' Törvényének meg-tartása aránt, és azok a' nevezetes tzérémóniák, a' mellyek által az az Igéret-tétel és a' Szövetség ISTEN között és ö közöttök meg-erösíttetett: Minket annak meg-gondolására köteleznek; Hogy mivel az ISTEN minket ö népeivé választo tt, és az ö akaratját tudtunkra adta: el-múlhatatlanúl tartozunk az ö Törvényeit meg-tartani, a' miképen mi-is nevezetes módon le-köteleztük arra mi-magunkat.

Ez az, a' mire Szent Pál minket tanit a' 'Sidókhoz irtt Level. IX. Réſzében; a' hol azt mondja: Hogy *mikor Móses a' Törvény ſzerént való minden Parantsolatokat el-olvasta vólna az egéſz Kösség előtt, az áldozatra való barmoknak véreket vévén, azzal meghinté az egéſz Kösséget, ezt mondván: Ez a' Szövetségnek Vére, mellyet az UR tett ti-veletek. De a' JÉSUS Kriſtus nem bakoknak és bikáknak vérek által, hanem a' maga ſaját Vére által erősítette-meg az Uj Szövetséget; Ö-magát, ártatlan lévén, meg-áldozván az ISTENnek, hogy meg-tiſztitaná a' mi lelkünk-esméretét a' hólt tselekedetektől, hogy ſzolgáljunk az élő ISTENnek.* A' melly beſzédekből megkell azt esmérnünk; Hogy a' melly Szövetségünk nékünk vagyon az ISTENnel, még ſzentebb annál, a' mellyet Ő Felsége az Izraélitákkal kötött vólt Móses által, és a' kik ezt megrontándják, igen kemény büntetéſt várhatnak magokra.

Mósesnek a' Sinai Hegyen való múlatása negyven napokig, az ő tsudálatos Böjtölése mind az egéſz idő alatt, és azok a' jelek, a' mellyekkel az ISTEN az ő jelenvóltát meg-mutatta a' felhő által, a' melly azt a' Hegyet el-boritotta a' Véneknek és a' Népnek ſzemei előtt, megbizonyitják azt, hogy Mósesnek az ő Hivatala és Törvényei ISTENtől ſzármaztanak vólt.

Mósesnek ez Böjtölésében a' mi URunk JÉSUS Kriſtusának ki-ábrázolása vagyon, a' ki hasonlóképen negyven napokig böjtöle a' Puſztában, mineke-lőtte az ő ſzolgálatjában való forgolódásához kezdene.

XXV. RÉSZ.

Az ISTEN parantsolja Mósesnek, hogy a' Népet a' Sátornak építésére való adakozásra intse, és elő-adja a' Ládának és annak Fedelének a' Kegyelem Táblájának formáját, és annak az Aſztalnak formáját, a' melyen ſzűntelen kell vala lenni a' Kenyereknek, a' mellyek neveztetnek vala ſzent Kenyereknek, vagy ISTEN' eleibe vitetett Kenyereknek. 4Mós. IV. 7. 2Krón. IV. 19. a' Gyertyatartónak-is formáját.

I. 1-9. II. 10-30.

TANUSÁGOK.

KÖzönségesen ebben a' Réſzben, és a' következendőkben azt kell meg-jegyzenünk; Hogy az ISTEN az ő Tiſztelетének ollyan módját rendelé az Izraélitáknak, a' mellytől el-távozni nékik ſzabad nem vala, és annak minden mivóltát úgy meg-

meg-régulázta, hogy semmi újítást abban tenni nem lehet vala. Szükséges vala ez a' Népnek az igaz Istennek Tiszteletéhez való szoritására, és a' hamis és bálványozó tisztelettől való el-vonására, a' mellyre könnyen reá mentenek vólna, ha szabad lett vólna az Isteni Szolgálatot a' magok tetszések szerént tenniek.

2. Az Istentől rendeltetett Isteni Tiszteletnek a' formája kivül igen szembe-tünő vala, és nagy pomvával, 's külömbb-külömbbféle Tzérémóniákkal vala egyben-köttetett. Ebben az Isten az Izrael' Fijainak gondolatjaikhoz és értelmekhez alkalmaztatta magát, a' kik-is oztoba nép valának; úgy hogy az ő terméfzeti hajlandóságok őket úgy-is el-vonta vólna az Istenségnek a' más Nemzetek' módjok szerént való tiszteléfére, és nem vették vólna fel az együgyűséggel gyakoroltató Isteni Szolgálatot.

3. Az Isten azt kivánà, hogy tsinálnának Ő-néki egy Hajlékot vagy Sátort, a' hol tudnillik, az Isteni Szolgálat gyakoroltatnék, és a' hová a' Nép gyülekezne az ő Vallásának követésére, és a' hol az Isten az ő jelenvóltának jeleit mutogatná. Szorosan meg-parantsolá Ő Felsége, mitsodás lenne a' szent Ládának, az Aszstalnak, a' Gyertyatartónak, és mindennek az ő formája, valami benn a' Hajlékban, vagy a' körül fogna lenni.

Utóljára, meg-kell gondolnunk; Hogy ezek a' dolgok az akkori jelenvaló időhöz képeft rendeltettenek vala, és mennyei dolgoknak példái, és árnyéki valának. Ezt az elmélkedéft téfzi Szent Pál a' 'Sidókhoz irtt Levelében VIII. Réfz. 5. vers. ennek a' Réfznek utólsó fzavaiból: *Meg-lássad, hogy tsináljad arra a' formára és példára, melly teneked mutattatott ez Hegyen.*

XXVI. RÉSZ.

Látni e' Réfzben a' Hajlék' Kárpitjainak és Fedeleinek formájokat. 2. A' Deszkáknak, deszkák alá való talpaknak, és a' Hajlék' hordozására való rúdaknak formájokat. 3. Annak a' Superlátnak, vagy Kárpitnak formáját, a' melly a' Hajléknak első réfzét, mellyet *Szentnek* neveznek, a' hol vala a' jó illat tételre való Óltár, az Aszstal, és a' Gyertyatartó, el-válaszstja vala a' Hajléknak belső réfzétől, a' mellyet *Szentek' Szentének* neveznek, a' hol a' Láda vala helyheztetve. 4. A' Hajléknak ajtaján lévő Superlátnak formája.

I. 1-14. II. 15-30. III. 31-35. IV. 36-37.

TANUSÁGOK.

MEg-mondatott már a' fellyebb-való Réſzben, miért akarta az ISTEN világos Tőrvény által meg-ſzabni a' Hajléknak és annak minden réſzeinek formájokat, és miért épittette azt ollyan kűlőmbb-kűlőmbbféle ékességekkel, és tapaſztalható fényességgel.

Ebben a' Réſzben, ezeket kell meg-jegyzeni.

1. Hogy mivel a' Hajléknak gyakran kell vala egy helyből másba által-vitettetni, kivált az Izraélitáknak a' Puſztában való bújdosásoknak ideje alatt: Ollyan módon vala az fel-állitva, hogy el-lehetne bontani, és őſzve-lehetne rakni.

2. Hogy az Iſteni Szolgálatnak, melly a' Hajlékban gyakoroltatik vala, és a' melly azután a' Jérusálembéli Templomban mégyen vala véghez; nem kellett tovább tartani, hanem tsak a' Jésus Kriſtusnak el-jővételéig. A' melly-is nyilván meg-tetſzett, mikor a' Szentek' Szentének ajtaján lévő Superlát el-hasada a' mi URunk Halálakor, Mát. XXVII. 51. melly dolog azt jelenti vala, a' miképen mondja Szent Pál 'Sid. IX. 7. 8. hogy még nem nyilatkozott vala meg a' Szenteknek útjok, míg az első vagy régi Sátor fenn-állott; de már mindjárt vége lenne a' Tőrvény ſzerént való Iſteni Szolgálatnak, és a' Mennyei Szent Helynek Ajtaja meg-nyittatnék az Embereknek a' Jésus Kriſtus által.

XXVII. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben vagynak Tőrvények az Égő-áldozatnak Óltára, a' Pitvar, és a' Lámpások aránt, a' mellyeknek meg-kell vala gyújtatni éjtſzakákon a' Hajlékban.

TANUSÁGOK.

VAla tétetve Óltára az Égő-áldozatoknak a' Hajléknak ajtaja eleibe, és azon az Óltáron áldozzák vala meg az égő-áldozatokat, az az, azokat a' barmokat, a' mellyeknek a' tűz által egéſzen meg-kell vala eméſztetni.

A' Pitvar, a' melly vala a' Hajlék előtt, vala egy ollyan nagy Udvar, a' hol a' Papok és a' Léviták kővetik vala az ő Tiſzteiket, és a' hol a' Kősség őſzve-gyűlekezik vala az Iſteni Tiſzteletre.

A' Lámpások aránt való Tőrvény,

vény, a' mellyeknek kell vala éjjel égni a' Hajlékban, azért rendeltetett vala, mivelhogy az Isten akará, hogy az a' Szent Hely meg-világosíttatnék éjtszakának idején, hogy valami illetlenség ne esne, és hogy az ő Felsége szolgái ottan udvarolnának, és őtet szűntelenül ditsérnék.

XXVIII. RÉSZ.

Választa az ISTEN Áront és az ő Fijait a' Papságnak gyakorlására, és meg-parantsolja, minémű Ruhában légyen Áron fel-öltözve mikor a' szolgálatban forgolódik. A' több Papoknak-is Öltözetekről parantsolatot ád.

TANUSÁGOK.

TZéljok a' Szent Öltözetekről való Törvényeknek az vala; Hogy az Izrael' Népében Tiszteletet támasztanának az Isteni Szolgálat aránt, és a' Vallásnak szolgáit betsületesekké tennék. Magokat a' Papokat-is arra akará az Isten kötelezni az által, hogy meg-betsüljék azt a' Hivatalt, a' mellyel felruháztattanak vala. Arra kötelezik vala mindenek felett azok a' szók őket, a' mellyek a' Fő Papnak Süvegére kőttetett arany lánnán vagy pléhen valának kimetszettetve: SZENTSÉG A' JEHOVÁNAK.

Az Isten azt akarja; Hogy a' Vallásbéli Isteni Tiszteletnagy betsületben tartassék: Annak Szolgái tiszteletben légyenek, és ők tartoznak magokat kedvesekké tenni Isten előtt és az Emberek előtt az ő erkőltseiknek tisztességes és szent vóltával, valamint szintén az ő Hivataljokban való hűséges forgolódásokkal-is.

Ez kivántatik kiváltképen-való módon az Új Testamentombéli Szolgáktól, a' kiknek Hivataljok még szentebb, mint sem a' régi Törvénybéli Papoké vala.

XXIX. RÉSZ.

Meg-rendeli az ISTEN, mimódon kelljen Áronnak és a' több Papoknak az ő Tisztekbe bé-állittatni; és nékik bizonyos részt szab az Áldozatokból. Rendeli a' szűntelen-való-áldozatot, a' mellynek minden reggel és minden estve kell vala áldoztatni; és igéri, hogy az Izraéliták között fog lakni.

I. 1-37. II. 38-42. III. 43-46.

TANUSÁGOK.

AZok a' Tzérémóniák és azok a' nevezetes Rendtartások, a' mellyek Istennek Parantsolatjából gyakoroltatnak vala,

mikor Áron és az ő Fijai az ő Tiſzteikbe bé-állittattanak, arra valók valának, hogy a' Kősség tanúlná-meg; Hogy Áron és az ő Fijai Istennek Szolgái vólnának, és az ő forgolódások egéſzen ſzent vólna.

Az Isten az aránt, a' mit meg-kell a' Kereſztyén Ekklésiában tartani, mikor a' Lelki Páſztorok hivattatnak, nem kevéssebbé világos, és még ſokkal-is fontosabb Tőrvényeket adott, a' mellyeket ſzűkséges el-múlhatatlanúl kővetni.

2. A' Reggeli és Eſtvéli Áldozatról való Tőrvény, abban a' kőtelességben fundáltatott, a' melly ſzerént tartoznak az Emberek az Istennek ſzűntelenűl ſzolgálni, és nevezetesen áldozni Ő-nékie minden napnak kezdetén és végén az ő könyőrgéseknek és ditséreteknek áldozatját.

3. Ha az Izraélitáknak igéré az Isten, hogy ő közőttők lakna, nem lehet kételkednűnk, hogy ő még belsőbb és idvességesebb módon a' Kereſztyén Anyaſzentegyházban nem lakna. Meg-mutatja azt Szent Pál, mikor a' Kereſztyénekre ſzabja azt az Igéretet, a' melly ebben a' Réſzben olvaſtatik: *Lakom ő bennek, és léſzek ő ISTENek*, és mikor őket ennek meg-gondolásából inti, *hogy ſzakaſzſzák-el magokat e' Világtól, és annak úndokságitól, és az ő ſzentségeket az URnak félelmében végezzék-el.* 2Kór. VI. 16. 17. és VII. 1.

XXX. RÉSZ.

Az ISTEN eleibe adja Mósesnek a' jó Illat-tételre való Óltárnak formáját, és annak haſznát-is. 2. Parantsolja, hogy minden Izraéliták húſz eſztendőstől fogva fizessenek egy fél Sikluſt a' Sátornak ſzolgálatjára. 3. Parantsolja, hogy tsináljanak egy nagy Réz Mosdót, a' mellyből a' Papoknak meg-kellene kezeiket és lábaikat mosniok, minekelőtte az Istenni Szolgálathoz kezdenének. 4. Rendeli a' ſzent Olajnak kéſzitését, a' mellyel meg-kell vala kenni mindent, valami a' Hajlékban vala, nem kűlőmben, mint a' Papokat-is, és a' jó illatra való Fűſt-ſzereket tsináltatja.

I. 1-10. II. 11-16. III. 17-21. IV. 22-36.

TANUSÁGOK.

HElyheztetve vala a' jó Illat-tételre való Óltar a' ſzent Helyben a' Superlát előtt; Jó illatot téſznek vala azon minden reggel és eſtve, és a' Fő Pap eſztendőben egyſzer a' Tiſztúlásnak napján, tiſztúláſt ſzerez vala a' Népnek, az áldozat' vérét ennek az óltárnak ſzarvaira hintvén.

2. A'

2. A' Fél Siklus, melyet minden Izraéliták, gazdagok és szegények fizetnek vala, néminémű Adó vala, a' mellyel az Istennek meg-hódolnak vala; és arra való vólt, hogy őket emlékeztetné az Istentől való függésekre. Arra rendeltetett az a' pénz, hogy abból szükséges költségek tétetnének a' Hajléknak fenn tartására.

Illyen módon tartoznak a' Keresztyének Istenhez való kötelességeket meg-mutatni mindenből, valamivel birnak.

3. Az Isten azt akarja vala, hogy a' Papok meg-mosódnának minekelőtte az ő Hivatalokat kővetnék; arra tanitván azzal őket, és az egész Népet, hogy tisztaságnak állapotjában szükséges lenni, mikor valaki ő eleibe járúl.

4. A' szent Olajnak és szent Füstölésre való dolgoknak az itten meg-irtt hasznokon kivül, más végre való forditásának arra való vólt, hogy a' Vallás aránt, és az Isteni Tiszteletre szenteltetett dolgok aránt nagyobb tisztelet szereztessék.

XXXI. RÉSZ.

Meg-nevezi az ISTEN a' Mesterembereket, a' kik a' Hajlékhoz szükséges miveket meg-tsinálnák 2. Meg-újítja a' Szombatnak meg-tartásáról rendelt Törvényt 3. A' Törvénynek két Tábláit adja Mósesnek.

I. 1-11. II. 12-17. III. 18.

TANUSÁGOK.

NÉgy dolgokat lehet ebben a' Részben meg-gondolni.

1. Az Isten nem hagyá a' Népre azoknak a' személyeknek válaszását, a' kiknek a' Hajlék körül munkálódni kellene; hanem meg-nevezé azokat, a' kik ennek a' munkának fő Igazgatói lennének, azért, hogy nyilván lenne az, hogy minden valami az ő szolgálatjára tartozna, az ő parantsolatja és hatalma által menne véghez.

2. Láthatni ebből a' Részből és a' következendőkből, hogy noha nyomorgattatásbah vóltanak az Izrael' Fijai Egyiptomban; még-is a' felől mind a' férjfiúi, mind az aszszonyi nemben találtattak közöttök mesterséget tudó személyek, a' kik mindenféle miveket tsinálhatnak vala.

3. Az Isten ez alkalmatossággal meg-újítja a' Szombatnak meg-tartásáról való Törvényt, azért, hogy valami módon azok, a' kik a' Hajléknál fognának munkálódni, ne gondolnák magokat szabadoknak lenni

azon a' napon való meg-nyúgovástól; és ennek a' Törvénynek gyakori meg-újítása, valamint szinte az a' halálos bűntetés-is, a' melly az azt meg-rontók ellen ki-mondatott azt mutatják, hogy az igen nagyra tartandó Törvény vólt.

És, bizony, ennek a' nyúgodalom Napjának szűntelen-való meg-inneplése arra emlékezteti vala a' 'Sidókat; Hogy ők e' Világnak Teremtőjét az igaz Istent imádnák, a' melly-is őket meg-őrzi vala a' Bálványozásba való eséstől.

4. Az Isten, minekutánna ki-hirdette a' Törvényt a' Sinai Hegyen, akará azt kő Táblákra irni, a' végre, hogy a' Törvény minden változás nélkül meg-tartatnék a' következendő időkben.

Az Istennek tzélja mindenkor az vólt, hogy az Emberek az ő Beszédéhez és az ő Akaratja felől nékiek tett jelentéséhez ragaszkodjanak, semmit hozzá nem adván, semmit belőle el-nem vévén, és benne semmit meg-nem változtatván, és az légyen az ő Hiteknek, és éleleknek változhatatlan Régulája.

XXXII. RÉSZ.

Ez itten az Izraélitáknak az Arany Borjával való Bálványozásoknak, és annak a' bűnnek Móses által lett meg-bűntettetésének Históriája.

TANUSÁGOK.

MEg-kell itten jól gondolni: 1. Az Izraélitáknak nagy Bűnöket, a' kik noha annyi sok Intéseket vettenek az Istentől a' Bálványozásnak el-távoztatása aránt, és ő-magok-is tsak nem régen nevezetes igéretet tettenek vólna a' Móses által vélek kőtött Szövetségben: Még-is mindazonáltal Arany Borjút tsinálának, és azt imádák, követvén ebben az Egyiptombélieknek Bálványozásokat.

Ez aránt meg-kell jegyzeni; Hogy noha ők az igaz Istent akarják vala imádni a' Borjú kép alatt: Még-is a' felől valóságos Bálvány imádást tselekedének; holott az Isten magyarán meg-tiltotta vólt azt az Ő Törvényben. A' melly-is hát meg-mutatja azt, hogy semmi módon nem szabad valamelly Képet imádni, és a' mi tzélunk nem teheti azt jóvá, a' mit az Isten meg-tiltott.

2. Áronnak félelmessége, a' ki a' helyett hogy ellene-állana a' mint

a' mint tartozott vólna ennek a' Bálványozásnak, abban meg-egyezett; Azt mutatja nékünk, hogy a' másoknak való kedveskedés, a' félelmesség, főképen a' közönséges Hivatalt viselő Személyekben, gyakorta sok nagy bűnöknek okai, és veszedelmes állapotok következnek azokból; és, az Ember igen nagy bűnössé tészi magát, mikor nem áll a' gonosznak ellene erősen.

3. Mósesnek nagy szeretete, ki ollyan nagy buzgósággal esedezze az Izrael' Fijaiért; Kötelezhet minden kegyes Embereket, és főképen az ISTENnek Szolgáit, a' bűnösökért való esedezésre és könyörgésre, és az, hogy az ISTEN tekintetbe vévé ezt a' Móses könyörgését, azt mutatja-meg, hogy az Igazaknak az ő könyörgések igen foganatosak az ISTEN előtt.

4. Meg-kell gondolni, hogy az a' büntetés, a' mellyel megbüntették a' Léviták a' Népnek Bálványozását, igen kemény vala, de igaz és méltó vólt; mivelhogy az ISTEN világosan parantsolta vala, hogy a' Bálványimádók meg-ölettessenek.

Végezetre, ennek a' Históriának olvasása juttassa eszünkbe azt, a' mit Szent Pál ennek alkalmatosságával mond, 1Kór. X. *Ezek a' dolgok mi példáink vóltanak, hogy gonosz dolgokat ne kívánjunk, miképen az Izraelíták kívántanak, és ne kövessük őket az ő Bálvány-imádásokban, az ő tévelygéseikben és feslettségeikben.*

XXXIII. RÉSZ.

Négy dolgok számláltnak itt elő 1. Az Izrael' Népének meg-alázódása az Arany Borjúval való Bálványozások után. 2. Mimódon a' Sátor, a' melly az a' hely vala, a' hol a' Nép egybe-gyűl vala az ISTEN' Akaratjának meg-értésére, a' Táboron kivül vonaték-fel, és mi formán szóll vala ott az ISTEN Mósessel. 3. Még egyszer könyörög az ISTENnek Móses, hogy kegyelmezzen-meg az Izraelitáknak, és légyen mindenkoron vélek. 4. Azt kívánja ISTENtől, hogy az ő Ditsőségét mutassa-meg néki.

I. 1-6. II. 7-11. III. 12-17. IV. 18-28.

TANUSÁGOK.

AZ Izraelitáknak Példájok, a' kik meg-fosztták magokat az ő ékességektől azután hogy az ő Bálványozásokért meg-büntettettek, arra tanit minket; Hogy meg-alázzuk magunkat, mikor az ISTEN reánk meg-haragudott, és őtet meg-bántottuk; és a' mi bánattal való meg-

térésünknek igaz vóltának minden jeleit mutassuk.

2. A' mitsodás módon ſzóll vala és kőzli vala magát az Isten Mósessel, azt bizonyitja, hogy ő igen nagy Próféta vólt, és az ő Tudománya és Tőrvényei az Istentől ſzármazottak valának, azért azokat nagy tekintetben kell tartanunk.

3. Azt-is meg-kell jegyzeni; Hogy Móses az ő kőnyőrgésében, mellyet tovább-is téſzen vala az Izraélitákért, felette nagy ſzeretetét és Istennek Ditsőségéhez való nagy buzgóságát tette nyilván-valóvá. Az ő példája ſzerént azoknak, a' kiket Isten az ő Ekklésiájában Igazgatóknak állitott, ſoha nem kell meg-ſzűnni azokért kőnyőrőgni, a' kik ő reájok vagynak bizattatva.

4. A' mit felele az Isten Mósesnek, mikor ez a' Próféta arra kérné ő Felségét, hogy mutatná-meg néki az ő Ditsőségét: Bizonyitja azt, a' mit mond Szent Pál 1 Tim. VI. Hogy *az ISTEN bozzá-mehetetlen világosságban lakozik, és ótet ſenki az emberek közzül nem láthatja ebben az életben.*

De ez azt-is esmértesse-meg vélünk; Hogy a' mi URunk Jésus Kriſtus véghetetlenül fellyebb-való Mósesnél, mivelhogy *Ő látta az ISTENt, és az ISTENnél vala a' kezdetben.* Ján. I.

Utóljára, meg-kell azt gondolnunk; Hogy ha nem láthatjuk ebben az életben az Istent, a' jővendő életben meg-látjuk ótet, úgy a' mint vagyon; és ez a' reménység minket inditson a' mi-magunk meg-tiſztitására, miképen ő-is tiſzta. 1 Ján. III. 2. 3.

XXXIV. RÉSZ.

Az ISTEN a' Tőrvénynek másodſzori Tábláit adja Mósesnek, és ő-magát meg-mutatja néki. Igéri, hogy bé-viſzi az Izrael' Fijait a' Kanaán' Főldére; Parantsolja nékik, hogy eltőrjék a' Kananeusoknak Bálványaikat, és meg-tiltja, hogy azokkal ſemmi kőzősségek ne légyen. Ujobban fel-téſzi az ISTEN a' Páſcháról, Elsőſzülőtteknek meg-ſzenteléséről, Első Sengéről, a' Szombatról, és más nevezetes Innepekről való Tőrvényeket. Azután le-jő Móses a' hegyről, és fedelet borit az ő ortzájára, mivelhogy az ő ortzájának bőre fényleue, és a' Nép arra nem nézhetne.

I. 1-4. II. 5-8. III. 9-17. IV. 18-27. V. 28-35.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben ezeket látjuk: 1. Hogy az Isten a' Móses' kőnyőrgése ſzerént, meg-

meg-kegyelmeze az Izraél' Népének; Másod' izben ki-adja a' Törvénynek Tábláit ennek a' Népnek, és igéri, hogy azt bé-vinné a' Kanaán' Földére: Mind ezekben meg-kell esmérnünk az ISTENnek nagy irgalmasságát, és a' kegyes Embereknek esedezésének foganatos vóltát.

2. Elő-beszélli Móses, hogy ő mikor az ISTENnek Ditsőségét kiváná látni, tsak részt szerént látá azt; és hogy az ISTEN ő-néki ez alkalmatossággal nem egyebet mondott, hanem hogy Ő irgalmas, kegyelmes, és jósággal tellyes, de Igaz-is vólna, és a' bűnöst büntetés nélkül nem hagyná.

Az ISTEN ebben az életben meg-esmérteti magát vélünk annyira, a' mennyire szükséges ötet meg-esmérnünk a' végre, hogy ötet féljük; az az, mint leg-főbb Jót és tökéletesen Igazat. Ezek az ő kiváltképen-való Tökélletességei, és kötelesznek minket mindenek felett az ő szolgálatjára és ő hozzá való engedelmességre.

3. Az ISTENnek az aránt való tilalma, hogy az ő Népe szövetséget ne szerezzen a' Kananeusokkal, azt adja elménkre; Hogy a' Gonoszokkal való társalkodás igen veszedelmes, és azt szorgalmatossággal el-kell távoztatnunk.

4. Az Első-szülöttekről, Első-szengékről, a' Szombatról és az Innepekről való Törvények igen bőltsen valának szereztetve, a' végre; Hogy az Izraéliták meg-emlékeznének az ISTENnek kiváltképen-való nagy Kegyelmeiről, a' mellyeket nékiek adott vala ő Felsége, és ne követnék a' Bálványozóknak szokásait és babonásságait.

5. Meg-jegyzésre méltó dolog ez; Hogy mikor az Izraéliták a' nevezetes Innepekre felmennek vala, az ISTEN megtartóztatja vala az ő ellenségeiket az ő földeikre való bé-ütéstől. Igen kiváltképen-való jele vala ez az Isteni Oltalomnak ezen a' Népen, és annak bizonysága, hogy az ISTEN megáldja és bé-fedezi azokat, a' kik ő-néki szolgálnak, és meg-óltalmazza azoktól a' veszedelmektől a' mellyekbe eshetnének ő-néki szolgálván.

Végezetre, az, a' mi itten mondatik a' Móses' ortzájáról, hogy annak bőre fénylik vala, mikor ő a' Hegyről le-jőve: az Izraél' Fijainak az aránt való

meg-

meg-erősíttetésekre való vala, hogy Móses az ISTENTŐL küldetvén szóllana nékiek.

Ez a' Mósesnek személyén esett változás hasonlatossága annak, a' mellyet az ISTENnel való társalkodás szerez a' Híveknek Lelkekben, és annak a' Ditsőségnek, a' mellyel a' Megbóldogúltak fényleni fognak, mikor azt ISTENT meg-látják, és ő előtte léfznek az égben.

XXXV. RÉSZ.

Két dolgok vagynak meg-jegyzésre valók ebben a' Réfzben. 1. A' Szombatról való Törvénynek megújítása. 2. Az egéfz Népnek a' Hajlékra való adakozása.

I. 1-3. II. 4-35.

TANUSÁGOK.

GYakor izben elméjekre adja Móses a' Szombatról való Törvényt az Izraélitáknak, mivelhogy ennek a' minden Hétben elő-fordúló napnak megtartása az egy igaz ISTENRE, a' mindeneknek Teremtőjére emlékezteti vala, és távol jártatja vala őket a' Bálványoknak tifzteletektől.

2. Látni ebben a' Réfzben, hogy a' Nép bőségesen és kéfz akarattal adakozék a' Sátornak épületére; némellyek adnak vala aranyat, ezűftöt és drágakőveket; mások ajándékoznak vala felymet, (: jóféle lent:) ketske fzőrt, és mindenféle meg-kivántató matériákat, és kiki meg-mutatta ez alkalmatossággal az ő buzgóját és jó indúlatját.

Ennek a' példának nagy ereje lehet a' Kereftyéneknek fel-inditására, hogy jó fzível oda adják, valami fzolgálhat a' Vallásnak elő-menetelére és a' közönséges épületre.

XXXVI. RÉSZ.

El-végeződvén a' fzent Hajléknak épületére való adakozás; a' Mefteremberek, a' kikre vala az a' munka bizatva, munkálódnak abban, azzal, a' mit ISTEN parantsolt vala, megegyező módon. Láthatni ebben a' Réfzben, miképen vólt tsináltatva a' fzent Hajlék.

XXXVII. RÉSZ.

Azoknak, a' mellyek valának a' Hajlékban, a' Szövetség' Ládájának, a' fzent Kenyerek' Afztalának, a' Gyertyatartónak, és a' jó illat-tételre való Oltárnak le-irattatása.

XXXVIII. RÉSZ.

Azoknak, a' mellyek a' Hajlékon kivűl valának, az Égő-áldozat Oltárának, a' Réz Mosdónak, és a' Pitvarnak le-irattatása; a' Hajléknak építésére kőlt aranynak, ezűftnek és réznek fummájával együtt.

TANU-

TANUSÁGOK.

A' XXXVI. XXXVII. és XXXVIII. RÉSZEKBŐL.

MInthogy az, a' mi ezekben a' Részekben mondatik, nem egyéb valami kevés állapotokon kivül, hanem annak újra való elő-számlálása, a' mi a' fellyebb-valókban mondatott vala, ezekből-is ugyan azon Tanúságokat kell meg-jegyzenünk.

Az aranynak, ezüstnek, és réznek, melly a' Hajlékra felment, elő-számlálása, és a' pénznek summája, a' melly gyült a' fél Siklusokból, a' mellyeket minden Izraéliták az ő fejeknek száma szerént fizetnek vala, meg-mutatja; Hogy ők nagy gazdagsággal jöttenek vala-ki Egyiptomból, és hogy kész akarattal és örömmel szentelték annak egy részét az Isteni Szolgálatnak fel-állitására.

XXXIX. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Részben a' szent Ruháknak meg-iratások. A' Hajlék el-végeztetvén, a' Mester-emberek, a' kik azon munkálódtanak vala, Mósesnek azt meg-mutaták.

I. 1-31. II. 32-43.

TANUSÁGOK.

MEg-láthatni a' XXVIII-dik Részben, mitsoda dolgokat kell meg-gondolni a' szent Öltözetek aránt. A' mit különösen meg-jegyezhetünk ebből a' Részből, ez; Hogy mikor a' Hajlék el-végeztetett vólna, annak egész míve meg-mutattaték Mósesnek, a' ki azt minden részben ollyannak lenni találván a' minémüt az ISTEN parantsolt vólt, helyben hagyá azt, és meg-áldá azokat, a' kik rajta munkálódtanak vala, és a' Népet, a' melly ajándékozta vala azokat a' mellyek szükségesek valának ennek az igyekezetnek tökélletességre való vitelére.

Mind ebben láthatjuk a' Népnek az UR' akaratjához való engedelmességét, és Mósesnek hűségét a' mellyel véghez-vitte az ISTENTŐL reá bizatott dolgokat.

XL. RÉSZ.

El-végeztetvén a' munka, a' mellyet az ISTEN a' Hajlékhoz, és az Isteni szolgálathoz tsinálni parantsolt vala, azt mondja ő Felsége, hogy a' Hajlék állittassék-fel, és abban minden dolgok helyheztessenek az ő helyekre. Midőn ez véghez-vitetett vólna: az ISTEN az ő jelenvóltának látható jelei által meg-mutatá, hogy ő kedvellené az egész tsinálmányt, és hogy azon a' Helyen akarna már lakozni, és vezérlené az Izrael' Fijait, valahová mennének. Itten

ten végezödik a' Móses' Második Könyve.

I. 1-33. II. 34-38.

TANUSÁGOK.

HAsznos a' Móses' Második Könyvének ezt az utólsó Részét olvasni, mivelhogy ebből meg-tanúlhatjuk, mitsoda vala a' Hajlék, a' Gyülekezetnek Sátora, és mitsodák vóltanak annak részei és eszközei.

A' Hajlék ollyan Sátornak a' neme vala, a' melly el-bontathatott, és egy helyből másba által-vitettethetett. Ebben a' Hajlékban vala a' leg-szentségesebb Hely, a' hol vala a' Szövetségnek Ládája, rudjaival együtt, a' mellyeknél fogva hordoztatik vala; és ebben a' Ládában állanak vala a' Törvénynek Táblái, és Áron' Veszszeje-is, a' melly még-virágzott vólt, ottan tartatik vala, és az Arany Veder Mannával tele, a' mellyet ettenek vólt az Izrael' Fijai a'Pusztába. Lásd felly. XVI. 33. 4Mós. XVII. 10. 'Sid. IX. 4.

A' leg-szentségesb Hely előtt, melly Superláttal el-rekesztetett vala, vólt a' jó illatnak Óltára, a' szent Kenyereknek Asztalával együtt, melly-is észak felől való óldalán vala, és az Arany Gyertyatartó, a' melly dél felől való óldalán vala. Kivül ezen a' Helyen és a' bé-menetel felé vala a' nagy Réz Mosdó vagy Réz Tenger, az Égő-áldozatnak Óltára, a' mellyen égetik vala meg az Áldozatra való állatokat; és a' Pitvar vagy Tornátz, a' hol a' Kősség szokott vala állani.

Mikor ez a' Hajlék illyen módon fel-állittatott és el-rendeltetett vólna: Áron és a' több Papok, minekutánna meg-szenteltettenek, el-kezdették ottan az ő szolgálatjokat.

Az Isten meg-bizonyitá az ő jelenvóltát a' Hajlékra le-szállott felhő által, hogy meg-mutatná az Izraélitáknak azt, hogy ő azt a' szolgálatot, mellyet azon a' Helyen néki fognának tenni, el-fogadná, és ő közöttök jelen fogna lenni. Mindenkor, valahányszor az ő Helyekből kikell vala indúlniok, a' felhő fel-kél vala a' Hajlékról; és mikor meg-kell vala állaniok, az-is meg-áll vala.

Ez a' Hajlék álla-fenn öt-száz Esztendeig, sok izben által-vitettetvén egy Helyből másba, mind addig, a' mikor Salamon Király a' Jérusálemi Templomot épitette.

Effelett minékünk ezeket kell meg-

meg-gondolnunk: 1. Hogy ez a' Hajlék minden ő réſzeivel együtt tsináltatott vala az Istennek Parantsolatjából, és a' ſzerént a' forma ſzerént, a' mellyet ő Felsége mutatott vala Mósesnek.

2. Hogy az Isten az ő nagy Bőltsesége ſzerént, az ő ſzolgálatjára tartozó dolgokat illyen módon azért rendelte vala, hogy alkalmaztatná magát az Izrael' Népének állapotjához, a' melly paraſzt fejű Nép vala; és utóljára, mind ezek a' dolgok árnyékai és ábrázoló példái valának annak a' mi az Evangyéliomnak idejében lejendő vala, a' mikor az UR Jésus el-jőtt hogy tökélletesebb Iſteni Tiſzteletnek módját állitson-fel.

Ezt tanitja Szent Pál a' 'Sidókhoz irtt Levelének IX. Réſzében, a' hol azt mondja: Hogy a' Sátor építtetett vala minden réſzeivel együtt, és minekutánna mindenek igy rendeltettek benne, a' Papok bé-mennek vala a' Tzérémóniáknak Tiſzteletiben forgolódni. De a' Jésus Kriſtus, a' kővetkezendő Jóknak Fő Papja, nagyobb és tökélletesebb Sátor által jőtt-el, és minékünk őrők Váltságot ſzerzett az ő ſzentséges Helybe való bé-menetelével.

Ezeknek meg-gondolása minket arra kőtelez; Hogy áldjuk az Istent azért a' Bóldogságért a' mellyre minket méltóztatott, és gyakoroljuk ő aránta azt az igaz Iſteni Szolgálatot, a' mellyet a' mi URunk Jésus Kriſtus nékünk előnkbe adott, a' mellyis áll az Istennek Lélekben és igazságban való imádásában.

MÓSES'
HARMADIK KÖNYVE.

Mósesnek Harmadik Könyve Leviticusnak *neveztetik* (: *Deákúl:*) *azért, hogy leg-inkább a' Lévitáknak és a' Papoknak Iſteni Szolgálatban való Tiſzteiket adja-elő. Vagynak benne elsőben az Áldozatokról, Ajándékokról, a' Bélpoklosságról, és külömbb-külömbbféle Tzérémóniák-*

niákról való Törvények, a' mellyeket az Izraël' Népének meg-kell vala tartani.

Láthatni annakutánna külömbbkülömbféle más Törvényeket, a' mellyek tartoznak az Izraélitáknak Iſteni Tiſzteletekre, magok viseléſére, és ſzokásokra. Ezeknek a' Törvényeknek olvasásában előttünk kell tartanunk, hogy ezek az Izraël' Népének tulajdonai valának, és igen bőltsen valának rendeltetve a' Sidóknak, mind a' Vallásnak Fő Kötelességeiben való oktattatásokra, mind pedig a' Bálványozástól való meg-óltalmaztatásokra.

Egyébaránt, meg-kell gondolnunk; Hogy mivel a' JÉSUS Kriſtusban vagyon nékünk az, a' mi a' Törvénybéli tzérémóniák által ábrázoltatott vala: El-múlhatatlan Kötelességünk, kéſz akarattal meg-adnunk azt a' lelki és okos Tiſzteletet, a' melly nékünk elónkbe irattatott az Évangyéliomban.

I. RÉSZ.

Ez a' Réſz arról vagyon, a' mit meg-kellene tartani a' ſzabad akaratból való, és egéſzen Égő-áldozatok aránt, a' mellyek-is ollyan Áldozatok valának, a' mellyekben az Állatok egéſzen meg-égettetnek vala; Vóltanak pedig ezek háromféle állatokból, úgymint őreg Barmokból, minémüek a' Tulkok vagy Tinók, aprób Barmokból; mint Barányokból, vagy Ketskékből, és Madarakból, tudni-illik Gerlitzékből és Galambfiakból.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Réſznek alkalmatosságával meg-kell gondolni; Hogy azokon az Áldozatokon kivül, a' mellyeknek ſzükségesképen és kötelesség ſzerént kell vala adattatni: Vóltanak ſzabad akaratból valók-is, a' mellyeket kiki maga önként és tehetsége ſzerént viſzen vala fel. Mindazáltal, az nem vala az Izraélitáknak ſzabadságokban, hogy azokat úgy áldoznák-meg, a' miképen ők akarták vólna, hanem ollyan módon tartoznak vala azt tselekedni, a' mint az ISTEN nékiek eleikbe ſzabta vala.

2. Meg-tetſzik ebből a' Réſzből, hogy ezek a' ſzabad akaratból való Áldozatok igen kedvesek valának az ISTEN előtt; melly-is nékünk azt mutatja, hogy ő Felsége jó néven véſzi, valamit ő érette tiſzta ſzívből tselekeſzünk.

3. Azt-is meg-kell jegyzeni; Hogy azok, a' kiknek nem vala tehetségek őreg vagy apró Barmokból áldozni, áldozhatnak vala Galambfiakat. Illyen módon minden rendű ſzemélyeknek

nek és még a' szegényeknek-is véghez lehete vinni azt a' Vallásbéli kötelességet. Az ISTEN nem kevesebbé kedvesen vészi a' Szegényeknek Ajándékokat, mint a' Gazdagokét, mikor azok jó akaratból származnak.

II. RÉSZ.

Ez a' Rész tanit az eledelre való Áldozatokról, és az Első Sengékről, a' mellyekből akar vala áldozni valaki ISTENnek.

TANUSÁGOK.

A' Mi az eledelre valók aránt és az Első Sengék aránt adatott Törvényt illeti: Főképen azt kell meg-jegyzeni, hogy azoknak az Ajándékoknak egy része meg-égettetik vala az ISTENnek tiszteségére, a' többi pedig a' Papoké leszsz vala. Ekképen az ISTEN ez által akarja vala egy részről az Izraélitákat kötelezni önnön-maga aránt kegyes és nevezetes kötelességnek végben-vitelére, és annak meg-esmérésére, hogy az ő kezeiből birnák mind azt ők, valamit a' föld teremne; és más részről gondot viselni az ő szolgainak tápláltatásokra.

A' Jésus Krisztusnak Törvénye nem kevesebbé kötelezi a' Keresztyéneket az ISTENhez az ő külső jótéteményeiért való háládatosságoknak meg-bizonyitására, és annak ki-szolgáltatására az ő Lelki Igazgatóiknak, a' mi azoknak az ő el-tartásokra szükséges.

III. RÉSZ.

Ez a' Rész szóll az Áldozatoknak arról a' neméről, a' mellyet áldoztanak az Izraéliták az ISTENhez való háládatosságoknak meg-bizonyitására, és az ő jó kedvének meg-nyeréséért.

TANUSÁGOK.

MInthogy ez efféle Áldozatoknak a' tzéljok az vala, hogy az Izraélita nevezetes módon hálákat adna ISTENnek az ő Felségétől el-vett jótéteményekért, és meg-nyerné az ő Jóságának további fenn-tartását: Meg-tanúlhatjuk mi ebből a' Részből, hogy mikor az ISTEN nékünk valamelly kiváltképen-való kegyelmet ád; el-múlhatatlan kötelességünk meg bizonyitanunk ő hozzája a' mi háládatosságunkat; és az ő jó kedvelévén minden mi bóldogságunknak a' kútfeje, az légyen legfőbb szorgalmatosságunk, hogy azt mi-magunknak meg-szerezzük.

IV. RÉSZ.

Ez a' Réſz azt a' módot adja-elő, a' melly ſzerént kellene áldozni az ollyan Bűnőkért való Áldozatokat, a' mellyeket meg-tévelyedésből tselekedett volna vagy a' Fő Pap, vagy az egéſz Nép, vagy valamelly a' Fejedelmek közzűl, vagy pedig akármelly köz ember.

I. 1-12. II. 13-21. III. 22-26. IV. 27-35.

TANUSÁGOK.

HOgy ebből az Olvasásból haſznot vehessűnk: Ezeket a' négy dolgokat kell meggondolnunk:

Elsőben: Minthogy az ISTEN áldozatokat rendelt vala a' meg-tévelyedésből tselekedett Bűnőknek el-tiſztitására; Tehát ez illyen bűnőket-is, noha kissebbek mint ſem a' ſzántſzándékból és gonoſzságból tselekedett bűnők, gondos ſzorgalmatossággal el-kell távoztatni, a' végre, jól meg-tanúlnunk a' mi kőtelességűnket, és vigyáznunk a' mi magunk viselésére, és mikor meg-esik, hogy tudatlanságból vétkeztűnk, és azt eſzűnkbe véſzſzük, bánkodnunk kell azon, és az efféle bűnőket-is helyre hoznunk, a' mennyire tőlünk lehet.

Másodikat ezt kell meg-gondolni: Hogy a' közönséges hivatalbéli ſzemélyeknek az ő bűneiknek (: minémüek valának a' Papok és az Izraël' Népének Fejedelmei:) el-kell vala tiſztittatni, mind azért, mert azok ſzőrnyűbbek valának, mind pedig azért, mert az ISTENNEK haragját nem tsak azokra vonhatják vala, a' kik tselekedték, hanem az egéſz Népre-is.

Harmadſzor: Az Áldozat tételekben meg-tartatni ſzokott Tzérémóniákat kell meg-gondolnunk. Azok, a' kik áldozatot tenni akarnak vala, kezeiket téſzik vala a' meg-áldoztatandó állatoknak fejeire, azt akarván jelenteni, hogy azok ő helyettek áldoztatnának-meg, melly után a' Pap vévén az állatnak vérét, abból hint vala a' ſzent Hajléknak Superlátja előtt, és a' jó illat-tétel óltárának ſzarvára tőlt vala belőle; ha az áldozat a' Papokért, vagy az egéſz Népért áldoztatnék; a' többi vér az égő-áldozatnak óltárának fundamentomára tőltetik vala, a' kővéri és a' veséi meg-égettetnek vala ezen az óltáron, és az állatnak többi húsát a' Táboron kivűl égétik vala meg.

Utóljára, meg-kell gondolnunk, hogy ezeknek a' Tzérémóni-

móniáknak önnön-magokban nem vólt erejek a' bűnöknek el-tisztitására, azonban még-is rendelte vala azokat az ISTEN a' végre, hogy az Izrael' Népét arra tanitaná, hogy mikor vétkeznének, tartoznának az ISTEN előtt meg-vallani; és az ő Felsége irgalmasságához folyamodni, és midőn ezeket a' Tzérémóniákat belső engedelmességből gyakorolná valaki, az ISTEN meg-engesztelődne hozzája, és meg-botsátaná az ő ellene tselekedett bűnöket.

V. RÉSZ.

Meg-szabja az ISTEN azoknak bűntetéseket, a' kik esküvés által kénszerittetvén az Igazságnak megmondására, azt meg-nem mondanák. Azután azt a' módot adja-elő, a' melly szerént kellene meg-tisztitani azokat, a' kik valamelly tisztátalan dolgot illettenek; azokat, a' kik magok gondolatlanságából meg-esküdvén, esküvéseket bé-nem töltenek; és utóljára, azokat, a' kik tudatlanságból magoknál meg-tartanák az ISTENnek szenteltetett dolgokat, vagy valamellyet az ő Parantsolati közzül meg-rontanának.

I. 1. II. 2-3. III. 4-14. IV. 15-19.

TANUSÁGOK.

ITt' a' mit olvasánk, az minket arra tanit:

Először: Hogy igen kemény bűntetésre méltó nagy bűn az Igazságot meg-nem mondani, mikor annak meg-mondására esküvés által kénszerittetik valaki; A' tett esküvéseket pedig bé-kell tellyesíteni, a' mennyire az törvényesen lehetséges, és el-kell távoztatni, hogy valamelly vakmerő és magunk gondolatlan hamis esküvést ne tégyünk.

2. A' tudatlanságból és vigyázatlanságból tselekedett külömbb-külömbbféle bűnökről való Törvények, és azokba esett személyeknek arra való kötelezetések, hogy azokat megvallják és el-tisztitsák, azt mutatják minékünk; Hogy az ISTEN azt akarja, hogy el-távoztassuk a' mennyire lehet, nem tsak azokat a' bűnöket, a' mellyekbe szántszándékból eshetnénk, hanem azokat-is, a' mellyeket magunkra való nem vigyázásból és tudatlanságból tselekedhetnénk, holott ez efféle bűnök vétkesekké tésznek bennünket ISTEN előtt, mivelhogy tartozunk reá vigyázni a' mi kötelességünkre és magunk viselésére.

3. Abból, hogy az ISTEN itten parantsolja, hogy azok a' kik vétkeznének, adnának áldo-

zato-

zatokat, és ha nem áldozhatnának a' nyájból való barmokat; vinnének-fel áldozatra galambfiakat, vagy ha tellyességgel igen ſzegények vólnának, egy kevés liſztet: Ezt kell meggondolnunk, hogy a' bűnöknek minden nemeit el-kell tiſztitani és helyre kell hozni a' meg-vallás által és az igaz meg-térés által; és erre való kőteleztetés alól ſenki nintsen ki-vétetve, hanem ki-ki tartozik helyre pótolni tellyes tehettségéből azt a' gonoſzt, a' mellyet tselekedett.

4. Meg-jegyzésre méltó utóljára; Hogy azok, a' kik el-vettenek, vagy magoknál tartottanak vala tudatlanságból valamelly ISTENnek ſzenteltetett dolgokat, nem tsak áldozatot adni tartoznak vala, hanem kőtelesek valának azokat a' dolgokat viſzſza-adni, és annak felette, még ötöd' réſzt-is tenni azokhoz.

Ez, minket arra tanit, hogy el-múlaſzthatatlan kőtelessége Embernek viſzſza-adni mind azt, valamit nem igazán bir, és hogy ha azok, a' kik valamelly ſzent dolgokat tudatlanságból magoknál tartottanak vala, ollyan ſzorosan való viſzſza-adásra valának kőtelesek, hogy még többet-is tartoznak vala fizetni, mint ſem az a' féle dolgok érnének: Tehát a' viſzſza-adásra való kőteleztetés még ſokkal-is el-múlaſzthatatlanabb mikor valaki tudva, és kéſz akartva vett-el, vagy tart magánál nem ötet illető dolgokat.

VI. RÉSZ.

Az ISTEN azt rendeli, 1. Hogy azok, a' kik el-tagadnák, hogy nintsen kezeknél valamelly nálok le-tett és reájok bizatott jóſzág, vagy az a' dolog, a' mellyet más el-veſztett, ők pedig meg-találták, adják-viſzſza azt, és vigyenek áldozatot az ő bűnöknek el-tiſztitására. 2. Annakutánna Törvényeket ſzab az ISTEN az egéſzen égő-áldozatok felől, és azoknak meg-égetésére a' tűznek az Oltáron ſzűntelen való táplálása felől; az eledelekből való áldozatok felől, a' mellyeknek-is egy réſze az ISTENnek meg-áldoztatik vala, a' többi réſzét pedig a' Papoknak kell vala megenni; a' felől az Áldozat felől, a' mellyet a' Papok tartoznak vala áldozni, mikor fel-ſzenteltetnek és tiſztekbe bé-állittatnak vala; és utóljára a' bűnért való aldozatok felől, és minémű jussok vólt a' Papoknak azokból való ételre.

I. 1-7. II. 8-30.

TANUSÁGOK.

LEg-inkább a' mi méltó a' mi figyelmetességünkre ebben a' Réſz-

a' Réfzben, az a' Törvény, a' melly vagyon azok felől, a' kiknek kezeknél vólna valamelly le-tett jóízág, de azt el-tagadnák, vagy a' kik meg-tartanának magoknál valamelly erővel vagy tsalárdsággal el-vett dolgokat, és talált jóízágokat. Az illyen ízemélyek kőteleztetnek vala az ISTENnek Törvénye által nem tsak annak viízíza-adására, a' mit igazságtalanúl magoknál tartanak vala, hanem a' mellett a' dolognak árrának ötöd' réízének-is fellyűl reá-adására.

Ez a' Törvény világosan megmutatja, hogy a' nálunk le-tett más jóízága ízent dolog; Igen nagy vétek az Igazságot el-tagadni, azt magunknál tartani akarni, a' mi hűségünkre bizatott vólt, és meg-tartani azt, a' mit erőízakkal, vagy tsalárdsággal húzott-el valaki; A' talált jóízágot viízíza-kell annak adni, a' kihez a' tartozik: A viízíza-adásra való kőtelesség tellyességgel el-múlaízthatatlan, és nem lehet meg-botsátás azoknak, a' kik el-múlatják a' viízíza-adást.

A' mi illeti a' több Törvényeket, a' mellyek vagynak az egéízen égő-áldozatok felől, a bűnért való áldozatok felől, az eledeli áldozatok felől, és a' mellyekben meg-határozza ISTEN, mitsoda réíz légyen az áldozatokból a' Papoké; Ezt a' kiváltképen-való Jegyzéíl kell tennünk Szent Pál után 1Kór. IX. azon fellyűl, a' mit már oda fellyebb illettünk vala; Hogy tudni-illik, mivel az ISTENnek Parantsolatjából a' Papok a' ízent dolgokból eízznek vala, az ISTENnek akaratja, hogy a' Vallásnak Szolgái az Ekklésia által tápláltassanak.

VII. RÉSZ.

Ez a' Réíz arról tanit, mi módon áldoztassanak-meg a' Vétekért való áldozatok, a' Hálá-adó Áldozatok, és azok, a' mellyek ízabad akaratból vagy fogadás-tételből léízznek vala. Meg-tiltja az ISTEN, hogy a' kik tiízták talanok vólnának, ne ennének az áldozatoknak húsából. Tiltja tovább azoknak az állatoknak kővét meg-enni, a' mellyek Ő-néki áldoztatnának. Általán fogva meg-tiltja a' vérnek meg-ételét, és meg-határozza a' Papoknak a' Hálá-adó Áldozatok aránt való jussokat.

TANUSÁGOK.

TÉloznak vala a' Vétekért való és a' Hálá-adásért való Áldozatok felől adatott Parantsolatok arra; Hogy a' Sidók tanúlnák-meg azt, hogy ők tar-

toznának az ISTENT meg-engeſztelni az Ő meg-térések által, mikor vétkeznének, és meg-bizonyitani az Ő háládatosságokat Ő Felségéhez, azokért a' kegyelmekért, a' mellyeket Ő tőle vennének.

A' Fogadás-tételeket illető Tőrvény minket arra tanit, hogy mikor valaki az ISTENNEK valamelly fogadáſt téſzen, jó Lélekkel tartozik azt meg-tellyesíteni.

Az a' tilalom, melly ſzerént nem lehet vala az áldozatoknak húsából azoknak enni, a' kik valamelly Tőrvény ſzerént való tiſztátalanságban eſtenek, gondoltassa-meg azt vélünk; Hogy még ſokkal inkább nem ſzabad ISTEN előtt meg-jelennünk, mikor bűnökkel meg-fertéztettek vagyunk.

Tilalmas vala az Izraélitáknak meg-enni az ökröknek, a' júhnak és a' ketskének kővérit, mivelhogy ezeknek az állatoknak kővérit meg-ſzokták vala az ISTENNEK tiſztességére az áldozatokban égetni.

A' vért meg-enni tellyességgel tilalmazó Tőrvény, annak a' régi Tőrvénynek meg-újítása vala, a' mellyet adott vala az ISTEN az özön-viz után.

Látjuk utóljára ebben a' Réſzben, mimódon viselt az ISTEN gondot a' Papoknak tápláltatásokra, bizonyos réſzt rendelvén nékik az Izrael' Népének ajándékaiból és áldozatjaikból.

VIII. RÉSZ.

Móses az egéſz Gyülekezetet egybe-gyűjtvén, fel-öltőzteti Áront és az ő Fijait a' ſzent Ruhákba. Megkeni ſzent Olajjal a' ſzent Hajlékot minden benne valókkal egybe, mint ſzintén Áront-is, és meg-ſzenteli a' Papokat egy nevezetes Áldozat által, azok ſzerént a' Tzérémóniák ſzerént, a' mellyeket az ISTEN rendelt vala, a' mellyek-is elő-ſzámláltatnak. 2Mós. XXIX. Réſz.

TANUSÁGOK.

ITten látjuk, hogy Móses végben-vivé mind azt, valamit az ISTEN ő-néki parantsolt vala az Iſteni Tiſzteletnek fel-állitására. Az ISTEN akará, hogy mind ezek a' Tzérémóniák vitetnének véghez ez nevezetes alkalmatossággal, a' végre, hogy az egéſz Nép tiſzteletben tartaná azt a' kőzönségés Szolgálatot, a' melly attól fogva télattetne az ISTENNEK a' Hajlékban, és azokat, a' kik abban forgolódnának az ő réſzéről.

Magoknak a' Papoknak-is meg-kell vala onnét azt esmérniek;

niek; Hogy ők az ISTENnek szenteltettek lévén, tartoznának magokat másoktól nagy szentség által meg-külömböztetni.

IX. RÉSZ.

Áron fel-szenteltetvén Áldozatokat tészen mind önnön-magáért, mind pedig a' Népért. Melly véghez mentvén, az ISTEN meg-bizonyitja az ő tetszését, az ő ditsőségében meg-jelenvén, és az áldozatnak meg-emésztésére tűzet adván-le az égből.

TANUSÁGOK.

EBből a' Részből azt kell meg-gondolni; Hogy Áron bé-álla az ő Hivatalában való forgolódásba áldozatot tévén mind önnön-magáért, mind pedig az egész Izrael' Népéért.

Minthogy a' Papok bűnös Emberek valának; Szükséges vala a' magok tulajdon bűneiket el-tisztitani, minekelőtte a' mások' bűneikért tisztúlást szereznének. És ezt a' külömbséget jegyzi-meg Szent Pál a' régi Papok között, és a' Jésus Krisztusnak Papsága között, mikor azt mondja: *Minékünk ollyan Papi Fejedelmünk vagyon, a' ki szent, ártalan, a' bűnösöktől el-választatott, és az Egeknél magassságosabb, és a' kinek nem szükség, mint a' Fő Papoknak, elöször a' magok bűneiért, annakutánna a' népnek bűneiért áldozni.*

A' melly bizonyságokat tőn az ISTEN akkor a' maga jelenvólta felől az ő ditsőségében meg-jelenvén, és tűzet adván az Áldozatokra: Egészen bizonyosokká tehették azok a' jelek az Izraélitákat a' felől, hogy a' Papoknak szolgálatjok és az Isteni Tiszteletnek módja, a' mellyet Móses fel-állitott vala, tökélletesen meg-egyezők vólnának az ISTENnek Akaratjával, és ha ők Őtet hűségesen szolgálnák, fognának örvendezni az ő jelenvóltában, és az ő jókedvének gyümöltseiben.

X. RÉSZ.

Az Áron' Fijai Nádáb és Abihu idegen tűzet tévén az ő Temjénezőikbe, hogy jó illatú füstöt tsinálnának, midőn az Oltárról kellett vólna tűzet venniek, az ISTEN őket hirtelen tűz által meg-ölli. Meg-tiltja Móses az ő Atyjoknak Áronnak és Atyjokfiainak, hogy őket ne sirassák, és a' szent Hajlékból ki-ne menjenek. Azt-is meg-tiltja, hogy bort és semmi részegitő italt ne igyanak abban az időben, a' mikor szolgálatban vólnának a' szent Helyben. Meg-újitja ez alkalmatossággal azt a' Törvényt-is, a' melly a' Papoknak az Ajándékokból és Áldozatokból való részeket illeti, és meg-teddi Áront

és annak Fijait azért hogy ezt a' Tőrvényt el-múlattak vólna.
I. 1-5. II. 6-10.

TANUSÁGOK.

NÁdábot és Abihut az Áron' Fijait azért ölé-meg az Isten, hogy őket meg-büntetné azért hogy az Istennek Parantsolatját által-hágták vala, más tűzet tévén az ő Temjénezőikbe, mint sem a' mellyet az Oltárról kellett vólna venniek, és mindenek felett azért, hogy őket példáúl tenné, és félelmet támasztana a' többi Papokban, és az egész Népben; hogy a' következendő időkben senki ne merészelne valamit meg-változtatni abban az Isteni Szolgálatnak formájában, a' minémű önnön-maga által az UR által rendeltetett vala.

A' honnan nékünk azt kell meg-tanúlnunk; Hogy semmiképen nem szabad az Embereknek az Istent más módon szolgálni, mint ő parantsolta, és nem hagyja az Isten büntetetlen az ő Tőrvényének által-hágását.

Az Isten halálos büntetés alatt meg-tiltá, hogy Áron és az ő Fijai ez alkalmatossággal a' sirásnak semmi jeleit ne mutatnák, és még a' Hajlékból-is ki-ne mennének; mivelhogy azt nem tselekedhették az ő Hivataljoknak szent vóltának meg-kissebbitése nélkül, és a' szent Ruháknak meg-fertéztetése nélkül; és a' végre, hogy azzal meg-bizonyitanák azt, hogy ők érzékenyebbek vólnának arra, a' mi az Isten' Ditsőségét illetné, mint sem a' magok tulajdon haszнokra, és hogy meg-nyúgodnának az Istennek Nádábon, és Abihun való igaz itéletén.

Ugyan akkor meg-tiltá Isten a' Papoknak, hogy bort ne innának abban az időben, a' mellyben az ő szolgálatjokban forgolódnának a' Hajlékban. A' mellyalkalmatossággal adá az Isten ezt a' Tőrvényt; Azt lehet abból gondolnunk, hogy Nádáb és Abihu a' bor miatt vóltanak meg-tévelyedésben, mikor idegen tűzzel áldoztanak, és annak el-távoztatására, hogy többé valami illyen dolog ne esne, adta az Isten ezt a' Tőrvényt.

Ennek alkalmatosságával, meg-gondolhatjuk azt; Hogy Keresztyén Emberhez, és kivált a' Vallának Szolgaihoz tellyességgel illetlen a' bornak italában való mértékletlenségre vetemedni; és minthogy az ő Hivatal-

vataljok igen szent, és őket kötelezi az ISTENnek szolgálatjára, minden időben igen nagy mértékletességben tartoznak élni.

XI. RÉSZ.

Ebben a' Részben vagyon; 1. A' tiszta és tisztátalan állatokról való Törvény. 2. Az a' mód, a' melly szerént kell vala magokat meg-tisztitani azoknak, a' kik ezeknek az állatoknak illetések által meg-tisztátalanittatnának.

I. 1-30. II. 31-47.

TANUSÁGOK.

EBből a' Részből azt kell meggondolni; Hogy a' tiszta és tisztátalan állatok közzt való külömbség-tétel igen régi volt, és esméretes vót már az özönviz előtt és meg-tartatott az Áldozatokban; a' miképen láthatni 1Mós. VII. 2. és VIII. 20. Tetszett az ISTENnek ez aránt a' dolog aránt különösebb Törvényt adni az Izrael' Népének. Mellyet-is ő Felsége azért tselekedék, hogy ezt a' Népet megkülömböztetné a' szomszéd Nemzetségektől, a' kik hasonlóképen külömbbséget tésznek vala ugyan az állatok között, mind az Isteni Tiszteletre, mind pedig az eledelre nézve: De az ISTEN egészen más forma külömbbséget tészen itt, mint sem a' minéműt a' Bálvány-imádók szoktak vala tartani. Ezt pedig a' végre, hogy meg-emlékeztetné az Izraélitákat arra, hogy ők, a' miképen mondatik ebben a' Részben, szent Nép, ISTENnek szenteltettek, és más Népektől meg-külömböztettek vólnának.

Ezen kivül, ezek a' Törvények azért-is adattattak vala, hogy meg-tartóztattatnának a' 'Sidók az étel dolgában a' baromi torkosságra való rohanástól; hogy magoknak meg-tartóztatására és tisztaságra szoktattatnának: Tartatnának ISTENtől való függésben, még az eledelre tartozó dolgokra nézve-is; valamint szinte az egésségnek okáért-is, némelly állatokra nézve.

És hogy ez a' Törvény annál erőssebb lehessen; az ISTEN tisztátalanoknak mondja azokat, a' kik tsupán tsak illetnék-is ezeknek az állatoknak hólt testeiket. Minthogy ezeknek a' Törvényeknek okai meg-szűntenek, tehát mi reánk nem-is tartoznak. Hanem az Évangyéliom minket arra tanit 1Tim. IV. 3. 4. Tit. I. 15. Hogy nintsen egyetlen egy teremtett-állat-is azok

kőzzűl a' mellyek a' mi táplálatásunkra szolgálhatnak, a' mellyet meg-nem lehetne ennünk, tsak éljünk véle mértékletességgel és ISTENhez való háládatossággal, és meg-tartsuk az Okosságnak és a' Kereszтyéni Józanságnak Réguláit.

XII. RÉSZ.

Ez itten a' Gyermek-szűlő Aszszonyokat és azoknak meg-tiszтúlásokat illető Tőrvény.

TANUSÁGOK.

EZ a' Tőrvény, a' melly meg-nem engedi vala az ő Gyermek-ágyokból fel-kelő Aszszonyoknak, hogy bizonyos számú napokig a' szent Helyre mennének, és őket kőtelezi vala a' parantsoltatott Áldozatoknak fel-vivésére, nem tsak a' tisztességnek és illendőségnek okain fundáltatott, hanem arra-is tzélozó vala, hogy ő bennek nagy tiszteletet szerezne a' szent Hely aránt, és meg-mutatná azt, hogy tisztaságnak állapotjában kell lenni, mikor valaki ISTEN' eleibe mégyen.

Vala e' szerént alkalmatosságok-is az Aszszonyoknak, az ő ISTENhez való háládatosságoknak meg-bizonyitására.

A' Szent Szűz Mária ehez a' Tőrvényhez alkalmaztatá magát, minekutánna Jésust e' Világra hozá, és mikor őtet a' Templomban bé-mutatá, felvivé az itten parantsoltatott ajándékot, a' miképen az Évangyéliomban olvassuk. Szent Lukátsnak II. Rész.

XIII. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Részben szó a' Bélpoklosságról, annak külőmbb-külőmbbféle nemeiről, és arról a' módról, a' melly szerént kell vala a' Papoknak itéletet tenni erről a' nyavalyáról.

XIV. RÉSZ.

Elő-számlálja az ISTEN, miket kellene meg-tartani a' Bélpoklosoknak meg-tisztúlásokra, és nem külőmben az ollyan Házaknak meg-tisztittatásokra-is, a' mellyek Bélpoklossággal illettettek vólnának.

TANUSÁGOK.

A' XIII. és XIV. Részekből.

A' Bélpoklosság, mellyről ezekben a' két Részekben vagyon a' szó, ollyan nyavalya vala, a' melly kőzőnséges vólt Égyiptomban a' honnan jőttek vala az Izrael' Fijai, és a' szomszéd Tartományokban, és vala annak egy ollyan neme, a' melly a' ruhákra és a' házakra ragad vala.

Az

Az ISTENnek e' dolog aránt adott Tőrvényei réfz fzerént a' kűlső Társaságot illetők valának, és a' végre állittattak vala fel, hogy meg-akadályoztattatnék ennek a' ragadó nyavalyának a' Nép kőzőtt való el-terjedése. De valának nem kűlőmben a' Vallásra tartozók-is.

A' Papoknak Tifztek vala ítéletet tenni a' Bélpoklosságról, és a' Bélpoklosok nem tartathatnak vala tifztáknak másképen, hanem tsak a' Papoknak ítéletek által, és azoknak az ajándékoknak és áldozatoknak felvitele után, a' mellyeket a' Törvény rendelt vala; a' melly dolgot a' mi URunk-is meg-tarta, minekutánna meg-gyógyitott vólna egy Bélpokfoft. Szent Máténak VIII. Réfz. 4. vers.

És igy, ezeknek a' Törvényeknek a' tzéljok az vala, hogy a' 'Sidók az ISTENhez és a' Vallához tartanák magokat, és meg-tartóztatnának, hogy ne folyamodnának tilalmas efzkőzőkhőz, őnnőn-magoknak ettől az alkalmatlan nyavalyától való meg-fzabaditására.

Utóljára, vala ezeknek még az erkőltsőkre tartozó értelmek és hafznok-is, valamint a' Törvény fzerént való tifztátalanságokra és meg-tifztúlásokra nézó többi Törvényeknek. Tudni-illik, hogy a' 'Sidók tanúlnák-meg azt, hogy azok, a' kik tifztátalanok, nem lehetnek ISTEN előtt kedvesek.

Ezt az Oktatáft kell nékűnk-is ebből a' Réfzből vennűnk: Meggondolván, hogyha a' Bélpoklosság, melly akarat ellen való nyavalya vala, és a' Lelket meg-nem tifztátalanitja vala, el-válafztotta és ki-rekefztette az Embereknek Társaságából azokat, a' kik meg-látogattattak vala azzal: Tehát a' bűnben élő fzemélyek nem tartathatnak az Ekklésiának Tagjainak, fem az ISTENnel femmi Társalkodások nem lehet az alatt, míg ebben az állapotban meg-maradnak.

XV. RÉSZ.

A' Férjfiaknak és Afzfzonyi-állatoknak tifztátalanságokról, és azoknak abból való meg-tifztittatások felől adatott Törvények.

TANUSÁGOK.

EZek aránt a' Törvények aránt azt kell meg-jegyzeni, hogy fzűkséges vala, hogy az ISTEN ezeket a' 'Sidóknak parantsolná, a' végre, hogy őket fzoktatná nem tsak a' kűlső és teíti tifztaság-

ságra, hanem a' belsőre-is, a' melly abban áll, hogy légyen az Ember tiſzta életű és magát meg-tartóztató, és el-távoztassa mind azt, valami a' teſtet és a' lelket meg-tiſztátalanitja az ISTEN előtt.

XVI. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben annak az Áldozatnak rendeltetése, a' melly a' Tiſztúlásnak napján gyakoroltatik vala, a' melly az egéſz Eſztendőben leg-nevezetesebb Áldozat vala. Tartatik vala ez az Innep a' hetedik Hónapnak tizedik napján, a' melly böjtnek és nyúgodalomnak napja vólt az egéſz Népnek.

Ezen a' napon a' Fő Pap Áldozatot téſzen vala a' maga bűneiért és a' Népnek bűneiért, a' ſzent Helybe bé-mégyen vala, és el-hinti vala az Áldozatra való állatnak vérét; és minekutánna onnét ki-jőtt vólna, egy ſors vetés által válaſztatott Bakot elő-állitván, a' Pap annak fején megvallja vala a' Kősségnek bűneit, és azt el-küldi vala a' kietlen Puſztába; Ez a' Bak neveztetik vala Azazel Bakjának.

Ezzel a' Tzérémóniával az jelentetik vala, hogy az Izrael' Fijainak bűneik el-tiſztittattak és el-vétettettek vólnának, mintha ez a' Bak vitte vólna el magával azokat.

TANUSÁGOK.

AZ ISTEN a' Tiſztúlásnak nagy Napját, a' melly innepeltetik vala egyſzer minden Eſztendőben, a' végre rendelte vala, hogy azon a' napon az Izraéliták magokat meg-aláznák böjtölés és ő bűnöknek megvallása által, és azoknak botsánatjokat vennék. Erre való vala az a' nevezetes Áldozat, a' mellyet az ISTENnek áldoznak vala, és a' Fő Papnak a' leg-ſzentségesebb Helybe való bé-menetele.

Mitsoda haſznot végyenek a' Kereſztyének ebből az olvasásból; meg-jegyzette Szent Pál a' 'Sidókhoz irtt Levélben, nevezetesen a' IX. Réſzben. Imé pedig, mitsoda elmélkedéseket téſzen ottan:

I. Hogy valamiképen a' 'Sidóknak bűneik el-tiſztittatnak vala a' Tiſztúlásnak napján való Áldozat által, és a' Papnak a' leg-ſzentebb Helybe való bémenése által: Ugy a' Jésus Kristus tőkélletes Tiſztúláſt ſzerzett a' mi bűneinkből minékünk, és meg-nyitotta a' mennyei Ditsőségbe való bé-menetelt az ő Áldozatja, és a' Mennybe való Fel-menetele által.

II. Meg-jegyzi az Apoſtol ezeket a' külömbbségeket a' régi Áldozatok kőzött, és a' Jésus Kriſtus' Áldozatja kőzött.

1. Hogy a' Papok áldoznak vala

vala a' magok tulajdon bűneikért, minthogy ők-is bűnös emberek valának: Holott ellenben a' Jésus Kriſtusnak, mivelhogy ő tökélletesen Szent és a' bűnösöktől el-válaſztatott vala, nem vólt ſzükséges valamelly áldozatot tenni a maga bűneiért.

2. Hogy a' Papok nem mennek vala bé többſzör, hanem tsak egyſzer eſztendőben a' ſzent Helybe; melly azt jelenti vala, hogy a' Mennybe való bé-menetel, még nem nyittatott vólna még: Midőn ellenben a' Jésus Kriſtus meg-nyitotta nékünk az útat az égbe az ő Áldozatja által.

3. Hogy ezek a' régi időbéli Áldozatok minden eſztendőben újra áldoztatnak vala, melly azoknak elégtelen-vóltokat bizonyitja vala: De a' mi URunk' Áldozatjának nem vólt ſzükséges újra elől-kezdettetni.

Szent Pál tovább még azt-is meg-jegyzi, hogy a' Fő Pap a' ſzent Helybe az áldozatoknak vérével mégyen vala bé: De az UR Jésus a' maga tulajdon Vérével ment-bé az égbe.

Utóljára, azt mondja az Apostol, hogy az oktalan-állatoknak vérek magában nem engeſztelheti vala meg az Istent az Emberekhez, ſem őket meg-nem ſzentelheti vala: Holott a' Jésus Kriſtus' Vérének vagyon ereje a' mi bűneinknek el-tiſztitására, és a' mi Lelki-esméretünknek meg-ſzentelésére.

Mind ezeknek meg-gondolása inditson minket arra, hogy esmérjük-meg a' mi állapotunknak bóldogságát, és annak a' Meg-térés és a' Hit által magunk' haſznára fordításának ſzükséges vóltát, mint a' melly nélkül ez a' mi URunknak nagy Áldozatja nékünk haſzontalan fogna lenni.

Ki-tetſzik továbbá ebből a' Törvényből, melly a' 'Sidóknak azt parantsolja vala, hogy a' Tiſztúlásnak napján böjtölnének; Hogy az Istennek előtte igen kedves kötelesség magunkat ő előtte meg-aláznunk, nevezetes Böjtölés által, és arra rendeltetett napjainknak-is lenni.

XVII. RÉSZ.

Meg-tiltja az ISTEN, hogy ne áldozzanak másutt áldozatokat, hanem a' Gyülekezetnek Sátorának Ajtaja előtt, és ne másoknak, hanem tsak Ő-néki. Tilalmazza annakutánna, hogy meg-ne egyék a' vért, és az ollyan állatokat, a' mellyek ma-

gokban hóltanak-meg, vagy a' vadaktól ſzaggattattanak-el.
I. 1-9. II. 10-16.

TANUSÁGOK.

AZ ISTENnek az aránt való Tilalma, hogy a' 'Sidók ne áldoznák másutt az Ő Áldozatjaikat, hanem tsak azon a' Helyen, a' mellyet Ő válaſztott vólna, és tsak a' Papoknak jelenlétekben: Arra való vala, hogy meg-tartatnék az Izraéliták között az Iſteni Tiſzteletnek tiſztasága és egy formájú vólta, és meg-tartóztattatnának a' hamis Iſteni Tiſzteletnek bé-hozásától, és hogy Bálványozásra ne vetemednének.

És Ő Felségének ebbn a' tekintetben meg-határozott Rendelései nékünk azt mutatják; Hogy a' Vallásnak meg-kell az Ő tiſztaságában tartatni, és ſoha el-nem kell attól hajolni, a' mit ISTEN elönkbe irtt nékünk az Ő Beſzédében.

A' vérnek és a' hólt állatoknak meg-evése felöl való tilalom arra való vólt, hogy a' 'Sidók meg-tartóztattatnának a' gyilkosságtól, a' kegyetlenségtöl, és a' bálványozó Nemzetségeknek ſzokásaiktól; mint ſzintén attól a' ſzokástól-is, melly ſzerént azok meg-eſzik vala a' vért az Ő hamis Iſteneiknek tiſzteletekben.

Nyilván vagyon ezen fellyül ebböl a' Réſzböl az, hogy az ISTEN azért tiltotta vala meg a' vérnek meg-ételét, mivelhogy a' vér az Embereknek bűneiknek el-tiſztitására lévén kiontatott: Ugy kell vala azt nézni, mint ISTENnek adatott és ſzent végre rendeltetett dolgot; és igy, ez a' Törvény, igen nagy böltseséggel vala rendeltetve.

A' mit mi ennek alkalmatosságával meg-gondolni tartozunk, ez: Hogy a' Jésus Kriſtusnak Törvénye, ſzeretetnek Törvénye lévén, minket az embertelen kegyetlenségtöl és a' vérnek ki-ontásától még erősebben el-von, mint ſem a' Móses' Törvénye el-vonja vala a' 'Sidókat; és annakokáért ezektöl a' nagy bűnöktöl, és hozzájok közelitő állapotoktól irtóznunk kell.

XVIII. RÉSZ.

Tiltja az ISTEN az Izraélitáknak, hogy ne kövessék az Égyiptombélieket és a' Kananeusokat az Ő ſzörnyű vétkeikben, és nevezetesen az Ő fertelmes Házasságaikban és tiſztátalanságaikban. Azt mondja tovább nékiek, hogy ezek a' tetemes Bűnök fognának lenni okai a' Kananeusoknak

nak el-puſztittatásoknak, és ha azokat követnék az Izraéliták, el-fognának ők-is veſztetni.

I. 1-23. II. 24-30.

TANUSÁGOK.

FŐképen a' mit meg-kell ebből a' Réſzből tartanunk, ez; Hogy itten meg-jegyezhetni minémű útálatosságokra vitte vala régenten a' Tiſztátalanság a' Kananeusokat, mivelhogy az ISTEN kénſzeritteték ezeket a' vérséggel való Házasságokat és irtóztató bűnöket tilalmazó Törvényeket adni, a' végre, hogy meg-tartóztattatnának a' 'Sidók, hogy ne követnék ezeket az útálatos Népeket az ő ſzörnyű feslettségeikben.

És igy, ennek a' Réſznek olvasása ſzerezzen mi bennünk a' tiſztátalanságtól való nagy iſzonyodáſt; Ugy hogy el-távoztassuk nem tsak azt, a' mit Mósesnek ezen Törvényei által meg-tiltatott, mert az igen kevés dolog lenne Kereſztyén Embereknek, hanem mindent-is, valami az Evangyéliomnak Törvényeivel ellenkező, a' mellyek a' tiſztaságot nékünk ollyan magyarán parantsolják.

Ennek utánna, derekasan ſzükséges arra figyelmeznünk, a' mit mond az ISTEN ennek a' Réſznek vége felé, hogy tudniillik a' föld, a' mellyen laknak vala a' Kananeusok, őket ezekért a' ſzörnyű bűnökért nem ſzenvedhetné: Azért-is ő Felsége ki-fogná gyomlálni őket; és ha az Izraéliták-is hasonló fertelmességekbe találnának esni, ők-is meg-tapaſztalnák az ő boſzſzú-állását.

Ez minket nem hágy abban kételkednünk; Hogy az ISTEN útálja a' tiſztátalanságot, és hogy azok a' tetemes vétkek, a' mellyek valamelly Tartományban véghez mennek, azt meg-fertéztetik, és le-vonják arra az ISTENnek átkát, mikor az ollyan gonoſzságok közönségesekké léſznek, mikor azok büntetetlen maradnak, és ſenki nem munkálódik azoknak terjedéseknek meg-akadályozásában.

XIX. RÉSZ. ℣. 1-18.

Ebben a' Réſzben lévő Törvények vagynak a' Szombatnak és az Innep-napoknak meg-tartása felől, a' Bálványozás felől, és az Áldozatok felől. Tiltja az ISTEN a' 'Sidóknak, hogy a' gabona-fejeket fel ne ſzedjék az ő ſzántó-földeiken, és az el-húllott ſzőlő-gerezdeket fel-ne ſzedjék; Ne lopjanak, hamisan ne eskűdjenek; magoknál meg-ne tártsák a' Munkásnak bérét; gonoſzſzal ne il-

lessék a' fiketeket és a' vakokat; az Itéletekben hamisságot ne tselekedjenek; Felebarátjokat hamisan ne vádolják, és ne gyűlöljék.

I. 1-8. II. 9-18.

TANUSÁGOK.

MInd ezek a' Törvények igen fontosak, és nagyobb részént szinte úgy tartoznak a' Keresztyénekre, mint a' 'Sidókra. Imé pedig mitsoda Tisztekre kötelez bennünket; Hogy tudni-illik Atyánkat és Anyánkat tiszteljük, a' Valást nagy betsületben tartsuk; az ISTENnek kész akaratból való és az ő Beszédében előnkbe irott móddal megegyező szolgálatot tégyünk, szeretetbéli jótéteménnyel légyünk a' szegényekhez, és távol járjunk a' fösvénységtől; nevezetesen az Aratásnak, a' Szüretnek, és a' Gyümöltsök' bé-takaritásának idején.

Ez a' Rész még arra tanit; Hogy igen nagy bün Felebarátunkkal gonoszúl tselekedni, a' Munkásoknak béreket meg-tartani, hamisan eskűdni, megtsúfolni azokat a' kiknek valamelly testbéli fogyatkozások vagyon, miéműek a' fiketek és a' vakok, vagy azokat gonoszszal illetni; és a' személyeknek külső tekintetekre nézni az Itéletekben, vagy a' szegényeknek kedvezvén, vagy a' Nagyokat és Gazdagokat betsülvén.

Végezetre látjuk itten, hogy a' hamisan vádolást, a' gyűlöléget és a' boszszú-állást el-kell távoztatni; Valóban meg-feddeni Felebarátunkat mikor vétkezik, és őtet szeretni, mint magunkat. Mind ezek a' Kötelességek minékünk erősebben parantsoltattak a' Jésus Krisztusnak Törvénye által, azért-is szentebbül és állhatatosabb módon meg-tartandók a' Keresztyénektől.

XIX. RÉSZ. v. 19-37.

Meg-tiltja az ISTEN kétféle Nemeknek ősszve-egyelitését; Parantsolja a' Tisztátalankodók' meg-bűntettetését; Tiltja az Élő-fák' első gyümöltseiknek meg-evését; a' Varáslókhoz való folyamodást; a' Szakállnak el-beretválását, és a' testnek a' hólt Emberért való meg-metélését a' Bálványozóknak módjok szerént, és azoknak tisztátalanságoknak követését. Parantsolja az ISTEN az idős Embereknek meg-betsülését, a' jövevényeknek szeretetét, és igaz Fontoknak, 's igaz Mértékeknek tartását.

TANUSÁGOK.

TUdnunk kell, hogy ezek a' Törvények nagyobb részént a' végre adattak valának, hogy a' 'Sidók ne követnék a' Bálványo-

nyozóknak babonás szokásaikat és erkölcseiket.

A' kétféle Nemeknek őszvegyelitését az ISTEN azért tilalmazza vala, hogy a' 'Sidókat meg-tartóztatná minden vétkes társalkodástól, valamint szinte a' babonáskodástól és a' Bálványozástól-is.

Nem akará Ő Felsége, hogy a' Fáknak három első Esztendőkben termett gyümőltseit meg-ennék; mivelhogy nem lehet vala meg-enni valamelly fának természét, a' mellynek első fengejét elébb az ISTENnek felnem vitték vólna, és a' negyedik esztendő előtt a' gyümőltsők keveset érők lévén, nem lehet vala azokat Ő-néki fel-vinni, azt parantsolván az ISTEN, hogy Ő-néki az vitettetnék-fel ajándékba, a' mi mindenfélében a' leg-jobb vólna. Ez a' Törvény a' Bálványozóknak szokásoknak ellenébe-is tétetett vala, és arra tzéloz vala, hogy a' 'Sidók tudnák-meg, hogy valamit a' föld teremne, minden az ISTENnek bőséges kezéből származna.

A' többi Törvények arra tanitanak; Hogy felettébb-való nagy istentelenség a' Jövendőmondóktól tanátsot kérdeni, a' Halottakon nem kell mód nélkül bánkodni, a' Tisztátalanság bűn, és azt meg-kell büntetni; meg-kell a' Véneket betsülni; Igazságot kell a' jövevényekkel tselekedni; és igaz Fontot, igaz Mértékeket kell tartani.

Ezek a' Kegyességnek, a' Tisztaságnak, és az Igazságnak ollyan Kötelességei, a' mellyek minden Emberekre tartoznak e' Világban; De a' Kereszтyének még inkább kőteleztettek ezeknek meg-tartására, hogy sem mint a' 'Sidók valának.

XX. RÉSZ.

Az ISTEN parantsolja meg-ölettetni azokat, a' kik az ő Gyermekeiket által-vinnék a' Tűzön a' Molok' tisztességére, melly az Ammónitáknak Bálványok vala; a' Varáslókhoz menőket, és magokat a' Varáslókat-is; az Atyjoknak vagy Anyjoknak gonoszt mondókat; a' Nősparáznákat; a' Vér ellen paráználkodókat, és a' Fertelmességnek más szőrnyű vétkeiben esőket. Utóljára, inti Móses az Izraélitákat, hogy légyenek szentek, őrizzék-meg az ISTENnek Törvényeit, és távoztassák-el a' Kananeusoknak szokásaikat és erkőltseiket.

TANUSÁGOK.

EZek aránt a' Törvények aránt imé ezeket kell meg-gondolnunk: Annak meg-tilalmazása, hogy a' kis gyermekeket

a' Molok Bálványnak meg-ne égetnék és meg-ne áldoznák, meg-mutatja nékünk, minémű emberi terméſzettel ellenkező ſzőrnyűségre vetemednek vala a' Bálványozó Népek az ő hamis Iſteneiknek tiſzteletében, és mire mehetnek az ollyan emberek, a' kik az igaz ISTENT nem esmérik.

Továbbá, azt kell meg-jegyzeni; Hogy az ISTEN' Törvénye igen világosan kárhoztatja a' Jövendő-mondásokat és a' Varásláſt, mint ollyan dolgokat, a' mellyek nem tsak hijában-valók, hanem igen bűnősök-is, és halálnak büntetése vala a' Jövendő-mondókhoz menők ellen és a' Jövendő-mondók ellen magok ellen-is. Minthogy ſenki nem tudja hanem tsak az ISTEN a' jövendő és az el-rejtett dolgokat: Szőrnyű iſtentelenség a' Jövendő-mondókhoz folyamodni, és azoknak hitelt adni.

Akará az ISTEN, hogy megőlettetnének azok-is, a' kik Atyjoknak vagy Anyjoknak gonoſzt mondanának, valamint ſzintén a' Házasság-törők-is, és a' kik útálatos tiſztátalankodásokkal magokat meg-fertéztetnék mind Férjfiak, mind pedig Aſzſzony-állatok.

Meg-itélhetni ebből, minémű útálatosak ezek a' bűnök, és minémű keménységgel megfogja az ISTEN büntetni a' más életben az ollyan Kereſztyéneket, a' kik ezekre fognának vetemedni.

Utóljára, az ISTENNEK megújított Intései a' 'Sidókhoz az aránt, hogy ne kövessék a' Kananeusokat az ő otsmányságaikban, és hogy légyenek ő-néki ſzent Népei: Inditsanak annak meg-gondolására minket, kik Kereſztyének vagyunk; Hogy az ISTEN mivel minket el-válaſztott e' Világtól, nem kell magunkat e' jelen-való Világhoz ſzabnunk, ſem pedig e' Világi Embereknek erkőltseikhez, hanem *miképen Az Szent, a' ki minket hivott: mi-is azonképen ſzentek légyünk tellyes mi életünkben; mert meg-iratott: Légyetek ſzentek, mert én Szent vagyok.* Ekképen ſzabja Szent Pétet 1Level. I. 15. 16. a' Kereſztyénekre ezt az Intést, a' melly ebben a' Réſzben vagyon.

XXI. RÉSZ.

Azok a' Törvények, a' mellyek bé-foglaltatnak ebben a' Réſzben, tartoznak a' Papoknak az ő Tiſztaságokra; Rendelést tészen az ISTEN az aránt, a' mit kellene meg-tartaniok a' Halottakon való ſirásban, és az ő

az ő Házasságaikban. Parantsolja a' Papoknak Leányait meg-ölettetni, ha azok tiſztátalanságban esnek; és tiltja, hogy a' Sátorban lévő ſzolgálatra fel-ne vétessenek azok, a' kiknek valamelly teſtbéli fogyatkozások vólna.

I. 1-15. II. 16-24.

TANUSÁGOK.

NEm akarja vala az ISTEN, hogy a' Papok meg-fertéztetnék magokat valamelly Halottal, az az, hogy a' meg-hólt ſzemélyeknek Temetéseken jelen lennének, ſem pedig hogy a' ſirásnak valamelly jeleit mutatnák, hanemha azok a' ſzemélyek ő-nékik leg-közelebb-való rokonságaik vólnának.

Ennek a' Tilalomnak az oka ez: Mert az őket Tiſztátalanokká tette vólna a' Törvény ſzerént, és alkalmatlanokká a' Sátorban való forgolódásra és a' ſzolgálatnak gyakorlására.

Ez a' Törvény azért valamint a' többek-is a' mellyek vagynak ebben a' Réſzben, két fő tzélokra nézve adatott vala.

1. Hogy el-vonattatnék annál inkább a' Nép, és a' Papok magok-is el-vonattatnának a' Bálványozáſtól és a' Bálványozóknak ſzokásaiktól; és el-távoztattatnék az, hogy ne láttatnának a' Papoknak ſzemélyeikben, vagy Házok-népében azon rendeletlenségek, a' mellyek a' hamis Vallásoknak Papjaiban tapaſztaltatnak vala.

2. A' végre, hogy a' Papoknak ſzentségek a' Valláſt tiſztéletesebbé tenné, és az Izraéliták tanúlnának abból ő-magok-is ſzentek lenni.

Az a' Törvény, a' melly kirekeſzti vala a' Sátorban való ſzolgálattól azokat, a' kiknek valamelly fogyatkozások vólna az ő teſtekben, a' Vallásnak tiſztességére való vala; és másként-is azon fundáltatott vala, hogy az illyen ſzemélyek nem valának alkalmatosok azokra a' ſzolgálatokra, a' mellyeket akkor kell vala gyakorolni a' Papoknak, holott azok a' ſzolgálatok erős és ép teſtet kivánnak vala.

A' minémű Jegyzéſt ebből a' Kereſztyén Anyaſzentegyházra nézve tehetünk, ez; Hogy a' Lelki Páſztorok és a' Vallásnak Szolgái tartoznak másoktól magokat ſzent és példás élet által meg-külömböztetni; és mindenek felett tiſzta élet által és nevezetesen az ő Házok-népének ſzükséges jó fenyitékben tartattatni. Egy ſzóval: Nem kell ő bennek ſemminek-is lenni ollyan-

lyannak, a' mi a' Valláſt útálatra ki-téſzi.

XXII. RÉSZ.

A' melly Törvényeket itten az ISTEN parantsol, azok vagynak 1. A' Papokban a' végre meg-kivántató Tiſztaság felől, hogy az áldozatokból, és ſzent dolgokból ehessenek. 2. A' Papoknak Házok-népe között azokról a' ſzemélyekről, a' kiknek ſzabad, vagy tilalmas vólna azokból a' dolgokból enni. 3. Meg-jegyzi Móses, minémű barmokkal kellene áldozni, azoknak minéműségekre, idejekre, és más állapotokra nézve.

I. 1-9. II. 10-17. III. 18-33.

TANUSÁGOK.

LÁtni ebből a' Réſzből, hogy az ISTEN a' Papoktól igen nagy Tiſztaságot kiván vala, mivelhogy azoknak, a' kik valamelly Törvénybéli Tiſztátalansággal illettettek vala, nem tsak az ő ſzolgálatjokban nem lehet vala forgolódni, de még azokból a' ſzent dolgokból ſem ſzabad vala enni, a' mellyek az ő táplálásokra rendeltettek valának, minéműek az áldozatok és a' Kősségnek ajándékai.

Ez által az ISTEN őket és minden 'Sidókat arra akarja vala tanitani; Hogy tiſztelettel viseltetnének mindenhez, valami az ő ſzolgálatjához tartozó vólna. Ugyan ezen okért vala tilalmas azoknak, a' kik a' Papoknak Házokból valók nem vólnának, enni abból, a' mi az UR' Szolgáinak és az ő Tselédeiknek táplálásokra rendeltetett vala.

Végezetre, az ISTEN azt akarja vala; Hogy az Izraéliták Őnéki azt adnák az áldozatra, a' mi leg-jobb vólna az ő jóſzágokban, és azok az állatok, a' mellyeknek valamelly hibájok vala, meg-vettetnek vala; mivelhogy azok, a' kik ollyanokat viſznek vala fel, fősvénységtől viseltetvén tselekeſzik vala azt, és nem vólna ő bennek ſemmi tiſztelet az Iſtenség aránt.

Valamit az Ember az ISTENért tselekeſzik, kéſz akarattal, örömmel és ollyan módon kell azt tselekedni, a' mint legjobban lehet.

XXIII. RÉSZ.

Parantsolja az ISTEN a' Szombatnak, a' Páſcha Innepének, az első Sengék' bé-mutatásának, és a' Pünkősd Innepének meg-tartását. Azután azt rendeli, hogy a' Trombiták' zengésének, a' Tiſztúlásnak, és a' Leveles-ágakból tsinált Hajlékoknak Innepeit meg-ſzenteljék.

I. 1-22. II. 23-44.

TANU-

TANUSÁGOK.

SOk izben mondatott már, hogy az ISTEN a' Szombatnak meg-tartását a' 'Sidók kőzt rendelte vala a' Világnak Teremtésének emlékezetére.

A' Páscha' Innepének a' tzélja az vala, hogy meg-tartatnék az Égyiptomból való ki-szabadúlásnak emlékezete; és az első Sengének azon időben való felvitettetése, ollyan nevezetes rendtartás vala, a' mellyel a' 'Sidók meg-bizonyitják vala az ő ISTENtől való függéseket a' Kanaán' Földének az ő terméseire nézve.

A' Pünkőstnek Innepe Hálaadásnak Innepe vala, mellyet-is a' 'Sidók tartanak vala az Aratás után ISTENhez való háládatosságoknak meg-bizonyitására; és annak meg-kell vala őket egyszersmind emlékeztetni a' Törvénynek ki-hirdettetésére-is, a' melly lett vala ötvenedik napon Egyiptomból való ki-jövetel után.

A' többi három Innepek, tudni-illik, a' Trombiták' zengésének, a' Tisztúlásnak és a' Leveles-ágaknak Innepei azon egy Hónapban tartatnak vala.

A' Trombiták' zengésének Innepe esik vala a' Hónapnak első napján, és azért neveztetik vala úgy, mert ezt a' napot, melly a' kőzönséges Esztendőnek első napja vala, Trombitáknak zengése által hirdetik vala meg.

A' Tisztúlásnak Innepe azon Hónapnak tizedik napján innepeltetik vala. A' 'Sidók akkor böjtölnek vala, és az ISTENnek egy nevezetes Áldozat tétetik vala, a' miképen mondatott fellyebb a' XVI. Részben.

A' Leveles-ágaknak Innepe kezdődik vala úgyan azon Hónapnak tizen-ötödik napján, és tart vala nyóltz napokig. A' 'Sidók akkor Fáknak leveles-ágaiból tsinált Hajlékokban laknak vala, annak emlékezetére, hogy az ő Atyjaik Sátorokban lakoznak vala a' Puszta'ban, minekutánna ki-jöttenek vólna Egyiptomból.

Mi többé nem innepeljük ezeket az Innepeket mint a' 'Sidók, sem azokra az okokra nézve, a' mellyekért ők inneplik vala. Hanem a' Keresztyén Anyaszentegyház az URnak Napját, vagy Vasárnapot tartja-meg, melly vala a' mi URunknak Fel-támadásának, és a' Világ' Teremtésének napja.

Tartja még ezen kivül Karátson-

tsonnak, Húsvétnak, és Pünkösdnek Innepeit, azoknak a' nagy állapotoknak emlekezetére, a' mellyek azon időben estenek vólt.

Lehet a' Kereſztyéneknek még bizonyos Napokat megſzentelniek, vagy Böjtölésre és meg-alázódásra, vagy az ISTENnek az ő jótéteményiért való hálá-adásra. De mind ezeknek a' Törvényeknek a' Veleje és a' Lelke közönségesen ſzóllván ez: Hogy ſoha el-ne felejtsük az UR ISTENnek Kegyelmeinek emlékezetét, és főképen az ollyan rend kivül valókét, a' minémű a' mi Váltságunk.

XXIV. RÉSZ.

Látunk ebben a' Réſzben, 1. Egy Törvényt a' ſzent Helyben való világositásra meg-kivántató Olaj felől. 2. Ismét a' ſzent Kenyerek felől való Parantsolatot. 3. Egy káromlónak hiſtóriáját, a' ki meg-kövezteték 4. A' gyilkosoknak, és a' mások' barmát meg-ölőknek, vagy felebarátjokat meg-sértőknek büntetéseket.

I. 1-4. II. 5-9. III. 10-16. IV. 17-22.

TANUSÁGOK.

A' Szent Hajlékban meg-gyújtatandó Lámpásokba ſzükséges Olaj felől való Törvény, a' végre rendeltetett vala, hogy ezzel az a' Hely meg-világositttatnék.

A' ſzent Kenyerek, a' mellyek az Aſztalra tétetnek vala a' ſzent Helyben, ollyan nevezetes bizonyság-tétel vala, a' melly által az Izraéliták meg-esmérik vala azt, hogy ők az ISTENtől birnák a' Kanaán' Földének terméseit; lévén ezek a' Kenyerek tizenkét ſzámmal, az Izraelnek XII. Nemzetségeire nézve, és mikor azok onnét el-vétetnek vala, a' Papoknak tápláltatásokra ſzolgálnak vala.

Tanithatja ez a' Törvény a' Kereſztyéneket, hogy hálátosok légyenek az ISTENtől nékiek adatott jókért.

A' Káromlónak Hiſtóriája, a' ki meg-kövezteték, és az ISTENnek a' felől adott parantsolatja, hogy meg-ölettessenek azok a' kik ebbe a' bűnbe esnének: Igen méltó a' meg-jegyzésre, és bennünk ſzerezhet a' káromlástól és iſtentelenségtől való nagy irtózást.

Utóljára, az a' Törvény, a' melly ſzerént az ISTEN azt rendelte vala, hogy meg-ölnék a' Gyilkosokat, és meg-büntetnék azokat a' kik meg-sértenének valakit, vagy másnak valamelly kárt okoznának, azt mu-

tat-

tatja; Hogy azokat meg-kell a' Magyiſtrátusnak bűntetni, a' kik efféle bűnőket mivelnek, és az erőſzaktétel, az igazságtalanság, a' harag és a' boſzſzúállás meg-tiltattak; Annakokáért kiki tartozik azoktól magát meg-tartóztatni, nem tsak attól a' bűntetéstől való félelem miatt, a' mellyet a' Birák véghez vihetnek; hanem az Istennek Törvénye aránt megkivántató Tiſzteletből-is, és azért, mivel ezek a' bűnők egéſzen ellenkezők az igazsággal és a' ſzeretettel.

XXV. RÉSZ.

Az ISTEN azt rendeli, 1. Hogy minden hetedik eſztendőben hagynák nyúgodni a' földet; 2. Hogy meg-tartsák a' ſzabadságnak eſztendeit minden ötvenedik eſztendőben; és ennek alkalmatosságával meg-ſzabadja mimódon végyenek földeket, házakat, és ſzolgákat.

I. 1-7. II. 8-55.

TANUSÁGOK.

A' Nyúgodalomnak Eſztendeje aránt azt kell meg-tartani; Hogy a' miképen megnyúgoſznak vala a' 'Sidók minden Héten a' hetedik napon, annak emlékezetére, hogy az Istennek e' Világot hat napokon teremtette és a' hetediken megnyúgodott vala: Ugyan azon okra nézve parantsoltatott vala az-is, hogy hagynák nyúgodni a' földet minden hetedik Eſztendőben.

Ezzel a' 'Sidók meg-esmérik vala azt, hogy annak a' földnek termékenysége az Istentől vólna; a' melly dolog aránt nékiek tsudálatos bizonyságok vala ebben, hogy a' föld három Eſztendőre valót terem vala a' hatodik Eſztendőben.

A' mi a' Szabadságnak Eſztendejét illeti, a' melly negyven kilentzedik Eſztendők után kerűl vala elő: Meg-kell tudni, hogy ebben az Eſztendőben a' Fundusok, a' mellyek el-adattak vala, viſzſza-térnek vala az ő régi Uraikhoz; úgy hogy ſenki el-nem adhat, ſem el-nem idegenithet vala valamelly Funduſt örökősen, ki-vévén azokat a' Házakat, a' mellyek a' keritett Városokban valának, és a' mellyek a' Lévitáké nem valának.

A' 'Sidó Szolgák-is ſzabadon botsáttatnak vala akkor. És, hogy ez a' Törvény meg-tartattathatnék; az Isten azt rendelé, hogy mikor valaki földeket, vagy ſzolgákat venne, azokért többet vagy kevessebbet fizetne, ahoz képeſt, a' mint

a' ſzabadságnak eſztendeje meſzſzebb vagy közelebb vólna.

Ennek a' Törvénynek tzélja az vala, a' miképen mondatik ebben a' Réſzben, hogy az Izraéliták tudnák-meg azt, hogy a' Kanaán' Földe az ISTENé vólna, a' ki azt adta vala az ő Atyjaiknak; Arra való vala tovább, hogy a' Nemzetségeknek, és az Örökségeknek külömbbségek meg-tartatnék; a' ſzegényeknek táplálásokra-is ſzolgál vala, és el-távoztatja vala azt, hogy a' Gazdagok, földeknek és ſzolgáknak örökösen való meg-vevése által a' tsekély tehetségűeket meg-ne foſztanák az ő jóſzágaiktól és ſzabadságoktól.

Mind ezekben minékünk meg-kell esmérnünk az ISTENnek nagy Bőltseségét, és ennek a' Népnek igazgattatásának tsudálkozásra méltó módját.

Továbbá pedig azok a' Törvények, a' mellyek vagynak ebben a' Réſzben, minket arra emlékeztetnek; Hogy minden Javaink, a' mellyeket birunk, az ISTENtől vagynak: Igen nagy bűn a' tsekély ſorsúakat el-nyomni; és a' meg-ſzorúlt ſzemélyeknek igazságtalan, vagy kemény *conditiók*ra adni kőltsön; A' Szegényekkel és Jövevényekkel kegyelmesen és emberségesen kell bánni, és ſzeretetnek 's nem tsak a' magunk haſznának keresésének kell minden mi forgolódásunkban találtatni.

Ki-tetſzik még ebből a' Réſzből az-is, hogy az el-adásában a' jóſzágnak arra kell nézni, a' mit az ér, és az igazság ſzerént való egyenlőséget kell tartani.

Utóljára, meg-kell gondolni: Hogy ha nem akarja vala az ISTEN, hogy a' 'Sidók örökös ſzolgaság alá vessék az ő Nemzetségekből valókat, azért hogy ők mindnyájan egyenlőképen az URnak ſzolgái és ſzabadosai vólnának: Tehát a' Kereſztyén Urak ſokkal inkább tartoznak kegyelmesek és igazak lenni az ő ſzolgaik aránt, a' kik a' Kristus Jésusnak meg-váltottai, valamint ſzinte ők; Meg-emlékezvén arról, *hogy az ő ſzolgaiknak és önnön-magoknak-is URok az égben vagyon, és az előtt nintsen ſzemély válaſztás.* Éfés. VI. 9. Kolos. IV. 1.

XXVI. RÉSZ.

Parantsolja Móses az Izraélitáknak, hogy el-távoztassák a' Bálványozást és meg-tartsák a' Szombatot. Eleikbe fel-tészi nékik az áldásokat, a' mellyeket az ISTEN fogna adni nékiek, ha engedelmesek lenné-

lennének az ő Parantsolatihoz; és meg-jövendöli, mitsoda átkok szállanának reájok, ha ellenkező módon tselekednének.

I. 1. 2. II. 3-13. III. 14-46.

TANUSÁGOK.

LEg-elsőben azt kell megjegyzeni; Hogy noha ezek a' külső Áldások, a' mellyeket az ISTEN az Izrael' Fijainak igért vala, ha az ő Törvényét megtartanák, nem tartoznak a' Keresztyénekre: De mindenkor ki-tetszik az onnét; Hogy az Embereknek bóldogságok az ISTEN' Parantsolatinak meg-tartásától függ, az ő jó-kedve azokra árad-ki, a' kik őtet félik; és a' kegyességnek vagyon ez jelen-való életben-is igérete, valamint a' jövendő életben-is.

Derekasan kell tovább az Átkokra figyelmeznünk, a' mellyek ebben a' Részben bé-foglaltattak. Világosan látni azokban mind azt, valami esett a' következendő időkben az Izrael' Népén az ő bűneik miatt; mimódon az ISTEN osztorozá őket külömbb-külömbbféle alkalmatosságokban, éhség, dőghalál, hadakozás által, és egyéb tsapások által, és mimódon végre osztán adá őket az ő ellenségeiknek kezekbe, és ki-űzé a' Kanaán' Földéről; a' melly-is meg-lőn kiváltképen akkor, a' mikor el-vitetteténk Assiriába és Babilóniába, és osztán el-pusztittatának a' Rómaiak által.

Azonban azt igéri az ISTEN, hogy helyre állitja a' 'Sidókat, minekutánna őket meg-sanyargatná. Ez a' helyre-állitás meglőn egy részént, mikor a' Fogságból visszza-jövének, de részen még tökélletesebb módon az utólsó napokban, a' mikor ez a' Nemzetség meg-fog térni.

Ezek itten az Irásnak-is ISTENTŐL való származásának jeles és erős bizonyságai, a' 'Sidó Népnek Históriája pontban meg-erősítvén mind ezeknek a' jövendőléseknek igazságát, a' mellyek három ezer esztendőnél több idővel előre meg-mondattanak vala.

Szolgáljon ez, a' Keresztyéneknek tanúságokra, hogy féljenek azoktól az Átkoktól, a' mellyeket az Evangyéliom kimondott a' meg-térhetetlen bűnősökre, és a' mellyek véghetetlenül sokkal-is rettenetesebbek, hogy nem mint a' mellyek ebben a' Részben meg-vagynak irattatva.

XXVII. RÉSZ.

Ez a' Réfz fzóll az ollyan Személyeknek és más egyéb dolgoknak meg-váltásokról, a' mellyek fogadás tétel által az ISTENnek vólnának fzenteltetve, és tovább, az UR azt parantsolja, hogy egéfzen és jó Lélekkel meg-adják a' 'Sidók mind a' Földnek terméseinek, mind pedig a' barmoknak Dézmáit.

I. 1-29. II. 30-33.

TANUSÁGOK.

EZ a' Réfz minket arra tanit; Hogy a' Fogadás-tételeknek jó lelki-esmérettel bé-kell tellyesíttetni; és mikor valamelly dolog az ISTENnek fzenteltetett és fzent végekre: Nem lehet azt más haſznokra forditani fzentség-tőrés nélkül.

Az a' fzoros rendtartás, a' mellyel akarja vala az ISTEN, hogy a' 'Sidók bé-adnák mind a' Főlnek Terméseinek, mind pedig a' Barmoknak Dézmáit, és az aránt való Tilalom, hogy azt ne válaſztanák a' mi alábbvaló vólna a' Dézmáknak kiadásában, meg-mutatják, hogy az-is fzentség-tőrés, mikor valaki tsalárdsággal és álnok mesterséggel él abban, a' mit az Ifteni Szolgálatra, vagy más kegyes végekre adni tartozik: Hanem őrőmeſt kell azt adnunk, a' mi leg-jobb és legdrágalátosabb a' mi jóſzágaink kőzőtt.

MÓSES' NEGYEDIK KÖNYVE.

Ez a' Kónyv az Izraelitáknak meg-ſzámlálásokról való Kónyvnek (:Numeri:) neveztetik, az Elsó Réſzekben találtató meg-ſzámlálásokra nézve. Kezdődik ez az Égyiptomból való ki-jővetel után a' második Eſztendőnek második Hónapján, és végezódik a' negyvenedik Eſztendőnek tizen-egyedik Hónapján. és igy foglal-bé magában harmintz kilentz eſztendői idót.

Vagynak ebben a' Kónyvben ſok Törvények-is, a' mellyeket adott vala az ISTEN az Izraelitáknak, és külómbb-külómbféle emlékezetes dolgoknak Hiſtóriájok, a' mellyek

lyek eſtenek az alatt, mig a' Puſztában valának.

I. RÉSZ.

Ebben az Első Réſzben láthatni az Izrael' Népének az Égyiptomból való ki-jövetel után Móses és Áron által lett meg-ſzámláltatásokat, a' kik-is valának hatſzáz ezer Férjfiak.

TANUSÁGOK.

AZ Izrael' Fijainak ebből a' meg-ſzámláltatásokból ezt kell kiváltképen meg-jegyzenünk, a' mit Móses, halála előtt kevéssel nékiek eleikben adott vala; Tudni-illik, a' Jákób' Maradékinak álmélkodásra méltó meg-ſzaporodását. Nem valának azok hetven ſzemélyeknél többen, mikor Egyiptomba menének; és mikor ki-jövének onnét, mintegy kétſzáz tiz eſztendővel azután, találtatának ſzámſzerént hatſzáz ezeren, oda nem ſzámlálván azokat, a' kik húſz eſztendősön alól valának, ſem az Aſzſzonyi-állatokat, ſem azokat, a' kik hartzra ki-nem mehetnének, valamint ſzinte a' Lévitákat-is.

Ekképen tellyesíté-bé az Isten az ő Igéretét, a' mellyet tett vala Ábrahámnak, hogy olyan ſzámos maradékokat fogna ő-nékie adni, mint az égnek tsillagai, és mint a' tenger' partján való fövenyek.

Ugyan ez, nevezetessé téſzi és meg-erősíti annak a' módnak tsudálatosságát-is, a' melly ſzerént illyen nagy Nép meg-maradott a' Puſztában negyven eſztendeig, a' melly-is tellyességgel lehetetlen vólt vólna, ha az Isten reá tsudálatoson gondot nem viselt vólna, Mannát adván nékiek, melly az ő táplálтatásokra ſzolgál vala az alatt az egéſz idő alatt.

A' Léviták ebben a' megſzámlálásban nem valának béfoglaltatva, azért mert ők nem tartoztanak a' hadba menni, hanem a' Hajlékban való vigyázásban és ſzolgálatban kell vala maradniok.

II. RÉSZ.

Látni ebben a' Réſzben az Izraélitáknak Nemzetségeinek a' Táborban való helyeket, és az útazásban való rendeket.

TANUSÁGOK.

MEg-jegyezhetjük ebben a' Réſzben azt a' ſzép rendet, a' mellyben valának az Izraelnek Nemzetségei állittatva, mikor Táborban fekűſznek vala, és mikor útaznak vala, mindeniknek bizonyos helye és ſzabott

bott rendi lévén. Ez a' rend szükséges vala a' zűrzavarnak eltávoztatására, a' melly e' nélkűl lehetetlen vólt vólna illyen nagy sokaság között.

2. Az ISTEN azt rendelé, hogy a' tizenkét Nemzetségeknek tábora bizonyos távol-lételben vólna helyheztetve a' Sátor környűl. Illyen módon ez a' szent Hely a' Tábornak közepében és bátorságos helyen vala. Az Izraéliták-is meg-esmérhetik vala abból azt, hogy az ISTENnek és az ő szolgálatjának ő közöttök való lételében állana minden ő bóldogságok.

A' mit hát ebben a' tekintetben az ISTEN parantsolt vala, igen illendő vala az ő bőltseségéhez, és egy formán szolgál vala a' rendnek-is e' között a' Nép között fenn-tartására, és a' Népnek az ISTENhez, és a' Valláshoz való szoritására.

III. és IV. RÉSZEK.

Móses ebben, és a' következő Részben elő-számlálja a' Papoknak Nemzetségeiket; és azok mellé adatott Lévitáknak ISTENtől való válaszтatásokat; nem külömben a' Lévitáknak tiszteket és külömbb-külömbbféle szolgálatjaikat a' Sátor körűl, mikor azt egy helyből másba által kell vala vinni.

TANUSÁGOK.

A' III. és IV. Részekből.

ILlendő Rendet állitott vala fel az ISTEN a' Léviták között-is, a' miképen a' több Nemzetségek között-is tselekedett vala. A' Lévi Nemzetének három főbb Ház-népeinek mindeniknek valának szolgálatjaik, és tsak éppen őket illeti vala azokban forgolódni.

Az ISTEN azt azért akará akképen, hogy meg-tartatnék a' tisztaság és egyenlőség a' Valásbéli Tiszteletben; és el-távoztattatnék, hogy abban semmi változtatás ne tétetnék, és valami zűrzavar ne esnék.

A Léviták válaszтatának az egész Népnek Első-szülőtteinek Helyekben, a' kik az ISTENéi valának, és minthogy ezeknek az Első-szülőtteknek számok nagyobbnak találtaték lenni a' Lévitáknak számoknál: Szükséges vala, hogy meg-váltatnának azok, a' kikkel többek valának, mindenikért őt-őt Siklust fizetvén.

Ennek, az ISTEN' tzélja szerént, arra valónak kell vala lenni, hogy meg-tartatnék annak a' külömbbségnek emlékezete, a' mellyet tett vala az

ISTEN

Isten a' maga Népe között és az Egyiptombéliek között, mikor meg-ölé Egyiptomnak minden első-szülötteit, és életben meg-tartá az Izraélitákéit.

Azt-is meg-kell vala ebből az Izrael' Fijainak esmérniek; Hogy ők az Istenéi vólnának, és elmúlhatatlanúl kötelesztetnének arra, hogy ő-magokat az ő szolgálatjára szenteljék.

V. RÉSZ.

Ebben a' Részben az ISTEN azt parantsolja; 1. Hogy a' meg-tisztátalanúlt Személyek a' Táborból ki-űzettessenek; 2. Hogy azok, a' kik valakinek kárt tettenek, azt helyre pótolják. 3. Hogy a' házasság-törés felől gyanús Feleségek meg-próbáltassanak a' keserű víz által.

I. 1-4. II. 5-10. III. 11-31.

TANUSÁGOK.

Három dolgokat lehet itten meg-jegyzeni.

1. Hogy az Isten azt rendelte vólt, hogy a' tisztátalan személyek ki-űzettetnének a' Táboron kivűl, a' végre, hogy az Izraéliták az által tanúlnák-meg azt, hogy Ő igen nagy tisztaságot kivánna ő tőlök.

A' honnét minékűnk, kik Keresztyének vagyunk, azt kell ki-hoznunk; Hogy a' Jésus Kristus Anyaszentegyházának tisztának kell lenni, nem kell abban a' botránkoztató bűnősöket el-szenvedni, és azokkal való társalkodástól távol kelletik járni.

Ez a' Rész másodszor, minket arra tanit; Hogy a' kik másnak akármi módon kárt okoztanak: Kötelesek annak szorosan és egészen való helyre pótolására; és ha senki nintsen, a' kinek a' helyre pótolást adni lehetne, azt, a' mit viszsza-kellene tériteni, az Istennek kell adni és szentelni.

Ennnek a' helyre pótolásról való Törvénynek gyakori elő-adattatása, bizonyitja azt, hogy ez a' kötelesség éppen el-mulaszthatatlan.

3. Az átkozott keserű vizekről való Törvény meg-esmértetheti vélünk, minémű nagy tetemes bűn a' Házasság-törés, és ennek alkalmatosságával azt kell meg-gondolnunk; Hogy ha az Isten világosságra nem hozza és meg-nem bűnteti-is a' tisztátalanságnak bűneit ollyan módon, a' miképen tselekeszik vala Ő Felsége a' Sidók között külőnös okokra nézve: De ezek a' nagy bűnök nintsenek Ő előtte titokban, és azokat világosságra hozza és meg-bűnteti ke-

mény boſzſzú-állással az utólsó Itéletnek napján és a' jövendő életben.

VI. RÉSZ.

Két dolgokat foglal ez a' Réſz magában. 1. A' Nazareusokra (: vagy inkább Nazireusokra :) tartozó Tőrvényt. Igy neveztetnek vala bizonyos ſzemélyek, a' kik kiváltképen való módon és nevezetes fogadás-tétellel magokat az ISTENnek ſzentelik vala, vagy egy ideig vagy pedig tellyes életekben. Előadja az ISTEN mire kőtelezné őket az az ő Fogadás-tételek, és mit kellene meg-tartaniok. 2. Meg-irja Móses a' Réſznek végén azt az Áldást, a' mellyet a' Papok tartoznának a' Népre mondani.

I. 1-21. II. 22-27.

TANUSÁGOK.

A' Nazareusságra való Fogadás-tétel, és egy réſze a' Tzérémóniáknak a' mellyeket a' Nazareusok meg-tartanak vala, igen régi ſzokás vala még más Nemzetségek kőzőtt-is.

Az ISTEN azt parantsolja, hogy a' kik ezt a' fogadáſt tenni fognák, tennék azt Ő tiſztességére, és eleikbe adja, mit kellene gyakorolniok, akár annak bé-tellyesítésére, akár pedig az alól való fel-ſzabadúlásra.

Ez a' Tőrvény ma meg-nem tartatik. Mindazonáltal a' Kereſztyének tartoznak ennek alkalmatosságával meg-emlékezni arról, hogy ők e' Világtól kűlőn-ſzakaſztattak és ISTENnek ſzenteltettek még nyilvánságosabb és ſzentebb módon, és nevezetesebb 's meg-másolhatatlanabb Fogadás-tételek által, mint ſem a' Nazareusok valának régenten; és ezek a' Fogadás-tételek őket kűlőnősen kőtelezik mértékletességben és nagy józanságban való élésre, és ő-magoknak más Emberektől tiſzta erkőltsők és példás élet által való meg-kűlőmbőztetésére.

A' mi illeti azt az Áldáſt, a' mellyet a' Papok a' Népre mondani ſzoktanak vala, az, ſzokásban vagyon a' Kereſztyén Anyaſzentegyházban. A' Kőnyőrgésnek az ollyan ditsőséges formája, melly minket arra tanit; Hogy az ISTENnek áldása és jó kedve minden mi bóldogságunknak a' Kútfeje. Ezt az áldáſt ſzűntelen kell kérnűnk mind mi-magunknak, mind pedig másoknak; és kivált az URnak Szolgái tartoznak meg-ſzűnés nélkűl az ő Nyájjokért kőnyőrőgni, a' melly reájok bizattatott.

VII. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben azoknak az ajándékok-

dékoknak elő-számlálása vagyon a' mellyeket vivének az Izrael' Nemzetségeinek Fejedelmei, mikor a' Sátor fel-állittaték, és az Oltár fel-szenteltetéke.

TANUSÁGOK.

LÁthatni ebben a' Részben, hogy azokon az Ajándékokon felyűl, a' mellyeket az Izrael' Népe igen nagy készséggel és bőségesen adott vala a' Sátornak épitésére, a' Nemzetségeknek Fejedelmei kűlőnősen meg-mutatták az ő buzgóságokat, sok arany és ezűst edényeket vivén, nem kűlőmben áldozatra való állatokat-is, mikor a' Sátor el-végeztetett vólna, és az Óltár fel-szenteltetnék.

Az Évangyéliomi Isteni Tisztelet nem kiván illyen terméfzetű Ajándékozásokat, sem ennyire terhes kőltségeket; Hanem a' Kereszttyének tartoznak az ő jószágaikat nagy buzgósággal a' Vallásnak és a' Kegyességnek virágoztatására, és a' szűkségben, vagy szenvedésben lévőknek meg-vigasztalására szentelni.

VIII. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Részben; 1. A' Sátorbéli szővétnekeknek meg-gyújtása felől való Törvény. 2. Azok a' Tzérémóniák a' mellyek meg-tartatának a' Lévitáknak fel-szenteléseikben, a' kiket az ISTEN az Izrael' Fijainak első-szűlőttei helyett választo vala, és a' kik a' Sátorban a' Papok alatt szolgálni tartoznak vala. 3. Meg-határozza ISTEN az időt, a' mellyben a' Léviták az ő tisztekbe bé-állanának, vagy pedig abból ki-állanának.

I. 1-4. II. 5-22. III. 23-26.

TANUSÁGOK.

EZeknek a' Törvényeknek a' tzéljok az vala, hogy a' Sátorban minden tselekedetek és Isteni Szolgálatra tartozó állapotok ollyan módon intéztetnének, hogy ottan minden renddel folyna és az ISTENnek tetszéséhez illendőképen.

A' Lévitáknak pedig fel-szentelésében, leg-inkább ezek a' három Tzérémóniák meg-jegyzésre valók.

1. Hogy ők mosódások és tisztitások által szenteltetének-meg, a' végre, hogy nyilvánvaló lenne az, hogy az ő Tisztek igen szentséges vólna.

2. Az UR' eleibe viteténck az Izrael' Fijainak Fejedelmeik által, a' kik az ő kezeiket tévék a' Lévitáknak fejeikre; melly-is azt jelenti vala, hogy ők az egész Népnek Első-szűlőttei helyett vólnának, kiket az ISTEN

meg-tarta életben, mikor az Egyiptombélieknek elsö-szülötteiket meg-ölé.

És utóljára, adának a' Léviták áldozatra való barmokat, a' mellyek meg-áldoztatának, minekutánna az ö kezeiket tették vólna azoknak az állatoknak fejekre; a' melly által-is meg-esmérik vala azt, hogy ök-is bünösök vólnának, és szükséges vólna az ö büneiknek-is el-tisztittatni, hogy az Isteni Szolgálatban forgolódhassanak.

A' Lévitáknak idejek, a' mellyben bé-állanak vala, vagy kiállanak vala az ö szolgálatjokból, húszon öt esztendötöl fogva ötven esztendöre vala határozva, mivelhogy az ö hivataljok, a' mellyben forgolódnak vala, eröt és elevenséget kiván vala.

A' mit ebböl a' Részböl, a' Keresztyén Ekklésiára nézve kilehet hozni, ez; Hogy a' Jésus Kristus Szolgáinak és a' Lelki Pásztoroknak Tisztek egészen lelki és sokkal szentebb lévén a' Lévitákénál: Nagy tisztaságot és kiváltképen-való ajándékokat kiván az; és arra senkit nem kell reá botsátani, hanem tsak ollyan személyeket, a' kik azt méltóképen véghez vihetik.

IX. RÉSZ.

Az Izraéliták meg-tartják a' Páschát a' Pusztában, egy esztendövel az Égyiptomból való ki-jövetelek után; és minthogy valának közöttök ollyanok, a' kik tisztátalanok lévén nem tarthatják vala akkor azt: Az ISTEN azt rendeli, hogy a' kik a' rendes időben nem tarthatnák-meg a' Páschát, azok tartanák azt a' következö Hónapban. 2. Látni itten, miképen vezérlé az ISTEN a' Népet a' Pusztában Felhö által, melly az ö jelen-voltának a' jele vala.

I. 1-14. II. 15-23.

TANUSÁGOK.

NÉgy Tanúságokat vehetünk ebböl a' Részböl.

Az Elsö ez: Valamiképen a' Sidók a' szerént tarták a' Páschát, a' mint az ISTEN nékiek parantsolta vala: Ugy nékünk-is jó lelki-esmérettel meg-kell tartanunk az ISTENnek minden Rendeléseit, és nevezetesen azokat, a' mellyek nézik az Isteni Tiszteletet.

A' Második ez: Hogyha azok, a' kik külsöképen tisztátalanok valának, nem szerezheték-meg a' Páschát; Tehát azok, a' kik a' bün által meg-fertéztettek, sokkal inkább nintsenek abban az ál-

az állapotban, hogy az ISTEN elött meg-jelenhetnének, és kivált az UR' Vatsorájából részesülhetnének.

Meg-kell jegyzeni harmadszor; Hogy az ISTEN akará, hogy a' melly 'Sidók nem szerezhetik vala meg a' Páschát a' rendelt időben, valamelly törvény szerént való tisztátalanságok miatt: Szereznék-meg azt következő Hónapban, minekutánna meg-tisztúlnának.

Ez, azt mutatja; Hogy valamit az ISTEN rendelt, mind azt szorosan meg-kell tartani: Nem lehet semmi módon el-múlatni a' Vallásnak kötelességeit, még a' külsőket-is, mikor az ISTEN azokat világosan meghagyta; és, ha valaki nintsen ollyan állapotban, hogy azokat úgy véghez vigye, a' mint kell: Tartozik halasztás nélkül magát meg-kivántató módon el-készíteni, meg-tisztitván magát a' meg-térés által.

Az utólsó Tanúság ez: Ha ditsőséges állapot vala a' 'Sidóknak a' Pusztában a' Felhő által vezéreltetni, a' melly nékiek az ISTEN' jelenlétének külső jele vala: Minékünk sokkal világosabb zálogunk vagyon az ő szeretete felől és jelenvólta felől a' Jésus Krístusban, és sokkal nagyobb bóldogságunk nékünk az Evangyéliomnak világossága által vezéreltetnünk, a' melly meg-mutatja az útat, mellyet kell követnünk, míg e' Világon vagyunk, hogy a' mennyei ditsőségbe bé-mehessünk.

X. RÉSZ.

Ennek a' Résznek három Tzikkelyei vagynak. Láthatni itten, 1. Az ISTENnek az aránt való Parantsolatját, hogy tsinálnának ezüst Kürtőket, a' mellyekkel a' Nép egybegyüjtetnék, mikor Hadba kellene menni, és az Innep napokon. 2. Miképen és mitsoda renddel indúla-el a' Nép a' Sinai Hegytől, hogy Párán-ba menne, előttök lévén a' Szövetségnek Ládája. 3. Hogy Hóbáb, Mósesnek Ipa, a' ki ő véle együtt eddig a' helyig el-jött vala, akará őket el-hagyni, de Móses kéré őtet hogy maradna-meg vélek. Meg-jegyzi Móses azokat az igéket-is, a' mellyek mondatnak vala, mikor a' Láda el-indúl vala, és mikor az meg-áll vala a' Népnek külömbb-külömbb Tábor' Helyein.

I. 1-10. II. 11-28. III. 29-36.

TANUSÁGOK.

AZ Izrael' Népének öszve-hivattatását illető Törvények a' végre adattak vala, hogy a' szép Rend meg-tartatnék az ő Gyülekezetekben, útazásaikban

és Innepeikben; és mindenek felett a' végre, hogy ők megesmérnék azt, hogy egéſzen az ISTENtől függenének, és ő vólna az, a' ki őket vezérlené és óltalmazná.

Ezért hordoztatik vala az a' Szövetségnek Ládája mindenkor előttök, és ezt jelentik vala azok az igék, a' mellyeket mond vala Móses, mikor a' Láda el-indúl vala és meg-áll vala. Nékünk-is meg-kell azt esmérnünk, hogy az nékünk-is a' mi bátorságunk és ditsőségünk, ha az ISTEN közöttünk vagyon, és ha mi az ő vezérlése és óltalmazása alatt élünk; és annakokáért ſenkitől nem várhatjuk a' mi bóldogságunkat, hanem tsak egyedül Ő tőle, azt az útat követvén, a' mellyet Ő nékünk mutat az ő Beſzéde által, és úgy élvén, mint a' kik ſzüntelen az ő ſzemei előtt vagyunk.

Móses Hóbábot, az ő Ipát, a' Réhuelnek fiját, ki másképen Jethrónak neveztetik vala 2Mós. II. 18. és a' ki egy darab ideig vélek járt vala, arra kéré, hogy ne hagyná-el őket, igérvén hogy jól tennének ő véle, mikor a' Kanaán' Földére bé-jutnának.

A' bőlts és kegyes Személyeknek Társaságok ollyan nagy jó, a' mellyet igen nagy ſzorgalmatossággal kell keresnünk és meg-tartanunk; azért rajta kell lennünk, hogy az ollyan ſzemélyekkel együtt lakhassunk, és kéſzek légyünk vélek őrömeſt réſzeltetni minden jót, valamellyet ád nékünk az ISTEN.

XI. RÉSZ.

Móses az Izraël' Fijainak két zúgolódásokat beſzélli-elő. 1. Az ő útazásoknak fáradtságos vóltáról panaſzolkodának; a' mellyért őket az ISTEN, közzülök némellyeknek tűz által való meg emésztésével büntetté-meg. 2. Húſt kérének, és Móses azon el-búsúlván, arra kéré az ISTENt, hogy ſzabaditaná meg őtet a' Népnek Vezérlésének terhétől; de az ISTEN azt mondja néki, hogy venne maga mellé hetven ſzemélyeket, a' kiket ő réſzeltetni fogna az ő Lelkéből. Ezután Fűrjeket ád a' Népnek, de az ő zúgolódásoknak és kivánságoknak büntetéséül igen ſokakat el-veſzt közzülök.

I. 1-3. II. 4-35.

TANUSÁGOK.

SZent Pál meg-jegyzi, mitsoda haſznot kell ebből a' Históriából vennünk mikor azt mondja: 1Kór. X. 6. *Ezek mi példáink vóltanak, hogy gonoſz dolgokat ne kivánjunk; miképen az Izraéliták kivántanak.* Ehez a' kőzönséges Tanúsághoz még ezeket a' négy kűlő-

különös Tanúságot hozzája kell adnunk.

1. Az Izrael' Fijainak az Égyiptombéli eledelekre való viszsza-vágyások, és a' Manna aránt meg-bizonyitott únalmok minket arra int; Hogy az Istennek kegyelmeit, a' mellyeket velünk közöl meg-ne útáljuk, és a' földi dolgokat a' mennyeieknél fellyebb ne betsüljük.

2. Móses hallván az Izraélitáknak zúgolódásaikat, annyira el-búsúla azon, hogy az Istent arra kéré, venné-le róla az ő Tisztét; De az Isten, hogy ötet meg-tsendesitené, az ő Lelkéből hetven személyeket részeltete, a' kiket ada ő melléje, ő-néki az ő Tisztiben való könnyebbségére; és azon fellyül azt igéré, hogy nyilván meg-fogná hatalmát mutatni, húst adván az Izrael' Fijainak.

Az Istennek Szolgái eshetnek kitsiny hitüségbe, mikor ellenkezést tapasztalnak, és az Emberek Isten ellen támadnak: De a' kisértetet meg-kell nékik győzni, és az Isten az ő jósága szerént és az ő maga ditsőségére mindenkor az ő szükségekhez képest intézi a' maga segedelmét.

3. A' mit felele Móses, mikor néki meg-mondották vólna, hogy Eldád és Médád prófétálnának, és az az aránt való kivánsága, vajha az egész Nép Próféták vólnának, minket arra tanit; Hogy soha ne légyünk irigyek az Istennek kegyelmeiért, a' mellyeket közöl másokkal: Hanem inkább örüljünk mindenkor, valahányszor látjuk, hogy az Istennek ditsősége öregbedik, akár mi általunk, akár mások által.

Utóljára, meg-kell jegyzeni; Hogy az Isten a' végre, hogy meg-szüntetné az Izrael' Népének zúgolódását, a' melly-is húst kér vala, botsáta nékiek nagy bőséggel Fürjeket: De minekutánna ettenek vólna, az Isten igen sokakat meg-öle azok közzül a' kik zúgolódtanak vala

Az Isten néhánykor megadja haragjában az Embereknek azt a' mit kértenek, és gyakorta az ő büntetéseket az ő kivánságaiknak bé-tellyesedésében találják.

XII. RÉSZ.

Áron és Mária zúgolódván az ő Atyjokfia ellen Móses ellen, azért hogy Midiánita Aszszonyt vett vólna magának Feleségül: Az ISTEN őket azért meg-feddi, és Máriát Bélpokloss-

lossággal meg-veri, de abból ismét meg-gyógyitja Mósesnek az ő könyörgésére.

TANUSÁGOK.

EBből a' Réſzből ezeket kell meg-gondolnunk.

1. Hogy Móses, a' ki ellen ollyan gyakran zúgolódik vala a' Nép, az ő Bátyjának és Nénjének zúgolódásokat ſzenvedé; a' melly dologban látjuk, hogy a' kegyes Embereknek ſok ellenkező állapotokban és próbákban kelletik forogniok, még azoknak réſzekről-is, a' kik őket ſegiteni és vígaſztalni tartoznának.

2. Az ISTEN akará ez alkalmatossággal a' Móses' ſzolgálatjának pártját fogni, az ő felőle való ditsőséges bizonyságtétel által, a' melly-is őtet minden más Prófétáktól meg-kűlömbőzteti vala, és Máriára botsátott tsapás által, őtet bélpoklossá tévén.

Ez, meg-mutatja azt, hogy az ISTEN nem akarja, hogy valaki ellenkezzen azokkal, a' kik az ő dolgában vagynak elő-állittatva.

3. Móses, noha boſzſzúsággal illettetett vala Máriától, még-is érette kőnyörge, és erre az ő kőnyörgésére gyógyittaték-meg Mária. Jelenti ez Mósesnek nagy ſzelídségét; és ilyen módon tartozunk-mi-is jól tenni azokkal, a' kik minket gonoſzſzal illettenek, és érettek az ISTENnek kőnyörögni, nem hogy haragot tartanánk és magunkért boſzſzút-állanánk.

Azt-is bizonyitja ez; Hogy a' ſzeretettel biró és kegyes ſzemélyeknek esedezések meg-engeſzteli az UR ISTENT, és megnyeri az ő jó-kedvének és kegyelmének viſzſza-adattatását.

XIII. RÉSZ.

Az Izrael' Népe a' Kanaán' Földének a' ſzélihez érkezvén, Móses tizenkét Kémeket botsát oda, a' kik ezt a' hírt hozák nékiek, hogy az a' Föld igen bőv-termő vólna; de tizen kőzzűlők el-is ijeſzték a' Népet az oda való meneteltől.

TANUSÁGOK.

AZ ISTEN akará, hogy Móses botsátana Kémeket a' Kanaán' Földére, azért, hogy az Izrael' Fijai fel-indittatnának arra a' Földre nagyobb kedvel való bé-menetelre, melly ollyan termékeny vala, hogy ott lakozzanak. Ez, az ISTENnek ő hozzájok való Jóságának a' munkája vala. De a' Nép el-ijeſztetvén a' tiz Kémeknek beſzédeik

deik által, minden kedvét és bátorságát el-veſzté; ſemmit nem gondolván azzal, a' mit Jósué és Káleb mondanak vala, a' mivel őket akarják vala fel-inditani a' Kanaán' Földébe való bémenetelre, ſem az ISTENnek az aránt tett Igéreteivel, hogy azt a' Földet nékiek fogná adni.

Imé, illyen gyakorta az Embereknek háládatlanságok és hihetetlenségek; Mikor az ISTEN meg-akarja rajtok a' maga kegyelmeit ſokasítani, ők nem akarják azokat venni.

Láthatni mindenek felett az Izraélitáknak és ezeknek a' Népet el-ijeſztő Kémeknek tselekedetekben az ollyan Embereknek tulajdonságokat, a' kik, a' helyett, hogy meg-győznék a' Mennyorſzágnak útában található nehézségeket, és magokat ſerkentgetnék az ő kötelességekre, az ISTEN' Parantsolatinak engedelmeskedvén, és az ő Igéreteiben bizván, el-vetnek minden bátorságot, és még másokat-is akarnak el-kedvetleniteni; azt képzelvén magokban, hogy azok a' nehézségek fellyűl-múlhatatlanok, és a' Kegyességnek kötelességei erőnkön fellyűl-vagynak.

De Jósué és Káleb az ollyan buzgó ſzemélyeknek példái, a' kik nem hagyják magokat a' ſokaság által el-ragadtatni, hanem mindenkor meg-maradnak az ISTENhez és az ő kötelességeikhez való ragaſzkodásban, megnem űtközvén az ellenkezéseken, a' mellyeket találnak, és a' nyomorúságokon, a' mellyeket kell ſzenvedniek.

XIV. RÉSZ.

Az Izraéliták a' tiz Kémek által el-ijeſztetvén, zúgolódnak Móses ellen, az Egyiptomba való viſzſzatérésről beſzéllenek, és meg-akarják Jósuét és Kálebet kővezni; mellyen az ISTEN meg-haragudván, ezt a' Népet el-akará veſzteni; de a' Mósesnek könyőrgése által megengeſztelődék és meg-kegyelmeze nékiek; azt mindazáltal meg-mondván, hogy ſenki-is azok közzűl, valakik Égyiptomból ki-jőttenek vala húſz eſztendősön fellyűl bé-nem mennének a' Kanaán' Földére; hanem meg-halnának a' Puſztában mindnyájan, és tsak Jósué és Káleb fognának arra a' földre bé-menni.

Az ISTEN annakutánna meg-veré halállal a' tiz Kémeket, a' kik a' Népet fel-haborították vala; és az Izrael Fijai látván, hogy az ISTEN ő ellenek meg-haragudott vólna, akarának el-menni a' Kananeusok ellen, noha Móses őket attól tiltaná; De meg-verettetének.

I. 1-10. II. 11-35. III. 36-45.

TANUSÁGOK.

ITten ezeket kell meg-gondolni: Az Izraélitáknak bűnöket, a' kik fel-támadának Móses ellen, a' miképen már sok izben tselekedtenek vólt; Mósesnek szeretetét, a' mellyel viseltetik vala ő hozzájok és a' melly őtet ez alkalmatossággal-is ő érettek való esedezésre inditá és azt a' büntetést, a' mellyel az ISTEN az ő bűnöket meg-boszszúllá.

Minden Izraéliták, valakik Égyiptomból ki-jöttenek vala húsz esztendősön fellyül, el-veszének igazán a' Pusztában, a' negyven esztendők alatt, a' mellyekben ott bújdosának, és kőzzülők tsak Jósué és Káleb menének-bé a' Kanaán' Földére.

De, minthogy Eleázár-is az Áron' Fija bé-méne oda, a' miképen láthatni Jós. XIV. 1. és XXIV. 33. lehetne benne kételkedni, ha a' Papok és a' Léviták, a' kik a' Népnek meg-számláltatásában bé-foglaltatva nem valának, bé-foglaltattanak-é ebben a' büntetésben.

A' leg-fontosabb Tanúság, a' mellyet ez a' Históriá nékünk szolgáltat, ez; Hogy mivel a' 'Sidóknak az ő hihetetlenségek vólt az oka, hogy ők a' Kanaán' Földére bé-nem mentenek és a' Pusztában meg-hóltanak: Minékünk-is félnünk kell, hogy a' hihetetlenség meg-ne fosszon bennünket az égbe való bé-meneteltől.

Szent Pál ezt a' Tanúságot nékünk ezekkel a' szókkal adja előnkbe, a' 'Sidókhoz irtt Level. III. és IV. Részeiben: *Ma, ha az ő szavát hallándjátok, meg-ne keményitsétek a' ti szíveiteket, miképen tselekedének azok, a' kik vétkeztenek vala, kiknek testeik el-hullának a' Pusztában, és a' kiknek az ISTEN meg-eskűdt az ő haragjában, hogy nem mennek-bé az ő nyúgodalmába. Látjuk pedig, hogy nem mehettenek-bé az ő hihetetlenségekért. Féljünk annakokáért, hogy valami módon a' nyúgodalomba való bé-menetel felől tett igéretet hátra-hagyván, valaki attól el-ne maradjon. Igyekezzünk bé-menni abba a' nyúgodalomba, hogy valaki azon hihetetlenségnek példájába ne essék.*

Az ISTENnek az a' bűntetése, a' melly szálla a' tiz Kémekre, a' kik a' Népet el-ijesztették vala, és az ő Igérete, a' mellyet tőn Jósuénak és Kálebnek a' felől, hogy tsak őket fogná a' Kanaán' Földére bé-vinni, azt mutatják: Hogy azok, a' kik a' botránkozásoknak okai és másokat a' bűnre viszнek, annak büntetését fogják hordozni. De

kegyel-

kegyelmességet tselekeſzik az ISTEN azokkal, a' kik ő hozzája hűségesek.

Utóljára, az Izraélitáknak a' Kananeusok ellen kezdett hadakozásokban való ſzerentsétlenségek azt bizonyitja; Hogy annak, a' mit valaki az ISTENnek akaratja ellen kezd, nem léſzen ſoha-is ſzerentsés elő-menetele.

XV. RÉSZ.

Ennek a' Réſznek négy Szakaſzſzai vagynak. 1. Tőrvényt ſzab az ISTEN az eledeli és itali ajándékok felől, a' mellyeknek minden áldozatok mellé kell vala adattatni, mind az Izraélitáktól mind pedig a' jövevényektől; és parantsolja, hogy a' téſztának első 'ſengéjéből áldozatot adjanak. 2. Elő-adja miképen kellene el-tiſztitani a' meg-tévelyedésből tselekedett bűnöket. 3. Azt rendeli, hogy meg-őlettessenek azok, a' kik vakmerőségből vétkeznének; melly-is akkor mindjárt véghez vitetteték egy emberen, a' ki Szombat napon fát ſzed vala. 4. Parantsolja az ISTEN a' 'Sidóknak, hogy perémeket vagy ſinórokat varranának az ő ruháiknak ſzélire, a' végre, hogy mindenkor meg-emlékezzenének az ő Tőrvényeiről.

I. 1-21. II. 22-29. III. 30-36. VI. 37-41.

TANUSÁGOK.

KÉt Jegyzéseket lehet tenni ennek a' Réſznek első Szakaſzſzából, melly vagyon az eledeli és itali ajándékok felől, az áldozatok és egyéb ajándékok felől, a' mellyeket a' 'Sidók adnak vala az ISTENnek.

Az egyik az, a' mellyet téſzen Szent Pál a' 'Sidókhoz irtt Level. IX. 9. 10. a' hol azt mondja: Hogy akkor ollyan ajándékokkal és áldozatokkal áldoznak vala, a' mellyek eledelekben és italokban és kűlső rendtartásokban állanak vala, a' mellyek a' Lelki-esméretet meg-nem ſzentelhetik vala, és a' mellyeknek-is tsak a' Jésus Kriſtusnak el-jöveteléig kell vala fenn-állani.

Ebben mi meg-esmérhetjűk egy réſzről az ISTENnek Bőltseségét, a' ki ezeket a' Tzérémóniákat azért rendelte vala, hogy magát alkalmaztatná a' 'Sidóknak akkori állapotjokhoz, és őket az ISTENhez való háládatosságnak és a' kegyességnek kőtelességeire tanitaná, más réſzről pedig az Evangyéliomi Iſteni Tiſzteletnek ditsőséges vóltát, és a' Jésus Kriſtus' Áldozatjának tőkélletességét.

A' másik Jegyzés ez; Hogy a' Jövevényeknek-is meg-engedtetik vala az ő áldozatjokat felvinni; melly azt jelenti vala,

hogy ők nem vólnának egéſzen ki-rekeſztetve az ISTENnek kegyelmétől, és el-jöne az idő a' mikor ők bé-vétettetnének az ISTEN' Szövetségébe.

A' második Tzikkelye ennek a' Réſznek minket arra tanit; Hogy jóllehet a' meg-tévelyedésből tselekedett bűnök nem ollyan nagyok, mint azok, a' mellyeket valaki ſzántſzándékkal mivel: Az ISTEN mindazonáltal azokat úgy nézi, mint valóságos bűnöket, a' mellyeknek ő tőle botsánatját kell kérni, és a' meg-térés által fel-kell belőlők kelni.

A' mi a' vakmerőségből tselekedett bűnöket illeti: Ki-tetſzik, hogy azok ſokkal inkább vétkesekké téſzik az Embereket, mivelhogy nem valának efféle bűnökért áldozatok, hanem halállal bűntettetnek vala meg; a' miképen arra példánk vagyon abban az Emberben, a' ki megkövezteték azért hogy fát ſzedett vólna Szombat napon.

Imé ez, meg-mutatja azt, hogy az ollyan bűnök, a' mellyekbe valaki fel-tett ſzándékból esik és az ISTENnek világos Tőrvénye ellen, igen nagyok. Illyen Tanúságot hoz-ki ebből Szent Pál mikor azt mondja, 'Sid. X. Hogy *ha ſzabad akaratunk ſzerént vétkezünk az Igazságnak esmérete után, nintsen többé bűnért való áldozat*, és; *Ha azok, a' kik meg-vetik vala a' Móses' Törvényét, minden irgalmasság nélkül meg-őletnek vala: Azok, a' kik az ISTENnek Fiát meg-veténdik, ſokkal vettenetesebb büntetéseket fognak ſzenvedni.*

Az a' Tőrvény, a' melly azokat a' Perémeket illeti, a' mellyeket a' 'Sidók az ő Ruháikon viselnének, arra való vólt, hogy őket meg-emlékeztetné, hogy ſoha el-ne távozzanak attól, a' mit az ISTEN nékiek eleikbe irtt vala; és minket-is arra int, hogy nékünk-is mindenkor ſzemeink előtt légyen az URnak Tőrvénye, hogy a' mi életünket ahoz intézzük.

XVI. RÉSZ.

Kóré, Dáthán és Abirám Móses és Áron ellen támadást inditanak ollyan tzéllal, hogy őket az ő hivataljoktól meg-foſzſzák, magokat pedig a' Papságra fel-emeljék; De az ISTEN rettenetes módon el-veſzti ezeket a' Pártosokat. Azután azt parantsolja az ISTEN, hogy vegyék azoknak Tőmjénezőiket a' kik Móses ellen támadtanak vala, a' kikis tűz által meg-emésztettenek vala ſzám ſzerént két-ſzáz ötvenen; és azokból tsináljanak pléheket az égő áldo-

áldozatoknak óltárának bé-boritására, hogy az lenne emlékeztető jeléül ennek a' meg-esett dolognak. A' Nép ismét zúgolódásba esvén, az ISTEN el-veſzte kőzzűlők tizen négy ezer hét-ſzáz Személyeket.

I. 1-35. II. 36-40. III. 41-50.

TANUSÁGOK.

MEg-jegyzésre méltó ennek a' Támadásnak Hiſtóriája, a' mellyet Kóré, Dáthán és Abirám inditottanak vala Móses és Áron ellen, és annak a' Bűntetésnek-is Hiſtóriája, a' mellyel meg-ítélé az ISTEN ezeket azokkal egyűtt, a' kik magokat hozzájok adták vala; Amazok a' földtől elevenen el-nyeletetvén, ezek pedig a' többi, égi tűz által meg-emészttettetvén.

Ez a' ſzőrnyű boſzſzú-állás, melly a' Móses' és Áron' méltóságoknak fenn-tartására való vala, meg-mutatja azt; Hogy kiki tartozik a' maga hivatalában meg-maradni, és magát az ISTENtől fel-állittatott Rendnek alája-vetni: A' ſzent Szolgálatnak tiſztességét és gyakorlását ſenkinek-is nem kell magának venni, hanem' ha az ISTENtől hivattatik arra, és a' kik a' kűlső Társaságot, vagy az Eklésiában való rendet meg-háboritják azzal hogy az ISTENtől elő-állittatott Méltóságbéli Személyek ellen támadnak: Maga ellen az ISTEN ellen támadnak, és magokat ki-téſzik az ő boſzſzú-állására.

Látni tovább, ebben a' Hiſtóriában, hogy Móses igyekezik vala meg-engeſztelni és le-tsendesíteni ezeket a' Pártosokat, és el-forditá kőnyőrgése által az ISTENnek haragját, melly az egéſz Gyűlekezet ellen fel-gerjedett vala; a' melly dologban-is ez a' nagy Próféta világos jeleit adá az ő ſzelídségének és azok aránt való ſzeretetének, a' kik ő ellene fel-támadtanak vala.

Igy kell minékűnk-is, a' helyett, hogy meg-boſzſzankodnánk és gonoſzt kivánnánk a' minket gonoſzſzal illetőknek, inkább azon igyekeznűnk, hogy őket le-tsendesítsűk, és az ISTENnek érettek kőnyőrőgnűnk.

A' Nép, a' helyett, hogy tanúlt vólna abból a' mi esett vala ezeken a' Pártosokon, mindjárt más nap' zúgolódék Móses és Áron ellen, és újabb engedetlenségbe esék, a' mellyel rettenetesebb és kőzőnségesebb bűntetéſt vona magára mint ſem az előbbeni vala.

El-gondolhatatlan oktalanságnak a' példája ez ebben a'

Népben, és az, a' mi rajtok esék, azt mutatja; Hogy mikor valaki nem jobbúl-meg az Istennek elsőbb tsapásaival, nagyobbakat botsát Ő Felsége; és nem tsak azokat bűnteti-meg, a' kik a' rendetlenségeknek és botránkozásoknak okai, hanem azokat-is meg-bűnteti, a' kik a' gonoszra engedik magokat másoknak kisztetések, vagy roszsz példáik által el-hitettetni.

Egyéb aránt pedig meg-kell gondolni, hogy ezek az illyen kemény itéletek szükségesek valának az ollyan Népnek, minémüek valának az Izraéliták, félelemben és kötelességekben való tartására.

XVII. RÉSZ.

Tsuda-tétellel meg-erősíti az ISTEN azt, hogy Ő Áront, és az ő Háza-népét választotta vólna a' Papságnak gyakorlására; és a' Nép félelemtől meg-illettetvén, meg-esméri az ő vétkét, hogy Áron ellen támadott vólna.

I. 1-11. II. 12-13.

TANUSÁGOK.

AZ Isten, minekutánna párt-ját fogta vólna az Áron' Papságának azoknak meg-büntetések által, a' kik ő ellene támadtanak vala, a' miképen az elő-adatik a' fellyebb-való Részben, akará az Áron' Hivatalát egy új Tsudatétel által-is meg-erősíteni, a' mellynek igen nagy erejének kell vala az Izrael' Fijai előtt lenni.

Akará ezen fellyül, hogy az Áronnak Veszszeje, a' melly meg-virágzott vala meg-tartatnék a' Sátorban és a' leg-szentségesebb Helyben a' végre, hogy ennek a' dolognak emlékezete, a' következendő időkben-is meg-maradna.

Tanúljuk-meg innét azt; Hogy nem lehet nagy bűn nélkül az Isteni Rendelésnek ellene-állani: Azoknak, a' kiket az Isten elő-állitott az ő Eklésiájában annak igazgatására, alájok kell adnunk magunkat; és senkinek-is nem szabad magát azoknak ellenek-szegezni, és az ő Tiszteiknek gyakorlását magának venni: Sem kőzönségesen szóllván, meg-háboritani azt a' Rendet, a' mellyet akart az Isten, hogy fenn légyen az Eklésiai, és a' külső Társaságban.

XVIII. RÉSZ.

Az ISTEN azt rendeli, hogy a' Léviták melléjek adattassanak a' Papoknak a' Sátorban való szolgálatra; és az ő tápláltatásokat illyen módon

hatá-

határozza-meg: Hogy tudni-illik; Semmi örökséget ne birjanak, hanem a' Papoké légyenek, magoknak és házok-népének számokra az Ajándékok, az Első 'Sengék, és egyéb dolgok a' mellyek fel-vitetnének a' Sátorba. A' Levitáké pedig lennének a' Dézmák, illyen *conditió*val, hogy ők azokból a' Dézmákból adnának Dézmát a' Papoknak.

I. 1-7. II. 8-20. III. 21-32.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ebben a' Részben, mimódon rendelte vala el az ISTEN a' Papoknak és a' Lévitáknak az ő szolgálatjaikat, és viselt gondot az ő rendes táplálтatásokról.

A' Lévi Nemzetének nem vala része a' Kanaán' Földében, mint a' többi Nemzetségeknek vala, hanem annak az ő része az egész Földnek Dézmái valának; és azon fellyül a' Papoknak az ő részek vala az áldozatokból és az ajándékokból, a' Dézmáknak Dézmájával együtt.

Illyen módon a' Vallásnak Szolgái jól és tisztességesen táplálтathatnak vala az ő Hivatalóknak követésétől való el-vonattatás nélkül.

Ez, azt bizonyitja; Hogy a' Keresztyén Eklésia tartozik táplálni azokat, a' kik abban a' szent Szolgálatot gyakorolják; a' miképen Szent Pál ezt tanitja, midőn azt mondja: *A' kik a' szent dolgokban munkálódnak, a' szent Helyből élnek, és a' kik az Óltár körül forgolódnak, az Óltárról vészik-el az ő részeket:* Ekképen *rendelte az UR-is azoknak, a' kik az Évangyéliomot prédikálják, hogy az Évangyéliomból éljenek.* 1Kór. IX. 13. 14.

XIX. RÉSZ.

Ebben a' Részben meg-irattatnak azok a' Tzérémóniák a' mellyek gyakoroltatnak vala egy veres Tehénnek meg-áldoztatásában a' mellyet-is meg-égetnek vala, hogy annak hamvával készittetnék ollyan viz, a' mellyel meg-hintetnének azok, a' kik valamelly tisztátalanságban vólnának.

TANUSÁGOK.

SZent Pál Apostol abból, a' mi ebben a' Részben mondatik, im' ezt a' Tanúságot hozza-ki a' 'Sidókhoz irtt Level. IX. 13. 14. *Ha a' Bikáknak és a' Bakoknak vérek, és az Üszö-borjúnak hamva el-hintettetvén a' tisztátalanokra, meg-szentelte őket az ő testeknek tisztaságára: a' Krisztusnak Vére sokkal inkább meg-tisztitja a' lelki-esméretet a' hólt tselekedetektől az élő ISTENnek szolgálatjára.*

A' mellyhez ezt hozzá-adhatjuk; Hogy ha az ISTEN halál-

lálnak bűntetése alatt parantsolta a' 'Sidóknak, hogy ő-magokat az itten elő-ſzámlált tzérémóniák ſzerént meg-tiſztítsák: Tehát azok, a' kik az ő Lelketet a' valóságos tiſztátalanságoktól, az az, a' bűnöktől megtiſztitani el-múlatják, még ſokkal inkább nem lehetnek az ISTENnel leg-kissebb társalkodásban-is.

XX. RÉSZ.

Tudnunk kell, hogy a' mellyek ebben a' Réſzben és a' következendőkben béſzéltetnek, azok a' dolgok eſtenek a' negyven Eſztendőknek vége félé, mellyeket tőlte az Izrael Népe a' Puſztában. 1. Móses itten megírja az ő Nénjének Máriának halálát. 2. Azt a' Tsudát a' mellyet az ISTEN tselekedék, vizet adván a' kőſziklából, a' Népnek zúgolódásának le-tsendesítésére; és mint járának akkor Móses és Áron? 3. Az Izraélitáknak az Édom földén által nem botsáttatásokat; és utóljára, Áronnak halálát, a' kinek az ő Fija Éleázár álla helyébe.

I. 1. II. 2-13. III. 14-21. IV. 22-29.

TANUSÁGOK.

MÓses minket ebben a' Réſzben arra tanit, hogy az Izraéliták annyi kegyelmek után, a' mellyeket az ISTENtől vettenek vala, és annyi ſok tsapások után, a' mellyeket az ISTEN reájok botsátott vala, még-is zúgolódának, a' Tzin' Puſztájában: az ISTEN mindazáltal, az ő nagy jóvólta ſzerént vizet ada tsudálatos módon nékiek. Igy ſzoktak az Emberek meg-keményedni, és nem jobbúlni-meg az ISTENnek ſem kegyelmeire, ſem látogatásaira, az ISTEN-is pedig az ő nagy kőnyőrűletessége ſzerént nem ſzűnik-meg őket el-tűrni és vélek jól tenni.

Látánk annakutánna, hogy Móses és Áron ki-rekeſztetének a' Kanaán' Földéről, azért hogy nem mutattanak elégséges Hitet ez alkalmatossággal, noha már Rafidimban tselekedtenek vólna hasonló tsudát.

Az ISTEN még a' Hivekben-is meg-bűnteti a' Hitnek fogyatkozását, és noha meg-botsátja nékiek az ő erőtlenségeket: De nem véſzi-ki mindenkor őket az idő ſzerént való bűntetések alól; mellyet-is tselekeſzik Ő Felsége azoknak az ő tulajdon magok idvességekért, és azért, hogy őket másoknak például tégye.

Hogy a' Nap-nyúgoti Édomiták nem engedék az Izraélitákat által-menni az ő Földőkön, noha ők-is a' Pátriárkáktól ſzármaztanak vala Ésaú által a' Jákóbnak Bátyja által, azt bizonyitja,

nyitja, hogy az Edom' Fijai már akkor az Izraélitákat irígy szemmel nézik vala, azután-való időkben pedig majd mindenkor ellenségei valának az ISTEN' Népének.

Mindazáltal az Izraéliták nem inditának ellenek hadat ez alkalmatossággal, mivelhogy úgy nézik vala őket mint Attyokfiait, és mivel az ISTEN adta vala az Edom' Népének azt a' Földet, a' mellyet birnak vala.

XXI. RÉSZ.

Látjuk itten az Izraélitáknak a' Kananeusok ellen való Hadakozásoknak kezdetét. Az ő első Hadakozások vala Árád Király ellen, a' kit-is meg-győzének. Azután meg-irja Mózes az Izrael' Népének zúgolódását, és az ISTENnek azért reájok botsátott tűzes Kigyók által való büntetését. Annakutánna külömbb-külömbbféle Helyeken által-menvén a' Nép, meg-veré Sihont az Emoreusoknak Királyját; és Ógot, Básánnak Királyját.

I. 1-3. II. 4-9. III. 10-35.

TANUSÁGOK.

KÉt dolgok vagynak megjegyzésre valók ebben a' Részben.

1. Láthatni azokban a' Győzedelmekben, a' mellyeket vevének az Izraéliták Árád Királyon, Sihonon az Emoreusok' Királyján, és Ógon Básánnak Királyján, hogy az ISTENnek Igéretei, a' mellyeket tett vala Ő Felsége az Izrael' Fijainak arról, hogy nékiek adná a' Kanaán' Földét, kezdének bétellyesedni a' Mósesnek életében.

2. A' Tűzes Kigyóknak Históriája nékünk azt mutatja egy részről, hogy az Izraéliták mind tsak viszsza-térvén a' zúgolódásra, azzal magokra újabb büntetéseket vonnak vala, és mind ezek által a' tsapások által az ISTEN kitsinyenként el-veszti vala az egész Nemzetséget, a' melly ki-jött vala Egyiptomból, és a' mellynek nem kell vala bé-menni a' Kanaán' Földére.

Más részről, az a' tsudálatos mód, a' melly szerént az ISTEN meg-gyógyitá az Izrael' Fijait a' Kigyóknak marásokból egy Réz Kigyó által, meg-győzheti vala a' Népet arról, hogy azokat a' Tűzes Kigyókat az ISTEN botsátotta vólna, és ugyan Ő gyógyitaná-meg őket ebből a' tsapásból.

Továbbá pedig, ez a' História nékünk juttassa eszünkbe a' mi URunknak ezeket a' szavait: *Miképen Móses fel-emelte a' Kigyót a' Pusztában; akképen fel-kell ma-*

gajztaltatnia az Embernek Fijának, hogy valaki hijszen ő benne, el-ne veszszen, hanem örök életet végyen. Ján. III. 14. 15. és a' mit Szent Pál mond 1Kór. X. 9. *Ne kisértsük az ISTENt, miképen az Izraëliták ötet meg-kisérték, és el-veszének a' Kigyók miatt.*

XXII. RÉSZ.

Bálák a' Moábitáknak Királyok az Izrael' Fijainak győzödelmeiknek hire által fel-indittatván, el-küld Bálámért, hogy öket meg-átkoztassa, mellyet Bálám elsőben nem akar vala tselekedni, mivelhogy az ISTEN azt néki meg-tiltotta vólna. De a' Király másod' izben küldvén érette, és Bálám a' Bálák igéretei által megszédittetvén, az ISTENtől tanátsot kérde, mit kellene tselekednie? Az ISTEN ötet nem tiltja-meg, hogy el ne menjen a' Moábitáknak Királyjához: hanem hogy meg-tudatná azt véle, hogy ez az út néki nem tetszene, meg-nyitá a' szólásra a' Szamárnak szaját, a' mellyen Bálám útaz vala, és Angyalt botsát eleibe, a' ki ellenzené az ő útát néki. Bálám el-jutván a' Moábitáknak földére, Bálák ötet igen tisztességesen fogadja.

I. 1-14. II. 15-21. III. 22-35. IV. 36-41.

TANUSÁGOK.

EZ a' Hiztória sok elmélkedésekre szolgáltat nékünk alkalmatosságot.

Az első ez; Hogy Bálám esméri vala az igaz ISTENt, és az ISTEN Ő-magát meg-jelenti vala ő-nékie, noha Bálványozók között lakna és maga-is fősvény és gonosz ember vólna.

AZ ISTEN, a' ki az ő Tanátsának végben vitelére néhánykor az istentelenekbe-is adja az ő ajándékát, akart vala Bálámnak-is szolgálatjával élni az ő esméretének meg-tartására abban a' Tartományban, a' mellyben lakik vala.

2. Meg-kell gondolni Bálámnak az ő hipókritaságát és telhetetlenségét: Holott az ISTEN ő-néki tilalmazza vala, hogy el-ne menne a' Moábiták' Királyjának Követeivel, és önnönmaga-is Bálám próteztált vala, hogy nem hághatná-által az ISTENnek Parantsolatját: Nem kell vala ő-nékie még-is tovább az ISTENtől tanátsot kérdeni; de ő az néki tett nagy igéretek által meg-tántorittatván, másodszor-is tudakozódik vala az ISTENtől.

Igy szoktanak az Emberek az ISTEN' Akaratjának ellene-állani, és igyekeznek eleget-tenni az ő gonosz indúlatjaiknak, és nevezetesen, a' fősvények mindenre reá vetemedhetnek, hogy az ő

az ő telhetetlenségeket megelégítsék.

3. Meg-kell jegyzeni; Hogy az ISTEN, látván, hogy Bálám nagyon vágyna a' Moábitaknak Királyjához el-menni, engedé őtet el-menni, noha nem hagyná jóvá annak az útnak okát.

Mikor elégségesképen tudtodtokra adta az ISTEN az Embereknek az ő Akaratját, ha annakutánna még-is ellene-állanak, és magokat akarják megvakitani, nem akadályozza-meg annak végben-vitelében őket, a' mire magokat el-szánták; de azonban még-is nem tselekedhetnek egyebet, hanem tsak a' mit ő-nékiek meg-enged.

4. Az a' tsuda dolog, a' mellyet az ISTEN akkor tselekedék, Angyalt küldvén Bálámnak eleibe és a' Bálám alatt lévő Szamárnak szájában emberi szóhoz hasonló hangokat formálván, arra való vala, hogy őtet megrettentené, és véle meg-tapasztaltatná az ő vétkét és engedetlenségét, a' miképen megjegyzi Szent Péter Második Levelében II. Részben, a' hol ezt a' Históriát elő-hozza.

Végezetre, látjuk itten, hogy Bálám meg-rémülvén, akar vala viszsza-térni, de az ISTEN azt mondá néki, hogy tovább-is követné útát. Az ISTEN ekképen mind azért tselekedék, mivel ez a' Próféta tsak épen erővel engedelmeskedik vala, mind pedig azért, mert élni akar vala az ő szolgálatjával az ő Népének meg-áldatására.

Az ISTEN nem kedvelli a' kénszeritésből való engedelmeskedést, mikor a' gonosz emberek magokat az ő Akaratjával ellenkező tselekedetekre el-szánták: Nem vonja-el ő azokat kedvek ellen attól; De még-is azonban igyekezetek ellen az ő-maga tanátsának végben vitelére szolgáltatja őket.

XXIII. RÉSZ.

Bálám minekutánna Áldozatokat tett vólna két izben, mind a' kétszer meg-áldja az Izrael Népét, a' helyett hogy azt meg-átkozta vólna, a' miképen Bálák Király kivánta vala. Mellyen az a' Király megharagudván, Bálámot más helyre viszi, próbálván véle meg-átkoztatni az Izraélitákat.

I. 1-10. II. 11-24. III. 25-30.

TANUSÁGOK.

EBből a' Részből azt kell megjegyzeni; Hogy noha Bálák Király minden erejével igyekezik vala Bálám által az Izrael' Fijait meg-átkoztatni; és maga

Bálám-is meg-ſzédittetvén annak a' Királynak igéretei által, valósággal kivánja vala meg-átkozni ôket: Az ISTEN azt néki nem engedé, és ellenben arra hajtá ôtet, hogy meg-áldaná azt a' Népet.

Ez a' példa meg-mutatja, hogy az ISTEN mindenkor URok a' gonoſz embereknek, nem engedi-meg nékiek hogy azzal a' gonoſzſzal illessék az ô Fijait, a' mellyet tselekedni kivánnának; sôt inkább ſzolgáltat vélek, azokkal való jóltételre.

Azokból az áldásokból a' mellyeket egynéhány izben monda Bálám, és a' miket ſzóll vala az Izrael' Népének ditséretére, meg-tanúlhatják vala a' Moábiták azt, hogy ez a' Nép az ISTENTÔL óltalmaztatnék; és ez minket arra tanit, hogy ſemmi nem árthat azoknak a' kiket az ISTEN ſzeret, és a' kikhez Ô jóakarattal vagyon.

XXIV. RÉSZ.

Bálám harmadik izben áldja-meg az Izrael Népét, és annak mindenféle jó állapotokat igér. Bálák Királynak tanátsot ád; és meg-jövendôli, mitsoda dolgok fognak esni a' következendô idôkben a' Moábitákon és más Nemzetségeken.

I. 1-13. II. 14-25.

TANUSÁGOK.

LEg-elsôben itten azt kell meg-gondolni; Hogy az ISTEN azt akará, hogy Bálám tovább-is áldaná az Izrael' Népét, és annak bóldogságát és ditsôségét meg-jövendôlné, a' végre, hogy az által a' Moábiták és a' ſzomſzéd Nemzetségek meg-rettentetnének, és ollyan módon könnyebbé tétetnék az Izraélitáknak a' Kanaán' Földének meg-vétele.

2. Tovább-is látjuk ebben a' Hiſtóriában, hogy valamit a' gonoſz emberek próbálnak azok ellen, a' kiket az ISTEN óltalmazni akar: Mind az nem tsak haſzontalan, hanem még azoknak minden igyekezetek-is a' magok tulajdon romlásokra, és azoknak bóldogságokra ſzolgál a' kiket az ISTEN ſzeret.

Meg-jegyzésre méltó példa nékünk erre Bálám, mivelhogy ô, a' helyett hogy meg-átkozta vólna az Izrael' Fijait, a' miképen a' Moábiták' Királyja kivánja vala, inkább meg-áldá azt a' Népet, és magoknak a' Moábitáknak veſzedelmeket jövendôlé-meg.

Továbbá pedig Bálámnak az itten meg-nevezett Népek felôl való jövendôlései azt tétzik, hogy

hogy az Izraéliták közzül származó egy nagy Király, úgymint Dávid, el-rontaná a' Moábitákat és az Edomitákat; Az Amalékiták-is el-fognának rontatni, a' Kananeusok' fogságba vitetnének az Assiriabéliek által: Annakutánna az Assiriabéliek a' Kittimből valók által, az az, a' Matzédóniabéliek által meg-győzettetnének, és utóljára ők-is meg-fognának győzettetni, a' melly-is megesett, mikor a' Rómaiak őket a' magok hatalma alá veték.

Mind ezek a' jövendölések méltók a' meg-jegyzésre, mivelhogy ezekben láthatni azokat az állapotokat, a' mellyeknek mind ezeken a' Népeken sok száz esztendők múlva kell vala meg-esni, és a' mellyek ő rajtok valósággal meg-is esének.

XXV. RÉSZ.

A' Moábiták' Leányai Bálámnak tanátsából tisztátalanságba és bálványozásba ejtvén az Izrael' Fijait, az ISTEN őket azért a' bűnért meg-bűntetti, igen sokakat közzülök meg-ölvén; és Fineás ez alkalmatossággal meg-mutatván az ő buzgóságát, az ISTEN néki igéri és az ő maradékának a' Papságot.

I. 1-9. II. 10-18.

TANUSÁGOK.

ITt a' mit olvasánk, az minket annak meg-gondolására kötelez; Hogy az Izrael' Fijai, kiknek a' Moábiták semmit nem árthatnak vala, és a' kiket Bálám meg-nem átkozhata, a' Moábiták Leányaik által, és a' testiség által Bálványozásba ejtetének, és illyen módon ki-tétetének az ISTENnek haragjára.

Ez minket arra tanit, hogy minékünk inkább kell félnünk a' mi kívánságinktól, hogy nem mint a' mi ellenségeinknek gonoszságától; és igen veszedelmes dolog a' testi gyönyörűségeket és gonosz kívánságokat követni.

Ezt az alkalmaztatást tészi a' Keresztyénekre Szent Pál ebből a' Históriából, midőn a' Kórinthusbéliekhez irtt első Level. X. Rész. igy szóll: *Ezek a' dolgok meg-irattattak a' mi intetésünkre, hogy tisztátalanságot ne miveljünk, miképen azok közzül némellyek tselekedének, és azért egy napon el-estének hüszonhárom ezeren.*

Mósesnek és Fineásnak ez alkalmatossággal meg-bizonyitott buzgóságok, az ISTENnek Parantsolatjából meg-öletvén azokat, a' kik tisztátalansággal és bálványozással magokat meg-

fertéztették vala, és az a' jutalom, a' mellyet ada az ISTEN Fineásnak, azt mutatják; Hogy buzgósággal és minden igaz és szabados módon ellenek kell állanunk azoknak, a' kik az URat nyilvánságosan boszszantják, a' melly-is mindenek felett a' Magyistrátusnak, és a' Vallásnak Szolgainak kötelességek; és az ISTEN meg-jutalmazza azoknak hűségeket, a' kik ekképen megbizonyitják az ő Ditsőségéhez való buzgóságokat.

XXVI. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Részben az Izrael' Népének, egy kevéssel a' Móses halála előtt, a' Nemzetségek és a' Ház-népek szerént való megszámláltatása; Azoknak számok, a' kik húsz esztendőstől fogva és fellyebb meg-számláltattanak vala, vólt hat száz egy ezer, hét száz és harmintz férjfiak; a' Lévitáknak számok pedig húszon három ezer.

TANUSÁGOK.

AKará az ISTEN, hogy Móses, minekelőtte meg-halna, az Izrael' Népét számba venné, a' végre, hogy a' Kanaán' Földének el-osztásában, a' hová ez a' Nép nem sok idő múlva bé-menendő vala, mindenik Nemzetségnek ahoz képest adattatnék örökség, a' mennyi számú személyekből állana.

Az Izraélitáknak számok közel majd tsak annyinak találtaték, a' mennyi vala az előtt mintegy negyven esztendőkkel, mikor Egyiptomból ki-jöttenek; és igy, ez a' Nép semmivel nem többült negyven esztendők alatt a' mellyeket a' Pusztában töltöttenek.

A' melly állapotot annak kell tulajdonitani, hogy az ISTEN az alatt az idő alatt mind elveszté azokat, valakik Egyiptomból ki-jöttenek vólt, húsz esztendősön felyül; és igy, leg-jobb idős-korokban halván meg a' Pusztában, és vénséget nem érvén, nem nevelkedhetik vala az Izraélitáknak számok. Ezt esméri-meg Móses a' XC. 'Sóltárban.

XXVII. RÉSZ.

Egy Sélofhád nevű ember fiak nélkül meg-halván, midőn az ő Leányai attól tartanának, hogy a' Kanaán' földéből, mikor az el-fogna osztatni, nem adnának nékiek részt; arra kérék Mósest és Éleázárt, hogy lehessen nékiek abba az örökségbe bé-szállani, a' melly lett vólna az ő Atyjoké: Melly aránt az ISTEN azt rendelé, hogy, mikor fiak nem vólnának, az Atyáknak örökségek szállana a' Leányokra. 2. Móses maga

helyé-

helyében állítja Jósuét, hogy az ő halála után ő lenne a' Népnek Vezére. I. 1-11. II. 12-23.

TANUSÁGOK.

AZ aránt a' Törvény aránt, a' mellyet az ISTEN ada a' Sélofhád Leányinak álkalmatosságával, ezt lehet meg-gondolnunk, hogy az ISTEN akarja vala a' Familiáknak és az Örökségeknek külömbbségeit a' 'Sidók közzt meg-tartani, és a' Leányokra szállitani azt a' mi igazság szerént őket illetné.

A' honnan mi meg-tanúlhatjuk; Hogy az örökségekben és a' mások' helyében való következésekben soha nem kell senkit-is az ő jussától (: igazságától :) meg-fosztani; és az ISTENNEK akaratja az, hogy kire-kire engedtessék az reá szállani, a' mi őtet illeti.

Láthatni Mósesnek buzgóságát és kegyességét, úgy szintén az ő szeretetét-is, a' mellyel az Izraélitákhoz viseltetik vala, azért való könyörgésében, hogy az ISTEN adna a' Népnek ollyan Vezért, a' ki az ő helyébe állana. És az ISTENNEK az aránt való Parantsolatja, hogy Móses Jósuét venné maga mellé, állitaná a' Pap' eleibe, és mind az egész Gyülekezet' eleibe, és tenné reá az ő kezeit, bizonyitja az ISTENNEK az Izrael' Népére való nagy gondviselését.

Ekképen kell nékünk-is könyörögnünk, hogy az ISTEN támaszszon mindenkor jó Vezéreket, mind a' külső Társaságban, mind pedig az Eklésiában, és ruházza-fel az ő Ajándékaival azokat, a' kiket illyen Tisztekre hivott.

XXVIII. RÉSZ.

A' XXVIII. és XXIX. Részek szóllanak azokról az Áldozatokról, az eledeli és itali Áldozatokról, a' mellyeknek kell vala a' 'Sidóktól fel-vitettetni; a' szüntelen való egészen égő Áldozattal, a' mellyet mindennap szoktanak vala áldozni reggel és estve; és a' Szombat napi Áldozatok mellet; A' hónapnak kezdetében, a' Páschának, a' Pünkösdnek, a' Trombiták' zengésének, a' Tisztúlásnak és a' Leveles-ágaknak Innepeiben áldoztatni szokott áldozatok mellett.

XXIX. RÉSZ.

Lásd a' fellyebb való Részнek Summáját.

TANUSÁGOK.

A' XXVIII. és XXIX. Részekből.

MInthogy ezekben a' két Részekben lévő Törvények nem egyebek jobbára, hanem tsak azoknak újabbi elő-számlálása,

lása, a' mellyek a' Móses' Második Könyvének XII. és XXIX. Részeiben, és a' Móses' Harmadik Könyvében a' XXIII. Részben olvastatnak, ezekből a' Törvényekből való Tanúságokat meg-láthatni az említett helyeken.

Ki-adattak vala már ezek a' Törvények az előtt negyven esztendővel; De az ISTEN azt akará, hogy újonnan adatnának-elő Mósesnek halála előtt, az ő igen szükséges és fontos vóltoknak okáért.

A' mit különösen a' XXVIII. Részből meg-lehet jegyzeni ez; Hogy minden Hónapoknak az első napjainak az Istени Tiszteletnek munkáira kell vala szenteltetni.

Szent Pál a' Kolossébéliekhez irtt Level. II. Rész. 16. vers. megjegyzi, hogy ez a' Törvény, valamint a' többi 'Sidóknak Innepeik-is el-vólnának töröltetve az Evangyéliom alatt.

De ha nem kötelesek-is többé azoknak meg-tartására a' Keresztyének: Mindazáltal tartoznak meg-tartani azoknak valóságát és tzélját, melly-is ez; Hogy életeknek egész idejét az ISTENnek szenteljék, és az ő jótetéményeit háládatos emlékezetben tartsák.

XXX. RÉSZ.

Tanit ez a' Rész a' Fogadásokról, a' mellyeket mind a' Férjfiak, mind pedig az Aszszonyok tenni fognának. Az ISTEN meg-határozza, miképen kellene ezeknek a' Fogadástételeknek bé-tellyesíttetni, és minémű állapotokban lennének erősek, vagy másoltathatnának-meg az ollyan Fogadások, a' mellyeket a' Leányzók, a' Férjes Aszszonyok, az Özvegy-aszszonyok, és Férjektől meg-vetteted Aszszonyok tennének.

TANUSÁGOK.

EZ a' Rész, mellyben-is a' Fogadástételekről vagyon a' szó, minket arra tanit; Hogy az ISTEN azt akarja vala, hogy a' 'Sidók hűségesek lennének az ő Fogadástételeknek és Esküvéseknek meg-tartásában; és e' szerént kiki köteleztetik ISTEN előtt minden törvénnyel megegyező Fogadásait tökélletesen bé-tellyesíteni, és azok alól semmi fel-nem szabadithat.

2. A' vakmerőségből tett Fogadások és a' mellyeket igaz jussal nem tehetünk, fel-bontatthatnak bizonyos állapotokban, tsak hogy légyen azoknak fel-bontása ollyan személyek által a' kiknek vagyon jussok

sok és hatalmok azoknak meg-erőtlenitésére.

Az-is ki-tetſzik ebből a' Réſzből, hogy az ISTEN akarja, hogy az Atyáknak és Férjeknek méltóságok, és hatalmok éppen meg-tartattassék.

XXXI. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben az Izrael' Fijainak a' Midiániták ellen való Hadakozásoknak és azokon való Győzedelmeknek Hiſtóriája. Ez a' Győzedelem igen nagy vala, valamint az ellenségtől nyert préda-is, a' melly itten elő-ſzámláltatik. Ez a' nyert préda el-oſztaték a' Vitézek között és az egéſz Nép között mineküntánna abból el-vétetett vólna egy réſz, hogy az ISTENnek ſzenteltetne.

I. 1-24. II. 25-54.

TANUSÁGOK.

LEg-inkább három dolgokat lehet ebben a' Hiſtóriában meg-jegyzeni.

1. Hogy a' Midiániták, a' kik az Izraélitáknak ellenségeik valának, meg-verettetének; és nevezet ſzerént Bálám ebben a' Hadakozásban meg-öleték, valamint ſzinte az Aſzſzonyi-állatok-is, a' kik az Izrael' Fijait el-hitették vala.

Ez, az ISTENnek igaz itélete vala a' Midiánitákon, és Bálámon; és ennek a' Prófétának halála, a' kinek tanátsából hitették vala el a' Midiánitáknak Leányai az Izraélitákat a' tiſztátalanságra és a' bálványozásra, meg-mutatja azt, hogy az ISTEN meg-bűnteti azokat, a' kik okai a' mások bűneinek.

2. Az a' gazdag préda, a' mellyet az Izraéliták el-hoztanak vala a' Midiánitáktól, el-oſztaték vala az ISTENnek Parantsolatjából a' Hadakozók között, a' kik a' hartzra ki-mentenek vala, és azok között, a' kik maradtanak vala a' Táborban, melly-is igen igaz Törvény vala.

3. A' miképen az ISTEN azt kivánta vala, hogy a' hadakozó Seregnek Elől-járói Ő-néki ajándékoznák azt, a' mi legdrágalátosabb vala a' Midiánitáktól el-hozott préda között: Azonképen mi-is az ISTENnek tartozunk adni a' Ditsőséget minden mi jó elő-menetelünkért, és az ő ſzolgálatjára és tiſztességére ſzentelnünk azokat a' jókat és nyereségeket, a' mellyeket enged Ő Felsége minékünk.

Egy kiváltképen-való meg-jegyzésre méltó dolog vagyon ebben a' Hiſtóriában, ez tud-

ni-illik: Hogy az Izraélitáknak tsak egy emberek-is nem veszett-el a' hartzban, a' melly-is az ISTENnek egészen különös segedelmének és óltalmazásának a' jele vala.

Továbbá pedig, ez a' Győzedelem igen hatalmasokká tévé az Izrael' Fijait, mivelhogy az által meg-szabadittatának egy rettenetes ellenségektől, és igen meg-gazdagúlának a' prédából és a' ragadományból; melly dolog-is a' következendő időben sokat tőn ő-nékiek arra, hogy annál könnyebb lenne a' Kanaán' Földének meg-vétele.

XXXII. RÉSZ.

A' Rúben' és a' Gád' Nemzetségéből valók kérik Mósestől magoknak azt a' Földet, a' mellyet már hatalmok alá hajtottanak vala az Izraéliták a' Jordánon innét, mellyet Mózes nékiek meg-enged, ezzel a' *Conditióval*, hogy ők segitségül légyenek a' többi Nemzetségeknek a' Kanaán' Földének meg-vételében.

TANUSÁGOK.

KÉt dolgokról lehet elmélkedéseket tennünk ebből a' Részből.

Az első, a' Jordánon innét lévő Földnek a' két és fél Nemzetségek között való rendes felosztása.

Móses láthatá ebből az ő halála előtt, hogy az ISTENnek az aránt való Igéretei, hogy az ő Népét bé-fogná a' Kanaán' Földének birására vinni, bé-tellyesednének, és a' többi Nemzetségek tsalhatatlanúl birni fognák mind azt a' Tartományt, a' melly vala a' Jordánnak túlsó óldala felől.

A' második elmélkedés abból lehet, hogy az ISTEN akará, hogy ezek a' két és fél Nemzetségek segitségül lennének a' Kanaán' Földének meg-vételében a' többi kilentz Nemzetségeknek, a' kik őket segitették vala annak a' Földnek meg-vételében, a' melly nékiek esett vala részül.

A' honnét ezt a' Tanúságot hozhatjuk-ki; Hogy tehát tökélletes igazságot kell minden dolgokban tartanunk, egymásnak segitséggel kell lennünk, és közönségesen szóllván, a' Keresztyének mindnyájan Atyafiak lévén, tartoznak egymást tellyes tehetségek szerént hiven segélleni.

XXXIII. RÉSZ.

Látni ebben a' Részben, minémű rendel valának az Izrael' Fiainak útazások és szállásaik negyven esztendők alatt, míg a' Pusztában lakoznak

nak vala. Az ISTEN parantsolja nékiek, hogy el-veſzessék a' Kananeusokat és azoknak Bálványaikat, és a' Kanaán' Földét ſors által oſzſzák-fel.

TANUSÁGOK.

VAla az, az ISTENnek akaratjából, hogy az Izrael' Fijai mind annyi külömbb-külömbbféle Helyeken ſzállanának-meg, a' mellyek ebben a' Réſzben elő-ſzámláltatnak; mivelhogy a' felhő, melly őket követi vala, mutatja vala meg nékiek az útat, a' merre kellene menniek, és a' helyeket a' holl kelletik vala meg-állaniok. 2Mós. XL. 37. 38.

2. A' negyven Eſztendők alatt, a' mellyeket a' Puſztában el-töltének, gyakorta változtatják vala az ő lakásoknak helyeit, lévén nékik negyven-két ſzállásaik; minthogy ők, ollyan igen nagy ſzámmal lévén, nem élhettenek vólna ſok ideig egy helyen az ő Nyájjaikkal.

3. A' ſzent Hiſtória nem ſzóll egyébről, hanem arról, a' mi esett ezeknek a' negyven eſztendőknek elein és vége felé, azért mert ennek a' Népnek itten meg-iratott Hiſtóriájának emlékezetesebb dolgai és állapoti eſtenek vala mindjárt azután hogy Egyiptomból ki-jővének, és az előtt egy kevéssel, hogy a' Kanaán' Földére bé-mentenek és a' Móses' halála előtt.

XXXIV. RÉSZ.

Meg-jegyzi Móses az ISTENnek parantsolatjából a' Jordánnak túlsó réſzén lévő Kanaán' Földének határait, a' mellynek meg-vétele még hátra vala. 2. Parantsolja, hogy ez a' Tartomány oſztassék-fel a' kilentz és fél Nemzetségeknek, és meg-nevezi azokat a' ſzemélyeket, a' kiknek abban az oſztásban forgolódni kellene.

I. 1-12. II. 13-29.

TANUSÁGOK.

MÉltó a' meg-jegyzésre, hogy minekelőtte kezdette vólna az Izrael' Népe meg-venni a' Kanaán' Földét, melly vala a' Jordánnak tulsó óldala felől, Móses ISTENnek belső ihléséből annak a' Tartománynak határait minden-felől derekasan meg-jegyzi.

Ez, igen tapaſztalható módon meg-mutatja az ISTENnek leg-felsőbb Hatalmát, a' ki illyen Rendeléſt téſzen vala az aránt a' Föld aránt, a' mellyet az Izraéliták még nem birnak vala, hanem még azután tette őket annak Uraivá.

2. Mósesnek az ISTEN' Pa-

rantsolatjához való engedelmessége, melly szerént az Izraélitáknak tudtokra adá az Ő Felsége Akaratját, bizonysága az Ő Hitének és az aránt való erős bizodalmának, hogy nékik fogná adni az ISTEN azt a' Földet, a' mellyet az Ő Atyjaiknak igért vala.

3. Az ISTEN ki-rendelé Mósesnek életében azokat a' személyeket, a' kik azt a' Földet fel-osztanák, a' végre, hogy el-távoztattatnának a' zűrzavarok és perlekedések, a' mellyek támadhattanak vólna, ha az meg-nem határoztatott vólna. Azt parantsolá Ő Felsége, hogy lenne az az osztás Eleázár Fő Papnak és Jósúénak a' Móses' helyébe következő Vezérnek vigyázása alatt, mindenik Nemzetség közzűl a' megnevezett Fejedelmek által.

Ebben az egész dologban az ISTEN úgy tselekeszik vala mint az Izraélitáknak leg-főbb URok; a' melly-is őket arra kötelezi vala, hogy minden tiszteletteljel ahoz tartanák magokat, a' mi e' tekintetben véghez vitetik vala, mint magától az ISTENtől származó dologhoz.

M M M

XXXV. RÉSZ.

Az ISTEN parantsolja, hogy rendeltessenek negyven nyóltz Városok lakó-helyűl a' Lévitáknak. 2. Azt rendeli, hogy azok közzűl választassanak-ki hat Városok, a' mellyekbe szaladhassanak azok, a' kik valakit történetből meg-ölnének. 3. Világosan meg-tiltja, hogy ne engedjék élni akármitsoda szín alatt-is a' szántszándékkal való Gyilkosokat; és elő-adja, miképen kell itéletet tenni a' készsz akartva, vagy akarat ellen esendő Gyilkosságok felől.

I. 1-8. II. 9-15. III. 16-34.

TANUSÁGOK.

LAkozásokra az ISTENtől a' Lévitáknak adatott Városoknak rendeltetése, bizonyitja az ISTENnek a' Vallásnak Szolgai aránt való Gondviselését, a' honnét azt kell ki-hoznunk; Hogy tehát az ISTEN azt akarja, hogy gondot viseljünk azoknak tápláltatásokra, a' kik szolgálnak az Ekklésiának.

Azok a' Törvények, a' mellyeket rendelt vala az ISTEN a' Gyilkosok felől, arra tanitanak minden Embereket, és nevezetesen a' Birákat és a' Magyistrátusokat, hogy a' készsz akartva tselekedett Gyilkosság ollyan nagy bűn, a' mellyért boszszút kell állani.

Az ISTEN világos szókkal és egy-

egynéhány izben meg-tiltja itten, hogy ne engedtessenek élni a' Gyilkosok, és semmi váltság tőlök ne vétettessék az ő életeknek meg-váltására, nyilván mondja, hogy ennek a' nagy bűnnek bűntetetlen maradása az ő átkát szállitja arra a' földre, a' mellyen Gyilkosság esik, és nem lehetne meg-tiszttittatni annak a' Földnek, a' hol ártatlan vér ontattatnék-ki bűntetés nélkül.

Ez, szerezzen mi bennünk igen nagy irtózást a' Gyilkosságtól, és minden aránt a' mi arra vihetne, és meg-mutatja azt, hogy a' Királyok és a' Magyistrátusok nem vehetik-ki egészen a' bűntetés alól a' szántszándékból való Gyilkosokat.

A' mi illeti az akarat ellen esett Gyilkosságokat, a' mellyekért rendelte vala az ISTEN a' Szabadságnak Várossait: Azok a' Törvények, a' mellyeket ez aránt az állapot aránt adott vala az ISTEN, azt mutatják; Hogy az efféle Ember őléseknek nem kell meg-bűntettetni, mivel-hogy közönségesen szóllván, valami akaratunk nélkül esik, és a' miben nékünk semmi vétségünk nintsen, az minket nem tészen bűnösökké, sem az ISTEN előtt, sem az Emberek előtt.

XXXVI. RÉSZ.

Ebben a' Részben egy Törvény vagyon, a' melly által az parantsoltatik, hogy mikor ollyan Leányok találtatnának, a' kik Örökséget birnának az ő Familiájoknak Földéből, az ő Nemzetségekből valókhoz menjenek férjhez.

TANUSÁGOK.

VIlágosabb értelmére adatott vala az itten meg-iratott Törvény annak, a' mi fellyebb a' XXVII. Részben emlittetett vala a' Sélofhád' Leányai aránt, a' kiknek az ISTEN meg-engedte vala, hogy lenne részek az ő Nemzetségeknek Földében.

Azt kérdik már Mósestől: Vallyon, ha ezek a' Leányok valamellyik más Nemzetségbe mennének férjhez, azok az ő Örökségeik által-szállanának-é abba a' Nemzetségbe? Mellyre az ISTEN azt parantsolá, hogy az illyen állapotban lévő Leányok, a' magok tulajdon Nemzetségekben mennének férjhez. De ez, csak éppen az ollyan Leányokat illeti vala, a' kik a' Földből örökséget birnak vala, mert más Leányzóknak lehet vala az ő Nemzetségeken kivül

menni férjhez, a' mellyre vagynak példáink a' ſzent Hiſtóriában.

Ennek a' Törvények a' tzélja az vala, hogy a' Nemzetségek és Örökségek öſzve-ne egyelednének; ſzükséges lévén, hogy a' Familiáknak és a' Nemzetségeknek külömbségei meg-maradnának a' Messiásnak el-jövételéig.

MÓSES' ÖTÖDIK KÖNYVE.

Mósesnek ez az Ötödik Könyve neveztetik a' Törvény Summájának Könyvének-is (: Deutoronomiumnak, melly annyit téſzen mint második Törvény:) *azért neveztetik pedig úgy, mivel ebben a' Könyvben újonnan-való elő-ſzámlálása vagyon azoknak a' Törvényeknek, a' mellyeket az előtt negyven Eſztendőkkel adott vala az ISTEN az Izrael' Népének, minekutánna ki-jöttenek vólna Égyiptomból.*

Az ISTEN akará hogy Móses újra elő-beſzéllené ezeket a' Törvényeket, minekelőtte meg-halna; mivelhogy azok a' kik előſzör hallották vala, mind meg-hóltanak a' Puſztában. Vagynak továbbá ebben a' Könyvben ſók ſzép Intések-is, a' mellyeket tett Móses az ó Halála előtt az Izraélitákhoz.

I. RÉSZ.

Elő-ſzámlálja Móses, 1. Az Izrael' Fijainak útokat, a' mellyen kezdettenek vala menni Égyiptomból való ki-jövetelek után. 2. Ennek a' Népnek Biráinak és Tiſztviselőinek rendeltetését. 3. Hórebtől való el-indúlásokat, Kádes' Berneához való érkezéseket, és a' mi ott rajtok esék, mikor az ISTEN ellen tusakodának, azután hogy a' Kémek meg-ſzemlélték vólna a' Kanaán' Földét, és azért az ISTENtől való meg-büntetetéseket.

I. 1-8. II. 9-18. III. 19-46.

TANUSÁGOK.

AZ Izraélitákon esett állapotoknak és a' nékik adatott Törvényeknek Móses által az ISTEN' Parantsolatjából lett újabb elő-ſzámlálásának a' tzélja vala, ennek a' Népnek oktattatása; és az nékünk azt mutatja, hogy

hogy az ISTEN azt akarja, hogy az ő Törvényeiről és jótétemenyeiről mindenkor meg-emlékezzünk.

2. Meg-tetszik ebből a' Részből hogy az ISTENnek Akaratjával meg-egyező dolog, és szükséges a' jó Rendnek meg-tartására a' Közönséges Társaságban Magyistrátusoknak és Bíráknak lenni; de az-is szükséges, hogy ezek a' Hivatalok jó lelkű személyekre bizattassanak, a' kik azokat igaz lelki-esmérettel gyakorolják, és a' kik kinek-kinek igazságot szolgáltassanak személy valógatás nélkül.

3. Móses az Izrael' Fijainak a' végre beszéllé-elő az ő Atyjaiknak zúgolódásoknak és azért ISTENtől való meg-büntetteteseknek Históriáját, hogy ebből a' példából tanúlnának, és ne lennének engedetlenek, miképen az ő Atyjaik valának.

Annyival nagyobb ereje lehet vala pedig ő arántok ennek a' Beszédnek, hogy azok a' fenyegetések, a' mellyeket az ISTEN tett vala az alkalmatossággal bé-tellyesedtenek vala; és mind azok közzül, a' kik annak a' zúgolódásnak idejében éltenek vala, és a' kik Egyiptomból ki-jöttenek vala, egy-is már nem vala életben Jósúén és Káleben kivül.

Meg-mutatja Szent Pál, mitsoda haszsnot kell ebből a' Históriából vennünk, mikor azt mondja a' 'Sidókhoz irtt Level. III. és IV. Részekben; Hogy mivel a' 'Sidóknak az ő zúgolódásaiknak és engedetlenségeiknek meg-büntetésére lőn az, hogy az ISTEN meg-eskűvék, hogy bé-nem mennének a' Kanaán' Földére: Tehát féljünk, hogy mi-is a' mi hihetetlenségünk és engedetlenségünk által ki-ne rekesztessünk a' Mennyei Kanaánból, és a' nyúgodalomból, a' melly tartatik az ISTEN' Népének számára.

II. RÉSZ.

Elő-beszélli Móses, 1. Az Izrael' Fijainak' az Edomiták', Moábiták' és Ammóniták' határokon való által-meneteleket; és annak ISTENtől való meg-tilalmaztatását, hogy az Izraéliták ezekkel a' Népekkel ne bánnának úgy, mint ellenségekkel; Másodszor, az Izrael' Népének, Sihonon az Emoreusok' Királyjáu vett győzödelmet.

I. 1--23. II. 24-37.

TANUSÁGOK.

KÉt dolgokat kell ebből az olvasásból minékünk gondolóra vennünk.

1. Mi-

1. Mikor az Izrael' Népe az Édom' Fijainak, a' Moábitáknak és az Ammonitáknak határokhoz jutott vólna, és ezek a' Népek nem engednének nékiek általmenetelt: Az ISTEN meg-tiltá az Izraélitákat, hogy valami gonoszt azoknak ne tselekednének; mivelhogy azokkal egyűtt nékiek egy eredetek vólna; az Edomiták származván Esaútól a' Jákóbnak Bátyjától, a' Moábiták pedig és az Ammoniták Lóthtól az Ábrahám' Unokájától vévén eredeteket.

Ezen kivűl, azért nem akará az ISTEN, hogy ezek a' Népek Ellenség módon tartatnának, mivel Ő adta vala nékik azt a' Földet, a' mellyben laknak vala.

Mi innét azt látjuk: Hogy soha nem kell magunkért boszszút-állanunk, sem igazságtalan hadakozást inditanunk, sem azt máshtól el-vennűnk a' mi övé.

Másodikat, ezt kell meg-gondolnunk; Hogy az Izrael' Fijai meg-verék az Emoreusoknak Királyját, és annak Földét megvevék az ISTENnek segitsége által, a' mellyből-is meg-esmérhetik vala az ISTENnek az aránt való Igéretének igazságát, hogy nékiek fogná a' Kanaán' Földét adni, és bizodalmat vehettenek a' felől, hogy nem sok idő múlva, annak a' Tartománynak a' többi részét-is birtokokba fogja nékiek adni.

III. RÉSZ.

Ebben a' Részben három dolgok vagynak. 1. Az Izrael' Népének Ógon Básánnak Királyján vett győzödelmének Hiftóriája. 2. A' Jordánon innét meg-vett Földnek a' két és fél Nemzetségek között való fel osztása. 3. Mósesnek Könyörgése, mellyel az ISTENtől azt kére, hogy mehetne-bé a' Kánaán' Földére, a' mellyet-is az ISTEN néki meg-nem engede.

I. 1-11. II. 12-22. III. 23-29.

TANUSÁGOK.

MÁr a' Móses' Negyedik Könyvének XXI. és XXII. Részeire meg-jegyzettűk vólt, hogy az ISTEN el-kezdette vala az Izrael' Fijait a' Kanaán' Földének birásába bé-állitani a' Básán' Királyjának Földének megvétele által, és az ő Országának és az Emoreusokénak a' két és fél Nemzetségek között való fel-osztatása által.

Most pedig ebben a' Részben a' Móses' Könyörgését kell főképen meg-jegyeznünk, a' mellyel azt kéri vala ISTENtől hogy mehetne-bé ő-is a' Kanaán' Földére; a' melly kegyelmet az ISTEN mindazáltal ő-néki nem

ada,

adá, azért, hogy nem mutatott vólna elég Hitet, mikor a' kősziklából vizet hozott vala ki.

Az ISTEN nem hallgatja-meg mindenkor azt a' Könyörgést, a' mellyel Ő tőle idő szerént való kegyelmeket kérűnk, és jól-lehet meg-botsát azoknak, a' kiket szeret, a' miképen meg-botsátott vala Mósesnek: Mind-azáltal illendőnek itéli néhány-kor őket ez életben meg-bűntetni némelly bűnökért, a' mellyeket tselekedtenek; a' mellyet-is tselekeszik Ő Felsége mind azért, hogy őket meg-alázza, és vélek jobban meg-éreztesse az ő vétkeket, mind pedig másoknak példájokra és tanúságokra.

IV. RÉSZ. v. 1-20.

Inti Móses az Izraélitákat az ISTEN' Parantsolatinak meg-tartására, az ISTENnek tsapásairól való meg-emlékezésre, a' mellyeket botsátott vala reájok, mikor Bálványozásba estenek vólna a' Baál-Peort tiszteln-vén, melly a' Moábitáknak Bálvá-nyok vala; és annak meg-gondolásá-ra, minémű nagy vólna az ő ból-dogságok más Népek felett, hogy ollyan igaz és ollyan szent Törvé-nyek által igazgattatnának, a' miné-műek azok, a' mellyeket az ISTEN nékiek adott vala.

2. Elő-hozza azt, a' mi esett vala mikor az ISTEN az ő Törvényét ki-adta, és tilalmazza mindenek fe-lett, hogy az Istenségnek semmi ké-pét ne tsinálják, és a' teremtett dol-gokat ne imádják.

I. 1-9. II. 10-20.

TANUSÁGOK.

MOses az ISTENnek az Izraé-liták aránt való jótétemé-nyeinek és tsapásainak elő-számlása után inti őket az ő Felsége félelmére.

Ez, arra tanit, hogy az Is-TEN akár jól tégyen az Embe-rekkel, akár pedig osztorozza őket, nem egyéb végre tsele-keszi, hanem arra, hogy őket a' maga szolgálatjára inditsa.

2. Jól meg-kell gondolni, a' mit Móses az Izrael' Fijainak ol-lyan hathatósan eleikbe terjesz-te, hogy azzal őket az engedel-mességre inditaná, és vélek meg-esmértetné ezt az ő más Népek felett való ditsőséges méltóságokat, hogy ő-nékiek az ISTEN vólna óltalmazójok, és ők tudnák az ő szent Tör-vényeit.

Azt mondá nékiek e' végre: Mitsoda nagy Nemzetség va-gyon olly, mellyhez ollyan kő-zel vólna az ISTEN, mint a' mi URunk ISTENűnk mi hozzánk

mindenekben, a' mellyekért ſegitségûl hivjuk Ôtet, és a' mellynek illyen Rendtartási és igaz Tôrvényei vólnának, mint ez egéſz Tôrvény, mellyet én ma adok ti elôtökbe? ℣. 7. 8.

Ezeknek az Igéknek még nagyobb erejek lehet, ha a' Kereſztyénekre alkalmaztatnak; mivelhogy az ISTEN ôket ollyan ditsôséges módon meg-kûlömbôztette nem tsak e' Világnak más Népeitôl, hanem még a' 'Sidóktól-is; és az a' bóldogságok vagyon, hogy az Evangyéliomnak az ISTEN' Fia által adatott ſzent és mennyei Tôrvényei által vezéreltetnek: Azért annyival inkább kôteleztetnek-is ezeknek az illyen igaz és tôkélletes ſzent Tôrvényeknek megôrizésére.

3. Meg-tetſzik ebbôl a' Réſzbôl; Hogy tilalmas nem tsak a' hamis Iſtenségeket imádni, hanem még az igaz ISTENT-is valamelly kép által ki-ábrázolni: A' melly-is arra kôtelez minket, hogy iſzonyodjunk minden Bálványozáſtól, akárminémû légyen-is; áldjuk az ISTENT azért hogy nékûnk tudnunk adta az ô Tiſzteletének igazán való módját, és ſzolgáljunk Ô-néki lélekben és igazságban, a' miképen kivánja tôlûnk, tellyes életünkben.

IV. RÉSZ. ℣. 21-49.

Tovább-is inti Móses a' 'Sidókat, hogy a' Bálványozást el-távoztassák az ô Halála után, és világosan bizonyságot téſzen, hogy ha el-hagynák az ISTENt, el-fognának a' Kanaán' Földérôl veſzni, és a' Népek kôzzé ſzéllyel fognának hintetni, igérvén mindazáltal nékiek, hogy az ISTEN nem hagyná-el ôket egéſzen.

2. Igen hathatós módon ſzemek eleibe terjeſzti az ISTENnek azt a' vélek tselekedett kegyelmét, hogy ôket maga Népének válaſztotta, az ô Tôrvényét nékik adta, és ſzámokra annyi ſok tsuda dolgokat tselekedett.

3. Három Városokat rendel Szabadságnak Városinak az ISTEN' Parantsolatja ſzerént a' Jordánon innét meg-vett Földön.

I. 21-31. II. 32-40. III. 41-49.

TANUSÁGOK.

JÓl meg-kell gondolnunk, a' mit Móses az Izrael' Fijainak elméjekre ada, hogy ôket a' Bálványozástól el-vonná, és az URnak Tôrvényeinek meg-tartására fel-inditaná; és mindenek felett az ô fontos és emlékezetes ſzavait, mellyekkel az Eget és a' Földet hivja vala bizonyságúl ellenek, elôre meg-mondván nékiek, hogy ha az ISTENnek Tiſzteletét el-hagynák, minden bizon-

bizonnyal el-fognának veſzni, és az egéſz Világon el-fognának ſzélleſztetni, úgy mindazonáltal, hogy ha meg-jobbúlnának az ISTENnek tsapásaira, még kőnyőrűlni fogna rajtok.

Látjuk ezen fellyűl, minémű hathatós és felséges módon, egyſzersmind ſzelídséggel emlékezteté ez a' Szent Próféta a' 'Sidókat annak az ő bóldogságoknak meg-gondolására, hogy ők az ISTENnek ſzavát hallják vala, és minden tsuda dolgoknak-is meg-gondolására, a' mellyeket ő érettek tselekedett vala az ISTEN.

Mósesnek ezek az Intései, a' mellyek ollyan igen ſzívekre hathatnak vala az Izrael' Fijainak, ſokkal jobban meg-illethetnek minket, kiket az ISTEN maga ſajáť Népévé válaſztott, kikkel a' maga ſzavát hallattatta nem a' tűznek kőzepéből, miképen régenten a' Sinai Hegyen, hanem az Ő Fija által a' Jésus Kriſtus által, és a' kikért az ő hatalmának és ſzeretetének ollyan nagy tsudáit tselekedte, a' mellyek ſokkal-is fellyűl-múlják mind azokat, valamellyeket a' 'Sidók tapaſztaltanak vala.

Ha mind ezek után-is megvetjűk, vagy el-múlatjuk ezt a' drágalátos bóldogságunkat, és el-ſzakadunk az ISTENtől és az Ő-nékie tartozó engedelmességtől: El-nem fogjuk kerűlni, az ő igen kemény ítéleteit.

Ezeket a' dolgokat igen derekas figyelmetességgel ſzűkséges meg-gondolnunk, és hogy rólok meg-emlékezhessűnk, gyakran kell olvasnunk ezeket a' ditsőséges Intéseket, mellyek vagynak ebben a' Réſzben, és azokról emélkednűnk.

V. RÉSZ.

Ujra elő-ſzámlálja Móses a' Tőrvénynek Tíz Parantsolatit, a' mellyek mintegy negyven eſztendőkkel azelőtt a' Sinai Hegyen ki-adattak vala. 2. Szóll az Izrael' Fijainak nagy félelmekről, a' mellyet akkor a' Tőrvénynek ki-hirdettetésekor ki-mutattanak vala.

I. 1-21. II. 22-33.

TANUSÁGOK.

AZ ISTEN' Tőrvényének Móses által az egéſz Nép előtt újonnan-való elő-ſzámlálása azt mutatja; Hogy az ISTENnek tzélja az vala, hogy ez a' Tőrvény meg-tartatnék, és hiven meg-őriztetnék minden kővetkezendő maradékok kőzőtt.

Egy kevés kűlőmbőzés vagyon a' Negyedik Parantsolatban

ban a' kőzőtt a' miképen az a' Móses' Második Könyvének XX. Réfzében ki-adatott vala, és a' kőzőtt a' miképen az újonnan fel-tétetik ebben a' Réfzben; mivelhogy itten Móses azt mondja, hogy a' Szombatnak napja a' végre-is rendeltetett vólna, hogy a' Szolgáknak lenne valamelly meg-pihenések és nyúgodalmok, és az Izraéliták megemlékeztetnének arra, hogy ők-is fzolgák valának Egyiptomban.

Móses ezt az ISTENnek ebben a' Parantsolatban lévő tzéljának nevezetesebben való meg-magyarázására téfzi ide, melly Ő Felsége tzélja ez vala; Hogy az Egyiptomból való meg-fzabadittatásnak-is emlékezete megtartatnék, valamint fzintén a' Világ' Teremtetésének emlékezete.

Ez a' Tőrvény, a' mellyet Móses itt ismét elő-fzámlála, nem kevesebbé tartozik a' Kereftyénekre, mint a' 'Sidókra: Azért hát azt nagy betsületben kell tartanunk, annak Parantsolatit hűségesen meg-kell őriznünk, meg-emlékezvén róla, hogy ez meg-tőrvényezi nem tsak a' mi kűlső tselekedeteinket, hanem még gondolatinkat, és a' mi fzíveinknek indúlatait-is.

Látjuk, másodfzor itten, hogy az Izrael' Népe felette igen meg-félemlett vala, mikor a' Tőrvénynek ki-adattatását hallja vala. Szent Pál e' dolog felől azt jegyzi-meg a' 'Sidókkoz irtt Level. XII. Réfz. hogy az Evangyéliom rettenetesebb átkokat és bűntetéseket hirdet, mint fem a' Móses' Tőrvénye, és hogy a' mi ISTENűnk-is meg-eméfztő tűz; Mellynek meg-gondolása fzerezzen mi bennűnk nagy félelmet, és inditson az ISTENhez való hűséges és állhatatos engedelmességre.

3. Valamiképen a' 'Sidók, minekutánna ki-adtà vólna az ISTEN a' Tőrvényt, igérék magokat annak meg-őrizésére: Ugy mi-is, sőt még fokkal inkább tartozunk az ISTENnek állandó engedelmességet fogadni; és továbbá, a' mi fogadás-tételeinket és igéreteinket, a' mellyekkel magunkat kőtelezték az ő fzolgálatjára, jobban bé-tellyesíteni, mint fem a' 'Sidók bé-tellyesítették az ő fogadás-tételeket.

Az ISTEN a' Népnek maga ajánlását hallván, azt mondá Mósesnek: *Jó, a' mit te-veled fzólla-*

szóllának, de vajha minden időben ez a' szívek lenne nékiek az én félelmemre, hogy akképen jól lenne dolgok mind őrökké. Ezek a' szók méltók minden mi figyelmetességünkre.

Világosan bizonyitja az Isten ez mondással azt, hogy semmi nintsen Ő előtte kedvesebb az Embereknek engedelmességeknél; nem-is egyébre igyekezik Ő, hanem hogy őket az ő kegyelmeivel meg-gazdagitsa és bóldogokká tegye, és tsak tsupán ő-magokon múlikel, ha az ő szeretetének gyümöltseit nem vészik.

Az-is ki-tetszik ezekből az igékből; Hogy semmit nem használ el-szánni Embernek magát valamelly jó dologra, ha abban a' szándékban végig megnem marad, és azt véghez nem viszi.

VI. RÉSZ.

Inti Móses a' 'Sidókat, hogy az ISTENnek Parantsolatit meg-tartsák, Őtet szeressék tellyes szívek szerént, az ő Beszédétől soha el-ne hajoljanak, az ő Törvénye mindenkor szemeik előtt légyen, és mindenek felett, arra meg-tanitsák az ő Gyermekeiket, és azoknak elő-beszéljék az ISTENnek tsuda dolgait, a' mellyeket tselekedett vala az ő Atyjaikkal.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Részнek Olvasása minket arra tanit; Hogy mivel az Isten, a'kit imádunk, egyedül az igaz Isten: Annak kell lenni a' mi leg-nagyobb és leg-elsőbb szorgalmatosságunknak, hogy őtet tellyes szívünkből szeressük, ő-néki engedelmeskedjünk, és állhatatosan az ő Beszédéhez tartsuk magunkat.

2. Meg-tanúlhatjuk ebből a' Részből; Hogy az Atyáknak kötelességek az ő gyermekeiket az URnak Törvényére és az ő félelmére oktatni, azoknak elő-beszélleni a' Szent Irásban lévő Históriákat, és mindenkor emlegetni előttök az Istennek kegyelmeit és az ő szent Parantsolatit.

Ez által akarja vala az Isten a' maga esméretét és a' Vallást meg-tartani a' 'Sidók között. Ha tehát ez a' Nép tartozik vala véghez vinni ezt a' kötelességet, a' Keresztyének még inkább tartoznak, és nem lehet nékiek az ő gyermekeiknek nevelését és tanitását el-múlatniok igen nagy vétek nélkül, és Isten aránt való nagy háládatlanság nélkül.

Utóljára, meg-tanúlhatjuk innét mindnyájan; Hogy szűntelen

telen meg-kell az ISTENnek kegyelmeirôl emlékeznünk, és az ô Parantsolatit mindenkor ſzemünk elôtt kell tartanunk, a' végre, hogy ôtet féljük és ſzeressük.

Ez leſzſz nékünk, a' miképen mondja Móses, a' mi igazságunk, bóldogságunk és ditsôségünk az ISTEN elôtt és az Emberek elôtt, ha meg-ôrizzük és meg-tartjuk a' mi URunknak ISTENünknek Parantsolatit, hogy tselekedjük azokat.

VII. RÉSZ.

Ennek a' Réſznek két Szakaſzſzai vagynak: Az elsôben, az ISTEN azt parantsolja az Izrael' Népének, hogy egeſzen el-veſzessék a' Kananeusokat és azoknak Bálványaikat.

A' másodikban Móses a' Népnek igéri, hogy ha engedelmeskednének az URnak Törvényének, meg-áldaná ô Felsége ôket, és bé-vinné a' Kanaán' Földének birására, ellent nem állván a' Kananeusoknak nagy ſzámú és erôs vóltok.

I. 1-5. II. 6-22.

TANUSÁGOK.

HOgy jól meg-érthessük azt, a' mi ennek a' Réſznek elsô Szakaſzſzában mondatott: Meg-kell tudnunk, hogy az ISTEN az Izrael' Fijainak azért parantsolta vala, hogy el-veſzessék a' Kananeusokat, mivel akará meg-bûntetni és e' földrôl el-tôrleni ezeket az útálatos Népeket, a' kiknek gonoſzságoknak mértéke bé-tôlt vala, és el-távoztatni azt, hogy a' 'Sidókat az iſtentelenségre ne ſzoktatnák. Ugyan ezen okra nézve tiltá-meg az ô Népének ezekkel a' Népekkel való ſzövetkezéſt-is.

A' honnan ezt az Oktatáſt lehet ki-hoznunk: Hogy tehát az ISTEN egyſzer oſztán el-tôrli az ollyan Népeket, a' mellyeknek gonoſzságok orvosolhatatlan; és hogy félni kell a' gonoſzokkal ſzorosan társalkodni, hogy valamimódon azoknak bûneikben és az ô bûntetéseikben ne essünk.

2. Jól meg-kell gondolnunk Mósesnek a' 'Sidókhoz az aránt tett Intéseit, hogy ôk ſzent és ISTENnek ſájat Népe vólnának, és az ô Igéreteit, mellyekkel biztatja vala ôket, hogy az ISTEN ôket meg-fogná áldani, tsak lennének hûségesek ô hozzája, és nékiek hatalmok alá fogná vetni a' Kananeusokat és azoknak Földôket.

Az ISTEN minket maga Népévé nem egyébért válaſztott, hanem hogy az ô félelmére kôtelezzen bennünket. Ez légyen azért

azért a' mi leg-főbb szorgalmatosságunk, és a' végre mindenkor meg-kell arról emlékeznünk hogy, a' miképen mondja Móses, az ISTEN, a' kit mi imádunk: *Erős hivséges ISTEN, ki meg-őrizi a' Szövetséget és az Irgalmasságot azokhoz, a' kik ótet szeretik, és az ő Parantsolatit megtartják: De boszszú-álló-is nyilván azokon, kik ótet gyűlölik, és nem késik meg-büntetni azoknak engedetlenségeket.* v. 9. 10.

VIII. RÉSZ.

Emlékezteti Móses az Izraelitákat az ISTENnek reájok való Gondviselésére, és tsuda dolgaira, a' mellyeket ő vélek tselekedett vala az alatt, míg a' Pusztában valának, valamint szintén az ő reájok botsátott tsapásokra-is. Azután szóll nékik a' Kanaán' Földének jó és termékeny vóltáról, és inti őket, hogy viszszane élnének azzal a' bőséggel és jó állapottal, a' mellyben fognának azon a' Földön élni, hogy az ISTEN' haragjának munkáit ne vonják magokra. I. 1-6. II. 7-20.

TANUSÁGOK.

IMé ez a' Rész ezeket az Oktatásokat foglalja-bé magában.

Az első ez; Hogy a' miképen Móses az Izrael' Fijainak eleikbe terjeszté az ISTENnek jótéteményeit és tsapásait, hogy őket az ő félelmére fel-indita-

ná: Ugy igen hasznos mindenkor gondolkodni az ISTENnek kegyelmeiről, a' mellyeket tselekedett vélünk, és az ő tsapásairól, a' mellyekkel bennünket meg-látogatott.

2. Mósesnek az aránt való Intése, hogy a' Sidók magokra vigyáznának, hogy a' Kanaán' Földének bősége és javai őket meg-ne veszteggetnék, azt mutatja nékünk: Hogy az Emberek igen könnyen viszsza-élnek a' bóldog állapottal, és az ISTENről el-felejtkeznek; és leggyakrabban kevélységbe, engedetlenségbe és háládatlanságba esnek, mikor kedvek szerént vagyon állapotjok, és szinte ez által arra kénszeritik az UR ISTENT, hogy el-végye tőlök azokat a' jókat és azt a' nyúgodalmat, a' mellyekkel ollyan roszsz végre élnek.

Mósesnek ezeket az Intéseit jól gondolóra kell vennünk, a' végre, hogy akár mitsodás állapotban légyünk, akár kedvetlen, akár kedvünk szerént valóban: Mindenkor meg-bizonyitsuk az ISTENhez a' mi alázatosságunkat, szeretetünket és háládatosságunkat.

Igy fogjuk el-távoztatni az ő tsapásait, és meg-nyerjük

az ő

az ő Gondviselésének rajtunk tovább-való fenn-tartását.

IX. RÉSZ.

Móses igen hathatós módon elmékjekre adja a' 'Sidóknak, hogy az ISTEN őket nem azért válaſztotta, és nem azért adná a' Kanaán' Földét nékiek, mintha ők más Népeknél jobbak vóltanak vólna; hanem azért a' Szövetségért, a' mellyet az ő Atyjaikkal kötött vala, és a' Kananeusoknak az ő iſtentelenségekért. E' végre ſzemek eleibe terjeſzti a' 'Sidóknak az ő ſok rendbéli zúgolódásaikat, engedetlenségeiket, és főképen az ő Atyjaiknak az Arany Borjúval való Bálványozásokat.

I. 1-6. II. 7-29.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ebben a' Réſzben, mimódon emlékezteté Móses az Izraélitákat az ő ISTENtől ingyen kegyelemből lett válaſztatásokra, és az ő bűneikre, a' mellyekkel az ő haragját kűlömbb-kűlömbbféle alkalmatosságokkal fel-gerjeſztették vala.

Ez, nékűnk ezt a' Tanúságot ſzolgáltatja; Hogy tsak egyedűl az ISTENnek Irgalmasságának, és nem valamelly bennűnk lévő érdeműnknek kelletik minden mi bóldogságukat kőſzönnűnk; és, a' miképen Móses a' 'Sidóknak mondá: Nem a' mi igazságunkért válaſztott minket az ISTEN ő-maga Népévé, és nem a' mi igazságunkért tartott-meg, hanem annak oka egyedűl tsak az ő jó-tetſzése, és ingyen-való kegyelme.

Ezt, ugyan valójában megkell gondolnunk, és ez igen nagy inditó ok lehet minékűnk az alázatosságra, és a' hálátlanságra.

Illendő dolog az-is, hogy, a' miképen Móses emlékezetben hozá a' 'Sidóknak azt a' nagy bűnt, a' mellyet az ő Atyjaik tselekedtenek vala, az Arany Borjút imádván, és azt a' bűntetéſt, a' mellyel boſzſzút-álla az ISTEN azért a' bűnért: Mi-is gyakorta meg-emlékezzűnk a' mi vétkeinkről, úgy ſzintén az ISTENnek reánk botsátott tsapásairól; hogy akképen a' mi méltatlanságunknak tapaſztalhatóbb érzése támaſztassék mi bennűnk, és légyen tartalékunk az engedelmességbe való viſzſza-esés aránt.

X. RÉSZ.

Elő-beſzélli Móses, mimódon az ISTEN, minekutánna az Izraéliták az Arany Borjút imádták vólna, adá a' Törvénynek második rendbéli Tábláit, és meg-újitá az ő Szövetségét az Izrael' Népével. Emlékezik Áronnak haláláról-is, és Eleázárnak és a'

Lévi-

Lévitáknak hivatalokról. Inti azután a' Népet, hogy szeressék az ISTENt, Ötet féljék, és többé ne légyenek engedetlenek; és hogy jól tégyenek a' nyomorúltakkal, még az idegenekkel-is.

I. 1-5. II. 6-9. III. 10-22.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Résznek az első Szakaszszában azt látjuk, hogy az ISTEN meg-engeszteltetvén az Izraélitákhoz, az ő megalázódások által és a' Móses' könyörgése által, újra ki-adá nékik a' Törvénynek Tábláit, az ő Szövetségét meg-újítá, és a' Papsagot és a' maga Szolgálatját fel-állitá közöttök.

Illyen módon engesztelik-meg a' kegyes Embereknek esedezések és a' bűnösöknek megtérések az ISTENnek haragját, és arra inditják ötet, hogy visszá-téritse az Emberekhez az ő szeretetét, és jól tégyen ő vélek.

A' második Szakaszszában ennek a' Résznek igen drágalátos Intések vagynak, és kiváltképen ez: *Oh Izrael! mit kiván az* ISTEN *te tőled egyebet, hanem hogy féljed a' te* URadat ISTENedet, *járj minden ő útaiban, szeressed ötet, és tiszteljed tellyes szívedből és tellyes lelkedből, meg-őrizvén az ő Parantsolatit és Törvényit, a' mellyeket én tenéked adok, hogy jól légyen dolgod.* V. 12. 13.

Ezek a' Beszédek meg-mutatják azt minékünk; Hogy az ISTENnek mindenekben, valamellyeket tselekeszik az Emberek aránt, az a' fel-tett tzélja, és minden dolgok felett azt kivánja Ő Felsége mi tőlünk, hogy szeressük ötet tellyes szívünkből és minden erőnkből, ötet féljük, az ő útaiban járjunk, és szeressünk minden Embereket ki-fogás nélkül.

Ez az egész Vallásnak és minden mi kötelességeinknek-is a' veleje és a' valósága, a' miképen a' mi URunk Jésus Kristus világosan elönkbe adta az Evangyéliomban.

XI. RÉSZ.

Tovább-is inti Móses a' 'Sidókat az ISTENnek szeretetére és félelmére; és hogy arra őket jobban felinditsa, meg-emlékezteti őket az Égyiptomból való meg szabadúlásról, és a' Pusztában rajtok esett állapotokról.

2. Szóll nékiek a' Kanaán' Földének termékenységéről, és igéri, hogy ha engedni fognának az URnak Törvényeinek, az ISTEN őket megáldaná; ellenben, az ő haragjával fenyegetvén őket, ha engedetlenek lennének.

3. Parantsolja nékiek, hogy az ő Törvényét mindenkor magok előtt tartsák, és szorgalmatosan meg-tanitsák arra az ő gyermekeiket.

Végezetre; eleikbe adja az ISTENnek Áldását és az ő Átkát; és azt rendeli, hogy mikor bé menéndenek a' Kanaán' Földére, mondatnákel az Áldásokat a' Garizim' Hegyéről, az Átkokat pedig az Ébál' Hegyéről.

I. 1-9. II. 10-17. III. 18-25. IV. 26-32.

TANUSÁGOK.

VAlamint szinte a' fellyebb-valóknak, úgy ennek a' Részek-is a' tzélja az, hogy fel-indittatnának az Izraéliták az ISTENnek szeretetére, és ő hozzá-való engedelmeskedésre; meg-gondolván azokat a' szabaditásokat, a' mellyeket tselekedett vala ő vélek, és azokat a' bűntetéseket, a' mellyekkel megbűntette vala ő Felsége az ő engedetlenségeiket a' Pusztában, reménylvén az ő áldásait, a' mellyeket szállitani fogna reájok a' Kanaán' Földén, és félvén az ő haragjától.

Ha ezeknek az inditó okoknak hathatósoknak kell vala lenni a' 'Sidók aránt: Annak a' nagy Szabaditásnak meg-gondolása, a' mellyet mi vettünk a' Krisztus által, a' mennyei Ditsőségnek reménysége, és a' jövendő életbéli bűntetéseknek félelme még sokkal jobban ösztönözhetnek minket az ISTENnek szeretetére és az ő Parantsolatinak megtartására.

2. Az, a' mit mond ebben a' Részben Móses, igen kiváltképen-való módon kötelezi az Atyákat arra, hogy oktassák az ő gyermekeiket az ISTENnek Törvényére, és rend szerént arról beszéljenek azokkal.

Az ISTENnek ez aránt a' dolog aránt többszöri Parantsolati meg-mutatják, hogy ez felette igen szükséges kötelesség.

Végezetre, külőnös figyelmetességgel kell meg-gondolnunk Mósesnek ezen szavait: *Lássátok, ma tinéktek eleitékbe adom mind az áldást, mind az átkot. Az áldást, ha engedtek a' tI URatoknak ISTENteknek Parantsotinak; Az átkot pedig, ha nem engedtek ő-néki, és ha el-távozándotok az útról, a' mellyet én parantsolok tinéktek.*

Az Évangyéliom-is tészen előnkbe Áldásokat és Átkokat. De sokkal drágalátosabb Áldásokat, és rettenetesebb Átkokat, mint sem azok, a' mellyeket Móses a' 'Sidóknak adott vala eleikbe; Melly-is minket indi-

inditson annál erősebben az Istennek szeretetére, és ő hozzája való engedelmességre.

XII. RÉSZ.

Azt parantsolja Móses az Izrael' Fijainak, hogy a' Bálványozást eltöröljék a' Kanaán' Földén.

2. Azt mondja nékiek, hogy mikor arra a' Földre bé-menéndenek, valaſztani fogna az ISTEN egy Helyet, a' hol őtet a' Törvény szerént jobban szolgálhatnák, mint sem a' Puſztában lehetett vala, és meg-tilalmazza, hogy másutt ne vigyék-fel az ő Áldozatjaikat és egyéb Ajándékaikat, hanem tsak azon a' Helyen. Ujobban elő-hozza a' vérnek megételének, és a' Kananeusoknak Babonásságaiknak, és Bálványozásaiknak gyakorlásának tilalmát.

I. 1-4. II. 5-31.

TANUSÁGOK.

Kőzönségesen ezeknek a' Törvényeknek a' tzéljok az vala, hogy meg-akadályoztattatnának a' Sidók, hogy a' Kananeusoknak Bálványozásokra és szörnyű vétkeikre ne vetemedjenek; kőteleztetnének az Istennek azon a' Helyen és azon módon való szolgálatjára, a' mellyet nékiek Ő parantsolt vala; és a' Lévitáknak táplálására és Istenhez való háládatosságoknak az Áldozatok, Dézmák, és más Ajándékok által való meg-bizonyitására szoktattatnának.

A' mi minket illet: Mi itten illyen dolgokat tanúlhatunk.

1. Az Isten nem kedvellhet más szolgálatot, hanem tsak a' mellyet Ő-maga rendelt, és attól nem szabad nékünk elhajolnunk.

2. Iszonyodni kell a' Bálványozásnak mindenféle nemeitől, és akármelly Babonásságtól; de attól-is meg-kell magunkat óltalmaznunk, hogy a' gonosz szokásokat és roszsz példákat ne kövessük, mivelhogy nem kevesebbé veszedelmes és bűnös dolog lenne, a' gonosz embereket az ő életeknek módjában követni, mint a' Babonásokhoz és Bálványozókhoz szabnunk magunkat az ő hamis Isteni Tiszteletekben.

XIII. RÉSZ.

Parantsolja Móses a' hamis Prófétákat meg-öletni, a' kik az igaz ISTENnek Tiszteletétől a' Népet elakarnák hajtani; és azon bűntetést rendeli az ollyan magános személyek aránt, sőt még Városok aránt-is, a' mellyek az Izrael' Népét Bálványozásra akarnák vinni.

I. 1-5. II. 6-18.

TANUSÁGOK.

IMé azt, a' mi ebben a' Részben mondatik, illyen módon kell érteni: Tudni-illik; Hogy, ha az ISTEN meg-engedné, a' 'Sidóknak meg-próbáltatásokra, hogy támadnának valamelly Hitetők, a' kik hamis tsudákat tennének, az az, ollyan rendkivül-való dolgokat tselekednének, a' mellyeket majd mintegy tsuda-tételeknek lehetne tartani: Tehát a' 'Sidóknak, azokon a' jeleken és tsuda-tételeken való meg-állapodás nélkül, Hitetőknek kellene mind azokat tartaniok, valakik őket más Isteneknek szolgálatjára akarnák vinni, és éppen ezen lehet vala meg-esmérniek a' hamis Prófétákat.

2. Meg-kell gondolni, hogy annak a' Törvénynek, a' melly azt parantsolja vala, hogy a' Népet a' Bálványozásra ősztönző magános személyeket és Városoknak Lakosit meg-ölnék; Nem kell mái napon megtartatni, mivelhogy az Izrael' Népének az ő külső és belső állapotjának egészen külőnös igazgatásának módján vala az a' Törvény fundáltatva, az ISTEN lévén az ő Királyok, és Földes URok; úgy hogy, a' ki ő kőzöttők Bálványimádást akar vala fel-állitani, lehetetlen vala annak az ISTEN ellen pártot nem ütni, és azt az Igazgatásnak módját fel-nem forgatni, a' mellyet ő Felsége fel-állitott vala.

És igy, a' mi ebben a' Részben mondatik, az, nem bizonyitja azt, hogy ma meg-kellene ölni a' Bálványozókat, vagy valamelly Tévelygésben lévőket, mikor az a' Tévelygés nem bántja a' kőzönséges tsendességet és a' jó rendet, a' mellynek kell a' külső Társaságban virágozni.

Azonban, innét nyilván kitetszik az; Hogy a' Bálványozás ollyan tetemes Bün, a' mellytől nem lehet eléggé őrizkedni, és minden lehetséges és igazsággal egyező módon ellenek kell azoknak állani, a' kik másokat a' tévelygésre és a' bünre viszнek; Sőt, nem kell a' gonoszt el-szenvedni akárkiben-is, még a' hozzánk leg-kőzelebb tartozókban-is.

Egyébaránt: Ha nem kell kénszeritést és halálos büntetéseket vennünk-elő a' Bálványozók ellen, mint szinte a' Tevelygők ellen-is; Tartozik az ISTENnek Anyaszentegyháza Tanitással, Egyházi Fenyitékkel

kel és más eſzközökkel, a' mellyeket a' Kriſtus adott néki, élni annak meg-akadályozására, hogy a' hamis Tudományok ne terjedjenek, a' Botránkozások meg-előztessenek, azoknak inditó és ſzerző Okai jó útra viſzſza-hozattassanak, és a' Jésus Kriſtusnak Társaságától elſzakaſztassanak, ha meg-jobbúlhatatlanok.

XIV. RÉSZ.

Az ISTEN a' 'Sidóknak azt parantsolja, hogy az ő Halottjaikon módjával bánkódjanak.

2. Ujra elő-adja a' tiſzta és tiſztátalan állatok felől való Tőrvényt.

3. Azt rendeli, hogy a' 'Sidók azokon a' Dézmákon felyűl, a' mellyeket a' Lévitáknak fognának fizetni, a' második Dézmákat a' Sátorba vinnék-fel; meg-engedvén mindazáltal, hogy a' kik meſzſze laknának, a' Dézmát pénzé tennék. De harmadik eſztendőben a' 'Sidók az ő lakozásoknak helyeiben raknák-őſzve ezeket a' Dézmákat a' Lévitáknak és a' ſzűkölködőknek ſzámokra.

I. 1. 2. II. 3-21. III. 22-29.

TANUSÁGOK.

ITten ezeket a' három Jegyzéseket kell tennűnk:

1. Hogy ha az ISTEN nem akarja vala, hogy a' 'Sidók a' Bálványozóknak módjok ſzerént ſiratnák az ő Halottaikat: A' Kereſztyének még ſokkal inkább tartoznak módot tartani az ő ſiratásokban, és nem bánkodni úgy a' Halottakon, miképen bánkodnak azok, a' kiknek reménységek nintsen. 1 Thes. IV. 13.

2. A' mi a' tiſzta és tiſztátalan állatok felől való Tőrvényt illeti: Ennek a' Tőrvénynek okai meg-jegyeztettenek a' Móses Harmadik Könyvének XI. Réſzére való Tanúságokban.

Ez az Állatoknak kűlőmbbsége felől való Tőrvény már ma el-tőrőltetett lévén, és az Evangyéliom bennűnket arra tanitván, hogy nintsen egy teremtett-állat-is a' melly tiſztátalan vólna: élhetűnk az ISTENnek minden teremtéseivel, mindazonáltal józanon és hálá-adással, és ollyan módon, a' melly ſenkit-is meg-ne botránkoztasson, és ſzorosan meg-tartván a' mértékletességnek, és a' Kereſztyéni Okosságnak Réguláit.

3. Az ISTENnek az aránt már ſok izben elő-fordúlt Parantsolatja, hogy a' 'Sidók Dézmát fizetnének a' Lévitáknak, és arra való kőteleztetések, hogy még második Dézmát-is adnának, azt mutatja, hogy az ISTENnek akaratja; hogy a' Val-

lásnak Szolgai tápláltassanak, valamint szintén a' szükölködők-is, és a' végre kiki bőségesen, és tehetsége szerént adakozzon.

XV. RÉSZ.

Meg-tiltja az ISTEN, hogy a' 'Sidók meg-ne vegyék az ő adósságokat az ő attyokfiaitól a' szabadságnak esztendejében, a' melly minden hetedik esztendőben elő-fordúl vala.

2. Ennek alkalmatosságával parantsolja, hogy a' szükölködőknek jó szivvel segitségül legyenek; és megszabja, miképpen kellene tselekedniek abban az esztendőben az ő pénzen vett és örökös szolgáik aránt.

3. Elő-hozza a' Barmoknak első fajzásáról való Törvényt-is.

I. 1-6. II. 7-18. III. 19-25.

TANUSÁGOK.

AZ UR Istennek, abban a' Törvényben, a' melly a' 'Sidókat arra kötelezi vala, hogy semmit ne vennének az ő Atyjokfiaitól a' Szabadságnak Esztendejében, és szabadon botsátanák-el a' Szolgákat, hanem ha az ő Uroknak szolgálatjában kivánnának meg-maradni, ez vala a' tzélja; Hogy meg-emlékeztetnének az Izraéliták arra, hogy ők szolgák valának Egyiptomban, és ők egyenlőképen mindnyájan az Istenéi vólnának; és meg-akadályoztattatnék az, hogy a' Gazdagok elne nyomnák a' szegényeket, és azokat örökös szolgaság alá ne vetnék.

Ha a' 'Sidók ennek a' Törvénynek meg-tartására kötelesek valának: A' Kereszтyének még inkább tartoznak az ő szolgaikhoz igazsággal és emberséggel viseltetni; és nem lenni igen kemények, annak meg-kivánásában, a' mivel a' szükölködő személyek nékik adósak.

Ezen fellyül, különösen parantsolja az UR ebben a' Részben, hogy nagy gondunk légyen a' szegényekre, és azokat soha el-ne hagyjuk; és világosan tiltja, hogy ne hallgassunk az afféle bizodalmatlan és tsak magunk' haszнát néző gondolatokra, a' mellyek az itten parantsoltatott kötelességektől elvonhatnának bennünket.

Magyarán mondja Ő Felsége, hogy égre kiáltó bűn a' szegényeket el-nyomni, vagy azokat segitség nélkül hagyni: Ellenben pedig, az ő áldása száll azokra, a' kik a' nyomorúltakon könyörűlnek. Ezek hathatós inditó okok az adakozásnak bőséggel és jó kedvel való gyakorlására.

Meg-tiltatott vala a' 'Sidóknak,

nak, hogy semmi hasznát ne vennék az ő Barmaiknak him első fajzásainak, mivelhogy azoknak az ISTENnek kell vala szenteltetniek.

XVI. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Részben beszéd,

1. A' Páschának, Pünkösdnek és Leveles Sátoroknak Innepeiről.

2. A' Bíráknak és Tisztviselőknek rendeltetésekről, és azoknak kötelességeikről.

3. AZ ISTEN a' Bálványozásnak el-távoztatásáért tiltja, hogy faragott Képek ne állittassanak-fel, és fák-is az Óltár körül ne plántáltassanak azon a' helyen, a' hol ő fogna imádtatni, miképpen szoktanak vala Berkeket plántálni a' Bálványozók, az ollyan helyeken, a' hol az ő Bálványaikat tisztelik vala.

I. 1-17. II. 18-20. III. 21-22.

TANUSÁGOK.

ODa elébb már egynéhány izben meg-jegyeztettenek azok az okok, a' mellyekre nézve valának a' 'Sidóknak Innepjeik rendeltetve. A' mit azoknak alkalmatosságával meg-kell gondolnunk, ez:

Hogy ha az ISTEN akarja vala, hogy a' 'Sidóknak vólnának Innep-napjaik, a' végre, hogy meg-emlékezzenek azokról a' Jótéteményekről, a' mellyeket tselekedett vala Ő Felsége az ő Nemzetségekkel: A' Keresztyének, kikkel az ISTEN sokkal-is drágalátosabb kegyelmeket közlött, tartoznak hirdetni ezeket a' Kegyelmeket sokkal-is nagyobb buzgósággal, nem tsak a' végre rendeltetett időkben, hanem minden időben; és egész magok' viselésével, minthogy a' Keresztyén Embernek egész életének az ISTEN' Ditsőségére és szolgálatjára kell szenteltetettnek lenni.

2. Ez a' Rész bizonyitja azt, hogy a' Tisztviselőknek és a' Bíráknak Rendeltetéseknek szerző Oka az ISTEN, és azoknak kötelességek, a' kik ezeket a' Hivatalokat gyakorolják, t az, hogy igaz Törvényt tégyenek, semmi ajándékot ne végyenek, és semmit ne vigyázzanak a' személyeknek az ő külső tekintetekre.

3. Az a' tilalom, a' mellyel ISTEN meg-tiltá a' 'Sidóknak, hogy Berkeket ne plántálnának, és faragott Képeket ne emelnének, a' Bálványozóknak módjok szerént, arra mutat, hogy nem elég a' Bálványozást el-távoztatni; hanem azon fellyül el-kell mind azt-is távoztatni, valami ahoz közel járúl, és valami nékünk, vagy másoknak bűn-

bűnnek vagy botránkozásnak alkalmatossága lehetne.

XVII. RÉSZ.

Az ISTEN azt parantsolja, hogy meg-ölettessék az az Izraélita, a' ki bálványt fogna imádni.

2. Hogy mikor valamelly kétséges állapot felől kellene itéletet tenni, arról a' Papokat vagy a' Birót kérdjék-meg, és annak feleletéhez tartsák magokat.

Utóljára, a' Királyoknak válaſztatásának módját ſzabja-meg, és azoknak tiſzteket, mind a' külső dolgokra, mind pedig a' Vallásra nézve.

I. 1-7. II. 8-13. III. 14-20.

TANUSÁGOK.

EZ a' Réſz minékünk ezeket a' három dolgokat adja elönkbe a' meg-gondolásra.

Elsőben: Hogy az a' Törvény, a' melly parantsolja vala a' Bálványimádót meg-ölettetni, nem tartozik a' Kereſztyénekre, és abból nem kell azt a' következéſt tsinálni, hogy tehát halálos bűntetésekkel és keménységgel kell azok ellen élni, a' kik tévelygésben vagynak; De a' felől mindazáltal tartozunk ellenek-állani azoknak, a' kik bennünket el-hajthatnának az ISTENnek igaz Tiſzteletétől és Ő-néki tartozó engedelmességünktől, mert az illyen Embereket Hitetőknek kell tartanunk, és el-kell ſzakaſztanunk az Eklésiának Társaságától az Egyházi Fenyitéknek gyakorlása által, a' miképen megmutatja Szent Pál az ő Leveleiben, és nevezetesen a' Kórinthusbéliekhez irott Levél. V. Réſzében, a' hol erre a' dologra alkalmaztatja Mósesnek ezeket a' ſzavait: *Ki-gyomláljad te közzüled a' gonoſzt.*

Másodſzor: Azt a' Törvényt kell meg-gondolnunk, a' melly a' 'Sidókat a' Papnak itélet-tételén való meg-állásra kötelezi vala, és halál alá veti vala azokat, a' kik annak engedelmeskedni nem akarnának.

Meg-kell tudnunk, hogy ez a' Törvény nem illeti vala a' Hitnek Ágazatit, és a' Vallásnak Tudományait; mivelhogy az ISTEN az ő Beſzédében úgy meg-ſzabott vala mindent, valamit e' réſzben hinni és meg-kell vala tartani, hogy nem vala ſzabad ſenkinek-is ettől a' Régulától akármi módon-is el-hajolni; Hanem a' külső Társaságbéli *Causák* felől való vala ez a' Törvény, a' mellyekben meg-kell vala nyúgodni a' Papnak vagy Birónak itélet-tételén, a' kinek hatalma vala arra, hogy végét ſzakaſz-

szakasztaná a' pernek, a' mellynek soha nem lett vólna vége, ha bűntetés nélkül lehetett vólna a' magános személyeknek engedetlenkedni azok ellen, a' kiket az ISTEN maga rendelt vala a' pernek el-végezésére.

Ma-is ekképen tartozunk a' Biráknak és a' Magyistrátusoknak alájok botsátani magunkat; és igy vagyon meg-parantsolva a' Keresztyéneknek-is, hogy engedelmesek légyenek ISTEN szerént az ő Lelki és Világi Igazgatóiknak.

Utóljára, meg-tetszik ebből a' Részből; Hogy a' Keresztyén Királyoknak és Magyistrátusoknak nem kell azt vélniek, mintha szabad vólna nékiek az ő Atyjokfiai ellen fel-fúvalkodniok, és az ő hatalmokat a' meg-gazdagúlásra, a' testi gyönyörűségben való élésre, és a' köz népnek el-nyomására fordítaniok: Hanem az az ő kötelességek, hogy magokat szelídségben és alázatosságban tartsák, az ő Népeiket igazsággal igazgassák, és mindenek felett az ISTENnek Törvényét jól megolvassák, és az nékiek szűntelen szemeik előtt légyen, hogy ahoz alkalmaztassák magokat.

XVIII. RÉSZ.

Az ISTEN meg-rendeli, mitsoda Részek légyen a' szent szolgálatban forgolódó Papoknak és Levitáknak az Áldozatokból és más Ajándékokból.

2. Tilalmazza a' Kananeusoknak babonás szokásaikat, és nevezet szerént a' Varáslókhoz való folyamodást.

3 Igéri, hogy fogná őket tanitani, Prófétákat támasztván nékiek, és kiváltképen egy Nagy Prófétát, a' kinek szavát mindeneknek kellene hallgatni. Utóljára, Jeleket ád-elő, a' mellyekről meg-lehetne esmérni az igaz Prófétákat és a' hamissakat.

I. 1-8. II. 9-14. III. 15-19. IV. 20-27.

TANUSÁGOK.

SZent Pál meg-tanit bennünket, hogy ez a' Törvény, a' melly a' Papoknak az Áldozatokból való részeket meg-határozza vala, azt mutatja; Hogy az ISTENnek akaratja mindenkor az vólt, hogy azok, a' kik az Eklésiának szolgálnak a' szent Hivatalban, az Eklésia által tartassanak és tápláltassanak.

2. Látjuk itten, hogy égre kiáltó istentelenség az ördöngősöktől tudakozódni, és varáslásokkal 's babonás tzérémóniákkal élni, és ezeket a' tetemes bűnöket nem kell semmi módon-is el-szenvedni azok között, a' kik az igaz ISTENT esmérik.

3. Vagyon ebben a' Réſzben nékünk egy meg-jegyzésre méltó Prófétziánk, a' melly az Uj Teſtamentomban a' Jésus Kristusra magyaráztatik; az tudniillik, a' mellyben az ISTEN azt igéri, hogy egy Nagy Prófétát fogna támaſztani, a' ki tudtokra fogná az Embereknek adni az ISTENnek akaratját, és a' kit egyedűl tsak kellene hallgatni az Anyaſzentegyházban.

4. Az ISTENnek az aránt való Parantsolatja, hogy ne hallgatnák a' 'Sidók a' hamis Prófétákat, azt mutatja; Hogy nem kell hinni, hogy mind azok, valakik magokat ISTENtől küldetteknek mondják lenni, valósággal azok vólnának, hanem azt akarja az ISTEN: Hogy a' Tanitókat és a' Tudományokat meg-visgáljuk azok ſzerént a' jelek ſzerént, a' mellyeket adott Ő-maga az Ő Beſzédében.

A' Kriſtus-is és az Apoſtolok erre intik nevezetesen a' Kereſztyéneket.

XIX. RÉSZ.

Vagynak ebben a' Réſzben Törvények; 1. A' Szabadságnak Városi felől, és annak meg-itélésének módja felől, mikor valamelly Gyilkosság fogna esni, akár kéſz akartva való, akár pedig akarat ellen való.

2. Az Örökségeknek Határai felől, és a' hamis Tanúknak büntetések felől.

I. 1-13. II. 14-21.

TANUSÁGOK.

EBből a' Réſzből meg-tanúlhatjuk; 1. Hogy ha Szabadságnak Városit rendelt vala az ISTEN azoknak, a' kik valakit történetből és gonoſz ſzándék nélkül meg-ölnének: De azt nem akarja vala, hogy büntetetlen hagynák, akármi ſzín alatt-is, a' kéſz akartva való Gyilkosokat.

Annakokáért a' Magyiſtrátusok és a' Birák tartoznak derekasan meg-tudakozni és megbüntetni a' gyilkosságoknak ezeket a' nemeit, ha nem akarják magokra és népeikre vonni az ISTENnek boſzſzú-állását.

2. Tanúlhatjuk ebből a' Réſzből, hogy égre kiáltó igazságtalanság az Örökségeknek Határit el-foglalni.

Harmadik dolog, a' mellyet meg-kell gondolni, illeti a' Tanúkat: Az ISTEN azt akarja, hogy mikor másként nem lehet, Tanúk által tudattassék-meg az Igazság; és azt parantsolja, hogy a' hamis Tanúk ugyan azon büntetéssel illettessenek, a' mellyre ſententziáztatták vólna azt,

azt, a' ki ellen hamis bizonyságot tettenek vala.

Ez a' Törvény meg-mutatja; Hogy adatott a' Biráknak hatalom az Isten' Törvénye által, hogy Tanúkkal és eskűttetéssel éljenek az Igazságnak ki-tanúlására: Azok pedig a' kik bizonyságtételre hivattattak, tartoznak az Igazságot meg-mondani.

És a' kik hamis Tanúknak lenni meg-esmértetnek, példás meg-bűntetést érdemelnek; és ha az Emberek őket meg-nem bűntetik, az Isten boszszút-áll az ő hamis hitűségekért és istentelenségekért.

XX. RÉSZ.

Ebben a' Részben Hadi Törvények vagynak; Tudni-illik: Mitsoda Intést tégyen a' Pap a' Néphez, mikor hadakozni kellene menni, és mikép tselekedjenek az Izraéliták azokkal a' Városokkal, a' mellyek alá fognának szállani, hogy azokat megvegyék.

TANUSÁGOK.

Méltók a' meg-gondolasra azok a' Hadi Törvények, a' mellyek vagynak ebben a' Részben. Az a' beszéd, a' mellyel a' Pap inti vala az Izraélitákat, mikor hadba mennek vala, arra emlékezteti vala őket, hogy tsak az Istennek segitsége által verhetnék-meg ők az ő ellenségeiket.

Innét ki-hozhatjuk azt; Hogy tehát a' mindeneket igazgató Isten adja a' szerentsés elő-menetelt a' Hadakozásban, és mikor a' Hadakozások méltó és törvényes okokon fudáltatnak: Bizonyosan reménylhetni az ő Felsége óltalmazását.

Az a' Törvény, a' melly szabadokká tészi vala bizonyos személyeket a' Hadba való meneteltől: Rendeltetett vala mind azért, mivel nem lett vólna igazság, hogy ők meg-fosztattatnának azoktól a' jóktól, a' mellyeket akarnak vala magoknak szerzeni, és azoknak mások vennék hasznát, mind pedig azért, mert félő vala, hogy effélék tsak kedvetlen menvén a' Hadba, bátortalanok ne lennének.

Az Isten azt akarja vala, hogy az Izraéliták a' Hadakozásban magok' meg-tartóztatásával és szelídséggel viselnék magokat; kedvezvén, a' mennyire tsak lehetne, az ártatlan személyeknek.

Ha a' 'Sidóknak illyen módon kell vala viselni magokat az ő ellenségeik aránt: A' Keresztyének sokkal inkább tar-

toznak magokat meg-tartóztatni, és meg-mutatni minden dolgokban azt, hogy ők a' Jésus Kristusnak Lelkétől vezéreltetnek, a' ki szeretetnek és szelídségnek Lelke.

XXI. RÉSZ.

Az ISTEN rendeléſt tészen az ollyan Gyilkosságnak el-tiſztitásának módja felől, a' mellyet ki tselekedett vólna, nem tudatnék; a' Hadban el-fogott Rab-aſzſzonnyal való Házasság felől; az Első-ſzülőtteknek igazságok felől; az engedetlen Fijaknak bűntetések felől; a' Törvény ſzerént halállal Meg-ölletettnek el-temettetése felől.

I. 1-9. II. 10-14. III. 15-17. IV. 18-21. V. 22-23.

TANUSÁGOK.

AZok a' Tzérémóniák, a' mellyeket rendelt vala az ISTEN az ollyan Gyilkosságoknak eltiſztitására, a' mellynek tselekedője nem tudatik vala, és az a' kőnyörgés és nevezetes vallástétel, a' mellyet a' Magyiſtrátusok mondani tartoznak vala az alkalmatossággal, igen világosan meg-mutatják azt; Hogy a' Birák nem lehetnek felettébb gondosok a' Gyilkosoknak kikeresésében és meg-bűntetésében, és ha azt nem tselekeſzik, az UR ISTEN ſzámot fog tőlők arról kérni.

A' Rabúl el-fogatott Aſzſzonnyal való Házasság felől és az Első-ſzülőtteknek igazságok felől való Törvényeknek a' tzéljok az vala, hogy meg-tartóztattatnának az Izraéliták az ő gonoſz indúlatjok és akaratosságok után való járástól, és a' Ház-népekben fenn tartatnék a' jó rend és az igazság.

Az a' Törvény, a' melly halálra ſententziázza vala az ő Atyjokhoz 's Anyjokhoz engedetlen Fiakat, bizonyitja ennek a' bűnnek tetemes nagy vóltát, és támaſzthat az ollyan gyermekekben, a' kik akképen tselekeſznek, az ISTENnek átkától való félelmet.

Utóljára, a' mit rendelt vala az UR ISTEN azok felől a' Gonoſztévők felől, a' kik a' Törvény ſzerént fognának meg-ölletetni, annak el-távoztatására való vala, hogy ne hagyattatnának [illegible] hóltt teſtek a' fene-vadak [illegible] meg-étettetésre, vagy [illegible] agokban való meg-emlétődésre ki tétetni; minthogy amaz kegyetlen embertelenségnek a' jele, ez pedig irtózásnak a' tzélja lett vólna.

Mi, ezeknek a' Gonoſztévőknek bűntetésének alkalmatosságával gondoljuk-meg a' mi URunk

URunk Jésus Kriſtusnak mélységes meg-alázódását, a' ki Kereſztfára feſzíttetett vala. Ezt a' jegyzéſt téſzi Szent Pál a' Galatziabéliekhez irtt Level. III. Réſz. mikor azt mondja: *A' KRISTUS meg-váltott minket a' Törvénynek átkától, mikor mi éretünk lett átokká; mert meg-vagyon irva: Átkozott, valaki Fánn függ.*

XXII. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben bé-foglaltatott Törvények vagynak az el-veſztett dolgok felől; az öltözetekben való illendőség felől; az oktalan állatok aránt való kegyelmességről; az épületekről; a' külömbőző nemeknek őſzve-egyelitéséről; a' ruházatokról; és a' Házas vagy Nőtelen Személyeknek bűntetéséről, a' kik tiſztátalanságba esnének.

TANUSÁGOK.

EZek a' külömbb-külömbbféle Törvények minket arra tanitanak:

1. Hogy köteles az Ember jó lelki-esmérettel viſzſza-adni a' meg-talált dolgokat annak, a' kihez tartozók.

2. Az a' Törvény, a' melly tiltja vala a' madár-fiakat az Anyjokkal együtt el-vétettetni a' fészekből, a' végre adatott vala, hogy a' 'Sidók ſzánakozó kegyelmességre ſzoktattatnának.

3. Tiltja az ISTEN, hogy az öltözet alatt el-ne titkolnák magokat, és az ő nemeknek ruháit el-ne változtatnák, miképen a' Bálványozók tselekeſznek vala; mert az illetlen, és a' tiſztességnek és a' ſzemérmetességnek-is ellene vagyon, és feslett ſzabadságra vihetne.

4. AZ ISTEN az akará, hogy a' Házaknak padlásin kőrőskörnyűl kőnyőklőt tsinálnának, azért mert a' 'Sidók Házaiknak tetejei laposak valának, és hogy el-távoztattatnék az, hogy onnét valaki le-ne esne.

5. Azok a' ſalangok vagy prémek a' mellyeket a' 'Sidók az ő ruháiknak ſzélein viselnek vala, és a' mellyek őket meg-külömbőztetik vala egyéb Népektől, a' végre valók valának, hogy őket meg-emlékeztetnék arra, hogy ők ISTENnek Népei vólnának, és az ő Törvényét tartoznának meg-őrizni.

Végezetre, külőnős figyelmetességgel meg-kell gondolnunk azt a' bűntetéſt, a' mellyet az ISTEN rendelt vala a' Házas és Házasságon kivűl élő Személyeknek, a' kik tiſztátalanságnak bűnébe esni fognának.

Abból látjuk; Hogy nem tsak a' Házasság-törés, hanem

a' Nőtelenségben való parázna-ság-is mindenik nagy bűn: A' kik azokba esnek, meg-kell őket bűntetni, és tartoznak azt a' gonoſzt, a' mellyet tselekedtenek, helyre hozni akár a' Házasság által, akár pedig minden egyéb lehető módok által; A' melly-is, azokkal a' bűntetésekkel együtt gondoltatván, a' mellyekkel fenyegeti az ISTEN a' tiſztátalanokat, el-vonhat ezektől a' gyalázatos bűnöktől, és indithat tiſztaságban való élésre.

XXIII. RÉSZ.

Azok a' Törvények, a' mellyeket ez a' Réſz magában foglal, vagynak;

1. Némelly bizonyos ſzemélyek felől, a' kiknek nem lehet vala az ISTEN' Népének Gyülekezetibe, ſem a' Magyiſtrátusi Tiſztre fel-vétettetni.

2. Az Izrael' Táborában, mikor Hadba mennének, meg-tartandó tiſztaságról.

3. Az Uraiktól el-futott Szolgákról; a' Tiſztátalanságról; a' Fogadástételekről; és utóljára, arról, a' mit ſzabad, vagy tilalmas vólna másnak jóſzágából el-venni.

I. 1-8. II. 9-14. III. 15-25.

TANUSÁGOK.

TAnúságúl ebből a' Réſzből, imé ezeket lehet ki-hozni:

1. Ha az ISTEN kiváltképen-való okokért ki-rekeſztette vala az Izrael' Népének Gyülekezetéből azokat, a' kiknek bizonyos fogyatkozások vólnának az ő ſzemélyekben, vagy pedig ſzületésekben: Tehát azok, a' kik a' bűnnek tiſztátalanságában bé-merültek, ſokkal inkább nem tartathatnak a' Kereſztyén Eklésiának Tagjainak, és az ISTEN azokat nem fogja bé-venni az ő Orſzágába.

2. Majd ſzinte azon elmélkedéſt tehetjük abból a' Törvényből, a' melly tzéloz vala arra a' Tiſztaságra, a' mellyet a' Sidók tartoznak vala az ő Táborokban meg-tartani, mikor Hadba mennének, és ennek a' Törvénynek okából, hogy tudni-illik, az ISTEN vólna az ő Táborokban.

A' valóságos Tiſztaság, melly a' Léleknek és az életnek Tiſztasága, ſokkal ſzükségesebb, és az ISTEN' jelen-vóltának meggondolása minket még erősebben kötelez arra való vigyázásra, hogy Ő Felsége ne lásson ſemmi tiſztátalan, vagy Őtet meg-bántható dolgot bennünk.

3. Látjuk itten tovább-is, a' mit már egynéhány izben megjegyzettünk: Hogy ha az ISTEN azt akarja vala, hogy a' Tiſztátalan-

talanság az Izraël' Népe közzül ki-tisztittassék: Tehát sokkal inkább gyülöli ő Felsége azt a' Keresztyénekben.

4. A' mi itten az aránt parantsoltatott, hogy az el-szaladott Szolgák visszsza-ne adatnának, tartozik a' szomszéd Nemzetségeknek szolgaira, a' kik felette nagy keménységben és kegyetlenségben tartatnak vala, és a' kik magoknak az Izraël' Földén keresnek vala menedékhelyet, és ottan akarnak vala lakni.

5. Az a' Törvény, a' melly tiltja vala az Izraélitáknak, hogy az ő Atyjokfiainak ne adjanak usorára, meg-engedi vala pedig, hogy az Idegenektől *interest* vennének: Tsak különösen a' 'Sidóknak adatott vala.

A' Keresztyéneknek e' tekintetben kötelességek az, hogy soha ne adjanak usorára, azoknak, és engedelmességgel kivánják-meg azoktól a' meg-fizetést, a' kiknek költsönt adtanak.

A' Fogadástételek felől, látjuk itten; Hogy vagyon az Embernek szabadsága reá, hogy fogadást tégyen, vagy ne tégyen: De mikor egyszer a' Fogadás meg-tétetett, semmi fel-nem szabadithat annak bé-tellyesitése alól, hanem ha valami gonosz dolog felől vólna.

Végezetre, annak a' Törvénynek, a' melly meg-engedi vala gabona-fejet szaggatni vagy szőlőt enni szükségekben a' 'Sidóknak az ő Felebarátjokéból, de tiltja vala abból el-vinni magokkal, a' tzélja egy részről az vala, hogy a' 'Sidók a' fösvénységtől és magok hasznához való felettébbi ragaszkodástól elszoktattatnának; más részről pedig az, hogy a' lopástól és igazságtalanságtól meg-tartóztattatnának, és el-távoztattatnék az, hogy annak szine alatt, hogy néhánykor meg-engedtetnék a' más jószágával élni, visszsza-ne élnének ezzel a' szabadsággal, és az ő Felebarátjoknak kárt ne okoznának.

XXIV. RÉSZ.

A' Feleségnek el-botsátásáról, és az új Házasoknak szabadságokról való Törvények; tovább, Zálognak vételéről, és adósságnak meg-kéréséről; Embert Lopóknak büntetéséről; Bélpoklosságról; Béreseknek jutalmáról; a' Törvénytételben való Igazságról, és a' Föld' Termésének bé-takaritásakor a' Szegények aránt való Gondviselésről.

TANU-

TANUSÁGOK.

MEg-kell jegyzeni a' Feleségnek el-botsátása felől való Törvényről, hogy az nem ád vala szabadságot mind azokra a' rendeletlenségekre, a' mellyek azután-való időkben bé-tsúsztanak e' tekintetben a' 'Sidók közzé; mivelhogy az ISTEN a' Házassági El-válást tsak éppen akkor engedi vala meg, mikor a' Feleség valami rút és gyalázatos dologban találtatott.

De jusson eszünkbe, a' mit az UR Jésus mond az Evangyéliomban, hogy a' Házassági Elválások a' 'Sidók között az ő szíveknek keménységéért el-türettetnek vala, de a Keresztyének között el-nem szenvedtetnek, és a' Házasságnak kötele fel-óldozhatatlan.

Meg-tanúlhatjuk itten tovább, hogy roszszúl tselekeszik, a' ki a' Zálognak vételében és a' Szegényekkel az adósságnak meg-fizettetésében keménységgel él; a' Munkásnak halogatás nélkül és jó Lelki-esmérettel meg-kell fizetnünk, és ISTEN előtt kiáltó bún meg-tartani azoknak béreket: A' Jövevényekkel, Özvegy-aszszonyi-állatokkal és az Árvákkal kegyelmesen kell bánni, azoknak igaz Törvényt kell szolgáltatni, és őket semmi gonoszszál nem kell illetni.

Végezetre, a' 'Sidóknak az aránt tétetett tilalmazás, hogy az ő mezeikben az el-hagyott kévéket fel-ne vennék, és az el-hagyatott szőlő-gerezdeket fel-ne szednék, arra tzéloz vala, hogy tanúlnának el-szokni a' magok javához illetlen módon való ragaszkodástól; és azt mutatja, hogy az ISTEN akarja, hogy a' Föld' Termésének bé-takaritásának idején meg-emlékezzünk a' Szegényekről, sőt azok aránt gyakoroljuk a' jótételt, minden a' végre magát elő-adó alkalmatossággal.

XXV. RÉSZ.

Az ISTEN módot tartatni parantsol a' Bűnösöknek meg-büntetésében; Tiltja fel-kőttetni a' nyomtató ökörnek szaját; Parantsolja, hogy mikor valamelly Ember magzatok nélkül meg-hal, annak az Atyjafia végye-el az Özvegyét, hogy a' meghóltnak neve meg-tartassék; Azt-is parantsolja, hogy igaz Mértékek légyen; és meg-hagyja az Izraélitáknak hogy az Amalékitákat el-törőljék.

TANUSÁGOK.

EZ a' Részz minket arra tanit; 1. Hogy a' Birák tartoznak igaz itéletet tenni, és a' bűnősöket

sőket meg-bűntetni, mindazonáltal módjával és emberi módon.

2. A' nyomtató ökörnek a' szájának fel-kőtését tilalmazó Törvény a' végre adatott vala, hogy tanúlnának a' 'Sidók emberségesek és igazság' szeretők lenni.

Tovább, még azt-is mutatja; Hogy, gondunknak kell azoknak tápláltatásokra lenni, a' kik másoknak haſznokért munkálódnak; a' miképen meg-jegyzi Szent Pál a' Kórinthusbéliekhez irt 1Level. IX. Részében, a' hol ezt a' Törvényt *citálja*, annak meg-próbálására, hogy azoknak, a' kik hirdetik az Evangyéliomot, vagyon jussok annak meg-kivánására az Eklésiától, a' mi nékiek szűkséges az ő tápláltatásokra.

3. Az a' másik Törvény, a' melly azt rendeli vala, hogy mikor valamelly Ember magzatok nélkűl meg-halna: Annak az Embernek Atyjafia venné-el annak Özvegyét, kűlönősen az Izrael' Népét illeti vala; és annak tzélja, vala a' Familiáknak és az Örökségeknek kűlömbségének meg-tartása.

4. Látjuk itten; Hogy a' kik tsalárdságban járnak, és nevezetesen, a' kik a' Mértékekben és Fontokban hamisságot és tsalárdságot tselekeſznek, útálatosak az UR előtt.

Utóljára, meg-kell gondolni, hogy az ISTENnek Parantsolatja a' felől, hogy az Amalékiták el-tőrőltetnének, a' kik igazságtalanúl meg-támadták vala az Izrael' Fijait, annak a' Népnek méltó és igaz meg-bűntettetésére való vala, és onnét láthatni; Hogy a' kevélység, a' kegyetlenség, és az igazságtalanság nem tetszenek az ISTENnek, és le-vonják az ISTENnek haragját egész Nemzetségekre, nem kűlömben, mint magános személyekre.

XXVI. RÉSZ.

Móses bizonyos Tzérémoniákat rendel, a' mellyeket meg-kellene az Izraélitáknak tartani, mikor az ISTENnek fel-vinnék az ő első 'sengéiket, és mikor az harmadik esztendőbéli Dézmát a' Lévitáknak és a' Szegényeknek ki-adnák.

Mind ezeknek a' Törvényeknek elől-számlálását Móses el-végezvén, inti a' Népet, hogy azokat meg-őrizznék, és bé-tellyesítenék az ő nevezetes igéreteket, mellyet tettenek vala akkor az aránt, hogy engedelmesek lennének az ISTENnek szavának; Igéri nékiek, hogy ha azt tselekednék, az ISTEN őket meg-

fogná áldani, és ők leg-bóldogabb Nép lennének e' földön..

I. 1-15. II. 16-19.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Részнek Olvasása igen épületes és sokra tanitható. Látjuk itten azt a' Könyörgést, a' mellyet az Izraéliták mondanak vala, és azt a' nevezetes Vallástételt, a' mellyel élnek vala, mikor bé-mutatják vala az ő Első 'Sengéiket és Dézmáikat.

Az ő ISTENtől való függéseknek ez a' Tzérémónia ollyan jele vala, a' mellyel meg-esmérik vala azt, hogy ők minden jókat, valamellyeket az ő Földök terem vala, tsak ő Felségének tartoznának kőszönni.

Valamiképen ők, úgy mi-is az ISTENnek tartozunk tulajdonitani mindent, valamivel birunk, meg-esmérni a' mi méltatlanságunkat, és meg-vallani, hogy mindenünk az ő Jóságától vagyon.

Ez az Első 'Sengék' bé-mutatásának Tzérémóniája tovább azt-is meg-mutatja, hogy az ISTEN akarja, hogy a' mi kegyességünknek és háládatosságunknak meg-bizonyitására, a' mi javainknak valamelly részetskéjét félre tégyük és azokat alázatossággal nékie ajánljuk, akár az ő szolgálatjára, akár pedig a' szükölködőknek fel-segéllésére; és egyéb aránt, meg-óltalmazzuk magunkat, hogy azokat valamelly tilalmas haszonra ne forditsuk, és ne éljünk azokkal az ISTENnek boszszantására.

A' Részнek vége felé látjuk, hogy az Izraéliták nevezetes módon igérvén, hogy meg-őriznék az URnak minden Törvényeit és azokat meg-tartanák: Az ISTEN-is őket bizonyosokká tévé a' felől, hogy őket kiváltképen-való Népének fogná tartani.

Tartozunk meg-őrizni, valamit nékünk az ISTEN parantsol; de mikor nevezetes Fogadásokat tészünk ő-nékie, ez a' kőteleztetés még el-múlhatatlanabbá lészen, és szinte, ez illyen igaz és méltó kőtelességünknek gyakorlása által tehetjük magunknak az ISTENT kegyelmessé, és vehetünk részt az ő aldásában.

XXVII. RÉSZ.

Meg-parantsolja az ISTEN az Izraélitáknak, hogy nagy köveket állassanak-fel az Ébál' Hegyén, és irják-fel azokra a' Törvénynek igéit, épi-

épitsenek ugyan ott Óltárt, és tégyenek áldozatokat.

Azután azt rendeli, hogy mondattassanak-el az Áldások a' Garizim' Hegyén, az Átkok pedig az Ébál' Hegyén; a' mellyekre az egéſz Népnek Ámént kell vala mondani.

I. 1-10 II. 11-26.

TANUSÁGOK.

EZ a' Réſz méltó a' meg-jegyzésre az Áldásokról, és az Átkokról, a' mellyeket parantsolt vala az ISTEN ollyan nagy kéſzülettel el-mondatni az egéſz Izrael' Népének jelenlétében és meg-egyezésekből.

Ez a' nagy kéſzületü Tzérémónia nem hágy minket abban kételkednünk, hogy azok, a' kik az ISTENnek Törvényét megtartják, ne vólnának tzéljai az ő áldásának és az ő jó-kedvének; és a' kik azt meg-rontják, az ő átkába és boſzſzú-állásába ne esnének.

Az ISTEN akará, hogy az itten elő-ſzámlált útálatos vétkek, a' mellyek-is a' leg-ſzörnyübbek, és nevezetesen a' Tiſztaság ellen való bűnök ki-neveztetnének, azért, hogy ezek kőzönségesek valának a' Kananeusok kőzött, és éppen ugyan ezekért a' tetemes bűnökért akará az ISTEN őket nem ſokára el-vetzteni: De meg-kell gondolnunk, hogy a' többi bűnök-is nem kevesebbé méltókká téſznek az ISTENnek átkára.

Azt-is meg-kell még jegyzenünk: Hogy ezek az átkok, azok ellen mondatnak vala, a' kik ezeket a' bűnöket titokban tselekednék.

Végezetre, jól meg-kell gondolnunk; Hogy akármelly igen rettenetesek valának ezek az Ébál Hegyen el-mondatott átkok: De még ſokkal rettenetesebbek azok, a' mellyeket az Evangyéliom hirdet; és ha a' 'Sidók magokat az ISTENnek boſzſzú-állása alá vetik vala, ezt felelvén: *Ámen* mindenik átokra: Mi-is hasonlóképen alájavetettük magunkat ISTENnek annyiban tett fogadásunk által, a' mennyiben Kereſztyének vagyunk; és annakokáért, el-nem kerülhetjük az ő boſzſzú-állását, ha azt a' fogadástételt engedetlenségünk által megrontándjuk.

XXVIII. RÉSZ. V. 1-44.

El-végezvén Móses az UR' Törvényeinek újra való elő ſzámlálását, igér az Izrael' Fiainak bőséget, békeséget és mindenfélé áldásokat, ha engedni fognának az ISTENnek Parantsolatinak; ellenben pedig fenyegeti őket drágasággal, dőghalál-

lal, haddal és végső bóldogtalanságokkal, ha engedetlenségbe és megkeményedésbe esnének.
I. 1-14. II. 15-44.

TANUSÁGOK.

KÖzönségesen szóllván, ez aránt a' Rész aránt ezt kell meg-jegyzenünk:

1. Hogy ezek az idő szerént-való Áldások és Átkok valának az Izrael' Népének állapotjához alkalmaztattak.

2. Hogy az átkok nem tsupa fenyegetések, hanem világos és tulajdonképen-való meg-jövendölése-is azoknak a' bóldogtalanságoknak, a' mellyeket sok izben ez a' Nép tapasztala, mikor engedetlenségbe és bálványozásba esik vala; az ISTEN őket meg-látogatván terméketlenséggel, szárazsággal, éhséggel, dőghalállal, haddal és más tsapásokkal, a' miképen a' szent Históriából látjuk.

3. Ámbár ezek az áldások és ezek az átkok kiváltképen-való módon a' 'Sidókra tartoznak vala: Mi-is tartozunk mindazáltal ezekről valójában elmélkedni, és meg-gondolni azt; hogy az ISTEN meg-áldja azokat, a' kik félik őket, de meg-bűnteti azokat, a' kik őtet boszszúsággal illetik, és az ő jótétemé-nyeivel viszsza-élnek; Ő lévén Fő URok minden teremtett dolgoknak, azokkal szolgáltat az ő Fijainak javokra, de a' Gonoszokon meg-nehezíti az ő ostorait.

A' hadak, az éhség, a' földnek terméketlensége, a' dőghalál, a' betegségek és minden más nyomorúságok az ISTENtől jőnek, és Ő Felsége szokta rend szerént azokat botsátani az Embereknek hamisságoknak és háládatlanságoknak meg-bűntetésére.

Végezetre, jusson eszünkbe az, hogy minékünk nem az idő szerént való áldások által és átkok által kell leg-inkább megillettetnünk; hanem Keresztyének lévén, a' jövendő életbéli jutalomnak reménylése, és bűntetésnek félelme ösztönözzön bennünket az ISTENnek szolgálatjára, és ő hozzá-való engedelmességre.

XXVIII. RÉSZ. v. 45-68.

Tovább való elő-számlálása az átkoknak a' mellyeket mond vala Móses az Izrael' Fiainak, fenyegetvén azokkal őket, ha el-hagynák az ISTENt, tudni-illik hogy ég alatt legbóldogtalanabb Nép lennének, az ISTEN őket az ő ellenségeiknek kezekbe adná, és ki-űzettetvén az ő hazá-

hazájokból, el-széleſztetnének ez egéſz Világon.

TANUSÁGOK.

LEg-inkább a' Móses' Könyveiben a' meg-jegyzésre méltó helyek között ez az el-olvaſtatott Szakaſz az egyik.

Látjuk itten mind azoknak a' bóldogtalanságoknak derekas leirását, valamellyek eſtenek a' következendő időkben a' 'Sidókon, mikor az ISTEN őket az ő ellenségeiknek kezekbe adta; és kiváltképen, mikor a' Tiz Nemzetségek el-szélleſztettenek az Assiriabéli Király által; mikor Jérusálem a' Babilóniabélik által meg-vétetvén, el-vitetének fogságra, és közzülők igen ſokak külömbb-külömbb időkben Egyiptomba mentenek-le, a' hol ſiralmas módon veſztenek-el; és végre, mikor a' Rómaiak el-puſztiták az ő Városokat és az ő Templomokat.

Látni itten azokat a' ſzörnyűségeket, a' mellyekre jutándók valának a' 'Sidók az éhség miatt; annyira, hogy az Anyák megennék az ő gyermekeiket, a' melly esett Samariának és Jérusálemnek meg-ſzállásakor. 2Kir. VI. 23. Siral. IV. 10.

Móses, ezen fellyül meg-jövendőli ennek a' Nemzetségnek fogságát, ez egéſz Világon való el-szélledését, és azt a' ſiralmas állapotját, a' mellyben még ma-is vagyon.

Nem lehet eléggé álmélkodni ezeken a' Jövendőléseken, a' mellyeknek régi vóltok tagadhatatlan és mindenek előtt tudva lévő, a' mellyek-is előre annyi ſok idővel meg-jegyzették vala azokat a' dolgokat, a' mellyeknek kell vala a' 'Sidókra következni annyi ſok ſzáz eſztendőkkel azután.

Leg-világosabb és leg-erősebb módon bizonyitják azok, a' Móses' Irásainak ISTENtől való ſzármazásokat. De, mi bennünk-is támaſzthatnak igen nagy félelmet, hogy az URat megne bántsuk, hogy az Evangyéliomban ki-adatott bűntetésekbe és átkokba ne essünk, a' mellyek nem kevesebbé bizonyosak és nem kevesebbé rettenetesek, mint ezek a' Törvénybéliek.

XXIX. RÉSZ.

Móses az Izraélitáknak ugyan Lelkekre ható módon eleikbe terjeſzti az ISTENnek ő vélek tselekedett kegyelmeit.

2. Meg-újitja a' Szövetséget ISTEN között és ő közöttök.

3. Világosan bizonyságot tészen, hogy ha meg-rontanák azt, az ISTEN ő reájok és az ő földökre legkeményebb itéleteit fogná szállitani, és őket például ki-tenné e' Világnak minden Népeinek. Ez a' Rész mint a' fellyebb-váló igen nagy figyelmetességre méltó.

I. 1-8. II. 9-18. III. 18-29.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk itten, mimódon Móses az ő halála előtt megújítá a' Szövetséget az ISTEN között és az Izrael' Fijai között az ő maradékaikkal együtt; Mimódon inté őket ennek a' Szövetségnek hűségesen való megtartására, végső veszedelmet jövendölvén és az ISTENnek átkát mind a' magános személyeknek, mind pedig az egész Népnek, ha meg-fognák rontani az ő fogadásokat és eskűvéseket, a' mellyeket akkor tettenek vala.

Ezeknek az erős Intéseknek annyival nagyobb hathatósságának kell mi arántunk lenni, hogy mi már tudjuk azt, hogy az Izraélitákon az ő engedetlenségbe való esésekért bé-tellyesítette az ISTEN mind azokat a' Fenyegetéseket, a' mellyeket Móses nékiek szóllott vala; az ő Nemzetségek ki-űzettetvén a' Kanaánnak kivánatos Földéről, és az a' Föld egészen elpusztittatván.

Ez minket annak meg-gondolására kötelez; Hogy az ISTEN mi-vélünk sokkal több kegyelmeket tselekedett, mint a' 'Sidókkal; az a' Szövetség, a' mellyet kötött Ő Felsége mi-vélünk a' Jésus Kristusban, sokkal-is szentebb és nagyobb hasznú: Mi ennek a' Szövetségnek meg-tartására magunkat mindnyájan nevezetes módon kötelezték, és igy; Ha hitetlenek találunk a' mi kötelességünkben lenni, és a' mi igéretünket megrontjuk: Semmi meg-nem óltalmaz bennünket azoktól a' bűntetésektől, a' mellyeket az ISTEN ollyan világosan hirdettet, és a' mellyekre mi-magunkat ki-tészszük.

XXX. RÉSZ.

Ennek a' Részнek három Tzikkelyei vagynak; 1. Azt igéri Móses a' 'Sidóknak, hogy ha meg-aláznák magokat, mikor az ISTEN őket megostorozná, meg-kegyelmezne nékiek ő Felsége.

2. Azt mondja, hogy nékiek igen könnyű vólna az ISTENnek Törvényét meg-tartani, mivelhogy az ő nékiek igen világos módon meg-jelentetett vólna, és vólnának nékiek minden szükséges eszközök annak meg-tartására.

Vége-

Végezetre, még-is egyszer kénszeriti őket az ISTENnek szeretetére és félelmére, nyilván bizonyságot tévén nékiek, hogy ha őtet elhagynák, méltán és bóldogtalan módon el-fognának veszni.

I. 1-10. II. 11-14. III. 15-20.

TANUSÁGOK.

EZ a' Rész e' következendő Oktatásokat foglalja magában.

1. Az ISTENnek az aránt való Igérete, hogy a' 'Sidókat helyre-állitaná, mikor ő hozzája meg-térnének, azt mutatja nékünk, hogy az ISTEN tellyes jósággal; az Embereket azért sanyargatja, hogy őket meg-alázza, és a' meg-térésre vezérelje, és ő midenkor kész kegyelembe venni a' bűnősöket, a' kik az ő tsapásaira meg-jobbúlnak és a' kik meg-térnek.

Tovább pedig ez az Igéret bétellyesedett, mikor az ISTEN viszsza-hozta vala a' 'Sidókat a' Babilóniai fogságból: De lészen egész bé-tellyesedése, mikor ez a' Nemzetség, melly még ma-is fenn-vagyon meg-fog térni.

2. Ebből a' Részből meg-tetszik, hogy az ISTENnek Törvényeit és Parantsolatit könnyű meg-tanúlni és gyakorolni, és annakokáért nem leszsz semmi mentségünk, ha meg-rontjuk azokat.

Ezt jelentik Mósesnek ezek a' szavai, a' mellyeket Szent Pál az Evangyéliomra alkalmaztat, Rómabéliekhez irtt Level. X. Részében: *E' Parantsolat nem titkoltatott-el te tóled, sem távol nintsen; hanem félette közel vagyon te hozzád, a' te szádban és a' te szívedben.* V. 11. 14.

3. Jól meg-kell jegyzeni Mósesnek ezt a' hatalmas és nevezetes Vallás-tételét, mellyet ezekkel a' szókkal tészen-ki: *Hogy ha el-fordúland a' te szíved, és nem engedendesz az ISTEN' Parantsolatinak, tudtotokra adom ma tinéktek, hogy általán-fogva el-vesztek. Bizonyságúl hivom ma ti ellenetek a' Mennyet és a' Földet, hogy életet és halált adtam elótökbe, áldást és átkot. Válaszszad annakokáért az életet, hogy elhess, hogy szeressed a' te URadat ISTENedet, és ragaszkodjál hozzája, mert Ö a' te életed, és életednek hoszszúsága.* V. 17. 18. 19. 20.

Akármi sem lehet már Mósesnek ezen szavainál erősebb és hathatósabb. És, imé igy szokta az ISTEN az Embereket az ő szeretetére és félelmére kötelezni; meg-inti őket, és szemek eleibe tészi a' jót és a' gonoszt. Melly úgy lévén, tsak ő rajtok áll, hogy az ő szeretetének

ténck gyümöltsét vehessék és bóldogok lehessenek; és ha elveſznek: ö-magok léſznek okai a' magok veſzedelmének és romlásának.

XXXI. RÉSZ.

Igéri Móses az Izraélitáknak a' Kanaán' Földének birását, és meg-erösiti Jósuét az ö hivatalában. Azt rendeli, hogy el-olvaſtassék a' Törvény minden hetedik eſztendöben az egéſz Nép elött.

Az ISTEN tudtára adja Mósesnek, hogy az ö halála után az Izrael' Fijai el-ſzakadnak az ISTENtöl, és akkor ö Felsége véghez vinné az ö fenyegetéseit. És néki azt parantsolja, hogy irjon egy Éneket, a' melly lenne emlékeztetö bizonysága ennek a' jövendölésnek, tégye azt a' Törvénynek Könyvével együtt a' Szövetségnek Ládájának óldalában, és mondja-el az Izraelnek minden Nemzetségei elött, a' kik a' végre öſzve-gyüjtetének.

I. 1-8. II. 9-13. III. 14-18. IV. 19-30.

TANUSÁGOK.

ÚJra elö-beſzélli Móses az ö halála elött az igéreteket, a' mellyeket ö tett vala az Izrael' Népének, biztatván öket, hogy bé-fognának menni a' Kanaán' Földére, és oda öket Jósué fogná bé-vinni; azért tselekedé pedig ezt, hogy azt a' Népet meg-bátoritaná, és inditaná az ISTENnek az ö félelmére.

2. Az ISTENnek az aránt adott Parantsolatja, hogy Móses irná-meg az ö Törvényét, és parantsolná-meg a' Papoknak, hogy azt meg-öriznék és olvasnák-el minden Izraélitáknak, Férjfiaknak, Aſzſzonyi-állatoknak, gyermekeknek és még a' jövevényeknek-is, a' végre, hogy ez a' Nép tanúlná félni az ISTENt; Világosan bizonyitja azt, hogy ſzükséges vólt az ISTEN' Beſzédének Irásba tétettetni: Az ö Akaratja az, hogy az olvastassék a' Népnek; és a' Vallásnak Szolgainak kötelességek annak esméretére juttatni minden idöskorú, minden nemü, és minden állapotú ſzemélyeket, hogy az ISTENnek igaz Tiſztelete meg-tartassék minden változtatás nélkül.

3. Az a' Jövendölés, mellyel Móses világosan meg-mondá halála elött, hogy az Izrael' Népe el-hagyná az ISTENt, és az a' nevezetes Bizonyságtétel, a' mellyet tön ez ellen a' Nép ellen abban az Énekben, a' mellyet ö el-monda és Irásban hagya: Igen világosan bizonyitja azt, hogy az ISTEN tudja a' jövendö dolgokat, és hogy Móses

ses ISTENtől ihletett vólt; kivált ha meg-gondoljuk azt, hogy minden, valamit ez a' Próféta előre meg-mondott vala a' 'Sidóknak, meg-történt rajtok.

Látjuk abból; Hogy azok, a' kiket az ISTEN az ő esméretével meg-világosított, és a' kikkel leg-több kegyelmeket tselekedett, gyakran meg-veszteget az ISTENnek igaz Tiszteletét és ő tőle el-szakadnak: De Ő Felsége soha nem hagyja büntetetlen azoknak engedetlenségeket és háládatlanságokat, a' kik ekképen viszsza-élnek az ő Bészédével és jótéteményeivel.

XXXII. RÉSZ. v. 1-18.

Ez itten a' Móses' Énekének első Része, a' mellyben mesterséges szóllásoknak formáival meg-irja,

1. Az UR ISTENnek az Izrael' Fiaihoz való kegyelmeit; és

2. Azoknak az ő bűneiket, a' mellyekkel fel-ingerlették, és fel-ingerlenék azután való időben-is az ISTENnek haragját.

I. 1-14. II. 15-18.

TANUSÁGOK.

EZ az Ének, a' mellyet mondott és irt vala Móses a' Szent Léleknek inditása által, hogy lenne nevezetes bizonyságtétel a' 'Sidóknak, a' következendő időkben; és a' melly leszsz mind Világ' végezetéig a' Szent Könyveknek ISTENtől való származásoknak ellene-mondhatatlan próbája, szolgálhat minékünk-is oktattatásunkra.

E' végre, meg-kell gondolnunk, hogy ha az ISTEN nagy szeretetet mutatott vala a' 'Sidók aránt, őket más Nemzetségektől el-választván, hogy ő Népei lennének, és kiváltképen-való jótéteményeket, és szabaditásokat adván nékiek: Mind ezeknél-is sokkal többet tselekedett mi érettünk, választván minket, hogy bé-állitana az ő Anyaszentegyházába, és mi reánk az ő leg-drágalátosabb áldásait töltvén-ki a' Jésus Kristus által.

A' mi itten mondatik a' 'Sidóknak háládatlanságokról és engedetlenségekről, az minket arra int; Hogy ne légyünk háládatlanok az URnak hozzánkvaló jóságiért, az ő ditsőségére forditsuk minden testi és lelki áldásokat, a' mellyekkel birunk, és soha viszsza-ne éljünk az ő jótéteményeivel az ő boszszantására, a' miképen tselekedének a' 'Sidók; hogy valamimódon őtet haragra ne ingereljük, és az ő igaz boszszú-

állásának munkáit ne vonjuk magunkra.

XXXII. RÉSZ. v. 19-52.

Ez itten a' Móses' Énekének további következendő Része. Megjövendöli, hogy az ISTEN az ő ítéleteit a' 'Sidókra fogná szállitani, az ő Bálványozások és egyébb bűneik miatt; el-hintené őket széllyel e' Világon; az ő helyekbe a' Pogányok fognának hivattatni; de mindazáltal egészen nem vesztené-el a' 'Sidókat, és egyszer ostán őszve-gyűjtené őket az ő el-széledésekből.

El-végezvén Móses ezt az Éneket, utólsó intéseit tészi a' Néphez, és az ISTEN néki azt parantsolja, hogy menjen-fel a' Nébó Hegyére, a' hol meg-kell vala ő-néki halnia. I. 19-44. II. 45-52.

TANUSÁGOK.

KÜlömbb-külömbbféle dolgok vagynak itten meg-jegyzésre valók.

Móses világosan azt mondja, elsőben; Hogy az ISTEN a' 'Sidókat az ő bűnöknek büntetéséül adni fogná az ő ellenségeiknek kezekbe, és el-szélleszténé őket e' Világnak külömbbkülömbbféle Tartományaiban, és a' Pogányokat el-fogná hivni az ő Szövetségére.

Ennek a' Népnek Hiſtóriája és az az állapot, a' mellyben még ma-is vagyon, meg-mutatja annak igaz-vóltát, valamit Móses meg-jövendölt vala, és szemeinkkel tapasztaltatja azt, hogy az ISTENnek Fenyegetései mindenkor bé-tellyesednek, mikor az Emberek fel-ingerlik az ő haragját; és azokat szokta Ő Felsége leg-nagyobb keménységgel meg-büntetni, a' kiket leg-inkább szeret.

2. Meg-jövendöli ebben az Énekben Móses, hogy az ISTEN nem fogja egészen el-vetni a' maga Népét, hanem azt még meg-fogná szánni, és egyszer meg-mutatná az egész Világnak szeme láttára a' maga hatalmát ennek a' Népnek helyre-állitásában.

Meg-lett ez, mikor viszszahozá az ISTEN a' 'Sidókat a' Babilóniai Fogságból, és tökéletesebben meg-lészen, mikor ismét bé-fognak állani az ISTENnek Szövetségébe.

Végre, ennek a' Részнek vége felé meg-jegyeztetett Intések, inditsanak minket arra: Hogy nagy figyelmetességgel és félelemmel meg-hallgassuk az URnak Törvényeit, azokat mindenkor előttünk tartsuk; megemlékezvén arról, hogy azokat az UR ISTEN tsak éppen a' mi bóldogságunkért adta, és a' mi-

képen

képen mondja Móses: *Nem hijába-való Ige ez, hogy meg-útáltatnék mi tőlünk, hanem ez a' mi életünk, és ez által hoſszabbitjuk-meg a' mi napjainkat, és ez által léſzünk tökélletesen bóldogok.*

XXXIII. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben vagyon a' Móses' Áldása, mellyet monda halála előtt az Izrael' Nemzetségére.

TANUSÁGOK.

KÖzönségesen azokról az Áldásokról, a' mellyeket monda Móses az Izrael' Népére, minekelőtte meg-halna, azt kell meg-jegyzeni; Hogy ő mind egyik Nemzetségnek ollyan módon ſzólla, hogy az ő ſzavai nem tsak azt emlékezetben hoznák, a' mi esett vala kőzzülők némellyeken annakelőtte való időben, hanem azt-is jelentenék, a' mi jövendőben fogna esni rajtok; azt az állapotot, a' mellyben lennének, és a' Kanaán' Földének azt a' réſzét, a' hol lakni fognának; a' melly-is világosan meg-mutatja azt, hogy ez a' Nagy Próféta Isten' Lelkének igazgatása által ſzóllott vala.

A' Simeon' Nemzetségének nintsen külőnős áldása itten, mivel az, a' kövétkezendő időben őſzve-egyelittetett és egyesíttetett a' Júda' Nemzetségével. Lásd Jósué XIX. 1. 9. 1Krón. IV. 24. 's követ.

Másodſzor: Ezekben az Áldásokban által-láthatni Mósesnek buzgóságát, a' mellyel viseltetik vala az Istennek Ditsőségéhez, valamint ſzintén az ő ſzíves ſzeretetét és nagy indúlatját, a' mellyel vala ez aránt a' Nép aránt, a' mellyre ollyan igen nagy gondja vala néki egéſz életében.

Azok, a' kiket az Isten másoknak eleibe-állitott, és kiváltképen a' kikre bizta az Eklésiának Igazgatását, tartoznak Móseſt kövétvén, ſzűntelen míg e' Világban vagynak, munkálódni az ő Atyjokfiainak idvességekért, és a' végre ſzolgálni az ő buzgó könyörgéseikkel, és nem külőmben minden lehető eſzközőkkel.

Harmadſzor: Meg-kell itten gondolni; Hogy akármelly drágalátosok vóltanak Mósesnek ezek az Áldásai, és akármelly igen buzgóságosak az ő Könyörgései; de a' kövétkezendő időkben azokat haſzontalanokká tette a' Sidóknak engedetlenségek, és egyſzersmind azoktól a' nagy jóktól meg-foſztatának,

valamellyeket Móses halála előtt nékiek kivánt vala.

A' honnét ezt kell mag-tanúlnunk; Hogy jóllehet a' kegyes Emberek és az ISTENnek Szolgai könyörögnek az Emberekért, és maga az ISTEN-is kész őket meg-áldani: Meg-foszlattathatnak ezeknek a' könyörgéseknek gyümöltseitől, és ettől az áldástól, ha azoknak akadályt tésznek az ő bűneik által.

Utóljára, Mósesnek végső szavai a' mellyeket monda, mikor a' Népnek szóllván leg-utólszor igy kiálta-fel: *Boldog vagy Izrael, kitsoda ollyan Nép mint te!* Támaszszanak mi bennünk annak a' mi bóldogságunknak eleven érzését, hogy mi még ditsőségesebb és hasznosabb módon vagyunk az ISTENnek Népe, hogy nem mint a' 'Sidók valának: Gerjesszenek szívünkben ISTENhez való buzgó háládatosságot, és inditsanak az ő szeretetére, az ő félelmére, és az ő ditsőítésére az ő Parantsolatihoz való állhatatos engedelmesség által, és az ő szolgálatjához való erős ragaszkodás által.

XXXIV. RÉSZ.

Ebben a' Részben vagyon Móses' Halálának Hiftóriája.

TANUSÁGOK.

MÓsesnek Halálában ezt a' kiváltképen való dolgot kell meg-jegyzeni, hogy ő még egész erejében lévén hala-meg. Ezt a' bóldog vénséget az ISTENnek áldásának kell tartani, a' mellyet engedett vala ő Felsége ennek a' szent Embernek.

De, a' mi leg-inkább méltó a' meg-jegyzésre, ez: Hogy az ISTEN őtet hirtelenséggel vette-ki e' Világból, el-temette, és a' hová tétetett az ő hólt teste, nem tudathatik.

Az ISTEN akára, hogy a' Halálában-is ennek a' Nagy Prófétának, a' ki ő-véle ollyan nagy társalkodásban vala életében, lenne valamelly rendkivűl való dolog és a' más embereknek halálától külömbőző, valamint szinte Énóknak és Illyésnek-is a' földről való el-távozásában; a' végre pedig hogy az Izrael' Fijai abból esmérnék-meg, azt, hogy Móses e' Világból való ki-menetelekor az ISTENhez ment vólna lakni, és őtet ő hűséges szolgájának tartanák.

A' mi tiszttünk, meg-betsűlnünk ennek a' szent Embernek emlékezetét, a' ki az ISTENnek Népének Meg-szabaditója és Törvény adója vólt és leg-nagyobb

gyobb a' Próféták között; és tartsuk tiszteletben azt a' Törvényt, a' mellyet ő vett az URtól és nékünk irásban hagyott.

Ezen felyül tartozunk az ő *virtus*ainak példáját; és nevezetesen az ő Hitének, szelidségének, buzgóságának és hűségének példáját követni, a' mellyel, a' mint az Irás mondja, szolgált ő az ISTENnek.

Végezetre, ha a' Móses tudományának hiszünk, hinnünk kell abban, a' kinek el-jövetelét meg-jövendölte és a' ki végheteten felyebb-való ő nálánál, az ő személyének ISTENsége, Tudományának mennyei vólta, Tudatételeinek ditsősége és életének szentsége által; tudni-illik a' mi URunk Jésus Kristusban, a' kinek légyen ditséret, ditsőség mind örökkön örökké. Amen. Itten végeződnek a' Móses' Könyvei.

JÓSUÉ' KÖNYVE.

Ebben a' Könyvben az iratik-meg, mimódon vették-meg az Izrael' Fijai a' Kanaán' Földét Jósuénak Vezérsége alatt. Bé-foglal pedig ez a' Könyv mintegy tizenhét Esztendőknek Históriját.

I. RÉSZ.

Az ISTEN meg-erősíti Jósuét az ő Hivatalában.

2. Jósué azt parantsolja a' Népnek, hogy készítsék magokat a' Jordánon való által-menetelre.

3. A' Rúben, Gád, és Manassé Nemzetségeinek a' kik már birják vala a' Móses' életében meg-vett Földet, azt hagyja, hogy segítsék a' többi Nemzetségeket a' Kanaán' Földének meg-vevésében.

A' Nép egész engedelmességre igéri magát Jósué aránt.

I. 1-9 II. 10, 11. III. 12-18.

TANUSÁGOK.

EBből a' Részből látjuk 1. Hogy az ISTEN Jósuét választa a' Móses halála után, hogy ő igazgatná az Izrael' Fijait, és bévinné a' Kanaán' Földére, és erre a' nagy igyekezetre szükséges méltósággal, erővel és bőltséggel őtet fel-ruházá.

Innét mi meg-ismérhetjük azt, hogy az ISTEN gondot tart mindenkor az ő-Népére és Eklésiájára; és mikor valamelly hűséges ſzolgait el-véſzi a' Halál által: azoknak helyében másokat támaſzt, és fel-öltözteti az ő Lelkének ajándékaival.

2. Az ISTENnek Jósuéhoz az aránt tett igérete, hogy őtet nem hagyná-el, tartozik minden igaz Hivekre; a' miképen Szent Pál tanitja a' 'Sidókhoz irtt Level. XIII. 5. a' hol azt mondja, hogy meg-nyúgodjunk az Iſteni gondviselésen, és megelégedjünk a' mi állapotunkkal, azért mert maga az ISTEN mondotta: *Nem hagylak-el tégedet, ſem el-nem távozom te tőled.*

De a' mi ISTENben való bizodalmunknak engedelmességgel és az ő Törvényeinek meg-tartásával kell együtt lenni; a' mint az világosan mondatik ebben a' Réſzben.

3. A' minémű engedelmességet mutatának Jósuéhoz a' Rúben, Gád és Manassé Nemzetségei, ſegitségül lévén az ő-Atyjokfiainak a' Kanaán' Földének meg-vevésében, az, minket arra tanithat; Hogy mi-is tartozunk magunkat a' mi Vezéreinknek alájok-vetni és engedelmeskedni; egymásnak minden igaz dolgokban ſegitségül lenni, és főképen az ollyanokban, a' mellyek az ISTENnek ditsőségére és egymásnak előmenetelére valók.

II. RÉSZ.

Jósué Kémeket küld Jérikóba, a' kik bé-ſzállának egy Ráháb nevű Aſzſzonynak házában, és az őket el-rejté és a' Kanaán' Földének állapotja felől tudositá. Ők pedig annak az Aſzſzonynak azt igérék, hogy meg-tartanák az ő életét; és Jósuéhoz viſzſza-térvén, meg-beſzéllék ő-néki, a' mit az ő útokban tapaſztaltanak vala.

TANUSÁGOK.

EBből a' Réſzből ezeket a' két kiváltképen való dolgokat kell meg-gondolni; 1. Hogy jóllehet Jósué bizonyos vólna benne, hogy az ISTEN a' Kanaán' Földét az Izrael' Fiainak fogná adni: még-is mindazáltal Kémeket küldé Jérikóba a' Tartománynak állapotjának megtudására, hogy arra a' hirre, a' mellyet a' felől hozni fognának a' Nép meg-bátorittatnék annak meg-vételére, és annak el-foglalására ſzükséges rendelések tétettethetnének.

A' honnét láthatni; Hogy az ISTENben való bizodalomnak nem

nem kell minket meg-akadályozni azokkal az eſzközökkel való élésben, a' mellyeket az okosság ád kezünkbe.

A' másik meg-gondolásra méltó dolog: a' Ráhábnak itten meg-iratott tselekedete. Az aránt azt kell meg-jegyzeni; Hogy ez az Aſzſzony, arról való bizonyos vóltában, hogy az ISTEN a' Kanaán' Földét az Izrael' Fijainak fogná adni, vétek nélkül tselekedheté azt, a' mit tselekedék; a' mellynek bizonyosan-való-hivése nélkül az ő Királyja és Hazája aránt való tselekedete feddésre méltó vólt vólna, és nem kellene azt követni.

Hanem, imé miben légyen ő nékünk példánk; Ebben tudnillik, hogy meg-mutassuk, mint ő, a' mi Hitünknek igaz vóltát a' tselekedetek által, a' miképen tanit Szent Jakab II. Réſz. midőn azt mondja: *Ráháb a' tselekedetekből esmértetett-meg igaznak lenni, mikor a' Követeket bé-fogadta vólna Házába, és más úton botsátotta vólna ki; mert miképen a' Teſt a' Lélek nélkül meg-hólt állat, azonképen a' tselekedetek nélkül való Hit meghólt állat.* ℣. 25. 26.

(:) (:)

III. RÉSZ.

Azt parantsolja Jósué az Izrael' Fijainak, hogy kéſzitsék magokat a' Jordánon való által-menetelre; Az egéſz Nép ſzáraz lábbal által-mégyen azon a' folyó-vízen, tsudálatos módon a' vizek meg-állapodván.

I. 1-13. II. 14-17.

TANUSÁGOK.

HIſtóriájában a' Jordánon való által-menetelnek, ezeket az ŏt Jegyzéseket kell tennünk:

1. Hogy ez a' Tsudatétel ſzolgála a' Jósué Hivatalának megbizonyitására, és az ő méltóságának meg-erősítésére, az Izrael' Népe előtt; az ISTEN az által meg-mutatván azt, hogy ő véle fogna lenni, a' miképen vala Mósessel.

2. Akará az ISTEN új jeleit adni ennek a' Népnek az ő kőzöttők való jelen-vóltának és óltalmazásának, és vélek azt egéſzen el-hitetni, hogy nékiek adná a' Kanaán' Földét.

3. Ennek a' Tsudának azzal, a' mi negyven eſztendővel azelőtt esett vala a' Veres Tengeren való által-menetelkor, nagy hasonlatossága eſzekbe juttathatja vala az Izraélitáknak azt a' nagy Tsudát, a' mellyet tselekedett vala az ISTEN az ő Atyjaiknak, és azt vélek el-hitet-

tetheti vala, a' kik azt nem látták vala.

4. Ez a' nagy állapot, a' melly meg-tudatott és meg-jegyeztetett annak a' Tartománynak Lakosaitól, arra-is haſznála, hogy kőzőttők a' félelmet el-terjeſztette, és a' Tartománynak megvételét könnyebbé tette.

Utóljára, azt kell meg-jegyzeni: Hogy mihelyt a' Papoknak lábaik, a' kik a' Szővetségnek Ládáját viſzik vala, meg-érték vólna a' Jordánnak vizeit: Meg-állának a' vizek.

Az által az ISTEN arra akarja vala az Izraélitákat tanitani; Hogy egyedűl tsak az ő Segitsége által vennék ők birodalmokba a' Kanaán' Főldét, és az ő kőzőttők való Jelenvólta tenné minden ő erejeket és ditsőségeket.

IV. RÉSZ.

Azt parantsolja az ISTEN az Izrael Népének, hogy a' Jordánon való által-menetelnek tsináljanak két emlékeztető jeleit; egyiket a' Jordánnak kőzepiben, a' másikat Gilgálban; és azt meg-jelentsék mire való az ő Fijaiknak.

A' Nép által-takarodván a' Jordánon, annak vizei folynak vala az ő elébbeni ſzokások ſzerént.

TANUSÁGOK.

AZ ISTEN azt parantsolá az Izrael' Fijainak, hogy a' Jordánon való által-menetelnek emelnének bizonyság-jeleit, a' mellyek ſzolgálnának a' következendő időkben ennek a' tsudálatos dolognak emlékezetének meg-tartására, és annak igazvóltának meg-bizonyitására.

Mi-is tartozunk az ISTEN minden Kegyelmeinek és az ő nevezetes Jótéteményeinek, és főképen a' Jésus Kriſtus által a' mi Váltságunkért tselekedett tsuda dolgainak emlékezetét meg-tartani és el-terjeſzteni.

2. Látjuk itten, hogy mindenkor a' vólt az ISTENnek akaratja, hogy a' gyermekek tanittatnának a' Vallásnak Hiſtóriáira és Tudományaira, hogy olyan módon jó idején ſzoktattatnának az URnak ſzeretetére és félelmére.

V. RÉSZ.

Négy dolgok vagynak meg-jegyzésre valók ebben a' Réſzben.

1. A' Kananeusoknak meg-ijedések az Izraélitáknak kőzelgetésére.
2. A' Népnek kőrnyűlmetéltetése.
3. A' Páſchának meg-kéſzitése.
4. Egy Angyalnak Jósuénak lett meg-jelenése.

I. 1. II. 2-9. III. 10-12. IV. 13-15.

TANUSÁGOK.

AZ a' Félelem, a' melly esett vala a' Kananeusokra, mikor meg-érték, hogy az Izraël' Fijai által-mentenek vólna a' Jordánon, az ISTENnek a' végre való eszközе vala, hogy azok a' Népek meg-rettentetnének; és ebben látjuk, miképen szokta az ISTEN előre a' dolgokat készíteni az ő Tanátsának végben-vitelére, és arra forditani az Embereknek szíveket a' melly felé ő-néki tetszik.

2. Azt parantsolá az ISTEN, hogy a' 'Sidók, a' kik környűltem metéltettenek vala a' Pusztában, környűl-metéltetnének a' Kanaán' Földére való bé-menetelkor; a' melly dolog által-is azt akarja vala elméjekre adni Ő Felsége, hogy nagy tisztességek vólna az ő-nékiek, hogy az Ő Népe vólnának, hogy az Egyiptombéliektől ditsőséges módon meg-kűlömböztettek vólnának, és nékiek adná azt a' Földet, az ő Szövetségének okáért, a' mellynek jegye vala a' Környűl-metélkedés.

Ugyan azon okért szerzék meg a' Páschát-is, a' honnan mi azt tanúljuk; Hogy az ISTEN akarja, hogy az ő Rendelései, még a' mellyek tsak a' kűlső kötelességeket illetik-is, derekasan meg-tartassanak.

3. A' mi itten mondatik, hogy a' Manna meg-szűnék, mihelyt ettenek az Izraéliták a' Kanaán' Földének gabonájából, azt mutatja vala, hogy a' Manna a' mellyet eddig ettenek vala, tsudálatos és az égből szállittatott eledel vólt; és ezután már az a' Föld szolgáltatna nékiek az életre szükséges dolgokat.

Végezetre, annak az Angyalnak meg-jelenése, a' kit Jósué láta, ő-néki új bizonyság vala az URnak óltalmazása felől, és el-hitetheti vala ő véle azt, hogy a' miképen az ISTEN az ő Angyala által vezérli vala az Izraël' Fijait a' Pusztában: Ugy tsalhatatlanúl bé-is fogná őket vinni arra a' Földre, a' mellyet igért vala az ISTEN nékiek.

VI. RÉSZ.

Ebben a' Részben vagyon 'a' Jérikó Városának meg-vételének Históriája, a' mellyben-is ezeket a' három dolgokat kell meg-jegyzeni.

1. Miképpen és mitsoda eszköz által adá az ISTEN ezt a' Várost kezekbe az Izraël' Fijainak.

2. Jósuénak parantsolatja, a' mellyet ki-ada az aránt, hogy minden

Lakosok el-veſztessenek, Ráhábon kivül, és a' prédából ſemmit el-ne vegyenek magoknak.

3. Az az Átok, a' mellyet ő monda arra, a' ki újra meg-fogná azt a' Várost épiteni.

I. 1-16. II. 17-25. III. 26, 27.

TANUSÁGOK.

A' Mit a' Jérikónak meg-vételének Hiſtóriájában meg-kell jegyzeni, melly vala a' legelső Város, a' mellyet meg-vettenek az Izraéliták a' Kanaán' Földén, ez: Hogy ők azt nem a' magok tulajdon erejek által vevék-meg, hanem ennek a' Városnak kőfalai az Istennek hatalma és jelenvólta által esének-le, a' mellynek-is a' Láda, melly a' Város körül hordoztatik vala, bizonyos jele vala.

Ez által az Izraélitáknak elsö Győzedelmek által az Isten nékiek azt akará meg-mutatni, hogy őket Ő állitaná-bé annak a' Földnek birásába, és annak-okáért Önéki tartoznának az ő jó előmenetelekért minden Ditsőséget adni, és ötet hűségesen ſzolgálni.

Azért-is tselekedé Ő Felsége, hogy a' Kananeusok esmérnék-meg azt, hogy ha ő reájok mennének az Izraéliták, tselekednék azt annak az Istennek Parantsolatjából és annak ſegitsége által, a' kit imádnak vala.

Meg-kell tovább ebben a' Hiſtóriában jegyzenünk Jósuénak és a' Papoknak Hiteket, a' kik azt tselekeſzik vala, a' mit az Isten nékiek parantsolt vala, és nem kételkednek vala benne, hogy az Isten nékiek kezekbe ne adná Jérikó Városát. Erre nézve mondja Szent Pál a' Zsidókhoz irtt Level. XI. Réſzében: Hogy *Hitnek által romlottanak-le a' Jérikó' kőfalai, mikoron azokat kerülték vólna hét napokig.*

Meg-tilalmazá az Isten az Izrael' Fijainak átok alatt, hogy ſemmit el-ne vennének a' Jérikó' prédáiból, és azt akará Ő Felsége, hogy ezt a' leg-előſzőr nyert prédát Ő-nékie ſzentelnék, hogy azzal meg-bizonyitanák azt, hogy tsak Ő-néki egyedül kőſzönhetnék ezt a' nyereséget, és mind a' többeket-is, a' mellyeket fognának ezután nyerni.

Parantsolá az Isten, hogy el-puſztittatnának a' Jérikónak Lakosai és a' többi Kananeusok; mellynek-is oka vala azoknak az ő ſzörnyü gonoſzságok: De Ráháb életben meg-tartaték, a' miképen azt ő-néki meg-igérték vala.

Az

Az Izrael' Fijainak ez aránt az Aſzſzony aránt való tselekedetek minket arra tanit, hogy jó lelki-esméretel meg-kell az Igéreteket tartani, és nem hagyja jutalmazás nélkül az ISTEN azoknak Hiteket, a' kik Ő benne hiſznek.

Végezetre, meg-kell tudni, hogy a' melly átkot Jósué az ellen monda, a' ki Jérikót újonnan meg-fogná épiteni, bé-tellyesedék hatſzáz eſztendők múlva, Áchábnak az Izrael' Királyjának idejében, a' miképen az meg-iratott a' Királyok Első Könyvének XVI. Réſz.

VII. RÉSZ.

Meg-verettetnek az Izraéliták Ai Város alatt, azért hogy egy Ákán nevű ember, az ISTENnek tilalmazása ellen, el-vett vólna a' Jérikó' prédáiból. Ákán Sors vetés által kinyilatkoztatik, és kővekkel agyon veretik.

I. 1-15. II. 16-25.

TANUSÁGOK.

NÉkünk ez a' Hiſtória ſok ſzép meg-gondolásra való dolgokat ſzolgáltat. Ákánnak tselekedetében, a' ki az ISTENnek világos tilalma ellen, az átok alá vettetett jóſzágból el-véve, látjuk, hogy a' földi jóknak ſzeretete és kivánása igen nagy bűnökre viſzi az Embert, és ſemmi nem ſzent azoknak, a' kiket ez a' gonoſz indúlat elfoglalt.

2. Az Izrael' Fijainak Ai Város alatt az Ákán' ſzentség-tőrése miatt való roſzſz elő-menetelek világosan meg-mutatja; Hogy egyetlen-egy Embernek bűne egéſz ſokaságra le-vonhatja az ISTENnek átkát; és az Igazságtalanság és tilalmas jóſzágnak tartása, meg-foſztják a' Népet az ISTENnek óltalmazásától.

3. Az a' tsudálatos mód, a' melly ſzerént Ákán ki-nyilatkoztatott ſors vetés által, az egéſz Izrael' Népét bé-tőltheti vala félelemmel, és az világosan bizonyitja; Hogy jóllehet a' Vétkezők magoknak azzal hizelkednek, hogy az Ő titokban tselekedett bűneik mindenkor titokban-is fognak maradni: De ſoha az ISTENnek tudását, ſem boſzſzú-állását el-nem kerülhetik, hanem hamarébb vagy későbbre Ő Felsége azokat megbűnteti.

4. Ákánnak ſiralmas vége azt mutatja; Hogy nem birja az Ember ſok ideig a' gonoſzúl keresett jóſzágot, és az átok nyomba követi az igazságtala-

nokat, a' ſzentség-tőrőket, valamit ſzinte azokat-is, a' kik okai a' botránkozásoknak és kőzőnséges romlásoknak.

Végezetre, meg-kell gondolni, hogy ez a' keménységnek példája ſzükséges vala, az Izraélitáknak arra való tanittatásokra, hogy ha meg-nem betsülnék az ISTENnek Tőrvényeit nem lenne bóldog elő-menetelek; és ő bennek félemnek támaſztására, abban az időben, a' mikor a' Kananeusokkal való Hadakozáſt el-kezdvén, nagy kisértetekre valának ki-tétetendők az ő Győzedelmeik által, a' mellyeket az ISTEN adandó vala nékiek.

VIII. RÉSZ.

Meg-veſzik az Izraéliták Ái Városát. Azután Jósué Óltárt épittet az Ébál' Hegyén, és el-mondatja az Áldásokat és az Átkokat az egéſz Nép előtt; a' miképen Móses halála előtt meg-parantsolta vala.

I. 1-29. II. 30-35.

TÁNUSAGOK.

HÁrom dolgokról lehet ebből a' Réſzből elmélkedéseket tennünk:

Az első ez; Hogy mihelyt ki-tiſztiták az Izrael' Fijai magok kőzzűl az átkot, Ákánt meg-bűntetvén: Az ISTEN nékiek mindjárt kezekbe adá Áit. Ez, ollyan példa, a' melly megmutatja azt; Hogy midőn az Emberek az ő bűneiket meg-esmérik, és meg-jobbitják, a' mint kell: Az ISTEN nékiek viſzſza-adja az ő jó-kedvét és óltalmazását.

2. Meg-kell jegyzeni, hogy az ISTEN, a' ki az Izrael' Fijainak Jérikót tsudatétel által és mintegy minden ő munkájok nélkűl adta vala kezeikbe: Akará, hogy Ái Városának megvételére hadakoznának; melly arra mutata, hogy ő-nékiek bizonyosoknak kell vala ugyan lenni az ISTENnek óltalmazásáról, de azért nem kell vala elmúlatni a' munkálkodáſt és a' vitézkedéſt az ő réſzekről.

Igy kell minékűnk-is biznunk az ISTENben, és élnűnk egyſzersmind az ő tőle rendeltetett eſzközőkkel-is.

Utóljára, Jósué, ezek után a' Győzedelmek után meg-iratá az ISTENnek Tőrvényeit, és el-mondatá az áldásokat és az átkokat, a' miképen Móses meghagyta vala.

Azért tselekedék ő ekképen, hogy engedelmeskedne annak, a' mit az ISTEN parantsolt vala, és hogy le-kőtelezné a' Népet az UR-

az URnak Törvényinek meg-tartására, és az ő hozzája-való hálátosságoknak meg-bizonyitására azon időben, a' mikor az ő Igéretei, a' mellyeket ő-nékiek tett vala, kezdenek vala bé-tellyesedni.

IX. RÉSZ.

A' Gibeoniták, félvén attól, hogy úgy ne bánna vélek az Izrael Népe, a' miképpen Jérikónak és Áinak Lakóival tselekedett vala, tsalárd móddal élnek a' végre, hogy ennek a' Népnek szövetségébe bé-vétessenek. Meg-tudatván az ő tsalárdságok: Jósué és a' Fejedelmek nem akarák, hogy meg-ölnék őket, azért, hogy az a' Szövetség Eskűvés által megerősittetett vólna; de őket szolgálat alá vetik.

I. 1-15. II. 16-27.

TANUSÁGOK.

NAgy figyelmetességre méltó ez a' Hiftória.

Látjuk ebben elősző́r, hogy jóllehet a' Gibeoniták hazugsággal és tsalárdsággal éltenek vala, hogy azzal Jósuét a' vélek való szövetkezésre vegyék; jóllehet Jósué őket ebbe a' szövetségbe bé-vette vala, az URtól tanátsot nem kérdvén, sőt nékik ollyan dolgot igért vala, a' melly ellenkező vala az Istennek a' felől ki-adott Parantsolatjával, hogy a' Kananeusok el-veſztetnének: Még-is mindazáltal minekutánna meg-kötötte ezt a' szövetséget, és a' Fejedelmek nékiek az Istennek Nevére meg-eskűdtenek, nem akará, hogy meg-ölnék a' Gibeonitákat, mikor az ő tsalárdságok ki-tudódék.

Ebből meg-esmérhetjük azt; Hogy igaz lélekkel meg-kell az Igéreteket tartani, kivált mikor ahoz Eskűvés járúlt; és az Eskűvésnek és az Istenségnek betsben való tartása kötelez bennünket azoknak bé-tellyesítésére, még mikor azok nékünk valamelly kárt okoznának-is, és tsalárdság által vettenek vólna-is reá bennünket; tsak hogy ollyan dolgokra kötelezzenek, a' mellyeket tselekednünk vagy el-múlatnunk lehet bűn nélkül.

Továbbá pedig, hogy a' mit Jósué ez alkalmatossággal tselekedék, az Istennek akaratjával meg-egyező vala, és hogy vétkezett vólna, ha masképen tselekedett vólna: Meg-mutatja az, hogy Saul Király akarván négyszáz esztendőkkel azután a' Gibeonitákat el-törleni, és közzülök némellyeket meg-is öletvén, az Isten azért megharaguvék, és az Izrael' Országára három esztendeig tartó

éhséget botsáta, és az nem-is ſzűnék-meg elébb, míg nem Saulnak hét fijai meg-ölettetének. 2Sám. XXI.

Azonban, meg-kell jegyzeni, hogy mivel a' Gibeonitáknak tsalárdságok bűntetéſt érdemel vala, és más réſzről-is méltán lehet vala hozzájok nem bizni: Jósué igazán és okosan ſzolgálatot vete reájok.

Az Isten akarja, hogy jó lélekkel meg-tartsuk az Eskűvéſt, és bé-tellyesítsűk a' mit igértűnk: De azt-is akarja, hogy előre magunkra vigyázzunk azok ellen, a' kik hazugsággal és tsalárdkodással élnek, és ha meg-nem bűntettetnek az ollyatének ezen a' Világon, a' jövendő Világban meg-fognak bűntettetni.

X. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben azoknak az öt Királyoknak meg-veretteteſeknek Hiſtóriája, a' kik a' Gibeoniták ellen hadakozni akarnak vala, azért, hogy azok az Izrael' Népével ſzövetséget kötöttenek vólna; elő-ſzámláltatnak több más Győzedelmek-is; a' mellyeket vett vala Jósué a' Kanaán' Földén.

I. 1-27. II. 28-44.

TANUSÁGOK.

Jósuénak, az öt Királyokon vett Győzedelmének Hiſtóriájában azt kell meg-jegyzenűnk:

Elsőben: Hogy Jósué ſegitségűl lőn a' Gibeonitáknak mególtalmazásában, akképen hiven meg-tartá a' ſzövetséget, a' mellyet vélek kötött vala; és még az Isten-is elő-vevé a' maga haragját azok ellen a' Királyok ellen, a' kik ő reájok haddal akarnak vala jőni, a' melly-is világosan meg-mutatja azt, hogy az Isten akarja vala, hogy meg-állanák a' Gibeonitáknak azt, a' mit nékiek igértenek vala.

Másodſzor: Jósuének nem lőn ez a' Győzedelme hadakozás nélkűl, de még-is nem másként, hanem az Istennek kiváltképen-való ſegitsége által esék az ő Győzedelme; mivelhogy az Isten ez alkalmatossággal két nagy Tsudákat tselekede; egyiket, a' Kananeusoknak nagyobb réſzét kőveknek esője által veſztvén-el; másikat, meg-állitván a' Napot Jósuénak könyörgésére, hogy lenne néki ideje az ő ellenségeinek kergetésére.

Illyen módon függenek minden mi bóldog elő-meneteleink főké-

főképen az Isteni Segedelemtől; és mindazáltal mindenkor egyben kell az Istenbe való bizodalommal kőtnünk a' mi munkánkat és minden szorgalmatosságunkat.

Különösen meg-jegyezhetjük abban a' Tsudában, a' melly esett vala, mikor a' Nap megállittaték Jósuénak kőnyőrgésére, és a' mellynek emlékezete meg-tartatott a Habakuk Próféta Könyvében III. Rész. 15. vers. minémű a' Hitnek és a' Kőnyőrgésnek ereje.

Végezetre, ezt a' kőzönséges elmélkedést kell itten tennünk: Hogy, Jósuénak mind ezek a' Győzedelmei, és az a' hamarság, a' mellyel a' Kanaán' Földét el-foglalá, igen világosan megmutatják azt, hogy az Isten vala ő véle.

Láthatni itt az Isten' Igéreteinek igazságát, a' mellyeket tett vala Ő Felsége az Izrael' Fijainak Móses által, a' ki őket bizatta vala, hogy az ő ellenségeik meg-nem fognának ő előttők állani, és az Isten ő-nékiek adná a' Kananeusoknak Földőket és Városaikat, hogy ők azokat birják.

Ezek a' meg-lett nagy dolgok azt bizonyitják; Hogy az Isten hűséges az ő Igéreteiben, Ő azoknak bé-tellyesítésére Mindenható, és az ő áldása mindenűtt vélek vagyon azokkal, a' kik ő benne biznak, és a' kik azt tselekeszik, a' mit ő parantsol.

XI. RÉSZ.

Jósué a' Kananeusoknak sok Királyjait meg-veri; hasonlóképen az Anakimoknak-is egy részét.

TANUSÁGOK.

MEg-jegyezhetjük ebben a' Részben; 1. Az Isten' Hatalmának tsudálkozásra méltó munkáit, és az ő Igéreteinek egészen való bé-tellyesedését, a' mellyek által magát kőtelezte vala, hogy az Izael' Fijainak adná a' Kanaán' Földét.

2. Meg-kell gondolnunk, hogy ha el-veszték a' Kananeusokat az Izraéliták: Azért tselekedék, mert az Isten akképen rendelte vala, hogy meg-bűntetné és el-tőrlené ezeket az útálatos Népeket, a' kik mindenféle gonoszságokban élnek vala, és meg-veszthetegethették vólna az Izrael' Népét.

Ennek meg-gondolása megmutatja, hogy a' mit az Izraéliták az Istennek világos Parantsolatjából tselekedtenek a' Ka-

Kanaán' Földének Lakosai aránt: Semmiképen nem ád szabadságot az üldözésre, semmivel sem inkább, mint a' Hadakozásban való kegyetlenségre és embertelenségre.

XII. RÉSZ.

Látni itt a' Kananeusoknak Királyjainak elő-számlálását, a' kik megverettettek valának, és a' kiknek Földök meg-vétetett vala Móses és Jósué által.

TANUSÁGOK.

LÁthatjuk ebben a' Részben, hogy az ISTEN, a' szerént, a' mint sok időtől fogva és sok izben meg-igérte vala, bé-állitá az Izrael' Fijait a' Kanaán' Földének nagyobb részének birásába; a' mellynek-is meg-vételét, a' melly Móses által kezdetett vala el, Jósué végezé-el.

Meg-tetszik azokból, a' miket ebben a' Jósué' Könyvében olvasunk, hogy ennek a' Földnek mindenik Tartománykájának, és minden egy kevessé nagyobbatska Városnak tulajdon Királyja vala, mivelhogy harmintznál többek számláltatnak, a' kik meg-verettetének. De az Izrael' Fijai még-is hatalmok alá hajták az ISTENnek Segitsége által, meg-áldván ő Felsége az ő Fegyvereiket, és még külömbbkülömbbféle Tsudákat-is tselekedvén az ő kedvekért.

XIII. RÉSZ.

Két Szakaszfzai vagynak ennek a' Résznek. Láthatni itten;

1. Azt, a' mi még hátra vala a' Kánaán' Földének meg-vételében.

2. A' Jordánon túl meg-vett Földnek a' Manassé Nemzetségének örökségül adatását.

I. 1-6. II. 7-33.

TANUSÁGOK.

TUdtára adá az ISTEN Jósuénak, ki már igen vén vala, száz esztendős lévén, hogy maradtanak vólna még Kananeusok, a' kik még ki-nem üzettettenek vólna, és a' kik még egy ideig birni fognák az ő Lakó-helyeiket.

Ekképen az ISTEN nem itélé jónak az Izrael' Fijait mindjárt az egész Kanaán' Földének egészen való birásába bé-állitani; azért pedig, mivel az Izrael' Fijai nem foglalhatták vólna el azt egészen, és mivel, a' mint másutt mondatott, a' Földnek egy része pusztán maradott vólna, és a' fene-vadak rajta meg-sokasodtanak vólna.

Tselekedé Ő Felsége azt azért-is, hogy az Izrael' Népét féle-

félelemben tartaná, és ezek által a' Népek által meg-oſtoroznáá mikor el-ſzakadna az Ő ſzolgálatjától; a' melly, valósággal meg-is lőn kűlőmbb-kűlőmbféle alkalmatosságokban.

De annakutánna kővetkezendő időkben a' Kananeusoknak maradványi, és nevezetesen a' Filiſteusok, a' kik az ISTENnek Népét ſok ideig el-nyomták vala, hatalmok alá vettettek néki, nevezetesen Dávidnak uralkodása alatt.

XIV. RÉSZ.

Az időben, mikor a' Kanaán' Földének fel-oſztása léſzen vala, Káleb azt kiváná, hogy az ISTENnek ő-néki tett igérete ſzerént adatnék néki Hebronnak Városa és határa; melly ő-néki oda-is engedteték.

TANUSÁGOK.

EBben a' Hiſtóriában az ISTEN' áldásának igen meg-jegyezhető példáját látjuk Káleben, a' ki annakelőtte való időben még Móses' életében, egy kevéssel az Egyiptomból való ki-jővetel után el-kűldetett vala Jósuéval a' Kanaán' Földének meg-nézésére és meg-kémlélésére, és a' ki bátoritotta vala az Izraélitákat annak a' Földnek meg-vételére, midőn a' többi Kémek őket attól ijeſztik vala.

Az ISTEN akkor Jósuénak és Kálebnek az ő kegyességeknek jutalmáúl azt igérte vala, hogy ő rajtok kettőjőkőn kivűl ſenki nem lenne az egéſz Nép kőzzűl a' melly Egyiptomból ki-jőtt vala, húſz eſztendősőn fellyűl, a' ki bé-mene a' Kanaán' Földére.

Tsak ők-is valának valósággal egyedűl, a' kik oda bé-menének, a' többi Nép meg-halván a' Puſztában, negyven eſztendők alatt.

Káleb bóldog és igen idős vénséget ért, még egéſz erejében. Az ISTEN néki adatá Hebronnak Tartományát, és azt akará Ő Felsége, hogy ez a' jutalom még az ő Maradékára-is által-ſzállana, és az, a' kővetkezendő időkben emlékeztető jele vala annak a' ſzent Embernek Hitének és buzgóságának.

Imé, miképen áldja-meg az ISTEN azokat, a' kik ő hozzá hűségesek, és miképen vagynak a' kegyességnek igéretei e' jelen-való életben, és a' jővendőben.

XV. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben és a' következendőkben a' XIX-dikig vagyon a' Jósué által Mósesnek halála után meg-vétetett Földnek el-oſztása a' kilentz és fél Nemzetségeknek. Elő-

ſzámláltatnak mindenik Nemzetségnek határai és Városainak neveik.

A' XV-dik Réſz elő-adja a' Júda Nemzetségének réſzét, a' mellyben Kálebnek és az ő Vejének Othnielnek-is vala örökségek.

Ki-tetſzik ennek a' Nemzetségnek jutott Városoknak és Faluknak nagy ſzámokból; hogy a' Júda Nemzetsége felette igen hatalmas vólt.

XVI. RÉSZ.

Az Éfraim' Nemzetségének és a' Manassé fél Nemzetségének jutott örökségek és réſzek.

XVII. RÉSZ.

A' Manassé Nemzetségének jutott örökségnek a' többi réſze a' Jordánon innét.

Az Efraim' és Manassé Nemzetségei igen ſzorossan lévén a' nékiek jutott földön, azt mondja nékiek Jósué, hogy tsináljanak tágasabb helyet magoknak a' Perizeusoknak földén, és a' Réfaimnak földén, és biztatja őket, hogy birni fognák azokat.

XVIII. RÉSZ.

A' Sátor Silóban helyheztetik, a' hol lőn az mintegy háromſzáz harmintz eſztendők alatt, Sámuel Prófétának idejéig. Azt parantsolja Jósué, hogy irnák-le a' Kanaán' Földét, a' melly még hátra vala, hogy el-oſztatnék a' Hét Nemzetségek közőtt, a' kik még nem vették vala el az ő réſzeket. Melly meg-léven, hozzá kezdének az oſztáshoz Silóban az ISTEN előtt.

Látni itten a' Bénjáminnak esett Örökséget.

XIX. RÉSZ.

A' Simeon' Nemzetségének esett Örökség, ℣. 1-9. A' Zebulon' Nemzetségének, ℣. 10-16. Az Issakárénak. ℣. 17-23. Az Aserénak, ℣. 24-31. A' Neftaliénak. ℣. 32-39. és a' Dánénak ℣. 40-46.

Az oſztás végben menvén, adának ISTEN' parantsolatjából örökséget Jósuénak, a' mellyben ő épité Timnát-Zéra Városát és abban lakék.

TANUSÁGOK.

EL-Oſztatása aránt a' Kanaán' Földének, imé ezeket kell meg-gondolni:

1. Minthogy az ISTEN adta vala az Izrael' Fijainak ezt a' Földet; Tehát annak El-oſztása-is az ő világos Parantsolatja által lőn, hogy akképen az egéſz dolog az ISTENnek tulajdon Halmából lévén intéztetett, kiki meg-állana rajta.

Ugyan ezen okra nézve lett vala ez az El-oſztás Silóban, a' Sátor előtt, Eleázár Fő Páp által, Jósué által, és a' Népnek Fejedelmei által, és ſors vetés által az ISTEN előtt.

2. Meg-kell jegyzeni, hogy a' ſors ſok Nemzetségeknek azon módon esett, a' miképen Jákób és Móses jővendőlték vala 1 Mós. XLIX.

XLIX. 5Mós. XXXIII. a' mellyis azt mutatja, hogy a' ſors-vetés az ISTENnek Gondviselése által igazgattatott.

3. Hogy a' Föld ekképen elosztatnék a' Nemzetségek között Jósuénak, Eleázárnak és a' Véneknek életekben, az ISTEN a' végre akará, hogy ne lennének kotzódások az Örökségeknek el-osztása aránt, és hogy meg-akadályoztatnék az, hogy a' Nemzetségek a' következendő időkben egymásét elne tulajdonitanák magoknak.

4. Sokat téſzen vala ez, az Országnak bátorságára és óltalmazására-is, mindenik Nemzetség a' maga haſznáért igyekezvén meg-tartani azt, a' mi őtet illeti vala.

5. Végezetre, ez az el-osztás ſzolgál vala a' Nemzetségeknek és Familiáknak kűlön-kűlön-való meg-tartására, a' mellynek fenn kell vala állani a' Messiásnak el-jöveteléig.

XX. RÉSZ.

Jósué rendel az ISTENnek parantsolatjából ollyan hat Városokat, a' mellyek mentségekre ſzolgálnának azoknak, a' kik valakit meg-találnának ölni nem akaratjokkal.

TANUSÁGOK.

REndelének az Izraelnek Fijai Mentségnek Városait a' Kanaán' Földén az ISTENnek az aránt ki-adott Parantsolatjával egyező módon.

Az által az ISTEN azokat akarja vala bátorságban helyheztetni, a' kik történet ſzerént és minden gonoſz akarat nélkül valakit meg-találnának ölni; és meg-akadályoztatni azt, hogy a' meg-őlettetnek haláláért annak atyjafijai boſzſzút ne álljanak.

Azonban pedig meg-kell jegyzeni, hogy minekelőtte azok, a' kik nem akaratjokkal tselekedtenek vólna gyilkosságot, bé-vétetnének a' Mentségnek Városiba, a' Biráknak végére kellett a' dolognak menni, és mikor a' Nagy Papnak halála után viſzſza-térnének-is hazájokba, ſzűkséges vala nékiek a' Törvényſzék előtt meg-jelenniek.

A' honnét látjuk; Hogy, ha tartoznak a' Birák óltalmazni az ártatlanokat, a' felől nem kell nékiek ſenkit-is, akárki légyen, ártatlannak itélni, hanem tsak jó fundamentomon.

Mindenek felett, nyilván láthatni itten azt; Hogy mikor Gyilkosságról és vérnek ki-on-

tásáról vagyon a' kérdés: a' Birák kötelesek igen derekasan meg-tudni a' dolgot, és minden lehető vigyázással élni, hogy a' gonoszság bűntetetlenül ne maradjon.

XXI. RÉSZ.

A' Léviták Jósuétól, Eleázártól és a' Népnek Fejedelmeitől azt kivánván, hogy a' szerént, a' miképen Móses meg-parantsolta vala, adnának nékiek Városokat az ő lakozásokra; ki-rendeltetnek nékiek negyven nyóltz Városok Hoftátjaikkal együtt.

TANUSÁGOK.

NEgyven nyóltz Városokat az Izrael' Népének Fejedelmei ki-rendelvén a' Lévitáknak lakozásokra, véhez vivék azt, a' mit az ISTEN nékiek meg-parantsolt vala Móses által.

Nem lévén a' Lévitáknak örökségek a' Kanaán' Földében, mint a' több Nemzetségeknek: Az Igazság hozza vala magával, hogy lennének ollyan Városaik, a' mellyekben lakhatnának.

Ezen kivül, akará az ISTEN, hogy ők az Országnak minden részeiben laknának, a' végre, hogy tanithatnák a' Népet, és tarthatnák azt rendben, és az ő Felsége Törvényeihez való engedelmességben.

A' minémű gondot visel vala az ISTEN akkor az ő Szolgaira, azt bizonyitja, hogy a' Kereszтyén Eklésia-is tartozik gondot viselni az ő Igazgatóira, hogy akképen ne légyen azoknak ez életre szükséges jók aránt fogyatkozások.

XXII. RÉSZ.

A' Rúben' és Gád' Nemzetségeiből és a' Manassé' fél Nemzetségéből való Izraéliták haza térvén az ő Földökbe, minekutánna segitségül voltanak vólna a' Kanaán' Földének megvételében, egy Oltárt épitének a' Jordán mellett. A' többi Nemzetségek azt meg-tudván, öszve-gyülének, hogy ellenek hadakozzanak; azt alitván, hogy más Isteni Tisztelet akarnának az ő Attyokfijai felállitani, azon kivül, a' mellyet az ISTEN rendelt vala.

De jól meg-értvén, hogy azoknak nem vólna az a' szándékjok: az a' Had azonnal le-tsendesittetett.

I. 1-10. II. 11-34.

TANUSÁGOK.

EZ a' Historia minket arra tanit; 1. Hogy soha nem kell hirteleneknek lennünk másoknak az ő tselekedeteiknek tsak a' puszta külső tekintetekből való kárhoztatására, mivelhogy vagynak ollyan dolgok, a' mellyek vétkeseknek látszanak, de valósággal ártatlanok; és mi-

és minekelőtte a' békességet felbontanánk és keménységgel élnénk, végére kell mennünk az igazságnak, és előszőr engedelmesebb módokat próbálnunk.

2. Által-láthatni ebből a' Hadakozásból, a' melly támadott vala az Izraelnek Nemzetségei közőtt, hogy a' Vallásnak alkalmatosságával támadni szokott meg-hasonlásoknak igen veszedelmes következései lehetnek; Tsekély állapotért soha nem kell meg-hasonlani; és Atyafiaknak kell mind azokat tartani, a' kik meg-tartják vélünk együtt az ISTENnek igaz szolgálatját, és a' Hitnek Fundamentomát.

Végezetre, meg-tetszik ebből a' Históriából, hogy a' két és fél Nemzetségbéli Izraéliták és a' többi Tiz Nemzetségek-is akkor még ragaszkodnak vala az igaz Isteni Tisztelethez, a' melly vala-is az oka, hogy a' békesség közőttők könnyen helyre állittatott.

Ez a' példa minket tanit; Hogy soha nem kell el-hajolni a' Vallásnak és az Isteni Szolgálat Tisztaságától, a' mellyet az ISTEN rendelt az ő Beszédében, és mikor valaki azon egy értelemben vagyon az aránt, a' mi a' Vallásban a' leg-szükségesebb: Könnyű mind a' többi aránt meg-egyezni.

XXIII. RÉSZ.

Jósué igen idős lévén és közel az ő végéhez, őszve-gyűjti a' Népnek Fejeit, és őket inti kemény Fenyegetésekkel az ISTENnek Törvényének meg-őrzésére, az ISTENnek hűségesen való szolgálatjára, és mindenek felett a' Kananeusokkal való meg-nem egyeledésre, és a' Bálványozásnak el-távoztatására.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ezekben az Intésekben, a' mellyeket tőn Jósué az Izrael' Fijaihoz minekelőtte meg-halna, az ő nagy buzgóságát és nagy kegyességét.

Meg-jegyezhetni azt-is, melly igen szereti vala ezt a' Népet, és melly igen óhajtja vala, hogy az igaz Vallás közőttők meg-tartatnék az ő halála után.

Azok, a' kik a' Népeknek igazgatására rendeltettek, hasznát vehetik ennek a' szép példának, és meg-tanúlhatják innét; Hogy az ő leg-főbb gondjoknak annak kell lenni, hogy a' kegyességet és a' Valláſt fel-állitsák, míg e' Világban élnek, és azon légyenek, hogy az ő utánnok következendők megtartsák azt az ő tisztaságában.

Jósuénak ezen Beſzédei és Intései még arra tanitanak minket; Hogy az, a' mi bóldogságot és bátorságot ſzerez a' Népeknek, az ISTENnek ſzolgálatjához és Tőrvényéhez való ragaſzkodás; és ellenben, az engedetlenség és az iſtentelenség az, a' mi távol viſzi az ő áldását, és le-vonja az ő itéleteit.

XXIV. RÉSZ.

Még egyſzer őſzve-gyűjti Jósué az Iraeľ Népét minekelőtte meg-halna, és eleikbe ſzámlálja, a' mitsoda dolgok eſtenek vala az ő Attyaikon és ő-magokon-is attól az időtől fogva, hogy az ISTEN Ábrahámot elhivta vala, az ő Kanaán' Földére való bé-menetelekig.

Meg-újitja a' Szővetséget az ISTEN kőzőtt, és ő kőzőttők, és kiváltképen való erős bizonyság-tétel által, és meg-ujitott igéretek által kőtelezi őket, hogy ſoha el-ne hagyják az ISTENnek Szolgálatját. Ennek a' Szővetségnek meg-ujitásának emlékeztető jelt tétet melly után meghal, mint ſzintén a' Fő Pap Eleázáris, Aronnak Fia.

I. 1-13. II. 14-25. III. 26-33.

TANUSÁGOK.

JÓsué az Izraélitáknak a' miképen emlékezetbe hozá mind azt, valamit az ISTEN ő vélek tselekedett vala Ábrahámnak és a' Pátriárkáknak idejektől fogva, mind az ő Kanaán' Földébe való bé-menetelekig: A' Kereſztyéneknek-is ſzűntelen elméjekben kell forgatni az ISTENnek minden nagy Jótétemények, hogy azok által indittassanak az ő-néki hűségesen való ſzolgálatra.

2. Ezek az erős és nevezetes ajánlások, a' mellyekkel ſzorgalmaztatja vala Jósué az Izraeľ Fijait, egynéhány izben kérdezvén tőlők: Akarnák-é az ISTENT igaz lélekből, és tellyes ſzívből ſzolgálni? Ezeknek meggondolására ſzolgáltatnak minékűnk alkalmatosságot:

1. Hogy az a' ſzolgálat, a' mellyet az ISTEN mi tőlűnk kiván, méltó és ſzűkséges; de ſzabad akarat ſzerént való és önként-való-is, és a' miképen mondá Jósué: Nékűnk kell az URat mi ISTENűnknek válaſztanunk.

2. Az ISTEN meg-inteti az Embereket és ſzemek eleibe terjeſzti nékik a' maga akaratját, és a' mit kell tselekedniek, hogy bóldogok lehęssenek.

3. Ő Szent és Boſzſzú-álló ISTEN, a' ki nem hagyja az ő tőle való el-ſzakadáſt és az engedetlenséget bűntetetlen; és annakokáért jól meg-kell gondol-

dolnunk, mire kötelezzük magunkat, mikor azt igérjük, hogy Ő hozzá hűségesek lészünk.

4. Az Izraélitáknak egynéhány izben való feleleteik és igéreteik, a' mellyekkel újra meg újra azt állaták, hogy ők soha el-nem fognák hagyni az URat, és hogy az ISTEN lenne bizonyság ő ellenek, ha hátra-állanának a' hűségben, a' mellyet Ő-néki igértenek vala: Juttassák eszünkbe azt, hogy mi-is magunkat nevezetes és sokszori igéretek által, és ISTENTŐL való el-hagyattatásnak és megvettetésnek bűntetése alatt kötelezték Ő-néki hűségesen való szolgálatra.

Utóljára, ezt lehet meg-jegyzenünk ebből a' Könyvből, hogy Jósué nagy időt érvén hala-meg, és nagy örömmel bé-vitte az Izrael' Fijait a' Kanaán' Földére, és őket az ISTENnek szolgálatjához való állhatatos ragaszkodásra fel-tett jó szándékban hagyá.

Igazán, az ISTENT-is szolgálák az Izraéliták Jósuénak, Eleázárnak és azoknak idejekben, a' kik látták vala az ISTENnek ezzel a' Néppel tselekedett tsuda dolgait: De a' Jósué halála után meg-veszte gették magokat.

Ez, azt mutatja; Hogy a' kegyes Személyeknek és az ISTENnek igaz Szolgainak életek felette igen haszálatos, és mindenkor nagy kárt vallunk benne, mikor az ISTEN azokat ki-vészi e' Világból.

BIRÁK' KÖNYVE.

A' Birák' Könyvében azoknak a' dolgoknak Históriájok foglaltatik-bé, a' mellyek estenek az Izrael' Népén, Jósuénak halála után az Éli idejéig, a' ki vála leg-utólsó Biró, mintegy Három-száz esztendők alatt.

A' Birák pedig valanak ollyan személyek, a' kiket az ISTEN rendkivül-való módon támaszt vala az Izraélitáknak az ő ellenségeiktől való meg-szabaditására, és az ő igazgatásokra.

I. RÉSZ.

I. RÉSZ.

A' Júda és a' Simeon Nemzetségebéliek tovább-is hadakoznak a' Kananeusok ellen, a' kik meg-nem hódoltattanak vala Jósué által; úgy mindazonáltal, hogy azokat el-nem vészték egészen. Ugyan azon dolog esék a' többi Nemzetségeknek örökségeikben.

I. 1-20. II. 21-36.

TANUSÁGOK.

AZ első dolog a' mellyet ebben a' Könyvben láthatunk ez: Hogy az ISTEN nem hagyá el az Izrael' Fijait azután, hogy Jósué meg-hólt, és tovább-is hatalmok alá veti vala nékiek a' Kananeusokat.

Mindazonáltal nem vesztè el azokat egészen, és majd mindenik Nemzetségekben birják vala a' Földnek némelly részeit; az ISTEN azt úgy akarván, a' végre, hogy ezek a' Népek lennének az ISTENnek kezében eszközök az Izraélitáknak meg-fanyargatására, mikor ők Ötet fel-boszszantanák.

Meg-is esett az sok izben valósággal, a' miképen ebben a' Birák' Könyvében láthatni. Egy kiváltképen-való Jegyzést tehetünk Adónibések felől, a' kinek kezeinek és lábainak nagy ujjait el-vágák az Izrael' Fijai, és a' ki hasonló módon tselekedett vala hetven Királyoknak.

Ez a' példa meg-mutatja; Hogy az ISTEN igaz Biró, és a' törvénytelen és kegyetlen Emberekre viszsza-forditja azt a' gonoszt, a' mellyet ők másoknak tselekedtenek vala.

II. RÉSZ.

Az Izrael' Fijai Bálványozásba esvén a' Jósué' Halála után, az ISTEN az ő Angyalát hozzájok küldi, hogy őket meg-feddené az ő engedetlenségekért; meg-is bűnteti őket érette, sok izben őket az ő ellenségeiknek kezekben adván; és mikor meg-térnek vala, támaszt vala Birákat az ő meg-szabadittatásokra.

TANUSÁGOK.

SOk derék Tanúságokat foglal-bé magában ez a' Rész, és kiváltképen ezeket a' Négyeket:

1. A' mi itten mondatik, hogy a' 'Sidók gonoszt tselekedének Jósuénak és a' Véneknek halálok után, és hogy ő utánnok más új Nemzetség támada, kik nem tudják vala az URat, azt mutatja; Hogy az Emberek könnyen el-felejtik az ISTENnek Jótéteményeit és a' magok kötelességeket: A' Nép gonoszszá lészen, mikor nintsen jó Vezélészen, mikor nintsen jó Vezére; és ez a' leg-nagyobb minden bóldogtálansagok között, a' mel-

a' mellyek valamelly Népen eshetnek, mikor tudni-illik az Isten el-véſzi a' jó Vezéreket és kegyes Elöljárókat.

2. Ebből a' Réſzből értjük, hogy az Isten a' 'Sidókat akarván meg-bűntetni, őket adá az ő ellenségeiknek kezekben, és az URnak Keze vala ő ellenek mindenűtt, úgy hogy felette igen nagy ſzorongatásban lenni látnák magokat.

Innét, által-láthatjuk azt; Hogy mikor el-hagyja az Ember az Istent, lehetetlen néki bóldogtalannak nem lenni, és hogy az ő óltalmazása el-távozik azoktól, a' kik őtet boſzſzantják.

A' Harmadik Tanúságot vehetni az Istennek a' 'Sidókhoz való nagy Jóságából. Látván Ő Felsége hogy Őtet el-hagyták vólna, és a' Bálványozásba merűltenek vólna, az Ő Angyalát küldé hozzájok, hogy ſzemekre hányná az ő hitetlenségeket; és mihelyt meg-esmérék és megſiraták az ő gonoſz tselekedeteiket: Meg-illetődék az ő megtéréſekre és ſirásokra, és támaſzta nékik Szabaditókat.

Az Isten a' Bűnősöknek tsak az ő meg-téréſeket és idvességeket keresi; azért inteti-meg őket, és az ő Intései mellett meg-is ſanyargatja az ő veſzſzejével, hogy őket magához hivja: De mihelyt látja, hogy igazán meg-alázták magokat, megengeſztelődik hozzájok.

Utóljára, kűlönös figyelmezés kivántatik arra, a' mi itten mondatik, hogy minekutánna a' Birák meg-halnak vala, és az Izrael' Fijai meg-nyúgoſznak vala: Azonnal ők el-hagyják vala azokat a' jó indúlatokat, a' mellyek bennek a' nyomorúságok alatt támadtanak vala; az ő bűneikre viſzſza-térnek vala, és azzal új tsapásokat vonnak vala magokra.

Imé, illyen az Embereknek állhatatlanságok: Könnyen viſzſza-élnek a' nyúgodalommal, és az meg-mutatja, melly igen ſzűkséges, hogy az Isten őket megdorgálja, és ottan-ottan fel-ſerkentse, hogy valamiképen a' jó állapot őket meg-ne veſztegesse és el-ne veſzesse.

III. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben vagyon 1. Az Izrael' Fijai között meg-maradott Nemzetségeknek elő-ſzámlálása, a' kik-is őket a' Bálványozásba ejték.

2. Az Izraelnek Három első Biráinak Hiſtóriájok; tudni-illik *Othniele*, a' ki vala leg-első Jósué után

és a' ki meg-szabaditá a' Népet a' Mésopotámiának Királyjának szolgálatja alól; *Ehudé*, a' ki meg-szabaditá azt a' Moábitáknak szolgálatjok alól, és a' *Sámgáré*, a' ki a' Filisteusoktól szabaditá-meg.

I. 1-8. II. 9-14. III. 15-30. IV. 31.

TANUSÁGOK.

EZ a' Rész minket ezeknek meg-gondolására kötelez;

1. Hogy az ISTEN a' Kananeusokat meg-hagyta vala az Izrael' Fijai között, hogy ezt a' Népet meg-próbálná és megostorozná ezek által a' bálványozó Nemzetségek által.

Ez példája annak az állapotnak, a' mellyben mi vagyunk ezen a' Világon: Az ISTEN mindenkor vet elönkbe gonoszokat, és ki-tészen bennünket kisértetekre, hogy minket magunkra való vigyázásra kötelezzen, és a' mi hűségünket megpróbálja.

2. Látjuk itten, hogy az Izrael' Népe öszve-egyeledvén és Sógorságot vetvén a' Házasságok által a' Kananeusokkal, ISTENnek világos tilalma ellen, és azoknak Bálványaikat imádván, az UR ISTEN öket azért ugyan ezen Népek által, és a' szomszéd Királyok által büntetté, hogy az ő kötelességekre öket viszsza-hozná.

Ebből azt kell meg-gondolnunk; Hogy a' gonoszokkal való társalkodás tetemes bűnökbe való esésnek oka; és az ISTEN az ő Igazsága szerént és az Emberekhez való szeretetéből öket meg-ostorozza, hogy tévelygésekből a' jó útra hozza, és az ő bűnöknek büntetését ugyan azon bűneikben találtatja vélek.

3. Mikor a' 'Sidók meg-esmérték vólna az ő vétkeiket és az URhoz kiáltanának: Küldenékiek Szabaditókat.

Meg-mutatja ez, melly igen hasznos az Embereknek meg-sanyargattatniok, és minémű az ISTENnek az ő könyörületessége azokhoz, a' kik az ő tsapásaira meg-jobbúlnak.

4. A' mi itten meg-jegyeztetett, hogy mihelyt meg-nyúgosznak vala a' 'Sidók, azonnal újra gonoszt tselekesznek vala: Arra tanit minket, hogy a' külső jó állapot igen veszedelmes, és a' nyomorúság' szenvedés nékünk igen szükséges.

Utóljára, egy különös jegyzést kell tennünk Ehudnak tselekedetiről, a' ki meg-ölé Eglont a' Moábitáknak Királyját. Ez a' tselekedet vétkes lenne, ha

Ehud

Ehud az ISTENnek Parantsolatjából nem tselekedte vólna; Annakokáért nem kell rajta építeni, és nem kell ezzel a' példával viſzſza-élni valamelly hasonló dolognak tselekedésére ſem a' tőrvénytelen és nyomorgató Fejedelmek ellen, ſem más akárki ellen-is.

IV. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben Déborának Hiſtóriája, a' ki itéli vala az Izraélitákat Sámgárnak halála után, és a' ki meg-ſzabaditá őket Bárákkal egyűtt a' Hásornak Királyjának Jábinnak kegyetlen uralkodása alol.

TANUSÁGOK.

FŐképen három dolgokat lehet gondolóra venni ebben a' Réſzben:

Az elsŐ ez; Hogy az Izrael' Fijai ismét vétkezének az ISTEN ellen, és az ISTEN, hogy őket meg-bűntetné, veté Jábinnak Hásor' Királyjának hatalma alá, a' ki-is őket nyomorgatja vala húſz eſztendők alatt.

Ekképen ſzoktanak az Emberek jó állapotjokban el-felejtkezni a' gonoſzokról, a' mellyeket ſzenvedtenek vólt, és azzal újabbakat és nagyobbakat vonnak magokra, az Ő bűneikre való viſzſza-térések által.

Másodikat ezt kell meg-gondolni; Hogy az ISTEN kegyelemre hajtatván az Izraélitáknak kiáltások és meg-térések által, őket meg-ſzabaditá Débora által, a' ki az időben őket itéli vala.

Hogy az ISTEN ezt az Aſzſzonyt válaſztotta vala: Abból azt kell vala az Izraélitáknak meg-tanúlni; Hogy tsak egyedűl az ISTENnek kőſzőnhetnék ők az Ő meg-ſzabadittatásokat, és innét mi azt látjuk: Hogy az ISTEN mindenféle eſzkőzőkkel, még a' leg-erőtlenebbekkel-is ſzokott élni az Ő tzéljának végben-vitelére.

Harmadſzor: A' mi illeti Jáhelnek tselekedetét, a' ki megőlé Siserát aluvásában, kinek ſzálláſt adott vala, és a' kivel Ő és az Ő népe békességben valának: Ez a' tselekedet egyátaljában kárhoztatandó magában, és nem kell kővetni, jóllehet az ISTEN azzal akara élni eſzkőzűl az Ő Népének ellenségeinek egéſzen való el-veſztésére.

V. RÉSZ.

Débora egy Énekkel áldja az URat, minekutánna győzedelmet vett vólna Bárákkal a' Hásornak Királyján. Magaſztalja pedig az ISTENnek Hatalmát, kivált azt a' nagy ſzabaditáſt

a' mellyet az ő Népével tselekedett vala.

Ez az Ének mesterséges beszédekkel és ollyan szóllásoknak formáival vagyon készitve, a' mellyekkel mi nem szoktunk élni, azért-is homályos egy kevéssé.

TANUSÁGOK.

DÉborának ez az Éneke megmutatja, hogy ő nem kevesebbé vala az ő buzgóságáról nevezetes, mint vitézségéről és okosságáról; melly dologban szolgáljon ő például, a' mint az Aszszonyi Nemből lévő Személyeknek, úgy a' Méltóságra Emeltetteknek-is, és tanúljanak tőle az ISTENben bizni egyedül, és ő-néki adni a' Ditsőséget minden ő bóldog elő-menetelekért.

Továbbá pedig meg-tetszik innét; Hogy igen régi szokás az ISTENt kőzönségesen ditsérni Énekekkel mikor valaki ő tőle nevezetes jótéteményeket vett.

Ezt kell minékünk-is tselekednünk buzgósággal és hálódatossággal, nem tsak az ő külső jótéteményeiért, hanem kiváltképen a' Lelki Kegyelmeknek és Szabaditásoknak meggondolásából; az ISTEN' Hatalmának és Jóságának tulajdonitván minden jót, valamellyben részünk vagyon, és azért kőzönseges és nevezetes Ditséretekkel és áldásokkal magasztalván ötet.

VI. RÉSZ.

Ennek a' Résznek négy Tzikkelyei vagynak:

Az elsőben látni az Izraélitáknak ISTENtől való el-pártolásokat, és azért büntetésül a' Midiánitáknak hatalmok alá való vettetéseket, nem külömben egy Próféta által való megfeddetéseket.

A' másodikban látni Gedeonnak hivattatását, a' ki az Izraelnek ötödik Birája vala.

3. Gedeonnak buzgóságát, mellyet meg-bizonyita, le-rontván a' Baálnak óltárát.

4. A' negyedikben vagyon a' gyapjún esett tsuda.

I. 1-10. II. 11-24. III. 25-35. IV. 36-46.

TANUSÁGOK.

ITten, leg-elsőben meg-kell gondolni, az Izraélitáknak újabb gonosz tselekedeteket, a' mellyben látjuk, minémű hamarsággal visszza-tér vala ez a' Bálványozásra, ellent nem állván mind azok a' tsapások, a' mellyeket szenvedett vala már, és azok a' szabaditások, a' mellyeket az ISTEN engedett vala néki.

2. Az ISTENnek Büntetését, a' mel-

a' mellyel azért őket meg-bűnteté, adván azt a' Népet a' Midiánitáknak kezekbe, a' kik-is őket igen meg-nyomorították és nagy inségekre juttaták.

És harmadſzor, az ISTENnek Jóságát, melly ſzerént, mikor ő hozzá kiáltának, Prófétát küldé hozzájok, a' ki őket intené a' meg-térésre; és fel-inditá Gedeont, hogy lenne nékiek Megſzabaditójok.

Ez a' Hiſtória meg-mutatja nékünk, minémű ſzokott lenni rend ſzerént az Embereknek gonoſzságok és háládatlanságok az ISTEN aránt; Meg-jegyezhetni abban a' nyomorúságoknak ſzükséges vóltát és gyümöltsét, és tapaſztalhatni az URnak könyörülő vóltát azokhoz, a' kik alázatossággal folyamodnak ő hozzája.

Meg-kell jegyzeni, hogy mikor Gedeont az URnak Angyala meg-ſzóllitá, és néki azt mondá, hogy az ISTEN ő véle vólna, nem hiheti vala Gedeon, hogy az UR az ő Népével vólna abban az időben a' mikor azt a' Midiániták ollyan kegyetlen módon nyomorgatják vala: De az URnak Angyala a' felől mégis azt igére nékie, hogy az Izraéliták ő általa fognának megſzabadittatni az ő keserves nyomorúságokból.

Az ISTENnek Anyaſzentegyháza és az ő Fijai néhánykor ollyan állapotban vagynak, hogy úgy látſzik, mintha nem vólna többé az ISTENnek reájok gondja; De ſoha nem kell kétségbe esni az ő ſegedelme felől: Sőt ez illyen meg-ſullyosodott állapotokban vagyon az ISTEN leg-közelebb az ő meg-ſzabaditatásokra.

Azok a' két tsuda dolgok, a' mellyeket az ISTEN tselekedék; egyiket, a' húsnak és a' kovaſztalan kenyereknek tűz által való meg-eméſztetésével, a' mellyeket tudni-illik Gedeon kihozott vala az Angyalnak; a' másikat pedig a' Gyapjún, Gedeonnak kérésére, két izben tett jelek által, arra valók valának, hogy az ISTEN' Népének ez a' Vezére bizonyossá tétetnék az ő óltalmazása és ſegedelme felől.

Végezetre, nyilván vagyon ebből a' Réſzből, hogy Gedeonnak nagy kegyessége, alázatossága és Hite vala. Láthatni jeleit azoknak az Angyallal való beſzéllésében, de mindenek felett mutata nagy buzgóságot a' Baál óltárának le-rontásában.

Által-láthatni ebből a' példából; Hogy a' kegyesség és az alázatosság, meg-állhatnak együtt a' Vitézséggel, és az Isten mellettek vagyon és segitőjök azoknak, a' kik az ő Ditsőségét óltalmazzák.

Ugyan-is, jóllehet Gedeon a' Baálnak óltárának le-rontásával magát nagy veszedelemre vetette vala: még-is azért semmi gonosz ő rajta nem esett, valamint szinte az ő Atyján Joáson-is.

VII. RÉSZ.

Azt parantsolja az ISTEN Gedeonnak, válaszszon háromszáz Embereket az Izraelnek egész Táborából, és azt igéri, hogy azok által rontja-meg a' Midiánitákat.

Gedeon effelől a' Győzedelem felől meg-erősíttetik egy álomnak hallása által, a' mellyet egy Midiánita Vitéz álmodott vala és beszéll vala az ő Társának. Melly után reájok üte a' Midiánitákra, és őket egészen elveszté.

I. 1-8. II. 9-15. III. 16-25.

TANUSÁGOK.

TApasztalhatni ebben a' Históriában az Isteni Gondviselésnek egészen kiváltképen-való szép jeleit.

Nyilván meg-tetszik az, elsőben, ebben; Hogy az Isten mind azokat az Izraéliták közzül viszsza-küldeté, valakik félelmesek valának, és a' kik azután az Izrael' Táborában még maradtanak vala, azokból csak háromszázat vitete-el a' hartzra; Melly-is igen világosan azt mutatja vala, hogy a' Gedeon' Győzedelme csak az Istentől származna.

2. Az Isteni Gondviselés forog vala abban az Álomban, a' mellyet egy Midiánita Vitéz álmodott vala, és a' melly egy részről szolgál vala az Izrael' Népének ellenségeinek meg-rémitésére, más részről pedig Gedeonnak és az ő véle lévőknek bizodalommal való bé-töltésére.

3. Mindenek felett azt kell meg-jegyzeni; Hogy a' Midiániták meg-rettentetének és megfutamtatának a' Kürtőknek hallására és a' Lámpásoknak látására, a' mellyeket a' Gedeon' Vitézi kezeikben tartanak vala; melly-is annyira meg-zavará a' Midiánitákat, hogy magok egymást öldösnék.

Ezek az Isten' Hatalmának igen jeles bizonyságai, és azt mutatják vala, hogy ő hartzol vala a' maga Népe mellett.

Azt-is meg-esmérhetjük ebből; Hogy az UR gyakorta olyan eszközök által tselekeszi a' maga

maga munkáját, a' mellyek külső tekintettel leg-erőtlenebbek; a' gonoszokat pedig ő Felsége és az Anyaszentegyháznak ellenségeit önnön-magok által rontja-meg; és minekutánna megostorozta és meg-szányargatta a' kiket szeret, mindenkor vagynak néki eszközei azoknak megsegítésekre és meg-szabaditásokra.

VIII. RÉSZ.

Gedeon minekutánna az Éfraimitákat le-tsendesítette vólna, tovább-is követi az ő Győzedelmét a' mellyet a' Midiánitákon vett vala, és megbünteti Sukkóthnak és Pénuelnek Városait, a' mellyek nem adtanak vala eledelt az ő Vitézeinek.

Ez után a' nagy Győzedelem után az Izraéliták őtet Királlyá akarák tenni, de ő azt fel-nem vállalá.

Egy Efódot tsináltata, és az Izrael' Népe nyúgodalomba vala az ő életében; Halála után pedig ismét Bálványozásba esének az Izraéliták. I. 1-21. II. 22-35.

TANUSÁGOK.

ITten meg-jegyezhetjük elősőr, Gedeonnak szerentsés elő-menetelét, mellyet az ISTEN továbbra-is engede ő-nékie, és a' Midiánitákon való tellyes győzedelmét.

2. A' Sukkóth' és Pénuel' Lakosainak méltó büntetéseket, a' kik nem adának eledelt az ő Táborának, és őtet tsúfsággal-is illetik vala.

3. Az ő kegyelmességét, mellyet nyilván-valóvá tőn Zébának és Salmunának meg-büntetésekben, a' kiket meg-nem foszthatott vólna életektől, ha ők az ő Atyjafiainak meg-öletésében nem tették vólna ő-magokat bűnösökké.

4. Az ő kegyességét és alázatosságát, mellyet meg-bizonyita, midőn Király lenni nem akart.

5. Az ő hibáját, a' mellyet ejte egy Efódnak tsináltatásában, a' melly a' mint tartják, valamelly Papi ruha vagy ékesség vólt, vagy pediglen valamelly kép.

Jóllehet Gedeon ezt az Efódot nem tsináltatta vala talám gonosz végre, hanem tsak azért, hogy lenne emlékeztető jele az ő Győzedelmének és az Izraéliták' háládatosságának: Mindazáltal, minthogy azt az ISTENnek Törvénye ellen tselekedé, vétkezék benne; és a' következendő időben oztán ez az Efód bálványozásra való alkalmatosság lőn a' Népnek, és még a' Gedeon' Háza-népének-is megromlását okozá, a' miképen ezt

a' szent

a' ſzent Hiſtória világosan megjegyzi.

Egy példa ez azok közzül, a' mellyek meg-mutatják azt; Hogy azok, a' kiknek az ISTEN nagy kegyelmeket adott, és a' kiket nagy *virtus*okkal fel-ékesített, néhánykor igen nagy hibákat ejtenek, a' mellyek ő reájok és az ő maradékokra, sőt a' közönséges Társaságra-is az ISTENnek itéleteit vonják.

Végezetre, látjuk itt az Izraélitáknak Gedeon aránt való nagy háládatlanságokat, a' kinek-is Háza-népéhez ſemmi jó indúlatnak jeleit nem mutatának az ő halála után, noha ő-néki ollyan ſokat köſzönhetnek vala. De láthatni kiváltképen az ő ISTENhez való háládatlanságokat; mivelhogy mikor Gedeon meg-hólt vólna, ismét el-hagyák az ISTENnek Tiſzteletét, és a' Bálványokat imádák.

Ez ismét új példa arra, mitsoda könnyen gonoſzokká léſznek az Emberek, és el-felejtkeznek az ISTENnek kegyelmeiről, mikor jó állapotjok vagyon.

IX. RÉSZ.

Ábiméleket Gedeonnak Fiját Királlyá téſzik a' Sichemben lakók, az Izráelnek Hatodik Birájának ſzámláltatik, és igazgatá három eſztendeig. Meg-őleté minden Atyjafiait Jóthámon kivül, a' ki-is el-futván, ſzemekre hányá a' Sichemben Lakóknak az ő háládatlanságokat, és meg-jövendőlé az ő ſiralmas veſzedelmeket egy Példabeſzédben, a' mellyet mondá a' Gyümőlts-fákról és a' Galagonya-tővisről. Ennek a' Példabeſzédnek az értelme ez; hogy Gedeon és az ő Fijai fel-nem vállalák a' Királyságot, midőn Ábimélek azonban Királlyá tétetik, noha arra méltatlan vólna, lévén igen gonoſz és Ágyas-Aſzſzonynák a' Fija.

Annakutánna hasonlás támadván Ábimélek között és a' Sichembéli Fő-Emberek között, egy Gahál nevű ember Ábimélek ellen támaſztja a' Sichemnek Lakosait, de az meg-veretének, és Sichem Városa-is Lakosaival együtt el-puſztittaték.

Ezek után, Ábimélek, Thébes Városát viván, egy Aſzſzony által meg-őleték; és illyen módon lőn ennek a' Királynak és a' Sichemitáknak meg-büntettetések, a' mint előre megmondotta vala Jóthám nékiek.

I. 1-22. II. 23-49. III. 50-57.

TANUSÁGOK.

LEg-elsőben-is itt a' meg-gondolásra ſzemünk eleibe akad Ábiméleknek nagyra-vágyása, (: *ámbitiója* :) a' ki a' helyett, hogy követte vólna az ő Atyjának Gedeonnak kegyeſségét és alázatoſságát, (: a' ki-is nem akara uralkodni :) Sichemnek Király-

Királyjává lön, és az ő kegyetlensége, mellyet el-követe az ő Atyjafiai aránt, azokat megöletvén.

Meg-engedé az Isten ezt a' szörnyű dolgot mind a' Gedeon' Háza-népének meg-büntetésére, mind pedig a' Sichem' Lakóinak büntetésekre, a' kik Abiméleknek alája adták magokat, a' helyett, hogy meg-maradtak vólna abban az állapotban, a' mellyben Gedeonnak életében vóltanak.

Szinte illyen módon és hasonló okokra nézve engedi-meg az Isten, hogy Tirannusok támadjanak, és a' kegyetlen és törvénytelen emberek el-érjék az ő fel-tett igyekezeteket.

2. Jóthám a' Sichem' Lakóinak szemekre hányá az ő hálátlanságokat és hitetlenségeket, és meg-jövendölé nékiek az ő veszedelmeket és az Abiméleknek veszedelmét, a' melly annakutánna meg-is lön.

Az igaz, hogy Abimélek, noha törvénytelenül uralkodna, és az ő Atyjafiainak meg-ölésekkel szörnyű nagy vétket tselekedett vala, eleinte szerentsés elő-menetelű vala, és meg-győzé Gahált és a' Sichemitákat, kik ellene fel-támadtanak vala; meg-engedvén azt az Isten akképen az ő meg-büntettetésekre: De végezetre egy Aszszony által meg-öletek, mikor Thébes' Városát vivná.

Ekképen a' Sichemnek Lakói, a' kik szolgáltanak vala a' Gedeon' Fijainak meg-ölettetésekben, és Abiméleknek fel-magasztaltatásában, ugyan ezen Király által pusztittatának-el, a' kit magok választottanak vala; és Abimélek, minekutánna eszköz vala az Istennek Kezében ezeknek a' Népeknek megbüntettetésére, el-vévé azt a' büntetést, a' mellyet érdemle, és a' mellyet Jóthám néki megjövendölt vala; és igy, meg-fizeté az Isten a' gonoszt Abiméleknek, a' miképen a' szent Historia meg-jegyzi, a' mellyet tselekedett az ő Atyja ellen és az ő Atyjafiai ellen.

Illyen módon szokott az Istennek átka hamarébb, vagy később a' törvénytelen és kegyetlen Emberekre szállani, és illyen módon hozza-el végre reájok az ő napjokat, minekutánna engedett vala szerentsés elő-menetelt nékiek, és eszközül élt vélek másoknak megostoroztatásokra.

X. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben beſzéd *Tholáról*, a' ki Izraelnek Hetedik Birája vala; és *Jairról*, a' ki vala Nyóltzadik. Az Izraël' Fijai ismét Bálványozásba esvén, az ISTEN őket adja a' Filiſteusoknak és Ammonitáknak kezekbe; és elsőben még nem-is akará őket meg-ſzabaditani: De látván az ő meg-alázódásokat, könyörűl ő rajtok.

I. 1-5. II. 6-18.

TANUSÁGOK.

FŐképen itten a' mit meg-kell gondolnunk, ez: Hogy a' 'Sidók el-felejtkezvén az URnak Jótéteményeiről, és viſzſza-élvén a' nyúgodalommal, a' mellyet engedett vala nékiek az ISTEN, viſzſza-térének a' Bálványozásra, Tholának és Jáirnak halálok után, annyira, hogy a' ſzomſzéd Nemzetségeknek minden Iſteneiknek ſzolgálnának, és el-hagynák az ISTENT, és meg-ſzűnnének ő-néki ſzolgálni.

Az Izraélitáknak mind ezek a' viſzſza-éléseik meg-mutatják, minémű nagy hajlandóságok vólt nékiek a' Bálványoknak tiſzteletére, és minémű ſzükséges vala, hogy az ISTEN őket meg-oſtorozná abból való megtérittetésekre.

Láthatni innét azt-is, hogy az Emberek el-ſzoktak rend-ſzerént az ő kötelességekről felejtkezni a' békességben és a' kedvek ſzerént való állapotban, és ezekkel a' jókkal viſzſzaélnek.

Ez után, azt kell meg-jegyzeni, hogy az ISTEN látván, hogy őtet az Izraéliták el-hagyták vólna, meg-engedé hogy el-nyomnák őket az ő ellenségeik; Sőt, mikor kiáltának-is ő hozzá, nem akarja vala őket meg-hallgatni, és a' hamis Iſtenekhez igazitá őket, a' mellyeket imádtanak vala; De végre, meg-illetődvén az ő nyomorúságaikon, és látván, hogy kihányták vólna kőzzűlők a' Bálványokat: Még ez egyſzer-is meg-ſzáná őket, és Szabaditót támaſzta nékiek.

Az UR ISTENnek az Izraéliták aránt ezen tselekedetéről azt kell meg-gondolnunk; Hogy az ISTEN elő-veſzi az ő tsapásait azok ellen, a' kik őtet haragra ingerlik: A' bűnőkön való bánatnak első fel-indúlásai, a' mellyeket a' bűnősők mutatnak az ő nyomorúságaikban, nem mindenkor igaz ſzívből valók; azért az ISTEN nem hallgatja-meg őket, és nem ſzabaditja-meg mindjárt, és nem elébb kegyelmez-

mez-meg nékiek, hanem mikor látja őket valójában meg-álázódni, és mikor meg-mutatják az ő bűneiken való bánatjoknak igaz vóltát abban való állhatatossággal, és az ő bűneiknek elhagyásával.

X. RÉSZ.

Itt kezdődik a' Jefte Hiſtóriája, a' ki Izraelnek Kilentzedik Birája vala. Ebben a' Réſzben főképen három dolgok vagynak meg-jegyzésre valók; Tudni-illik, Jeftének az Izrael' Népének Fejedelmévé tétettetése; az ő Hadakozása az Ammoniták ellen, és Fogadástétele.

I. 1-11. II. 12-29. III. 30-40.

TANUSÁGOK.

ITten ezeket kell meg-jegyzeni; 1. Hogy Jefte, noha ki-ſüzetett és boſzſzúsággal illettetett vala a' Gileádbéliektől; még-is akará azoknak óltalmazásokat fel-venni, mikor azért meg-kereſtetett vólna.

2. Hogy minekelőtte reá menne az Ammonitáknak Királyjokra, a' ki az Izrael' Fijai ellen Hadat izent vala: Két izben Követeket küldé ahoz, hogy ezt a' ſzándékát véle megváltoztatná, és az Izraéliták' ügyének igazságát eleibe terjeſztené.

Ez a' bőlts és emberséges tselekedet minket arra tanit; Hogy minekelőtte keménységet vennénk-elő, és a' békességet felbontanánk: Szelídebb módokat kell meg-próbálnunk; és ezt a' példát kellene kivált a' Kereſztyén Fejedemeknek követni.

3. Jeftének az Ammoniták' Királyján vett Győzedelme azt mutatja; Hogy az ISTEN, minekutánna egy ideig el-tűrte a' törvénytelen Hadakozásokat kezdő Királyokat, végre megbűnteti őket.

4. Jeftének az ő Fogadástételében buzgóságot és egyſzersmind oktalanságot lehet megjegyzeni. Az ő nagy bánatja, a' mellyet tapaſztala magában, mikor az ő Leányát meg-látá, és a' mit ez ő Fogadástételének utánna tselekedék: Minket arra int, hogy el-távoztassuk a' vakmerő Fogadástételeket, és azonban bé-tellyesítsük a' mi Fogadásinkat a' mellyeket tettünk, a' mennyire törvényesen bé-tellyesíthetjük.

Nem kell mindazáltal azt hinnünk, hogy Jefte az ő Leányát meg-áldozta és meg-égette vólna; melly-is emberi terméſzettel ellenkező és ISTEN előtt útálatos vólt vólna; Hanem azt az ISTENnek ſzentelte, úgy hogy

az ſoha férjhez nem ment, a' miképen mondatik ebben a' Réſzben; és Jeftének akkori bánkodása abból ſzármazik vala, hogy ő-néki tsak ez az egyetlen-egy Leánya lévén, nem fogná attól ſemmi maradékát látni.

Végezetre, a' Jefte Leányának nemes elméjű maga ajánlása és kegyessége, nem akarván hogy az ő Atyja a' maga Fogadástételének bé-tellyesítésének el-múlatásával magára és a' népre az ISTENnek boſzſzú-állását vonná: Arra tanit minket, hogy a' mi magunk ſzemélyét illető állapotokon és leg-drágalátosabb jóſzágunkon-is fel-kell hagynunk az ISTENnek Ditsőségéért, és a' köz-jóért.

XII. RÉSZ.

Jeftére reá támadván az Éfraim' Nemzetségéből valók: Azok ellen hadakozik, és kőzzűlők igen ſokakat meg-ől. Meg-hal, minekutánna hat eſztendeig igazgatott vólna.

Az ő halála után *Ibsán* vala a' Tizedik Biró; *Élon* Tizen-egyedik, és *Abdon* a' Tizen-kettődik.

I. 1-7. II. 8-15.

TANUSÁGOK.

JEfte által való' meg-verettetések az Éfraimitáknak, méltó bűntetése vala az ő kevélységeknek, és annak, hogy minden igaz ok nélkűl Hadat támaſztottanak vala Jefte ellen, a' ki az Izrael' Népének ollyan ſokat ſzolgált vala.

Az ISTENnek azokon való igaz itéletének példája ez, a' kik a' békességet meg-háborittják, és a' kik tőrvényes ok nélkűl mások ellen támadnak.

A' mi a' Réſznek vége felé mondatik, hogy az ISTEN támaſzta más Birákat minekutánna Jefte meg-hólt, ſzemeink eleibe terjeſzti az UR ISTENnek az Izraéliták aránt való békességes-tűrését; mivelhogy nem tekintvén az ő gyakori pártűtéseket, időről-időre kűld vala nékiek Birákat és Előljárókat az ő igazgattatásokra, és az őket nyomorgatóktól való meg-ſzabadittatásokra.

XIII. RÉSZ.

Az Izraéliták a' Filiſteusok által el-nyomattattak lévén, az ISTEN egy Angyalt kűld Mánoáhnak Feleségéhez, és azután magához-is Mánoához, hogy igéretet tenne nékiek egy Fiúnak ſzűletése felől, a' ki az Izraelt meg-fogná ſzabaditani.

Ez az Angyal ezt az ő igéretét azzal erősíti, hogy az égből való tűz által meg-eméſzti Mánoáhnak áldozatját, a' mellyet az áldozik vala az URnak.

Valamelly idővel azután ſzűleték Sám-

Sámson; és ő lőn osztán Tizenharmadik Birája az Izrael' Népének.

TANUSÁGOK.

EBből az Olvasásból ezeket kell meg-gondolnuk:

1. Hogy az ISTEN, az Izraélitákhoz való nagy jóvólta szerént, ollyan időben szűletteté Sámsont, a' mikor ők a' Filisteusoknak szolgálatjok alá valának vettetve, már negyven esztendőktől fogva.

2. Hogy a' Sámson' szűletése tsudálatos vólt, mivel az Angyal jelenté-meg az ő Anyjának, ki magtalan vala, és az Angyalnak igérete egy nevezetes tsudatétel által vala meg-erősíttetve, az égi tűz meg-eméstvén Mánoáhnak a' Sámson' Atyjának áldozatját.

Mind ez azt jelenti vala, hogy Sámson az ISTENtől rendkivűl való módon támasztatott Férjfiú fogna lenni.

3. Meg-tetszik ebből a' Históriából, hogy Mánoah és az ő Felesége kegyes Emberek vóltanak, és az ISTENtől nékiek adatott Fiúnak szűletése, az ő kegyességeknek jutalma vala.

Végezetre, meg-kell jegyzeni, hogy az URnak Angyala Mánoáht és annak Feleségét az aránt tudósitá, hogy a' Fiú, a' ki nékiek szűlettetni fogna, lenne Nazireusi fogadástétel által ISTENnek szenteltetett; mellyis azt jelenti vala, hogy Sámsont az ISTEN nagy dolgokra rendelné, és ő, a' mitsoda rendkivűl-való dolgokat fogna tselekedni életében, az ISTENtől lennének azok.

XIV. RÉSZ.

A' szent Hiftória elő-beszélli itten Sámsonnak Házasságát, és az ő Meséjét a' mellyet fel-teve a' felől a' méz felől, a' mellyet egy ő tőle megőletett Oroszlánnak hólt testében talált vala.

Ez a' Hiftória azért iratott-meg, mivelhogy ez vólt a' kezdete és az alkalmatossága Sámsonnak a' Filisteusok ellen való Hadakozásának.

TANUSÁGOK.

SÁmsomnak életéről ezt kell meg-jegyzeni kőzönségesen; Hogy jóllehet az ISTEN ő véle élt vala eszkőzűl az Izrael' Népének meg-szabaditására: mindazáltal Sámson sok dolgokat tselekedék ollyanokat, a' mellyeket nem kell kővetni, sőt a' mellyek vétkesek-is.

Az ő Filisteusok' Leányával való Házassága, az ISTENnek Törvénye ellen vala, még-is mindazáltal meg-engedé az Is-

TEN azt lenni, mivelhogy az ada Sámsonnak alkalmatosságot a' Filiſteusok ellen való Hadakozásra.

Ekképen ſzokott az ISTEN ſok dolgokat meg-engedni, az ő fel-tett tzéljára nézve, jóllehet azokat a' dolgokat nem hagyja jóvá.

Utóljára, meg-tetſzik világosan ebből a Hiſtóriából, hogy Sámsonnak az ő nagy ereje, és mind az, valamit mivele a' Filiſteusok ellen, az URnak ſegitségétől ſzármazott vala.

XV. RÉSZ.

Sámson meg-haragudván azért hogy az ő Feleségét másnak adták vólna, fel-égeti a' Filiſteusoknak veteſeket, és őket le veri.

Annakutánna a' Filiſteusoknak kezekbe adattatván, el-ſzaggatja a' köteleket, mellyekkel meg vala köttetve, ezeret közülök meg-öl egy ſzamár állal; és felette igen meg-ſzomjúhozván, az ISTEN egy tsudát téſzen az ő ſzomjúságának meg-enyhitésére.

I. 1-8. II. 9-20.

TANUSÁGOK.

MEg-kell gondolni az itten elő-ſzámlált dolgok aránt, hogy az ISTEN meg-engedé, hogy el-vennék Sámsontól az ő Feleségét, és hogy a' Filiſteusok meg-égetnék az ő Ipának Házát, a' végre, hogy ez adna Sámsonnak alkalmatosságot a' nékiek való ártásra, és közzülök ſokaknak meg-is ölésére.

És igy, a' mit Sámson boſzſzú-állásnak lelke által tselekedék, az, az ISTENnek kezében eſzköz vala a' Filiſteusok' kevélységeknek és kegyetlen uralkodásoknak meg-rontására, úgymint a' kik az Izraélitákat elnyomták vala.

Azok a' külömbb-külömbféle állapotok, a' mellyek elő-ſzámláltatnak ebben a' Hiſtóriában, azt mutatják, hogy míg Sámson az ő Nazireusſági Fogadását meg-tartja vala, ſemmi néki nem árthat vala; az ISTEN adván néki rend-kivül-való és terméſzet felett való erőt, úgy hogy el-ſzaggatá a' köteleket a' mellyekkel meg-köttetett vala, és meg-öle ezer Filiſteusokat; sőt az ő könyörgésére néki az ISTEN tsuda tétel által vizet ada.

De meg-fogjuk a' következendőkben látni, hogy ő megfoſztaték erejétől és minden máſok felett való tehetségétől azért hogy az ő Fogadástételét meg-nem tartotta vala hűségesen.

Azonban még-is ezek a' tsuddálatos dolgok az Iſteni Gondviselés által azért miveltetnek vala,

vala, mivel igen alkalmatosak valának arra, hogy mind az Izraélitákban, mind pedig a' Filiſteusokban nagy meg-illetődéſt ſzereznének, hogy mind két felől meg-esmérnék Sámsonban az ISTENnek Hatalmát, és őtet úgy néznék, mint az Izrael' Népének meg-ſzabaditására rend kivül támaſztatott Fő-Embert.

XVI. RÉSZ.

Sámson el-viſzi Gáza Városának Kapuit. Annakutánna egy Délila nevű Aſzſzony reá vévén őtet, hogy meg-mondaná, hogy az ő ereje az ő hajában állana, a' Filiſteusoknak kezekbe adá őtet, a' kik az ő ſzemeit ki-vájják.

Valamelly idővel azután a' Dágonnak Templomát őſzve-dűjté, és igen ſok ſzámú Filiſteusokat veſzte-el, és maga-is meg-hala azon alkalmatossággal.

I. 1-3. II. 4-22. III. 23-31.

TANUSÁGOK.

KI-tetſzik innét, hogy az ISTEN véle vala Sámsonnal, míg az ő Nazireusságáról való Fogadását meg-tartá; a' mi pedig okozá az ő veſzedelmét, az vala, hogy igen ragaſzkodik vala az Aſzſzonyokhoz, és kiváltképen Delilához, a' ki az ő álnok meſtersége által őtet arra vevé, hogy ő-néki meg-mondaná, miben állana az ő ereje; a' mellyet Sámson az ő Fogadástételének meg-rontása nélkül, és önnön-magának az ő erejétől való meg-foſztatásra ki-tétele nélkül annak meg-nem jelenthet vala.

Ez a' Sámsonon esett változás, és az ő gyalázatos állapotja, mellyre ugyan azon Filiſteusok által juttattaték, a' kiknek rettentések vala az előtt, derekasan meg-mutatja; minémű bóldogtalanságba ejtik magokat, a' kik az ISTENhez és az ő hivatalokhoz hűségtelenek, és miképen el-hagyja egyſzer ő Felsége azokat, a' kik a' gyalázatos teſtnek kivánságiba merűlnek, valamint ſzintén azokat, a' kik meg-útálják az ő tőle vett ajándékokat és kegyelmeket.

Meg-kell mindazáltal jegyzeni, hogy az ISTEN viſzſza-adá Sámsonnak az ő halála előtt azt az erőt, a' mellyet el-veſztett vala, úgy hogy három ezer Filiſteusokat veſzte-el az ő halálakor.

Az ISTEN ezt tselekedé a' maga Ditsőségéért, hogy megtőrné ezeknek a' bálványozó Népeknek hatalmokat és nagy kevélységeket, és meg-mutatná né-

ná nékiek, hogy az igaz ISTEN óltalmazná az Izraélitákat.

Végezetre, meg-kell gondolni Sámsonnak egéſz Hiſtóriájában, hogy ő ſok roſzſz és egéſzen bűnös dolgokat tselekedett: De az ISTEN mindenféle ſzemélyeknek ſzolgálatjokkal, még ollyanokéval-is, a' kiknek nintsen igaz kegyességek, ſzokott élni az ő Tanátsának végben vitelére: mellyre kűlömbbkűlömbbféle példákat láthatunk az Irásban.

És igy, Sámsonnak tselekedeteit, és mind azokéit a' kikről a' ſzent Hiſtória emlékezik, a' kiknek életek nem vólt a' Törvénnyel egyező, nem kell követnűnk, hanem tsak abban, a' mit látunk bennek jónak, és ISTEN' akaratjával meg-egyezőnek.

XVII. RÉSZ.

Egy Mika nevű Ember két Bálvány Képeket tsináltat, és egyik Fiját azoknak Papjokká téſzi, míg nem oſztán egy Lévita akadván hozzája, azt állitá a' Fija helyébe.

Nem határozhatni-meg pontban, mitsoda időben esett ez, a' mi itten és a' következendő Réſzekben beſzélltetik. Ugy látſzik, hogy a' Jósuénak és a' Véneknek halálok után való időkre kell vinni, a' mikor Fineás, Éleázár Fő Papnak a' Fija és Áronnak Unokája még életben vólna. *Lásd XX. Réſz. 28. vers.*

TANUSÁGOK.

KÉt Tanúságokat lehet megjegyzeni ebből a' Réſzből;

1. Látjuk ebből a' Mikának Hiſtóriájából, hogy a' romlottság igen nagy vala az Izraéliták kőzőtt ebben az időben, és mindenkor meg-vólt bennek a' Bálványozásra való nagy hajlandóság, mivelhogy Mika, a' ki azt vallja vala, hogy ő az ISTENT tiſztelné; a' maga Házánál kűlőnős, sőt babonás és bálványozó Iſteni tiſzteletet állita-fel.

A' mellyből esmérjűk-meg, hogy igen veſzedelmes dolog el-hajolni attól az ISTENnek ſzolgálatjától, a' mellyet Ő rendelt az ő Igéjében; és az Embereknek nem lehet el-nem tévelyedni, mikor ollyan Iſteni Tiſzteleteket akarnak fel-állitani, a' mellyeket magok találtanak.

2. Azt kell meg-gondolnunk, hogy Mika igen kiván vala Lévitát tartani az ő Házánál, és azt hiſzi vala, hogy az ISTEN őtet azért meg-fogná áldani.

Jóllehet ennek hivése ő benne roſzſz fundamentomon vala, azért, mivel az az Iſteni Tiſztelet, a' mellyet ő fel-állitott vala

vala az ő Házánál, bálványozással meg-egyelittetett vala; Mindazonáltal mi ki-hozhatjuk onnét azt, hogy az Iſteni Tiſzteletet és a' ſzent Szolgálatot ſoha nem lehet felettébb betsűlni, mikor az az ő tiſztaságában gyakoroltatik, és ha az meg-vagyon nálunk: Minden bóldogságunknak Kútfejének kell azt tartanunk.

XVIII. RÉSZ.

A' Dán' Nemzetségéből valók igen ſzorosan lakván az ő Örökségekben, Kémeket küldének Lais Városának meg-kémlésére, és azután meg-is vevék, minekutánna meg-kérdették vólna az URat a' Mikánál lévő Lévita által, a' kit el-is vivének magokkal, hogy nékiek Papjok lenne.

TANUSÁGOK.

HOgy meg-érthessük ezt a' Réſzt, és ennek olvasásából haſznot vehessünk, ezeket a' három dolgokat kell meggondolnunk:

1. Hogy a' Dán' Nemzetségebéliek igazán kezdettenek vala a' Lais Városának Lakosai ellen Hadakozáſt, mivelhogy azok Kananeusok valának, a' kiknek Földöket az Isten az Izraël' Fiainak adta vala.

2. Hogy a' Dán' Nemzetségebéliek, minekelőtte igyekezeteket véghez vinnék, tanátsot kérdének az URtól egy Lévita által, sőt akarák, hogy ő-nékiek ez a' Lévita Papjok-is lenne.

Jóllehet ezek a' 'Sidók vétkeztenek véle, hogy ehez a' Lévitához folyamodtanak, a' ki tilalmas Iſteni Tiſzteletet állitott vala fel: Meg-tanúlhatjuk mindazonáltal innét azt, hogy ſemmihez ne kezdjűnk, míg nem meg-visgáljuk: Vallyon a' mi ſzándékunk meg-egyez-é az URnak akaratjával; és minden dolgok felett való bóldogságunknak tartsuk, ha az Isten kőzönségesen tiſztelhetjűk, ha abban ollyan módon forgolódhatunk, a' miképen ő rendelte.

3. Meg-kell jegyzeni, ebben a' Hiſtóriában; Hogy noha nem kedvellené az Isten azt az ő Tiſzteletét, a' mellyet Mika felállitott vala; mivelhogy az meg-egyelittetett vala bálványozással: Még-is mindazonáltal, hogy az ő Gondviselésének Tanátsát véghez-vinné, akara a' Dán' Nemzetségebélieknek adni ſzerentsés elő-menetelt. De ők nem viseltetének az Istenhez ollyan háládatossággal, a' miném̃ővel tartoztanak vala, mi-

velhogy meg-tarták a' Bálványozáſt az ő Földökben.

Továbbá pedig azokból, a' mellyek ebben a' Réſzben elő-ſzámláltatnak, látjuk, hogy akkor igen ſok rendetlenségek valának az Izraéliták között, a' Vallásra és az Erkölcsökre nézve. A' melly meg-tetſzik a' következendő Réſzből-is.

XIX. RÉSZ.

Ez itten annak a' ſzörnyű nagy Bűnnek elő-beſzéllése, a' mellyet a' Gibea Városának Lakosai tselekedének, egy Lévitának Feleségén erőſzakot tévén, és meg-ölvén azt, a' melly-is alkalmatosságot ada az Izraélitáknak minden Nemzetségeinek a' Bénjámin' Nemzetsége ellen való Hadakozásokra.

TANUSÁGOK.

EZ a' Hiſtória azt mutatja: Hogy a' Gibeának Lakosai igen gonoſz emberek valának, és a' leg-útálatosabb bűnökre-is el-vetemedők, és közönségesen ſzóllván, abban az időben felette rút zűrzavar és nagy feslett ſzabadság vala az Izrael' Fijai között.

Az, kiváltképen abból ſzármazik vala, hogy nem valának nékiek Fejeik és Vezéreik, a' kik vigyáznának az Isten' Törvényének meg-tartására, és kiki azt tselekeſzi vala, a' mi ő-néki tetſzik vala.

Még az ollyan Népek-is, a' kik az Istennek esméretére mél-tóztattak a' gonoſzra való ſzörnyű el-vetemedésbe eshetnek, mikor többé nem tartják-meg a' Vallásnak és az Igazságnak Törvényeit, és mikor azoknak meg-rontói bűntetetlen maradnak.

XX. RÉSZ.

Az Izraéliták Hadat inditanak a' Bénjámin' Nemzetsége ellen, azért hogy az nem akarja vala kézbe adni a' Gibeának Lakosait, a' kik ſzörnyű gonoſzságot tselekedtenek vala, egy Lévitának Feleségén való erőſzaktétellel és annak meg-ölésével, a' miképen az, a' fellyebb-való Réſzben elő-beſzélltetett.

Ennek a' Hadakozásnak a' ki-menetele a' lőn, hogy az Izraéliták, minekutánna két izben meg-veretettenek vólna: meg-vevék Gibeát és a' Bénjáminiták közzűl ollyan ſokat levágának, hogy az a' Nemzetség csak nem egéſzen el-tőrölteték.

I. 1-17. II. 18-48.

TANUSÁGOK.

KÉſz vóltok az Izrael' Nemzetségeinek a' Bénjámin' Nemzetsége ellen való Hadakozásra, azért, hogy az nem akará a' Gibeabélieket meg-bűntetni az ő fertelmes tselekedetekért,

kért, azt bizonyitja, hogy noha igen nagy feslett szabadság vólna az Izrael' Fijai között, mindazonáltal vala még az Igazsághoz való szeretet és buzgóság-is nálok.

2. Meg-kell jegyzeni, hogy az Izraéliták nem izenének elébb Hadat a' Bénjámin' Nemzetségéből valóknak, hanem azután, hogy elébb meg-keresték vólna őket a' Gonoszlselekedőknek meg-bűntettetések felől.

Ez a' bőlts és engedelmes tselekedet arra tanitsa a' Keresztyéneket; Hogy nem kell nékiek igen hirteleneknek lenni a' Békességnek fel-bontására, és minekelőtte a' keménykedést vennénk-elő, a' dolognak miváltát előbb meg-kell mutogatnunk, és lágyabb módot kővetnünk.

3. Meg-kell gondolni itten, hogy jóllehet jóvá hagyná az Isten azt a' Hadakozást, és az ő akaratja vólna, hogy a' Bénjámin' Fijai meg-ostoroztassanak: Még-is a' felől, mivel a' többi Nemzetségek nem valának ártatlanok; meg-engedé, hogy azok két izben meg-veretessenek, hogy akképen megesmértetné vélek az ő bűnöket, és nem ada nékiek elébb győzedelmet, hanem azután, hogy az ő meg-téréseknek jeleit mutaták, meg-alázódás és böjtölés által.

Azok, a' kiknek akarja az Isten az ő igyekezeteket megáldani, és a' kik által akar másokat meg-ostorozni; gyakorta magok-is vétkesek, és szükségek vagyon a' meg-ostoroztatásra nékiek-is: és az Isten nem másoknak, hanem tsak azoknak javokra forditja a' maga erejét és tellyesíti-bé igéreteit, a' kik igaz szívvel megalázzák magokat ő előtte.

Utóljára, az, a' mi esék a' Bénjámin' Fijain azért hogy nem akarák meg-bűntetni a' Gibeának Lakóit, az ő Városokban esett szörnyű bűnért, azt mutatja: Hogy némelly magános személyeknek bűneik az egész Népnek bűneikké lehetnek; sőt néhánykor a' közönséges Társaságra-is nagy bóldogtalanságokat vonnak, mikor a' Vétkezők bűntetetlen maradnak, és óltalmaztatnak vagy el-szenvedtetnek azok által, a' kik tartoznának meg-tiltani a' gonoszságot, és azért boszszút-állani.

XXI. RÉSZ.

Láthatjuk ebben a' Réſzben, 1. Az Izraélitáknak azon való Bánatjokat, hogy a' Bénjámin' Fijait le-vágták vólna; és másodſzor azt, a' mit tselekedének ennek a' Nemzetségnek helyre állitására, a' melly tsak nem egéſzen el-tőrőltetett vala.

I. 1-6. II. 7-25.

TANUSÁGOK.

AZ Izraélitáknak az ő Bánkodások, a' mellyet nyilvánvalóvá tevének a' Bénjámin' Nemzetségéből valóknak le-vágattatásokon, kik ő Atyjokfiai valának, a' kiket-is meg-győztenek vala, minket arra tanit; Hogy ſoha nem kell az ollyan nyereségűnkben őrűlnűnk, a' melly által másoknak kár tétetik, ha ſzinte magok vétke miatt vonnák-is magokra azt a' kárt.

Azt-is meg-gondolhatni még ebből a' Hiſtóriából; Hogy ſoha nem kell utánna esnűnk egéſzen a' mi boſzſzankodásunknak akármelly igen méltónak láttasék-is az, ſem a' Vétkezőket felette keményen oſtoroznunk, hogy valami módon ollyan dolgokat ne tselekedjűnk, a' mellyeket annakutánna meg-bánnánk.

Ez tőrténék az Izraélitákon, a' kik a' helyett, hogy módjával bántanak vólna az ő győzedelmek után a' Bénjámin' Nemzetségével, ollyan nagy őldőkléſt tőnek abban, és a' kik annakutánna, látván, hogy az Izraelnek egy Nemzetsége tsak nem egéſzen el-tőrőltetett vólna: Nagy ſzánakozások és keserves bánatjok vala azonn.

Végezetre, a' miképen az Izraéliták munkálódának a' Bénjámin' Nemzetségének újra felépítésében; a' ſzeretet és az emberség azt kivánják, hogy mi-is tellyes tehetségűnk ſzerént ſzolgáljunk a' Bóldogtalanoknak meg-vigaſztalására és meg-ſegélésére; kivált mikor mi Atyánkfijai, és az ISTENnek Ditsősége és a' Vallásnak fenn-tartása kivánja, hogy érettek fáradozzunk.

RUTH'

RUTH' KÖNYVE.

Ebben a' Könyvben vagyon Ruthnak Hiſtóriája, a' ki a' Moáb' Nemzetségéből való Aſzſzonyi-állat vala, a' ki-is Özvegy-aſzſzony lévén, jóve az Izraël' Földére, és másodſzor férjhez méne Boázhoz, az ó első Férjének Atyjafiához.

Ez a' Hiſtória azért tétetett Irásban, mivel ſzükséges a' Dávid Király Genealogiájának *le-hozására, a' ki Boáznak Unokájának Fija vala, és a' ſzerént, a' mi* URunk JÉSUS *Kriſtusnak* Genealógiájának *rendire.*

Nem tudatik bizonyoſan, mitsoda időben esett az, a' mi ebben a' Könyvben meg-iratott.

I. RÉSZ.

Egy Élimélek nevű Ember el-mégyen az Izraël' Földéről az éhség miatt a' Moáb' Földére az ő Feleségével Naómival és két Fijaival együtt. Meg-hal ott; az ő két Fijai meg házasodván két Moábita Aſzſzonyokat vészsznek magoknak Feleségül, és ők-is meg-halnak valamelly idő múlva. Azoknak halálok után, az Anyjok Naómi meg-értvén, hogy az éhség meg-ſzűnt vólna: Viſzſza-tére az Izraël' Földére egyik Menyével Ruth nevűvel, a' ki éppen nem akará őtet el-hagyni.

I. 1-15. II. 16-22.

TANUSÁGOK.

A' Mi figyelmetességünkre ebben a' Réſzben leg-inkább méltó Naóminak *virtusa* és kegyessége.

Idegen földön Férjétől és két Fijaitól meg-foſztatott lévén a' halál által az ő két Menyeihez ſzíves indúlatját meg-tartá, noha azok Moáb' Nemzetségéből valók vólnának; Békességes-tűréssel viseli vala azokat a' kűlömbb-kűlömbbféle ſzomorú állapotokat, a' mellyekkel az Istten őtet meg-látogatá, Férjétől és Fijaitól őtet meg-foſztván, és viſzſza-tére Hazájába, mihelyt lehete, hogy ott az Istent ſzolgálhatná.

Ruthnak jó indúlatját-is meg-kell jegyzenünk, a' ki nem akara Naómitól el-válni, sőt magát arra-is ajánlá, hogy az ő Napának Vallását fogná követni, és azon ISTENT tiſztelni, a' kit az tiſztel vala.

Innét láthatni, hogy ez a' Ruth, noha Moábita és idegen vólna: Iſtenfélő vala, és el-hagyá a' Bálványozáſt, hogy az igaz ISTENnek ſzolgálhatna.

II. RÉSZ.

Ruth az ő Napával Naómival az Izraël' Földére érkezvén Aratásnak idején, mégyen kaláſzt ſzedegetni a' Boáz' mezejére, a' ki az ő első Férjének Atyjafia vala, a' ki-is őtet jó ſzívvel fogadá.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben láthatni, hogy Ruth ſzegény lévén, mint ſzintén az ő Napa-is Naómi, az Iſteni Gondviselés őtet a' Boáz' ſzántó-földére vezérlé, a' honnét hoza árpa-fejeket, a' mellyekkel magát táplálhatná.

Igy visele az ISTEN gondot ezeknek a' két Aſzſzonyoknak tápláltatásokra, a' kik ő benne biznak vala.

2. Meg-tetſzik innét, hogy Boáz az által indittaték Ruthtal való jóltételre, hogy meg-értette vala másoktól, mitsodás módon viselte vala magát az ő Napához, és minémű kivánsága vala az ISTENnek Népéhez való ragaſzkodásra, el-hagyván az ő ſzületésének földét.

Ez, meg-mutatja, hogy maga Boáz-is kegyes Ember vala, és hogy azután Feleségül vevé magának Ruthot: attól indittatván tselekedé, hogy őtet nagyra betsüli vala.

És minthogy Ruthnak az ő jó híre neve tselekedé, hogy Boáz az ő jóakaratjának jeleit közlené ő véle: Ruthnak ezt a' jó ſzerentséjét az ő bőlts maga viselésének jutalmának kell tartani; és egyiknek azok közzül az áldások közzül, a' mellyeket ſzokott adni az ISTEN az őtet keresőknek, és nevezetesen azoknak, a' kik el-járnak az ő kötelességeikben az ő Atyjaik és Anyjaik aránt.

Naómi-is meg-mutatá az ő kegyességét, midőn áldja vala az URat a' jóért, a' mellyet tőn ő véle, és meg-esméri vala háládatossággal, hogy Ő Felsége ő hozzá és az ő Menyéhez azon irgalmassággal viseltetett, a' mellyel azelőtt az ő Férjéhez és Fijaihoz, a' kik meg-hóltanak vala.

Illyen

Illyen módon kell nékünk-is meg-hálálnunk az ISTENnek minden kegyelmeit, a' mellyeket vélünk közöl, és úgy vennünk azokat, mint az ő szeretetének jeleit.

III. RÉSZ.

Ruth az ő Napának Naóminak tanátsadásából meg-jelenti Boáznak, hogy mivel ő-vólna az ő meg-hólt Férjének közelről-való Atyjafia: Ő-néki vólna jussa reá, hogy őtet el-végye Feleségül.

TANUSÁGOK.

RUthnak az a' tselekedete, a' melly ebben a' Részben elő-beszéllteték, ő-magában gondoltatván, a' tisztességgel ellenkezőnek látszik lenni: De mindazáltal, ha tekintetbe vészszük az akkori időknek egyűgyűségét, menthető.

Más részről, a' Ruth' jámborsága, Boáznak idős vólta, tovább, a' minémű módon beszélle ennek az Aszszonynak, és a' mitsoda bizonyságot tőn annak bőltsesége felől, az ő szándékának közönségessé tétele, minekelőtte ezt az Aszszonyt el venné, és ennek a' Históriának kűlőmbb-kűlőmbbféle *circumstantiái*, mind egyiknek, mind pedig másiknak jámborságát felmentik a' gyanúság alól, és megmutatják azt, hogy valamiképen nem esett semmi gonoszság-is ez alkalmatossággal, úgy nintsen itten semmi, a' mi a' feslett szabadságot és a' fajtalanságot erősítené.

IV. RÉSZ.

Boáz, Eliméleknek a' Naómi Férjének leg-közelebb-való Atyjafiától azt kérdi: Ha akarna-é élni az atyafiságnak jussával, és akarná-é magáévá tenni azt a' mezőt, a' melly Eliméleké vala annakelőtte, és Ruthot Feleségül el-venni? a' mellyet-is az az Atyafi nem akarván tselekedni: Boáz váltja magához az őrökséget, és el-vészi Ruthot-is.

TANUSÁGOK.

A' Mi itt mondatik ebben a' Részben, az aránt megkell jegyzeni; Hogy Boáz, minekelőtte el-venné Ruthot Feleségül, meg-tudakozá egy ő nálánál még közelebb-való Atyafitól: Akarna-é élni az atyafiságnak jussával, és nem elébb, hanem mikor ez az ember a' maga jussáról le-mondott vólna, vevé-el Boáz magának Ruthot Feleségül.

Boáznak ez a' tselekedete, hogy a' dolgot a' Biráknak jelenlétekben, és meg-tartván az illyen állapotokban gyakoroltatni

tatni szokott tzérémóniákat, folytatá és vivé-véghez: Bizonyitja az ő igaz lelkűségét és tiszta-ságát.

Az-is meg-tetszik ebből a' Hiſtóriából, hogy akkor meg-tartják vala azt, a' mit az ISTEN rendelt vala a' Familiáknak és az Örökségeknek külömbbségekre és fenn-tartásokra.

Továbbá pedig Boáznak ez a' Ruthtal való Házassága a' végre beszélltetik-elő, mivel Boáz vólt a' Dávid Királynak harmadik Atyja, a' miképen láthatni ennek a' Könyvnek végén lévő *Genealogiá*ból.

És minthogy a' mi URunk Jésus Kriſtus Dávid Királytól vette eredetét: Tehát onnét kitetszik, hogy Ruth, ki Moáb' Nemzetségéből való vala, a' Messiásnak Elei közzé számláltatik; valamiképen Ráháb-is, a' ki Kanaán' Földén lakó Pogányok közzűl való vala, a' melyet Szent Máté világosan megjegyez az ő Evangyéliomában, a' hol a' Jésus Kriſtusnak *Genealogiá*ját fel-tészi, az I. Részben.

Végezetre, azt kell meg-gondolni; Hogy az ISTEN akará, hogy ezek a' két Aszszonyi-állatok, a' kik idegenek valának, a' Házasság által adnák az Izrael' Népéhez magokat, a' végre; Hogy meg-mutatná azt, hogy a' Pogányok és idegen Nemzetségek, még idővel bé-fognának az ő Szövetségébe vétettetni, a' melly meg-is lett a' mi URunknak el-jövetele után.

SÁMUEL'
EL SŐ KŐNYVE.

Meg-iratik a' Sámuel' Első Könyvében, mitsodás vólt az Izrael' Népének állapotja Élinek igazgatása alatt, a' ki Tizen-negyedik Biró vólt; és Sámuelé alatt, ki vólt a' Tizen-ótódik és utólsó; és a' Saul' országlása alatt, a' ki vólt az Izraelnek leg-első Királyja.

I. RÉSZ.

Az Első Részben vagyon a' Sámuel' szűletésének Hiſtóriája. Az ő Atyja

Atyja és Anyja, Elkána es Anna Silóba menvén, hogy az ISTENt ott imádnák: Anna könyörge az URnak, hogy adna néki egy Fiat, és igéré Fogadástétellel, hogy azt az ő szolgálatjára fogná szentelni.

Egy idő múlva azután szűleték Sámuel, és minekutánna a' tsetstől el-választatott vólna, az ő Anyja őtet fel-vivé Silóba, hogy Fogadását bé-tellyesítené; bé-mutatá Éli Fő Papnak, és az ISTENnek szentelé tellyes életében.

I. 1-19. II. 20-28.

TANUSÁGOK.

MEg-jegyezhetni ebben a' Részben; 1. Hogy némi-némű rend-kivűl-való dolog vólt a' Sámuel' szűletésében; minthogy az ő Anyja Anna magtalan vala, és ezt az ő Fiát könyörgései és fogadástétele által nyeré az ISTENtől.

Ez, azt jelenti vala, hogy Sámuel az UR által rend kivűl támasztatott Ember fogna lenni.

2. Láthatjuk itten ennek az Aszszonynak kegyességét: Jeleit mutatá ő annak Silóban az ISTENnek tett könyörgésében; Élinek, ki őtet részegséggel váddolja vala, alázatosan és tisztelettel való feleletében, az aránt való fogadás-tételében, hogy az ISTENnek szentelné azt a' gyermeket, a' kit fogna néki adni Ő Felsége, és annak az ő fogadástételének bé-tellyesítésére való szorgalmatosságában, fel-vivén magával a' kis gyermeket Silóba.

A' kegyességnek, a' szelídségnek és az alázatosságnak igen szép példája ez; de mindenek felett tanitsa ez az Annának példája az Atyákat és nevezetesebben az Anyákat arra, hogy az ő gyermekeiket szenteljék az URnak, és neveljék azokat az URnak félelmében.

3. Sámuelnek szűletése, melly az ő Anyjának Annának az ő könyörgésének és sírásának gyűmöltse vala, azt mutatja nékűnk; Hogy az ISTEN kegyelmesen meg-hallgatja azoknak könyörgéseket, a' kik az ő inségekben ő hozzá folyamodnak és jó igyekezetből őtet segitségűl hivják.

Végezetre, Éli Papnak a' Sámuel' Anyja felől való itélet tétele, midőn azt alitja vala, hogy részeg vólna, minket az aránt int-meg; Hogy el-távoztassuk a' vakmerő és hirtelenkedő itélettételeket, és ne kárhoztassuk Felebarátunkat a' külső tekintetekből, mivelhogy megeshetik rajtunk, hogy vétkeseknek nézűnk ollyan tselekedeteket,

teket, a' mellyek nem tsak ártatlanok, hanem igen kedvesek-is vólnának az ISTEN előtt.

II. RÉSZ.

Ez a' Réfz két Szakafzokból áll. Az elsőben vagyon Annának a' Sámuel' Anyjának Éneke, a' mellyel az ő Fijának fzűletéséért hálákat ada az ISTENnek.

A' másodikban elő-befzélltetik az Éli Pap' Fijainak feslett életek, megiratik az ő Atyjoknak lágysága-is, a' ki nem feddi 's nem bűnteti vala meg őket, a' miképen tartozott vólna; és egy Próféta által Élinek és az ő Háza-népének az ISTEN' itéleteivel való fenyegettetése-is emlittetik.

I. 1-11. II. 12-31.

TANUSÁGOK.

AZ Ének, a' mellyet monda Anna, és az ő nevezetes hálá-adó Ditsérete, mellyel áldá az ISTENT Silóban, új bizonysága az ő kegyességének, és az minket arra tanit; Hogy mi-is meg-bizonyitsuk a' mi háládatosságunkat az ISTENhez, és Őtet áldjuk, mikor valamelly kiváltképen-való kegyelmet Ő Felsége adott.

A' mit pedig Anna befzéll ebben az Énekben, abból azt tanúljuk; Hogy az Ifteni Gondviselés igazgat minden dolgokat, az ISTEN meg-fzégyeniti a' kevélyeket, nagy gondja vagyon Ő Felségének az erőtlenekre és a' nyomorúltakra, a' kik őtet félik, azokat meg-óltalmazza, és az ő könyörgéseiket meghallgatja.

Igen hafznos és alkalmatos Tudomány ez a' Hiveknek az ő meg-erősíttetésekre és vígafztaltatásokra az ő próbáikban, és indithat minket a' kegyességre, és az ISTENben való bizodalomra.

Az Éli Fijainak gonosz tselekedeteiknek és istentelenségeknek Hiftóriája meg-esmértetheti vélünk azt; Hogy a' Vallásnak Szolgainak gonosz élettek és feslettségek minden botránkozások kőztt leg-nagyobb, ez veſztegeti-meg leg-inkább a' Kősséget, és az ISTENnek itéleteit-is reájok vonja.

Tovább, jól reá kell figyelmezni az Élinek maga viseléſére, a' ki, a' helyett, hogy megbűntetné az ő Fijait, a' miképen érdemlik vala, tsak lágyan feddi vala meg; és arra, a' mit meg-jővendőltete néki az ISTEN egy Próféta által, a' ki világosan meg-mondá néki, hogy azért az ISTEN őtet és maradékát el-fogná veſzteni.

Valóban meg-jegyzésre méltó példa ez, a' mellyből tanúlhat-

hatják az Atyák, és Anyák; Hogy a' kedvező lágyság nagy bűn az ISTEN előtt, az ISTEN az illyen lágy és kedvező Szűléket éppen azok által az ő gyermekeik által szokta meg-büntetni, és az veszti-el leg-inkább a' Familiákat.

De ez a' lágyság mindenek felett kárhozatos a' közönséges személyekben, és kivált az Eklésiának Igazgatóiban és a' Magyistrátusokban, mikor nem nyomják-el a' rendeletlenségeket és a' gonoszságot, és nem állanak azoknak ellene szükséges erősséggel, és a' mennyire tőlők lehetne.

A' mit Éli Papnak az ISTEN a' Próféta által szemére hányata, és a' minémű bóldogtalanságok szállának azután egy idő múlva az ő Fijaira és az egész Népre, azt mutatják-meg; Hogy igen nagy gonoszok esnek ebből a' kedvezésből, és az, nem csak a' magános személyeket, hanem a' közönséges Társaságot-is ki-tészi az ISTENnek boszszú-állására.

III. RÉSZ.

Az ISTEN meg-jelenik első izben Sámuelnek, ki még igen ifjú vala, és tudtára adja néki az Éli házának romlását. Sámuel Élinek meg-beszélli, a' mit az ISTEN meg-jelentett vala néki; és Éli azt hallván, engedelmességgel alája botsátja magát az ISTENnek Akaratjának.

I. 1-14. II. 15-21.

TANUSÁGOK.

EBben a' Részben, imé illyen Tanúságok vagynak:

Az első, a' miképen az ISTEN Sámuelnek, mikor még igen ifjú vólna, jelenté-meg magát; Ugy ma-is gyönyörködik az ISTEN magát azokkal meg-esmértetni, a' kik őtet félik: De mindenek felett szereti azokkal közleni magát, a' kik gyermekségektől fogva Ő-néki szentelik magokat, és azokra ki-tölteni az ő ajándékait.

2. Tartozunk a' Sámuel' példája szerént az ISTENnek szavát meg-hallani, akármi módon hallattassa azt vélünk, és mindenkor azt mondanunk: *Szóllj URam, mert jól hallja a' te szolgád.*

3. Sámuelnek maga viselése, a' ki elsőben fél vala meg-mondani Élinek, a' mit az ISTEN Ő-nékie meg-jelentett vala, de azután annak meg-mondására kénszerittetvén, mindeneket elő-beszélle, semmit tőle el-nem titkolván; szép példája az alázatosságnak és egyszersmind az erős bátorságnak-is.

Nem örömeſt mondunk az Embereknek kedvetlen dolgokat: De ſoha ſem a' ſzemérem, ſem a' félelem meg-ne akadályozzon bennünket az Igazságnak ki-mondásában, mikor arra hivattatunk.

4. A' mit monda az ISTEN Sámuelnek az Éli Házának romlása felől, meg-mutatja azt; Hogy a' kik a' gonoſzságot és iſtentelenséget, akár kire való tekintet nélkül meg-nem zabolázzák, igen nagy bűnnel terhelik-meg magokat, és az által az ISTENnek haragja gyakran annyira fel-gerjeſztetik, hogy annak munkáit ſemmi meg-nem tartóztathatja.

5. Élinek felelete, a' mellyet ada Sámuelnek, ezt mondván: *Ö az ÚR, tselekedjék úgy, a' mint Ö elötte jónak látſzik*, azt jelenti; Hogy Éli, noha vétkes Ember vólna, mindazonáltal vólt benne kegyességnek indúlatja, és meg-esméri vala, hogy az ISTEN őtet igazán oſtorozná.

Igy kell minden dolgokban az ISTEN' Akaratjának alája botsátanunk magunkat, tökélletes meg-nyúgovással és alázatossággal imádnunk az ő Itéleteit, kivált mikor nem jártunk-el a' mi tartozó kötelességünkben.

IV. RÉSZ.

Az Izraéliták hadakoznak a' Filisteusok ellen; két izben meg-veretetnek, és második izben a' Filiſteusok nagy vérontást téſznek, és elnyerik a' Szövetségnek Ládáját, a' mellyet az Izraéliták a' Táborba vittenek vala.

Élinek két Fijai Hofni és Fineás, a' kik Papok valának, el-veſzének ebben a' Hadban. Ennek a' hírét mikor Éli meg-hallotta vólna, hátra esék és meg-hala; és a' Fineásnak Felesége-is meg-hala ugyan azon időben.

I. 1-11. II. 12-22.

TANUSÁGOK.

KÉt dolgokat kell itt főképen meg-jegyzenünk;

1. Az Izraélitáknak a' Filisteusok által való meg-veretetésekben, az Éli Fijainak halálokban, és magának-is Élinek halálában, láthatni az ISTEN' haragjának jeleit az Izrael' Fijain, és az Éli' Háza-népén, és azoknak a' fenyegetéseknek bé-telyesedését, a' mellyek jövendőltettek vala ennek a' Papnak az ISTENnek ſzavaival.

Az URnak Fenyegetései ſoha el-nem múlnak, hogy bé-ne tellyesednének, és az ő Itéletei hamarább vagy későbbre reájok ſzállanak a' vétkező Népekre, az ollyan Ház-népekre, a' hol

hol a' gonoszság uralkodik, és nevezetesen a' Vallásnak azokra a' Szolgaira, a' kik nem járnak-el az ő kötelességeikben, és a' kik meg-kissebbitik az ő Rendeket rendetlen életekkel.

2. Kiváltképen-való figyelmetességgel meg-kell azt gondolnunk, a' mi az Izraélitákon esék. Mikor első izben meg-veretettenek vólna, azt hiszik vala, hogyha a' Szövetségnek Ládáját az ő Táborokba hozatnák, győzedelmesek lennének. A' Ládának el-érkezése bé-tőlté őket örömmel és bizodalommal, és a' Filisteusok-is azon először igen meg-ijedének.

De az meg-nem akadályoztatá, hogy az Izraéliták meg-ne veretettnének; Sőt az ISTEN azt-is meg-engedé, hogy ezek a' Bálványozó Népek el-nyernék a' Ládát, a' melly vala legvilágosabb jele az ISTENnek az ő Népe közőtt való jelenvóltának.

A' mi ISTENbe való bizodalmunk mindenkor hamis és vakmerő, mikor engedetlenségben élünk, és sem az ISTENnek Szövetsége, sem pedig annak a' Szövetségnek jegyei és petsétei meg-nem' óltalmazhatják azokat az Isteni Boszszú-állástól, a' kik azt az ő bűneikkel felingerlik.

V. RÉSZ.

A' Filisteusok a' Frigy Ládát az ő Bálványoknak Dágonnak Templomába vivén, az a' Bálvány le-dűle és őszve-romla; és a' Filisteusok annyira kinoztatnak vala az ISTENtől reájok botsáttatott egy bizonyos nyavalya által és az ő földeiket pusztító egerek által, hogy minekutánna a' Ládát külömbb-külömbbféle helyekre hordoztatták vólna, kénteleníttetének azt az Izrael' Földére viszsza-küldeni.

I. 1-5. II. 6-12.

TANUSÁGOK.

ITten azt kell meg-gondolnunk, hogy a' Frigy Láda el-nyereték a' Filisteusok által, sőt béviteték még a' Dágon' Templomába-is.

Az ISTEN ezt az álmélkodásra méltó dolgot meg-engedé annak meg-mutatására, melly igen meg-haragudott vólna az Izraéliták ellen, és egyszersmind az ő nagy Hatalmának a' Filisteusokkal való meg-tapasztaltatására az ő tulajdon földőkben.

Ugyan-is, a' Dágon Bálvány le-esék és őszve-romla a' Láda előtt, a' Filisteusok egy fájdalmas nyavalyával meg-veretének, és azon fellyűl az egerek

nagy puſztitáſt tőnek az ő egéſz Tartományokban: és mikor valamelly más Városba által-vitetik vala a' Ládát, hogy meg-látnák, ha ottan ugyan azon tsapások lennének-é? Az ISTEN, mindenűtt meg-ſúlyosítja vala az ő kezeit rajtok.

Mind ezek a' végre esének, hogy meg-akadályoztatnék az, hogy ezek a' bálványozó Népek ne tsúfolnák az Izraélitáknak ISTENÉT, azért hogy annak az ő Ládáját el-vették és az ő Népét meg-győzték vala; és hogy nékik meg-mutattatnék az, hogy az ő Iſteneik elevenség nélkűl való és tehetetlen Bálványok vólnának, és az Izraelnek ISTENE vólna egyedűl a' Mindenható Igaz ISTEN.

Illyen módon vagyon az ISTENnek gondja az ő maga Ditsőségére, és ha meg-engedi Ő Felsége néhánykor, hogy az ő ellenségei fordúljanak-fellyűl, és ennek a' Ditsőségnek űgyével ellenkező dolgok essenek: Végre oſztán ki-tűndőkölteti az ő Hatalmát azoknak meg-ſzégyenittetésekre, a' kik Őtet gyalázattal illetik, és az ő Nevének Tiſztességére.

⁂

VI. RÉSZ.

A' Filiſteusok, hogy magokat meg-ſzabaditanák a' rajtok lévő Tsapásoktól, viſzſza-küldik a' Frigy Ládát az Izrael' Földére, egy ollyan ajándékkal együtt, a' melly emlékeztető jele lenne annak a' mi ő rajtok esett vala.

A' Láda Bethsémesbe vitetvén, az ISTEN annak a' Városnak ſok embereit meg-veri halállal, azért, hogy a' Ládát illették vólna, és abba bé-tekintettenek vólna. Bethsémesből küldeték a' Láda Kirját-Jeárimba.

I. 1-12. II. 13-21.

TANUSÁGOK.

EZ a' Réſz meg mutatja hogy a' Filiſteusoknak az ő győzedelmeken való örőmők rővid ideig tartó vala; mivelhogy az ISTEN nem engedé, hogy az ő Ládája ſok ideig ő nálok maradna, és őket kéntelenité annak viſzſza-küldésére egy ollyan ajándékkal együtt, a' melly bizonyitja vala, az ő Izraelnek ISTENÉTŐL vala, az ő Izraelnek ISTENÉTŐL való félelmeket, és a' melly nyilvánságos meg-esmérése vala az ő Hatalmának, émlékeztető jegye azoknak a' tsapásoknak a' mellyekkel az ISTEN őket megverte vala.

Illyen módon, az ISTEN megſzégyenité a' Filiſteusokat, és az ő Hatalmát vélek ſokkal jobban meg-

meg-tapaſztaltatá, minekutánna el-nyerték vala a' Ládát, mintſem meg-tapaſztaltátta vólna azt, ha el-nem nyerték vólna a' Ládát, és az Izraéliták meg-nem győzettettek vólna.

Még mikor láttatik-is az Istен nem gondolni az ő Ditsőségének ügyével: Akkor téſzi azt Ő Felsége tapaſztalhatóbb módon nyilván-valóvá, és vagy hamarább vagy későbbre kénteleniti az ő ellenségeit az ő Hatalmának meg-vallására.

2. A' mit a' Filiſtusoknak Papjaik mondának ezeknek a' bálványozó Népeknek: Abból tanúljuk-meg, magunkat az Istенnek Keze alatt meg-alázni, mikor minket ſanyargat, és nem halaſztani az ő Haragjának letsendesítését, félvén attól, hogy ha meg-keményitjük magunkat az ő tsapásaira, azokkal el-ne borittassunk.

3. Meg-kell jegyzeni, hogy a' Filiſteusok azt végezék, hogy a' Ládát tennék egy új ſzekérre, a' mellyet két borjús Tehenek vonnának, és azokat hagynák el-menni, ſem egyfelé ſem másfelé nem vezetvén.

Az ő tzéljok az vala, hogy még ez által-is meg-próbálnák, ha ugyan a' rajtok lévő tsapások az Istенtől vólnának-é; és igy okoskodván: Hogy ha azok a' Tehenek az Izrael' Földe felé mennének; tehát annak a' jele lenne, hogy az Izraélitáknak Istене verte vólna meg őket.

Az Istен, hogy meg-ſzégyenitené ezeket a' babonás Népeket, akará magát az ő gondolatjokhoz alkalmaztatni, az ő Gondviselése által, ollyan módon igazgatván a' dolgot, a' miképen meg-egyező vólna az ő Papjaiknak tanátsadásokkal, és ugyan azon módon tévén nyilván-valóvá a' maga Hatalmát, a' miképen azok vélik vala, hogy kellene azt nyilván-valóvá tenni.

4. A' mi a' Beth-Sémes Lakosain esék, azért hogy a' Ládához nyúltanak és abba belé tekintettenek vólna, arra való vala; Hogy félelem és tiſztelet támaſztatnék az Izraélitákban, és elméjekre adatnék az: Hogy ha az UR viſzſza-jött vólna ő közöttök való lakozásra; Tehát félnének az ő Haragját fel-ingerleni, hogy valamimódon az ő jelenvólta ne légyen veſzedelmes nékiek, mint vala a' Filiſteusoknak.

Nagy nyereség, mikor az Istен közöttünk jelen vagyon az ő Szövetségének és Kegyelmé-

mének jeleivel ; De az minket arra kötelez: Hogy tiſztelettel viseltessünk ehez a' Szent és Igaz ISTENhez , félvén attól, hogy ha ötet meg-boſzſzantjuk, magunkat az ö boſzſzú-állására ki-ne tégyük.

VII. RÉSZ.

Sámuel inti az Izraélitákat a' megtérésre , és magok közzül a' Bálványoknak ki-tiſztitására ; a' mellyet-is azok meg-tselekedének, egy nevezetes Böjtöt tartván ; melly után a' Filiſteusokon emlékezetes nagy győzedelmet vevének ennek a' Prófétának könyörgése által.

I. 1-6. II. 7-17.

TANUSÁGOK.

GYőzedelmek az Izraélitáknak , a' mellyet a' Filiſteusokon vevének , minekutánna meg-békéllettenek vólna az ISTENnel az ö magok meg-alázódása által, az ö bűneiknek megvallása által , a' böjtölés által, és ki-hányták vólna a' Bálványokat közzülök , arra tanit minket ; Hogy az ISTEN mindenkor kész a' meg-engeſztelödésre az Emberek aránt, mihelyt ök igaz ſzívvel meg-alázzák magokat, és el-hagyják az ö bűneiket.

Látjuk itten , hogy a' Nép meg-rémülvén a' Filiſteusoknak jövetelekre , a' Sámuel' esedezéséhez folyamodék : ö pedig az ö könyörgése és áldozatja által egy tsudálatos Győzedelmet nyere ; az ISTEN meg-rettentvén és el-ſzélleſztvén a' Filiſteusokat rettenetes mennydörgések által ; és az ISTEN' Népének ezek az ellenségei annyira meg-rontatának , hogy-míg Sámuel élt , nem ütének többé az Izraélitákra.

Nagy bóldogsága valamelly Népnek ha bölts és Iſtenfélö Vezérei vagynak : A' kegyes Embereknek és az URnak hűséges Szolgainak könyörgések igen nagy ſegitség , és gyakorta az ö kedvekért áldja-meg az ISTEN a' Népeket és kedvez ö-nékiek.

Utóljára , a' miképen Sámuelnek igen nagy gondja vala minden eſztendöben a' Törvénynek ki-ſzolgáltatására a' Népnek : Ugy a' Birák és Magyiſtrátusok tartoznak az ö Hivataloknak kötelességeit végghez vinni azon ſzorgalmatossággal és igaz lelkűséggel.

VIII. RÉSZ.

Látjuk ebben a' Réſzben annak a' változásnak Hiſtóriáját , a' melly lett az Izrael' Népének igazgatásának módjában a' Sámuel' Fijainak roſzſzúl való forgolódásoknak alkalmatosságával. Ez a'

Ez a' Nép, melly eddig az ISTENtől rendkivül támaſztatott Birák által igazgattatik vala, Királyt kérvén, az ISTEN ezt az ő kivánságokat nem hagyá jóvá; mindazáltal azt mondá Sámuelnek, tenne Királyt az Izraélitáknak, minekutánna megmondotta vólna nékiek előre mi fogna ebből a' Király tételből reájok következni, és mitsodás módon fognának az ő Királyjaik ő vélek bánni.

I. 1-8 II. 9-22.

TANUSAGOK.

ITten a' mi a' Sámuel' gonoſz Fijainak gonoſz magok viseléséről beſzélltetik, azt mutatja-meg; Elsőben: Hogy a' kegyes Szűléktől ſzármazott Fijak nem járnak mindenkor azoknak nyomdokokban.

Másodſzor: Hogy nagy gonoſzok esnek a' Kősségen, mikor azok, a' kik az Itéletet gyakorolják, tőrvénytelenségeket tselekeſznek, és engedik ajándékok által magokat meg-veſztegettetni.

Harmadſzor: Meg-kell gondolni; Hogy jóllehet a' Sámuel' Fijai viſzſza éltenek az ő hatalmokkal, az Izrael' Fijai mindazáltal nagy vétket tselekedének azzal, hogy Királyt kivánnak vala; mivel azzal azt bizonyitják vala ők, hogy jobban ſzeretnének valamelly Király által igazgattatni, mint ſem egyenesen az UR ISTEN által, a' miképen ez ideig igazgattattak vala.

E' ſzokott lenni rend ſzerént az Emberek' háládatlanságoknak és oktalanságoknak a' gyűmőltse, hogy ők nem kősznik-meg az ISTENnek kegyelmeit, sőt azokat meg-únják, és gyakorta azt kivánják, a' mi magoknak ártalmas.

Negyedſzer: Az Izraéliták meg-átalkodván a' Király' kivánásban, az ISTEN parantsolá Sámuelnek, hogy rendelne Királyt nékiek; de előre tudtokra adja Sámuel által, mitsoda módon fognák őket tartani a' Királyok, és minémű alkalmatlanságok kővetkeznének az ő igazgattatásoknak módjának moſtani meg-változtatásából.

Az Embereket ſzerető ISTEN, tudtokra adja nékiek a' maga Akaratját és kőtelességeket, előre meg-inti őket, mitsoda bóldogtalanságokat fognak magokra vonni, a' magok tulajdon akaratját követvén inkább, mint az Övét.

De, mikor nem akarják követni azokat a' haſznos Tanátsokat, a' mellyeket nékik adat, és meg-átalkodnak abban a' mit fel-tettenek: nem akadályozza-

meg őket annak végben vitelében. Illyenképen szokott az Isten sok dolgokat meg-engedni, a' mellyeket nem hágy jóvá, és az Emberek magok mindenkor az okai minden rajtok eső gonoszoknak.

IX. RÉSZ.

Itt kezdődik Saulnak az Izrael' első Királyjának Hiſtóriája. Ebben a' Részben azt látjuk mitsoda alkalmatossággal méne Sámuel Prófetának eleibe Saul, és miképen adá tudtára az ISTEN Sámuelnek hogy Sault kellene ő-néki Királyjá fel-kenni.

TANUSÁGOK.

Főképen azt kell itten meggondolnunk, hogy az Isten meg-engedvén az Izrael' Fijainak, hogy magoknak Királyt tennének: Nem hagyá az ő szabad válaſztásokra, hogy azt tennék Királlyá a'kit akarnának, hanem Ő-maga akara nékiek adni. E' végre kűlőnős Gondviselése által igazgatá Ő Felsége ezt az egész dolgot: Saul, ki az ő Atyjának szamarait keresi vala, Sámuel Prófétához menvén, és az Isten ugyan akkor tudtára adván ennek a' Prófétának jelentés által, hogy Saulnak kellene Királlyá tétetni.

És igy, az Isten vezérlé Sault Sámuelhez, sem egyik, sem másik előre nem tudván benne semmit, mi fogna esni; hogy ekképen ki-tetszene az, hogy Saulnak Királlyá tétetése az Istennek munkája vólna, és az Izraéliták esmérnék-meg, hogy noha vétkeztenek vala Királyt kéréssel: Az Isten mindazáltal még-is gondot viselne ő reájok.

Az Isten minden dolgokat az ő Tanátsának végben vitelére igazgat, ollyan útakon és módokon tellyesíti-bé azokat, a' mellyeket az Emberek meg-sem gondolnak; az ő Gondviselése forog mindeneken: Nevezetesen pedig a' Királyok az Istennek Nevével uralkodnak, és annakokáért kiki tartozik nékiek alájok adni ő-magát.

X. RÉSZ.

Sámuel Királyja keni Saúlt; és hogy őtet annál bizonyosabbá tenné a' felől, hogy az ő hivatala az ISTENtől vólna, meg-jövendől néki három dolgokat, a' mellyeknek ő rajta meg-kell vala esni. Annakutánna ez a' Próféta az egész Népet Mispába gyűjtvén, meg-nevezi és elő-állitja nékiek Sault, hogy Királyjok légyen.

I. 1-16. 17-27.

TANU-

TANUSÁGOK.

LEg-elsőben-is a' mit meg-kell jegyzeni ebben a' Réſzben, ez; Hogy Sámul Próféta Saulnak az aránt való meg-erősíttetésére, hogy őtet válaſztotta vólna az ISTEN, három jeleket ada néki, meg-monda előre néki kűlőmbb-kűlőmbbféle nevezetes dolgokat, a' mellyek ő rajta esni fognának; és kiváltképen ezt, hogy ő reá az ISTENnek Lelke fogna ſzállani.

Ezen fellyűl, új tsudát tőn az ISTEN a' Saul' hivatalának meg-erősítésére, ő reá ejtvén a' ſorsot, a' melly után ő az egéſz Népnek jelenlétében Királlyá tétetik.

Mind ezk a' tsuda dolgok a' végre esének, hogy Saul, a' ki nehezen hiheti vala el, hogy az ISTEN a' maga Népén őtet akarná hogy orſzágoljon, a' felől egéſzen meg-győzettetnék, és ne kételkedne az URnak ő véle létéről az ő ſegitségére.

Ebből az egéſz Izrael' Népe-is által-láthatja vala azt, hogy az ISTEN emelte vólna fel Sault ő rajtok. És így, láthatni ebben az egéſz dologban az URnak mind az Izraéliták aránt, mind pedig Saul aránt-is való Jóságának tapaſztalható jeleit: Tapaſztalhatni bizonyságait az ISTENnek mindeneket tudó vóltának és leg-főbb Hatalmának, a' mellyel igazgat mindent valami esik e' Világon.

Jegyezzűk, ezen kivűl, abban a' mi Saulon esék; Hogy mikor az ISTEN el-hiv valakit, ád annak ſzűkséges ajándékokat az ő hivatalának kőtelességeinek végben vitelére.

Végezetre, meg-tetſzik innét az-is; Hogy ha Saul engedetlenségbe nem esett vólna, az ő orſzáglása bóldog lett vólna, és az ISTEN mindenkor fenn tartotta vólna ő rajta a' maga jokedvét és áldásait.

Hasonló módon kell gondolkodnunk mind azokról, valakiket az ISTEN el-hiv, és a' kiket meg-előz az ő kegyelmével; egyedűl tsak ő rajtok áll, hogy ezeket a' drágalátos nagy jókat meg-tartsák magoknál, és ha azokat el-veſztik, az, nem egyébért vagyon, hanem hogy meg-nem maradnak állhatatosan, és hűségtelenek az Iſteni Hivatal aránt, és az ISTENnek kegyelme aránt.

XI. RÉSZ.

Ennek a' Réſznek két Szakaſzſzai vagynak. Az elsőben meg-iratik az

Ammónitáknak Saul által való megverettetések. A' másodikban pedig látjuk Saulnak azokhoz való kegyelmességét, a' kik nem akarják vala őtet Királynak esmérni.

I. 1-11. II. 12-15.

TANUSÁGOK.

HÁrom dolgokat lehet ebből a' Réfzből meg-jegyzeni, a' mellyekből tanúlhatunk:

Az első ez; Hogy az Ammonitáknak Királyja igazságtalanúl reájok jövén az Izraélitákra, és igen kemény és egéfzen gyalázatos *conditiók*at-is akarván reájok vetni: Az ISTEN meg-bűnteté ennek a' Királynak kevélységét és kegyetlenségét, és az által meg-mutatá, hogy az ő Gondviselése meg-alázza a' kevélyeket, és a' kik másokat elnyomnak.

Második meg-jegyzésre való dolog ez; Hogy a' Saul' orfzáglásának kezdete igen fzerentsés és igen ditsőséges vala ő-nékie, mivelhogy az ISTEN az ő fzolgálatjával éle az Ammonitáknak el-tőrlésére, és a' Jábes' Lakóinak meg-fzabaditására, a' kik végső fzorúltságra jutottanak vala.

Ez, meg-mutatja azt; Hogy az ISTEN tovább-is meg-áldotta vólna ezt a' Királyt és az ő Népét, ha az, és azok magokat méltatlanokká nem tették vólna az ő óltalmazására.

3. Saulnak az ő maga megtartóztatása és kegyelmessége, a' ki-is nem akará, hogy megőlettetnének némelly bizonyos Emberek, a' kik eleinte nem akarták vala őtet Királynak esmérni, azt mutatják, hogy jó indúlatok valának akkor ő benne: De ő azokat nem tartotta meg.

Mindazáltal ez a' példa tanitson mindeneket, és nevezetesen azokat, a' kik Méltóságra fel-emeltettek, hogy el-távoztassák a' bofzfzankodáft és a' bofzfzú-álláft, és könnyen megbotsássák az ő rajtok tett bofzfzúságokat.

XII. RÉSZ.

Sámuel meg-vénhedett lévén, az ő Birói tifztét által-adja a' Királynak és a' Népnek, és mindeneknek hallottára bizonyságot tészen az ő igaz lalkűségéről, a' mellyel viselte vala azt a' hivatalt; Szemekre veti az Izraélitáknak azt a' bűnöket, hogy magoknak Királyt kivántanak vólna; és egy tsudát tészen, a' melly mindeneket meg-rettente: a' melly után ismét biztatja őket, és inti, hogy fzolgáljanak az ISTENnek, és engedelmeskedjenek állhatatossággal.

I. 1-5. II. 6-15. III. 16-25.

TANU-

TANUSÁGOK.

SÁmuelnek Saul Király előtt és a' Nép előtt való prótestálása meg-tanithatja a' Magyistrátusokat és a' Birákat, minémű igaz lelkűséggel és magok haſznának keresésétől való idegenséggel tartoznak magokat viselni az ő Hivataljoknak gyakorlásában.

Nevezetesen, meg-mutatja azt, hogy azok, a' kik nem ſzolgáltatnak tiſztán Igazságot, és a' kik ajándékot véſznek: Tartoznak viſzſza-adni azt, a' mit el-vettenek, és helyre pótolni az igazságtalanságokat, a' mellyeket tselekedtenek.

De a' mi azokat a' Birákat illeti, a' kik jó lelki-esméretek ſzerént el-jártak az ő Tiſztekben: Sámuelnek példája megmutatja, hogy azoknak nagy vigaſztalások lehet, mikor az ISTENnek ſzámot kell adniok az ő forgolódásokról.

2. Jól reá kell arra figyelmeznünk, a' mit monda Sámuel az Izraélitáknak ez alkalmatossággal, ſzemek eleibe terjeſztvén nékiek, hogy az ISTEN az ő kegyelmeivel őket és az ő Atyjaikat ſzerette vala, és ellent nem állván az ő gyakori engedetlenségeik és ez a' moſtani vétkek-is, hogy magoknak Királyt kivántanak vala, őket még-is mind el-tűrte, és el-nem múlatta ſok izben meg-ſzabaditani; sőt még moſtan-is kéſz vólna meg-áldani mind őket, mind pedig az ő Királyjokat, tsak Ótet újabb bűneikkel ne illetnék boſzſzúsággal.

Ezek igen ſzívre ható bizonyságai az ISTENnek az Emberek aránt való véghetetlen nagy Jóságának és az ő álmélkodásra méltó hoſzſzú-tűrő-vóltának, és ez minket annak meg-gondolására kőtelez; Hogy igen útálatos Háládatlanság lenne mi bennűnk, ha mi, holott ſokkal drágalátosabb Jótéteményeket vettűnk az ISTENtől, mint ſem azok valának, a' mellyeket tselekedett vala ő Felsége az Izrael' Népével, engedetlenségbe, és ő tőle való el-ſzakadásba esnénk.

3. A' mit monda Sámuel az Izraélitáknak, hogy ha hiven fognának az URnak ſzolgálni: Ő Felsége meg-óltalmazná őket; De ha ótet boſzſzantanák, mind ők, mind pedig az ő Királyok el-veſznének: Arra tanit minket; Hogy az UR ISTEN meg-áldja az ollyan Orſzágokat, a' hol az Igazság és a'

Vallás uralkodik; De el-nem múlatja meg-bűntetni azokat a' Fejedelmeket és Népeket, a' kik őtet bűneikkel haragra ingerlik.

4. Látni itten Sámuelnek nagy indúlatját és ſzeretetét, a' mellyel viseltetik vala az Izraélitákhoz. Minekutánna őket ſok ideig igazgatta vólna, mint Próféta és Biró, biztatá őket azzal-is, hogy valamig élne, ſoha megnem ſzűnne érettek könyörögni, és nékiek meg-mutatni a' jó útat.

Sámuelnek ez a' ſzívre ható fontos beſzéde éppen a' hűséges Lelki Páſztoroknak és Magyiſtrátusoknak az ő indúlatjaikat téſzi-ki: Azoknak tudni-illik az ő reájok bizattakhoz nagy ſzíves ſzeretetek vagyon, mindenkor könyörögnek érettek, és nem ſzűnnek-meg hűségesen meg-tanitani őket az útra, a' mellyen kell járniok, hogy bóldogok lehessenek.

XIII. RÉSZ.

Jónathán a' Saul' Fija meg-vervén a' Filiſteusoknak álló Seregét, vagy Strásáit, a' Filiſteusok hadat inditának az Izraéliták ellen.

2. Saul áldozatot téſzen Gilgálban, Sámuelt meg-nem várván; a' mellyért ez a' Próféta őtet igen keményen meg feddi; és azt-is meg-mondja néki, hogy az ő Orſzáglása nem fogna ſokáig tartani.

I. 1-7. II. 8-23.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk előſzőr-is ebben a' Réſzben, hogy a' miképen igérte vala az ISTEN, hogy Saul meg-fogná ſzabaditani az ő Népét a' Filiſteusoktól, meg-engedé, hogy Hadakozás támadna azok kőzőtt és az Izraéliták kőzőtt: Ennek a' Hadakozásnak kezdetekor Saul és az ő Népei igen meg-ijedtenek vala, de az ISTEN ada nékiek győzedelmet Jónathán által a' Saul' Fija által.

De a' mit kiváltképen megkell itten jegyzenünk: a' Saúl' tselekedete; a' ki-is akara áldozatot tenni, Sámuel Prófétát meg-nem várván.

Jóllehet ez a' tselekedet nem tetſzik első tekintettel igen nagy véteknek lenni, és Saul azt még menteni-is igyekezik vala: Mindazonáltal az ISTENNEK, ki a' Saul indúlatit jól esméri vala, itélettétele a' felől, és az a' bűntetés, a' mellyet jővendőle Sámuel ennek a' Királynak megmutatják, hogy ő ezt az áldozatot tette vala nem tsak magagondolatlan hirtelenkedésből, hanem azon kivűl bizodalmatlan-

lanságnak és ISTEN' Parantsolatjához való engedetlenségnek-is indúlatjából; holott Sámuel ő-néki világosan meg-tiltotta vala, hogy addig ne tenne áldozatot, míg ő el-nem érkezne; azon kivűl, hogy Saulnak ezen tselekedete veszedelmes következésű vala, és roszsz példa a' Népnek.

AZ ISTEN az akarja, hogy szorosan ahoz tartsuk magunkat, a mit ő parantsol, attól soha el-nem hajolván akármi szín alatt; Nem kell mentségeket keresni, sem okokat hordani-elő, mikor az ISTEN parantsol; és semmi nem gyűlölségesebb ő előtte, mint az ő Parantsolatihoz való engedetlenség.

Tovább, Saulnak meg-vettetése nékűnk azt mutatja; Hogy a' kiknek az ISTEN kiváltképen-való kegyelmeket adott, és a' kik a' dolgot jól kezdették, elveszthetik mind ezeket a' nagy jókat, ha azokra méltatlanokká tészik magokat, és még az ISTENTŐL-is meg vettethetnek; a' miképen Saul meg-vetteték; melly-is még azokat-is, a' kikben vagyon kegyesség, és buzgóság, szűntelen-való félelemben és alázatosságban tarthatja.

XIV. RÉSZ.

Jónathán reá-űt a' Filisteusoknak álló seregére, azoknak egész Táborát meg-rettenti, és rajtok győzedelmet vészen. Saul utánnok indulván a' Filisteusoknak, meg-eskűtteti az egész Népet, hogy semmit ne ennének estvéig. Jónathán nem tudván ezt az eskűvést, egy erdőben mézet eszik; a' melly miatt az ő Atyja őtet meg-akará őletni; de a' Nép nem engedé.

I. 1-23. II. 24-52.

TANUSÁGOK.

ITten meg-kelletik jegyzeni;

1. Jónathánnak vitézi Bátorságát és kegyességét, a' ki reáveté magát, hogy reájok űtne a' Filisteusokra, de minekelőtte véghez vinné az ő igyekezetét, akará magát bizonyossá tenni egy jel által, ha az ISTEN őtet meg-áldané-é?

2. Az a' szerentsés elő-menetel, a' mellyet ada néki az ISTEN, meg-mutatá azt, hogy ennek a' Királyfinak igyekezete és személye ő előtte kedves vólna; a' Filisteusok' fenn-álló Seregének meg-verettetése, és az ISTENTŐL botsáttatott Föld indúlás őket annyira meg-rettenté és meg-futamtatá, hogy egymást vágnák, és az Izraéliták-is nagy öldöklést tőnek.

Noha az ISTEN Saulra meghara-

haragudott vala : Mindazáltal akará Ő Felsége nékie ezt a' Győzedelmet engedni, és megszabaditani ez alkalmatossággal az Izrael' Népét Jónathán által, a' ki Istenfélő és kegyes Fejedelem vala.

Az Isten néhánykor ád némellyeknek kegyelmeket, a' mellyekre azok méltatlanok, nem önnön-magokért, hanem az ő Ditsőségének okáért, és az ötet félőkhöz való szerelméért.

A' mi illeti a' Saul' eskűvését, a' mellyel az egész Tábort megeskűtteté, hogy semmit ne ennének azon az egész napon, az aránt ezeket a' négy dolgokat kell meg-gondolni.

Az első ez; Hogy ez az Eskűvés a' dolognak előre való jól meg-gondolása nélkűl tétetett vala, és kevés hijja vala, hogy siralmas ki-menetele nem lőn: Melly azt adja elménkre, hogy gondosan el-kell távoztatnunk a' vakmerő eskűvéseket és magunk gondolatlanúl tett fogadásokat.

2. Meg-kell jegyzeni, hogy az Isten semmi feleletet nem ada Saulnak a' ki ő tőle tanátsot kérd vala; és meg-engedé, hogy Jónathán, a' ki ezt az eskűvést nem tette vala, és a' ki ártatlan vala, a' sors-vetés által kijelentetnék.

Az Isten ezt akará ekképen, mind azért, hogy Saullal megesmértetné, minémű nagy bűnt tselekedett vólna azzal, hogy a' Népet vakmerő eskűvéssel kénszeritette vala; mind pedig azért, hogy meg-mutatná, melly igen meg-kellene betsűlni az eskűvést, és minémű szorosan meg-kellene azt tartani.

3. Láthatni, hogy jóllehet Saul engedetlen vólt az Istennek Parantsolatihoz: még-is nagy buzgóságot mutata, megtiltván a' Népet a' vérnek megételéről, és azt parantsolván, hogy még az ő Fija Jonathán-is halna-meg.

Ez a' hipókritáknak meg-esmértető jelek; másokat igen keményen meg-itélnek, sőt buzgólkodóknak-is láttatnak az Isten' ditsősége mellett bizonyos alkalmatosságokban, midőn azonban magokat meg-nem esmérik, sem nem kárhoztatják magokat; és a' leg-derekasabb dolgokban az Istennek Parantsolatját meg-rontják.

Végezetre; Az Isten megtartá Jónathánt; és minekutánna ő általa a' Filisteusokat megron-

rontotta vólna, nem engedé, hogy meg-ölettetnék.

Ez, azt mutatja; Hogy ſoha nem kell az ártatlanokat kárhoztatni, ſem valami igazságtalanságot mivelni valamelly eskűvésnek ſzine alatt, a' mellyet tehettűnk, ſem más akármelly dologra való tekintetből, hanem inkább védelmezni kell és pártját fogni az ártatlanságnak minden rendbéli alkalmatossággal.

XV. RÉSZ.

Saul az Amalékiták ellen hadakozván, meg-kegyelmeze Ágágnak azoknak az ő Királyjoknak, és a' kövérebb marháknak, az URnak világos parantsolatja ellen; a' mellyért-is Sámuel, a' Saul' mentségével ſemmit nem gondolván, meg-mondá ő-néki, hogy az ISTEN őtet meg-vetette vólna. Ez a' Próféta annakutánna parantsolá, hogy Agág ölettetnék-meg; és el-méne Rámába, többé Saulhoz meg-nem látogatván.

TANUSÁGOK.

HAſznos Tanúságokat lehet vennűnk ebben a' Réſzben meg-iratott Hiſtóriából.

Leg-elsőben, ha meg-gondoljuk Saulnak vétkét, a' ki ISTENnek világos Parantsolatja ellen, életben meg-tartá az Amalékitáknak Királyját, és azoknak prédájoknak a' javát; és miképen feddé-meg Sámuel Sault az ő engedetlenségéért.

Ez minket arra tanit, hogy ſoha-is nem ſzabad nékűnk az ISTEN' Parantsolatit a' mi tulajdon gondolatunk ſzerént magyaraznunk, ſem azoknak legkissebb réſzét-is el-hagynunk, akármitsoda okra nézve-is; Hanem ſzívűnknek egyűgyűségében tartozunk annak egéſzen engedelmeskedni, valamit az ISTEN nékűnk parantsol; nem keresvén ſzínes ki-fogásokat azoknak el-mulatására.

2. Saul magát akará meg-menteni, ezt mondván hogy ő megtselekedte vólna egy réſzét az ISTEN' Parantsolatjának, és azt vetvén-elő, hogy ő a' meghagyatott barmoknak meg-áldozásával az ISTENT akarná tiſztelni. De a' Próféta mind ezeket a' mentségeket meg-veté, és keményen meg-feddé Sault az ő engedetlenségéért.

Nintsen ſemmi mentség, a' melly minket az ISTEN előtt meg-igazithatna, mikor az ő akaratját nékűnk világosan és magyarán tudtunkra adta, és azt még-is meg-rontjuk.

Ez, még azt-is meg-mutatja nékűnk, hogy hijában mondja akárki-is, hogy ő az ISTENT akar-

akarja tiſztelni, mikor el-hajol attól, a' mit Ő Felsége parantsolt; Az ISTEN nem néz a' kűlső jelekre, a' mellyekkel ő-néki tiſztességet téſzűnk, akármelly nagy ſzíne légyen-is azokban a' Buzgóságnak, mikor az ember ő-nékie nem engedelmeskedik: *Az engedelmesség jobb az áldozatnál, és az ő ellene való rúgódozas ollyan vétek mint a' bálványimádás.*

3. Jól meg-kell jegyzenűnk; Hogy a' Sámuel feddésire megréműle Saul, és az ő fenyegetéseire, annyira, hogy őtet kénſzeritené az ő bűnének meg-botsáttatásáért véle-egyűtt való imádkozásra, és ő véle való maradásra. De az ISTEN nem hajla kegyelemre ennek a' Királynak bánatjának kűlső jeleire nézve; mivelhogy az ő-bánkodása nem vala tiſzta ſzívből való, és tsak éppen a' Királyságból való le-vettetésnek és meg-útáltatásba való esésnek félelme tselekedteti val azt ő véle.

Ennekokáért Sámuel továbbis azt mondá néki, hogy az ISTEN őtet meg-vetette vólna és végképen a' Próféta-is oda-hagyá őtet, és többé meg-nem látogatá.

Az a' bánat, a' mellyet mutatnak a' gonoſzok nem mindenkor igazán való tőredelmesség; nem egyéb gyakorta világ ſzerént való bánatnál; arra nézve az ISTEN a' ki a' ſzíveket jól esméri, arra ſemmit nem tekint, és őket el-hagyja, mikor az ő gonoſzságok tellyes mértékére jutott.

XVI. RÉSZ.

Sámuel Próféta Dávidot keni-fel az Izrael' Népén való Királyságra; és Saul valamelly gonoſz Lélek által háborgattatván, Dávid hivattatik hozzája, hogy őtet meg-könnyebitené.

I. 1-13. II. 14-23.

TANUSÁGOK.

IGen méltók az itten meg-iratott két dolgok a' meg-jegyzésre.

Az Első; Dávidnak az ISTENtől Királlyá válaſztatása. Mellyaránt ezt a' két dolgot kell meggondolnunk;

Az egyiket ezt; Hogy a' végre, hogy meg-tetſzenék az, hogy Dávid hivattatott vólna a' Királyságra: Szinte azon módon a' miképen Saul hivattatott vala, az ISTEN akará, hogy ő meg-kenettetnék azon Próféta által, a' ki Sault meg-kente vala.

Másikat azt; Hogy jóllehet Dávid leg-kissebb vólna az Isai Fijai kőzőtt: Az ISTEN őtet kenetéſ-

neté-fel Sámuel által, és ôtet vévé-el a' Júhok mellôl, hogy a' Királyi-ſzékbe fel-emelné, mivelhogy az ô ſzíve ſzerént való Ember vala.

Ez nékünk ezt a' Tanúságot ſzolgáltatja; Hogy az ISTEN azokat ſzokta válaſztani, a' kiknek jó és tiſzta ſzívek vagyon, és a' miképen Sámuel Próféta mondja: *Az UR nem azt nézi, a' mit az ember; mert az ember azt nézi a' mi ſzeme elôtt vagyon, de az ISTEN a' ſzíveket nézi.*

A' második állapot, a' mellyet ez a' Réſz beſzéll, ez: Hogy Saul gyötrettetik vala a' gonoſz Lélek által; az az: a' vérnek sûrûségébôl ſzármazott *melancholia* által, és Dávid ellenben bé-tellyesedék Szent Lélekkel, és az ISTEN Dávidnak ſzolgálatjával éle, Saulnak megkönnyebbitésére az ô nyavalyájának reája jövetelekor.

Ez által, az Iſteni Gondviselés a' dolgokat kéſziti vala Dávidnak a' Királyi-ſzékbe való felemeltetésére, kedvessé tévén ôtet a' Saul' Udvarában.

Továbbá, Saulnak példája, a' ki, minekutánna vette vala az ISTENnek Lelkét, gonoſz Léleknek hatalmába adaték, azt mutatja minékünk, a' mi ſzokott azokon esni, a' kik méltatlanokká téſzik magokat az Iſteni Kegyelemre.

Meg-foſztattatnak attól, az ô állapotjok még ſiralmasabbá-is léſzen, és a' miképen a' mi URunk Jésus Kriſtus az Evangyéliomban mondja: Luk. XI. 26. *A' gonoſz Lélek bé-mégyen azokba, és az ô utólsó állapotjok gonoſzabb leſzſz az elsônél.*

XVII. RÉSZ.

A' Filiſteusok Hadat inditanak az Izraéliták ellen, és egy Góliát nevû Óriás el-ijeſzti az Izrael' Népét, és magát ajánlja azzal való meg-vivásra, a' ki véle ſzembe ſzállana, a' mellyet-is ſenki nem méréſzle tselekedni. Annakutánna Dávid bízván az ISTENnek ſegedelmébe, ajánlja magát a' Góliáttal való meg-vivásra; azt meg-is ôli, és az Izraéliták nagy gyôzedelmet vevének a' Filisteusokon.

I. 1-25. II. 26-58.

TANUSÁGOK.

MEg-kell itten jegyzeni:

1. Hogy az ISTEN meg-engedé, hogy a' Filiſteusok Hadat inditanának az Izraéliták ellen, és ôket Góliát fenyegetné és ſzidalmazná, a' végre, hogy az által alkalmatosságot ſzolgáltatna Ô Felsége Dávidnak maga meg-esmértetésére, és az Izrael' Népének meg-ſzabaditására.

2. Hogy ebben a' Népben ſenki nem találkozék, a' ki Góliáttal méréſzlene meg-vivni, a' melly-is ſzolgála a' Dávid' bátorságának és győzedelmének annál jobban való ki-tűndőkőltetésére.

3. Hogy Dávid maga nem ment vala előſzőr ebbe a' Hadba, és tsak annak alkalmatosságával méne a' Táborba, hogy az ő Atyja küldötte vala őtet oda az ő Bátyjainak állapotjok felől való tudakozódásra.

Ebben az Iſteni Gondviselésnek egéſzen külőnős igazgatását láthatjuk, a' melly-is a' dolgokat illyen módon intézi vala Dávidnak fel-emeltetésére, midőn ő arról nem gondolkodna; és a' melly akará ki-venni őtet az életnek abból a' neméből, a' mellyet eddig kővetett vala, és az ő Népének Szabaditójává, és azután Királyjává tenni.

4. Tsudálhatjuk Dávidnak Vitézi Bátorságát, hogy ő-magát ajánlá a' Góliáttal való meg-vivásra, annak fenyegetéseire meg-nem ijedvén, és az ő Bátyjainak-is beſzéditől nem félvén, és mindenek felett, az ő ISTENben való nagy Bizodalmát, a' kinek ſegedelmét már annakelőtte tapaſztalta vala.

Végezetre, Dávidnak az ő ſzerentsés elő-menetele kiváltképen-való figyelmetes meggondoláſt érdemel; mivelhogy minden más fegyverek nélkül, tsak parittyával meg-ölé ezt az Óriáſt, és az Izraélitákkal dítsőséges Győzedelmet vétete a' Filiſteusokon.

Mind ezekben ſzemlátomáſt meg-tetſzik; Hogy az ISTEN külőnős módon vala Dáviddal, és akara Ő Felsége egyſzersmind boſzſzút-állani a' maga Ditsőségéért, a' mellyet Góliát gyalázattal illetett vala, és meg-mutatni ezeknek a' bálványozó Népeknek nevezetes módon azt, hogy Ő vólna a' Mindenható ISTEN.

Imé, igy ſzokott az ISTEN vélek lenni azokkal, a' kik Ő benne biznak, és igy ſzokott, mikor Ő-néki tetſzik, leg-erőtlenebbeknek látſzó eſzközökkel-is élni a' Gonoſzoknak kevélységének meg-ſzégyenitésére, és a' leg-rettenetesebb Hatalmaſságoknak-is meg-rontására.

XVIII. RÉSZ.

Meg-iratik itten, 1. Az a' ſzoros Barátság, a' melly támada a' Saul' Fija Jónathán közőtt és Dávid közőtt.

2. Az a' nagy betsűlet, a' mellyben

ben vala Dávid a' Saul' Udvarában, és a' Népnek éneklése, a' mellyel meg-tiſztelé Dávidot, minekutánna meg-verte vólna a' Filiſteusokat.

3. Saulnak azért való meg-haragúvása, a' melly-is ótet arra inditá, hogy akarja vala Dávidot meg-ólni, és ótet a' Filiſteusok' kezébe ejteni igyekezik vala, néki igérvén Feleségúl a' maga Leányát.

Utóljára, Dávidnak Mikállal, a' Saul' egyik Leányával való Házassága.

I. 1-5. II. 6-8. III. 9-25. IV. 26-30.

TANUSÁGOK.

JÓnathánnak a' Saul Király' Fijának és Dávidnak ſzemélyekben a' tiſzta ſzívbéli igaz Barátságnak ritka példája vagyon elóttünk; és ez a' példa annyival inkább méltó az álmélkodásra, hogy Jónathán midón reménylheti vala, hogy az ó Atyja után Saul után uralkodni fogna, de még-is a' felól a' maga tulajdon haſznát nem nézvén, Dávidot igen ſzereti és nagyra betsúli vala.

De igen könnyen fell-áll a' Barátság a' kegyes és a' magok haſznát nem keresó Személyek kózótt; és a' kikben kegyesség és Iſteni Félelem vagyon, azok mindenkor igyekeznek egybetársalkodni a' hozzájok hasonlókkal.

2. Látni itten, hogy nem csak Jónathán viseltetik vala Dávidhoz nagy betsúlettel, hanem az egéſz Nép-is; a' melly ki-tetſzék mindenek felett azokból az órvendezó éneklésekból, a' mellyekkel ó az ó gyózedelme után meg-tiſzteltetik vala.

Ezt az Iſteni Gondviselés azért igazgatá ekképen, hogy az Izraéliták elóre kéſzittetnének arra, hogy idóvel oſztán magokat Dávidnak alája adnák.

3. A' mi pedig Sault illeti: Ó benne nagy irigység és dúhós harag támada Dávid ellen, annyira hogy ótet meg-is akarja vala ólni; és maga meg-nem foſzthatván életétól ótet, igyekezik vala ótet a' Filiſteusoknak kezek által el-veſzteni, azt igérvén néki, hogy néki adná Feleségúl az ó nagyobbik Leányát, azután a' második Leányát, ha meg-hartzolna az ISTEN' Népének ezekkel az ellenségeivel, és azok kózzúl bizonyos ſzámúakat meg-ólne.

Saulnak ez a' tselekedete az ó ſzórnyú nagy gonoſzságának bizonysága vala, és azt mutatja, hogy ó igen meſterséges, hitetlen és kegyetlen Ember vala: De ugyan innét azt-is láthatni; Hogy Dávidnak, az ó

nagy ſzerentséi között, az ISTEN terhes és nehéz állapotokat-is kéſzit vala nékie, a' mellyek az ő meg-próbáltatására ſzolgálnának.

4. Meg-kell jegyzeni; Hogy Saul akármint meſterkedik vala el-veſzteni Dávidot, még-is kéntelenitteték néki adni Mikált az ő Leányát: Az ISTEN Dávidnak mindennap újabb jó ſzerentsét ada, és azok a' hálók, a' mellyeket vét vala néki Saul, a' maga tulajdon meg-ſzégyenittetésére fordúlnak vala ennek a' Királynak, és nem egyébre ſzolgálnak vala, hanem a' Dávid' betsületének nevelésére, és ő-néki napról napra az egéſz Nép előtt kedvessé tételére.

Által-láthatni ebből azt; Hogy ſemmi nem árthat azoknak, a' kiket az ISTEN ſzeret: Ő Felsége azoknak meg-maradásokra ſzüntelen vigyáz, úgy hogy, mindent valamit azok ellen próbálnak, azoknak javokra és leg-nagyobb elő-menetelekre forditja.

XIX. RÉSZ.

Jónathán igyekezik meg-engeſztelni az ő Atyját Saul Királyt, a' ki Dávidra meg-haragudott vala, és azt tselekeſzi, hogy Dávid viſzſza-hivattatnék az Udvarba.

De egy kevéssel azután Saul még-is meg-akará ölni Dávidot, a' mellyre nézve kéntelenitteték Mikál az ő Felesége őtet el-iktatni: ő azért el-futa Sámuel Prófétához, a' hová utánna menvén a' Saul' emberei, és Saul maga-is, tsudálatos módon megtartá őtet az ISTEN.

I. 1-8. II. 9-17. III. 18-24.

TANUSÁGOK.

JÓnathán az ő Dávidhoz való Barátságának és az ő kegyességének ſzép bizonyságait adá azzal hogy minden módon igyekezik vala az ő Atyját meg-engeſztelni, és annak a' mint kell, minden betsülettel és bátorsággal beſzéll vala, hogy meg-téritené Dávid ellen való haragjából.

Ezzel, eleget tőn a' Barátságnak kötelességének, és egyſzersmind annak-is, a' mivel az ő Atyjának tartozik vala, kegyelmesebb indúlatokat támaſztván abban.

Ekképen kell az ártatlanoknak pártjokat fogni, mikor igazságtalanúl háborgattatnak, minden módon engeſztelni azokat, a' kik boſzſzankodásban vagynak, és nem kell ſoha-is reſtéknek lennünk a' mások mellett való ſzolgálatra.

Által-láthatni itten Saulnak go-

gonoſz ſzívét, a' ki igérvén, még pedig eskűvéssel, hogy ſemmi gonoſzſzal nem illetné Dávidot, újra kezdé őtet gyűlőlni, minekutánna meg-verte vólna a' Filiſteusokat másod' izben, és még életétől-is meg-akará foſztani.

Az ollyan Emberek, a' kik mint Saul, a' gonoſzságnak bizonyos mértékére jutottanak, és a' kik az irigységtől és gyűlőlségtől el-foglaltattak, majd ſoha nem térnek jobb indúlatokra; és ha ſzinte láttatnak-is néhánykor meg-változni és meg-ſzelídűlni, az ő terméſzeti gonoſzságok mindenkor ki-mutatja magát.

Azonban pedig Saul minden gyűlőlségével-is nem árthata Dávidnak, és noha Embereket kűldőtt vala, hogy őtet meg-fognák az ő Hazában: Az Istennek meg-ſzabaditá őtet a' veſzedelemből, a' mellyben forog vala, az ő Felesége által, Mikál által. És Saul maga-is utánna menvén néki Rámáig: Az Istennek Lelke illeté őtet és viſzſza-jőve, ſemmi gonoſzt nem tévén Dávidnak.

Az Istennek ſokféle eſzközők vagynak az ő Kezeiben az ártatlanoknak és az igazaknak meg-óltalmazására, és Ő megtartóztatja a' gonoſzokat, hol őket meg-tsendesítvén, hol pedig meg-foſztván a' jóknak ártalmára való eſzközőktől, és még arra való akaratjoktól-is.

Ez igen nagy inditó ok a' Hiveknek az Istenben való bizodalomra, és az ő ſegedelmének reménylésére minden állapotokban, valamellyekben ők lehetnek.

Továbbá pedig, Dávid ezért a' ſzabaditásért ád hálákat Istennek az LIX. 'Sóltárban.

XX. RÉSZ.

Dávid futásban lévén, panaſzolkodik Jónathánnak, az ő Atyjának Saulnak igazságtalanságáról.

Jónathán igéri néki, hogy megtudja Saulnak indúlatját és néki tudtára adja ollyan módon, a' mint egymás közőtt meg-egyeztenek vala: Azért Jónathán meg-tudván, hogy az ő Atyja el-végezte vólna magában a' Dávid' veſzedelmét, őtet az aránt meg-inti.

Egyik a' másikhoz új bizonyságokkal meg-erősíti a' Barátságot, és annak örökké-való fenn-tartására meg-eskűſznek, és oſztán igen keserves bánattal válának-el egymástól.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben a' meg-gondolásra főképen méltó dolog az a' nagy Barátság, a' melly vala

vala Jónathán és Dávid között. Jónathán újobban-is igyekezik vala az ő Atyját meg-tériteni abból a' méltatlan gyűlölségből, a' mellyel viseltetik vala Dávidhoz, és noha az ő Atyja néki eleibe terjeſztené, hogy ő ſoha nem lenne Király, ha Dávid életben maradna: Ő a' maga haſznára ſemmit nem tekinte, és tovább-is mind ſzóll vala Dávid mellett; és látván utóljára, hogy Saul nem engeſzteltethetnék-meg, sőt ellenben mind tsak jobban őregbedne az ő gyűlölsége és haragja: Tudtára adá Dávidnak a' veſzedelmet, a' mellytől félhetne, és tőle elvála, minekutánna egymásnak bizonyságot tettenek vólna a' Barátságnak mindenkori fenntartása felől, és mind ketten ſokat ſirtanak vala.

Ebben a' Hiſtóriában látjuk, mellyek légyenek az igaz és hű Barátságnak kötelességei, és munkái.

Meg-érthetjük innét, hogy a' kinek igaz Barátjai vagynak: Azokat felette igen drágalátos kintseinek tarthatja; Még halála után-is a' mi Barátunknak emlékezetét fenn kell tartanunk, és ſzeretetünket annak maradékira által-terjeſztenünk, a' mellyet Dávid-is tselekedék a' Jónatán' Fija Méfibóset aránt.

Jónathánnak, és Dávidnak egymással való beſzédeikből ki-tetſzik, hogy Jónathán bizonyosan el-hiſzi vala azt, hogy Dávid lenne még jövendőben a' Király, és még-is azért ſemmit nem irigykedék; mivelhogy tudja vala, hogy a' vólna az Istennek akaratja.

Jónathánnak ez az indúlatja az ő nagy elméjének és nagy kegyességének a' jele vala.

Az igaz és állandó Barátság az, a' melly a' kegyességen fundáltatik, és az azt tselekeſzi, hogy a' helyett, hogy irigylenénk a' mi Barátinknak elő-meneteleket: Gőnyőrködésünket és őrőmünket találjuk az ő bóldog állapotjokban.

Végezetre, meg-kell jegyzeni, hogy Saul, a' helyett, hogy meg-engeſzteltődött vólna, és meg-hallgatta vólna Jónathánnak Dávid mellett való igaz beſzédeit: Mind inkább-inkább meg-haraguvék, sőt a' dühősségben annyira méne, hogy ezt a' Fiját meg-is akará ölni.

Ekképen ez a' Király naponként mind gonoſzabbá léſzen vala; és ez ſzokott rend ſzerént esni azokon, a' kik az Istent el-hagyták, és a' magok go-

gonoſz indúlati után adják magokat.

XXI. RÉSZ.

Dávid Nób Városába fut Achimélek Paphoz, a' ki néki a' meg-ſzenteltetett Kenyerekből ada, és a' Góliát Fegyverét-is oda adá.

Azután a' Filiſteusoknak Királyjához Achishoz vévé magát Dávid, a' hol midőn reá esmértek vólna, elméjén kivűl-lévőnek tetteti magát, hogy életét meg-tartaná.

I. 1-9. II. 10-15.

TANUSÁGOK.

ITten kezdődik a' Dávid' űldőztetéseinek és nyomorúságainak Hiſtóriája, a' mellyekben forgott vala azután, hogy a' Saul' Udvarából ki-ment vólna, és a' mellyek által akará őtet meg-próbálni az ISTEN, minekelőtte a' Királyi-ſzékre fel-emeltetnék.

Dávidnak Achimélek Paphoz való futása aránt két dolgokat lehet meg-gondolnunk:

Az egyik ez; Hogy az ISTEN gondot visel vala Dávidra, hogy az ő ſzámkivettetésében találna mindenűtt ſegedelmet.

A' másik jegyzéſt téſzi a' mi URunk Szent Máté Evangyéliomában XII. Réſzben, az aránt, hogy Achimélek Dávidnak a' ſzent Kenyerekből ada, a' mellyeket tsak a' Papoknak vala ſzabad meg-enni.

Ezzel a' példával a' Jésus Kriſtus azt próbálja-meg, hogy a' Tzérémóniás Rendelések nem vólnának ollyan igen ſzűkségesek, hogy azokat el-nem lehetne hagyni a' ſzűkségnek idején.

Dávidnak tselekedetét, melly ſzerént magát eſztelennek tetteté vala lenni, mikor meg-esmértetett vólna Gáth Városában a' a' Filiſteusoktól, ollyan erőtlenségnek kell tartanunk, a' melly nem vala bűn nélkűl, mivelhogy Dávid ő hozzája illetlen eſzközhöz folyamodék, és azzal azt mutatá, hogy ő nem bizna eléggé az URnak igéreteiben.

Ez minket arra int; Hogy ſoha ne éljűnk roſzſz eſzközökkel, és ſemmit ne tselekedjűnk a' mi hivatalunkhoz illetlent, magunknak rajtunk forgó veſzedelemből való meg-ſzabaditására.

Azonban, jóllehet ez a' mód, a' mellyel éle eſzközűl Dávid, nem vala meg-egyező a' Tőrvénnyel: Az ISTEN meg-engedé, hogy ő az által tzélját el-érné, és ebben meg-mutatá Ő Felsége, hogy kegyelmesen el-tűri azoknak erőtlenségeiket, a' kik őtet félik.

A' XXXIV. 'Sóltár ez alkalmatossággal iratott, valamint ſzintén az LVI-dik-is.

XXII. RÉSZ.

Dávid el-ſzalad az Adullám Barlangjába; onnét mégyen a' Moábnak Királyjához, és azután a' Júda Földére.

Doeg bé-vádolja Achimélek Papot Saul előtt, hogy eleséget adott vólna Dávidnak és az ő Embereinek, a' melly oka lőn Achiméleknek, és nyóltzvan őt Papoknak meg-ölettetéseknek, úgy ſzintén a' Nób Városának-is, a' hol Achimélek lakik vala, el-puſztittatásának.

I. 1-6. II. 7-23.

TANUSÁGOK.

LÁtni ebben a' Réſzben, mint a' fellyebb-való Réſzekben és a' következendőkben-is Dávidnak búdosását, és egy helyből másba menetelre való kéntelenittetését; De azt-is megjegyezhetni, hogy mindenütt, valahol jár vala, az ISTEN vezérli vala őtet, és véle vala.

De a' mi leg-inkább itten méltó a' meg-jegyzésre, Doegnek az ő gonoſzsága, a' ki az ő hamis vádolásával oka lőn annak, hogy Saul meg-őletné Achimélek Papot és nyóltzvan őt Papokat, és fegyverre hányatná Nób Városának Lakosait.

Ebből, a' következendő Tanúságokat kell meg-gondolnunk:

1. Hogy a' hamis vádolásból és hazug hír-hordásból nagy gonoſzok esnek; Azért nem lehet-é felettébb iſzonyodni ezektől a' vétkektől, és kivált a' Nagy Rendek féljenek az ő fűleiket a' hamisan vádoskodóknak és hizelkedőknek adni.

2. Saul a' Doeg' hír-mondásának hitelt adván, Achiméleket és több Papokat halálra ítélé, mégtsak meg-ſem akarván azoknak mentségeket hallani, és az ő Hivataloknak méltóságát nem tekintvén, mellyben-is ki-mutatá az ő tőrvénytelenségét és nagy iſtentelenségét.

3. Mint a' Saul' ſzolgai nem akarák meg-ölni a' Papokat: Ugy nem tartozunk engedelmeskedni a' Fejedelmeknek, mikor azoknak parantsolatjaik világosan ellenkezők az Igazsággal és a' Vallással.

Negyedik Jegyzéſt tehetni Doegnek az ő gonoſzsága és kegyetlensége felől, a' ki-is minekutánna hamis vádolásával felingerlette vólna Sault az ártatlanok ellen, és látván, hogy a' Királynak ſzolgai nem akarják vala kezeiket az URnak Szolgai-

gaira vetni, ő-maga meg-ölé azokat.

Meg-esmérhetjük innét az istenteleneknek és a' hamisan vádoskodóknak tulajdonságokat; semmitől ők nem irtóznak, és az ő hamis vádoskodásaikkal szükségessé tészik magoknak azt, hogy mindent meg-tselekedjenek az ő hazugságaiknak óltalmazására, és az ártatlanoknak el-veszt ésére.

Ötödször: Meg-kell jegyzeni, hogy Achimélek nem egyebet tselekedett vala, hanem a' mi meg-egyező vala a' Törvénnyel, még-is néki azért és a' több Papoknak kik valának ő véle, életek fogya-el.

Az Isten bölts okokért megszenvedi néhánykor, hogy az ártatlanok el-nyomattassanak; De kiváltképen meg-kell esmérnünk ebben a' dologban az Istennek Fenyegetésének bé-tellyesedését, a' mellyet izent vala annakelőtte Eli Fő Pap ellen és az ő maradéka ellen, 1Sam. II. lévén Achimélek az Éli' Háza-népéből való.

Utóljára, meg-tetszik, hogy Dávid felette igen meg-illetődék ezen a' szerentsétlenségen, a' mellynek ő vala alkalmatossága és ártatlan oka, és azért szánakozással magához fogadá Abiáthárt az Achimélek' Fiát.

Ez, jele annak, hogy Dávid jó Lelkű Ember vala, és ollyan példa nékünk ez, a' melly minket arra tanit; Hogy szívünkre végyük azoknak sorsokat, a' kiken valamelly gonosz esik, kivált mikor az a' szerentsétlenség a' mi alkalmatosságunk által esik.

Ennek a' Részнek olvasásával egyben kell kötni az LII. 'Sóltárnak olvasását, a' hol Dávid kárhoztatja Doegnek ezt a' tselekedetét, és az Istennek ítéleteit jövendöli reája.

XXIII. RÉSZ.

Dávid meg-szabaditja Kéhila Városát, és tudtára adatván nékie, hogy annak a' Városnak Lakói őtet kezébe adnák Saulnak, a' Zif Puszтájába mégyen lakni, a' hol még egyszer szembe lőn Jónathánnal.

Saul, meg-értvén, hogy Dávid ott vólna, fel-keresé és környül-is fogá őtet, annyira hogy meg-is fogta vólna, ha Saulnak hirtelenséggel viszsza nem kellett vólna fordúlni, azért hogy a' Filisteusok reá ütöttenek vala az Izrael' Földére.

I. 1-18. II. 19-28.

TANUSÁGOK.

AZok az állapotok, a' mellyek aránt jegyzéseket kell tenni

ebben a' Hiſtóriában, ezek a' következendők:

1. Hogy az ISTEN a' Dávid' ſzolgálatjával éle a' Kéhila Városának meg-ſzabaditásában, a' mellyet a' Filiſteusok vivnak vala, melly meg-mutatja azt, hogy az időben-is, mikor ő üldöztetik vala és bújdosó vala, az ISTEN véle vala mindenütt ő véle.

2. Hogy az ISTENT meg-kérdvén Dávid attól való féltében, hogy a' Kéhilabéliek őtet Saulnak kezébe ne adják, az ISTEN meg-jelenté néki, hogy őtet kézbe fognák adni.

Ez a' különös állapot igen méltó a' meg-jegyzésre; Igen világosan bizonyitja azt, hogy az ISTEN jól tudja, mit fognak az Emberek tselekedni, még minekelőtte arra reá határozták vólna-is magokat.

Meg-kell harmadſzor jegyzeni, hogy Dávid a' Zif Puſztájában vévén magát, és annak a' Helynek Lakói az aránt Sault tudósitván, ottan meg-fogattatott vólna, ha Saul nem kénſzerittetett vólna hamarsággal viſzſza-térni az ő Orſzágának óltalmazására a' Filiſteusok ellen.

Ebből a' Réſzből ki-tetſzik, hogy Dávid ſohol nem vala bátorságban, és mindenütt talált ollyan Személyekre, a' kik őtet üldözik vala, vagy el-árúlják vala.

Ebben az állapotban ſzoktanak lenni gyakorta azok, a' kiket az ISTEN ſzeret; De az Iſteni Gondviselés mindenkor támaſzt nékiek véletlen ſzabadúlásokat, és a' mikor azt vélik, hogy már végképen oda vagynak, ollyan úton módon meg-ſzabaditja őket, a' mellyet nem-is reménylettek, a' miképen Dávid ezt meg-tapáſztalá ezen alkalmatossággal.

Ebből még azt-is láthatjuk, hogy az ISTEN meg-tartja a' veſzedelemtől az ő Fijait; hol tudtokra adván előre nékiek, mitől félhetnek; hol pedig az ő ellenségeiknek akadályokat támaſztván, a' mellyek nem engedik azoknak véghez vinni az ő törvénytelen és kegyetlen gonoſz ſzándékaikat.

Továbbá pedig, az ISTEN minekelőtte fel-emelné Dávidot a' Királyságra, akará őtet külömbbféle próbákon vinni által, hogy alázatosabbá és kötelességében annál ſzorgalmatosabbá tenné őtet; a' miképen meg-esméri Dávid az ő 'Sóltáraiban, a' hol azt mondja: Hogy jó vólt ő-néki, hogy meg-aláztatott; és a' hol ollyan gyakorta áldja az

az URat, a' ki őtet ollyan ſzerentsésen meg-ſzabaditá minden ő nyomorúságaiból.

Meg-láthatni az LIV.'Sóltárban, minémű indúlatokat támaſztott az ő ſzívében az Istennek ſzabaditása, a' mellyet ebben az ő állapotjában tapaſztalt vala.

XXIV. RÉSZ.

Saul keresvén Dávidot az Engedi Puſztájában, és bé-menvén egy Barlangban, nem akará Dávid őtet élététől meg-foſztani, noha azt meg-tselekedhette vólna; a' melly dolgot-is Saul meg-tudván, meg-esméri Dávidnak ártatlanságát, és őtet meg-áldá, és meg-eskűtteté, hogy nem fogná el-veſzteni az ő maradékát.

I. 1-16. II. 17-23.

TANUSÁGOK.

A' Mi ebben a' Réſzben olvastatik, az nékűnk a' megtartózkodásnak és a' ſzelídségnek álmélkodásra méltó példáját terjeſzti ſzemeink eleibe.

Dávid, meg-foſzthatván élététől Sault, ki őtet ollyan tőrvénytelen és kegyetlen módon üldözi vala, nem tselekedé azt; nem akará, hogy az ő Emberei valamelly gonoſzſzal illetnék ezt a' Királyt, sőt még ő-néki minden alázatossággal és tiſztelettel-is ſzólla.

Soha az Iſtenfélő Ember nem óltalmazza magát gonoſz úton módon, mindenkor ſzelíd és magát meg-tartóztató, még azok aránt-is, a' kik ő-néki legtőbb boſzſzút téſznek, és a' helyett, hogy magáért boſzſzútállana, jóval fizet, a' mennyire tőle lehet a' gonoſzért.

Meg-jegyzésre méltó dolog ez; Hogy Saul, noha nagy gyűlőlséggel viseltetik vala Dávidhoz, még-is Dávidnak ő arántа való maga viselésén annyira meg-illetődék, hogy ſirna: Sőt kéntelenitteték meg-áldani-is őtet, és meg-vallani, hogy Dávid igazabb vólna ő nálánál, és nyilván meg-mondani, hogy az Isten meg-jutalmazná az ő kegyességét, és őtet Királlyá tenné.

A' mi ſzelíd, bőlts és meg-tartózkodó magunk viselésének igen nagy ereje vagyon azoknak meg-engeſztelésére, a' kik reánk fel-haragittattak, és magunknak meg-alázásával a' leg-mérgesebb ſzíveket-is meg-ſzelídithetjűk.

Ez minket annyival-is inkább indithat ezeknek a' *virtus*oknak gyakorlására, a' mellyek másként-is ollyan igen meg-egyezők a' Kereſztyének Hivatalokkal és Kőtelességekkel, és a'

mellyeket a' mi áldott Idvezítőnk az UR Jésus Kriſtus ollyan világosan parantsolt nékünk, mind az ő Tőrvényei által, mind pedig Példája által.

Meg-kell mindazáltal jegyzeni, hogy Saul tsak hamar megváltoztatta az ő indúlatit és Dávidot újra űldőzte.

A' Gonoſzok néhánykor megillettődnek, és az ő vétkeiket meg-vallják, de tsak hamar viſzſza-térnek az ő előbbeni indúlatjaikra, és újobban meg-keményednek az ő bűneikben.

XXV. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben ſzó Sámuel Prófétának Haláláról, és Nábálnak embertelenségéről, a' mellyel fogadá Dávidnak ő hozzá küldetett ſzolgait; mellyből a' lőn, hogy Dávid meg-eskűvék a' Nábál' Házának el-puſztittatása felől.

De Abigail a' Nábál' Felesége őtet meg-engeſztelé, és Nábál meg-halván, Abigailt Dávid el-vévé Feleségűl.

I. 1-13. II. 14-44.

TANUSÁGOK.

AZ első dolog, a' mellyet látunk ebben a' Réſzben, a' Sámuel' Halála, a' ki az ő idejében egy nagy Próféta vólt, és kiváltképen-való nevezetes Előljáró; a' ki-is tudni-illik az ő életének ſzentségével, tsudatételeivel, nagy buzgóságával, egyenes lelkűségével, az igazsághoz való ragaſzkodásával, az Izrael' Népéhez meg-bizonyitott ſzíves ſzeretetével, és tőbb rend-kivűlvaló és tsudálatos tselekedeteivel magát nevezetessé tévé.

Ennek a' Szent Embernek emlékezetét méltó tiſzteletben tartani az Anyaſzentegyházban, az ő *virtus*ait tartozunk követni, és az Eklésiának Szolgainak valamint ſzinte a' Tiſztviselőknekis példáúl kell őtet magoknak tenniek.

A' Nábál' Hiſtóriájából két dolgok aránt lehet Jegyzéſt tenni. Az első dolog, ennek az Embernek maga viselése; úgymint ki az ő durva és fősvény erkőltse által, kitsinybe hogy el-nem veſzté az ő maga egéſz Házát.

Ez minket arra tanit; Hogy a' fősvénység és az embertelenség nagy gonoſzokat okozhat az Embernek, és azért hát ezeket a' vétkeket el-kell távoztatnunk, és ellenben magunkat minden emberséggel és ſzelídséggel kell viselnünk.

Ezen kivűl, a' Nábál' halálában láthatni, hogy a' fősvénységnek, a' haragnak és réſzegség-

ségnek rend szerént siralmas következései szoktanak lenni, és azok néha még halált-is okoznak azoknak, a' kik ezekben elmerűlnek.

A' második dolog, a' mellyet gondolóra kell vennűnk ez, hogy Dávid Nábálnak maga viselése által meg-boszszantatván és a' haragtól el-ragadtatván, meg-eskűvék, hogy őtet és az ő égész Háza-népét el-veszténé; mellyet véghez-is vitt vólna, ha Abigailnak okossága és emberssége által meg-nem tartóztattatott vólna.

Ezekből tanúljuk-meg; Hogy veszedelmes dolog a' haragnak és a' boszszankodásnak indúlatit meg-nem zabolázni: A' bőlts és mértékletes tanátsok igen haszznosak; Nem kell meg-tartani az ollyan eskűvéseket, a' mellyeket az Ember haragjában tészen és a' mellyek gonosz dolgokra kőteleznének: A' mit valaki indúlatjában tselekeszik, mindenkor meg-bánja, és a' Lelki-esméretét-is meg-háboritja.

Az Istennek hálát kell adnunk, mikor meg-akadályoztat bennűnket hogy ő ellene ne vétkezzűnk, és véghez ne vihessűk azokat a' gonosz szándékokat, a' mellyekre találtunk igyekezni.

XXVII. RÉSZ.

Saul űldőzvén Dávidot a' Zifeusoknak Puszstájában, Dávid éjtszaka bé-méne a' Saul' Táborába, de nem ölé-meg őtet, noha abban vólna módja, sőt másoktól arra őszstönőztetnék-is; hanem meg-elégedék azzal, hogy Saulnak tudtára adná azt, hogy meg-ölhette vólna őtet.

A' melly dolgon annyira meg-illetődék Saul, hogy kéntelenittetnék meg-vallani, hogy ő méltatlanúl űldőzné Dávidot, és őtet meg-áldaná.

I. 1-12. II. 13-20. III. 21 25.

TANUSÁGOK.

Láthatni előszőr ebben a' Részben, hogy Saul még-is mind űldőzé Dávidot, és elméne három ezer Emberekkel őtet keresni a' Zif Puszstájába; jóllehet az előtt egy kevés idővel vallást tett vala Dávidnak ártatlanságáról, és ő hozzája megengeszteltetettnek lenni láttatott vala.

Ritkán esik-meg, hogy a' Gonoszak meg-változzanak, és épen nem lehet bizni az ollyan személyeknek bánkodásokhoz, és igéretekhez, a' kik meg-veszett szívűek, és a' gonoszságban bizonyos nagy mértékre mentenek.

2. Vagyon itt előttűnk új példája a' Dávid' jámborságának és szelídségének, a' kinek-is lévén

másod-

másodszori alkalmatossága Saulnak meg-ölésére, nem akará tselekedni azt. Dávidnak ezen maga meg-tartóztatása annyival ditséretesebb vala, hogy az előtt már egyszer kedvezett vala Saulnak, és ez a' Király minekutánna meg-illetődött vólna a' Dávid' kegyelmességén, megrontotta vala a' maga igéretét, és nem szűnt vala meg őtet szinte azon módon mint az előtt üldözni.

Arra tanittatunk ezzel; Hogy el-távoztassuk a' boszszú-álláft, soha ne tselekedjünk gonoszt azoknak, a' kik mivélünk gonoszúl bánnak, és meg-ne szűnjünk emberséggel viselni magunkat azokhoz, a' kik igen nagy igazságtalansággal illetnek bennünket, még ha mindennap több-több boszszúságot tennének-is rajtunk.

Dávidnak az ő maga viselése azt mutatja nevezetesen; Hogy a' Királyokat és Fejedelmeket nagy betsületben kelletik tartanunk: Az ő személyeiket nem szabad bántani, és mindenkor meg-kell maradnunk az ő arántok való tiszteletben, még mikor meg-esne-is, hogy az ő kötelességekben nem járnának-el.

Utóljára, az, a' mit a' Dávid' szelídsége munkálóda Saulban, azt mutatja; Hogy az ártatlanság, a' szelídség és az alázatosság által meg-tsendesíttetik azoknak haragjok, a' kik fel-háborodtanak, és a' Gonoszok egyszer ofztan kéntelenek véle, hogy a' Jámboroknak igazságot tégyenek.

De, ha szintén azok által nem lehetne-is meg-engesztelnünk azoknak haragjokat, a' kik minket gyűlölnek: Mindenkor magunkra fogjuk vonni az Istennek kegyelmességét, a' ki, a' miképen mondja Dávid, megfizet az Embernek az ő igazsága szerént és az ő hűsége szerént.

XXVII. RÉSZ.

Dávid nem bizván Saulhoz, és az Izrael' Földén sohol nem találván bátorságot, Ákishoz a' Filisteusok' Királyjához vészi magát, az a' Király Siklág Városát adja néki, a' honnét Dávid ki-űt a' szomszéd Népekre.

I. 1-4. II. 5-7. III. 8-12.

TANUSÁGOK.

IMé, ezeket kell ebben a' Részben meg-gondolni;

Elősző: Hogy az alatt, míg bújdosó vala Dávid, az Isten ő róla gondot visel vala, és néki menedék-helyet szerze a' Filisteu-

teusoknak Földökön, a' hol az ő neve méltán gyűlölséges lehetett vólna, sőt, míg ottan lakik vala, sok izbéli győzedelmet vőn a' szomszéd Népeken, az Izraélitáknak ellenségein.

Továbbá pedig azt kell meggondolnunk, hogy ezek a' Népek, a' mellyekre Dávid ki-űt vala, azok közzűl a' Nemzetségek közzűl valók valának, a' kiket az ISTEN parantsolt vala eltőröltetni: Azért Dávid törvényesen hadakozhatik vala ellenek, annyival-is inkább, hogy ő-néki arra hivatala vala, mivelhogy az ISTEN őtet Királlyá választotta vala.

Azonban, Dávidnak az ő maga viselése nem vala vétek nélkűl, mivelhogy a' Filisteusok' Királyjának azt mondja vala, hogy ő a' Júdának Tartományára szokott vólna ki-űtni, melly nem vala igaz.

És igy, Dávidnak ezen példája, nem óltalmazza a' Hazugságot, a' Tettetést és Tsalárdságot; és ezek a' Vétkek, a' mellyek kárhoztatandók valának a' 'Sidókban; még sokkal illetlenebbek a' Keresztyénekhez, a' kik a' szeretetnek, és igaz beszédűségnek Törvénye alatt élvén, tartoznak igen meszsze járni a' Hazugságtól, és magokat mindenkor tiszta szívvel, egyenes lélekkel és igazán kell viselniek.

XXVIII. RÉSZ.

Saul, a' Filisteusoktól oltromoltatván, és látván, hogy az ISTEN néki nem adna semmi Feleletet, egy Jövendő-mondó-Aszszonyhoz mégyen, és azt kéri, hogy támaszsza-fel néki Sámuel Prófétát.

Ehez a' Prófétához hasonló valamelly tűndéres látás meg-jelenik, a' melly meg-jövendöli Saulnak halálát és az ő Fijainak halálokat, és az ő Táborának meg-verettetését.

TANUSÁGOK.

EZ a' Hiftória, a' melly ebben a' Részben elő-beszéllteti, igen méltó a' meg-jegyzésre.

Látjuk ebben, előszőr; Hogy Saul, reája űtvén a' Filisteusok, akara az ISTENhez folyamodni tanáts-kérdeni, de az ISTEN ő-néki nem ada semmi feleletet-is

Valamint Saulra nézve már nem vala többé ideje annak hogy ő az ISTENtől tanátsot kérdene: Ugy el-jő az idő, a' mikor a' Bűnősöknek-is igen késő lészen meg-előzni az ő veszedelmeket. És igy, ennek a' bóldogtalan Királynak állapotja, a' mellyben ő akkor vala, példája azoknak a' Bűnősöknek állapotjoknak, a'

kiket az ISTEN adott az ő tévelygéseknek hatalmába, és a' kiket kész már meg-büntetni.

2. Látjuk itten, hogy Saul igen nagy szorúltságra jutván, a' helyett, hogy meg-alázta vólna magát ISTEN előtt; új gonoszságra vetemedék, ollyan személyhez folyamodván, a' ki kárhozatos mesterséget gyakorol vala, a' mellyet ő-maga-is halálos büntetés alatt meg-tiltott vala az ISTENnek Törvénye szerént.

Saulnak ezen tselekedete bizonyitja, hogy ő nem igaz megtérésnek indúlatival kérdett vala az ISTENtől tanátsot. Ez a' Gonoszoknak tulajdonságok, a' kik bé-tőltik az ő gonoszságoknak mértékét; mind tsak elébb mennek mindenkor a' gonoszságban, az istentelenség mellé hipókritaságot ragasztanak, és újabb-újabb, 's nagyobb bűnöket tselekesznek, még ollyankor-is, mikor az ISTENnek legkeményebb itéletei forognak fejeik felett.

3. A' mi ennek az Aszszonynak tselekedetét illeti, a' kitől Saul tanátsot kérde: Meg-kell jegyzeni, hogy annak az ő Mestersége mellyet gyakorol vala, hijábanvaló és szinte azon módon bűnös-is vala; Nem vala néki hatalma annak meg-tselekedésére, hogy Sámuel megjelenjen a' ki meg-hólt vala, és felette nagy bolondság lenne azt hinni, hogy valaki viszszahozhatná a' hólttakat, és megtudhatná azok által a' jövendő dolgokat.

Azonban meg-engedé az ISTEN, hogy ehez a' Prófétához hasonló valamelly test meg-jelenne, és hallattatnék a' Saul' meg-verettetését meg-mondó valamelly szó, a' melly pontban meg-jövendölné az ő halálának idejét. Akarja vala az ISTEN ez által meg-büntetni Sault az ő istentelenségéért, hogy ő a' maga büntetését éppen abban a' bűnben találná, a' mellyet tselekeszik vala akkor, és illyen módon az-is ki-tetszene, hogy az ő halála egyedűl az ISTENtől származna.

Igy szokta az ISTEN, az Embereknek meg-próbáltatásokra, vagy az ő ostoroztatásokra, *a' tévelygésnek erejét reájok botsátani, hogy a' kik nem hittenek az Igazságnak, kárhoztattassanak.* 2Thes. II.

Utóljára: Láthatjuk a' Saul' személyében és ez alkalmatossággal való nagy meg-rémülésében.

ben, minémű síralmas azoknak állapotjok, a' kiket az Isten elhágy; és mivel erre az állapotra az Isten' szavának meg-útálása és a' gonoszban való megátalkodás viszi az Embert: Féljünk abba ejteni magunkat az istentelenség és a' meg-keményedés által, a' miképen az Saulon meg-esék.

XXIX. RÉSZ.

A' Filisteusoknak Táborának Fejedelmei az Izraéliták ellen menvén útkőzetre, és meg-tapasztalván a' Seregnek meg-visgálásakor, hogy Dávid és az ő Emberei ő vélek vólnának, arra vészik az ő Királyokat Ákist, hogy őtet viszsza-küldené Siklágba, attól félvén, hogy az Izraélitákhoz ne adná magát a' Filisteusok ellen.

TANUSÁGOK.

LEg-elsőben azt kell itt meggondolni; Hogy Dávid kőteles lévén a' Filisteusokkal elmenni együtt a' Hadba az Izraéliták ellen, és akképen szűkségessé tétetvén nékie, hogy vagy a' maga Hazája ellen hadakozna, vagy pedig a' Filisteusoknak Királyját el-árúlná: Az Isten az ő Dávidhoz való nagy Jóvólta szerént, nem akará őtet erre a' kísértetre ki-tenni, hanem abból őtet ki-szabaditá, me-gengedvén, hogy a' Filisteusok' Táborának Fejedelmei azt kivánnák, hogy ő ne menne-el ő vélek együtt.

Dávidnak ez alkalmatossággal való maga viselése, nem vala egyező az igaz lelkűséggel, mivelhogy nyilván jelentette vala a' Filisteusok Királyjának, hogy ő hadakozni fogna ő véle együtt az Izraéliták ellen.

Mindazáltal az Isteni Gondviselés őtet ebből az akadékos állapotból ki-vévé magok által a' Filisteusok által, a' kik akarák, hogy ő küldettetnék-el.

Illyen módon Dávid meg-óltalmaztatott, hogy bűnbe ne esne; Semmi része nem vala néki az Izraélitáknak meg-verettetésekben, nem vala jelen azon a' Hartzon, a' mellyben megőletett Saul, és el-mehete Siklág Városának meg-szabaditására, a' melly az ő távol-létében az Amalékitáktól meg-vétetett vala, a' mint meg-iratik a' következő Részben.

Imé, miképen szokta az Isteni Gondviselés igazgatni a' dolgokat azoknak javokra, a' kikhez jó-akarattal vagyon; Jó kimenetelt ád az UR nékiek a' legnehezebb állapotokban-is; még a' bűnbe való eséstől-is meg-

akadályoztatja őket, és meg-szabaditja a' kísértetektől, a' mellyek alatt meg-győzettetnének.

XXX. RÉSZ.

El-érkezvén Dávid Siklágba, úgy találja, hogy a' Város meg-égettetett vala, és az ő Feleségei el-vitettenek fogságra a' benne lakó egész Néppel együtt.

Meg-tudván, hogy ezt a' kárt az Amalékiták tették vólna; Utánnok mégyen, és viszsza-vévé a' mit el-prédáltanak vala, és azoknak jószágaikból-is sok prédát hoza-el, a' mellyet el-osztának azok közzt a' kik a' hartzon vóltanak vala, és azok közzt a' kik a' Táborban a' hol-valóknál maradtanak vólt.

I 1-10. II. 11-31.

TANUSÁGOK.

KÉt dolgokat lehet ebből a' Részből meg-jegyzeni:

1. Hogy Siklág Városa, melly Dávidé vala, a' Filisteusoknak Királyjoktól adattatván nékie, meg-véteték az Amalékitáktól, a' benne lévő Néppel együtt, és maga Dávid-is, ebbe a' Városba való viszsza-jövetelekor, kevés hijja hogy meg-nem kövezteték a' Néptől.

Ez igen kemény próba vala Dávidnak; De ez vala a' legutólsó, a' mellyet nékie szenvedni kell vala, minekelőtte béállana a' Királyságba.

2. Dávid ez alkalmatossággal meg-mutatá az ő kegyességét, tanátsot kérdvén az URtól az aránt, mit kellene tselekednie, és az ISTEN azt monván néki, hogy kergetné-meg az Amalékitákat, viszsza-vevé mindent, valamit azok el-vittenek vala, meg-szabaditá az ő Feleségeit, és még alkalmas prédát-is nyere tőlök.

Ekképen az a' szerentsétlenség, a' melly esett vala Dávidon, az ő hasznára és nagyobb ditsőségére fordúla; és igy szokott lenni a' dolog, mikor az Emberek a' rajtok lévő nagy nyomorúságokban az UR ISTENre bizzák magokat, mindenkor meg-tapasztalják az Ő Felsége óltalmazását.

XXXI. RÉSZ.

Ebben a' Részben meg-iratik az Izraélitáknak a' Filisteusok által való meg-verettetések.

A' Saul' Fijai meg-ölettetének, maga Saul-is meg-hala ez alkalmatossággal, az ő Testeik pedig fel-függesztetének a' Bethsán' Keritésén. De azután el-temettetének a' Jábesnek Lakosai által.

Itten végeződik a' Saul' Históriája és a' Sámuel' Első Könyve.

TANU-

TANUSÁGOK.

MÉltó derekasan gondolóra venni a' Saul' halálát: Annak MÉrnyûl-álló dolgai felette igen ÉrzÕrnyûek valának; mivelhogy Õ-maga Õlé-meg magát; az Õ három Fijai a' Filiſteusok ellen való hartzban Õlettetének-meg, és az Õ Teſte, mint ſzinte az Õ Fijainak Teſteik-is igen nagy gyalázattal illettetének, fel-függeſztvén azokat a' Filiſteusok a' Bethsánnak Keritésére.

Az Irás azt mondja 1Krón. X. 13. ez aránt, hogy Saul azért hala-meg illyen módon, mivel nem engedett vala az ISTEN' Parantsolatinak, és kiváltképen azért, mivel az Endorbéli Õrdöngõſtõl kérdett vala tanátsot.

És igy ez a' Király, a' ki az ISTENtõl válaſztatott vala, és ollyan jól kezdette vala, bóldogtalanúl végezõdék-el, és az ISTENnek Õ ellene tett Fenyegetései véghez mentenek.

Mindenkor úgy vólt az, és úgy-is leſzſz, hogy az ISTENnek minden Fenyegetései bé-tellyesednek, mind azok a' mellyek magános ſzemélyek ellen, mind pedig a' mellyek kõzõnségesen a' Bûnõsõk ellen tétetnek.

Ez az ekképen esett dolog támaſzſzon mi bennünk idvességes félelmet, és esmértessemeg vélünk azt, hogy azok, a' kiket az ISTEN az Õ kegyelmeivel meg-gazdagitott, ha azokkal viſzſza-élnek, végre elhagyattatnak Õ tõle, és az Õ haragjának példáivá léſznek.

2. Hogy a' Saul Fijai és nevezetesen Jónathán, a' ki ollyan kegyes és vitéz Férjfiú vala, egyûtt el-veſzének: az aránt meg-kell gondolni, hogy az ártatlanok néhánykor bé-foglaltatnak az ISTENnek idõ-ſzerént-való itéleteibe a' vétkesekkel egyûtt, mellyet az ISTEN igaz okokra nézve tselekeſzik, és leginkább azért, hogy a' kegyes ſzemélyeket bóldogokká tégye, ki-vévén õket e' Világból.

3. Meg-kell még jegyzeni, hogy ez alkalmatossággal az Izrael' Népe meg-veretteték a' Filiſteusoktól, az ISTEN akarván ezt a' Népet a' ſzerént oſtorozni, a' miképen meg-bûntette vala Sault.

Ugyan azon okokra nézve botsátja az ISTEN az Õ Itéleteit a' Népekre, valamint ſzinte a' Fejedelmekre-is, melly dologban méltán imádhatjuk az UR ISTENnek Igazságát, Bõltsességét, nem kûlõmben az Õ Jóságát-is.

SÁMUEL'
MÁSODIK KŐNYVE.

A' Sámuel Második Könyvében a' Dávid' Országlásának Históriája vagyon meg-irattatva, a' melly-is foglal-bé magában mintegy negyven Esztendei időt.

I. RÉSZ.

Meg-hallja Dávid a' Saul' Halálának és az Izraélitáknak a' Filisteusok által való meg-verettetésének hírét.

2. Meg-őleti azt, a' ki Sault életétől meg-foszto tta vala.

3. Sirást tészen ezen a' Saul' Halálán.

I. 1-12. II. 13-16. III. 17-27.

TANUSÁGOK.

LEg-elsőben-is mindjárt ezt a' kőzőnséges jegyzést kell itten tennünk: Hogy Dávid békételenkedés nélkül és tilalmas eszkőzzel való élés nélkül várván azt, hogy az ISTEN őtet megszabaditaná Saulnak ok nélkül való űldőzéseitől, és néki adná az Izrael' Országát; az Isteni Gondviselés úgy igazgatá a' dolgokat, hogy Saul ollyan-módon hala-meg, hogy Dávidnak abban semmi része nem vala, és igy ő törvényes úton űle-bé a' Királyi-székbe.

Akárminémű állapotban légyen valaki, az Isteni Gondviselésnek vezérlésére kell ő-néki magát bizni, és tsendességgel, semmit az igazság ellen, és a' jó lelki-esméret ellen nem tselekedvén, kell várni, hogy az véghez vigye az ő tzéljait.

2. Dávidnak az ő tselekedete, hogy meg-őleté azt, a' ki néki hirt hozott vala a' Saul halála felől, igazság szerént való vala; mivelhogy az az ember nem siettetheti vala bűn nélkül a' Saul' halálát, és inkább, a' mennyire lehetett vólna, tartozott vólna annak életét megtartani.

3. Láthatni itten Dávidnak kegyességét és igaz lelkű vóltát, a' ki

a' ki ez alkalmatossággal ugyanazon maga meg-tartóztatását mutatá-meg, a' mellyet gyakorlott vala Saulnak életében, és bánkodik vala annak az ő halálán; jóllehet az a' halál őtet meg-szabaditá ennek a' Királynak üldözéseitől, és fel-emelé a' Királyi-székbe.

Akármelly gonoszt tselekedtenek ő véle az ő ellenségei, akármelly istentelen vólt azoknak az ő életek, és akármelly nagy haszon származzék ő reá azoknak bóldogtalanságokból: De a' kegyes és Istenfélő Ember soha azokon nem örül, hanem inkább bánkodik rajtok.

4. Dávidnak sirása az ő lelki-barátjának Jónathánnak halálán, szemünk eleibe terjeszti az igaz Barátságnak tulajdonságát.

Az igaz szívű és kegyes Barátok, a' minémű vala Jónathán Dávidhoz leg-drágalátosabb kints azok között, a' mellyeket birhatunk e' Világban, az Istennek kegyelme és szeretete után; és azért leg-nagyobb kárvallásunk-is, mikor azoktól meg-fosztatunk.

II. RÉSZ.

Saul meg-halván, Dávid a' Júda' Nemzetségétől Királynak esmértetik, és a' Jábes' Lakóinak meg-köszöni azt, hogy Sault és az ő Fijait el-temették vólna.

De Abner a' Saul' Fiját Isbósetet emeli a' Királyságra a' többi Nemzetségeken.

Ez, alkalmatosságot ada egy Hadakozásra, a' mellyben az Isbóset' részén lévők meg-verettetének a' Dávid' Embereitől; és Abner meg-ölé Asaelt a' Joáb' Atyjafiát, ki a' Dávid' Seregének Fő-Hadnagya vala, melly után osztán a' két Táborok haza térének. I. 1-7. II. 8-10. III. 11-32.

TANUSÁGOK.

DÁvid nyilván meg-mutatá az ő kegyességét és Saul aránt való Tiszteletét azzal, hogy meg-köszöné a' Jábes' Lakóinak és őket meg-áldá Saulnak és az ő Fijainak Testeiknek el-temettetésekért.

2. A' Saul' Halála után az Isten az ő Igéretei szerént fel-emelé Dávidot a' Királyi-székbe; De azomban tsak gráditsonként: Nem vevé kezéhez Dávid mindjárt az Országot egészen, és nem elébb uralkoda az Izraelnek minden Nemzetségein, hanem hét esztendők múlva; Sőt sok esztendőkig tartó Hadakozást kelle néki Isbósettől a' Saul' Fijától szenvedni, a' mellyben mindazáltal ő sok izben győzedelmes lőn.

Akar-

Akarja vala az ISTEN még újabb próbákkal gyakorolni Dávidot, minekelőtte bé-állitaná őtet a' meg-igért nyúgodalomba és bóldog állapotba; és ekképen azért tselekedék Ő Felsége Dáviddal, hogy annál jobban meg-esmértetné azt ő véle, hogy egyedűl tsak az ISTENtől birná ő a' Királyságot.

Ez, annak példája, a' minémű állápotban vagynak az ISTENnek Fijai e' Világon, és a' minémű módon vezérli őket az ISTEN: Drágalatos igéreteket tett nékiek ő Felsége, és azokat bé-tellyesíti mindenkor; De azonban még-is ki-téfzi őket kűlőmbb-kűlőmbbféle nyomozúságokra, hogy meg-próbálja őket, és végre oftán tőkélletesen bé-tellyesíti a' mit igér nékiek.

A' mit tselekedék Abner Asael aránt, hogy ne kéntelenittetnék őtet életétől meg-foftani, azt mutatja; Hogy el-kell, a' mennyire lehet, távoztatni, hogy gonoftúl ne tselekedjűnk, még azokkal-is, a' kik minket gonoftfal illetni akarnak, és mindenek felett vért ne ontsunk.

Ugyan ezt kell meg-jegyzeni még, Abnernek bőlts és tsendes maga viselésében, a' ki minden tőle ki-telhető módon igyekezik vala meg-akadályoztatni, hogy a' két Tábor egymással meg-ne űtközne, és egymáft ne kergetnék.

A' Kereftyéneknek még kéfzebbeknek és jobban igyekezőknek kellene lenniek a' Hadakozásnak el-végezésére azoknak a' kik Kereftyének fzinte úgy mint ők, véreknek ki-ontásának meg-akadályoztatására, minden alkalmatossággal a' meg-békélésnek munkálódására, és az egyességnek és békességnek mindenűtt fel-állitására.

III. RÉSZ.

Látjuk itten; 1. Dávidnak Hebronban fzűletett Fijainak elő-fzámláltatását.

2. Mimódon Abner ki a' Saul' Fijának Isbósetnek Seregének Fő-Hadnagya vala, és a' ki eddig Dávid ellen hadakozik vala, el-hagyá Isbósetnek pártját, hogy Dávidhoz állana; mellyen Joáb a' Dávid' Seregének Hadnagya meg-fzomorodván, és azért irigykedvén, meg-ölé álnokúl Abnert, akarván boftfzút-állani-is az ő Őttsének Asaelnek haláláért, a' kit Abner meg-ölt vala.

Tudtára esvén Dávidnak, a' mit Joáb tselekedett vala, meg-bizonyitá melly igen nemtetfzene az ő-néki: De nem lévén még eléggé meg-erősíttetett az ő Hatalma, akkor nem bűnte-

bűnteté-meg Joábot azért a' nagy gonoſzságáért.

I. 1-6. II. 7-21. III. 22-27. IV. 28-29.

TANUSÁGOK.

ITten az elsŏ dolog, a' mellyet meg-kell gondolnunk, ez: Hogy Dávid ſok Feleségeket vévén magának, a' ſzerént a' ſzokás ſzerént, a' melly akkor a' 'Sidók kŏzt fel-állittatott vala a' Házasságnak elsŏ ſzereztetése ellen, és azoktól ſok gyermekei lévén: ezek a' gyermekek annakutánna alkalmatosságok levének az ŏ Házanépének bóldogtalanságára, és eſzkŏzŏk az ISTEN' Kezében az ŏ meg-oſtoroztatására.

Ezek ſzoktanak vala rendſzerént-való kŏvetkezései lenni ennek a' roſzſz ſzokásnak, a' tŏbb Feleségek tartásának; és ennek meg-gondolása meg-mutatja, hogy a' Házasságnak azok a' Tŏrvényei, a' mellyeket a' Jésus Kriſtus az elsŏ Szereztetésnek tiſztaságára helyre állitott, igen helyesek és egyátaljában ſzŭkségesek az Embereknek javokért.

Másik dolgot ezt kell meggondolni; hogy Abner, Isbósetnek feddŏdŏ ſzaván meg-haragudván, Dávidnak pártjára álla, és tanátslá az Izrael' Nemzetségeinek-is, hogy az ŏ hatálma alá adnák magokat.

Ebbŏl láthatni, hogy Joáb nem igen derék Ember vala; és noha az Iſteni Hivatalt hozáelŏ Dávid mellett: De inkább Isbóset ellen való haragjából, és Dávid elŏtt akarván magát kedvelltetni, álla ŏ melléje, mint ſem kŏtelességbŏl és az ISTENnek akaratjához való engedelmességbŏl

A' melly Emberek gonoſz inditó okból tselekeſznek valamit, az ŏ gonoſz indúlatjaikat, mikor lehet, a' kegyességnek ſzinével fedezik-el, és az ISTENnek Parantsolatihoz alkalmaztatják magokat, mikor az ŏ magok haſznok kivánja.

AZ ISTEN esméri az ŏ ſzinmutatásokat, és azokat az inditó okokat, a' mellyek ŏket igazgatják; mindazonáltal megengedi, hogy tselekedjék, a' mit akarnak, és általok véghezviſzi az ŏ 'Gondviselésének tanátsait. Igy éle az ISTEN Abnerrel-is eſzkŏzŭl az ŏ Igéreteinek bé-tellyesitésére, a' mellyeket tett vala Dávidnak, hogy ŏtet Királyjá fogná az egéſz Izraelen tenni.

Azonban, Abner nem ſokáig ŏrŭle annak gyŭmŏltsének, a'

mit tselekedett vala. Jóáb ötet álnokúl meg-ölé, hogy megboſzſzúllaná az ő Öttsének Asaelnek halálát, kit Abner megölt vala, és kétségkivül, azonvaló irigységéből és boſzſzankodásából-is, hogy látja vala ötet Dávidnak kedvében lenni: Melly-is az mutatja nékünk, hogy az irigységnek, a' boſzſzú-állásnak és a' haragtartásnak lelke az embereket igen nagy gonoſzságoknak tselekedésére viſzi.

Végezetre, a' melly átkokat Dávid monda Joábra és annak maradékira, azok azt mutatják, hogy a' gonoſz és vér-ontó Embereken az ISTENnek átka vagyon; Ha az Emberek nem állanak boſzſzút a' tselekedett gonoſzságokért, az ISTEN nem hagyja azokat bűntetetlen, ſőt meg-bűnteti gyakran ez életben-is már; a' miképen ez meg-esék Joábon, a' kinek ollyan vége lőn, a' mint érdemlé; a' ſzerént a' mint meg-iratik a' Királyok 1. Kőny. II. Réſzében.

IV. RÉSZ.

Isbosetet meg-ölik a' maga két fő Hadnagyi, és az ő fejét viſzik Dávidhoz, a' ki a' helyett, hogy őket azért meg-jutalmaztatná, a' miképen várják vala, meg-öleti őket.

TANUSÁGOK.

KÉt dolgokat lehet meg-gondolni ebben a' Hiſtóriában. Az Első ez: Hogy jóllehet a' ISTEN nem vala oka ezeknek a' két hitetlen Árulóknak gonoſz tselekedeteknek, a' kik gyilkos módon meg-ölék Isbósetet az ő Királyokat: az Iſteni Gondviselés meg-engedé, hogy ők végh-ez-vinnék az ő iſtentelen ősſzvetkezéseket, hogy annál bizonyosabbá tenné Dávidnak az Orſzágnak békességes birását.

Ugyan ezen itéletet kell tennünk azokról a' bűnökről a' mellyeket tselekeſznek az emberek. Az ISTEN azoknak semmiképen nem oka; és a' kik azokat mivelik: el-véſzik bűntetéseket. De az ő gondviselése úgy igazgat minden dolgokat, hogy még a' bűn-is ſzolgál az ISTENnek tanátsának bétellyesitésére.

2. Dávidnak az ő ekkori magaviselése meg-érdemli hogy derekasan reá figyelmezzünk: Takaspaſztalhatni abban az ő Kegyességét, igaz lelkű vóltát, és a' hitetlenségtől, árúláſtól és kegyetlenségtől való iſzonyodását; mivel a' helyett, hogy jóvá hagyta vólna és meg-jutalmaz-

maztatta vólna azokat, a' kik Isbóset Királyt meg-ölték vala, a' miképen magok reménlik vala: őket meg-öleté; jóllehet az által az Izraelnek egéſz Orſzága ő-nékie alája vetteték.

A' Királyoknak és Fejedelmeknek nem kell ſoha-is gonoſz eſzközökkel élni, még az ő tőrvényes igyekezeteikben való bóldogúlásokra-is; és az ő magok haſzna ne akadályozza-meg őket a' hitetlen árúlóknak és gonoſzságot tselekedőknek meg-büntetésében.

És minket-is kőzönségesen ez arra tanit, hogy nem tsak ſemmi gonoſzt nem kell tselekednünk azoknak, a' kik minket gyűlölnek: De még azon-is ne őrűljünk, mikor a' mi hírünk nélkül rajtok valami gonoſz esik, ſem ſemmi módon pártját ne fogjuk az igazságtalanságnak és a' gonoſz tselekedetnek, akármelly nagy nyereség következhetne-is azokból reánk.

V. RÉSZ.

Isbóset meg-halván, Dávid esmértetik Királynak az Izraelnek minden nemzetségeitől. Jerusálemet meg-véſzi a' Jebuseusoktól, abban épiti a' Dávid Városát, és ſok Fijai ſzülnek. Ajándékokot küld néki Tirusnak Királyja; és két Győzedelmeket véſzen a' Filiſteusokon.

I. 1-5. II. 6-10. III. 11-16. IV. 17-25.

TANUSÁGOK.

Minekutánna az Isten hoſzſzú ideig kűlőmbb-kűlőmbbféle nyomorúságok által gyakorlotta vólna Dávidot, végre oſztán Királyjá tevé őtet az Izraelnek minden Nemzetségein; ditsőséges győzedelmeket vétetett véle mind a' Jebuseusokon mind pedig a' Filiſteusokon, és őtet nagy tekintetűvé tevé a' ſzomſzéd Királyok előtt.

Dávid dolgainak ez a' ſzerentsés elő-menetele nékűnk azt mutatja, hogy az Isten hűséges az ő Igéreteiben, ha ſzintén halaſztja-is bé-tellyesiteni azokat, ſoha el-nem múláſztja azokat véghez-vinni, és az őtet ſzeretőket meg-ſzabaditani; és minekutánna által-vitte őket ſok-féle próbákon, oſztán végre meg-adja nékiek az igért nyugodalmat és bóldogságot.

Tanúljuk-meg innét az Iſteni gondviselésnek igazgatására bizni magunkat; tselekedvén azonban mindenkor a' mi kőtelességűnket; mivelhogy az Iſteni gondviselés nem kevesebbé vigyáz azoknak javokra és idvességekre, a' kik az Istent félik, mint régenten Dávidért vigyázott vala.

VI. RÉSZ.

Dávid a' Szövetségnek Ládáját Jérusálembe akarja által-vitetni; De Uzza meg-halván, azért hogy illette és kezével meg-fogta vólna azt, le-téteti az Óbed Édom Házánál; a' honnét három Hónappal azután nagy kéfzűlettel és örömének nagy jeleivel által-viteti Jérusálembe.

I. 1-5. II. 6-11. III. 12-21.

TANUSÁGOK.

EZekre a' négy dolgokra kell figyelmeznünk, a' mellyek ebben a' Réfzben meg-vagynak irattatva.

1. Hogy Dávidnak leg-első gondja, minekutánna az ISTEN néki békefséget adott vólna, az vala, hogy a' Ládát Jérusálembe vitetné; és annak alkalmatosságával rendkivűl-való buzgóságnak és örömnek jeleit mutatá az egéfz Népnek jelenlétében.

A' Dávid' példája fzerént nékünk-is mindnyájunknak az ISTEN Ditsőségéhez, és az ő tifztelетéhez igen nagy buzgóságunknak kell lenni; De kiváltképen tartozó kötelefségek az a' Fejedelmeknek és Előljáróknak, a' kiket ISTEN meg-tifztelt a' maga esméretével.

Másodfzor, azt kell megjegyzeni, hogy az ISTEN Uzzát azért ölé-meg, mivel, a' helyett, hogy a' Lévitákkal vitetnék a' Ládát, a' miképen az ISTEN világosan parantsolta vala, fzekérre tették vala azt; melly-is lőn az oka annak az illetlenségnek, a' melly kevés hija hogy rajta nem esék; és azért, mivel Uzza azt illeté és kezeivel meg-fogá; a' mellyet csak éppen a' Papoknak vala fzabad tselekedniek.

De egyéb aránt tulajdonképen nem Uzzának meg-bűntetésére és nem csak egyedűl ő érette lőn az, hogy őtet az ISTEN meg-veré halállal; mivelhogy ő csak éppen oktalanságból vétkezett, és a' mit tselekedék, jó indúlatból tselekedte vala.

Esett hát ez a' dolog kiváltképen a' végre, hogy az Izraélitákban és magában Dávidban-is támafztatnék a' Láda aránt való tifztelet, a' mellynek már ezután Jérusálemben kell vala lenni; és hogy tanúlnák-meg azt, hogy femmi módon el-ne hajólnának attól, a' mit rendelt vala az ISTEN a' Ládának hordoztatásának módja felől, és meg-tartanák fzorossan mind azt, valamit az ő tifztelete aránt eleikbe irott vala ő Felsége.

Ezt munkálódá Uzzának ha-

lála

lála Dávidban; igen meg-félemlék azon, és nem meré akkor el-vitetni a' Ládát Jérusálembe; és mikor három Hónapok múlva azt oda vitetné, meg-jobbitá a' hibát, a' mellyet első izben ejtettenek vala, es a' Lévitákkal hordoztatja vala azt: 1. Krón. XV. 13.

Ekképen szoktanak a' bölts és kegyes Személyek tanúlni a' másokon esett szerentsétlenségekből, és az ISTENnek hozzájok tett Intéseiből.

3. Az az áldás, a' mellyet a' Ládának Obed Édom házánál való múlatása oda vitt vala, az Isteni gondviselés által azért adaték, hogy Dávid fel-indittatnék a' Ládának Jérusálembe való vitetésére, a' mellyet ő nem méréfzlett vólna az Uzza halála után ollyan hamar tselekedni. Ennek alkalmatosságával gondoljuk-meg, hogy az ISTENnek jelen vólta és az ő jó akaratja a' kútfeje az igaz bóldogságnak.

Utólsó Jegyzést tehetünk Mikálnak Dávid felől való ítéletéből, mikor ez a' Király tántzol vala a' Láda előtt; Ugy tetszik vala Mikálnak, mintha Dávid ebben hozzája nem illendő dolgot tselekedett vólna, és azért őtet meg-utálá.

Imé, igy szoktanak e' világi emberek a' kegyességről és a' kegyes és buzgólkodó Személyek felől itélni. A' mi a' ditséretre igen méltó és igen kedves ISTEN előtt: alávalóságnak és illetlenségnek tetszik ő-nékiek. De Dávidnak ez alkalmatossággal meg-bizonyított buzgóságából és Mikálnak adott feleletéből tanúlják-meg minden Keresztyének és nevezetesen a' nagy Rendek, hogy soha ne szégyenljék a' Vallást és a' kegyességet.

A' testi embereknek itéletek és tsúfolódások ne akadályozzanak-meg minket, mikor az ISTENnek azt meg-kell adnunk, a' mivel tartozunk ő-néki, és inkább, ditsőségünknek tartsuk ezeket a' tartozó kötelességeket mennél tökélletesebb és nevezetesebb módon véghez vinnünk.

Továbbá pedig a' XCVI. CV. és CVI. 'Sóltárok erre a' Ládának által-vitetésének alkalmatosságára tartoznak; a' miképen láthatni a' Krón. 1. Könyv. XVI. Részében.

VII. RÉSZ.

Dávid Jérusálemben Templomot épittetni akarván, Náthán Próféta néki tudtára adja, hogy az ISTENnek nem tetszene, hogy ő vinné

véghez ezt a' dolgot; hanem adni fogna néki egy Fiat a' ki ezt megfogná tselekedni; mellyért Dávid az URnak nagy buzgósággal hálát ád, könyörögvén egyszersmind, hogy tellyesítené-bé ő-Felsége ezt az igéretet, és áldaná-meg az ő Házát és Maradékát.

I. 1-17. II. 18-29.

TANUSÁGOK.

DÁvidnak az aránt való kegyes igyekezete, hogy Templomot épitene, midőn látja vala, hogy az ő Országát már békességesen birná; minket arra tanit; Hogy nékünk nagyobb buzgóságunknak kell az ISTENnek ditsőségéhez lenni, mint sem a' mi magános tulajdon haſznunk aránt; és hogy a' leg-jobb haſzon, a' mellyre élhetünk azokkal a' jókkal a' mellyeket az ISTEN nékünk jó állapotunkban enged, ez, ha azokat az ő tiſzteletének fel-állitására és az ő Ditsőségének elő-mozditására forditjuk.

2. Meg-kell jegyzeni, hogy noha Dávidnak az ő ſzándéka ſzent és ISTEN előtt kedves vólna: Náthán Próféta azt mondá nékie, hogy nem ő fogna épiteni Templomot, hanem az ő Fia, a' kinek ditsőséges és békességes országlása alkalmatosabb fogna lenni ennek a' dolognak végben vitelére.

Az ISTEN nem itéli mindenkor illendőnek hogy a' magokban jó és ditséretes ſzándékok véghez menjenek abban az időben és ollyan módon, a' miképen mi akarnánk: mindazonáltal a' felől kedvelli ő Felsége azokat, és el-nem múlatja megjutalmazni azoknak kegyességeket és jó ſzándékjaikat, a' kik azokat magokban fel-tették.

3. A' mi illeti Náthánnak Dávidhoz tett igéreteit, ezt mondván nékie, hogy az ISTEN fogna néki adni egy Fiat, a' kinek Országának ſzéki meg-fogna erősittetni mind őrökké: Ez az igéret elsőben tzéloz vala Salamonra; de főképen tartozik a' JÉSUS Kriſtusra, a' ki Dávidnak maradékából ſzületett, és a' kinek Országa őrökké tartó. Azért-is Szent Pál ő reá ſzabja ezeket az Igéket: *Léſzek néki Atyja, és ő léſzen énnékem Fijam.* 'Sid. 1. 5.

4. Dávid az ISTENnek nagy buzgo hálákat ada, és gyönyörűséges Könyörgést tőn, minekutánna a' Próféta néki mind ezeket az igéreteket meg-jelentette vólna.

Láthatjuk ebben a' Könyörgés-

gésben Dávidnak Hitét és az aránt való erôs bizodalmát, hogy az ISTENnek igéretei bé-fognának tellyesedni; tapaſztal-hatjuk benne az ISTEN' ditsôsé-géhez való nagy buzgóságát; nyilván ki-jelenti az ô ôrômét és háládatosságát, meg-bizo-nyitja mélységes alázatosságát; végezetre, kéri benne nagy áhi-tatossággal az ISTENnek áldá-sát ô-magára és háza népére.

Ekképen kell minékünk-is magaſztalnunk az URnak mi hozzánk való jóvóltat, valójá-ban ſzivünkre vévén az ô irgal-masságát, és érezvén a' mi mél-tatlanságunkat, és ſzüntelen kérvén az ô jó kedvét és áldá-sát, minden tôlünk ki-telhetô buzgósággal.

VIII. RÉSZ.

Dávid ſok rendbéli gyôzedelmeket véſzen a' Filiſteusokon, a' Moábi-tákon, a' Siriabélieken és az Idu-meusokon; Hámát Tartományának Királya ô-néki ajándékokat küld; Dá-vid azokat az ajándékokat az IS-TENnek ſzenteli, valamint azoktól a' külömbb-külömbbféle Népektôl nyert aranyat és ezüſtöt-is.

A' Réſznek végén azoknak Ne-veik vagynak fel-jegyeztetve, a' kik Fô-tiſzteket viselnek vala a' Dá-vid' idejében.

TANUSÁGOK.

MEg-jegyezhetjük ebben a' Réſzben az ISTENnek jó kedvének és áldásainak Dávidon tovább-is való fenntartatását. Az ô ditsôsége mindennap ôreg-bedik vala, és a' miképen a' ſzent Hiſtória meg-jegyzi, *meg-óltal-mazá az UR Davidot, valahová mégyen vala.*

Mig buzgó vala Dávid az IS-TENhez, és véghez-viſzi vala a' maga kötelességét: az ISTEN-is meg-ſegité ôtet az ô ellensé-gei ellen, és ditsôségel 's jó ſzerentsével meg-áldá: De meg-változának a' dolgok, mikor az ô tetemes bûneivel az ISTENT meg-bántá, a' miképen az His-tóriának kövétkezendô Réſzei fogják mutatni.

Esmérjük-meg hát, hogy a' mi bóldogságot és bátorságot ſzerez az embereknek, az UR ISTENnek ſzeretete és óltalma-zása az; és ebben az óltalma-zásban az altal lehet réſzünk, ha ô hozája hívek léſzünk.

Tiſztünk az-is, hogy követ-vén a' Dávid' példáját, a' ki IS-TENnek ſzentelé a' nyereséget, meg-bizonyitsuk a' mi háláda-tosságunkat minden ô jótéte-ményiért, az ô ditsôségére for-

dit-

ditván, a' mennyire tőlünk lehet, minden ő tőle vett ajándékokat.

IX. RÉSZ.

Meg-emlékezvén Dávid arról az igéretről, a' mellyet tett vala Saulnak és kiváltképen Jónathánnak, hogy gondot fogna az ő maradékokról viselni, Méfibósetnek a' Jónathán fiának meg-adatja mind azokat a' jószágokat, a' mellyek Saulé valának; és azoknak gondviselését bizza Sibára.

TANUSÁGOK.

LÁtni ebben a' Részben Dávidnak szorgalmatos gondját, mellyet visele Méfibósetre Jonathánnak az ő Lelki barátjának fiára, és Saul Királynak unokájára, és mimódon megadatá néki az ő Nagy-Atyjának Saulnak minden jószágait.

Dávidnak ezen tselekedete azt mutatja, hogy ő igen egyenes lelkű, igaz és jó ember vólt. Nem akára, hogy meg-fosztatott lenne Méfibóset azoktól a' jószágoktól, a' mellyek őtet illetik vala. Az ő bóldog állapatjának kőzepette-is fenn-tartja vala Jónathánnak az ő szives barátjának kedves emlékezetét, és hűségesen bé-tellyesité az aránt nékie tett igéreteit, hogy az ő maradékára gondja fogna lenni.

Innét, meg-tanúlhatjuk ezeket; 1. Hogy meg-kell adni kinek-kinek azt, a' mi őtet illeti; és, a' melly igéreteket tettünk, derekasan meg-kell tartanunk.

2. Hogy a' barátságnak kőtelei fel-bomolhatatlanok, az igaz és egymást szerető barátok meg-emlékeznek egymásról, még halálok után-is, és az ő szereteteket és jó indúlatjokat, az ő maradékokra-is által terjesztik.

Utóljára, a' mit Dávid Méfibóset aránt tselekedék, midőn az meg-fosztatott vólna az ő jószágától, és a' mellett egyszersmind nyomorék-is vólna az ő testében, azt mutatja minékünk, hogy a' kiknek jól vagyon állapatjok: gondjok légyen azokra a' kik szenvednek, és valamelly bosszúval illettettek; és mindenkor készek légyünk a' nyomorúságban lévőknek megvigasztalásokra, és minden emberekkel való jóltételre.

X. RÉSZ.

Az Ammonitáknak Királya tsúfsággal illetvén a' Dávid követeit, az, alkalmatosságot ada egy Hadakozásra, a' mellyben-is Dávid megveri

veri az Ammónitákat és a' Siriabélieket két-izben.

TANUSÁGOK.

A' mit olvasánk, abból ezt kell meg-jegyzeni, Elsőben Hogy Dávid az ő Követeit barátságnak tzéljával küldötte vala az Ammónitáknak Királyokhoz; De az az ő Udvarában lévő Fejedelmeknek szavokra hallgatván, és azoknak roszsz tanátsokat követvén, Kémeknek tartá ezeket a' Követeket, és szörnyű nagy méltatlanságot tőn rajtok.

Ennek alkalmatosságával azt lehet meg-gondolnunk, hogy a' jó lelkű személyeknek a' békességnek és a' barátságnak fenntartására tzélozó forgolódásaik gyakran balúl magyaráztatnak és roszsz néven vétetnek; a' roszsz emberek másoknak indúlati felől a' magok indúlatiból tésznek itéletet, és azoknak tulajdonitják azokat a' szándékokat, a' mellyek az ő magok szivekben vagynak. A' gyanakodás és a' hamis okoskodás gyakorta gonosz dolgoknak el-követésére viszen; és a' Fejedelmek, sőt közönségesen szólván, mindenek, a' kik roszsz tanátsokra hallgatnak és azok után indúlnak, nagy veszedelmekbe ejtik ő-magokat.

A' mi illeti Dávidnak az Ammóniták ellen való Hadakozását: az, igen méltó és igaz vala; mivel az ő Királyok megrontotta vala a' nemzetségeknek Törvényét (*Jus Gentium*) gyalázattal illetvén a' Követeket a' kiket Dávid ő hozzája küldött vala, az ő barátságának meg-bizonyitására; sőt, mivel még magok az Ammóniták inditának elsőben Hadat Dávid ellen.

A' ki-menetele ennek a' Hadakozásnak, a' mellyben Dávid az Ammónitákat a' Siriabéliekkel együtt meg-veré, azt mutatja, hogy az Isten mellettek vagyon az ollyan személyeknek-a' kiknek igaz szivek és jó szándékjaik vagynak; és nevezetesen, meg-segiti a' békességet és az igazságot szerető Fejedelmeket, és ellenben, az igazságtalan és kevély emberek magokra végső bóldogtalanságot vonnak az ő kevélységekkel és embertelenségekkel.

XI. RÉSZ.

Ez itten Dávidnak Bethsabéval tselekedett tetemes Bűnének Hiſtóriája.

TANUSÁGOK.

Hiſtóriája annak a' nagy Bűnnek ez itten, a' mellyet tsele-

tselekedék Dávid Király, Házasság-törésbe esvén, és azután el-veſztetvén Uriáſt. Dávidnak ezen esetének külömbb-különbbféle környül-álló dolgait meggondolván, e' következendő Jegyzéseket tehetjük; Hogy:

1. Mikor az ember nyúgodalomban és bóldog állapotban vagyon, mind Dávid akkor vala könnyen el-felejtkezik az Istenről, és nagy kisértetekre tétetik-ki.

2. A' ſzivet el-hóditja a' nézés, és fel-gerjeſzti benne a' bűnös kivánságokat, és annakokáért el-kell ſzemeinket forditanunk mindentől, valami e' féle kivánságokat támaſzthatna bennünk; a' miképen int a' Jésus Kriſtus. Mát. V. 29.

3. Viſzſza-kell a' gonoſz gondolatokat vernünk mindjárt, mihelyt kőzdődnek; és ha ellenek nem állunk, hatalmat véſznek a' ſzíven, és a' bűnre viſznek.

4. A' tiſztátalanság, melly magában-is nagy bűn, még ſzörnyűbbé léſzen az ő rend-ſzerént-való múnkái által, és azok által a' vétkek által, a' mellyeket valaki annak el-takarására tselekeſzik.

Dávid, a' helyett, hogy eltiſztitaná az ő bűnét a' meg-vallás és a' meg-térés által, nem egyében gondolkodik vala, hanem annak el-titkolásán, és a' végre mindenféle tilalmas eſzközőket meg-próbál vala, és utóljára látván hogy azok által az eſzközők által el-nem érné tzélját, annyira vetemedék, hogy el-veſztené ſzörnyű és meſterséges álnokság által Uriáſt az ő hűséges ſzolgáját.

Mikor valaki egyſzer el-indúlt a' gonoſzban, és valamennyire elő-is ment: mind tovább tovább mégyen, és a' gonoſzságot mind addig űzi, valamig lehet.

5. Nem kell úgy nézni azt a' mit Dávid tselekedék, mint valamelly ollyan hibát, a' miénkműt a' kegyes emberek erőtlenségből ſzoktanak tselekedni, és a' mellyek a' kegyeſséggel megállhatnak. Hanem igen ſzörnyű nagy Bűn vala ez, és annyival nagyobb, hogy ollyan megvilágoſittatott ſzemély tselekedé, a' ki jól tudja vala a' maga kőtelességét; és az Istennek kegyelmeivel meg-gazdagittatott vala.

És igy, nem kell gondolnunk, mintha Dávid az ő esetében az Idvességnek állapotjában vólt vólna; mert ha az igaz meg-térés

rés által abból fel-nem költ vólna; tudni-illik az ő gonosz tselekedetének tetemes vóltához alkalmaztatott meg-térés által: el-veszett vólna az ő bűnében.

Annakokáért ezzel a' példával senki magát meg-ne tsalja: Ellenben, ez minket arra kötelez; hogy nagyobb szorgalmatossággal magunkra vigyázzunk, és erősen iszonyodjunk a tisztátalanságtól. Kivált ezért az okért, hogy ez e' féle vétkek sokkal tetemesebbek lennének a' Keresztyénekben, mint sem Davidban valának, és annál nehezebb-is lenne nékiek azokból úgy, a' mint kell, megtérni, és botsánatjokat megnyerni.

XII. RÉSZ.

Az ISTEN Dávidhoz küldi Náthán Prófétát, hogy néki az ő tetemes vétkeit szemeire vesse. Dávid meg-vallja, hogy ő vétkezett. Az ő gyermeke, a' ki Bethsábétól néki szűletett vala, meg-hal; és egy idő múlva azután szűleték Salamon. Joáb vijja Rabba Városát, és megvészi azt.

I 1-12. II. 13-25. III. 26-31.

TANUSÁGOK.

IMé, ezeket a' dolgokat lehet meg-gondolni ebben a' Részben. Előszőr; hogy ISTEN az ő Dávidhoz való nagy Jóvóltából, hozzája küldé Náthánt, az ő lelki-esméretének fel-serkentésére, és az ő Itéleteinek néki meg-jövendölésére.

Szükséges, hogy az ISTEN elő-végyen bizonyos eszközöket a' Bűnösöknek meg-térésre való inditásokra mellyet ő Felsége tselekeszik-is mindennapon az ő nagy jóvólta szerént, külömbb-külömbbféle módokon, és kiváltképen az ő Szolgainak forgolódások által.

2. A' Prófétának az ő tselekedete, hogy elsőben egy Példabeszédet tön-fel Dávidnak, és annakutanna veté nyilvánságosan szemeire néki az ő Bűnét, azt mutatja, hogy az ISTENnek Szolgáinak okossággal és ollyan módon kell a' Bűnösöknek szóllaniok, a' melly leg-alkalmatosabb arra, hogy magokba szállittassanak, és kénszerittessenek magokat meg-esmérni; De tartoznak egyszersmind bátorsággal-is szollani, nékiek, hizelkedés nelkül, és a' személyekre való külső tekintet nélkül.

3. Dávid az ő Bűnét meg-vallá, nem tsak Náthán előtt, hanem közönséges módon-is; a' miképen láthatni az LI-dik Sóltárban.

Ez az igaz Meg-térésnek megesmértető jele. A' ki igazán bánkodik az ő bűnén, és azon valójában meg-illetődött: nem ſzégyenli azt meg-vallani; még kőzőnségesen mindenek előttis, ha az ſzűkséges a' gonoſznak helyre hozására, a' mellyet tselekedett, és a' botránkozásnak el-háritására a' mellyet adott másoknak.

4. Hogy Náthán botsánatot hirdete Dávidnak, az arra tanit bennűnket, hogy irgalmasság és botsánat kőveti a' bűnőknek meg-vallását; mihelyt az igaz ſzivvel és alázatossággal léſzen, és meg-jobbúlással vagyon egyben-kőttetve.

5. Meg-kell jegyzeni, hogy az Isten mindazáltal nem vévél az idő-ſzerént-való bűntetéseket a' mellyekkel meg-fenyegette vala Dávidot; és, hogy véle meg-tapaſztaltatná, hogy azok a' tsapások véghez fognának menni, ki-vévé e' Világból a' Gyermeket a' ki néki ſzűletett vala.

Jóllehet meg-botsátja és elengedi az Isten a' meg-térő bűnősőknek, az őrők bűntetéseket; de nem menti-meg őket mindenkor ez életbéli bűntetésektől; Vagynak kivált bizonyos bűnők, a' mellyeket megſzokott ő Felsége e' Világon bűntetni; és azt azért ſzokta tselekedni, hogy fenn tartsa és nevelje a' vétkezőkben az ő bűnőkön tőlők kivantató tőredelmességet, és őket másoknak példáúl tégye.

Továbbá pedig, bé-tellyesedének Náthánnak minden fenyegetései, a' miképen meg-láthatni a' Hiſtóriának kővetkezendő réſzeiben.

6. Dávidnak az ő kis gyermekének betegsége alatt való kesergése, és annak halála után meg-mutatott békességes-tűrése, minket arra tanitanak, hogy ſzabad ugyan az Istent arra kérnűnk, hogy végye-el rólunk a' nyomorúságot; De mikor tudtunkra adja az Isten, hogy nem akar bennűnket meg-hallgatni: tartozunk az ő Akaratjának alája adnunk magunkat; kivált, mikor magunkra a' mi bűneinkkel vontuk azokat a' látogatásokat.

Azt-is láthatni ebből a' Hiſtóriából, hogy nem kell módnélkűl bánkodnunk a' nékűnk kedves ſzemélyeknek halálakon, és nevezetesen: A' Kisdedeknek halálakon.

Végezetre, Salamonnak ſzűlette-

lettetése, és Dávidnak az Ammonitákon vett győzedelme, meg-mutatják; Hogy az ő megtérő bánatja által az ISTEN megengeſzteltetett vala.

XIII. RÉSZ.

Dávid Királynak Fija Amnon erőſzakot tévén a' maga Húgán Támáron, az, az ő Bátyjához Absólonhoz méne lakni; és két eſztendő múlva Absólon meg-őleti Amnont egy Vendégségben; melly után elfut a' Gessúrnak Királyjához, az ő Anyjának Atyjához.

I. 1-22. II. 23-39.

TANUSÁGOK.

JÓl reá kell figyelmeznünk azokra, a' mellyek ebben a' Réſzben és a' következendőkben elő-adattatnak. Kezdjük ebben látni, hogy Jóllehet megbotsátott vala az UR ISTEN Dávidnak; mindazáltal akará őtet külömbb-külömbbféle módon meg-oſtorozni, hogy ne hagyná őtet el-felejtkezni az ő vétkéről, és eleget tétetne véle azért a' nagy botránkozásért, a' mellyet az ő Népeinek okozott vala.

Minthogy ő paráznasággal és gyilkossággal bántotta vala meg az ISTENT: ő-is az ő fijának Amnonnak terméſzet ellen való paráznasága által, és annakutánna halála által bűntetteték-meg, és az ő tulajdon gyermekei; Amnon, Támár és Absólon, az ISTENnek kezében veſzſzők valának az ő oſtoroztatására.

A' nagy ſanyargatások tellyességgel ſzükségesek a' nagy bűnősöknek; és rend ſzerént, az emberek, a' minémű bűnöket tselekedtenek, hasonló bűnök által ſzoktanak meg-bűntettetni.

A' vétkes Atyák leg-gyakrabban az ő tulajdon Ház-népekben találják az ő meg-bűntetteteséket; és nevezetesen azoknak, a' kik a' tiſztátalanságra vetemednek, rendſzerént ollyan gyermekeik ſzoktanak lenni, a' kik e' tekintetben hasonlók ő hozzájok.

Ezen közönséges Tanúság után jegyezzük-meg még e' következendő három nevezetesebb Tanúságokat.

1. Amnonnak paráznaságában és ennek az otsmány bűnnek következéseiben látjuk; Hogy a' teſtnek rendeletlen kivánságai az embereket gyakorta leg-ſzörnyűbb bűnökbe, és végső bóldogtalanságokba ejtik, és az Iſteni Boſzſzú-állás üldözi azokat, a' kik tiſztátalanságra és teſtiségre adják magokat.

2. Haſznos meg-jegyzeni, hogy Amnonnak ezen fertelmes bűne, és azért következett minden bóldogtalanságok, annak a' veſzedelmes tanátsnak gyűmőltsei valának, a' mellyet az ő rokona és barátja nékie adott vala.

Ebben láthatni, hogy a' hamis barátink és hizelkedő ſzemélyek által adatott tanátsok, a' mellyek hizelkednek a' mi gonoſz indúlatinknak, veſzedelmesek, ha azokat követjük.

Harmadik Jegyzés ez; hogy jóllehet Absólon iſzonyú nagy bűnt tselekedék, meg-őletvén az ő Atyjafiját Amnont: az Isten mindazáltal meg-engedé ezt a' nagy bűnt Amnonnak bűntetésére, és egyſzersmind Dávidnak-is meg-oſtorozására.

Illyen módon esnek ſok bűnők, a' mellyeket az Isten megfog igen keményen bűntetni: Azonban az Isten azokat nem akadályozza-meg, hanem él az embereknek gonoſzságokkal és vétkes indúlatjaikkal igaz Törvénynek ſzolgáltatására, és a' bűnt tselekedőknek meg-bűntetésére.

XIV. RÉSZ.

Joáb egy Tékoabéli Aſzſzony által kérettetvén Dávidot, hogy hívatná haza Absólont, ki ſzámkivetésbe ment vala attól fogva, hogy az ő Atyjafiját Amnont meg-őlte vala, Dávid meg-engédé, hogy viſzſzajőne Jérusálembe, illyen *conditióval*, hogy az ő ortzáját ne látná. De két eſztendők múlva Absólon arra kénſzerité Joábot, hogy kérje Dávidot arra, hogy engedné-meg néki az ő Királyi Udvarában meg-jelenni; mellyet meg-is nyere.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben a' mit főképen gondolóra vehetünk, az, Dávidnak az ő jósága és ſzives indúlatja az ő fijához Absólonhoz. Ki-tetſzik ez az ő jósága abban, hogy akará megbotsátani Absólonnak az ő gonoſz tselekedetét, melly ſzerént a' maga Atyjafiját Amnont meg-őlte vala, és meg-engedni, hogy viſzſza-jőne Jérusálembe.

Jóllehet a' dolognak ki-menetele meg-mutatá, hogy Dávid meg-tsalatott vala, azt hivén, hogy Absólon meg-jobbúlt vólna: affelől mindazáltal ő ditséretre méltó dolgot tselekedék; és e' tekintetben mi-is tartozunk, mint ő, könnyen megbotsátani azoknak, a' kik mi ellenünk vétettenek; kivált mikor az ő vétkeken meg-illetődni láttatnak.

Más réſzről, Dávidnak ezen tselekedete világosságra hozá, Abſó-

Absólonnak roſzſz terméſzetét; mivelhogy ő, a' helyett, hogy meg-betsűlte vólna azt a' kegyelmet, a' mellyel az ő Atyja ő hozzája vala, azt a' ſzabadságot, hogy Jérusálemben lehet vala, ő ellene való támadásnak inditására fordità.

Semmi jót nem reménylhetni a' gonoſz ſzívű emberektől; nem jobbúlnak ſem az ő ſzerentsétlenségeik által, ſem a' boldog állapotok által, és nem hogy meg-változnának, hanem alkalmatosságot véſznek a' ſzabadúlásokból, a' mellyeket az ISTEN nékiek enged, és a' jótéteményekből, a' mellyeket vélek tselekeſzik, annál gonoſzſzabbá lételre, és az ő gonoſz igyekezeteiknek végben vitelére.

Végezetre tekintenűnk kell itten az Iſteni Gondviselésnek tzéljára, és meg-gondolnunk, hogy az ISTEN Absólonnak Jérusálembe való viſzſza-hívattatását a' végre engedé-meg, hogy Dávidot oſtorozná ezen pártűtő és el-fajúlt fiú által; a' miképen a' következendő Réſz meg-fogja mutatni.

XV. RÉSZ.

Absólon támadást indit az ő Atyja ellen Dávid ellen, és magát hirdetteti-ki Királynak lenni. Dávid kénſzerittetik ki-menni Jérusálemből, és el-futni a' maga fija előtt. Viſzſza-kűldi a' Városba a' Papokat a' kik ő utánnok akarnak vala menni a' Szövetségnek Ládájával. Oda kűldi Kúsait-is, hogy az által el-rontaná Achitófelnek tanátsát, a' ki Absolonhoz állott vala.

I. 1-12. II. 13-23. III. 24-31. IV. 32-37.

TANUSÁGOK.

MIndjárt leg-elsőben-is megjegyezhetjűk itten az ISTENnek Dávidon való itéleteinek terjedését, és annak igazságát, a' mit mondott vala nékie Náthán, hogy ő *ellene gonoſzt támaſztana a' maga házából az ÚR ISTEN*, Dávid a' maga fija által ki-űzetett, és kéntelenittetett Jérusálemből ki-menni; és elhagyatott az ő maga Népének nagyobb réſzétől; a' melly próba leg-keservessebben eshetett néki minden rajta által-ment más próbák felett.

2. Látni itten Absólonnak gonoſzságát, az ő háládatlanságát és embertelenségét a' maga Atyja ellen, a' ki néki meg-kegyelmezett vala; tapaſztalhatni e' dologban az ő meſterségeit, a' mellyekkel él vala a' Népnek ſzivének meg-nyerésére, és mindenek felett az ő hallatlan iſtentelen-

telenségét, melly ki-tetſzik vala abban, hogy azt tetteté, mintha Hebronba az ő Iſtenének tett fogadásának bé-tellyesítésére menne, holott azért ment vala oda, hogy ottan Királyjá tétetné magát.

A' gonoſz emberektől minden ki-telik, és pártütés által, ſőt még az Iſteni Tiſzteletnek ſzine alatt-is igyekeznek az ő gonoſz ſzándékjaiknak tzélját el-érni.

Azonban jóllehet Absólonnak az ő igyekezete általán fogva tőrvénytelen és bűnös vólna: még-is eleinte ſzerentsésen mégyen vala elő: Meg-esik ez néhánykor a' gonoſzokon, de mindazonáltal el-nem fogják kerűlni az Istennek igaz boſzſzúállását.

3. Jól gondolóra kell venni, ezeket a' ſzókat, a' mellyeket monda Dávid, viſzſza-küldvén a' Papokat a' Ládával Jérusálembe: *Ha én az UR előtt kedves léſzek, engemet ismét haza hoz, és meg-mutatja nékem az ő Ládáját és az ő Sátorát. Ha pedig azt mondja énnékem: Nem kelleſz nékem: Imhol vagyok, tselekedjék úgy a' mint néki-tetſzik.*

Ebben az ekképen való ſzóllásában Dávidnak láthatjuk az ő alázatosságát, a' mellyel véſzi vala az Istennek ő reá botsáttatott tsapását; tapaſztalhatni az ő Isten akaratjára való maga hagyását; eſzűnkbevehetjűk az ő buzgóságát-is, a' mellyel ragaſzkodik vala ahoz a' Helyhez, a' hol az Isten imádtatik vala.

Illyen módon tartoznak azok, a' kiket az Isten oſtoroz, kiváltképen pedig a' nagy bűnősök, meg-alázni magokat az ő Felsége kezei alatt, magokat alája-botsátani az Isten Akaratjának, és méltatlanoknak itélni magokat az ő kegyelmeire.

Dávidnak az ő Könyőrgése, a' mellyel az Istent kéri vala, hogy tetſzenék ő Felségének hijábavalóvá tenni az Achitófel' tanátsát, azt mutatja; Hogy a' meſterséges és nagy tekintetű embereknek tanátsaiktól fetlette igen lehet félni; De azt-is meg-mutatja: Hogy Dávid minden ő bizodalmát az Istenben veti vala, abban a' nagy ſzorúltságban, a' mellyben vala akkor; és noha az ő bűneinek bűntetését ſzenvedi vala meg-is bízik vala ő Felségében.

4. Utóljára, Dávid Chúsait viſzſza-küldé Jérusálembe, azt parantsolván néki, hogy viselné úgy magát mintha az Abſólon pártján vólna, és igyekezne

ne meg-tudni és haſzontalanná tenni Achitófelnek tanátsát.

Ez aránt azt kell meg-gondolni, hogy Dávid tőrvényesen meg-tselekedheté azt, a' mit Achitófel aránt tselekedék, nem tsak úgy mint Király, hanem főképen úgy mint ollyan Atya, a' ki a' maga tulajdon fia által háborgattatik vala; Kivált, hogy az ő tzélja nem vala az, hogy leg-kissebb réſzben-is ártana Abſolonnak, a' kihez mindenkor nagy ſzives indúlattal viseltetik vala: Hanem tsak arra igyekezik vala, hogy megakadályozná őtet, hogy tőbbtőbb gonoſzt ne tselekedjen, és kőtelességére viſza-hozza.

És igy hát, Dávidnak ez a' tselekedete ſemmiképen nem ſzolgál a' tsalárdságnak, a' hazugságnak és az el-árúlásnak pártfogására.

Végezetre meg-tetſzik a' IIIdik Sóltárból, hogy Dávidnak ebben a' ſzorúltságában tellyes bizodalma vala az ISTENben és az ő ſegedelmében.

XVI. RÉSZ.

Midőn Dávid futásban vólna, Siba ő-tőle tsalárdság által és hazug vádoskodás által mágáévá teſzi Méfibósetnek a' Saul unokájának jóſzágait. Dávid ſzidalommal illettetvén egy Sémei nevű embertől, nagy maga meg-tartóztatását és az Iſteni gondviselésnek igazgatásán való megnyúgovását mutatja-meg. Abſólon bé-mégyen Jerusálembe és Chúsait bé-fogadja a' maga ſzolgai kőzzé.

I. 1-4. II. 5-14. III. 15-23.

TANUSÁGOK.

ITten, gondolóra vehetjük; 1. Sibának hitetlenségét, a' ki Méfibósetnek jóſzágaira vágyván, ezt az ő Urát bé-vádolá Dávid előtt, hogy ő ellene pártot űtőtt vólna; és Dávidnak kőnnyen hivését, a' ki ez által a' hamis vádolás által engedé magát meg-tsalattatni.

Láthatjuk innét; hogy igen veſzedelmes az árúlkodásnak hitelt adni, és a' kűlső tekintet ſzerint tenni itéletet; és Dávidnak hirtelenkedése azt mutatja; hogy még a' jámbor emberek-is meg-tántorittathatnak, és nagy igazságtalanságot tselekedhetnek, ha e' tekintetben magokra nem vigyáznak.

2. A' miképen jára Dávid Sémeivel, abban meg-jegyezhetjük egy réſzről Sémeinek az ő gonoſzságát, a' ki ſzidalmazza vala a' maga Királyját, és ollyan nagy méltatlansággal illeti vala azt; más réſzről pedig Dávidnak maga meg-tartóztatását, a'

ki méltán meg-bűntethetvén ennek a' bóldogtalannak vakmerő bátorságát és arra ősztönőztetvén-is, nem akará, hogy valaki azt bántaná, hanem békességes-tűréssel szenvedé mind ezeket a' boszszúságokat; meg-esmérvén azt, hogy az ISTEN uttatta vólna őtet erre az állapatra, a' mellyben ő vala akkor, és akarná őtet Sémei által megalázni és meg-próbálni ő Felsége.

Ezt jelentik ezek az ő szavai, a' mellyeket monda ez alkalmatossággal: *Hadd szidalmazzon, mert az UR mondotta néki: szidalmazzad Dávidot.* De nem tészi ez azt, hogy az ISTEN parantsolta vólna Sémeinek, hogy szidalmazná az őmaga Királyát, vagy mintha az ISTEN őtet erre ősztönőzte vólna.

Es igy, Dávid meg-bizonyitá az ő ISTENnek Akaratján való meg-nyúgovását, az ő-maga meg-tartóztatását, és mélységes meg-alázódását; és meg-ésmeré, hogy noha őtet Sémei igen méltatlanúl szidalmazná: az által az ISTEN őtet méltán bűntetné.

Minket arra tanitó példa ez előttünk, hogy soha magunkért boszszút ne áljunk, és még azt se engedjük, hogy mások értünk boszszút-álljanak; és békességes-tűréssel el-szendvedjük, valami gonoszszal az emberek bennünket illetnek; meggondolván, hogy semmi rajtunk nem esik, hanem tsak az ISTENnek engedelméből, és a' mit méltán meg-érdemlettünk.

3. Meg-tetszik, hogy Dávidnak akkori nagy szorúltságában, gondja vala az ISTENnek ő-reája; mivelhogy az ő barátja Chúsai Absolontól az ő Tanátsosai közzé bé-véteték, és ez által Dávid tudósittaték az ő gonosz fiának szándékai felől.

Végezetre, Absólonnak az ő tetemes bűne, a' mellyet tselekedék az ő Atyjának Feleségeivel, új bizonysága ennek a' bóldogtalan fiúnak istentelenségének és gonoszságának.

Meg-jegyezhetni itten az ISTENnek igaz bűntetését Dávidon, azért a' paráznaságért a' mellyet ő tselekedett vala, és annak bé-tellyesedését, a' mit Náthán ő-néki meg-mondott vala: hogy az ő *Feleségeit adni fogná másnak az ő felebarátai közzül.*

És minthogy Absólon erre az átkozott tselekedetre Achitófelnek tanátsából vetemedék, kinek-is a' tzélja az vala, hogy ma-

magát állandóvá tehetné, és a' dolgot annyira vihetné, hogy Abſólon ſoha-is meg-ne békélhetne Dáviddal: ebből által láthatjuk azt, hogy ſok gonoſz tanátsok által; és, a' mi esék annakutánna Abſólonon és magán Achitófelen-is, azt mutatja nékünk; hogy efféle tanátsok hamarébb vagy későbbre, veſzedelmesek azoknak, a' kik követik és a' kik adják azokat.

XVII. RÉSZ.

Achitófel azt tanátsolja Abſolonnak, hogy magát Dávidot ölesse meg; De Chúsai ellent álla, hogy ezt a' tanátsot ne követnék és az aránt tudósitá Dávidot Jónáthán által és Achimás által. Achitófel látván, hogy az ő tanátsa bé-nem vétetett vólna, és azt itélvén, hogy ő már oda vólna, ketségbe esvén fel-akaſztja magát. Dávid a' Jordánon által mégyen, és Mahanáimba érkezik, a' hol egynehány jó emberektől tápláltatik.

TANUSÁGOK.

LEg-elsőben-is mindjárt egy ollyan dolgot látunk itt, a' melly igen méltó a' meg-jegyzésre; hogy tudni-illik Achitófel ezt adván tanátsúl Abſólonnak, hogy űzné-meg Dávidot mig még ő meg-fáradott vólna és ſegitség nélkül vólna; és még önnön magát-is ajánlván reá, hogy meg-ölné Dávidot; Abſólonnak tetſzék ez az átkozott tanáts, és meg-egyeze az ő Atyjának meg-ölettetésére.

Ez igazán irtóztató dolog vala, ollyan, a' melly annak bizonysága, hogy ez az el-fajúlt fiú mindent meg-mert tselekedni, és már egéſzen bé-töltötte vala az ő gonoſzságának mértékét.

De épen ez ſzokott esni azokon, a' kik gonoſz dolgokban el-merülnek, és a' kik meg-fojtották a' Lelki ésméretnek ſzavát. Ha mindjárt nem tudom hogy lehet-is, igyekeznek elkezdett gonoſzságokat véghezvinni, és el-ſzánják magokat a' leg-irtóztatóbb bűnökre-is.

Más réſzről, meg-jegyezhetni itten az ISTENNEK gondviselését, a' ki akarván meg-tartani Dávidot, meg-akadályozá Chúsai által, hogy Abſolon ne követné Achitófelnek tanátsát, a' melly kevés hijja, hogy Dávidnak végső veſzedelmet nem okoz vala. Abban-is meg-tetſzett még az Iſteni gondviselés, hogy Jónathán és Achimás, a' kik el-mentenek vala a' Királynak az aránt való tudósitaſára, mint vólna Jérusálemben a' dolog, az Abſolon ſzolgai

által kerestetvén, nem találtatának-meg.

Mind ezekből nyilván vagyon, hogy az Isten a' maga óltalmazása alá-fogadta vala Dávidot, és ő-Felsége egyszer már akara határt vetni Absólonnak az ő-kevélységének és gonoszságának.

Ez a' Históriá azt-is meg-mutatja, hogy az Isten, mikor ő-néki tetszik, az embereknek szíveket arra forditja, a' merre akarja; a' leg-okosabb tanátsokat-is haszontalanokká tészi, és a' leg-mesterségesebb keszűletű igyekezeteket-is meg-szégyeniti.

Achitófelnek az ő vége, ki-is magát fel-akaszta, látván hogy az ő tanátsa bé-nem vétetett vólna, és Absolon magát meg-nem óltalmazhatná tovább; kiváltképpen-való meg gondolást érdemel.

Mindenképen meg-jegyzésre méltó Példája ez az Istennek a' pártütőkön és gonosz hamis tanátsokat forralókon való boszszú-állásának.

XVIII. RÉSZ.

Dávid el-küldi a' maga Népét Absólonnak tábora ellen hadakozni; és meg-hagyja, hogy kedvezzenek Absólonnak az ütközetben. Absólonnak Tábora meg-veretik, és ő mikor szaladna, fejénél fogva fel-akada egy Tserfára; a' hol őtet Joáb meg-ölé, mellyet Dávid meg-tudván, felette igen bánkodik rajta.

I. 1-5. II. 6-18. III. 19-33.

TANUSÁGOK.

Látjuk ebben a' Részben az Absólon' pártütésének kimenetelét és végét, és az Istennek erre az istentelen és el-fajúlt fiúra szállitott büntetését, a' ki az ő maga Atyját akará Országától és még életétől-is megfosztani.

Tapasztalhatni ebben a' dologban az Isten' átkának igen nyilvánságos bizonyságait Absólonon, mivelhogy ő el-vesze; ellent nem állván az, hogy az ő Atyja igen világosan meg-parantsolta vala, hogy ő-nékie kedveznének.

Ezen kivül, minden részben igen siralmas módon vesze ő el; egy fára akadván-fel fejénél fogva, és ottan ölettetvén-meg Joáb által.

Az Istennek átkának az istenteleneken, és nevezetesen a' nagyra vágyókon, az Atyjok ellen támadó fiakon, és azokon a' kik az ő törvényes Királyjaik ellen pártot ütnek, igen nevezetes példája ez.

De azt-is meg-jegyezhetjük ebben a' Históriában, hogy az Is-

Isten, minekutánna meg-engedte vala Absólonnak pártütését, az ő Atyjának Dávidnak meg-oſtorozására és meg-alázására: meg-ſzabaditá őtet ettől a' nagy veſzedelemtől, és ismét békességet engede nékie.

Sőt még azt-is meg-kell gondolnunk, hogy nem tsak Absólonra magára ſzálla az Iſteni boſzſzúállás, hanem az Izraéliták-is tapaſztalák azt, és kőzzülők el-veſze húſz ezer; akarván meg-bűntetni az Isten azokat, a kik Absólonnak pártját kővették vala, és az ő Királyjok ellen fel-támadtak vala.

Végezetre, Dávidnak az ő keserves bánatját, mellyet nyilván valóvá tőn, mikor Absólonnak halálát meg-tudta vólna, tulajdonítani kell nem tsak az ő ſzives ſzeretetének, mellyel a-hoz viseltetik vala, noha pártſutó és el-vetemedett fiú vólna, hanem az ő kegyességének-is. Még inkább ſiratja vala annak az ő bűnét, és azt az állapotját, a' mellyben meg-hólt vala, mint ſem magát annak halálát.

Az Atyai ſzeretet igen erős; a' Magzatoknak gonoſzságaik és háládatlanságaik-is nem ſzagathatják-ki azt a' ſzívből; De az Iſtentfélő Atyák kiváltképen meg-vigaſztalhatatlanok, mikor a' gonoſzságban el-merült gyermekeik vagynak; és azokat a' bűnnek és kárhozatnak állapotjában meg-halni látják.

XIX. RÉSZ.

Tudtára adatván Dávidnak, hogy az ő ſirása, mellyel bánkódik vala az ő fijának Absolonnak halála miatt, az ő Népeit el-kedvetlenitené, megmutatja magát ő-nékiek, és viſzſza-állittatik a' Judabéliek által az ő Országába. Meg-kegyelmez Sémeinek, a' ki ſzidalmazta vala őtet Abſólon előtt való futásában. Méfibósetnek viſzſza-adatja az ő jóſzágait, a' mellyeket Siba tsalárdsággal magához keritett vala; viſzſza-botsátja Barzillait, a' ki ő-néki Abſolonnal való hadakozása alatt ſegitséggel vőlt vala; és annak az ő fiát véſzi maga mellé. Az Izraelbéliek neheztelnek, hogy ők el-nem hivattattanak vólna Dávidnak Jérusálembe való viſzſza-hozatására.

TANUSÁGOK.

Ebből a' Réſzből értjük, hogy az Isten Dávidot az ő orſzágába viſzſza-állitá, minekutánna az Abſólon támadása el-ſzélleſztetett vólna.

Illyen ſzokott lenni a' ki-menetele a' nyomorúságoknak, mikor az ember azokat úgy véſzi, a' mint kelletik. Meg-ſzűnteti az Isten az ő-oſtorozásait, mikor látja, hogy az emberek

meg-alázzák magokat, és azokra meg-jobbúlnak.

Ezen kivûl, illendô meg-gondolni ezeket a' négy kûlönös dolgokat, a' mellyek itten elôbeſzéllteknek. Elsôt ezt; Hogy Dávid, ki ollyan békességes-tûréssel el-ſzenvedte vala Sémeinek ſzidalmazását, mikor futásban vala, ezt az ô gonoſztettét el-engedé néki, mikor viſzſza-tért vólna Jérusálembe; noha Abisai akará, hogy megôlettetnék, és noha méltán lehet vala hinni, hogy ez a' pártûtô embere Dávidnak tsak épen a' meg-bûntettetéſtôl való féltében alázta vólna meg-magát.

Dávidnak ez a' kegyelmessége arra tanit mindeneket, kivált pedig a' nagy Rendeket, hogy el-engedjék, a' mennyire lehet, az ô boſzſzúsággal való illettetéseket, még az ollyanokat-is, a' mellyek leg-tetemesebbek, és ne hallgassák azokat, a' kik ôket a' boſzſzú állásra ôſztônôzik.

2. Dávid Igazságot tselekedék, viſzſza-adatván Méfibósetnek az ô jóſzágait, a' mellyeket Siba hamis vádoskodás által magáévá tett vala.

A' jó Lelki-esméretû ember, mikor tôle meg-lehet, viſzſza-tériti és viſzſza-adatja kinek-kinek azt, a' mi azt illeti; helyre-pótolja, a' mennyire lehetséges tôle, azt a' kárt, a' mellyet tett, mikor azt tsak épen vigyázatlanságból tette vólna-is; és, az ollyan egyezéseket, a' mellyekben tsalárdság vagyon, a' mellyekre gonoſz úton-módon léptenek az emberek, és a' mellyek az igazsággal ellenkezôk, nem kell meg-tartani.

Az igaz ugyan, hogy Dávid a' Jóſzágot egyenlôképen oſztá Méfibóset kôzt és Siba kôzt; holott úgy látſzik, azt egéſzen viſzſza-adni tartozott vólna Méfibósetnék: De meg-lehet, hogy Dávid tsak ideig rendelte vólt azt úgy; addig tudni-illik mig ennek a' kétséges dolognak jobban végére mehetne, és annak-utánna oſztán derekasabban meg-értvén azt, mindenét viſzſza-adatta Méfibósetnek, vagy más módon ki-pótolta az ô-kárát. Hogy ekképen gondolkodjunk, ennek a' Királynak igazság ſzeretô vólta kôtelez bennûnket reá.

Az-is meg-lehet, hogy a' Király tsak épen azt rendelé, hogy Siba, a' ki a' Méfibóset jóſzágának gondját viseli vala: a' jôvedelem-

delemnek felét venné-el azért való fizetésül.

3. Dávidnak az ő háládatossága, mellyet meg-bizonyita Barzillaihoz, a' ki őtet futásában segitette vala, azt mutatja, hogy soha nem kell háládatlanoknak lennünk azokhoz, a' kik velünk jól-tettenek; és az, hogy Barzillai nem akara elmenni, a' Királyjal Jerusálembe, az ő meg-élemedett idős korában, minket arra tanit, hogy éltes idejű embereknek, és közönségesen mindeneknek, valakik a' nyúgodalmat és a' tsendességet kivánják, el-kell távoztatni az Udvari életet, és kerülni a' világi pompát; és, a' magános élet sokkal több gyönyörködéssel és ártatlansággal vagyon egyben köttetve, mintsem az, a' mellyet nagy pompával és világi mulatságokkal töltenek az emberek.

Végezetre annak alkalmatosságával, hogy Dávid tsak épen a' Júdabéliek által állittaték-bé elsőben az ő Királyságába, és hogy annakutánna az Izraelbéliek panaszolkodnak vala rajta, hogy ők nem hivattattanak vólna el Dávidnak Jerusálembe való viszsza-hozására, ezt kell meg-jegyzeni; hogy akkor már valának a' meg-hasonlásnak magvai a' Júdabéliek között és az Izraelbéliek között. Az ada okot arra a' pártütésre, a' mellyet támasztott vala Séba; és annakutánna sok esztendőkkel, a' tiz nemzetségeknek külön szakadásokra, a' melly esék Róboámnak Királysága alatt.

XX. RÉSZ.

Séba fel-zenditi az Izrael Nemzetségeit; Dávid parantsolja Amasának, hogy gyüjtse-egybe az ő Táborát; De sokáig késvén Amasa, Abisait küldi Dávid Séba ellen; és Joáb gyanúságot vévén Dávidnak bizodalmából, a' mellyel vala Amasához, ő reá bizván a' Tábornak igazgatását, álnokúl Amasát meg-ölé.

Annakutánna Joáb környül-vévé Abela Városát, a' hová Séba bé-szaladott vala, és annak a' Városnak lakói egy Aszszonynak tanátsából, el-vágák Sébának fejét; és illyen módon vége lőn ennek a' Hadakozásnak.

I. 1-12. II. 13-26.

TANUSÁGOK.

SÉbának pártütéséből ezeket kell meg-jegyzeni; 1. Hogy a' zenebonás és nyúghatatlan emberek igen veszedelmesek; azok sok háborúságot okozhatnak a' közönséges Társaságokban; és soha nem kell hallgatni sem óltalmazni az efféléket.

Abból, hogy Joáb meg-ölé Ama-

Amasát, meg-kell jegyzeni egy réſzről, Joábnak gonoſzságát, a' ki, minekutánna meg-ölte vala Abnert és Abſólont, még Amasát-is meg-ölé ſzörnyű és hitetlen tsalárdság által; és más réſzről, az Istennek igaz itéletét Amasán, a' ki pártot ütött vala a' maga Királya ellen, Absólonnak réſzére állván.

És mivelhogy Joábot az ő Amasára való irigykedése öſztönözé arra, hogy őtet életétől meg-foſzſza: abból láthatni, melly igen veſzedelmes ezt a' gonoſz indúlatot hallgatni, és minémű ſzomorú dolgok következhetnek belőle.

A' mi tovább mondatik, hogy a' Sébának támadása egy Aſzſzonynak bölts tanátsa által tsendesitteték-le, a' ki-is azt tanátslá, hogy ölnék-meg Sébát, azt mutatja, hogy a' jó tanátsok igen haſznosak, és azokat méltó követni, akárkitől ſzármazzanak.

Ez azt-is meg-mutatja, hogy a' támadáſt inditóknak rendſzerint bóldogtalan végek ſzokott lenni.

Tovább a' pedig, ez a' Sébától indittatott pártütés az Istennek új tsapása vala Dávidon; és ennek alkalmatosságával derekasan meg-gondolhatjuk, mennyi ſok gonoſzokra vala ez a' Király ki-tétetve, és mimódon üldözik vala őtet az Istennek itéletei attól fogva, hogy megfertézteté magát az ő parázna-ságával és Uriásnak halálával.

Meg-látá Dávid az ő Kisdedének halálát, az ő Házanépének gyalázatját és bóldogtalanságait; Az ő Leányának Támárnak erőſzakosan való meg-ſzeplősitteté-sét az ő tulajdon Bátyja által Amnon által; Amnonnak megöletését az ő Atyjafia által Absólon által; Absólonnak, az ő Népének nagy réſzével együtt, ő-ellene való pártütését: az ő Feleségeinek az egéſz Izraelnek láttára lett meg-gyaláztatásokat; ki üzetteték a' maga fia által Jérusálemből és kénſzeritteték el-futni; ſzivének nagy keserűségével meg-éré, hogy az az el-fajúlt fiú el-veſze; és végezetre, kevés hijja vala, hogy az ő Orſzágát el-nem veſzté Sébának pártütése által.

Mind ez, azt mutatja, hogy az Isten gyűlöli a' paráznaságot és a' gyilkosságot; és azok, a' kik ezeket a' nagy bűnöket tselekeſzik, ollyan módon véſzik-el rendſzerint az ő büntetéſeket,

seket, a' miképen ők az Istent meg-bántották, tudni-illik tiſztátalanság által és vér-ontás által.

Azonban meg-kell gondolnunk, hogy az Isten mind ezeket a' gonoſzokat Dávidra azért botsátá, hogy ötet meg-alázná, és meg-éreztetné véle az ő bűnét.

Ugyan ezen végekre oſtorozza ő Felsége kűlömbb-kűlömbféle módokon a' bűnősöket; és mikor az ő oſtorozásaira megjobbúlnak: meg-kegyelmez nékiek, a' miképen meg-botsáta Dávidnak-is.

XXI. RÉSZ.

Az ISTEN éhséget botsát az Izrael' Orſzágára, azért, hogy Saul meg-ölette vala a' Gibeonitákat az ellen az egyezés ellen, a' mellyet régenten tett vala Jósué ő-velek; és ez az éhség másképen meg-nem ſzűntetheték, hanem Saulnak hét fijainak halálok által.

Nem tudhatni pontban, mitsoda időben esett ez. De a' 12. Versből hihető, hogy a' Saul' halála után nem ſok idővel esett.

Vagyon ebben a' Réſzben emlékezet Dávidnak a' Filiſteusok ellen viselt négy Hadakozásairól-is, és azokban meg-öletett négy Oriásokról-is.

I. 1-14. II. 15-22.

TANUSÁGOK.

EZ itten ollyan Hiſtória, a' mellyet jól meg-kell gondolnunk. Az Isten éhséget botsáta Dávidnak Orſzágára, azért, hogy Saul helytelen buzgóságból ſok Gibeonitákat megőletett vala az ellen az egyezés ellen, a' mellyet Jósué tett vala azoknak az ő Eleikkel négyſzáz eſztendővel az előtt; és a' Saul' fijainak kell vala meg-ölettetniek, hogy ez az oſtor elfordittatnék.

Ez igen világosan mutatja azt, hogy az eskűvéssel megkőtött ſzővetkezéseket meg-kell tartani, ha ſzinte ez előtt ſok idővel lettenek vólna-is azok, és valami tsalárdság eset vólna-is azokban; és ſoha nem kell azokat meg-rontani a' Vallásnak ſzine alatt, ſem akármi egyeb tekintetekre nézve, mivelhogy az Igéreteknek és az Eskűvéseknek meg-ſzegése az Istennek igen kemény itéleteire téſzik-ki nem tsak a' Fejedelmeket és az Igazgatókat, mikor ebben a' vétekben léledzenek, hanem az ő házok-népét-is, és még az ő Népeiket-is.

Meg-kell ebben a' Hiſtóriában jegyzenünk az Istennek a' Saul' maradékán való átkát-is; és

abból meg-tanúlnunk ezt, hogy a' gonoſzok magokra és az ő gyermekeikre mindenféle bóldogtalanságokat vonnak.

Még ezeket a' két dolgokat kell meg-gondolnunk. Elsőt: Hogy Dávid igazán őleté-meg a' Saul' fijait; mivel ő azokat nem elébb adá kezekbe a' Gibeonitáknak, hanem minekutánna meg-kérdezte vólna az ISTENt; a' miképen az mondatik ennek a' Réſznek kezdetében; és azoknak az ő halálok meg-ſzűntetvén az éhséget, az ISTEN az által világosan mutatá, hogy az ő Akaratja vólt, hogy azok meg-halnának.

És igy hát Dávid nem vét kezék az ISTENnek ama' Törvénye ellen, a' melly tilalmazza a' fiaknak meg-bűntettetéseket az ő Atyjaiknak bűneikért.

Másik meg-gondolásra való dolog ez; hogy ha meg-engedé az ISTEN, hogy Saulnak ezek a' fijai meg-őlettetnének, az nem egyéb vala idő-ſzerént való bűntetésnél.

A' mi mondatik a' Réſznek végén, ezekről az Oriásokról, a' kik meg-őletének Dávidnak a' Filiſteusok ellen viselt hadakozásaiban, azt mutatja, hogy az ISTEN ennek a' Királynak nagy győzedelmeket ada; és jóllehet rémitő ellenségekkel kell vala nékie hadakozni, mégis mindenkor meg-óltalmazá ő Felsége, és ő véle éle eſzközűl az ő Népének ellenségeinek végképen való meg-rontásokra.

XXII. RÉSZ.

Dávid az ő ellenségeitől meg-ſzabadúlván, és békességesen birván az ő Országát, az ISTENt egy Énekkel ditséri; a' mellyben le-irja azokat a' nagy veſzedelmeket, a' mellyekben forgott vala; és hirdeti az ISTENnek hatalmát, jóságát és igazságát, a' mellyeket nyilván-valókká tett vala ő Felsége az ő meg-ſzabaditásában.

TANUSÁGOK.

EBben az Énekben ez négy kiváltképen való dolgokat kell meg-gondolnunk.

1. Hogy Dávid, jóllehet ISTENnek kedves és ſzive ſzerént való Királyja vala: még-is forgott vala ollyan súlyos állapotokban, a' mellyekben az ő veſzedelme el-távoztathatatlannak látſzik vala lenni.

Ugyan azon dolog meg-eshetik azokon, a' kiket az ISTEN ſzeret; De a' felől még-is mindenkor tzéljai az ő ſzeretetének, és nem kell ſoha-is kétségbe esniek az ő ſegitsége felől.

Máso-

Második meg-gondolásra méltó dolog; azok a' válogatott példás béfzédek, a' mellyekkel le-irja Dávid ebben az Énekben az ISTENnek hatalmát, a' mellyet elő-vett vala az ő megfzabaditására, és a' mellyel igen könnyen meg-fzégyenité minden ő ellenségeit ő Felsége.

Innét vehetünk inditó okokat az ISTENben való bizodalomra; meg-gondolván, hogy az ISTEN mindenható lévén, femmi nem árthat azoknak, a' kiket ő maga óltalma-alá-véfzen.

3. A' mit mond ebben az Énekben Dávid, hogy *az ISTEN meg-fizetett ő-néki az ő igazsága fzerént, az ő kezeinek tifztasága fzerént; mert meg-őrizte az URnak útait, és hitetlenül nem fzakadott-el ő tőle*: külőnös meg-gondoláft érdemel.

Nem azt téfzi az, mintha Dávid magát az ISTEN előtt ártatlannak tartotta vólna, hanem ezt, hogy az ISTEN pártját fogta Dávid űgyének és ártatlanságának Saul ellen, és a' több ellenségei ellen, a' kik őtet igazságtalanúl űldőzték vala; Azt-is jelenti, hogy ez a' Király el-nem fzakadott vala az ISTENnek tifzteletétől, és foha Bálványozásba nem esett.

Egyébaránt ő nagy bűnöket tselekedett vala, de az ISTEN tekintett az ő meg-térésére.

Az emberek femmit nem érdemelnek az ISTEN előtt: még-is az ISTEN, a' ki fzent és igaz, tekintetben véfzi, az ő igéretei fzerént, azoknak egyenes és igaz fzivű vóltokat, a' kik ő-nékie fzolgálnak. Ez, a' mi ki-tétetik ezekkel a' fzókkal: *A' tőkélletesbez tőkélletes vagy; a' tifztához tifzta vagy; a' vifzfzáshoz pedig vifzfzás.*

Az ISTEN meg-óltalmazza a' kegyes embereket, és azokat meg-hallgatja az ő nyomorúságaikban: middőn ellenben megveti a' gonofzoknak könyőrgéseiket; a' miképen meg-jegyzi Dávid, ezt mondván: *Vártak fegitséget, de nem vala meg-fzabadító: az URhoz kiáltottak de nem hallgatta-meg őket.*

Végezetre, Hogy Dávid ebben az Énekben ollyan nagy buzgósággal ád hálákat az ISTENnek, inditson az minket arra, hogy emlékezetben tartsuk azokat a' vefzedelmes állapotokat, a' mellyekben forgottunk vólt, és a' mellyekből az ISTEN kegyelmesen ki-vont bennünket; hogy az által ferkentgessük magunkat azért ő hozzája való hálátlanságunknak meg-bizonyi-

tására, és az ő jóságának szűntelenül való magasztalására.

XXIII. RÉSZ.

Két dolgok vagynak fel-jegyeztetve ebben a' Részben. 1. Dávidnak utólsó Beszédei. 2. Az ő főbb és vitézebb Hadnagyainak neveik, és azok közül némellyeknek emlékezetes tselekedeteik.

I. 1-7. II. 8-39.

TANUSÁGOK.

EBben a' Részben meg-jegyzésre főképen méltók Dávidnak az ő utólsó beszédei; a mellyeknek az értelmek imé ez: Le-rajzolja ő azokban a' jó Uralkodónak tulajdonságait és azt hasonlitja a' Naphoz, melly az ő súgáraival meg-melegiti az eső által meg-nedvesíttetett földet és gyümöltsözővé tészi. Azt mondja, hogy ő bizonyos vólna abban, hogy az ő Házanépe hasonló tulajdonságú fogna lenni; abból, az ő halála után az Izrael' Népének jó Vezérei fognának támadni, és az Isten azon meg-fogná az ő jótéteményeit sokasítani; a' midőn azonban az ő itéleteit fogná szállitani a' gonoszokra; a' kiket-is hasonlit Tövisekkez a' mellyek meg-égettetnek, minekutánna ki-vágattatnak.

Láthatni itten, mi légyen a' Királyoknak kötelességek; az tudni-illik hogy légyenek kegyesek, igazak, és jóltévők, és az ő Népeiknek bóldogságokat munkálódják.

Dávidnak e' dolog felől való értelme még jobban illik a' Kereszтyén Királyokhoz és Fejedelmekhez.

Ezek a' Beszédek azt-is előnkbe adják, hogy a' kegyes és igazság szerető Fejedelmek a' Népnek meg-áldatásának kútfejei; kiket soha eléggé meg-betsülni és tisztelni nem lehet, sem elég buzgósággal az Istent kérni nem lehet hogy azokhoz hasonlókat támasszon.

Végezetre a' Dávid' utólsó beszédeiből ki-hozhatjuk ezt; Hogy az Istennek jó kedve kiárad az őtet félő Személyekre, és azoknak Maradékaikra; De a' gonoszok az ő haragját fogják tápasztalni.

A' mi illeti azoknak a' Vitéz embereknek elő-számláltatásokat, a' kik valának a' Dávid szolgálatjában, és a' kiknek meg-jegyzésre méltó tselekedeteik itten meg-irattanak: meg-kell gondolni, hogy mikor az Isten akar valamelly Fejedelmet fel-emelni, és valamelly népet meg-óltal-

óltalmazni, támaſzt ezeknek a' nagy dolgoknak végben-vitelére alkalmatos ſzemélyeket; és kőzönségesen ſzóllván, mikor ő Felsége fel-téſzen valamelly véget mindenkor vagynak ő-néki eſzközei annak el-érésére.

Azoknak a'három vitéz Férfiaknak tselekedetekben, a' kik vizet meriteni el-menének Betlehembe, meg-jegyezhetni azoknak az ő bátorságokat, és az ő Királyjokhoz való nagy ſzereteteket. Mindazáltal Dávid abból a' vizből inni nem akara, mivelhogy azok azt az ő életeknek veſzedelemben való forgásával hozták vala.

Meg-mutatá azzal Dávid, hogy ő nem hagyja vala jóvá azt, hogy ő-magokat ekképen veſzedelemre vetették vala ſzűkség nélkűl; Hanem kegyes végre fordítá azt a' vizet, az Istennek tiſzteletére ki-tőltvén azt; a' melly-is ſokkal nagyobb dicsőségekre ſzolgál vala azoknak, a' kik azt meriteni el-mentenek vala, mint ſem ha ő maga megitta vólna azt.

Ez, Dávidnak az ő okosságát bizonyitja, és azt, minémű nagyra betsűli vala ő ezeknek a' három embereknek az ő vitézségeket.

Mi pedig ebből azt tanúlhatjuk; Hogy ſoha nem kell másokat a' magunk haſznáért és magunk kűlőnős kedvűnknek tőltéséért valami veſzedelemre ki-tennűnk, ſem hogy önnönmagokat arra ſzűkség nélkűl ki-tegyék, meg-engednűnk.

XIV. RÉSZ.

Dávid vétkezvén az ő-Népének meg-ſzámláltatásával, az ISTEN azt izeni néki Gád Próféta által, hogy válaſzſzon, mellyikkel akarna megbűntettetni, éhséggel-é, Haddal é vagy dőghalállal. A' Király ezt az utólsó oſtort válaſztá, és az ő Népei kőzzűl el-veſzének hetven ezeren; De ő meg-engeſztelé az Ur ISTENt, ő-magának mélységesen való meg-alázása által, és egy Áldozat által, a' mellyet áldoza az ISTENnek parantsolatjából azon a' helyen, a' mellyet Gád ő-néki mondott vala.

I. 1-10. II. 11-14. III. 15. IV. 16-25.

TANUSÁGOK.

NÉgy dolgok vagynak ebben a' Réſzben, a' melleyket meg-kell gondolnunk; úgy mint: Dávidnak az ő bűne, az ő megbűntettetése, az ő meg-térése, és az Isten' kegyelmének megnyerése.

Vétkezék ő a' Népnek megſzámláltatásával; mivelhogy azt ſzűkség nélkűl, az Istennek parantsolatja ellen, és kevélységnek

nek inditásából tselekedé ; és ő annál vétkesebb vala , hogy Joábtól előre meg-intetett vala és az ő Tiſztjei által-is, hogy ő ebben vétkezni fogna, és bűntetés fogna ſzállani az Izrael' Népére, más réſzről pedig Dávid az ő bűnei után és ſzenvedett oſtoroztatásai után jobban megalázódott tartozott vólna lenni.

Nehéz a' kedvünk ſzerént való jó állapotban és a' nagy felmagaſztaltatásban meg-tartani az alázatosságot, és nem mindenkor a' magokban bűnös dolgoknak tselekedésével vétkezik az ember , hanem vétkezhetik a' meg-engedtetett dolgokban-is , mikor másképen tselekeſzi azokat, mint ſem a' miképen az Isten meg-engedte , vagy mikor valami roſzſz inditó okból tselekeſzi.

2. Az aránt a' Bűntetés aránt, a' mellyet botsáta az Isten Dávidra , meg-kell jegyzeni, hogy az Isten ollyan kevés idő alatt az ő Népei közzül ollyan ſok ſzámút ölvén-meg: azzal azért bűnteté őtet , hogy ő ditsekedett vala azoknak ſokaságokban; Hogy pedig azt parantsolá néki , hogy válaſztana egyet a' három tsapások közzül , a' mellyeket Gád ő-néki eleibe tőn: azzal akará őtet meg-próbálni, és meg-látni, ha egéſzen az Istenre fogná-é magát hagyni, vagy pedig , emberi eſzközökben bizna-é ? De kiváltképen akará véle annál jobban megesmértetni azt , hogy ő vólna az, a' ki az Istennek haragját fel-gerjeſztette vólna.

Mindazáltal ebben a' dologban az ő Jóságának bizonyságait-is mutatá ő Felsége; Dávid pedig meg-mutatá az ő alázatosságát és Istenben való bizodalmát , és az ő Akaratjára való maga ajánlását; válaſztván a' Dög-halált , a' melly kiváltképen valóbb módon ſzármazik az Istentől, és a' melly ſzinte úgy találhatja vala őtet, mint az ő Népeit ; holott ellenben a' Had és az éhség ellen gondot viselhetett vólna magáról.

Igy ſzokta az Isten a' leg-alkalmatosabb eſzközöket venni elő az embereknek a' meg-téelő résre való hozattatásokra, és meg-bizonyitani az ő ſzeretetét még az időben-is , a' mikor őket oſtorozza.

Láthatni itten azt-is , miképen kell magunkat, mikor az Isten oſtorozni akar, égéſzen az Istenre hagynunk, és meg-nyú-

nyúgodnunk rajta, valamit tetszik ő Felségének reánk botsátani.

3. Dávid az ő bűnén igen keservesen-való bánkodását bizonyitá-meg; és, ha el-felejtkezett vala magáról a' kevélységnek indúlatit követvén: megalázá igen épületes módon magát, ortzájára le-borúlván, és az egész Nép előtt ezt mondván: *Imé, én vétkeztem; ezek pedig ollyanok mint a' bárányok, mit vétettenek kérlek URam, inkább forduljon a' Te kezed az én Atyámnak Háza ellen, és ne légyen a' Te Népeden a' tsapás.*

Ezek a' szók igen mélységes alázatosságot jelentenek Dávidban; bizonyitják az ő bűnének igazán való meg-esmérését, és az ő Népeihez valo nagy szeretetét; és, ekképen szokták azok, a' kik valójában fájlalják az ő vétkeiket, nem szégyenleni azokat kőzőnségesen meg-vallani; kivált, mikor az ő bűnők által másoknak veszedelmet okoztanak.

Arra-is szép és ritka példa ez, minémű szives indúlattal kell a' Királyoknak az ő Népeik aránt viseltetniek.

Végezetre, az a' kegyelmes meg-botsátás, a' mellyet nyere az ISTENTŐL Dávid az ő meg-térő bánkodása és Aldozat-tétele után, azt mutatja, hogy az ISTEN meg-szűnteti a' maga haragját, és kegyelmet tselekeszik a' bűnősökkel, mikor igaz szivvel meg-alázzák magokat, az ő jóságához folyamodnak.

****

A' KIRÁLYOKRÓL IROTT ELSŐ KÖNYV.

A' Királyok Első Könyvében vagyon Salamonnak a' Dávid Fijának és a' Juda és Izrael Királyjainak Hiſtóriájok, Jósafátnak a' Juda Királyjának, és Achábnak a' X. Nemzetségek Királyjának uralkodásoknak végéig; melly-is bé-foglal magában mint egy száz tizenhét esztendőknek Hiſtóriáját.

I. RÉSZ.

Dávid meg-vénhedvén Abiságot vészi feleségűl. Adónia az ő egyik Fija

Fija magát Királyjá akarja tenni. De Dávidnak az tudtára adatván Bethsabé által és Náthán Prófeta által, Salamont keneti-fel és ki-hirdetteti Királynak. Adónia azt meg-tudván az ő részén valók széllyel-oszlának; és Salamon meg-engede néki, ha ezután jámborúl fogná magát viselni. I. 1-4. II. 5-40. III. 41-53.

TANUSÁGOK.

A Dóniának arra való vetemedése, hogy magát akará Királyjá tétetni: újabb keserűségnek alkalmatossága vala Dávidnak. Mindazonáltal az Isteni Gondviselés meg-engedé, hogy az addig esék, mig még Dávid életben vala; hogy el-nyomhatná Adóniának támadását, és Salamon tétetnék Királyjá, az ISTENnek a' felől tett igéretei szerént.

És igy Adoniának kevélysége és nagyra-vágyása, és az ő támadás inditása nem egyebet tehetének hanem tsak hogy annál hamarébb fel-emeltetnék Salamon, és az Ország bizonyosan néki adattatnék.

Egy ez azok közzül a' példák közzül, a' mellyek azt bizonyitják, hogy az ISTEN a' kevélykedőket meg-alázza és azokat rendszerént a' magok kevélységek által szégyeniti-meg.

Azt-is láthatjuk innét; Hogy semmi nem akadályozhatja-meg az Isteni Gondviselésnek tanátsának véghez-menetelét; valamit elő-veszsnek az emberek annak fel-forgatására, mind tsak annak elő-mozditására szólgál; és a' vétkes igyekezetek, azoknak inditóiknak meg-szégyenitetésekre fordúlnak.

Salamonnak az ő kegyelmességét, a' mellyel viselteték Adóniához, meg-kegyelmezvén néki, tulajdonitanunk kell az ő jóságának, és a' Dávid szeretetének, a' mellyet ez az Atya fenn-tart vala Adónia aránt, ellent nem állván az ő gonoszsága.

A' nagy Rendek tartoznak hasonlóképen kegyelmességgel lenni, és meg-engedni azt, a' mit valaki tselekedhetett ő ellenek; a' mennyire az lehetséges, és a' mennyire a' közönséges nyúgodalom meg-engedheti; és mi, mindnyájan tartozunk hajlandók lenni a' szelidségre, és azoknak örömest való meg-bocsátásra; a' kik minket meg-bántottanak.

II. RÉSZ.

Dávid Király az ő végéhez közel lévén, inti Salamont az Isteni félelemre; meg-hagyja néki, hogy meg-ölesse Joábot azokért a' gyilkosságokért és gonoszságokért, a' mellyeket tselekedte

kedett vala, gondot viseljen Barzillainak háza-népére, a' ki táplálta vala őtet Absólonnak partütésekor ; és megbüntesse Sémeit. Meg-hal Dávid ; és az ő halála után Salamon uralkodik az ő helyében. Meg-öleti az ő Atyjafiját Adóniát, Joábot, és Sémeit, és Abiathár Papot tiſztiből le-téſzi.

I. 1-11. II. 12-46.

TANUSÁGOK.

DÁvidnak intései, mellyekkel az ő halála előtt Salamont inti vala az Iſteni félelemre, bizonyságai az ő kegyességének és fijához való ſzives ſzeretetének.

Az ő példája ſzerént tartoznak az Atyák minden dolgok felett az URnak félelmét ajánlani az ő gyermekeiknek, mig vélek vagynak azokkal, és minekelőtte el-hagynák e' Világot, és ez legjobb eſzközz arra, hogy az Istennek áldása a' Ház-népekre ſzállittassék.

Meg-kell jegyzeni azok aránt a' parantsolatok aránt, a' mellyeket Dávid ada Salamonnak Joáb és Sémei felől, hogy Dávid nem vala boſzſzú-állásnak kivánója ſem vérſzomjúhozó ember; hanem kötelessége ſzerént tartozik vala jó módban hagyni az ő fiját, és az ő Orſzágának bátorságára gondot viselni.

A' Barzillai fijait pedig ollyan háládatosságnak indúlatjából ajánlá Salamonnak, a' mellyet mindenkor tartozunk fenn-tartani azok aránt, a' kik vélünk jól-tettek, és azoknak maradékjok aránt.

Salamon el-kezdé az ő uralkodását, meg-büntetvén Adóniát, Jóábot, Abiathárt és Sémeit. Adóniát törvényesen öleté-meg; mivel már egyſzer megkegyelmezett vala nékie ; De Adónia mind tsak igyekezik vala magát a' Királyi-ſzékre felemelni ; valának néki pártján valók-is, Abiáthár Fő Pap és a' Seregnek Fő Hadnagya Joáb véle egyet értvén ; és igyekezik vala meg-erősiteni a' maga pártját Abiságnak Feleségül vétele által, a' ki az ő Atyjának Dávidnak vala Felesége ; melly más ként-is bűnös igyekezet vala.

Abiáthár Papot Salamon nem öleté meg, hanem meg-elégedett azzal, hogy őtet ſzámkivetésbe küldené ; azért tselekedék ekképen, mivel tekintette Abiathárnak az ő *characterét*, és mivel hűséges vólt az ő Atyjához Dávidhoz.

Igazságot és okosságot-is tselekedék ő ebben. De az Isteni gondviselés ez által ezt a' fenyegetéſt tellyesité-bé,

a' melly tétetett vala régenten az Éli háza ellen, mellyből való vala Abiathár.

A' mi illeti Joábot, a' kit Salamon meg-fosztata életétől, ő méltán meg-érdemlette vala a' halált azokért a' gonoszságokért, a' mellyeket tselekedett vala, meg-ölvén Abnert, Amasát, és Absólont; és azért, hogy nem régiben pártot-ütött vala Dávid ellen, az Adónia támadásába egyelitvén magát.

Ha Sémeit tekintjük, ő-néki Salamon elősször meg-engedte vala életét, ha ki nem fogna menni Jérusálemből; az okosság kivánván, hogy ezzel a' tilalommal vigyázna magára a' Király, ollyan ember ellen, a' kinek ő előtte gyanúsnak kell vala lenni. De Sémei meg-szegvén az ő eskűvését a' mellyel meg-eskűdt vala, és Jérusálemből ki-menvén, kétség nélkül gonosz szándékkal, méltán itélteték halálra.

A' Fejedelmek kőteleztetnek néhánykor, noha az ő indúlatjok ellen, másoknak példájára keménységgel élni, és meg-fosztani életektől azokat, a' kik meg-háboritják a' kőzönséges tsendességet; és az ollyan igazságtálan, támadást inditó és vér-ontó emberek, minémüek valának Adónia, Abiathár, Joáb és Sémei, végre el-vészik a' büntetést a' mellyet érdemlettenek az ő gonosz tselekedeteikkel.

III. RÉSZ.

Salamon feleségül vészi Egyiptom Királyjának Faraónak Leányát. Gibeonba mégyen, a' hol vala a' Sátor, hogy ott nevezetes Áldozatot tenne. Az ISTEN néki meg-jelenik azon a' helyen, és meg-engedi, hogy kérne ő tőle a' mit akarna. Salamon bőltseséget kérvén inkább, mint gazdagságot, mind ezt mind pedig amazt ád néki az ISTEN; és ez a' Király mindjárt akkor jeleit mutatá annak a' rend-kivül-való nagy Bőltseségnek, a' mellyet ISTENtől vett vala, abban az Itélettételben, a' mellyel eligazitá a' pert két Aszszonyok kőzött, kik az ő gyermekeik felől egymással versengenek vala.

I. 1-3. II. 4-15. III. 16-28.

TANUSÁGOK.

KIváltképen való jó kedvét mutatá-meg az ISTEN Salamon Királyhoz, mikor meg-engedé ő-néki, hogy kérne ő tőle mindent valamit kivánna; és Salamon nagy bőltseséget és Kegyességet mutata, az ISTENtől értelmes szívet kérvén, a' melly nékie szükséges vala a' Népnek igazgatására, inkább mint ditsőséget és gazdagságot.

Ez

Ez a' kérés az ISTEN előtt ollyan kedves vala, hogy ada ennek a' Királynak rend-kivűlvaló nagy bőltseséget, és azzal egyűtt ollyan nagy gazdagságot és ditsőséget a' melly a' legnagyobb Királyokét-is felyűlhaladja vala.

Ez, elsőben a' Királyokat és a' Magyiſtrátusokat arra tanitja, hogy, ők mivel a' Népnek javokért vagynak rendeltetve, tartoznak mindenek felett azon munkálódni, hogy ollyan okosságot és igaz lelkűséget ſzerezhessenek, a' minéműre ſzűkségek vagyon; és az ő ditsőségeket tartsák nem a' nagy hatalomban és gazdagságokban, hanem az Igazságnak gyakorlásában és a' jó Igazgatásban.

És mi-is tanúljuk-meg innét mindnyájan; Hogy a' mit kell ISTENtől kérnűnk, és keresnűnk minden dolgoknak előtte, a' valóságos bőltseség, melly áll az ő félelmében, és a' Szent Léleknek Ajándékai, a' mellyek nékűnk a' végre ſzűkségesek.

A' minémű módon vévé az ISTEN Salamonnak Könyörgését, az azt bizonyitja, hogy az ISTEN mindenkor ád réſzt ezekből az ajándékokból azoknak, a' kik ő-tőle kérik, és azon kivűl ád nékiek világ ſzerént-való áldásokat, ha ſzinte nem kérik-is.

Ezt tanitja a' Jésus Kriſtus ezekkel az Igékkel: *Keressétek előſzór az ISTENnek Országát és az ő Igazságát, és mind a' többi dolgok-is meg-adatnak néktek.* Mát. VI. 33.

Továbbá; Mindjárt akkor abból az Itéletből, a' mellyet tőn Salamon ama' két Aſzſzonyok kőzőtt, a' kik ő eleibe jőttenek vala meg-lehete esmérni, hogy ő rend-kivűl-való bőltseséggel ruháztatott-fel: és abból láthatjuk, hogy ha a' vége a' Salamon életének meg-felelt vólna ennek a' ſzép kezdetnek, ő tőkélletesen bóldog lett vólna.

IV. RÉSZ.

Látni ebben a' Réſzben, 1. Kik vóltanak Salamon Királynak Fő Tiſztjei; Látni annakutánna az ő Uralkodásának ki-terjedését, az ő Gazdagságát, azt a' bőséget és békességet, a' mellyben az ő Népei élnek vala; az ő Bőltseségét, a' terméſzeti dolgokban való nagy tudományát, és az ő nagy bétsűletét, a' mellyben vala a' kűlső Országok előtt.

I. 1-19. II. 20-34.

TANUSÁGOK.

MEg-tetſzik ebből a' Réſzből, Hogy az ISTEN Salamont igen nagy ditsőségre emelé-fel,

ollyan gazdagságot és hatalmat adván néki, a' melly őtet a' legnagyobb Királyoktól-is meg-kűlömbőzteti vala; és azzal együtt ollyan Bőltseséget, okosságot, és tudományt, a' mellyel felyűlmúlja vala a' leg-bőltsebb embereket-is, a' kik valának akkor e' Világon.

Ekképen tellyesité-bé az Isten az ő Dávidnak tett Igéreteit, hogy adna néki ollyan Fiat, a' kinek országlása igen ditsőséges lenne; és igy akará megjutalmazni magának Salamonnak-is kegyességét, és az ő szolgálatjához való akkori ragaszkodását.

Ezen kivűl, adá az Isten ezt a' nagy hatalmat ésezt a' bőséget Salamonnak a' végre, hogy lenne tehetsége a' Jérusálemi Templomnak épitésére, és ott az Isteni szolgálatnak fel-állitására.

Azonban pedig meg-kell gondolni hogy ezek a' nagy gazdagságok és ezek a' kegyelmek, a' mellyeket vett vala Salamon, addig ő-néki haszálatosak valának, mig úgy éle azokkal, a' mint kell; de mihelyt azokkal visszza-éle, tőrré levének azok és veszedelmére szolgálának ő-nékie.

Ez nékűnk azt mutatja, melly igen veszedelmes a' gazdagságoknak birása, és melly igen kell félnűnk, hogy az Istennek kegyelmeivel és ajándékaival visszza ne éljűnk.

V. RÉSZ.

Hirám Tirusnak Királyja és Salamon egymáshoz követeket küldenek. Salamon nagy számú múnkásokat fogad a' Templomnak épitésere; és Hirám Királytól ugyan a' végre Mesterembereket, és épűletre szűkséges materiákat vészen.

TANUSÁGOK.

EBből a' Részből láthatni; Hogy mihelyt bé-ült a' Királyi-székbe Salamon: hozzá kezde a' Templomnak épitéséhez, Dávidnak, az ő Atyjának, halála élőtt tett rendelése és parantsolatja szerént; és az Isten ennek a' kegyes igyekezetnek kőnnyebben való véghez vitelére, őtet a' Tirusnak Királyja előtt kedvessé tévé.

Semmi nem lehet ditséretesebb valamelly Királyban, a' ki az Istennek esméretére mélztoztatott, mintha illyen módon szivére vészi az Isteni tisztelettre tartozó dolgokat; és az Isten-is, a' maga részéről, megáldja az ő ditsőségének öregbülésére tzélozó szándékokat, és azok-

azoknak ſzerentsés elő-menetelt ád.

VI. RÉSZ.

Salamon hozzá-kezd a' Templomnak épitéséhez, uralkodásának negyedik eſztendejében, és az épités elvégezteték hét eſztendők alatt.

VII. RÉSZ.

Salamon épiti a' Libánus erdejének Házát, a' maga Királyi lakó Palotáját, és az ő Feleségének a' Királynénak Házát; és külömbb-külömbbféle miveket tsináltat a' Templomhoz és az Iſteni Szolgálathoz.

TANUSÁGOK.

A' VI. és VII. Réſzekből.

Mihelyt látá Salamon hogy ő meg-erősödött a' Királyiſzékben: Jerusálemben egy Templomot épittete, az ő Atyjának Dávidnak rendelésével és az Istennek-is akaratjával egyező módon.

Igen nagy kűlső fényességgel kéſzitteté azt el, temérdek gazdagságot kőltvén arra, a' mellyet az Isten néki adott vala; és ſemmit-is nem kiméll vala, a' mi ezt a' Templomot tiſztéletre és betsűletre méltóvá tehetné az ő Népei előtt, és minden ſzomſzéd Nemzetségek előtt; mellyel meg-bizonyítá az ő Buzgóságát, a' mellyel akkor az Istenhez viseltetik vala.

Az Isten-is tudtára adá nékie, hogy az a' mit ő tselekedett vala, ő előtte kedves vólna; és ha ő és az ő Népei fel-bomolhatatlanúl ragaſzkodnának ő hozzája: mindenkor ő Istenek és óltalmazójok fogna lenni.

De ez a' Király és az ő Népei engedetlenségbe esvén: ez a' ſzent Hely bálványozó Nepeknek kezekbe adaték, és végre egéſzen el-puſztittaték.

Továbbá pedig, a' Salamon Templomának formája, a' mi főbb réſzeit illeti, a' Pitvarnak, a' ſzent Helynek és a' Szentek Szentének, és azokban helyheztetett Edényeknek formájok ugyan az vala, a' melly azé a' Sátoré vólt, a' mellyet Móses kéſzitett vala a' Puſztában; a' miképen láthatni a' Móses második Könyvének XL. Réſzében.

VIII. RÉSZ.

Salamon Király bé-viteti a' Templomba a' Szövetségnek Ládáját és a' ſzent edényeket, a' mellyek eddig abban a' Sátorban valának, a' mellyet az ő Atyja Dávid fel-állittattatott vala Jerusálemben. Áldozatokat téſzen, és az ISTEN jeleit mutatja az ő jelen-vóltának.

2. Fel ſzenteli a' Templomot egy Könyörgéssel, a' mellyben áldja az ISTENt azért, hogy bóldogúl végh-ez vitte vólna az ő ſzándékát a'

Templomnak meg-épitése felől; és kéri ő Felségét, hogy hallgassa-meg a' Könyörgéseket, a' mellyek ezen a' Helyen ő-hozzája fel-fognának botsáttatni minden rendbéli személyek által.

3. Végezetre, minekutánna el-végezte vólna az ő-Könyörgését, egy nevezetes Áldozatot tészen, újobban-is hálát ád az ISTENnek, és elbotsátja a' Népet.

I. 1-11. II. 12-53. III. 54-66.

TANUSÁGOK.

A' Templomnak Salamon által lett fel-szentelése, és az ő ISTENhez nyújtott Könyörgése, igen-szép bizonysága ennek a' Királynak Kegyességének, a' mellyel ő akkor buzog vala.

Láthatni az ő Imádságában, hogy ő-néki igen helyes értelme vala az ISTENnek tiszteletе felől: Úgy nézi vala a' Templomot, mint ollyan Helyet, a' hol az ISTEN jelen vólna, de a' hová mindazáltal nem vólna bé-rekesztetve ő-Felsége, és mint főképen a' Könyörgésre, nem pedig tsak tsupán külső és testi tiszteletre rendeltetett helyet.

Melly minket arra tanit; Hogy az ISTEN nem lakik emberek által épittetett Templomokban; bé-tőlti az Egeket és a' földet; és azért minden helyeken imádtathatik Lélekben és igazságban. Mindazáltal, mikor vagynak ollyan Helyek, a' mellyek az ő tiszteletére rendeltettek: tiszteletben kell azokat a' Helyeket tartani. Kiváltképen, úgy kell azokat tartani, mint Imádságnak Házait, a' miképen vala a' Jerusálemi Templom, a' szerént, a' mint azt a' mi URunk mondja az Evangyéliomban, Mát. XXI. 13.

Ezek után jól meg-kell gondolni, a' Salamon Könyörgésének külömbb-külömbb tzikkelyeit. Azt kéré ő az ISTENtől, hogy méltóztatnék meg-halgatni mind azokat az esedezéseket, valamellyeket a' Sidók, sőt még az Idegenek-is ő-Felségének bé-fognának mutatni az ő külömbb-külömbbféle szükségeikben.

Innét, ki-hozhatjuk ezt; Hogy minden, valami esik e' Világban, az ISTENtől jő; a' Hadakozás, az éhség, a' dögh-halál és más Ostorok az emberekre az Isteni gondviselés által szállittatnak, mikor az ISTENT meg-bántják az ő bűneikkel: Ezeknek a' gonoszoknak orvossága, az ISTENhez való folyamodás Könyörgés által, a' bűnök-

nőknek meg-vallása által, és az igaz meg-térés által; és az ISTEN mindenkor kész meg-hallgatni 's meg-szabaditani azokat, a' kik őtet segitségül hivják az ő szükségeikben, és a' kik ő hozzá tellyes szivek szerént megtérnek.

Láthatni, végezetre, itten, minémű buzgósággal és örömmel ada Salamon hálákat az ISTENnek, és kéré az ő Felsége áldását az ő egész Népére.

Mind egyékében mind másikában ezeknek a' kötelességeknek társúl kell magunkat ő hozzája adnunk; ditsérvén az ISTENT minden ő jó-tetéményiért, és főképen az ő Lelki kegyelmeiért; és buzgóságosan mindenek felett azért könyörögvén ő-néki, hogy hajtsa magához a' mi szíveinket, a' végre, hogy járjunk minden ő útaiban, és őrizzük-meg az ő parantsolatit hűséggel és végig való állhatatossággal.

IX. RÉSZ.

Az ISTEN ismét meg-jelenik Salamonnak, ki ő Felségének hálákat adott vala és az ő Áldását az egész Népre kérte vala: Az ISTEN az ő-maga jelenvóltát újonnan meg-bizonyitja az Áldozatokra az Egből leső tűz által, és a' Templomot bétöltő Kőd által. Azt igéri az ISTEN Salamonnak, hogy lakni fogna a' Templomban és meg-erősítené az ő Országát, ha ő, és a' Nép ő-néki engedelmesek lennének; azzal fenyegeti ellenben őket, hogy el-vesztené az Izraelitákat és még a' Templomot-is, ha el-szakadnának az ő tisztetétől.

2. Városokat ád Salamon a' Tirusnak Királyjának, az Aranynak és épületre való dolgoknak meg-jutalmazására, a' mellyeket ez a' Király ő-néki szolgáltatott vala; Városokat és erősségeket épit; Tiszteket tészen az Izraeliták közzül, és sok Népeket adófizetés alá-vét. Az ő Feleségét a' Királynét bé-szállitja abba a' Palotába, a' mellyet annak épittetett vala; Áldozatokat tészen az ISTENnek, és Hajókat küld Ofir Tartományba.

I. 1-9. II. 10-28.

TANUSÁGOK.

MÁsod izben való meg-jelenése az ISTENnek, mellyben Salamonnak újabb biztatást ada az ő jókedve felől, ha ő és az ő Népe ő hozzája engedelmesek lennének, és fenyegeté őket az ő haragjával, ha őtet el-fognak hagyni: azt mutatja, hogy az ISTEN semmit el-nem múlat a' végre, hogy az embereket ő-magához tsattolja, és meg-erősittsé a' jóban.

Mindenkor kész ő Felsége meg-gazdagitani őket a' maga Ke-

Kegyelmeivel, mikor ôtet félik; De meg-foſztja ôket azoktól, mikor ôtet meg-bántják, és ô hozzá hitetlenekké léſznek. És ez esék-meg a' Sidókon, a' kik meg-haragitván az URat az ô bûneikkel: meg-tapaſztalák a' fenyegetéseknek igazságát, a' mellyek ebben a' Réſzben elô-adattak.

2. Akara Salamon Király gondot viselni a' maga Orſzágának bátorságára, és az ô Népeinek bóldogságokra; Melly nem tsak tôrvényes, hanem ſzûkséges kôtelesség-is a' jó Fejedelmekben.

Nagy buzgóságot bizonyíta-meg a' Valláshoz és az Iſteni tiſztelethez-is; melly azokhoz a' Fejedelmekhez még illendôbb, a' kiket az ISTEN meg-tiſztelt a' maga esméretével.

Látjuk végezetre ebben a' Réſzben, hogy az ISTEN megáldá a' Salamon' igyekezeteit, meg-erôsité és ki-terjeſzté az ô uralkodását; alája vetvén néki a' ſzomſzéd Népeket, és megſzaporitá az ô jôvedelmeit és gazdagságait.

Igy tevé ſzerentséssé ô Felsége ezt a' Királyt, valamig az ô kôtelességében meg-marad vala; és ekképen ſzokott az ISTEN mindenkor kéſz lenni a' Királyoknak, és kôzônségesen mind azoknak meg-áldására, valakik ôtet félik, és ô-néki híven ſzolgálnak.

X. RÉSZ.

Ez a' Réſz két dolgokat foglal magába. 1. A' Sébának Királynéjának Jérusálembe való jôvését Salamon Királynak látására és hallgatására.

2. A' Salamon Gazdagságinak, az ô Királyi-Székinek, Házi edényeinek, ſzekereinek, jôvedelmeinek, és az ô Népeinek nagy bôvôlkôdésének elô-ſzámlálását.

I. 1-13. II. 14-29.

TANUSÁGOK.

EZeket a' két Tanúságokat lehet vennünk fôképen a' Sébának Királynéjának nagy útazásából, a' ki az által a' mit hallott vala Salamon Királynak nagy Ditsôssége és Bôltsesége felôl, indittatván el-jôve Jérusálembe.

Egyiket ezt: Hogy ez az út ſzolgála nem tsak ennek a' Királynak ditsôségének és betsûletének ôregbitésére, hanem arra-is, hogy Sébának Királynéjában és az ô-vele-lévôkben támaſztatnék nagy tiſztelet az Igaz ISTEN aránt, a' ki Jérusálemben imádtatik vala.

Azokból, a' mellyet ez a' Királyné monda Salamonnak, meg-

meg-tetszik, hogy az az ő földébe ezzel az indúlattal tellyes lévén méne-viszsza; mivelhogy meg-esméré, hogy az Isten adta vólna Salamonnak mind ezt a' Bőltseséget és mind ezt a' Ditsőséget, és ő Felsége tette vólna Királyjá őtet az ő Népén az Izraelen.

Második Tanúság ez; a' mellyet előnkbe ád a' mi URunk az Evangyéliomban, Mát. XII. 42. a' hol azt mondja, hogy ez a' Királyné, a' ki meszsze földről el-jőve Salamon' bőltseségének hallgatására, fel-kél az Itélet' napján mi ellenünk, és minket kárhoztatni fog, ha meg-nem betsűljük annak Isténi Tanításait, a' ki nagyobb Salamonnál, és a' kinek Bőltsesége, valamint szinte ditsősége-is véghetetlenül sokkel fellyül-haladja a' 'Sidóknak ez Királyjának Bőltseségét és ditsőségét.

A' mi illeti Salamonnak az ő Királyi nagy Pompáját és az ő gazdagságát, a' melly ebben a' Részben olvastatik: meg-kell gondolnunk; 1. Hogy az Isten ezeket a' nagy Jókat adván néki, bé-tellyesité a' felől tett igéreteit, hogy adni fogna nékie a' Bőltseséggel együtt ollyan gazdagságot és ditsőséget, a' mellyek őtet más Királyoknál fellyebb-valóvá fognák tenni.

2. Jól gondolóra kell vennünk azt az Itéletet, a' mellyet maga Salamon erről az ő ditsőségéről tőn a' Prédikátor Könyvben, az I. és II. Részekben: *Én úgymond, valék Király Jerusálemben; Nagygyá lévék és meg-nevekedtem minden Királyok felett, kik én előttem vóltak felette igen nagy dolgokat tselekedtem; épitek magamnak Házakat; gyűjték magamnak ezüstöt és aranyat, és drágalátos jószágokat; meg-próbáltam a' gyónyórködtető múlatságokat; Végezetre, valamit kivánnak vala az én szemeim, meg-nem fogtam attól azokat; De tekintvén minden dolgaimra, mellyeket tselekedtek vala az én kezeim: meg-esmérém, hogy mind ezek Hijabanvalóság, és a' Léleknek gyótrelme.*

Adjuk-hozzá; Hogy ezeknek a' Jóknak birása nem tsak hijábanvaló, hanem veszedelmes-is. Az emberek könnyen el-rontják magokat a' bővölködésnek és a' békességnek közepette; és ugyan ez esék-meg Salamonon; a' miképen a' következendő Részben láthatni.

Ebben a' tekintetben azért, határban kell tartanunk a' mi kivánságunkat, és meg-nyúgod-

nunk a' többek aránt, az ISTENnek gondviselésén, a' ki megadja nékünk mindenkor azokat, a' mellyek szükségesek az életre; és a' ki ruházza a' mezőnek virágjait ékesebben, mint sem vala Salamon minden ő ditsőségében; a' miképen mondja a' Jésus Kristus az Evangyéliomban. Mát. VI. 28. 29.

XI. RÉSZ.

Salamon Király vénségében el-szakad az ISTENtől, bálványozásra engedi magát el-hajtatni az ő Feleségei által, és azon bűnbe ejti az Izrael' Népét-is. Az ISTEN azért megharagudván, világosan meg-mondja néki, hogy az ő Országának egy részét el-fogná venni az ő fijatól; és még akkor-is mindjárt fel-támasztá ellene Hadádot, Rézont és Jéroboámot. Ennek az utólsónak meg-jövendöli egy Próféta, hogy ő fogna uralkodni az Izraelnek tiz Nemzetségein; mellyből az lőn, hogy Jéroboám Égyiptomba el-futa, a' hol marada Salamonnak haláláig.

I. 1-8. II. 9-28. III. 29-43.

TANUSÁGOK.

ITten Salamonnak az ő bűnét, és annak a' bűnnek bűntetését kell gondolóra vennünk.

Az ő bűne aránt azt kell meggondolnunk; Hogy ez a' Király, a' kit ISTEN az ő kegyelmeivel meg-gazdagitott vala, a' ki ollyan bőlts vala az ő Ifjúságában, és a' Jérusálemi Templomnak fel-szentelését olly nagy áhitatossággal és buzgósággal vitte vala véghez, el-szakada az ISTENtől és Bálványozóvá lőn az ő vénségében; Templomokat épittete azoknak a' Bálványoknak, a' mellyeket az ő Feleségei imádnak vala; azokban szolgála a' hamis Istenek, és az ő Népét-is azon bűnbe ejté.

Ha a' minden emberek között a' leg-bőltsebb illyen nagy megtévelyedésbe esett; senki nintsen, a' kinek magára nem kellene vigyázni. Még azok-is, a' kik kiváltképen való kegyelmeket vettenek az ISTENtől, tanúljanak ebből a' példából, és esmérjék-meg, hogy mind ezek a' nagy Jók ellent nem állván, igen nagy rendeletlenségekbe eshetik az ember, és magát egészen el-ronthatja.

Kiváltképen azok, a' kiknek az ő Ifjúságokban adott az ISTEN kegyes és jó indúlatokat, szorgalmatosan meg-őrizzék azokat; hogy valami módon el-ne találják azokat veszteni, és az ISTENtől egészen el-ne szakadjanak.

Meg-kell még azt-is jegyzeni, hogy

hogy Salamon azoknak a' teſti gyönyörűségeknek és annak a' világi ditsőségnek kőzepette rontá-el magát, a' mellyek valának ő kőrűlőtte minden-felől.

De főképen abban vétkezék, hogy ſok Feleségeket vőn magának, a' kik másként-is idegenek és bálvány-imádók valának; a' mellyet az ISTEN világosan meg-tiltott vala az Izrael' Népének Királyjainak. Ezek a' Feleségek hajták-el őtet a' bálvány-imádásra.

Nagy példa ez előttünk, a' melly meg-mutatja azt, hogy a' nagy bőség, és a' teſti gyönyörűségek könnyen el-tsábitják az embereket; minden édesgetések kőzőtt leg-veſzedelmesebb a' teſti gyönyörkődésnek édesgetése; és, a' kegyesség nélkűl és Iſteni félelem nélkűl lévő Aſzſzonyi-állatok minden-féle rendeletlenségekbe ejthetik az ő hozzájok felettébb ragaſzkodó férjfiakat.

Látjuk itten másodſzor, hogy az UR meg-haragudván azon, hogy Salamon őtet ekképen el-hagyta vólna, és azon, hogy a' Népet a' bálványozásba ejtette vólna: támaſzta ő-néki még életében ellenségeket; és az ő fijától az Orſzágnak nagyobb részét el-is ſzakaſztá, hagy adná azt Jéroboámnak.

A' bűntetés nyomba kőveti a' bűnőket, mellyek az ISTEN ellen léſznek. De mindenek felett meg-bántatik ő Felsége azoknak háládatlanságok és hűségtelenségek által, a' kik minekutánna jól kezdették vala, el-hajolnak az ő hozzá való engedelmességtől.

Meg-foſztja azokat az ő Kegyelmeitől; el-véſzi tőlők azokat a' nagy Jókat, a' mellyeket adott vala nékiek, és az ő boſzſzú állásának példáivá téſzi őket.

Továbbá pedig Salamon nem tsak bé-hozá a' bálványozáſt, hanem mind addig fenn-is hagyá, valamig éle, úgy hogy az tovább-is gyakoroltatnék az ő Fijának Róboámnak uralkodása alatt; miképen láthatni ennek a' Könyvnek kővetkezendő Réſzeiben.

És igy Salamon nem forditá meg a' nagy bűnt, a' mellyet tselekedett vala. Azt-is megesmérhetni ebből a' Hiſtóriából, és abból, a' mit Ahija Próféta Jéroboámnak mondott vala, a' XIV. Réſznek 7. Versében: Hogy az ISTEN az, a' ki fel-magoſztalja és a' ki meg-alázza a' Királyokat, a' ki oſztogatja az Orſzágokat,

gokat, és annak adja, a' kinek akarja.

XII. RÉSZ.

Három dolgokat látunk itten; 1. Az Izraelnek Tiz Nemzetségei Roboámtol a' Salamon' fijától miképen és mitsoda alkalmatossággal szakadának-el, és tevék magoknak Királyjá Jéroboámot.

2. Hogy Roboám az el-pártolt Tiz Nemzetségek ellen hadakozni akarván, az ISTEN őtet meg-tiltá ezen szándékának véghez-vitelétől.

3. Jéroboám félvén attól, hogy az ő Népei Roboámhoz viszsza ne hajoljanak, mikor áldozni fognának menni Jérusálembe, hamis Isteni tiszteletet állit-fel a' maga Országában két Arany Borjúkat tsináltatván, a' mellyeket helyheztete Dánban és Béthelben, és azokat imádtatja az Igaz ISTENnek Neve alatt.

I. 1-20. II. 21-24. III. 25-33.

TANUSÁGOK.

EBben a' Részben egy meg-jegyzésre méltó dolognak elő-beszéltetése vagyon; tudniillik a' Roboámnak Salamon' fijának Országának két Országokra való szakadása; a' mellyeknek egyike vala Júdának Országa, a' melly meg-marada Roboám mellett; a' másik pedig a' tiz Nemzetségeknek Országa, a' kik el-pártolának, és a' kiknek Jéroboám lőn Királyjok.

Ekképen bűnteté-meg az Isten Salamonnak maradékát; a szerént a' mint Ahija Próféta meg-mondotta vala, minekutánna ez a' Király el-hajlott vólna az Igaz Istennek tiszteletétől, hogy szolgálna a' Bálványoknak.

És minthogy Roboám az ő Országának egy Részét azért veszté-el, hogy az Ifjaknak erőszaktévő tanátsokat követé inkább, mint a' Véneknek bölts tanátsokat: abból láthatni azt, hogy a' Fejedelmeknek nem kell igen nagy keménységgel élni az ő Népeik aránt; és veszedelmes az erőszakos tanátsokat hallgatni, vagy az ollyanokat, a' mellyek a' mi kivánságinknak hizelkednek, és a' mellyek ollyan személyek által adatnak nékünk, a' kiknek nintsen elegendő okosságok és *experientiájok*; a' minémüek szoktak lenni rendszerént az Ifjak.

Az Istennek Semája Próféta által Roboámnak és az ő Népeinek izent tilalmazása az arant, hogy ne hadakoznának a' Tiz Nemzetségek ellen, azt mutatja: hogy az Istennek akaratja vala, hogy az Izrael' Országa a' Júda Országától külön szakasztatva maradna.

Ezen kivül, az Isten nem enge-

engedé-meg, hogy akkor még Hadakozás lenne Jéróboám ellen; mivelhogy még nem bántotta vala meg ez a' Király ő Felségét a' bálványozás által; és mivel az ő Népei, Atyjokfiai valának a' Júdabélieknek.

Ez azt mutatja, hogy nem kell könnyen fegyvert fogni az ollyan személyek ellen, a' kikkel egyességünk vagyon, kivált az Ísteni tiszteletre nézve.

Végezetre, a' miképen Roboám és az ő Országának Népei meg-szűnének az ő igyekezetektől, mihelyt a' Próféta nékiek tudtokra adta az ISTENnek Akaratját; úgy mi-is tartozunk engedni mindenben az ISTENnek, valamit nékünk parantsol, és soha ellene nem állani az Ísteni gondviselés igazgatásának, mikor látjuk, hogy az ISTEN illendőnek ítéli, hogy bennünket meg-ostorozzon.

Azonban, meg-kell gondolnunk Jéróboámnak az ő hálátlanságát és oktalanságát; a' ki nem bizván az ISTENnek az aránt nékie tett igéretéhez, hogy meg-tartaná az ő Házanépénél az Országot, ha hűséges lenne ő hozzája, és félvén attól, hogy az ő Népei tőle elne szakadnának, ha Jérusálembe járnának áldozni, hamis világi tekintetből, az ő Országában bálványozó ísteni tiszteletet állita-fel; a' mellyel okozá az ő Házának romlását, és osztán a' tiz Nemzetségek' Országának-is veszedelmét.

Igy szokták az emberek a' helyett hogy az ISTENben bizznának és ő reá hagynák magokat, tselekedvén az ő kötelességeket, a' magok bátorságát ollyan gonosz eszközökben keresni, a' mellyeket diktál nékiek a' hamis okoskodás; és azzal magokra vonják rendszerént azokat a' veszedelmeket, a' mellyeket akarnak vala el-kerűlni.

Azt-is hasznos még ebben a' Históriában meg-jegyzeni; hogy jóllehet Jéróboámnak és az ő Népének nem vala szándékjok hamis Ísteneket imádni, és ezeket a' két Arany Borjúkat nem tartják vala ISTENeknek, hanem tsak az igaz ISTENT akarják vala ezeknek a' Borjúknak képek alatt imádni: az Irás mégis azt mondja, hogy ők valóságos Bálványozást gyakorolnak vala.

Innét, következik, hogy tehát arra, hogy valaki bálványozó légyen, nem szűkség az, hogy a' légyen néki az igyekezete,

hogy hamis Istenségeket tiszteljen; Hanem ebben a' nagy bűnben léledzik az ember, mihelyt az ISTENT akár minémű kép alatt tiszteli, és mihelyt elhajol attól, a' mit ő Felsége ez aránt világosan parantsolt az ő Törvényében.

XIII. RÉSZ.

Júdából egy Próféta jövén Béthelbe, meg-jövendöli, hogy az az Oltár a' mellyet ottan fel-állittatott vala Jéroboám, el fogna rontatni egy Dávidnak Házából születendő Jósiás nevű Király által; és az ő jövendölését meg-erősiti két tsudatételek által. 2. Ugyan ez a' Próféta megöletik egy Oroszlán által, azért hogy ett vala Béthelben egy masik Prófétánál az ISTENnek tilalma ellen.

I. 1-10. II. 11-34.

TANUSÁGOK.

MEg-jegyzésre méltó dolog, hogy mihelyt Jéroboámnak hamis Isteni tisztelete fel-állittaték, és éppen mikor ez a' Király áldozik vala a' Béthelbéli Oltáron, egy Próféta méne oda Judából, a' ki azt jövendölé, hogy azt az Oltárt el-fogná rontani egy Király a' Dávid' maradékából való Jósiás nevű.

Ez a' Jövendölés azon helyen meg-erősitteték két tsuda dolgok által; Az Oltár meg-hasada, és a' Király ki nyújtván az ő kezét, bogy a' Prófétát megfogatná, meg-szárada és megmerevede az ő jobb-keze, és annakutánna ennek a' Prófétának könyörgésére gyógyittaték-meg.

Ezek a' tsadák azért esének, hogy meg-mutattatnék a' tiz Nemzetségbéli Izraélitáknak az, hogy az ő Királyjoktól Jéroboámtól fel-állittatott Béthelbéli Isteni tisztelet, gyűlölséges vólna az UR ISTEN előtt; és noha meg-engedte vólna ő Felsége, hogy ők el-szakadnának Roboámtól, Dávidnak Unokájától, mindazáltal a' Dávid Háza mindenkor fenn-fogna állani.

Továbbá pedig ez a' Judából jött Prófétának jövendölése igen világos. Meg-neveztetik benne az a' Király, a' ki le-fogja vala rontatni a' Béthelbéli Oltárt; és ez a' Jövendölés mint egy háromszáz ötven esztendők múlva bé-tellyesedék, mikor Jósiás Király ezt az oltárt le-rontá; a' miképen láthatni 2.Kir. XXIII.

Az ISTENnek az ő parantsolatja, mellyel ezt a' Prófétát meg-tiltotta vala, hogy Béthelben ne enne, azt mutatja, hogy az ISTEN azt a' Helyet fertelmesnek tartja vala a' Bálványo-

ványozásért, a' melly ottan gyakoroltatik vala.

Azon Prófétának halála-is, a' ki egy Oroſzlán által ôletékmeg, azért hogy ett vólna Béthelben egy másik Prófétánál, ugyan arra a' tzélra mutata.

És hogy még világossabban meg-tetſzene, hogy az ISTEN küldötte vólna ezt az Oroſzlánt: nem engedé ô Felsége, hogy ez a' fene-állat illetné a' Prófétának teſtét, azután hogy ôtet meg-ôlte vala, mint ſzintén a' ſzamárt-is, mellyen útazott vala a' Próféta.

Ez az álmélkodásra méltó dolog, a' mellynek mindenek bizonyságai valának, valakik azon a' helyen által-mennek vala, nem tsak a' végre esék, hogy ez a' Próféta az ô engedetlenségéért meg-bûntettetnék, hanem kiváltképen a' végre-is, hogy ez a' tsuda az elébbeniekkel egyûtt meg-mutatná az Izraélitáknak azt, hogy az a' Próféta az ISTENtôl küldetett vólt, és valamit meg-mondott vólna, tsalhatatlanúl bé-fogna tellyesedni; mellyet meg-esmére a' Béthelbéli Próféta-is.

Utóljára, a' mi ezen a' Próféta-n esék, a' ki egy Oroſzlán által meg-ôletteték, azért, hogy nem engedett vólna annak, a' mit az ISTEN néki ollyan világosan meg-parantsolt vala, és el-hagyta vólna magát hitettetni a' Béthelbéli Próféta által, azt mutatja; Hogy nem lehet nékünk ſoha-is ſzabad meg-rontanunk az ISTENnek Parantsolatit: és mikor tudtunkra adta ô Felsége az ô Akaratját, magunk menthetetlenek léſzünk, ha attól el-távozunk akármitsoda ſzín alatt-is, és ha engedjük magunkat el-hitettetni azok által, a' kik el-akarnának vonni a' mi kôtelességünktôl.

XIV. RÉSZ.

Jéróboám Izraelnek Királyja, midôn egy Fija beteg vólna az ô Feleségét a' Királyné-Aſzſzonyt Áhija Prófétához küldi, annak meg-kérdésére, ha az a' betegség halálos vólna-é? a' Próféta meg-jövendôli ô-néki annak a' fijának halálát és Jéroboámnak egéſz Hazának ki-vágattatását, azért, hogy ez a' Király felállitotta vala a' Bálványozást az Izraéliták között.

Roboám-is és az ô Népei bálványozókká léſznek; és az ISTEN, hogy ôket meg-bûntetné, fel-hozá Siſákot Égyiptomnak Királyját, a' ki el-vivé a' Jérusálemi-Templomból a' Kintseket, és más ſok kintset-is vive-el. Meg-hal Roboám, minekutánna tizen-hét eſztendôkig

ural-

uralkodott vólna; és az ő Fija Abija uralkodék ő helyébe.

I. 1-20. II. 21-31.

TANUSÁGOK.

LEg-elsőben ezt kell ebből a' Réſzből meg-tartani; Hogy Jéroboám Király akarván Ahija Prófétától tudakozódni az ő fijának betegségének ki-menetele felől, azt hagyá az ő Feleségének a' Királyné-Aſzſzonynak, hogy meg-ne mondaná kitsoda vólna.

Azért tselekedék ekképen, mivel érezvén a' maga bűnét, hogy bálványozó vólna; nem méréſzli vala magát meg-tudatni. De az ISTEN meg-mondá Ahijának, hogy a' Jéroboám' Felesége vólna az, a' ki ő hozzá jött vólna; a' melly-is rendkivül-való módon meg-rémitheté ezt az Aſzſzonyt, és megmondá néki a' Próféta világosan az ISTENnek parantsolatjából, hogy nem tsak ez a' Királyfi meg-fogna halni, hanem Jéróboámnak egéſz Háza-népe is el-fogna veſztetni; azért pedig, hogy ez a' Király kit az ISTEN a' Királyi-ſzékre fel-magaſztalt vala, ő Felségét haragra ingerlette vólna az ő bálványozása által.

És igy, ugyan az a' Próféta, a' ki meg-jövendölte vala Jéróboámnak, hogy Király fogna lenni, és néki azt igérte vala, hogy ha hiven fogná az ISTENT ſzolgálni: az ISTEN őtet meg-áldaná, és meg-tartaná az ő maradékánál az Országot, megmondá néki az ő Fijának-is halálát, és az ő Házának egéſzenvaló ki-vágattatását.

Ebből meg-tudhatják vala Jéroboám és minden ő Népei, melly igen nem tetſző vólna az UR előtt az ő tőlök fel-állittatott bálványoknak tiſztelete.

Mind ezek a' fenyegetések bétellyesedének. Jéroboámnak fija meg-hala abban az időben, és abban a' ſzempillantásban, a' mellyre Ahija azt meg-határozta vala; és valamelly idővel azután az egéſz Fámiliája ennek a' Királynak ki-vágattaték.

Igy ſzokta az ISTEN meg-bűntetni azokat, a' kik el-felejtkeznek az ő Kegyelmeiről és a' magok kötelességeikről, és a' kik botránkozásoknak és iſtentelenségeknek okai.

Egy kiváltképenvaló megjegyzésre méltó dolog vagyon ebben a' Hiſtóriában. A' Próféta azt mondá a' Jéroboám Feleségének, hogy az ISTEN azért fog-

fogná ki-venni e' Világból az ő beteg fijokat, mert abban egyedűl talált az Ur kedves dolgot a' Jéroboám' Háza népe kőzzűl.

Mikor az ISTEN ki-véſzi e' Világból a' gyermekeket, a' kikben ő Felsége jó indúlatokat adott vala, azért tselekeſzi azt, mert ſzereti őket. Az által megmenti az ő ártatlanságokat a' kiſértetektől, a' mellyekbe esni fognának, és meg-tartja azoktól a' bóldogtalanságoktól, a' mellyek ő rajtok másokkal egyűtt találnának esni, ha tőbb ideig élnének.

A' Réſznek második ſzakaſzából meg-kell gondolni, hogy Roboám Judának Királyja a' helyett, hogy meg-jobbúlt vólna a' tsapásra, mellyet az ISTEN reája botsátott vala, annak megengedése által, hogy a' tiz Nemzetségek ő tőle el-ſzakadnának, meg-erősité a' bálványozáſt, melly már fel-állittatott vala az ő Atyja által Salamon által, és azzal egyűtt a' tiſztátalanságot és mindenféle fertelmességeket meg-engede a' Pogányoknak ſzokások ſzerént.

Igy ſzoktanak rendſzerént tselekedni az emberek. Nem jobbúlnak-meg az ISTENnek ſem tsapásaira, ſem az ő békességes-tűrésére; és az által oſztán új bóldogtalanságokat vonnak magokra; a' miképen járának Roboám és az ő Népei. Reájok jőve az Egyiptomnak Királyja, a' ki a' Templomban és a' Roboám Palotájában találtató Kintseket, és minden drága jóſzágokat el-vive.

Ebből meg-tanúlhatja vala ez a' Király és az ő Orſzágának Népe, hogy ha tovább-is mind tsak haragra inditanák az ISTENT, egyſzer oſztán el-fogná őket hagyni, és Jérusálemnek Templomát és Városát a' hitetleneknek és idegeneknek kezekbe fogná adni ő Felsége.

XV. RÉSZ.

Abija, Roboámnak a' Júda Királyjának fija Uralkodik három eſztendeig, és elő-mégyen az ő Atyjának bűneiben és bálványozásában.

2. Ő utánna az ő fija Ása űle a' Királyi-ſzékbe és uralkodék negyven egy eſztendeig. Ez a' Király ki-tiſztitá a' bálványoknak tiſzteletét; Baásától, az Izraelnek Királyjától Haddal oſtromoltatván, Benhadádot Siriának Királyját hivja maga mellé ſegitségűl; Utánna az ő fija Jósafát lőn Királyjá.

3. Nádáb, Izraelnek második Királyja, Jéroboámnak fija két eſztendeig uralkodik. Baása pártot űt ellene, őtet meg-őli, és uralkodik helyében.

I. 1-8. II. 9-24. III. 25-34.

TANUSÁGOK.

MEg-tetszik Ábijának az ő Históriájából, hogy ő az ő Atyjának Roboámnak bóldogtalanságáról nem tanúla, hanem követé azt az ő bűneiben. De az ISTEN még-is a' felől Dávidnak tett Igéreteit nézvén, ada Abijának egy Fiat, ki uralkodna ő utánna, és nem veszté-el Jérusálemet.

Az ISTEN ád gyakorta kegyelmeket azokra méltatlanoknak, és kedvez néhánykor az istentelen fijaknak-is az ő Atyjaiknak kegyességekért.

A' mi illeti Ását Júdának Királyját: ő az ő kegyességét megmutatá azzal, hogy igyekezik vala el-tőrleni a' bálványozáſt, a' melly az ő Elei által Salamon és Roboám által fel-állitattatott vala.

Melly dologban példát hagyott a' Fejedelmeknek, a' melly őket inditsa az istentelenségnek ki-gyomlálására az ő Országaikból, és azokban az ISTENnek igaz tiszteletének virágoztatására.

De abban Ása vétkezék, hogy mikor ellene fel-jött vólna az Izrael' Királyja, a' Siriabéli Királyhoz folyamodék óltalomért. A' Krónikák II. Kőnyv. XVI. Részéből láthatni, hogy ez nem tetszék az ISTENnek, és hogy a' vége az Ása uralkodásának nem felele-meg annak az ő kezdetének.

Mikor a' kegyes indúlatú személyek magokra nem vigyáznak: könnyen el-tévelyednek az ő kőtelességektől, és megfoszt ják magokat az URnak óltalmazásának tapaszt alásától.

Nádábnak, az Izraelnek második Királyjának uralkodásáról ezt kell meg-jegyzeni, hogy ő követvén az ő Atyjának istenlenségét és bálványozását, nem országla tovább két esztendőnél, és bóldogtalan módon vesze-el, Baása által meg-ólettetvén.

Az ISTENnek igaz itélete vala ez Jéroboámnak az ő Házanépén. Ez a' Király a' ki bálványozó Isteni tiszteletet állitott vala fel a' tiz Nemzetségeknek Országában, az ő fijának személyében bűntették-meg; valamint Salamon, a' ki hasonló bűnt tselekedett vala, meg-bűntetteték az övének ugymint Rotetteték az övének ugymint Roboámnak személyében; De ezzel a' külömbbséggel, hogy a' Salamon' familiáját az ISTEN meg-tartá a' Királyságban: mindőn ellenben a' Jéroboám Háza el-tő-

el-tőrőltetett, le-vágván Baása az ő egéſz Háza-népét, egy Lelket ſem hagyván-meg életben; a' miképen azt Ahija Próféta meg-jővendőlte vala.

Ez a' Jéroboám' Háza-népére illyen tapaſztalható módon ſzállott átok, igen világosan megmutatja vala az Izraélitáknak, melly igen gyűlőlné az ISTEN a' Jéroboám által bé-hozatott bálványozáſt; és hogy a' Dávid Háza-népének mindenkor fennkellene állani.

Az ISTEN keményen boſzſzút-áll azokon, a' kik okai annak, hogy az iſtentelenség uralkodjon; azoknak az ő ditsőségek nem tart ſok ideig; az ISTENnek haragja űldőzi őket, és reájok ſzáll még az ő maradékjokra-is.

XVI. RÉSZ.

Ez a' Réſz az Izrael' négy Királyjainak Hiſtóriájokat foglalja magában, a' kik Ásának a' Júda Királyjának idejében uralkodtanak vala, úgymint, Baásának, Élának, Zimrinek és Omrinek Hiſtóriájokat. Jéhú Próféta meg-mondá Baásának az Izrael' harmadik Királyjának, hogy az ISTEN ki-vágná az ő Házát az ő bálványozásáért; és ez a' Király meg-hala, uralkodván huſzon négy eſztendőkig. Az ő fija Éla uralkodék kettőig, és vala Izraelnek negyedik Királyja. Zimri, ki ötődik vala, őtet meg-ölé, és el-veſzté Baásának egéſz Házát; de ő-is nem uralkodék tovább hét napoknál; és a' Nép ellene fel-támadván meg-égeté magát az ő Palotájában.

Az ő halála után Tibni es Omri viaskodnak vala egymással a' Királyságért; de Omri erősebb lőn, és hatodik Király vala. Meg-épité Samáriát, melly attól fogva Fő Városa lőn az Izrael' Orſzágának, és uralkodék tizenkét eſztendeig.

Mind ezek a' Királyok bálványozók valának. Omri meg-halván; az ő fija Acháb uralkodék helyében, a' ki minden előtte való Királyoknál iſtentelenebb vala, és a' Sidonbéliek Királyjának Leányát Jézabelt vévé magának Feleségűl.

I. 1-5. II. 6-9. III. 10-20. IV. 21-28. V. 29-34.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben azt jegyezhetjűk-meg, hogy Baása, minekutánna ki-vágta vólna a' Jéroboámnak minden Maradékát az ISTENnek parantsolatjából, maga-is meg-vetteték az URtól az ő bálványozásáért, és az ő háza el-puſztittaték, valamint a' Jéroboámé el-puſztittatott vala; a' miképen Jéhu Próféta néki azt meg-mondotta vala.

Az ő Fija Éla nem uralkódék két eſztendőnél tovább, és meg-őleték Zimri által, a' ki

Baásának minden maradékit-is meg-ölé, egyet-is életben nem hagyván.

Annakutánna Zimrinek, a' ki által bé-tellyesitette vala az Isten Baása ellen tett fenyegetéseit, ollyan vége lön, a' minémût érdemle, azért a' gonosz tselekedetéért, hogy a' maga Királyját meg-ölte vala, és maga magát meg-ölé.

Utánna következő vala Omri, bálványozó Király, Omri után pedig országla Ácháb; a' ki istentelenségével fellyül-haladá mind azokat, valakik vóltanak ő előtte.

Mind ezekben az Izrael' Királyjainak Históriajokban igen világosan látjuk, hogy az Isteni boszszú-állás üldözi a' gonoszokat, és nevezetesen a' gonosz Fejedelmeket. Minekutánna az Isten eszközül élt velek másoknak meg-büntetésére, és az ő végezéseinek végben-vitelére: ki-vágja őket ez életből, sőt egyiket a' másik által veszti-el.

De mindenek felett azt kell meg-jegyzeni, hogy mind ezek a' Királyok, nem gondolván az Istennek hozzájok tétetett intéseivel, és az ő szemeik előtt lévő példákkal, mind tsak haragra ingerlik vala ő Felségét, és meg-átalkodva fenn-tartják vala az ő Országokban a' bálványozást külső világi okokra nézve.

Mikor az emberek tsak éppen az ő indúlatjaiktól és magok hasznoktól kérdenek tanátsot, és mikor a' világi tekintet erőt vészen rajtok; semmi-is meg nem győzheti az ő meg-átalkodásokat; a' leg-világosabb intések és az Isteni Igazságnak legtapasztalhatóbb példái hatzontalanok lésznek ő reájok nézve; és szinte ezzel kénszeritik oztán az Istent arra, hogy őket meg-vesse, és őket egészen elhagyja.

XVII. RÉSZ.

Illyés Prófétának históriája, a' ki Achábnak az Izrael' Királyjának uralkodása alatt élt, ebben a' Részben kezdődik; a' mellyben-is négy dolgok vagynak meg-jegyzésre valók.

1. Illyés Achábnak jövendől három és fél-esztendeig tartó szárazságot a' mellyet nagy éhség követe.

2. Az ISTEN Illyést a' Kérit patak mellett tsudálatos módon táplálja.

3. Táplálja őtet Sareptában Sidon mellett egy Özvegy-Asszonynál, a' kinek lisztét és olaját ez a' Próféta meg-szaporitá.

4. Fel-támasztja Illyés ennek az Özvegy-Asszonynak a' fiát.

I. 1. II. 2-6. III. 7-16. IV. 17-24.

TANU-

TANUSÁGOK.

ILlyésnek Hiſtóriáját nagy figyelmetes meg-gondolással kell olvasni; mivelhogy ő egy vala a' leg-nagyobb Próféták közzül, a' kik vóltanak valaha Izraelben, és leg-nevezetesebb vólt az ő nagy Buzgóságáról, az ő életének rend-kivül-való és tsuda tselekedeteiről.

Közönségesen erről a' Hiſtóriáról azt kell meg-jegyzeni, hogy az ISTEN az ő nagy Jóvólta ſzerént támaſztá Illyéſt a' tiz Nemzetségeknek Orſzágában, a' hol a' Bálványozás uralkodik vala, és abban az időben, mellyben Ácháb, ki leg-gonoſzabb Király vala, kezde még útálatosabb Bálványozáſt bé-hozni, mint vala az ő előtte vala Királyoké.

Ebből látjuk azt, hogy az időben, mikor az Izraéliták az ISTENtől inkább-inkább el-távoznak vala, ő Felsége leg-hathatósabb eſzközök által igyekezik vala őket viſzſza-tériteni.

Az a' rend-kivül-való ſzárazság, és az a' nagy éhség, a' mellyek oſtorozzák vala az Izrael' Orſzágát abban az időben három és fél eſztendők alatt, és a' mellyekről a' külső Hiſtóriák-is emlékeznek (*Menander Jósefnél*, Ant. L. 8. c. 7.) ugyan azon végre tzéloznak vala. Akará azok által az UR meg-oſtorozni ezt a' bálványozásba merült Népet, és kéſziteni annak meg-hallására, a' mit Illyes nékiek mondani fogna az ő Felsége Nevében, hogy kötelességekre őket viſzſza-hozná.

És az ISTEN akará, hogy ez a' ſzárazság előre meg-mondatnék Ácháb Királynak Illyés Próféta által, hogy abból tudnák-meg a' Király és az Izraéliták, hogy ez a' tsapás az ISTENtől vólna.

Az a' tsuda mód, a' melly ſzerént Illyés tápláltaték a' Kérit Pataka mellett, és azután egy Özvegy-aſzſzonynál, kinek liſztje és olaja meg-ſzaporittaték, bizonysága az ISTENnek erre az ő Prófétájára való gondviselésének.

De ollyan példa-is, a' mellyből láthatni, hogy az ISTEN gondot visel azokra, a' kik félik őtet, a' veſzedelmes időkben, és az éhségnek idejében meg-elégiti őket; a' miképen az Irás masutt mondja, 'Sólt. XXXVII. 19.

A' mi URunk meg-jegyzi ebben a' Hiſtóriában, hogy Illyés Sareptába küldetett vala, egy

idegen Nemzetből való Aſzſzonyhoz inkább mint az Izrael' földére; azért, mivel az Izraéliták nem valának méltók, hogy az ISTEN ő érettek tselekedné ezeket a' tsudákat. Luk. IV. 25. 26.

És ez által az UR Jésus a' Názáretbéli Lakosokat arra akarja vala meg-tanitani, hogy az ISTEN nem ſzokta az ő Kegyelmeiben azokat réſzeltetni, a' kik azokkal jól élni nem akarnak.

Végezetre, látjuk ebben a' Réſzben, hogy Illyes fel-támaſztá a' halálból annak az Özvegy-Aſzſzonynak fiát, a' kinél lakik vala.

Ez, ollyan tsuda vala, a' mellynek példáját még ſenki nem látott vala; és a' mellyért Illyés az URnak Prófétájának tartathatik vala; ſőt ő-magát-is ez nagy bizodalommal bé-tőltheti vala azokban a' nehéz időkben, a' mellyekben él vala.

Ez a' Sareptabéli Özvegy-Aſzſzony Fijának fel-támadása, a' Halottaknak fel-támadásának példája és bizonysága-is, melly aránt az ISTEN időről időre akara példát adni a' 'Sidóknak, hogy meg-erősittetnének más életnek hivésében és várásában.

XVIII. RÉSZ.

Az ISTEN parantsolja Illyésnek, hogy mondja-meg Achábnak, hogy az éhségnek és a' ſzárazságnak már vége léſzen; és ez a' Próféta tudtára adatja a' maga jövetelét a' Királynak Abdiás által, a' Király Házának Gondviselője által, a' ki Iſtenfélő ember vala.

Illyés, eleibe mégyen a' Királynak, és annak ſzemeire veti az ő bálványozását; őſzve-gyűjteti az egéſz Népet és a' Baál Prófétáit a' Kármel hegyén; meg-mutatja egy Tsuda által, hogy a' Baál nem egyéb Bálványnál; és minekutánna ekképen meg-ſzégyenitette vólna ezeket a' hamis Prófétákat, mindnyájokat meg-őleti őket. Azután az ISTEN esőt ád, és az éhség meg-ſzűnek.

I. 1-15. II. 16-18. III. 19-40. IV. 41-46.

TANUSÁGOK.

Külömbb-külömbbféle dolgokat jegyezhetünk-meg ebben a' Réſzben. Az Elsőt ezt; Hogy az ISTEN akarván meg-ſzűntetni a' Szárazságot és az éhséget, mellyek az Izrael Országát oſtorozzák vala akará, hogy valamiképen Illyés jövendőlte vala meg a' ſzárazságot: ugyan ő tenne igéretet az esső felől-is; hogy azzal meg-mutatódnék Achábnak és az ő egéſz Orſzágának, hogy nem vólna más ISTEN, hanem tsak a' Jehova,

hova, a' kinek ez a' Próféta szolgája vala.

2. Meg-kell gondolnunk Abdiásnak a' Király Házának Gondviselőjének kegyességét; a' ki Istentelen udvarban élvén, és ollyan bálványozó Király alatt, a' ki meg-ölte vala az URnak Prófétáit: százat azok közzül a' Próféták közzül el-rejte és táplála, és ollyan nagy tiszteletet mutata Illyéshez.

Ebből a' Példából láthatni, hogy a' leg-meg-romlottab időkben és helyekben-is mindenkor vagynak jó emberek; és Abdiásnak ezen jeles tselekedetéből meg-tanúlhatják a' Nagy-Rendek a' Valláft szeretni, és annak igaz Szolgait takargatni.

3. Meg-kell jegyzeni Illyésnek buzgóságát és bátorságát, a' mellyel szemére veté Áchábnak az ő bálványozását és istentelenségét, semmit nem félvén ennek az ő reá meg-haragudott, Királynak haragjától. De az Isten, a' ki Illyésnek szivébe adá ezt a' bátorságot, meg-tartóztatá Áchábnak gonoszságát, sőt őtet hajlandóvá tevé annak megtselekedésére, a' mit ő tőle Illyés kivána, és a' Baál Prófétáinak és a' Jézabeléinek egybegyűjtésére a' Kármel' hegyén.

4. Az az eszközz, a' mellyet fel-téve Illyés annak meg-mutatására, hogy a' Baál tsak bálvány vólna, azt bizonyitja, hogy Illyésnek nagy Hite vala, és ő bizonyos vala a' felől, hogy az Isten őtet meg-hallgatná

5. Ez a' Próféta egy igen nevezetes Tsudát tőn, mikor Áchábnak és az Izraélitáknak jelenlétekben tűzet szállita-le az égből a' maga áldozatjára; mellyet a' hamis Próféták nem tselekedhetnek vala minden ő könyörgéseikkel és babonás tzéremóniáikkal.

Igen világosan meg-tetszék akkor, hogy Baál nem egyéb vólna, hanem tsak bálvány, és az ő Szolgai (Papjai) tsak Hitetők vólnának.

A' gyűmöltse-is énnek a' tsudának igen méltó vala a' megjegyzésre; mivelhogy az egész Nép ezt kiáltá: *Az UR az Igaz ISTEN*; és akkor meg-ölének Illyesnek parantsolatjára a' Baál' Prófétái.

Továbbá pedig Illyés, azt parantsolván, hogy ölnék-meg, ezeket a' hamis Prófétákat nem egyebet tselekedék, hanem tsak annak végben-vitetését, a' mi a' Törvényben parantsoltatott vala, 5.Mós XIII. 6. és XVII. 2.

a' hol

a' hol az ISTEN világoson azt rendelte vala, hogy meg-ölettetnének mind azok, valakik a' Népet a' bálványozásra fognák hitetni.

A' mit Illyés az Izraélitáknak monda: *Meddig sántikáltok kétfelé? Ha az UR az ISTEN kövessétek ótet: Ha pedig a' Baál kövessétek azt*, méltó különös meg-gondolásra.

A' miképen nem szenvedheti vala az ISTEN az Izraélitáknak lágy melegségeket, a' kik kétfelé oszlottak vala az ő tisztelete között és a' Bálványoknak tisztelletek között: úgy ma-is szinte azon módon nem kedvell ő közötte és e' Világ között megosztott szeretetet.

Végezetre, látjuk, hogy az ISTEN az ő Népéhez való nagy Jóvóltából ada esőt; de nem elébb, hanem azután, hogy ez a' Nép közönséges jellel megbizonyitá az ő meg-térését, és az eső Illyésnek szavára jöve, valamint az ő szavára vala az ég ollyan sok ideig bé-záratva.

Mind ezek az egymas után esett tsudák arra valók valának hogy viszsza-hozatnának a' tiz Nemzetségek a' bálványozásból, és meg-tartatnék abban az Országban az Igaz ISTENnek tisztelete, melly tsak nem egészen el-óltatott vala Achábnak uralkodása alatt.

Szent Jakab Apostol egy kiváltképenvaló Jegyzést tészen az aránt, hogy Illyés ekképen bé-zárá és meg-nyitá az eget az ő könyörgései által, az ő Level. V. Részében. *Igen hasznos az Igaznak buzgóságos könyörgése. Illyés, nyomorúságok alá vettetett ember vólt, mint mi: és könyörgéssel keré, hogy eső ne lenne, és nem lőn eső a' földön három esztendeig és hat hónapig. És viszont könyörge, és az egből eső lőn, és a' föld az ő gyümöltsét meg termé.* v. 16. 17. 18.

XIX. RÉSZ.

Jézabel Királyné Acháb Királynak Felesége akarván Illyést meg-öletni, Illyés el-futa a' Pusztába; De az ISTEN egy Angyalt botsáta hozzája, a' ki ótet meg-vigasztalá és néki elédelt ada; a' melly után méne negyven napok alatt és negyven éjjel, és a' Hórebnek Hegyére juta. Azon a' helyen meg-jelenék néki az UR, és tudtára adá hogy nem tsak egyedül ő maga maradott vólna az Igaz ISTENnek Prófétái közzül, hanem vólnak még Izraelben sok emberek, a' kik a' Baált nem tisztelnék; Parantsolja néki, hogy kenje Királyjá Hazaelt Siriában, Jéhut Izraelben, és Eliseust maga helyében Prófétává.

I. 1-8. II. 9-14. III. 15-21.

TANU-

TANUSÁGOK.

ITten azt látjuk leg-elsőben, Jézabel meg-eskűvék, hogy meg-őletné Illyéſt, a' helyett hogy meg-illetődött vólna azokra a' tsudákra, a' mellyeket tett ez a' Próféta, meg-ſzégyenitvén a' Baál Papjait a' Kármel hegyén; és esőt hozván-elő azután az ollyan sok ideig tartó ſzárazság után.

Ez a' ſzándék el-gondolhatatlan nagy gonoſzságnak és megkeményedésnek a' jele. De, mikor az iſtentelenek bizonyos mértékére jutottanak a' gonoſzságnak, mind inkább-inkább megátalkodnak, és az a' minek megkellene lágyitani az ő ſziveket és őket meg-kellene alázni, nem egyebet tehet, hanem tsak jobban fel-ingerli őket.

2. Illyésnek akkori nagy búsúlása, ez azért való kőnyőrgése, hogy az Isten venné-ki őtet e' Világból jelei az ő nagy buzgóságának; noha látni valamelly erőtlenséget-is benne.

Valakik az Istent igazán ſzeretik, ugyan azon buzgósággal ſzoktanak viseltetni, és ſemmin nem búsúlnak jobban, és nem téſzi nékik az életet keserűbbé ſemmi-is, mint mikor látják az iſtentelenséget uralkodni az emberek kőzőtt.

3. Az Isten Illyésnek nyomorúságainak meg-enyhitésére és az ő meg-erősitésére, Angyalt kűlde ő hozzája, és őtet tsuda módon tartá-el negyven napokig tsak egy ételnek erejével, ſőt még maga-is akara néki egy Látásban meg-jelenni, és megvigaſztalni őtet; bizonyossá tévén a' felől, hogy hagyott vólna még magának hét ezer embereket, a' kik Baált nem imádták vólna.

Ez, imé meg-mutatja, hogy az Isten ſzereti és meg-vigaſztalja azokat, a' kik az ő ditsőségének űgyéért búsúlnak; és, ſoha nem kell kétségbe-esnűnk a' gonoſz időkben; mivel a' legnagyobb romlottságnak kőzepette-is, mindenkor az Istent igazán ſzolgáló Válaſztattaknak vagyon valamelly maradéka. Ezt a' Jegyzéſt téſzi ſzent Pál ebből a' Hiſtóriából a' Rómaiakhoz irtt Levelének XI-dik Réſzeben.

Utóljára, azt parantsolá az Isten Illyésnek, hogy kenjefel Hazaelt Siriának Királyjává, Jéhut Izraelnek Királyjává, Eliseuſt pedig Prófétává maga helyében.

Ezek a' hárőm ſzemélyek valának válaſztatva az Istentől az ő Itéletének az Acháb Házán

véghez-vitelére; a' miképen a' Hiſtóriának következendő réſzeiből meg-fogjuk látni.

Mivelhogy az ISTEN ád vala Királyokat a' tiz Nemzetségbéli Izraélitáknak, és támaſzt vala kőzőttők rend-kivűl-való ajándékokkal fel-ruháztatott Prófétákat; minéműek Illyés és Eliseus valának; meg-tetſzik, hogy gondja vala ő Felségének erre a' Népre, és nem vetette vala el azt egéſzen. Sőt még abból, a' mit tselekedék Illyés, Hazaelt Siriának Királyjává kenvén, azt-is látjuk, hogy az ISTEN, mikor ő előtte jónak látſzik vala, a' ſzomſzéd Népeknek-is ád vala Királyokat, és az URnak Prófétái betsűletben tartatnak vala ezek kőzőtt a' Népek kőzőtt.

A' honnét ki-hozhatjuk ezt, hogy az ISTEN állitja-elő és téſzi-le a' Királyokat, valamint ő az, a' ki támaſzt a' maga Eklésiájának Prófétákat és Tanitókat azoknak helyekben, a' kiket e' Világból ki-véſzen.

XX. RÉSZ.

Benhadád Siriának Királyja, Hadat indit Ácháb ellen Izraelnek Királyja ellen; Egy Próféta meg-jővendőli Áchábnak, hogy az ISTEN őtet kevés ſzámú ſzemélyek által meg-fogná ſzabaditani; a' melly meg-is lőn. Annakutánna Benhadád másod izben meg-ütközvén Áchábbal, ismét meg-győzetik és annyira jut, hogy kéntelenitte tnék életet és békességet kérni; mellyet Acháb néki meg-is ada; ſőt még ſzővetséget-is kőte véle; mellyért egy Prófétától meg-feddettetik.

I. 1-12. II. 13-21. III. 22-43.

TANUSÁGOK.

ITten azt kell meg-gondolni, hogy noha bálványozó és gonoſz Király vala Ácháb: mégis ő-néki az ISTEN két izben győzedelmet ada a' Siriábélieken.

Tselekedé azt az ISTEN Benhadádnak és a' Siriábélieknek az ő kevélységeknek meg-bűntetésére, mivelhogy tőrvénytelenűl űtőttenek vala Achábra; és kivált azért, mivel káromlást ſzóllattanak vala az Izraelnek ISTENE ellen, azt mondván, hogy a' Jehova tsak a' Hegyeknek ISTENE vólna, és nem a' Völgyeknek ISTENE.

Akará az ISTEN ez által a' maga Jóságának és békességes-tűrésének jeleit-is adni Achábnak és ő véle 's az ő egéſz Népével meg-esmértetni azt, melly igen nagy vólna az ő hitetlenségek, hogy még-is mind tsak elő-mennének az ő bálványozásokban, és nem az egy ISTENT imádnák, a' ki

a' ki igy meg-mutatja vala a' maga hatalmát az ő kedvekért.

És, hogy ne kételkednének benne, hogy az ISTEN adná nékiek a' győzedelmet: az URnak egy Prófétája meg-igéré azt Áchábnak, és meg-mondá nékie, hogy kevés számú személyek által fogna az lenni.

Ez a' Hiſtória meg-mutatja, hogy az ISTEN meg-ſzégyeniti a' kévélyeket; meg-bűnteti azokat, a' kik másokat igazságtalanúl háborgatnak; és az ő Jóságát meg-bizonyitja még a' legnagyobb bűnősök aránt-is, hogy őket a' meg-térésre indittsa.

Továbbá pedig, az ISTEN egy Próféta által meg-feddeté Áchábot azért, hogy kedvezett vala Benhadádnak és véle ſzövetséget kőtett vala; mivelhogy ő Felsége Ácháb által akarta vólna meg-őletni Benhadádot, a' ki kevély és igazságtalan Király vala, és meg-alázni a' Siriabélieknek maga hittségeket és hatalmokat.

XXI. RÉSZ.

Egy Nábót nevű ember nem akarván a' maga ſzőlőjét el-adni Ácháb Királynak, Jézabel Királyné meg-kővezteti Nábótot két hamis Tanúknak ellene tett bizonyságokra. De Illyés, ISTENnek parantsolatjából Áchábnak eleibe méne, hogy néki ſzemére vetné ezt a' nagy gonoſzságot és minden iſtentelenségeit; azt-is meg-mondá néki, hogy az ő Háza ki-fogna gyomláltatni és az ebek fognák fel-nyalni az ő vérét, és meg-enni Jézabelt az ő Felségét. Ácháb erre a' fenyegetésre megijedvén, magát meg-alázá; mellyre nézve az ISTEN azt mondá, hogy ezt az ő Itéletét nem fogná az ő életében hozni reája, hanem halála útán. I. 1-16. II. 17-26. III. 27. 28. 29.

TANUSÁGOK.

IGen derekas Jegyzéseket kell tennünk ebből a' Hiſtóriából. Leg-elsőben-is meg-gondolván azokat a' ſzörnyű bűnőket, a' mellyeket el-kővete Ácháb hogy a' Nábót Szőlőjét magáévá tehesse, meg-kell azt tanúlnunk, hogy ſoha ne kívánjuk a' más jóſzágát; és, hogy ennek a' kivánságnak, a' melly már magában-is vétkes ſiralmas kővetkezései lehetnek, és igen nagy bűnőkre vihet efféle telhetetlenség.

Áchábnak annyival ſzörnyűbb vala az ő vétke, hogy az a' mit Nábóttól kiván vala, ellenkező vala az ISTENnek Törvényével, a' ki azt akarja vala, hogy az őrökségek meg-tartatnának a' Ház-népekben.

2. Az a' mód a' mellyel éle Jézabel Királyné Nábótnak el-

veſztésére, két hamis Tanúk által őtet azzal vádoltatván, mintha meg-ſzidalmazta vólna az ISTENT és a' Királyt, igen nagy gonoſzságnak és ſzőrnyű iſtentelenségnek a' jele; de az, még irtóztatóbb dolog, hogy ollyan hamis Tanúk találtatának, a' kik ebben a' gonoſzságban elő-állának, és ollyan Birák, a' kik ezt az ártatlant halálra ſententziáznák.

De, a' miképen vóltanak mindenkor igazságtalan Fejedelmek: úgy mindenkor találtattanak ollyan ſzemélyek-is, a' kik kéſzek azoknak kedvekért akármit-is meg-tselekedni.

3. Jóllehet Jézabel vala az, a' ki parantsolatot ada Nábótnak meg-ölettetése felől: mindazáltal Ácháb-is réſzes vala ebben a' gyilkosságban, nem tsak azért, hogy arra ő ada alkalmatosságot, hanem azért-is, hogy ő meg-egyeze a' Feleségének átkozott tanátsában, és Nábótnak halála után el-foglalá a' Nábótnak ſzőlőjét.

Az a' ki meg-egyez valamelly gonoſz tselekedetben, és a' ki abból kiván haſznot venni, ſzinte úgy vétkes, mint a' ki azt parantsolja és tselekeſzi.

4. Illyés eleibe menvén Ácháb Királynak, meg-mondá néki az ISTENnek rettenetes ítéletét, még pedig ſzinte akkor, a' mikor ez a' Király a' Nábót Szőlőjének el-foglalására mégyen vala.

Ebből láthatni, hogy a' bűntetés nyomba követi a' nagy bűnöket, és kivált az erőſzaktételt, az igazságtalanságot és a' vérnek ki-ontását; és a' bűnős úton-módon ſzerzett jóſzágoknak birása, ritkán ſzokott hoſzſzas és ſzerentsés lenni.

5. Az Ácháb' rend-kivűl-való nagy iſtentelenségének le-irása, a' mellyet olvasunk ebben a Réſzben, és a' mi itten mondatik, hogy; *Nem vólt Ácháb Királynak mássa, a' ki magát arra adta vólna, hogy tsak gonoſzságot tselekedjen az* UR' *Szemei előtt, hogy őtet baragra ingerlené*, meg-mutatja az ISTENnek ő ellene tett fenyegetéseinek igazságát; és minket arra indithat, hogy féljünk, hogy a' gonoſzságnak leg-nagyobb mértékébe ne essünk.

Azonban, a' Hiſtóriának végén az mondatik, hogy Ácháb Illyésnek fenyegetésére meg-réműlvén, meg-alázá magát, bőjtőle és 'ſák ruhába öltőze; és az ISTEN látván az ő meg-alázódását, azt mondá Illyésnek, hogy el-fogná hallaſztani az ő fenyegetéseinek végben-vitelét

ennek

ennek a' Királynak haláláig. Meg-jegyzést érdemel ez a' kiválképen való állapot.

Példája ez, az ISTENnek az ő Jóságának, a' mellyel szokott ő Felsége viseltetni a' leg-nagyobb bűnösök aránt-is, mikor meg-alázzák magokat.

Ennek alkalmatosságával igy lehet okoskodnunk: Hogy ha Achábnak az ő bűnein való bánatja meg-engesztelé az URat egy ideig, azért hogy valamelly jele vala benne az igaz tőredelmességnek, noha az nem vala állandó: sokkal inkább el-kell tehát azt hinnünk, hogy a' kik tellyes szivekből meg-térnék, és a' meg-térésben állhatatosan meg-maradnak, tsalhatatlanúl meg-fogják nyerni az Isteni Irgalmasságtól az ő bűneiknek botsánatját.

XXII. RÉSZ.

Jósafát Judának negyedik Királyja Achábbal az Izrael' Királyjával összevé-áll a' Siriabéliek ellen való Hádakozásra; De előbb akará meg-érteni az ISTENnek akaratját. Melly dolog aránt Mikeás Próféta kérdettetvén-meg, ő azt jövendöli, hogy az ISTEN nem fogná meg-áldani ezt az igyekezetet; noha négyszáz hamis Próféták szerentsés elő-menetelt igérnének Achábnak. Ez a' Király meg-haragudván Mikeásra, őtet tömlőtzbe vetteté, és meg-ütközék a' Siriabéliekkel; De a' Hartzban meg-öletteték, és Jósafát-is életének veszedelmében forga.

A' Részнek végén láthatni a' Jósafát uralkodásának rövid Historiáját; ki egy igen kegyes Király vala, és Acháziának az Izrael nyóltzadik Királyjának Históriáját.

I. 1-40. II. 41-54.

TANUSÁGOK.

JÓsafátnak az istentelen Achábbal való szövetkezésének roszsz ki-menetele meg-mutatja; hogy felette igen el-kell távoztatni a' gonoszokkal való szövetkezést, ha nem akarunk az ő reájok eső szerentsétlenségekbe vélek együtt bé-foglaltatni.

2. Jósafát, kegyességét mutatá azzal meg, hogy azt akará, hogy kérdeznék-meg az URnak valamelly Prófétáját, minekelőtte magát belé-egyelitené a' Siriabéli Király ellen való Hadakozásba; De abban nagyot hibáza, hogy a' helyett, hogy követte vólna Mikeásnak tanátsát; még-is el-méne arra a' Hadakozásra.

Jó értekezni az ISTENnek Akaratja felől; De semmit nem használ meg-tudni azt, ha az ember nem követi.

3. Meg-jegyeztetett ebben a'

Hiſtóriában, hogy Acháb Király inkább ada hitelt a' hamis Prófétáknak, a' kik néki győzedelmet igérnek vala, mint Mikeásnak, a' ki néki az URnak Nevében ſzóll vala.

Az emberek nagyobb réſzént azt ſzeretik, a' mikor nékiek valaki hizelkedik, és meg-haraguſznak, azokra a' kik igaz lélekkel ſzóllanak nékiek. De az ISTEN azokat, a' kik akképen tselekeſznek, az ő vakságoknak hatalmába ſzokta adni. Ez esék-meg Achábon; Az ISTEN látván hogy meg-átalkodott vólna, meg-engedé, hogy elhitettetne a' hamis Próféták által; De azokba a' hazug Lelket nem ő küldé, és nem ő vala ennek a' Királynak meg-keményedésének az oka.

A' dolognak ki-menetele, továbbá, meg-bizonyitá a' Mikeás jövendölésének igazságat. Acháb meg-öleték, az ebek felnyalák az ő vérét, a' miképen Illyés Próféta azt előre meg-mondotta vala; és Jósafát-is el-veſztette vólna életét a' hartzban, ha az ISTEN őtet meg-nem óltalmazta vólna.

Illyen ſzokott lenni rendſzerént a' ki-menetele az ollyan dolgoknak, a' mellyekre az ember ő-magát az ISTENnek Akaratja ellen belé egyeliti.

Utóljára, láthatni a' Réſznek végéből, hogy Jósafát Vallását ſzerető Fejedelem vala, mivel ki-tiſztitá, a' mennyire lehete, a' bálványozáſt és a' tiſztátalanságot az ő Orſzágából; nem ollyan vala Acházia, Izraelnek Királyja, azért-is nem ſokára meg-tapaſztalá az ISTENnek boſzſzú-állását; a' miképen meg-láthatni a' Hiſtóriának ezután következő réſzeiben.

A' KIRÁLYOKRÓL IROTT MÁSODIK KÖNYV.

Meg-iratik ebben a' Könyvben a' Júda Királyjainak és az Izrael' Királyjainak Hiſtóriájok, Jósafátnak és Achábnak az ő uralkodásoknak végétől fogva, a' két Orſzágoknak el-puſztittatásokig.

Láthat-

Láthatjuk itten, miképen igazgattaték az Izrael' Országa istentelen és Bálványozó Királyok által, és miképen rontaték-el az Assiriabéli Király által, a' ki fogságba el-vivé a' tiz Nemzetségeket; Ezek vagynak meg-irattatva a' XVII. első Részekben.

Vagyon ebben a' Könyvben a' Júda Királyjainak Históriájok-is Jósafáttól fogva Sédékiásig, a' ki alatt Jérusálem' Városa meg-vétetek, és a' Templommal együtt el-pusztittaték a' Káldeusok által, és a' 'Sidók fogva el-vitetének Babilóniába. Mind ezek estenek mint egy három-száz esztendők alatt.

I. RÉSZ.

A' Moábiták el-szakadnak Acháziától Izraelnek nyóltzadik Királyjától. Ez a' Király beteg lévén, a' Belzebub nevű Bálványhoz küldé tanátsot kérdeni, az ő betegségének ki-menetele felől; De Illyés elől-találván az Acházia embereit, megfeddi őket azért, hogy a' Bálványokhoz folyamodnának inkább, mint az igaz ISTENhez, és azt mondja nékiek, hogy a' Király meg-fogna halni.

Tűzet szállit ez a' Próféta az égből két fő-emberekre és azoknak seregeikre, a' kiket küldött vala Acházia, hogy őtet meg-fognák; és a' Királyhoz menvén meg-jövendöli néki az ő halálát. Meg-hal Acházia, minekutánna uralkodott vólna két esztendeig, és az ő Atyjafia Jórám lészen helyében a' Király.

I. 1-8. II. 9-18.

TANUSÁGOK.

LÁtni ebben a' Részben, 1. Hogy az ISTENnek az Acháb maradéka ellen tett fenyegetései kezdének véghez-menni az ő fijának, Acháziának uralkodása alatt. A' Moábiták el-szakadának ő tőle; ő-maga esés miatt halálra betegedék; és meg-hala, minekutánna meg-látta vólna két sereg embereinek az égből le-szállott tűz által való elveszttetéseket.

2. Ez a' Király, a' helyett, hogy meg-jobbúlt vólna az ő betegségében és az ISTENnek ostorozásaira, az istentelenségben annyira méne, hogy a' Bálványoktól kérdene tanátsot.

Az ISTEN a' végre ostorozza a' bűnősöket, hogy őket magához téritse; De mikor még azokból a' tsapásokból arra vésznek alkalmatosságot, hogy őtet újabb gonosz tselekedetekkel boszszantsák: az, végső megkeményedésnek a' jele.

3. Meg-kell jegyzeni, hogy ha meg-emésztteté Illyés az égi tűz által azokat a' Fő-embereket és seregeket, a' kiket a' Király küldött vala őtet meg-fogni:

ni: ő azt nem boſzſzú-állásnak lelke által, nem-is maga tulajdon indúlatjából tselekedé, hanem az ISTEN' Lelkének inditásából, és az ő Felsége Parantsolatjából; melly abból meg-tetſzik, hogy az ISTEN az ő mindenhatóságát meg-mutatá, és az égből tűzet botsáta-le az Illyés' ſzavára.

Tévé az ISTEN ezt a' Tsudát a' bálványoknak meg-bűntetésére, az Acházia dűhősségének meg-gátolására, és abban való meg-akadályoztatására, hogy Illyést gonoſzſzal ne illetné; mivelhogy ennek a' Prófétának ſzűkséges vala Acháziával ſzóllani, és őtet 's minden ő Népeit az Igaz ISTENnek félelmére tanitani.

És igy Illyésnek ez a' tselekedete nem ád éppen ſzabadságot a' boſzſzú-állásra, és ezt tanitá a' mi URunk az ő Tanitványinak mikor őket meg-feddé azért, hogy akarnak vala Illyésnek példája ſzerént tűzet ſzállitani az égből a' Samaritánusokra, a' kik őtet bé-nem fogadták vala, Luk. IX. 54. 55.

Acházia meg-hala igen rővid ideig való uralkodása után, és az ő halála, az Illyés Prófétának jővendőlése ſzerént esvén, az ISTENnek ezen a' bálványozó és iſtentelen Királyon való igaz bűntetésének tartathatik.

II. RÉSZ.

Illyés Próféta fel-ragadtatik az égbe. Az ő Tanitványa, ki néki helyébe-is álla Eliseus, véſzi az ő Lelkét, és kűlőmbb-kűlőmbféle tsuda dolgokat tselekeſzik, mellyek mind annak meg-mutatására valók valának, hogy az ISTEN őtet állitotta vólna elő, hogy Próféta lenne Izraelben, miképen Illyés vala.

I. 1-13. II. 14-25.

TANUSÁGOK.

ILlyés Prófétának az égbe való fel-ragadtatása ollyan tsuda dolog, a' mellyből láthatjuk miképen akará az ISTEN meg-jutalmaztatni azt a' nagy buzgóságot, a' mellyel ez a' nagy Próféta viseltetik vala az ő egéſz életében; és egyſzersmind arra tanitani az embereket, hogy ő Felsége az égben bóldogságos életet tart azoknak ſzámokra, a' kik ő-néki hűségesen fognának ſzolgálni e' földön.

Továbbá pedig ebből a' Hiſtóriából és ezt az Illyésnek fel-ragadtatását meg-előző és követő állapotokból ki-tetſzik az, hogy az tudva vala nem tsak Eliseus előtt hanem a' Próféták-nak igen ſok fiaik előtt-is, a' kik

kik a' Jordánnak másik réſzén valának, mikor Illyés fel-ragadtaték.

Ezen kivûl, Illyésnek ezen fel-menetelében láthatjuk mi hasonlatosságát a' Jésus Kriſtus ménnybe menetelének, a' melly még erősebb bizonyosságot ſzolgáltat nékünk a' felől, hogy vagyon az Igazaknak ſzámokra jobb élet ez után az élet után.

Eliseusnak állhatatossága, a' mellyel kőveti vala mindenűtt Illyéſt, hogy tanúja lehetne az ő fel-vitetésének, és az ő Lelkének kettős mértékének megnyeréséért való kőnyőrgése bizonyitják Eliseusnak Hitét és Buzgóságát. El-is vevé ő azoknak jutalmát, mivelhogy meglátá az ő Urának fel-ragadtatását, és azon Ajándékokkal ruháztaték-fel, a' mellyekkel az birt vala.

Hasonló buzgóssággal és állhatatossággal kell nékünk az Isten Lelkének ajándékait keresnünk, a' mellyek nékünk ſzükségesek; és ha a' Jésus Kriſtushoz folyamodunk, hogy azokat ő tőle kérjük, adni fogja azokat nékünk bőséges mértékben.

Azok a' tsudák, a' mellyeket Eliseus mindjárt tselekedék Illyésnek fel-vitetése után, a' Jordánnak vizét két-felé válaſztván, és Jérikónak vizeit egésségesekké tévén, arra valók valának, hogy ő bizonyossá tétetne a' felől, hogy az Isten ő véle fogna lenni, a' miképen vólt Illyéssel; és hogy meg-mutattatnék a' Próféták Fijainak-is és az egéſz Népnek, az, hogy Eliseus rendkivûl az Istennek Nevében kűldettetett Próféta vólna.

Azoknak a' negyvenkét Béthelbéli gyermekeknek-is halálok, kik két Medvék által elſzaggattatának, hasonlóképen az Istennek Akaratja és Hatalma által esék. Akará ő Felsége ezzel meg-erősiteni a' bálványozó Nép kőzőtt Eliseusnak Hivatalát, félelmet támaſztani, az Izrael' Királyjában és az ő Országában és meg-bűntetni Béthel Városának Lakóit, a' mellyis vala az a' hely, a' hol a' bálványozás nyilván gyakoroltatik vala, és a' hol az URnak Prófétái tsúfoltatnak és ſemminek alittatnak vala.

Szűkséges vala, hogy időről időre illyen példák esnének, és hogy az Isten jeleit mutogatná az ő haragjának ollyan Orſzágban a' hol a' bálványoknak tiſztelete kőzőnséges hata-

lom által fel-állittatott és fenntartatik vala.

III. RÉSZ.

Jórám, Izraelnek kilentzedik Királyja, Jósafát által Judának Királyja által és az Edomnak Királyja által ſegittetvén Hadat indit a' Moábiták ellen, a' kik el-ſzakadtak vala az ő Bátyjától Acháziától. Ezeknek a' három Királyoknak Táborának nem lévén vizek, és azért kőzel lévén a' veſzedelemhez, Eliseus Próféta nékiek vizet ſzerez, és igéretet téſzen a' győzedelem felől. A' Moábiták meg-verettetének, és azoknak Királyok a' maga fiját égő-áldozatúl meg-áldozza a' Kirharéset Városnak keritésén; melly után ez Hadakozás el-végeződék.

I. 1-8. II. 9-20. III. 21-27.

TANUSÁGOK.

A' mit itten meg-kell jegyzeni, ez; 1. Hogy Jórám nem vala ollyan gonoſz, mint az ő Bátyja Acházia, mivelhogy el-tőrlé a' Baálnak tiſzteletét; De még-is meg-tartá az Arany Borjúkkal való bálványozáſt, a' mellyet Jéroboám állitott vala fel. Ebben a' Királyban vala valami jó indúlat; De nem vala néki elég kegyessége és bátorsága a' Bálványozásnak egéſzen való el-tőrlésére.

Látjuk hát Jóramban az ollyan bűnősőknek példáját, a' kik akarnak tselekedni valamit az Istenért, el-hagynak némelly bűnőket, de meg-tartanak másokat, és nem adhatják reá magokat azoknak el-hagyására.

A' Júda, Izrael és Edom Királyjainak nem lévén vizek, Eliseushoz folyamodának, és ennek a' Prófétának ſzolgálatja által ada nékiek az Isten vizet; melly után meg-verék a' Moábitákat.

A' miképen mondja a' ſzent Hiſtória, hogy ezt az Isten tselekedé Jósafátra Júdának Királyjára nézve; a' ki őtet félé vala: abból azt látjuk, hogy az Isten ollyan emberekkel-is jól téſzen, a' kik arra méltatlanok, a' kegyes ſzemélyeknek kedvekért; és azokhoz való ſzeretetéből mutatja-meg az ő Hatalmát és jóságát a' gonoſzak aránt.

Azt-is mondhatjuk, hogy az Isten azért kedveze ez alkalmatossággal Jórámnak, mivel ő nem vala ollyan gonoſz mint az ő Atyja Acháb, ſem ollyan mint az Bátyja Acházia, és mivel el-tőrlőtte vala a' Baálnak tiſzteltetését.

Az Isten ollyan jó, hogy azt-is meg-jutalmazza, a' mi kevés jó vagyon a' bűnősőkben, és azzal nékiek azt mutatja-meg, hogy

hogy ha igaz ſzivvel meg-térnének ő hozzája, az ő ſzeretetének jeleivel gazdagon meg-áldaná őket.

Az a' győzedelem, mellyet az ISTEN engede Jórámnak Eliseus Prófétának ſzolgálatja által, indithatja vala ezt a' Királyt a' Bálványozásnak egéſzen való eltörlésére, de ő azt nem tselekedé, és az ő bűneiben való meg-maradása által magára voná az ISTENnek itéleteit.

A' Moáb Királyjának kegyetlen és terméſzet ellen való tselekedete, a' ki a' maga tulajdon fiját meg-áldozá, a' meg-jegyzésre igen kiváltképen méltó dolog. Abból által-láthatjuk, hogy az emberi jó indúlatok tsak nem egéſzen el-valának óltatva ezeknél a' bálványozó Népeknél.

Azt-is meg-mutatja, hogy a' nagy boſzſzankodás és a' kétségbe-esés az embereket legſzörnyűbb bűnökre vihetik. Az Iſtentelenek a' bánatban feletébb el-ſzoktak merűlni rendſzerént; De a' kik az ISTENT esmérik és őtet félik, mindenkor az ő Felsége akaratjára hagyják és bizzák magokat a' legnehezebb állapotokban-is.

IV. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben Eliseusnak egynéhány rendbéli tsudatételeinek elő-ſzámlálása. Meg-ſzaporitá egy Özvegy-Aſzſzonynak olaját. Egy Sunemi Aſzſzonyhoz menvén lakni, annak azt igéri, hogy az ISTEN adni fogna néki egy Fijat; és az a' Fijú meg-halván, azt fel-támaſztja. Meg-édesit egy pép-eledelt, a' mellyet nem lehetett vala meg-enni; és ſzáz embereket jól tart húſz árpa kenyerekkel, és valami gabona fejekkel.

I. 1-7. II. 8-37. III. 38-41. IV. 42-44.

TANUSÁGOK.

KÜlömbb-kűlömbbféle tsudatételeiben Eliseus Prófétának meg-esmérhetjük az ISTENnek nagy Hatalmát és egyſzersmind az Izraélitákhoz való Jóságat-is; mivelhogy mind ezeknek a' tsudatételeknek az vala a' tzéljok, hogy ők viſzſza-hozattatnának az Igaz ISTENnek tiſzteletére, és meg-tartóztattatnának a' bálványozáſtól.

2. Meg-kell ezen kivűl gondolnunk azt-is, hogy ha megſzaporitá Eliseus egy Özvegy-Aſzſzonynak olaját, a' ki az ő kőltsön-adójától ſzorongattatik vala, és ha Sunamitisnak egy fijat nyere, azért vala az, mivel ezek az Aſzſzonyok és az ő Férjeik félik vala az URat; úgy

hogy igen világos példáink vagynak itten az ISTENnek az Ôtet félôk aránt való gondviselésérôl.

3. Meg-kell jegyzeni, hogy az ISTEN minekutánna egy Fiat adott vólna Sunamitisnak az Eliseus igérete szerént, akará hogy az a' Fiú meg-halna; a' végre, hogy azt ô-néki ismét viszszaadná egy tsuda által, mellyet ez a' Próféta tselekedni fogna.

Ennek az Aszszonynak tselekedete, a' ki mindjáráft Eliseushoz méne, mihelyt az ô fija meg-hala, azt bizonyitja, hogy ô-néki álmélkodásra méltó nagy Hite és Reménysége vala az aránt, hogy ugyan ez a' Próféta a' ki néki meg-igérte vala annak a' gyermeknek szûletését, az viszszza fogná állitani ez életre; és nem-is tsalaték-meg az ô bizodalmában.

Az ISTEN gyakorta- a' kiket szeret, ollyan dolgokban szomoritja-meg, a' mellyek nékiek leg-inkább kedvesek valának; De szinte az által az ô szeretetének leg-nyilvánságosabb jeleit adja nékiek, mikor bóldog kimenetelét engedi az ô szenvedéseiknek; és azok ekképen szolgálnak az ô meg-erôsittetésekre a' Hitben és a' kegyességben.

4. Meg-kell gondolni, hogy Eliseusnak az ô tsudatételei jól lehet nevezetesek és igen nagy számmal valának: még-is sokkal tsekélyebbek a' mi URunk Jésus Kristuséinál, a' ki puszta szavával és egy szempillantásban szokta vala meg-gyógyitani a' betegeket és fel-támasztani a' hólttakat.

Utóljára, jusson eszünkbe, hogy ha Eliseus jól tarta húsz árpa kenyerekkel száz embereket: a' mi URunk sok ezereket meg-elégite kevés árpa kenyerekkel és kevés halatskákkal; a' miképen olvassuk az Evangyéliomban.

V. RÉSZ.

A' Siriabéli Királynak seregének Hadnagya Naámán meg-gyógyittaték a' Bélpoklosságból; minekutánna meg-feredett vólna hétszer a' Jordánban Éliseusnak parantsolatjára. Ez által a' tsuda által meg-esméré Naámán, hogy az Izraelnek ISTENe vólna az Igaz ISTEN; azt igéré, hogy tsak ô-néki fogna ez után már áldozatot tenni; és a' végre azt kéré a' Prófétától, engedtetnék-meg néki el-vinni magával az Izraelnek földéből, hogy abból óltárt épithetne, a' mellyen áldozna az Igaz ISTENnek. Naámán akara ajándékokat adni Éliseusnak, de a' Próféta nem vevé-el azokat ô-tôle; hanem az ô szolgája Géházi titkon annak az Ajándéknek egy részét magának vészi; mel-

mellyért a' Próféta őtet meg-bűnteti, meg-vervén őtet bélpoklossággal, és a' maradékát-is.

I. 1-19. II. 20-27.

TANUSÁGOK.

NAámánnak az ő meg-gyógyulása egy az Eliseus által lett leg-nevezetesebb tsudák kőzzűl. Akará az ISTEN, hogy az esne a' végre, hogy nem tsak az Izraéliták, hanem a' Siriabéliek-is, kik idegen és bálványozó Népek valának, tanúlnák-meg, hogy az Izraelnek ISTENE vólna egyedűl az Igaz ISTEN.

Ugyan ezen okra nézve mondá Eliseus Próféta Naámánnak, hogy feredne-meg a' Jordánban; melly Izrael' főldének folyó-vize vala. Naámán elsőben meg-útálá ezt a' Próféta által néki adatott parantsolatot a' Jordánban való meg-feredés felől, azt itélvén, hogy az nem vólna alkalmatos eſzkőz az ő meg-gyógyulására: még-is pedig azután megtapaſztalá, hogy az által ſzabadúla-meg az ő bélpoklosságától.

Soha nem kell meg-útálnunk az eſzkőzőket, a' mellyek által akar az ISTEN minket az ő kegyelmeiben réſzeltetni, ha ſzinte azok az eſzkőzők egyűgyűek-nek és erőtleneknek látſzanak-is lenni; hanem inkább meg-kell azokban esmérnűnk és tsudálnunk az ő Hatalmát és Jóvóltát.

2. Meg-gyógyulván Naámán azt igéri, hogy többé nem imádna máſt, hanem az Igaz ISTENT, és többé a' Bálványoknak Templomába bé-nem menne, hanem tsak akkor, mikor az ő Urával a' Királyjal el-kellene oda mennie; mellyet, úgy gondolá, bálványimádás nelkűl meg-tselekedhetne, mivelhogy azzal nem egyebet tselekedne hanem tsak ollyan kűlső kőtelességét tenné, a' melly az ő Tiſztihez vólna kőttetve; és mivel másként-is már oda hagyta vólna a' bálványoknak tiſzteletét, és világosan meg-mondotta vólna, hogy ő nem akarna többé másnak hanemtsak az Igaz ISTENnek áldozni.

Naámánnak ezen tselekedete arra tanithat minket, hogy megbizonyitsuk ISTENhez hálátosságunkat, mikor jól tett vélűnk; és ſoha valamit ollyat ne tselekedjűnk, a' mi őtet megbánthatná, vagy a' mi Lelki-esméretűnket meg-ſérthetné.

3. Hogy el-nem vevé Eliseus a' Naámán Ajándékát; az, nagy meg-illetődéſt munkálódhatik vala ennek a' Fő-embernek ſzivében, és még-is nagyobb tiſz-

teletet indithata ő-benne az Igaz ISTEN aránt, a' kinek Eliseus szolgája vala.

Az ajándékon és nyereségen való nem kapásnak igen szép példája ez; a' mellyet tartoznak mindenek felett az URnak Szolgái követni.

Utóljára, méltó gondolóra venni, a' mi esék Géházin, a' ki azért hogy hazuda Naámánnak, és titokban el-vévé annak ajándékat, bélpoklossá lőn maradékával együtt.

Eliseus azért veré-meg ezzel a' tsapással Géházit; mivelhogy az, a' mit ez a' szolga tselekedett vala, az Igaz Vallásnak kissebbségére szolgál vala, és szemtelen 's maga hasznát kereső indúlatnak és gonosz szivnek a' jele vala; kivált, minekutánna az ő Ura el-nem vévé a' Naámán ajándékát.

Ez, minket arra tanit; Hogy az ISTEN jol tudja a' titokban tselekedett bűnöket, azokat meg-bűnteti, és nevezetesen az ő haragja utól-éri nem tsak az igazságtalanokat, hanem közönségesen mind azokat, valakik a' telhetetlenség után és az éktelen nyereség után járnak; és végezetre; az ollyan jószágok, a' mellyek gonosz úton-modon ketestetnek, magokkal ollyan átkot hordoznak, a' melly gyakorta által-mégyen az Atyákról még a' fiakra-is.

VI. RÉSZ.

Ebben a' Részben Eliseusnak kűlömbb-kűlömbféle tsudatételeit láthatni. Azt tselekedé tudni-illik: hogy egy fejszének a' vasa uszna a' vizen; Az Izrael' Királyjának meg-jelenti a' Siriabéli Királynak tanátskozását, melly dolgon ez meg-haragudván, el-küldi az ő seregét, hogy meg-fognák a' Prófétát Dóthán Városában, de Mennyei Seregek jövének néki segitségére és Éliseus meg-veré vaksággal a' Siriabélieket, bé-vezeti őket Samariaba az Izrael' Királyjához, a' kinek mindazáltal nem engedi-meg, hogy ezt az ellenséget valami gonoszszal illetné. Valamelly idővel azután a' Siriabéli Király meg-szállá Samariát, a' mellyben az éhség ollyan nagy lőn, hogy két Aszszonyok az ő gyermekeik közzűl egyet meg-ennének. Az Izrael' Királyja, azt itélvén, hogy mind ezeknek a' bóldogtalanságoknak Éliseus vólna az oka, meg-eskűszik, hogy őtet meg-öletné.

I. 1-7. II. 8-23. III. 24-33.

TANUSÁGOK.

TOvább-is látjuk azokat a' nagy tsuda-dolgokat, a' mellyeket az ISTEN tselekedék az Izrael' Országában Eliseus Próféta által.

Ezeknek a' tsudatételeknek a' tzéljok az vala, hogy megmarad-

maradna az Izraéliták között az ő Atyjaiknak ISTENének esmérete, és fenn-tartatnék az ISTENnek félelme a' kegyes embereknek szivekben, a' kik még valának abban az Országban.

Ugyan ezért vala az-is, hogy abban az időben ollyan nagy számmal valának a' Prófétáknak tanitványaik, a' kik itten *Próféták Fijainak* neveztetnek, a' kik-is a' tiz Nemzetségeknek Országában laknak vala.

Ugyan ezen végre, és a' Siriabélieknek meg-szégyenittetésekre, kik bálványozók valának, adatá az ISTEN Jórámnak az Izrael Királyjának tudtára a' Siriabéli Királynak tanátsait Elisseus által, a' kinek az ISTEN meg-jelenti vala azokat; sőt még az is ezen végre lőn, hogy a' Prófétának kezeibe adá, és az által az Izrael' Királyjának kezeibe a' Siriabélieket, a' kik el-jöttek vala, hogy meg-szállanák Dóthán Városát és azt meg-vennék.

Az ISTEN ez alkalmatossággal tsuda módon tartá-meg Elisseust, Mennyei Tábort küldvén az ő óltalmazására, és vaksággal vervén-meg a' Siriabélieket; És ez bizonysága az ISTENnek az ő Szolgaira és az őtet félőkre való gondviselésének.

A' Próféta-is meg-bizonyitá akkor az ő maga meg-tartóztatását és szelidségét; elégnek tartá meg-tapasztaltatni az ISTENnek Hatalmát a' Siriabéliekkel, azokat Samariába vezetni, és az Izrael' Királyjának kezébe adni: de nem engedé hogy valami gonoszt mivelne Jórám nékiek; sőt őket minden emberséggel fogadák Samariában, és azután haza-is botsáták.

Igy kell magunkat viselnünk minden emberekhez még ellenségeinkhez-is, igazsággal és kegyelmességgel.

Annak a' Samariában uralkodó nagy szőrnyű éhségnek Históriájában láthatjuk az ISTENnek azon a' bálványozó Városon lévő Itéletét és azoknak az átkoknak bé-tellyesedését, a' mellyeket Móses előre meg-mondott vala az Izraélitáknak, és nevezetesen a' mit mondott vala 5.Mós. XXVII. 53. hogy az Anyák meg-fognák enni a' magok gyermekeiket, mikor az ellenségtől meg-fognának szorittatni.

Utóljára, valóban meg-jegyzésre méltó dolog, hogy Jórám Király, mind azok után a' miket

ket az ISTEN tselekedett vala az ő kedvéért, és Eliseusnak tsudatételei után, a' mellyeket maga ſzemeivel látott vala, vagy a' mellyeket másoktól hallott vala, kétségbe-esék az ISTENnek ſegedelme felől, mikor látná, hogy kőrnyűl-vétetett vólna az ellenségtől; ſőt meg-is eskűvék reá, hogy meg-őletné Eliseuſt; ennek a' Prófétának tulajdonitván azokat a' bóldogtalanságokat, a' mellyeknek ő-maga vala az oka. Melly dologban ez a' Király ſzőrnyű nagy háládatlanságnak és végső megkeményedésnek a' jeleit mutatá.

A' gonoſzok, háládatlanok a' jó állapotban; és a' helyett, hogy meg-aláznák magokat a' nyomorúságban, meg-haraguſznak és nagyobb kevélységgel rúgódóznak az ellen, a' minek őket kőtelességekre kellene viſzſza-hozni.

VII. RÉSZ.

Samária Városa a' Siriabélieknek meg-ſzállások miatt nagy éhséget ſzenvedvén, Éliseus Próféta ennek a' Városnak Lakosainak igen nagy bőséget jővendől; és egy Fő-ember azt a' Jővendőléſt meg-tsúfolván, a' Próféta azt mondja néki, hogy meg-fogná látni ezt a' nagy bőséget, de nem lenne abban réſze. A' Siriabéliek meg-rettentetvén valamelly dobogás által a' mellyet ISTEN hallat vala vélek, azon éjjél el-futnak; és Éliseusnak mind két rendbéli Jővendőlései bé-tellyesednek.

I. 1-2. II. 3-20.

TANUSÁGOK.

HOgy ennek a' Réſznek olvaſásából haſznot vehessűnk: ezeket a' három kiváltképen való Jegyzéseket kell tennűnk. Elsőt ezt; Hogy Samaria megſzorittatott lévén az ellenségtől, és utólsó nagy ſzűkségre jutván az éhség miatt, az ISTEN megjővendőlteti Eliseus Próféta által, hogy az éhség tsak hamar időn meg-fogna ſzűnni, és, azt igen nagy bőség fogná kővetni.

Az ISTEN ezt a' meg-ſzabadúláſt és bőséget akará Eliseus által ellőre meg-mondatni, a' végre, hogy mindenek tudnák-meg azt, hogy mind a' két Jótétemény az ISTENtől ſzármazna, és a' Samariának lakói azokért ő Felségének adnának minden ditsősséget.

Egyſzersmind, igen kiváltképenvaló jele vala ez az ISTENnek Jóságának és békességes-tűrésének ez aránt a' bálványozásba elmerűlt Nép aránt, és az ő iſtentelen és kegyetlen Királyok aránt.

A' második jegyzés ez; Hogy jólle-

jóllehet ez a' jövendölés álmélkodásra méltó és minden emberi reménység felett való vala: mindazáltal bé-tellyesedék. Samaria azon egy időben meg-szabadúla mind a' hadtól, mind pedig az éhségtől, még pedig ollyan tsudálatos módon, a' mellyet senki meg-sem gondolt vala; az Isten meg-rémüléſt támaſztván a' Siriabélieknek Táborában valamelly dobogásnak hallatása által; és a' dolgot úgy igazgatván, hogy azon időben valami bélpoklosok bé-mennének az ellenségnek táborába, és hirré adnák a' Samariai lakosoknak, hogy a' Siriabéliek el-mentenek vólna a' Város alól.

Innét ezt kell ki-hoznunk, hogy az Istennek vagynak mindenkor kész és bizonyos eszközei az ő Igéreteinek végbe-vitelére, akármelly nagy nehézséget találjunk-is mi azoknak végben menetelek aránt; és igy hát soha nem kell azoknak igazvóltokban kételkednünk, sem bizodalmatlanságba vagy hihetetlenségbe esnünk.

3. A' mi ezen a' Fő-emberen esék, a' kiről emlékezet vagyon ebben a' Hiſtóriában, az igen méltó a' meg-jegyzésre: Megtsúfolta vala ő Eliseusnak Jövendölését, és azt mondotta vala, hogy ha az Isten ablakokat tsinálna-is az égen, nem lehetne ollyan nagy bőség. De az ő-maga tulajdon tapaſztalása meg-bizonyitá néki az Eliseus igéretének igaz-vóltát, nem kűlömben az ő fenyegetésének-is bizonyos vóltát; és Samariának meg-szabadúlásában találá a' maga meg-bűntettetését.

A' profánus és hihetetlen emberek meg-szokták tsúfolni az Istent az ő vakmerő és istentelen beszédeik által; kétségbe hozzák azt, a' mit az Isten kijelentett azért, hogy abban nehézségeket látnak; De magok meg-tapaſztalásából el-fogják hinni, hogy az Isten igaz beszédű mindenben valamit mond; és a' kik nem akartanak hinni az ő Beszédének: meg-fogják tapaſztalni azoknak a' fenyegetéseknek igazságát, a' mellyeket az, a' hihetetleneknek és gonoszoknak meg-hirdetett.

VIII. RÉSZ.

A' Súnembéli Aszszony, a' kinek fiját Éliseus fel-támaſztotta vala, viszszatér-jövén az Izrael' földére, a' honnan el-ment vala az éhség miatt, Jórám Királytól meg-nyeri, hogy minden jószága néki viszsza-adattatna.

Éliseus Damaskusban lévén, és

Siriának Királyja Benhadád tanátsot kérdvén Hazael által tőle az ő betegségének ki-menetele felől, megjövendőli, hogy jóllehet az a' betegség nem vólna magában halálos, mindazáltal meg-fogna halni, és ő helyében Hazael fogna uralkodni, ki az Izraelitáknak sok gonoszt fogna tenni.

Jórám, Judának ötödik Királyja bé-ůlvén az Országnak székében, béhozá a' Bálványozáſt; mellyért az ISTEN őtet meg-oſtorozá az Idumeusoknak és a' Lebnabélieknek pártütések által. Meg-hala, minekutánna uralkodott vólna nyóltz eſztendeig; Az ő fija Acházia következék ő helyébe, a' ki egy eſztendőnél tovább nem uralkodék, és hasonlóképen bálványozó vala.

I. 1-6. II. 7-15. III. 16-24. IV. 25-29.

TANUSÁGOK.

AZ első Tanúság, a' mellyet vehetünk ebből a' Réſzből, ez; Hogy az ISTEN tökélletesen jól tudja a' jövendő dolgokat; az ő gondviselése igazgat mindeneket, és vigyáz kiváltképen azokért, a' kik ő Felségét félik.

Bizonyság vagyon e' felől előttünk, Eliseus által Sunamitisnak az aránt előre való megintetésében, hogy az ISTEN hoſzſzas éhséget fogna botsátani az Izrael' Országára.

Az Iſteni gondviselésnek másik tsudálatos múnkáját láthatni abban, hogy ez az Aſzſzony éppen akkor méne a' Királyhoz a' maga jóſzágát viſzſza-kérni, mikor ſzinte Géházi, az Eliseus ſzolgája beſzélli vala a' Királynak, mimódon fel-támaſztotta vólna az ő Ura ennek az Aſzſzonynak az ő fiját.

Jórámnak parantsolatja az aránt, hogy adattatnék-viſzſza Sunamitisnak minden ő jóſzága: Igazság vala. És az, a' Királyokat, Birákat és minden rendű embereket arra tanithatja, hogy meg-adják kinek-kinek az övét.

Továbbá pedig, ebben a' Históriában meg-jegyzett kůlőmbbkůlőmbbféle állapotok ſzolgálnak az Eliseus tsudatételeinek igaz-vóltoknak meg-erősitésére.

Benhadádnak, Siriai Királynak tselekedete, ki Eliseus Prófétához kůlde tanátsot kérdeni, ha meg-fogna-é gyógyúlni az ő betegségéből, azt bizonyitja, hogy ez a' Próféta nagy betsületben vala, még az Izraelitáknak ſzomſzédságában lévő Királyoknál-is; és, Siriában valáraelnek ISTENéhez nagy tiſztelettel viseltetnek vala.

Eliseus meg-jövendőlé Benhadádnak halálát, és Hazaelnek Siriai

Siriai Királyságra való fel-emeltetését; Ez a' jövendölés megesmértetheti vala a' Siriabéliekkel, az Izraélitákkal, és magával Hazaellel-is azt, hogy a' Jehova vólna az egy igaz ISTEN, és az ő Akaratja által uralkodnának a' Királyok, nem tsak az Izrael Országában, hanem más Országokban-is.

Tovább, meg-kell jegyzeni, Hogy jóllehet talám ez a' jövendölés ada alkalmatosságot Hazaelnek, hogy meg-ölné szörnyű hitetlenséggel az ő Királyját Benhadádot: az ISTEN mindazáltal nem vala oka ennek a' gonoszságnak; és, ha meg-engedé ő Felsége, hogy Hazael uralkodna, és annyi sok kegyetlensegeket tselekedne: azért vala az, mivel ő általa akará meg-bűntetni Benhadádot, a' ki annyi sok gonoszt tett vala az Izraélitáknak; valamint szinte magokat-is az Izraélitákat, és nevezetesen az Achábnak Házanépét.

Annakokáért, mikor e' féle dolgokat látunk esni, és mikor kegyetlen Fejedelmek támadnak, vagy törvénytelen hamis emberek, a' kik kűlömbb-kűlömbbfele gonoszt mivelnek: meg-kell gondolnunk, hogy az nem esik az ISTENnek engedelme nélkül; és az ISTEN, a' ki mindenféle eszközökkel szokott élni a' maga munkájának tselekedésére, gyakran él gonosz emberekkel-is a' végre; úgy hogy midőn azokat a' bűnöket tselekesik, a' mellyekre visi őket a' magok tulajdon gonoszságok: ők véghez-visik, nem tudván, és néhánykor még magok igyekezete ellen-is, az ISTENnek Itéleteit, és az ő gondviselésének tanátsait.

A' szent Hiszória meg-jegyzi, hogy Jórám a' jó Királynak Jósafátnak fija, gonosz Király vala, a' bálványozásra el-hódittaték az ő Felesége által, a' ki Achábnak Izrael Királyjának Leánya vala; és Jórámnak halála után, az ő Fija Acházia, az ő útaiban jár vala.

Tapasztalhatóképen láthatjuk ebből; Hogy a' kegyesség nélkül és jámborság nélkül való személyekkel való szövetkezés, veszedelmes dolog a' familiáknak, és azokba bé-hozza az istentelenséget.

Továbbá pedig Jórám és Acházia nem maradának bűntetetlen. Az Idumeusok el-szakadának Jórámtól, az ő uralkodása rövid és igen bóldogtalan vala; hosz-

ſzas és kinos betegségben hala meg, és az ő fija Acházia-is bóldogtalanúl veſze-el; a' mint mind ezek elő-ſzámláltatnak a' Krónikák II-dik Kőnyv. XXI. és XXII. Réſzeiben.

És igy, ezeknek a' két Királyoknak ſzemélyekben meg-jegyzésre méltó példáját láthatjuk az ISTENnek azokon való Itéleteinek, a' kik őtet haragra ingerlik, és nevezetesen az ollyan fijakon, a' kik el-távoznak az ő Eleiknek kegyességétől.

IX. RÉSZ.

Eliseusnak egy Próféta Tanitványa fel-keni Jéhut Izraelen Királyjá Jórámnak helyében és néki azt parantsolja, hogy el-veſzesse Achábnak egéſz Házát. Jéhu, Királynak lenni ki-kiáltatván, az ő ſeregét őſzvegyűjti, és Izraelbe mégyen, a' hol meg-őli Jórámot, és annak teſtét el-vetteti a' Nábótnak mezejére. Meg-őleti Acháziat-is Judának Királyját, a' ki Jórámnak látogatására ment vala; az ablakon alá-vetteti Jézabelt, Acháb Királynak Özvegyét, és az meg-éteték az ebektől, a' miképen meg-jővendőlte vala Illyés.

I. 1-10. II. 11-26. III. 27-37.

TANUSÁGOK.

JÉhunak fel-kenettetése, kit az ISTEN válaſzta, hogy Izraelnek Királyja lenne, azt mutatja, hogy az ISTEN az, a' ki fel-emeli a' Királyokat, és a' ki azokat ismét le-téſzi az ő Királyságokból, a' miképen illendőnek itéli, az ő Itéleteinek végben vitelére, és az ő gondviselésének tanátsainak bé-tellyesitésére.

A' mit Jéhu az Acháb Háza ellen tselekede, azt úgy kell nézünk mint az ISTENnek munkáját; és azt meg-bizonyitják ennek a' Hiſtóriának kűlőmbb-kűlőmbbféle circumſtantiáji. Jéhu Királyjá téteték, mikor azt nemis várta vólna; Achábnak fija Jórám meg-őleték és el-vetteték azon az őrőkségen, a' mellyet az ő Atyja el-vont vala Nábóttól.

Jéhu akkor meg-emlékezék arról, hogy Illyés meg-jővendőlte vala, hogy az ISTEN Áchábnak fiját éppen azon a' mezőn fogná meg-bűntetni. Jézabel, az a' gonoſz Királyné-Aſzſzony, a' ki annyi ſok gonoſzt tselekedett vala, le-vetteték az ő palotájának ablakán, és az ebektől meg-éteték.

És igy, minden, valamit Illyés Próféta előre meg-mondott vala Achábnak és az ő Háza-népének, azon-módon meg-esék; és az ISTEN kemé-nyen boſzſzút-álla ennek a' Királynak iſtentelenségéért, a' ki a' Baál tiſzteletét bé-hozta vala az Izraéliták közzé.

Altal-

Által-láthatjuk hát ebből a' Hiſtóriából; Hogy az ISTENnek fenyegetései ſoha-is nem hijábanvalók; az ő átka ſzáll az istentelen Fejedelmekre, és az ollyan Ház-népekre, a' hol az iſtentelenség uralkodik.

Azt-is el-ne felejtsük, hogy Acházia Judának Királyja mivelhogy követé az Izraelnek Királyjait az ő bűneikben és az ő bálványozásokban, és mivel őſzve-ſzövetkezett vala Jórámmal az Izrael Királyjával, véle egyűtt el-veſze, és Jéhu őtet-is megöleté.

Azok, a' kik magokat társaikká és követőivé téſzik a' gonoſzoknak, hamarébb vagy későbbre el-fogják bűntetéseket venni.

X. RÉSZ.

Jéhu Király meg-öleti Acháb Királynak hetven fijait, és Acháziának Júda Királyjának minden rokonságait. Annakutánna a' Baál Papjait egy Aldozátnak ſzine alatt egybe-gyűjtetvén, azokat mind meg-öleti, és eltörli ennek a' Bálványnak tiſzteletét. Mindazáltal meg-hagyá azt a' bálványozó Iſteni tiſzteletet, a' mellyet Jéroboám állitott vala fel, és az által az ISTENnek haragját magára vonná.

Meg-hala huſzonnyóltz eſztendőkig való uralkodása után, és az ő fija Joácház következék helyébe, a' ki-is az Izraelnek tizen-egyedik Királyja vala.

I. 1-14. II. 15-28. III. 29-36.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk az Acháb hetven fijainak halálokban ennek az Iſtentelen Királynak Házának egéſzen való el-puſztittatását, a' melly meg-jövendőltetett vala Illyés Próféta által.

Mellynek alkalmatosságával meg-kell jegyzeni, hogy ez már az Izrael Királyjainak harmadik familiájok vala, a' melly egéſzen ki-vágattatott. Leg-elsőben a' Jéroboámé veſztetett-el; annakutánna a' Baásáé, és azután ez az Iſtentelen Achábé és azok mind veſzének-el az ő bálványozások miatt az ISTENnek igaz itéletiből.

A' Júda Királyjainak Házoknépe-is meg-tapaſztalá az ISTENnek boſzſzú-állását; De mindazáltal még-is mindenkor fenn-áll vala, a' ſzerént, a' mint az ISTEN igérte vala.

A' mi illeti Jéhunak tselekedetét, a' ki meg-öleté a' Baál Papjait, meg-kell gondolnunk az aránt; 1. Hogy ő azokat méltán öleté-meg; az ISTEN parantsolván, hogy meg-ölettetnének, valakik hamis Iſteni tiſzteletet állitanának-fel.

2. Hogy ez a' tselekedet vétkes vala ennyiben, hogy Jéhu ezeknek a' Papoknak egybengyűjtésére, hazugsággal éle, sőt bűnös tettetéssel-is, azt mondván, hogy ő valamelly nagy nevezetes tiszteletet akarna tenni a' Baálnak.

Más részről pedig, igen hihetőnek látszik, hogy Jéhu ezeket a' Baál Papjait mint szintén Achábnak fijait-is meg-ölete nem kevesebbé világi külső tekintetből, mint Istenhez való engedelmességből és az ő tiszteletéhez való buzgóságból; mivelhogy erősebbé tészi vala a' maga uralkodását azoknak el-veszтése által, a' kik Acháb Királyhoz és az ő Feleségéhez Jézabelhez ragaszkodtanak vala.

De, a' mi mindennél inkább meg-mutatja, hogy Jéhunak ez a' buzgósága, a' mellyet bizonyit vala az Istennek Akaratjának végben vitéle aránt, nem vala tiszta, ez, hogy elégnek tartá el-törleni a' Baálnak tiszteletét; a' melly vastagabb bálványozás vala: az Arany Borjúkkal való bálványozást pedig meghagyá a' mellyet Jéroboám állitott vala fel a' tiz Nemzetségeknek Országában.

És igy látjuk, a' mit az Irás meg-jegyez, hogy Jéhú nem jár vala az Istennek törvényében tellyes szive szerént; noha azon közben az Isten még-is azt igéré néki, hogy meg-fogná tartani az Országot az ő fijainál negyedizig; mivelhogy meg-tselekedte vólna az Istennek itéletét az Achábnak Házán.

Láthatni Jéhunak példájában azokat, a' kiknek az ő buzgóságok nem tiszta. Azt vélik, eleget tésznek a' magok kötelességének, egy részét meg-tselekedvén az Isten Akaratjának, és oda-hagyvan a' tetemesebb bűnöket; és azzal ditsekednek, miképen Jéhu ditsekedik vala a' maga Istenért való buzgóságával.

De mikor nem hagyja-el az ember mind azt, a' mi az Istennek nem tetszik, és nevezetesen azokat a' bűnöket, a' mellyekre leg-nagyobb hajlandósága vagyon, valakinek olyankor nem tselekeszik valóságos buzgóságból, és nem várhatja hogy Istentől meg-ditsértettessék.

Azért-is látjuk, hogy az Isten meg-ostorozá ezt a' Királyt a' Siriabéli Király által, ki ő rajta nagy hatalmat vőn, és biro-

birodalmának egy részét elfoglála.

XI. RÉSZ.

Acháziának Juda hatodik Királyjának halála után, az ő Anyja Atália, ki Achábnak leánya és bálványozó vala, foglalá-el az Országot, és megöleté a' Júda Országának minden Királyi magvát, és egynél több megnem menekedék, tudni-illik: Jóás, ki tsak egy esztendős vala, és elrejtetvén hat esztendőkig neveltetik vala az ő Nénjének a' Jójada Főpapnak Feleségének gondviselése által. Azon hat esztendők múlva, Jójada Királynak lenni ki-kiáltatá a' gyermek Jóást; meg-öleti Atáliát, és helyre állitja a' Valláſt és az Isteni szolgálatot.

I. 1-3. II. 4-21.

TANUSÁGOK.

Hiſtóriájában az Atália országlásának, ki kegyetlenkedés által hága a' Királyi-székbe, láthatni, hogy az Isten néha megengedi, hogy a' gonoszoknak szándékjaik véghez menjenek, és törvénytelen uralkodók támadjanak, a' kik magokhoz ragadják a' birodalmokat.

De ugyan ebben a' Hiſtóriában azt-is meg-jegyezhetni, Hogy az Isten azoknak az ő gonoszságoknak határt vét, és végre meg-szabaditja az el-nyomattattakat.

Joás, Acházia Királynak fija meg-menekedék Atáliának kegyetlenségétől az Isteni gondviselésnek kiváltképen való igazgatása által, és egynehány esztendők múlva, Atália el-vevé az ő gonosz tselekedeteinek bűntetését, és a' Vallás helyre állittaték az ő tisztaságába.

Az Isten nagy kegyelmet kőzől a' Népekkel, mikor őket meg-szabaditja a' gonosz Fejedelmektől, és azoknak helyébe jókat állit.

Es minthogy ez a' bóldog változás lőn a' Jójada Fő-Papnak gondossága által, a' ki a' kőz Igasság szerént tselekedék, meg-szabaditván idegen és gonosz Királynétól az Országot, és a' Koronát annak törvényes örökősének viszsza-adván: ebből meg-esmérhetni, hogy igen hasznos a' Birodalmaknak, okos és a' kőz-jóért 's Vallásért buzgólkodó személyek által igazgattatni.

XII. RÉSZ.

Joás, Júdának hetedik Királyja, hét esztendős korában bé-ülvén a' Királyi-székbe, nagy buzgóságot mutat a' Valláshoz az ő országlásának kezdetében; De azután megveszteget ődvén, a' miképen láthatni a' II-dik Krónika Könyvnek XXIV.

Részé-

Réſzében, ellene-támada Hazael Siriának Királyja, és meg-ölletteték az ellene pártütők által, az ő fiját Amasiát hagyván maga után Királynak.

I. 1-16. II. 17-21.

TANUSÁGOK.

JOás Király kegyességet mutata elég ſok ideig, és Buzgósággal forgolódék az Iſteni tiſztelet nek helyre állitásában és a' Vallásnak meg-erősitésében. De nem lőn ollyan mind végig; ſőt igen nagy tetemes vétkeket tselekedék; a' miképen az elő ſzámláltatik a' II-dik Krónika Könyvben, a' XXIV. Réſzben. Azért-is bóldogtalanúl lőn néki vége.

Ennek a' jól kezdő de roſzſzúl végező Királynak Hiſtóriájából meg-kell azt esmérnünk, hogy a' jó igyekezetű ſőt még buzgósággal-is biró ſzemélyek nem tsak alább hagyhatnak a' jóban: De még egéſzen el-is távozhatnak a' jó úttól, mikor nem vigyáznak magokra, és mikor a' gonoſz tanátsadásokra hallgatnak; a' miképen tselekedék Joás.

Meg-ſzokott ez esni kivált az ollyan Fejedelmeken, a' kik megvilágositattak lévén az ISTENnek esméretével, és nevezetes jótéteményeket vévén ő Felségétől őtet el-hagyják.

XIII. RÉSZ.

Joácház Izraelnek tizen-egyedik Királyja, bálványozó vala; mellyért az ISTEN fel-támaſztá ellene Siriának Királyját; De az URnak ſegedelméhez folyamodván, meg-ſzabadittaték; azonban még-is meg-marada a' bálványozásban és meg-hala uralkodásának tizenhetedik eſztendejében; hagyván az Orſzágot az ő fijának Joásnak, a' ki tizenhat eſztendeig Orſzágola. Joás, látogatására menvén Eliseus Prófétának, a' ki beteg vala, ez a' Próféta meg-jövendőlé néki, hogy meg-fogná győzni a' Siriabélieket; De nem fogná őket mind meg-emészteni. Azon időben meg-hala Eliseus, és egy hólt ember, illetvén az ő tetemeit, megelevenedék.

I. 1-13. II. 14-25.

TANUSÁGOK.

EBben a' Joácház Királynak Hiſtóriájában a' mit meg-kell jegyzenünk, ez; Hogy ő bálványozó vala, mint az ő előtte lévő Királyok; és mikor látná hogy a' Siriabéli Király hatalmat veſzen rajta, az ISTENhez folyamodék az ő könyörgése által.

Az ISTEN őtet meg-ſzabaditá, indittatván az Izrael' népéhez való nagy ſzeretetétől ő Felsége, a' mellyet el-nyomoritotanak vala a' Siriabéliek. De jóllehet meg-tapaſztalta vólna az

az URnak ſegedelmét ez a' Király, ſőt magát-is látná igen meg-erőtlenittetettnek lenni: még-is nem ſzűnék-meg a' bálványozásban való előmeneteltől.

Igy viselik magokat rendſzerént a' gonoſzok: Folyamodnak az ISTENhez a' rajtok lévő nyomorúságokban; De azután, hogy meg-ſzabaditotta őket az ISTEN, nem léſznek jobbakká; és érzéketlenek az ő hoſzſzútűrésének jeleire, valamint ſzintén az ő tsapásaira-is.

2. Látjuk Joás Királynak a' Joácház fijának Hiſtóriájában, hogy ő követé az ő atyját annak az ő rendeletlenségeiben; és még-is az ISTEN néki Eliseus Próféta által azt igéré, hogy meg-fogná verni a' Siriabélieket.

Ez aránt ebben a' Réſzben meg-jegyeztetett, hogy Joás ezeket a' [illegible] őzedelmeket azért vevé, mi[illegible]ogy az ISTEN kő[illegible] áldásit[illegible]aélitákon azért az [illegible] mellyet tett vala [illegible]

az ISTEN, ki ő és irg[illegible], mindenkor ig[illegible]ekeſzik az Emberekkel, és [illegible]zet ſok ideig el-tűri, minekelőtte végképen őket el-vetné.

3. Meg-iratik itten Eliseusnak halála, kit az ISTEN ki-vé-

ve e' Világból, minekutánna a' Prófétai hivatalt tovább hatvan eſztendőknél gyakorlotta vólna.

Joásnak az Izrael Királyjának az Eliseus' látogatására való menése és halálán meg-bizonyitott kesergése azt mutatják, hogy ez a' Király, noha bálványozásban el-merűlt vala, betsűli vala Eliseuſt, és az URnak Prófétái nagy tekintetben tartatnak vala az Izrael Orſzágában.

Ennek a' ſzent Prófétának emlékezetét áldásban kell tartani az Anyaſzentegyházban; az ő buzgósága és több *virtus*ai légyenek nékünk példák, és inditsanak minden Kereſztyéneket, főképen azokat, a' kik hivatalt viselnek az Eklésiában, hogy az ISTENnek hiven ſzolgáljanak kiki az ő hivatalában.

Annak az embernek fel-támadása, a' ki meg-elevenedék azért hogy meg-érte vólna Eliseusnak tetemeit, igen nagy meg-illetődéſt munkálódhatik vala a' tiz Nemzetségbéli Izraélitákban, a' kikhez vala küldetett ez a' Próféta.

De ez a' tsuda dolog minketis meg-győzhet a' felől, hogy az ISTENnek, ki a' halottaknak fel-támadásáról igéretet tett, vagyon arra hatalma, hogy azok-

nak viſzſza-adhatja az életet, és azt meg-is fogja tselekedni az utólsó napon.

XIV. RÉSZ.

Ez a' Réſz két Királyoknak Hiſtóriáját foglalja magában. Az elsö vala Amásia Júdának nyóltzadik Királyja. Ez, eleinte kegyességnek és kegyelmességnek jeleit mutatá, és győzedelmet vön az Idumeusokon. De bálványozóvá lévén, a' miképen olvaſtatik a' Krónika Könyvben, és hadat inditván Joás ellen Izraelnek Királyja ellen, meg-veretteték és megfogattaték ettől a' Királytól, a' ki Jérusálemnek Városát és Templomát meg-foſztá.

Végezétre, Amásia meg-öleték az ellene pártot ütö ſzemélyek által; és a' Fija Azária lön helyében Királyjá.

2. Vagyon itten rövid Hiſtóriája a' második Jéroboámnak; a' ki Izraelnek tizenharmadik Királyja vala, és a' ki negyven eſztendeig orſzágola.

I. 1-22. II. 23-29.

TANUSÁGOK.

Dítséretes vala az Amásia uralkodásának kezdete. Jó indúlattal viselteték ö az ISTENnek ſzolgálatja aránt, és megmutatá az ö igazságát és kegyelmességét, meg-kegyelmezvén azoknak fijaiknak, a' kik az ö Atyját Joáſt meg-ölték vala. Az ISTEN azért ötet meg-jutalmaztatá az Idumeusokon vett győzedelemmel. De mihelyt elhajla az ISTENtől: mindenféle bóldogtalanságokat tapaſztala; az ö Orſzága meg-puſztittaték az Izraelnek Királyja által, és végre bóldogtalanúl veſze-el, mint az ö Atyja, ellene való pártütés miatt.

Ez, imé ismét új példa a' mellyben igen világosan láthatjuk; Hogy azok, a' kik háládatlanságba és engedetlenségbe esnek ISTEN ellen, minekutánna jól kezdették vólt, az ö boſzſzúállásának bűntetéseit vonják magokra.

Két dolgokat kell meg-gondolnunk második Jéroboámnak uralkodása felöl.

Az egyik ez; hogy ö megtartá azt a' bálványozó iſteni tiſzteletet, a' melly fel állittatott vala az Izrael Orſzágában.

A' másik ez; hogy az ISTEN nem ſzűnék-meg ennek a' Királynak uralkodása alatt meg-nitartani, és még hel[illegible] is ezt az Orſzágot, melly akkor igen meg-aláztatott vala; mellyet-is tselekedék ö Felsége az ö Népéhez való ſzeretetéből mellynek igen nagy nyomorgattatását látja vala; és mivel nem végezte vala még el, hogy azt el-törlené.

Ez,

Ez, az ISTENnek a' bűnös Népek és Királyok aránt való nagy Jóságának és hoszszú-tűrésének a' munkája.

Továbbá pedig, meg-tetszik innét; hogy Jónás, a' ki Ninivébe küldetett vala, ez időben prófétál vala a' tiz Nemzetségeknek Országában, és ugyan ő tett vala Igéretet Jéroboámnak azok felől a' győzedelmek felől, mellyeket az ISTEN ada nékie.

Látjuk ebben igazságát annak, a' mit az Irás annyi helyeken mond; Hogy az ISTEN nem szűnik vala meg Prófétákat küldeni az Izraélitákhoz, hogy elvonná őket a' bálványozástól, és viszsza hozná őket az ő tiszteletére; és ők nem egyébért vettetének-el, hanem azért hogy nem akarák hallani az ISTEN' Szolgáinak Intéseiket, és meg-átalkodással meg-maradának az ő bűneikben.

XV. RÉSZ.

Azária, más néven Uzziás, Júdának kilentzedik Királyja, eleinte ragaszkodik vala az ISTENnek tiszteletéhez, de meg-vereték bélpok. lossággal azért, hogy a' Papságnak tisztibe avatta vólna magát. Ennek a' Királynak Históriája bővebben olvasthatik a' Krónika Könyvben.

2. Találtatik ebben a' Részben Zakariásnak, Sallúmnak, Menáhemnek, Pékájának, Pékának mind Izrael Királyjainak Históriájok.

Második Jéroboám Izrael Királyja meg-halván, Király nélkül vala az Ország mint egy tizenegy esztendeig. Azután osztán az ő Fija Zakariás tétették Királyjá, uralkodék ő hat Hónapig, és ő benne el-óltaték Jéhunak familiája a' negyedik izben, a' miképen az ISTEN előre meg-mondotta vala. Meg-öli őtet Sallum; ő sem uralkodék egy Hónapnál tovább, meg-ölettetvén Menáhem által, a' ki tiz esztendeig országla, és adó-fizetőjévé lőn az Assiriabéli Királynak.

Az ő Fija Pékája tizenhetedik Királyja vala Izraelnek; meg-ölették Péka által, a' kinek Királysága alatt a' Népnek egy része fogva el-viteték Assiriába; Ez a' Péka meg-ölették Hóseás által, a' ki vala tizenkilentzedik és utólsó Királyja az Izraelnek. Mind ezek a' Királyok bálványozók valának.

3. Azária Judának Királyja meghalván Jóthám álla helyébe, és vólt Judának tizedik Királya, és uralkodék tizenhat esztendeig.

I. 1-7. II. 8-31. III. 32-38

TANUSÁGOK.

EZt jegyezzük-meg Azáriának Históriájában; Hogy ő, valamint az ő előtte való Királyok közzül némellyek, jól kezdette vala, de nem vala állhatatos a' jóban: és az ő életét az embe-

reknek társaságoktól külön rekesztetésben végezé-el. Ez szokott esni azokon, a' kiknek vagyon jó indúlatjok, de azután alább-hagynak a' jóban, és a' kik a' magok kötelességétől elhajolnak.

A' miket meg-kell tartanunk Zakariásnak, Sallumnak, Menáhemnek, Pékájának és Pékának Izrael Királyjainak országlások aránt, ezek; Hogy mind ezekben a' Királyokban meg-jobbúlhatatlan meg-átalkodást láthatni a' Bálványozásnak fenn-tartásában; noha az ISTEN annyi [illegible]pásokkal látogatja vala őket, és meg-kellett vólna ésmérniek, hogy az ISTENnek óltalmazása el-távozott vólna tőlök.

2. Hogy ezek a' Királyok mind szerentsétlenek valának, és majd mind egyig bóldogtalan módon veszénck-el, egyik a' másikat meg-ölvén.

3. Hogy az ISTEN kezdé akkor az Izrael Országát kezekbe adni az ő ellenségeiknek; sőt egy részek az Izraélitáknak fogva is viteték Assiriába; melly, igen világosan jelenti vala, hogy ez az Ország közelgetne végéhez.

Nintsen bizonyosabb jele az ISTEN' itéleteinek, mint mikor sem az ő ostorai, sem az ő hoszszútűrése viszsza nem hozhatják az embereket az ő kötelességekre; és mikor a' Vallással való nem gondolásra és istentelenségre el-vetemedett Igazgatóik vagynak.

A' szent Hiszória különös jegyzést tészen Zakariás Királynak halála felől; ezt tudni-illik hogy Jéhunak Házanépe ő benne végeződék-el a' szerént, a' mit az ISTEN mondott vala Jéhunak, hogy az ő fijai negyed izig fognának ülni az Izraelnek Királyi-székiben.

És ez már az Izrael' Királyjainak negyedik familiájok, a' mellyet láttunk el-veszni a' bálványozás miatt. A' Jéroboámé vágattaték-ki elsőben, annakutánna a' Baásáé, azután az Achábé, és utóljára ez a' Jéhué.

De azonközben a' Júda Királyjainak Házoknépe, a' mellyhez valának kőttetve az ISTENnek Igéretei, mindenkor fenn-áll vala, Tovább terjede az Jóthámban, a' ki követé Uzziát az ő Atyját abban, a' mi benne jó vala, de annak az ő vétkeiben nem követé azt.

XVI.

XVI. RÉSZ.

Ácház Júdának tizenegyedik Királya istentelen és bálványozó; haddal oſtromoltatik Siriának és Izraelnek Királyjai által, ſegitségére ki-hivja Siglát Pilésert az Assiriabéli Királyt, a' ki meg-vevé Damaskuſt Siriának Fő-Városát, és abban meg-ŏleti a' Királyt. Ácház Óltárt épittet annak a' bálványnak, a' mellyet a' Siriabéliek imádnak vala; azt az Óltárt a' Jerusálembéli Templomba helyheztetti, és ottan fel-állitja a' bálványozáſt.

Minekutánna uralkodott vólna tizenhat eſztendeig, meg-hala, és az Országot hagyá az ŏ fijának Ezékiásnak.

I. 1-9. II. 10-20.

TANUSÁGOK.

GOnoſzabb Király vala Ácház mind azoknál valakik vóltanak ŏ előtte Júdának országában. Szolgál vala a' hamis Isteneknek, ſŏt még a' bálványozóknak ſzokásokat-is kŏveti vala, a' kik az ŏ magok gyermekeit által viſzik vala a' tűzŏn a' Bálványoknak tiſztességére.

A' helyett, hogy meg-alázta vólna magát Esaiás Prŏfétának intése ſzerént (Esa. VII. 3. 4.) a' ki azt igérte vala néki, hogy az ISTEN ŏtet meg-fogná ſzabaditani Siriának és Izraelnek Királyjaitól annyira méne az istenteleníségben, hogy a' Siriabélieknek Damaskusban lévŏ óltárjoknak formájára egy óltárt tsináltatna, és azt a' Templomban tétetné.

Ennek a' Királynak Hiſtóriája meg-mutatja, mire el-vetemedhetnek azok, a' kik a' magok gonoſz kivánságaik után és az ŏ ſziveknek meg-keményedése után adják magokat.

Meg-kell gondolni Uriás Papnak-is tselekedetét, a' ki a' helyett hogy ellene-állott vólna Ácház Királynak bűnŏs és istentelen igyekezetének, véghez vivé annak parantsolatját, és a' Jerusálemi Templomba bálványozó óltárt helyheztete. Az Istentelenség még útálatosabb a' Vállasnak Szolgaiban mint a' Fejedelmekben; és magokra felette igen nagy bűnt vonnak, mikor a' félelem vagy a' Nagy Rendeknek való kedveskedés, vagy más akarmelly tekintet ŏket ISTEN tŏrvényével ellenkező dolgoknak tselekedésére kŏtelezi.

XVII. RÉSZ.

Ez itten a' tiz Nemzetségek' Országának el-rontatásának Hiſtóriája; esék az, Hóseásnak Izrael leg-utólsó Királyjának országlása alatt, és az időben, mikor Júdában Ezékiás Király uralkodik vala.

Hóseás pártot ütvén az Assiriabéli Király ellen, a' kinek adófizetője vala, az a' Király meg-ſzállá Samariát és meg-vévé, és által-vivé az Izraélitákat Assiriába és más Helyekre. Egynéhány eſztendőkkel azután az Assiriabélieknek Királyja embereket küldvén, hogy laknák Samáriát és az Izrael' Földét, az esék, hogy mivel azok nem tiſztelik vala az URat, oroſzlánoktól meg-öletnek vala. Erre nézve a' Király kénſzerítteték nékiek egy Izraélita Papot küldeni, a' ki őket tanitaná az URnak tiſzteletére; De ezek a' Népek őſzve-egyeliték az ő babonaságokat és az URnak tiſzteletét egymással; és ez vala eredetek a' Samaritánusoknak.

I. 1-23. II. 24-41.

TANUSÁGOK.

AZ a' dolog, a' melly ebben a' Réſzben elő-beſzélltetik egy leg-nevezetesebb azok közőtt, a' mellyek eſtenek az O Teſtamentomban. Tudni-illik, az Izrael' Orſzágának, másképpen a' X. Nemzetségekből álló Orſzágnak egéſzen való el-puſztittatása; a' melly-is el-végeződék kétſzáz ötven eſztendőkkel azután, hogy el-ſzakadott vala a' Júda Orſzágától.

Az Irás világosan meg-jegyzi ennek a' romlásnak az okát. Vala az, nem tsak Hóseásnak Izrael' Királyjának az Assiriabéli Király ellen való pártütése: hanem főképen az Izraélitáknak háládatlanságok, bálványozások és más bűneik-is, és mindenek felett az ő meg-lágyúlhatatlan megkeményedések és engedetlenségek, melly ſzerént ſok ideig meg-útálják vala az ISTENnek békességes-tűrését, az ő beſzédét, és az ő Prófétáinak Intéſeit és Fenyegetéſeit-is.

Ez a' példa minden embereket arra tanithat, hogy a' bűnben való meg-átalkodás és az ISTEN' Beſzédének meg-útálása Ő Felségét végre arra kinſzeriti, hogy véghez vigye a' maga Fenyegetéſeit; és, még az ISTENnek valamelly Néppel kőtőtt Szővetsége-is meg-nem akadályozza azt, hogy felette nagy keménységgel meg-ne bűntesse a' Népet, mikor az mind tsak haragra ingerli őtet.

Meg-kell ezután esmérnünk az ISTENnek Bőltseségét ebben az Izraélitáknak el-puſztittatásokban és el-ſzélleſztetésekben; A' végre űzé-ki őket ekképen az ő Földőkről, hogy meg-esmértetné azt, hogy az Iſteni Szővetség nem fogna mindenkor az ő Nemzetségekhez kőttetett lenni, és általok a' maga esmérétének valamelly ſúgárait terjeſztené-el a' Pogányok közőtt, és azo-

azokat készítené jövendőben az Évangyéliomnak bé-vételére.

Az ISTEN Oroszlánokat küldé azok ellen a' Lakosok ellen, a'kik az Irael' Földére lakni jöttenek vala; mellyel, akará vélek meg-tapasztaltatni a' maga nagy Hatalmát, és őket a'maga Tiszteletére kötelezni, és megakadályozni azt, hogy az ő esmérete el-ne tőrőltetnék arról a' Földről.

Végezetre, a' mi itten beszéllteték a' Samaritánusoknak Isteni Tiszteletekről, a' kik azt vallják vala, hogy az ISTENT tisztelnék, és egyszersmind az ő Bálványaikat-is tisztelik vala, arra tanit minket; Hogy az ISTEN tisztán, és babonásságnak vagy színmutatásnak egyeledése nélkül akar tiszteltetni, és közönségesen szóllván, azok, a' kik azt vallják, hogy őtet imádják és félik, tartoznak azt igaz Lélekkel tselekedni, és magoknak ő Felsége között és e' Világ között való fel-osztása nélkül.

XVIII. RÉSZ.

Három nagy dolgokat látunk itten; 1. Ézékiásnak a' Júda tizenkettődik Királyjának nagy buzgóságát, mellyel forgolódik vala a' Bálványoknak el-törlésében, és az ő elő-menetelét a' mellyet az ISTEN néki engedett vala.

2. A' Tiz Nemzetségeknek Országának el-pusztittatásának rövid Históriáját.

3. Sénakérib Assiriának Királyja fel-jő Ézékiás ellen hadakozni, és az ő Táborának Fő-Hadnagyait Jérusálembe küldi, a' kik ezt a' Királyt arra erőltetik és az ő Népeit, hogy hódoljanak ő hozzája, és szidalmazásokat szollnak nem tsak Ézékiás ellen, hanem az ISTEN ellen-is.

I. 1-8. II. 9-12. III. 13-37.

TANUSÁGOK.

Mihelyt bé-ůle a' Királyi-székbe Ézékiás, mindjárt gondja vala a' Bálványozásnak ki-tisztitására, a' mellyet az ő Atyja fel-állitott vala, és az ISTEN' haragjának az ő Országáról való el-fordittására. Látván, hogy a' Nép jó illatot tenne az Értz-kigyónak, el-töré azt, noha az a' Kigyó ISTENnek Parantsolatjából tsináltatott vala, és emlékeztető jele vala annak, a' mi régenten esett vala a' Pusztában, mikor a' tüzes kigyók sok Izraélitákat meg-ölnének.

Ezékiásnak ez a' tselekedete, melly meg-jegyeztetett és ditsértetik a' szent Irásban, azt mutatja; Hogy valami bálványozásnak, bűnnek és botránkozásnak az oka, mind azt ki-kell tisztitani, és nem kell valami tiszteletet tenni akármelly képnek,

nek, vagy ſzent maradványnak - is.

Hogy nagy ſzíves indúlattal ragaſzkodék Ezékiás az ISTENnek Törvényéhez és az ő Tiſzteletéhez; Igen kedves vala ő Felsége előtt: Szerentséssé tévé az ISTEN őtet, Győzedelmet ada néki a' Filiſteusokon, és mególtalmazá, mikor az Assiriabéli Király meg-vevé Samariát és elpuſztitá a' Tiz Nemzetségeknek Országát.

Azonban, az Izrael' Országának ez a' romlása, melly Ezékiásnak idejében esék, ollyan állapot vala', a' melly a' Júda Országabéli 'Sidókat arra tanithatja vala, hogyha ők az URat haragra ingerlenék az ő engedetlenségekkel, őket-is el-fogná puſztitani. A' mellyet még jobban meg-esmérhetnek vala, mikor maga az Assiriabéli Király azután egynéhány eſztendővel feljőve Ezékiás ellen hadakozni és ſok keritett-városait meg-vevé.

Az ISTEN ezt a' Királyt ebben a' nagy veſzedelemben forogni azért engedé, hogy őtet megpróbálná, jeleit adná néki az ő óltalmazásának, és az ő Népét kötelezné tsak egyedül ő benne való bizodalomra. L[illegible]ekedé azt ő Felsége a' végre [illegible]gy világosan meg-tetſzenék az, hogy az ISTEN meg-óltalmazná a' Júda Országát, és hogy az Assiriabéliek nem vehettek vólna a' Tiz Nemzetségbéli Izraélitákon hatalmat, ha az ISTEN nem engedte vólna azt meg.

És imé, igy ſzokott az ISTEN minden dolgokat tselekedni az Embereknek javokért, az őtet félőknek haſznokért, és a' maga Nevének ditsőségéért.

Meg-kell jegyzeni, hogy Ezékiás oſtromoltatván az Assiriabéli Király által, meg-esméré, hogy ő vétett vólna, pártot-ütvén ő ellene; meg-is küldé azt a' nagy ſumma pénzt ennek a' Királynak, a' mellyet vetett vala ő reája.

Ezékiásnak ez a' tselekedete meg-mutatja az ő okosságát és igaz lelkűségét, és Sénakeribet arra indithatja vala, hogy viſzſza-térne Jérusálem alól. De ez a' törvénytelen és kevély Király nem ſzűnék-meg tovább-is! kozni, melly oka lőn az ő ſzedelmének, a' miképen láthatni a' következendőkben.

Végezetre, meg-kell gondolnunk, minémű kevély és istentelen módon ſzóllának a' Sénakérib' Követei az igaz ISTENről, Őtet a' bálványokhoz ha-

son-

sonlitván, és azt mondván, hogy a' miképen azoknak a' kűlömbbkűlömbbféle Népeknek, kiket Sénakérib meg-győzött vala, az ő Isteneik nem óltalmazhaták meg azokat a' Népeket: Az az ISTEN, a' kit Ezékiás imádna, őtet semmivel nem fogná jobban meg-óltalmazni.

Ennek a' bálványozó Királynak ezek a' kevély és káromló beszédei, a' mellyeken ollyan igen meg-réműle Ezékiás, siettették Sénakéribnek veszedelmét, és arra indíták az URat, hogy őtet meg-rontaná.

Az ISTEN igen szereti a' maga Ditsőségét, boszszút-áll az ő rajta tettt gyalázatért; Annakáért, mikor látjuk, hogy a' Keresztyének kőzött-is találtatnak az Istenséget szidalmazó istentelenek, a' helyett, hogy elménkben el-tsűggednénk, tartsuk bizonyosnak azt, hogy az ISTEN el-nem fogja múlatni azoknak vakmerőségeket megzabolázni, és meg-szégyeniteni azokat a' kik őtet gyalázattal illetik, és illyen módon ő ellene támadnak.

XIX. RÉSZ.

Ezékiás tudósítja Ésaiás Prófétát Sénakéribnek az Assiriabéli Királynak Fenyegetőzése aránt, és a' Templomban az UR előtt ki-terjeszti ennek a' Királynak káromlásokkal tellyes Levelét, mellyet küldött vala ő hozzája.

Ésaiás azt igéri Ezékiásnak, hogy az ISTEN meg-fogná őtet szabaditani.

A' Sénakéribnek Tábora le-vágattatik egy Angyal által, és ez a' Király az ő földébe viszsza-térvén, ottan meg-őletik a' maga Fijaitól.

I. 1-19. II. 20-37.

TANUSÁGOK.

ITten ezeket kell meg-jegyzeni: 1. Hogy a' kegyes Király Ezékiás meg-rettenvén Sénakéribnek Fenyegetéseire, a' kinek hatalmának ellene nem állhat vala, és meg-illetődvén azokra a' szidalmazásokra, a' mellyeket ez a' bálványozó Király szóllott vala az ISTEN ellen, magát ajánlá az Esaiás' kőnyőrgésébe; a' Templomba vivé azt a' boszszúbeszédekkel és istentelenségekkel tellyes Levelet, a' mellyet néki Sénakérib irtt vala, és az ISTENnek egy ollyan kőnyőrgéssel esedezék, a' mellyben nagy alázatosságot, ISTENbe való erős bizodalmat, és az ő ditsőségéhez való buzgóságot láthatunk.

A' kegyes Emberek mindenkor az ISTENhez folyamodnak, reménylenek ő benne az ő legnagyobb szűkségeikben-is; De kiváltképen-való buzgósággal és

bizodalommal hivják ôtet ſegitségûl, mikor az ô ditsôsége kivánja az ô meg-ſzabadittatásokat.

2. Az ISTEN az ô ſegedelme felôl bizonyossá tévé Ezékiáſt Esaiás által, és az, a' mit ez a' Próféta nékie monda ez alkalmatossággal, az ISTENnek Nevében, igen méltó a' meg-jegyzésre.

Láthatjuk abból, hogy az ISTEN kiváltképen-való módon meg-haragittatott vala Sénakéribnek ſzidalmazásai által, és az ô ellene való kevély beſzédei által; Le-irja abban Esaiás az ISTENnek véghetetlen nagy Hatalmát, és mitsoda kônnyen megfogná az ISTEN ſzégyeniteni ezt a' maga-hitt és iſtentelen kevély Királyt.

A' Prófétának ez az Igérete, és Ezékiásnak az ô bizodalma nem valának hijában-valók és gyûmôltstelenek. Az ISTEN feltámaſztá a' Szeretseneket, a' kik Haddal reája jôvének Sénakéribre, melly-is ôtet arra kénſzerité, hogy ki-menne Júdeából; Egy Angyal el-veſzté az ô egéſz Táborát egy éjjel; Végre ez a' bálványozó Király haza-menvén az ô fôldébe, ottan gyilkos módon meg-ôletteték a' maga Fijaitól mikor az ô bálványait imádná.

Ez az ekképen esett dolog minden Embereket arra tanit; Hogy ſoha-is nem esik hijába a' mi ISTENbe való bizodalmunk, mikor ôtet féljûk, az ô Hatalma határ nélkûl való: Boſzſzúálló Ô Felsége a' maga Ditsôségéért, és azok, a' kik azt, az ô iſtentelenségek és kevélységek által gyalázattal illetik, fôképen pedig a' maga-hitt és iſtentelen Fejedelmek, el-nem fogják kerûlni az ô boſzſzú-állását.

Utóljára, meg-kell tudni, hogy ez a' tsuda módon lett meg-ſzabadittatás Ezékiáſt nagy tekintetbe hozá a' ſzomſzéd Fejedelmek elôtt, sôt mindenfelôl ſzép ajándékokat-is hozának az ISTENnek a' Jérusálemi Templomba.

Igy ſzokta az ISTEN minden dolgokat az ôtet ſzeretôknek javokra ſzolgáltatni, és az ô Nevének nagyobb ditsôségére.

XX. RÉSZ.

Meg-betegûlvén Ézékiás, azt mondja Esaiás, hogy meg-fogna halni; De az ISTEN, könyörûletességre indittatván az ô könyörgései által, meg-hoſzſzabbitja az ô életét tizenôt eſztendôkkel, és ezt az Igéretet egy Tsudával meg-erôsíti.

A' Babilóniai Király, Követeket kûld Jérusálembe Levéllel és ajándék-

dékkal együtt. Ézékiás azoknak megmutatja a' maga kintseit; a' mellyért meg-feddeték Esaiás Próféta által, ki néki azt jövendöli, hogy az ő kintsei, és még az ő Fijai-is el-fognának vitettetni arra a' földre.

Meg-hal Ézékiás húszonkilentz esztendeig való uralkodása után, és az ő Fija Manassé lészen ő utánna Király.

II-II. II. 12-21.

TANUSÁGOK.

ABban az időben, a' mikor Ézékiás Király az Assiriabéli Királynak az ő háborgatásától meg-szabadúla, egy igen súlyos betegségbe esék ő, és Esaiás Próféta halált jövendöle néki az ISTENnek Nevében.

Ez, ismét új próba vala, a' mellyet az ISTEN botsáta Ézékiásra, az ő Hitének és kegyességének nyilván-valóvá tételére és fel-gerjesztésére.

Ugyan ezen tzéllal szokta az ISTEN a' nyomorúságokat az övéire botsátani, sőt, néhánykor meg-is kettőztetni a' nyomorúságokat ő arántok.

2. Esaiásnak ehez a' Királyhoz az aránt tett Intése, hogy adna parantsolatokat a' maga Házának, minekelőtte meg-halna, arra tanit minket; Hogy az ISTENnek Akaratjával meg-egyező dolog az, hogy a' kik a' halálhoz közel vagynak, az ő világi dolgaikat jó rendbe szedjék: De a' leg-főbb gondjoknak annak kell lenni a' Meg-halóknak, hogy az aránt szorgalmatoskodjanak, a' mi az ő idvességekre tartozik.

3. Az a' könyörgés, a' mellyel esedezék az ISTENnek Ézékiás, mikor néki Esaiás halált jövendölt vólna, meg-mutatja, minémű nagy vigasztalásra szolgál az életnek végén az, ha valaki a' kegyességben élt, és minémű bizodalommal hivják a' kegyes Emberek segitségül az URat az ő nyomorúságokban.

4. Láthatni Ézékiásnak hamar lett meg-gyógyulásában, és abban a' tsudában, a' mellyet tőn az ISTEN az ő kedvéért; Hogy az Igazaknak könyörgéseknek igen nagy foganatossága vagyon, az URnak kegyelemre való fel-inditására, és az ő fenyegetéseinek munkájának elforditására.

Azt-is mutatja ez nékünk; Hogy az ISTEN maga Kezeiben tartja minden Embereknek életeket, és meg-hoszszabbitja, vagy meg-röviditi a' szerént, a' miképen jónak itéli.

5. A' Babilóniai Királynak Követeinek Jérusálembe való jövetelek

telek meg-mutatja, hogy Ezékiás igen nagy tekintetben vala a' kűlső Fejedelmek előtt. Mindazonáltal, az Irás meg-jegyzi 2Krón. XXXII. 31. hogy ő vétkezék az ő kintseinek és legdrágalátosabb jószágainak megmutatásával.

Ennek az ő vétkének meg-esmértetésére, és alázatosságra való inditására mondá nékie Esaiás azt-is, hogy minden ő kintsei, és még az ő Fijai-is elfognának vitettetni. Melly megesék, az ő Fijának Manassénak uralkodása alatt, és azután következőknek uralkodások alatt.

Innét, esmérjük-meg azt; Hogy e' Világnak Javai hijábanvalók, és rővid ideig tartók, és, nem kell az Embernek felfúvalkodni, mikor azokkal bir, sem bizodalmát azokban vetni.

XXI. RÉSZ.

Manassé Júdának Tizenharmadik Királyja, új Bálványozáſt hoz-bé, és mindenféle gonoszságra vetemedik.

Az ISTEN meg-haragudván azokért az ő bűneiért, azt mondja: Hogy *ki-fogná terjeszteni Jérusálemre a' Samariának lineáját, és az Ácháb' Házának mértékét*, az az, Jérusálem elfogna pusztittatni a' Júda Országával együtt, a' miképen az Izrael' Országa és Samaria, melly annak az Országnak fő Városa vala, nem sok idővel az előtt el-pusztittatának, és megfogná az ISTEN bűntetni Manassét, a' miképen meg-bűntette vala a' gonosz Achábot.

Manassénak halála után, az ő Fija Ámon elő-méne az ő Atyjának bűneiben, és meg-ölletteték, két esztendőknél tovább nem uralkodván, és utánna Jósiás lőn Királyjá.

I. 1-18. II. 19-26.

TANUSÁGOK.

KÉt dolgokat kell meg-jegyzeni abból, a' mi ebben a' Részben meg-iratott Manassé országlásáról.

Az első ez; Hogy ez a' Király, a' helyett, hogy járt vólna az ő Atyjának Ezékiásnak nyomdokiban, mindenféle útálatosságokat mivele, és fellyűlhalada az istentelenségben minden gonosz Királyokat, valakik vóltanak ő előtte Júdában.

A' második ez; Hogy az UR meg-mondatá akkor, hogy Júda Országának és Jérusálemnek végső veszedelme meg-változhatatlanúl el-vólna immár ő nála végezve.

Ezekből, ezeket kell meggondolnunk; Hogy a' Fijak nem vészik örökségűl mindenkor az ő Atyjaiknak kegyességeket: Azok, a' kik ifjúságokban el-hajolnak az ISTENnek félelmétől, és a'

és a' kiknek módjok vagyon az ó kivánságaiknak bé-tellyesitésében, meg-merik a' leg-ſzörnyübb gonoſzságokat-is tselekedni, és az Iſtentelen Fejedelmek végső bóldogtalanságot vonnak az ő Orſzágaikra.

Továbbá pedig, azok a' Fenyegetések, a' mellyeket tétetett vala az ISTEN Manassé ellen, véghez menének; Ő el-viteték Babilóniába, lántzokkal meg-kötőztetvén: De mikor magát meg-alázta vólna, viſza-hozá az ISTEN őtet Jérusálembe, a' miképen mondatik a' Krónika Könyvben, és egynéhány eſztendők múlva Jérusálem el-puſztittaték.

Ámon, az ő Atyját követé a' bálványozásban, de az ő megtérésében nem követé; és el-vévé a' bűntetéſt, a' mellyet érdemel vala, el-veſztvén életét párt-ütés által.

XXII. RÉSZ.

Jósiás Júdának Tizenötődik Királyja, igen nagy kegyességű Fejedelem, még igen ifjú lévén, kezdi az Iſteni Tiſzteletet heyre-állitani, és a' Templomnak romlásait meg-épiteni. Mikor abban múnkálódnának, meg-találák a' Templomban a' Móses Törvényének Könyvét, és Jósiás hallván azt olvastatni, tanátsot kérdeni küldé Húlda Próféta-Aſzſzonyhoz, a' ki néki ezt mondatá, hogy azok a' Fenyegetések, a' mellyek abban a' Könyvben meg-vólnának irattatva, immár véghez fognának menni a' Sidókon; De az ISTEN ezt a' Királyt ki-fogná venni a' Világból, mineke-lőtte ez a' veſzedelem meg lenne.

I. 1-7. II. 8-20.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Jósiás Királynak Históriája, ki ollyan ſzorgalmatosan igyekezik vala ki-tiſztitani Jérusálemből és egéſz Orſzágából az iſtentelenségeket a' mellyek azokban uralkodnak vala, és el-forditani az ISTENnek haragját, a' mellynek az ő Népére való ki-öntetését közelgetni látja vala, ſzolgáljon oktatásúl és példáúl a' Kereſztyén Fejedelmeknek, és inditsa őket a' Vallás nélkül való iſtentelenségnek a' magok birodalmaikból kigyomlálására, és a' végre ſemminek-is el-nem múlatására.

Jósiás igen nagy meg-rémüléssel meg-illetődék azoknak a' Fenyegetéseknek hallására, a' mellyek valának meg-irattatva a' Móses' Könyveiben, és Húlda Próféta-aſzſzonyhoz küldé tanátsot-kérdeni az aránt, mit kellene tselekedni ezekben a' veſzedelmes időkben.

Igy ſzoktanak azok, a' kik az ISTENT félik, rettegni az ő be-

ſzédére, és ſzorgalmatoskodni ollyan eſzközöknek keresésében, a' mellyekkel meg-engeſzteltessék az Ő haragja, mikor azt fel-gerjedettnek lenni látják.

De, a' mit a' Próféta-aſzſzony felele, kiváltképen-való meggondoláſt érdemel: Azt mondatá a' Királynak; Hogy a' 'Sidóknak az Ő gonoſzságaik immár annyira meg-nevelkedtenek vólna, hogy ezentúl véghez fognának menni az URnak Fenyegetései; De annak az időnek előtte, az ISTEN Jósiást kivenné e' Világból.

Ez nékünk ezeket a' két Tanúságokat ſzolgáltatja.

Elsőt: Hogy mikor az Embereknek gonoſzságok orvosolhatatlan, a' kegyes Személyeknek ſem ſzorgalmatosságaik, ſem könyörgéseik meg-nem tartóztathatják az ISTEN' Itéleteinek ki-áradását.

Másodikat ezt: Hogy a' Halál nem mindenkor jele az ISTEN' Haragjának; és Ő Felsége meg-röviditi néhánykor azoknak életeket, a' kiket leg-jobban ſzeret-is, hogy el-ne borittassanak ők-is azok által az Itéletek által, a' mellyeket akar Ő Felsége a' gonoſzokra le-ſzállitani.

XXIII. RÉSZ.

Jósiás Király egybe-gyűjteti a' Népet a' Törvény' Könyvének olvasásának hallgatására, és az ISTENnel való Szövetségnek meg-újitására; kitiſztitja a' Bálványozáſt a' Templomból, és a' Júda Orſzágából; le-rontja az Oltárt, a' mellyet tsináltatott vala Jéroboám Béthelben, azon az Oltáron hóltaknak tsontjait égettet-meg, annak jelentésére, hogy a' Hely fertelmes és útálatos vólna; és meg-ölteti a' Bálványozó Papokat, a' ſzerént, a' miképen parantsolta vala az ISTEN az Ő Törvényében.

Nagy kéſzülettel véghez-viteti a' Páſchát, és minden buzgósággal forgolódik a' Bálványozásnak és Babonásságnak el-törlésében, és mindennek valamit az ISTEN parantsolt vala meg-tartásában.

Meg-ölettetvén Jósiás az Égyiptomnak Királyja ellen való Hadakozásban, Jóachász az Ő Fija áll néki helyében; vala az Júdának Tizenhatodik Királyja, és ismét fel-állitá a' Bálványozáſt, de nem uralkodék tovább, hanem tsak három Hónapokig; mert az Égyiptombéli Király őtet le-tevé, és helyébe Eliákimot az Ő atyjafiát, más névei Jóákimot állitá, a' ki hasonlóképen a' Bálványozásra adá magát, és uralkodék tizen-egy eſztendeig.

I. 1-30. II. 31-37.

TANUSÁGOK.

ITten, ezeket kell meg-gondolnunk; Hogy midőn az ISTEN azt mondatta vólna Húlda Pró-

Próféta-aſzſzony által Jósiás Királynak, hogy a' Móses Könyvében irva lévő átkok minden órán reájok fognának ſzállani a' 'Sidókra: ez a' Király egybegyűjteté az egéſz Népet a' Törvénynek olvaſtatásának meghalgatására. Meg-újittatá nagy kéſzűlettel az ISTENnel való Szövetséget a' Templomban; fogadáſt tőn ennek a' Szövetségnek és az URnak Parantsolatinak megőrizésére, és az ő Népével-is ugyan azon fogadáſt tételé.

Ez után, álmélkodásra méltó nagy buzgósággal munkálóda a' Bálványoknak tiſzteletének kigyomlálásában, a' tiſztátalanságnak és fertelmes életnek, melly együtt jár vala a' bálványozással, el-törlésében, és az Igaz Vallásnak helyre-állításában a' maga Országában, sőt még a' tiz Nemzetségeknek Tartományában-is.

Ekképen ſzoktanak a' kegyes Személyek, és nevezetesen a' jó Fejedelmek tanúlni az ISTENnek Törvényéből, forditván az ő tellyes Hatalmokat az iſtentelenségnek ki-irtására, annak pedig fel-állitására, hogy az ISTEN tiſzteltessék, őtet féljék, és az ő ſzent Törvényei helyesen meg-tartassanak.

Jósiásnak az ő kegyessége annál méltóbb a' ditséretre, hogy az ISTEN nékie meg-mondotta vala, hogy a' Júda Orſzágának romlása már el-vólna végeztetve, és nem ſokára maga-is Jósiás meg-fogna halni; és még-is ő ſemmit alább nem hagya az ő buzgóságában: Nem ſzűnik vala meg a' Népet viſzſza-tériteni az ISTENnek Tiſzteletére, és életének hátra lévő réſzét a' Vallásnak és a' kegyességnek munkáira forditani.

Akármitsodás állapotban légyen a' kegyes Ember, és akárminéműnek kelljen lenni a' kimenetelnek: Mindenkor tselekeſzi a' maga kötelességét, és valami életet és eſzközöket ő-néki enged az ISTEN, mind azt ſzenteli az ő Felsége Ditsőségének elő-mozditására és a' közönséges épületre.

Meg-tetſzik továbbá, mind azoknak egyenként való elő-ſzámlálásából a' mellyeket Jósiás tselekedék Jérusálemben és az egéſz Orſzágban a' bálványoknak és botránkozásoknak tzéljainak ki-tiſztitására, hogy az útálatosságoknak mindenféle nemei és a' leg-átkozottabb tetemes bűnök-is valának fel-állittatva Jérusálemben az előbbeni

ural-

uralkodások alatt, és ottan kőzönségesen gyakoroltatnak vala; Annakokáért nem kell tsudálni, ha az ISTEN el-puſztitá azt a' Városſt.

Kűlőnős figyelmetességgel illik meg-gondolnunk ezt, hogy Jósiás le-rontá és meg-fertézteté a' Béthelbéli Oltárt, meg-áldoztatván azon a' bálványozó Papokat, azzal egyező módon, a' mi parantsoltatott vala az ISTENnek Tőrvényében, és hóltaknak tsontjait égettetvén-meg azon az Oltáron.

Annak a' Jővendőlésnek a' bétellyesedése ez, a' mellyet jővendőlt vala három-ſzáz őtven eſztendőkkel az előtt ama' Próféta a' ki Béthelbe jőve, mikor Jéroboám Király ottan hamis iſteni tiſzteletet állita-fel, és a' ki mindeneknek hallottára világosan meg-mondá, hogy egy Jósiás nevű Király le-fogná rontani ezt az Oltárt, rajta meg-áldozná a' magas helyeken lévő Kápolnáknak Papjait, és meg-égetné a' hólt embereknek tetemeit azon 1Kir. XIII. Sőt még az-is meg-jegyeztetik, hogy ennek a' Prófétának koporsója megvala még akkor-is; és Jósiás azt parantsolá, hogy annak hagynának békét, a' melly dolog-is ennek a' Jővendőlésnek emlékezetben tartó bizonysága vala.

Mindenképen méltó ez az állapot a' meg-gondolásra, és igen erősen bizonyitja az ISTEN' Beſzédének igazságát, és az ő Fenyegetéseinek bizonyos-vóltát.

Nevezetessé tévé még Jósiás az ő buzgóságát azzal a' nagy kéſzűletű Páſchával, a' mellyet ſzereztete.

De mindenek felett az Irás igen ditsőséges bizonyságot tészen erről a' Királyról, midőn azt mondja: *Nem vólt ő előtte ő hozzá hasonló Király, ki meg-tért vólna az URhoz tellyes ſzívéből, és utánna ſem támadott ő hozzája hasonló.*

Azonban, az-is meg-jegyeztetik; Hogy *mindazáltal nem ſzűnék-meg az UR az ő meg-búsúlt nagy Haragjától, mellyel meg-haragudott vala Júda ellen, mind azokért a' boſzſzantásokért, mellyekkel boſzſzantotta vala ótet Manassé.*

A' kegyes Embereknek az ő kegyességek nintsen ſoha gyűmőlts nélkűl ő-magokra nézve, de nem fordithatják-el mindenkor az ISTENnek Haragját a' bűnbe merűlt Népekről; és, vagynak bizonyos bűnők, a' mellyeknek következései és keſerű munkái ſok ideig fenn-marad-

radnak, jóllehet az ISTEN megbotsátotta azokat azoknak, a' kik azokat tselekedték.

Jósiás vala Júdának leg-utólsó jó Királyja. Noha az ő utánna következőknek szemeik előtt vólna ez a' jó példa, a' mellyet nékiek hagyott vala, és látnák az ISTEN' Haragjának nyilvánságos jeleit: Még-is mindazáltal mind inkább-inkább ingerlik vala Őtet, a' Bálványoknak szolgálván. Azért-is, Haddal ostromoltatának, le-tétetének, fogságba vettetének, és adó-fizetőkké tétetének a' szomszéd Királyok által, mind addig, hogy végre osztán egészen el-pusztittaték a' Júda' Országa.

XXIV. RÉSZ.

A' Babilóniai Király fel-jő Joákim ellen, Júdának Tizen-nyóltzadik Királyja ellen, a' Siriabélieknek, Moábitáknak és Ammonitáknak Seregeivel; Békóba vetteti őtet, hogy elkűldené Babilóniába a' Népnek egy részével, és némelly szent edényekkel együtt, a' mellyeket el-vive, a' miképen mondatik 2Krón. XXXVI. Részében.

Mindazonáltal viszsza-jöve Joákim Jérusálembe, a' hol meg-őleték egynéhány esztendők múlva, és az ő teste el-vetteték temetés nélkül, a' miképen olvastatik Jérémiásnak Könyvében XXII. 19. és XXXVI. 30. a' hol Joákimnak, Jékóniásnak és Sédékiásnak Uralkodások felől sok nevezetes állapotokat találhatni.

Az ő Fija Joákin, más néven Jékóniás, következék ő utánna, és vala bálványozó, mint az ő Atyja. Az ő uralkodása alatt, melly tsak három hónapokig és tiz napig tarta, a' Babilóniabéli Király ismét fel-jöve Jérusálembe, és ezt a' Királyt fogságra el-vivé sok számú személyekkel és nagy prédával együtt; és Jérusálemben Királyjá tévé Sédékiást az ő Atyjának Joákimnak atyjafiát, ki-is vala Júdának tizenkilentzedik és utólsó Királyja.

I. 1-6. II. 7-20.

TANUSÁGOK.

EBből az Olvasásból ezeket tanúlhatjuk; Hogy a' jó Királynak Jósiásnak halála után, a' dolgok mind alább-alább szállanak vala Júda Országában. Az ő utánna következők istentelenek valának, és az ISTEN el-kezdé akkor véghez vinni a' maga Fenyegetéseit, meg-engedvén, hogy reájok űtne a' Babilóniabéli Király, a' ki Haddal ellenek fel-jöve, és igen sok számú Népet fogva el-vive, és a' Templomnak edényeit-is el-vivé.

Az Irás világosan meg jegyzi, hogy mind ez, az URnak Beszéde szerént esék a' Júdabéli 'Sidóknak bűneikért, és nevezetesen Manassénak bűneiért, azért nem kedveze az UR ő-nékik.

Ezek, elől-járó jelei valának ennek a' Népnek végső egéſz veſzedelmének, a' melly el-következék kevés eſztendőkkel azután, és mind ezekben a' rajtok történt állapotokban meg-kellett vólna azt esmérniek, hogy az ISTENnek óltalmazása el-távozna tőlök, és őket egéſzen elfogná hagyni ő Felsége.

AZ ISTEN, nagy és hoſzſzú ideig-való tűréssel viseltetik azokhoz a' kik őtet boſzſzantják, kitsinyenként foſztja-meg őket a' maga kegyelmétől és óltalmazásától; De, minekutánna ſok ideig ellene-állanak azoknak az eſzközőknek, a' mellyekkel igyekezik ő Felsége viſzſza-tériteni őket az ő bűneikből, és mikor ſemmi nintsen többé, a' mi őket kötelességekre viſzſza-hozhatná: Egéſzen el-veti őket, a' miképen ez meg-esék végre oſztán a' 'Sidókon, mint a' következendő Réſzben világosan láthatni.

Továbbá pedig, ettől a' 'Sidóknak Fogságra való vitetésektől, melly lett Joákimnak orſzáglása alatt, kelletik ſzámlálni a' Babilóniai Fogságnak hetven eſztendeit.

(§§§)

XXV. RÉSZ.

Sédékiás, Júdának Tizenkilentzedik és utólsó Királyja, Bálványozásba esvén, mint az előtte valók, és meg-ſzegvén a' Babilóniabéli Királynak tett eskűvését, az ISTEN végét ſzakaſztá a' Júda Orſzágának.

Nabukodonozor meg-ſzállá Jérusálemet, meg-vévé, meg-foſztá és meg-égeté azt a' Templommal együtt.

Sédékiás Babilóniába viteték, békóba vettetvén, minekutánna ſzemeit ki-tolták vólna, és a' Nép-is fogva elviteték, némelly 'Sidókon kivűl, a' kik a' Tartományban meg-maradának, hogy a' Földet mivelnék, Gedáliának Tiſzttartósága alatt.

Egynéhány eſztendők múlva a' Babilóniai Király kegyelmesen kezdé tartani Joákin Királyt, a' ki ſok időtől fogva fogságban vala nála.

TANUSÁGOK.

LEg-inkább emlékezetre méltó Hiſtóriái közzűl a' Szent Irásnak egyik ez, a' melly itten előttünk vagyon.

1. Látjuk ebben, hogy az ISTEN kezekbe adá Jérusálemet a' Babilóniabélieknek, és a' Júdabéli 'Sidók ſiralmas módon vefzének-el éhség által, vagy fegyver által, azokon kivűl, a' kik fogva el-viteténck, és a' kik meg-maradának Júdeában.

Ekképen hát bé-tellyesedének az ISTENnek azok a' Fenyegetései, a' mellyeket ő vélek annyi ſok

sok izben hallattatott vala ő Felsége; és ez, igen nevezetes példája az ISTENnek azokon való Itéletének, a' kik viszsza-élnek az ő kegyelmeivel és az ő békességes-tűrésével, és a' kik meg-átalkodva meg-maradnak az ő bűneikben.

A' mi ezek között az ekkor esett állapotok között, leg-inkább méltó a' meg-jegyzésre, ez; Hogy még a' Templomra-is ki-terjedett a' pusztúlás, és az ISTEN meg-engedé, hogy a' Babilóniabéliek meg-fertéztetnék és meg-égetnék ezt a' Házat, a' melly Ő-nékie vala szenteltetve, minekutánna el-vitték vólna abból azokat, a' mellyek leg-drágalátosabbak valának.

Ez által az ISTEN akará megbűntetni a' 'Sidókat, a' kik megfertéztették vala az ő Templomát és az ő Tiszteletét, és egyszersmind azt-is meg-mutatni, hogy annak a' Törvény Tzérémóniái szerént való Isteni Szolgálatnak, a' melly abban fel-állíttatott vala, nem kellene mindenkor meg-maradni, és az az Isteni Tisztelet, a' melly akkor egy ideig el-tőrőltetett vala, végképen el-fogna törőltetni a' Messiásnak el-jövetelekor, Jérusálemnek és a' Templomnak utólsó el-pusztittatása által és a' Sidóknak az ő el-szélleszletések által.

2. Meg-kell jegyzeni, hogy Sédékiás Király békóba vettetvén viteték-el fogva Babilóniába, minekutánna szeme láttára az ő Fijai le-vágattattanak, és az ő szemei ki-tolattattanak vólna, az ő pártütésének és hamis hitű vóltának bűntetéséül.

Az ISTENnek ez rettenetes de igaz Itélete vala ezen a' Királyon, mivelhogy ő vala az, a' ki az ő gonosz tselekedeteivel, az ő eskűvésének meg-rontásával, a' Babilóniai Királytól való el-szakadásával, és Jérémiásnak minden Beszédei ellen való megátalkodásával ada alkalmatosságot Jérusálemnek el-romlására.

3. A' mi azokat a' Sidókat illeti, a' kik Júdeában meg-madának: Azoknak állapotjok igen keserves vala, míg a' Fogság tarta. Azonban, az ISTEN őket ottan meg-tartá, a' miképen elő-beszélltetik a' Jérémiás' Könyvében XXXVII. és XXXVIII. Részekben.

Végezetre, mondatik, hogy Joákin Király, más néven Jékóniás, a' ki sok időtől fogva fogoly vala Babilóniában, ki-vétetek a' fogházból, és tisztes-

ségesen tartaték Evilmerodák által Babilóniának Királyja által. Akará az ISTEN, hogy a' fogságban lévő 'Sidók, és azoknak Királyjok Joákin tapasztalnának valamelly könnyebbűléſt az ő állapotjokban, a' végre, hogy viſzſza-állittathatnának, mikor az ő Fogságoknak hetven eſztendejei el-fognának telni; és a' végre, hogy a' Dávid Királynak Háza-népe, a' mellyből kell vala a' Messiásnak ſzűlettetni, fennállhatna.

KRÓNIKA
ELSŐ KÖNYVE.

A' Krónika Könyvek azoknak a' dolgoknak Hiſtóriai, a' mellyek eſtenek főképen Dávidnak, Salamonnak, és a' Juda Királyjainak országlásaik alatt. Találtatnak bennek az Izrael' Királyjait néző némelly nevezetes állapotok-is.

A' Krónika Első Könyvben vagynak külömbb-külömbb rendbeli Genealogiák, *Ádámtól fogva a' Babilóniai Fogságig; ezekről vagynak az elsőbb kilentz Részek. A' Könyvnek többi Részeiben láthatni a' Dávid' Uralkodásának Hiſtóriáját, melly a' Saul' Halálán kezdődik.*

I. RÉSZ.

A' Pátriárkáknak *Genealogiá*jok Ádámtól fogva Ábrahámig; az Ismaeltől, Ábrahám' Fijától ſzármaztaknak, és Ésaúnak Isák' Fijának Maradékinak-is Nemzetségeknek az ő elő-ſzámlása.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben és a' következendőkben lévő *Genealogiák*nak vagyon haſznok. Erősítik a' ſzent Hiſtóriának régiségét, valamint ſzintén igaz volgét-is; mivel fel-mennek mind a' Világnak kezdetéig, és az első Emberig Ádámig.

Bizonyitják azt, hogy megtartatott a' leg-régibb időktől fogva és a' következendőkben a' 'Sidók között annak tudása, a' mi esett vala a' Teremtéſtől fogva.

Szolgálnak a' ſzent Hiſtóriának ſok Tzikkelyeinek meg-világosítására. Lát-

Láthatni belőlök e' Világnak külömbb-külömbbféle Nemzetségeinek és Népeinek eredeteket; Meg-tetszik nevezetesen abból, a' mi ebben a' Részben elő-adatik; Hogy Ábrahámnak maradéka sok ideig nevezetes és hatalmas vólt, mivelhogy az Ismaeltől és Esaútól származottak között nagy számmal valának Fejedelmek és Királyok, azzal egyező módon, a' mit az Isten régenten igért vala. 1 Mós. XVII. és XXI. 18. és XXVII. 39. 40.

II. RÉSZ.

Azoknak Nemzetségek, a' kik Jákóbnak tizenkét Fijainak egyikétől, Júdától és Kálebtől származtanak.

TANUSÁGOK.

Leg-először számláltatott-elő a' Júdától származottaknak Nemzetségek, mivelhogy ez a' Júda Nemzetsége vala a' méltóságban első. Ebből a' Részből és a' két következendőkből láthatni, hogy ez a' Nemzetség hatalmas és számos vala, a' miképen ezt Jákób Pátriárka megjövendőlé, mikor meg-áldá halála előtt az ő Fijait.

III. RÉSZ.

A' Dávid Királytól származottak, a' Babilóniai Fogságnak előtte, és utánna.

TANUSÁGOK.

Minthogy Dávid Királynak Familiája vala a' leg-tekintetesebb a' Júda Nemzetségében, azért ennek a' Királynak maradékainak *Genealogiá*jok derekasan meg-tartatott.

Ugy akará az Isten azért, mivel a' Messiásnak a' Dávid' maradékából kell vala születettetni. Melly-is bé-tellyesedék a' mi URunkban a' Jésus Krístusban, a' mint láthatni a' Szent Máté Evangyéliomának kezdetében.

Továbbá pedig, a' Dávidtól származtaknak itten találtató elő-számláltatások bizonyitja azt, hogy a' 'Sidóknak Nemzetségeinek Laistromai, nem vesztenek-el a' Babilóniai Fogság alatt, és hogy ezek a' Krónika Könyvek irattattak ez után a' Fogság után.

IV. RÉSZ.

Tovább-is azoknak elő-számláltatások, a' kik Júdától származtanak, és a' Simeon' maradékié.

I. 1-23. II. 24-43.

TANUSÁGOK.

Különösen a' mit meg-jegyezhetni ebben a' Részben ez, a' mi mondatik Jábes felől a' ki

betsületbéli és tekintetes Ember vala az ő idejében, és a' ki kőnyörgése által az ISTENTŐL megnyeré azt, hogy nyúgodalomban és bú nélkül élhetne.

Vóltanak minden időkben ollyan személyek, a' kik az ő kegyességekről és az ő Hitekről ditséretre méltók; és a' kik ISTENnek ő hozzájok való jó-kedvét minden bóldogságoknak kútfejének tartják vala; és minden időben az ISTEN-is meg-felelt az ő kívánságaikra, és őket meggazdagitotta a' maga áldásaival.

V. RÉSZ.

A' Rubentől, Gádtól származottaknak és a' Manassé Nemzetségének felétől származottaknak *Genealogiá*jok.

TANUSÁGOK.

RUben és a' Gád Nemzetségeinek és a' Manassé Nemzetsége felének az ő Örökségek vala túl a' Jordánon, Mósesnek életében. Azután osztán megszaporodának, és győzedelmesek lévén foglalának magoknak Földet, ISTENnek segitsége által, kihez fel-kiáltottanak vala az ő Hadakozásokban, és kiben biztanak vala.

De ebben a' Részben látjuk, hogy ezek a' Nemzetségek bálványozókká lévén és az ISTENT el-hagyván, adattatának az Assiriabéli Királyoknak kezekbe, a kik őket az ő földeiken kivül el-vivék.

Igy szoktanak azok, a' kiket az ISTEN az ő kegyelmeivel megazdagitott és azokkal viszszaélnek, az ő boszszú-állásának tzéljaivá lenni.

VI. RÉSZ.

Ez a' Rész elő-adja, 1. Lévinek és az ő három Fijainak, Gersonnak, Merárinak és Kéhátnak *Genealogiájo*kat, és a' Fő Papoknak egymás után való következéseket Árontól fogva a' Babilóniai fogságnak idejéig.

2. Azoknak a' Városoknak nevezet szerént-való elő-számláltatásokat, a' mellyek rendeltettenek vala az Izraelnek Tiz Nemzetségeiben Lakóhelyül a' Lévitáknak.

I. 1-53. II. 54-81.

TANUSÁGOK.

KIváltképen-való gondossággal szokott vala meg-tartatni a' Lévitáknak az ő *Genealogiá*jok; mivelhogy ők valának a' Vallásnak Szolgai, és ebben a' Nemzetségben mindenik Famíliának, vagy mindenik Ház-népnek meg-szabott szolgálatjok vala az Isteni Tiszteletnek gyakorlásában.

Ki-nyomozhatni ebből a' Részből,

ből, hogy a' Léviták gyakorlák az ő Tiszteiket, mind abban a' Sátorban, a' mellyet készíttetett vala Móses, mind pedig abban a' Templomban, a mellyet Salamon Jérusálemben építtetett vala, mind addig, míg az a' Templom el-pusztíttaték, és a' Nép fogva el-viteték Babilóniába.

A' Fogságból való viszsza-jövetel után a' Papok és a' Léviták ismét bé-állának az ő Tisztek szerént való Szolgálatjokba; De a' régi rend, tsak igen hijánosan állíttaték-helyre.

VII. RÉSZ.

Issakártól, Bénjámintól, Naftalitól, Manassétól, Éfraimtól és Asertől származottak.

VIII. RÉSZ.

Látni ebben a' Részben a' Benjámintól származottaknak elő-számlálatását, és nevezetesen Saulnak az Iraelnek leg-első Királyjának Elejeit és Maradékait.

IX. RÉSZ.

Bé-foglalja magában ez a' Rész;
1. Azoknak Neveiket, a' kik a' Júda, Bénjámin, Éfraim és Manassé Nemzetségeiből laknak vala Jérusálemben a' Babilóniai fogság után.
2. A' Papoknak és Lévitáknak neveiket, és azoknak kűlömbb-kűlömbféle szolgálatjaikat.
3. Ismét Saul Királynak *Genealogiá*ját.

I. 1-19. II. 20-34. III. 35-44.

TANUSÁGOK

A' VII. VIII. és IX Részekből.

AZok után, a' miket mondottunk már a' fellyebb-való Részekben meg-iratott *Genealogiák*nak alkalmatosságával, nintsen semmi kiváltképen-való meg-jegyzésre méltó dolog a' VII. és VIII. Részekben.

A' IX. Részben láthatni, hogy mihelyt a' Babilóniai Fogságnak vége lőn, és a' Sidóknak engedelem adaték az ő Hazájokba való viszsza-menetelre, sokak találtatának, a' kik Jérusálembe menének lakni, és a' kik nevezetes buzgósággal munkálódának az Isteni Szolgálatnak a' mennyire az ő állapotjok megengedheti vala, abba a' rendbe való helyre állításában, a' melly az ISTENnek Törvényében parantsoltatott, és azzal egyező módon, a' mint Dávid és Sámuel meg-szabták vala.

X. RÉSZ.

Elő-beszéllteték ebben a' Részben az Izraélitáknak a' Filisteusok által való meg-verettetések, és Saulnak halála, és az ő Fijainak-is a' hartzon való meg-ölettetések.

A' Fi-

A' Filiſteusok gyalázatra téſzik-ki Saulnak és az ő Fijainak hóltt teſteiket; de a' Jábesnek Lakói tiſztességesen el-temetik.

Saul halála után az Orſzág Dávidra ſzálla.

I. 1-7. II. 8-14.

TANUSÁGOK.

EBben a' Filiſteusoknak az Izrael' Népén vett győzedelmében meg-esmérhetjük az ISTENnek igaz Ítéletét ezen a' Népen, melly őtet ſokféleképen meg-bántotta vala, és nevezetesen Saul Királyon. A' ſzent Hiſtória világosan meg-jegyzi; Hogy *Saul meg-hala az ő hamisságáért, mellyel az URat igen megbántotta vala, az az, az URnak Beſzéde ellen igen vétkezett vala, mellyet meg-nem őrizett vala, és hogy az Ördöngöstöl tanátsot kérdett vala.*

Tselekedett vala ez a' Király más bűnöket-is, de ez vólt nagyobb mindeneknél, és ez ſietteté az ő veſzedelmét.

Ekképen ſzoktanak az ollyan bűnősök, a' kik egyſzer el-ſzakadtak az URtól, mind inkább-inkább el-távozni Ő tőle, és végre bé-tőltik az ő gonoſzságoknak mértékét.

Nevezetesen pedig ezt lehet innét ki-hoznunk; Hogy egyik a' leg-tetemesebb vétkek közzűl, a' mellyekkel az Ember felboſzſzanthatja az ISTENT, a' Varáslóktól való tudakozódás, és az ollyan ſzemélyeknek való hivés, a' kik gyakorolják ezt a' tilalmas meſterséget.

XI. RÉSZ.

Dávid az Izraelnek minden Nemzetségeitől Királynak esmértetik.

Meg-véſzi a' Jébuseusoktól Jébus Városát, melly annakutánna nevezteték Jérusálemnek.

Vagynak itten a' Dávid' ſzolgálatjában lévő vitézebb Embereknek-is neveik, azoknak emlékezetesebb tselekedeteikkel együtt.

I. 1-3. II. 4-9. III. 10-47.

TANUSÁGOK.

EZeket kell meg-jegyzeni ebben a' Réſzben.

1. Hogy Dávid ſok háborgattatásai után, a' mellyeket támaſztottak vala ő ellene mind Saul az ő előtte való Király, mind pedig Saul' Fijának Isbósetnek pártján lévők: Végre Királyjá tételték Izraelnek minden Nemzetségein, a' kik-is magokat alája-veték néki, mint ISTENTŐL ő rajtok való uralkodásra választatott Királynak.

Ekképen ſzokott az ISTENnek Igéretének bé-tellyesedése ſoha-is el-nem maradni, és azoknak a' próbáknak, a' mellyeken Ő Fel-

Ő Felsége által-viſzi az őtet fé lőket, mindenkor ſzeréntsés ki-menetelek lenni.

2. Jébus Városának, melly Jérusálem, meg-vétele itten elő-beſzélltetik; mivelhogy ez a' dolog a' Dávid' Uralkodása alatt esett állapotok közőtt igen méltó a' meg-gondolásra; ez a' Város lévén annakutánna az Országnak Anya-Városa, és az Iſteni Tiſzteletnek Helye.

3. Azt, a' mi itten mondatik azokról az erős és vitéz Férjfiakról, a' kik valának Dávidnak ſzolgálatjában, úgy kell nézni, mint az Istennek ehez a' Királyhoz való jó-kedvének jelét.

4. A' Bethlehembe vizet meriteni ment három Vitézeknek tselekedetek, bizonysága vala az ő nagy bátorságoknak, valamint ſzinte Dávidhoz az ő Királyokhoz való ſzereteteknek-is, mivelhogy oda életeknek veſzedelmével mentenek vala. Dávid mindazáltal nem akara inni ebből a' vizből, és azzal meg-mutatá azt, hogy néki nem tetſzene az, hogy magokat ekképen ő érette ki-tették vólna illyen nagy veſzedelemre minden ſzükség nélkül.

De ő ezt a' vizet Istennek tiſztességére ki-tőltvén, és ő-néki hálát adván, nagyobb tiſztességet tőn ezeknek a' három Vitézeknek, mint ſem ha ivott vólna abból, és ſokkal jobban ki-jelentette mennyire betsűlné azoknak az ő vitézségeket és jó indúlatjokat.

Soha nem kell ſem magunkat vakmerőképen a' veſzedelemre vetni, ſem meg-engedni, hogy arra vessék magokat mások a' mi haſznunkért, vagy a' mi kedvünkért.

XII. RÉSZ.

Látni itten azoknak neveiket és elő-ſzámláltatásokat, a' kik Dávidhoz adák magokat, mikor ő Siklágban vólna, Saul Király uralkodásának vége felé; és a' kik annakutánna egy idővel Hebronba ő hozzája gyűlének, hogy bé-állatnák őtet a' Királyságba.

I. 1-22. II. 23-40.

TANUSÁGOK.

KÉt Tanúságokat vehetni ebből a' Réſzből:

1. Láthatni itten az Istennek Dávid aránt való Gondviselését ebben, hogy az alatt, míg ő Siklágba vala, nagy ſzámú vitéz Emberek, még a' Saul' Atyjafiai közzűl-is adák magokat ő hozzája és őregbíték az ő Seregét; Melly dolog őtet alkalmatossá tévé nem tsak az Ama-

lékitáknak meg-őzésére, a' kik Siklág Városát meg-égették vala, hanem arra-is, hogy Királynak esmértetne azután, hogy Saul meg-hólt.

2. Meg-jegyeztetik itten, hogy az ISTENnek Dávidhoz tett Igéretei szerént az Izraéliták magokat Ő-néki alája-adák, és őtet esmérék Királyjoknak.

Ki-tetszik ebből az; Hogy az ISTEN a' dolgoknak változásait és az Embereknek szíveiket maga kezében tartja, és igazgat minden dolgokat a' maga Tanátsának végben-vitelére, mint szintén azoknak haszznokra, a' kiket szeret, és a' kik Ő benne biznak.

XIII. RÉSZ.

Dávid Király őszve-gyűjti mind az Izraélitákat, és eleikbe adja, hogy hozatnák-el Jérusálembe a' Szövetségnek Ládáját Kirját-Jeárimból a' hol az egy-időtől fogva vala; mellyet az egész Nép jóvá-hagyván, a' Láda egy Ökör-szekérre tétették. De Dávid nem mervén akkor Jérusálembe vinni a' Ládát, mivelhogy az ISTEN meg-ölte vólna Uzzát annak illetéséért, le-téteti azt Óbed-Édom' Házánál, a' hol az marada három hónapokig.

I. 1-5. II. 6-14.

TANUSÁGOK.

HÁrom dolgokat kell meggondolnunk ebből a' Részből; Az elsőt ezt: Hogy mihelyt Királyjá tétették Dávid az Izraelnek minden Nemzetségein, akará hogy a' Szövetségnek Ládája által-vitettetne Jérusálembe, azt tartván, hogy nem lehetne néki nagyobb boldogsága annál, mint ha közel lenne hozzája ez az ISTEN jóvóltának és óltalmazásának drágalátos Záloga.

A' Hitnek és a' Kegyességnek szép példája ez minden rendbéli személyeknek, és kivált a' Fejedelmeknek, és e' Világi Nagyoknak.

2. A' mi Uzzának halálát illeti: Nem kell azt hinni, hogy Ő ki-nyújtván az Ő kezét a' Ládára, mellyet a' le-eséstől félt vala, azt gonosz szándékból tselekedte vólna; Ugy látszik inkább, hogy Ő azt akarja vala meg-akadályoztatni, hogy a' Láda le-ne esne és el-ne fordúlna.

Ha azért az ISTEN őtet megőlé: Az, nem annyira az Ő megbűntetésére lőn, mint például, a' végre, hogy félelem támasztatnék Dávidban és az egész Néptatnék Dávidban és az egész Néptben, és vélek meg-esmértetné Ő Felsége azt, hogy nagyot vé-

tet-

tettenek vólna ők, a' Ládát ökrökkel vitetvén szekéren, a' helyett; hogy a' Lévitákkal kellett vólna hordoztatni, a' miképen az ISTENnek Törvénye világosan parantsolta vala.

Útólsó dolog, a' melly meggondolásra való, ez; Hogy az ISTEN meg-áldá Óbed-Édomot, és mindenét valamije vala, az idő alatt míg a' Láda az ő Házánál vala.

Azután, a' mi esett vala Uzzán, Dávid nem bátorkodott vólna talám a' Ládát Jérusálembe vitetni; De az az áldás, a' mellyet az az Óbed-Edom' Házába bé-vitt vala, fel-inditá Dávidot az ő igyekezetének végben-vitelére.

Esmérjük-meg mi ebből azt; Hogy az ISTENnek jelen-létele és az ő jó-kedve minden mi elő-menetelünknek az eredete.

XIV. RÉSZ.

Dávid Követeket és Ajándékokat vészen Tirusnak Királyjától; sok Fiai születnek nékie, és két rendbeli győzedelmet vészen a' Filisteusokon. I. 1-2. II. 3-7. III. 8-16.

TANUSÁGOK.

JÉrusálembe a' Tirusnak Királyjától küldetek Követek és Ajándékok annak jelei, minémű nagy betsületben és tekintetben vala Dávid a' szomszéd Fejedelmeknél; abból ő meg-esmérheté azt, a' miképen ebben a' Részben mondatik, hogy az ISTEN őtet meg-áldotta vólna, és az ő Országa meg-erősíttetett vólna.

2. Meg-kell jegyzeni az aránt, a' mi itten elő-beszéllteti k, hogy Dávid sok Feleségeket vőn; Hogy az ISTENnek tzélja ellen és a' Házasságnak első szeretetése ellen fel-állittatott akkori szokás vala ez, és ennek a' Királynak azok az annyi sokféle Anyáktól született Fijai, nagy bóldogtalanságokat okozának az ő Háza-népében, a' miképen a' Históriának következendő Részei azt meg-mutatják.

Által-láthatjuk ebből mi; Melly igen szükségesek valának a' Jésus Krisztusnak Törvényei, a' ki mind ezeket a' rendetlenségeket meg-jobbitotta, és a' Házasságot leg-első állapotjába viszsza-állitotta, és melly igen egyezők az Igazsággal, és haszsnosak az emberi Társaságnak javára azok.

3. A' mi illeti Dávidnak a' Filisteusokon az Izrael' Népének leg-nagyobb ellenségein vett két Győzedelmeit: Meg-jegyzi a' szent História, hogy ő győze-

delmes lőn az ISTENnek segitsége által, minekutánna ő tőle tanátsot kérdett vólna, és azért Ő Felségének-is tulajdonitá minden Ditsőséget, meg-esmérvén azt, hogy az UR rontotta vólna meg ezeket a' bálványozó Népeket, és azoknak bálványaikat meg-égetvén.

A' mit valaki az URnak igazgatása alatt, és az ő akaratjával egyező módon kezd: Annak mindenkor bóldog ki-menetele vagyon; és a' kegyes Embereknek az ő szerentsés elő-meneteleikben leg-nagyobb őrőmet az szerez, mikor azt úgy szemlélhetik, mint az ISTENnek ő hozzájok való szeretetének jeleit, és az ő Ditsőségének őregbitésére fordithatják.

XV. RÉSZ.

Dávid Király igen nagy készülettel fel-viteti a' Szövetségnek Ládáját Obedédomnak Házából Jérusálembe, és helyhezteti azt a' Sátorban, mellyet annak készitett vala.

TANUSÁGOK.

MEg-kell jegyzeni; 1. Hogy Dávid akarván a' Szövetségnek Ládáját Jérusálembe vitetni: Rendeléſt tőn az aránt, hogy az a' Léviták által hordoztatna, az ISTENnek a' felől Móses által ki-adatott Parantsolatja szerént; és meg-esméré, hogy mivel ez a' Parantsolat meg-nem tartatott vala azelőtt három hónappal, azért verte vólna meg az ISTEN Uzzát halállal.

Meg-mutatja ez, miért hólt vólna meg Uzza, mikor a' Ládát illette vala; és elménkre adja, minémű szorosan kelletik magunkat minden dolgokban tartanunk ahoz, a' mit az ISTEN parantsolt.

2. Dávid, a' Léviták, a' Fejedelmek és az egész Nép igen nagy őrőmőknek jeleit mutaták, mikor a' Láda fel-vitettetne, dicsérvén az ISTENt énekléssekkel, és áldozatokat tévén; Dávid mindenek felett kiváltképen-való módon meg-bizonyitá az ő nagy buzgóságát ez alkalmatossággal.

Ennek a' Királynak rend-kivül-való őrőme, az aránt való bizonyos vóltából származik vala, hogy az ISTENnek jelenvólta, mellynek a' Láda külső zálogja vala, fogna lenni az ő egész bóldogsága már ezután.

Ez, a' Hitnek és a' Kegyességnek ollyan példája, mellyet kell követni minden rendbéli személyeknek, de mindenek felett azoknak, a' kik valamelly

igen

igen nagy tekintetben vagynak e' Világban.

3. Mikál, Dávidnak Felesége, látván hogy ő tántzolna a' Láda előtt: Azért őtet megútálá, azt itélvén, hogy Dávid azzal illetlen és Királyhoz nem méltó dolgot tselekedett vólna.

Meg-mutatá ezzel ez az Aſzſzony, hogy ő-néki kevés buzgósága és kegyessége vólna, és igy ſzokták a' teſti és világi emberek gyakran kárhoztatni és meg-útálni az igen ditséretes és ISTEN előtt igen kedves tselekedeteket.

XVI. RÉSZ.

Dávid, által-vitettetvén a' Ládát Jérusálembe ollyan módon, a' miképen a' fellyebb-való Réſzben meg-iratott, bé-téteti azt a' Sátorba, a' mellyet a' végre fel-vonatott vala.

Lévitákat rendel az Iſteni Szolgálatra és ISTENnek ditséretére; e' végre adja nékiek azokat az Enekeket, a' mellyek itten meg irattatnak.

TANUSÁGOK.

DÁvid Király minekutánna felvitette vólna a' Ládát nagy pompával, ſzent Énekeket énekeltete az ISTENnek tiſztességére, és azzal végezé-el azt az egéſz *Solennitást.*

Ennek a' kegyes Királynak buzgósága gerjeſzſze-fel a' mi buzgóságunkat, és igen méltó és igaz dolog, hogy e' földnek Nagyjai, és közönségesen ſzóllván mindenek valakiknek az ISTEN jó állapotot ád és eſzközöket az ő Ditsőségének elő-mozditására, tiſzteljék és ditsőítsék ő Felségét, a' mennyire tőlők lehet.

A' Léviták által és a' Nép által énekeltetett ſzent Énekek légyenek a' mi Ditséreteinknek-is *materiáji*; De minékünk még több okaink vagynak az URnak Felségének imádására, az ő tsuda dolgainak hirdetésére, és az ő előtte való őrvendezésre, mint ſem valának az Izraélitáknak: Sőt, azok az Intések, a' mellyekkel itten minden Népek ſerkentetnek az ISTENnek ditséretére, és az ő Orſzágának el-jövetelén való őrvendezésre, tulajdonképen tzéloznak az Évangyéliomnak idejére.

A' Kereſztyéneknek tiſztek hát főképen egymáſt erre a' kőtelességre ſerkentgetni, és ezt mondani: *Tiſzteljétek az URat, mert igen jó, és őrökké-való az ő irgalmassága. Áldott légyen az Izraelnek URa ISTENe őröktől fogva mind őrökké. És mondja a' ſokaság, Ámen!*

XVII. RÉSZ.

Dávid Király a' maga szándékát egy Templomnak építése aránt Jérusálem Városában közli Náthán Próféta által; de a' Próféta néki az ISTENtől vett jelentés által, tudtára adja, hogy az ISTEN nem akarná, hogy Dávid építené a' Templomot, hanem fogna Ő Felsége néki egy fijat adni, a' ki ezt a' szándékot véghez fogná vinni.

Dávid, az URnak jótéteményeinek meg-esmérésével tellyes lévén, mellyeket az ő Háza-népe aránt Ő Felsége meg-bizonyitott vala, hálákat ád nagy buzgósággal, és esedezik, hogy az ISTEN tellyesítse-bé a' maga Igéreteit, és áldja-meg az ő Házát és maradékát.

I. 1-15. II. 16-27.

TANUSÁGOK.

DÁvid nem elégedék-meg azzal, hogy a' Ládát fel-vitette vala Jérusálembe, hanem azon kivül akará azt egy Templomban helyheztetni, a' mellyet szándékozik vala épiteni.

Ez, új jele az ő kegyességének, melly azt bizonyitja, hogy ez a' Király abban az ő bóldog és ditsőséges állapotjában, a' mellyben magát lenni tapasztalja vala, jobban szívére vészi vala azt, a' mi Istennek Ditsőségére tartozna, mint sem a' maga tulajdon haszнát illető dolgokat.

Ettől a' Lélektől kell igazgattatni mindeneknek, valakiknek az Isten kiváltképen-való jó állapotot enged, és a' kiknek vagyon módjok valami dolognak tselekedésére az Isten' Ditsőségének öregbitésére.

2. Jóllehet a' Dávid' szándéka jó és ditséretes vólna: Az Isten nem itélé illendőnek, hogy azt ő vinné véghez; mivelhogy a' miképen másutt meg-mondatott, ez a' Király sok Hadakozásokat viselt vala, és azután-is még viselendő vala, és az ő Fijának Salamonnak bóldog és nyúgodalmas Országlása alkalmatosabb lejendő vala ennek a' jó szándéknak végben vitelére. 1Krón. XXI. 8.

Az Isten nem akarja mindenkor, hogy a' magokban jó igyekezetek véghez menjenek abban az időben, a' mellyben az Emberek azt kivánnák, hanem leg-alkalmatosabb és leg-illendőbb állapotokban adja azoknak bóldog ki-menetelét.

Annakokáért mindenkor az Isteni Gondviselésre kell hagynunk a' mi fel-tett szándékainknak elő-menetelét; és azonkőzben el-hinnünk, hogy az Isten a' ki a' jó igyekezetre néz, kedvelli azokat, mikor jó tzéllal

és jó

és jó végre tészszük-fel mi-magunkban.

3. A' mit Náthán igére Dávidnak, hogy lenne néki egy Fija, a' kinek az Isten lenne Atyja, és a' kinek Országa örökké fogna tartani, vitettethetik Salamonra; De ennek az Igéretnek Szent Pál által a' mi URunkra való alkalmaztattatása, Sid. I. 5. meg-mutatja, hogy ennek igazán való bé-tellyesedése csak a' Jésus Krisztusban találtatik, ki Dávidnak maradékából szűletett; de ki az Istennek Fia, és a' kinek Országa meg-marad örökké.

Végezetre, Dávidnak könyörgésében és hálá-adásában, a' mellyel imádá Istent azután hogy Náthán nékie szóllott vólna, tapasztalhatni ennek a' Királynak szívbéli háládatosságát, az ő mélységes alázatosságát, Istennek Igéreteiben tökéletes bizodalmát, és maga aránt, 's maradéki aránt az URnak jókedvének és óltalmazásának tovább-is fenn-tartásának buzgó óhajtását.

Minékünk ebben a' könyörgésben szép példánk vagyon, minémű háládatossággal, hittel, kegyességgel és alázatossággal tartozunk az Istennek meg-kőszönni minden ő kegyelmeit, és azoknak rajtunk tovább is fenn-tartását ő Felségétől kérnünk.

XVIII. RÉSZ.

Elő-számláltatnak ebben a' Részben Dávidnak a' Filisteusokon, Moábitákon, Siriabélieken és Idumeusokon vett sok rendbéli győzedelmei.

A' Hámátbéli Király ő-néki ajándékokat küld, mellyeket Dávid az URnak szentele, mint szinte azoktól a' külömbb-külömbbféle Népektől nyert aranyat és ezüstöt-is.

A' Résznek végén olvashatni azoknak neveiket, a' kik Fő Tisztek valának Dávid' idejében.

TANUSÁGOK.

MUtatják az itten elő-számlált Győzedelmek az Istennek jó-kedvének fenn-tartását Dávid Királyon. Rettenetes lőn ő az ő ellenségeinek; szerettetik és tiszteltetik vala a' szomszéd Királyoktól, az ő ditsősége naponként öregbedik vala; és mind ezek az ő nagy szerentséi, a' miképen a' szent Históriá megjegyzi, onnét származnak vala; *mert az UR mindenütt meg-tartja vala Dávidot, valahová mégyen vala.*

Ez a' Király a' maga részéről meg-esméri vala, hogy ő mind ezeket a' Győzedelmeket az URnak segedelmének tartozna kőszön-

ſzőnni, és azt meg-is bizonyitá, Ő Felségének ſzentelvén az ezűſtőt és aranyat, a' mellyet nyere azoktól a' Népektől, a' kiket meg-győzött vala.

Ekképen áldá-meg az ISTEN Dávidot, míg ő hozzája hűséges vala; De a' Hiſtóriának kővetkezendő réſzei meg-mutatják, hogy ő nem tapaſztalá azon óltalmaztatáſt, mikor az ő bűneivel meg-bántá az ISTENT.

Innét ezt lehet ki-hoznunk; Hogy nékűnk minden mi bóldogságunk fűgg az ISTENnek ſzeretetétől és jó-kedvétől; és azokban való réſzesűlésűnknek eſzköze ez; Ha ő hozzája hiven ragaſzkodunk, és az ő ditsőségére forditjuk, valamelly áldásokat ád minékűnk, akár ideigvalókat, akár pedig lelkeiket.

XIX. RÉSZ.

Hánun az Ammónitáknak Királyjok nagy gyalázattal illeti Dávidnak ő hozzája küldetett Követeit; melly dolog alkalmatosságot ſzolgáltata egy Hadakozásra, a' mellyben meg-veri Dávid a' Siriabélieket és az Ammonitákat két izben.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben azt kell megjegyzeni; Hogy Dávid Király Barátságnak tekintetiből küldé Követeket az Ammonitáknak Királyjához; De az, az ő Fő-embereinek tanátsokra hallgatván, azt hivé, hogy azok a' Követek Kémek vólnának, és azokat igen nagy gyalázattal illetvén, botsátá viſzſza.

Ebből, ezeket lehet meggondolnunk:

1. Hogy a' jámbor és igaz lelkű ſzemélyek igyekeznek kiki aránt meg-tartani a' békeséget és a' barátságot; de a' miket ők a' végre tselekeſznek, nem vétetnek mindenektől jó néven.

2. A' nem derék emberek másoknak indúlatjok felől a' magokéból téſznek itéletet, és azoknak ollyan tzélt és ollyan ſzándékot tulajdonitanak, a' minémű vólna önnön-magokban.

3. A' gyanakodás és a' helytelen világi okoskodás gyakorta gonoſz dolgoknak el-követésére viſzen végezetre; és igen veſzedelmes a' Fejedelmeknek, és minden rendbéli ſzemélyeknek a' roſzſz tanátsokat meghallgatni és azokat követni.

A' mi illeti Dávidnak az Ammoniták ellen való Hadakozását, az, igen méltó és igaz vala; mivelhogy az ő Királyok nagy gyalázatot tett vala azokon a' Követeken, a' kiket Dávid

vid ahoz küldött vala az ő barátságának meg-bizonyitására, sőt, mivel magok az Ammoniták inditottanak vala Hadakozást előszőr Dávid ellen.

A' ki-menetele ennek a' Hadakozásnak, mellyben Dávid meg-veré az Ammonitákat a' Siriabéliekkel együtt, azt mutatja; Hgy az ISTEN jó-kedvel vagyon az igaz szívű személyekhez, és nevezetesen segitségül vagyon a' békességet és igazságot szerető Fejedelmeknek: Ellenben pedig a' tőrvénytelen és kevély emberek végső bóldogtalanságot vonnak magokra, az ő kevélységekkel és embertelenségekkel.

XX. RÉSZ.

Dávid Király az Ammonitáknak Rabba nevű Városát meg-vészi, és őket igen meg-rontja.

Győzödelmet vészen a' Filisteusokon-is három rendbéli jeles Hadakozásokban.

I. 1-3. II. 4-8.

TANUSÁGOK.

AZokon a' Tanúságokon kivül, a' mellyeket már megjegyzettünk Dávidnak az ő ellenségein az URnak segitsége által vett Győzedelmeinek alkalmatosságával, külőnősen illik gondolóra vennünk azt a' módot, a' melly szerént itten, és 2Sám. XII. Részében mondatik, mint bánék Dávid az Ammónitákkal, őket fűrészekkel, vas gereblyékkel és sarlókkal ölettvén-meg, és némellyeket mészkementzébe hányatván.

Fel-tévén, hogy ezek a' szók a' bűntetéseknek ezeket a' nemeit tészik, azt kell hinnünk, hogy Dávid nem követett vólna ezen a' Népen illyen kegyetlen boszszú-álláft, ha arra nem indittatott vólna valamelly kiváltképen-való okok által, a' mellyeket a' szent Hiftória fel-nem tészen. Osztán, ez a' Király nem bánék igy minden Ammónitákkal külőmbbség nélkül, hanem tsak azokkal, a' kik vétkesebbek valának.

Akármint légyen az: Dávidnak ezen ő tselekedete nem fogja pártját a' kegyetlenkedésnek, kivált a' Keresztyének közőtt, a' kiknek ollyan világos parantsolatjaik vagynak a' kegyelmesség felől és a' szelidség felől az Évangyéliomban.

XXI. RÉSZ.

Vétkezvén Dávid az ő Népének meg-számlálásával, az ISTEN Gád Próféta által azt izeni néki, hogy válaszszon, mellyikkel akarna meg-

bűntettetni; Éhséggel-é, Haddal-é, vagy Dőghalállal? A' Király ezt az utólsó oftort válaſztá, és az ő Népe kőzzűl el-veſzének hetven ezerek.

De ő meg-engeſztelé az ISTENt, önnön-magának mélységesen való meg-alázása által, és egy Áldozat által, a' mellyet áldoza ISTENnek parantsolatjából azon a' helyen, a' mellyet néki Gád mondott vala.

I. 1-8. II. 9-13. III. 14-15. IV. 16-30.

TANUSÁGOK.

EBből a' Hiſtóriából azt kell meg-gondolnunk;

Előſzőr: Hogy jóllehet megengedtetett dolog vólna a' Népnek meg-ſzámláltatása: Azzal Dávid még-is vétkezék; mivelhogy azt ſzűkség nélkűl és más módon tselekedé, mint ſem az ISTEN rendelte vala, és kétség kivűl híjába-való ditsőségtől, vagy más ollyan okoktól indittaték arra, a' mellyek nem emlittetnek ebben a' Hiſtóriában, de az ő Hadnagyainál tudva valának; melly meg-tetſzik abból, hogy Joáb azt itélé, hogy az ISTEN meg-fogna bántatni ezzel a' meg-ſzámláltatással.

Nem tsak akkor vétkezik az Ember, a' mikor tilalmas és gonoſz dolgokat tselekeſzik; hanem a' tőrvényes és meg-engedtetett dolgokban-is vétkezhetni, mikor azokat gonoſz tzéllal és más módon tselekeſzſzűk, mint ſem az ISTEN parantsolja, vagy meg-engedi.

2. Az ISTEN, hogy meg-bűntetné Dávidot, ki az ő Népének ſokaságával ditsekedik vala, kiváná annak ſzámát meg-kevesebbiteni, hadakozás által, éhség által, vagy dőg-halál által; és igy ſzokta az ISTEN az Embereket abban bűntetni-meg, a' mivel őtet meg-bántották.

De úgy akará ő Felsége, hogy Dávid maga válaſztana ezek kőzzűl a' három tsapások kőzzűl egyet; hogy annál jobban eſzébe vétetné véle a' maga vétkét, és hogy még világosabban kitetſzene az, hogy ő vonta vólna ezt a' ſiralmas állapotot a' maga Orſzágára.

Akarja vala egyſzersmind őtet meg-is próbálni ez által, és meg-látni, ha a' maga erejében és emberi eſzközőkben vetné-é bizodalmát, vagy pedig egészen az ő Akaratjára hagyná magát. De Dávid meg-bizonyitá az ő engedelmességét, valamint ſzintén az ő ISTENben és az ő Irgalmasságában való bizodalmát, a' dőg-halált válaſztván.

Ugyan-is, ollyan oftor ez, a' melly kiváltképen-való módon ſzár-

ſzármazik az ISTENTŐL, és melly ellen az Emberek kevesebbé óltalmazhatják-meg magokat, és a' melly más réſzről, Dávidra és az ő Háza-népére ſzinte úgy ſzállhat vala, mint az ő Népeire.

3. Dávid, látván a' dög-halálnak puſztitását, és az URnak Angyalát, kinek kezében mezitelen tőr vala: Igen nagy ſzívbéli kesergésnek és mélységes meg-alázódásnak a' jeleit mutatá; mindenek előtt nyilván meg-esmérvén, hogy ő vólna a' ki gonoſzúl tselekedett vólna, és az URnak könyörögvén, hogy az ő boſzſzú-állását ő reá és az házára forditaná inkább, mint az ő Orſzágának Népére.

Meg-téréshez illendő ſzép indúlatok ezek, kivált Királyban, a' mellyek-is mutatják, mellyigen ſzívére vette vólna ő a' maga vétkét, és minémű nagy ſzeretettel viseltetnék a' maga Népe aránt.

Imé, igy kell akárkinek-is meg-esmérni a' maga bűneit; Sőt azokat kőzönségesen meg-is vallani, mikor azok esméretesek, és mikor az ember valamelly gonoſzt és botránkozáſt okozott.

Végezetre, az ISTEN Dávidnak könyörgése és meg-alázódása által kegyelemre hajtatván, eleibe adá ő-nékie, mit kellene tselekedni a' dög-halálnak meg-ſzűntetésére; és Dávid engedelmes lévén az URnak Parantsolatjának, Áldozatot tőn azon a' helyen, a' mellyet az URnak Angyala mutatott vala, és az által meg-ſzűnék a' tsapás.

AZ ISTEN, a' ki az Embereket oſtorozza, meg-tanitja őket azokra az eſzközőkre-is a' mellyek által az ő kedvébe juthassanak, és meg-engeſztelődik hozzájok, mihelyt munkába véſzik azokat az eſzközőket, és mihelyt látja hogy valójában meg-alázzák magokat.

XXII. RÉSZ.

Az a' Hely, a' hol Áldozatot tett vala Dávid a' Dög-halálnak megſzűntetésére, a' melly az ő Orſzágát puſztitja vala, az ISTEN által kimutattatván, hogy ottan épittetne a' Templom: Dávid előre ſzükséges kéſzületeket téſzen, és munkásokat és épületre meg-kivántató dolgokat ſzerez. Parantsolja az ő Fijának Salamonnak, hogy munkálódjon benne, és félje az ISTENt; és inti a' Népnek Fő-embereit, hogy ſegitségül légyenek az ő Fijának ebben az igyekezetben.

I. 1-5. II. 6-19.

TANUSÁGOK.

DÁvid Király az ő kegyességének ſzép jeleit adá az ő uralkodásának vége felé. Nem elégedvén-meg véle, hogy ſzolgála az ISTENnek, Ótet ſegitségűl hivá, és Ő-néki hálát ada életében: Akará hogy halála után Templom épittetne az ő ISTENének Tiſztességére; és valami kintset és épületre való dolgokat egybe-gyűjthetett vala, mind azt ennek a' kegyes jó ſzándéknak végben-vitelére ſzentelé.

De kiváltképen meg-tetſzik Dávidnak buzgósága és kegyessége azokból az Intésekből a' mellyekkel inté az ő Fiját Salamont, azt hagyván néki; Hogy félné az ISTENT, őrizné-meg az ő Tőrvényét, és igazán itélné az ő Népét, és eleibe terjeſztvén néki, hogy az fogna lenni minden ő bóldogságának kútfeje.

Minden Kereſztyének-is, és kiváltképen azok, a' kik mások felett való Méltóságra fel-emeltettek, vagy a' kiknek vagynak gazdagságaik, hasonlóképen tartoznak ſzívekre venni az Iſteni Szolgálatnak és a' kegyességnek fel-állitását.

És mindenek felett az Atyák tartoznak a' kegyességet és az URnak Tőrvényének meg-őrizését ajánlani az ő gyermekeiknek, mivelhogy a' téſzi bóldogokká a' Ház-népeket.

Egy kűlőnős Jegyzéſt kell tenni abból, hogy az ISTENnek nem tetſzék, hogy Dávid épitené-meg a' Jérusálemi Templomot, azért, mert ő hadakozó Ember vólt vólna, és ſok vért ontott vólna; és abból, hogy az ISTEN akará, hogy ez a' ſzándék véghez menne inkább az ő Fija által Salamon által. Tudni illik, ebből meg-esmérhetjük azt; Hogy az ISTEN, a' ki Békességnek ISTENE, nem ſzereti a' vér-ontáſt: A' Hadakozások, bátor akármelly Tőrvényesek és ſzűkségesek, mindenkor gonoſz dolgok; és az ő Orſzága inkább a' békességben és tsendeſségben ſzokott elő-menni, terjedni, mint ſem a' zűrzavarban és a' háborúban.

XXIII. RÉSZ.

Dávid őſzve-gyűjti a' Papokat és a' Lévitákat; meg-ſzámláltatja a' Lévitákat, és meg-ſzabja nékiek az ő ſzolgálatbéli tiſzteiket.

TANUSÁGOK.

MEg-ſzámláltatván Dávid a' Lévitákat, valának mind őſzve harmintz nyóltz ezeren, kik

kik közzül húszonnégy ezeren szolgálnak vala a' Templomban; hat ezeren Birák és Igazgatók valának, és négy ezeren Ajtónállók, négy ezeren pedig Éneklők valának.

Eddig az ideig az a' Tisztek vala a' Lévitáknak, hogy hordoznák a' Sátort, a' szent edényeket és eszközöket, mikor el-bontatnék és egy helyből másba által-vitetnék a' Sátor. De ezek az ő Tiszteik meg-szűnvén, mikor a' Templom fogna építtetni; más Tisztek rendeltetének a' Lévitáknak, és leg-többen arra rendeltetének, hogy szolgálnának a' Templomban a' Papok alatt; azonban pedig, nem szolgálnak vala mind egy időben, hanem sorral szolgálnak vala.

Az, a' mit tselekede Dávid ez alkalmatossággal, bizonyságа ennek a' Királynak bőltseségének, és az ő buzgóságának-is, a' mellyel viseltetik vala az ISTENnek kőzönségesen való Tisztelete aránt.

XXIV. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Részben azoknak a' Papoknak elő-számláltatások, a' kik Árontól vészik vala az ő eredetüket az ő két Fijai által, Eleázár és Ithamár által. Ezek valának fel-osztatva húszon-négy rendekre, a' kik-is sorral szolgálnak vala.

Azután a' Lévitáknak-is Házok-népei hasonlóképen húszon-négy rendekre osztatának-fel, hogy mellettek szolgálnának a' Papoknak a' Templombéli Ifteni Tiszteletben.

XXV. RÉSZ.

Ez a' Rész szóll az Éneklőkről, kik szám szerént valának két-száz nyóltzvan nyóltzan; a' kik-is az ISTENt ditsérik vala a' Templomban mind szóval, mind pedig musikáló szerszámokkal. Ezek-is húszon-négy rendekre osztatának-el, mindenikben tizenketten lévén, úgy hogy mindenkor tizenkét Énekesek vóltának a' szolgálatban.

XXVI. RÉSZ.

Látni itten azoknak a' Lévitáknak el-rendeléseket és tiszteket, a' kik Ajtón-állók, vagy a' Templomnak Őrizői valának; Ezek-is rendel szolgálnak vala, mint a' többek, és valának állittatva a' Templomnak négyfelől való Kapuira.

Ezek közzül a' Léviták közzül némellyek valának a' szent Kintsnek Őrizői, mások pedig Gondviselők az ISTENnek dolgában, és a' Királynak dolgában.

TANUSÁGOK
A' XXIV. XXV. és XXVI. Részekből.

A' Kőzönséges Tanúság, mellyet ezekből a' Részekből vehetni, ez; Hogy Dávid az ő

nagy buzgóságából, minekelőtte meg-halna, szép rendet állita-fel a' Vallásnak és az Isteni Szolgálatra tartozó minden dolgokban; a' végre, hogy az illendőképen és az Istennek Akaratjával meg-egyező módon gyakoroltatna.

Egyébaránt, ez a' Király mind ezeket a' dolgokat nem a' maga *authoritas*ából intézé-el ekképen, hanem követé ebben az Istennek Parantsolatját, melly ő-néki Gád és Náthán Próféták által, nem külömben Sámuel által e' felől adatott vala. 2Krón. XXIX. 25. és fellyebb. IX. 22.

XXVII. RÉSZ.

Elő-számláltatnak ebben a' Részben Dávidnak Seregeinek Fejedelmei, és az Izrael' Nemzetségeinek-is Fejedelmei, a' Király' Jószágainak Gondviselői és az ő Tanátsosai.

TANUSÁGOK.

KI-tetszik ebből a' Részből, hogy Dávidnak valának az ő szolgálatjában két-száz nyóltzvan nyóltz ezer Emberek. Azok pedig valának el-osztatva tizenkét Seregekre, melly' Seregek közzül egy egy áll vala húszonnégy ezer Emberekből, mellyek-is szolgálnak vala hónaponként. Illyen módon ez a' szolgálat nem vala terhes; mivelhogy egy hónapig való szolgálat után a' Tisztek és a' köz-vitézek szabadok valának tizenegy hónapokig, és igy gondot viselhetnek vala az ő házi dolgaikra.

Látjuk ebben a' Részben a' tizen-két Nemzetségeknek Fejedelmeinek-is neveiket és tiszteiket, és a' Királyi Háznak Fő Tanátsosait.

Vala a' Király Kintseinek egy Gondviselője a' Városokban, más ismét a' Falukban; vala más Gondviselő a' földeknek mivelésére; más a' szőlő-mivesekre és boros-pintzékre vigyázó; más a' fige-fáknak és olaj-fáknak Gondviselője. Vala ollyan, a' kire a' mezőn és a' völgyekben legelő barmok valának bizattatva; más ismét, a' ki Vigyázó vala a' tevékre és a' szamárokra; más a' júhoknak vala Gondviselője; és végre, vala ollyan-is, a' kinek a' Királynak Fijaira vala gondja.

Illyen módon vigyáz vala Dávid, mint bölts és okos Király és mint az ő Népének Atyja az ő Országának bátorságára és oltalmazására, úgy, mindazáltal, hogy a' kösséget felettébb nem terhelné.

XXVIII.

XXVIII. RÉSZ.

Dávid tudtokra adja a' Népnek Fejedelmeinek, mimódon ô szándékozott vólna Templomot épîteni, de az ISTEN néki meg-mondotta vólna, hogy az ô Fija Salamon fogná azt meg-épîteni.

Inti ôket, mint szintén Salamont-is ebben a' munkában való forgolódásra; és adja Salamonnak a' Templomnak formáját, nagy summa arannyal, ezûstel és épûletre való matériákkal együtt, a' mellyeket ô erre a' végre gyûjtögetett vala.

I. 1-7. II. 8-21.

TANUSÁGOK.

TOvább-is látjuk itten Dávidnak az ô nagy Buzgóságát az ISTENnek Szolgálatja aránt, és az ô nagy szorgalmatosságát az aránt, hogy halála elôtt, mind az Országnak Fejedelmeinek, mind pedig az ô Fijának Salamonnak tenne szûkséges rendeléseket a' Templomnak épîtése felôl; és mimódon ada aranyat, ezûstôt, épûletre való matériákat, és mindent, valamit gyûjtött vala ennek a' kegyes szándéknak végben vitelére.

Mi-is mindnyájan tartozunk azon buzgóságtól viseltetni, és adakozni, ki-ki a' mi állapotunk és tehetségünk szerént az Isteni Szolgálatnak fel-állitására; és, jóllehet annak az Isteni Tiszteletnek természete, a' mellyre minket az Évangyéliom tanit, nem kiván ollyan nagy kôltségeket: Mindazonáltal fordithatjuk a' mi jószáginkat kegyességnek ISTEN elôtt még kedvesebb munkáira, valamelly Felebarátunknak oktatására és épûletére gondot viselvén, a' szûkségben lévôket fel-segéllvén, és munkálódván minden lehetô módon és mindenek felett jó példánkkal a' Jésus Kristus' Országának terjedését.

Jól meg-kell gondolni azt az Intést, a' mellyel Dávid az ô Országának Fejedelmeinek és az ô Fijának Salamonnak azt hagyá; Hogy minden dolgok felett az ISTENnek szolgálnának tôkélletes szívvel, és ôriznékmeg az ô Parantsolatit.

A' mi kôtelességeink kôzôtt a' leg-nagyobb és a' leg-szûkségesebb ez, hogy féljûk az ISTENT, buzgólkodjunk az ô Ditsôsége mellett, és ragaszkodjunk az ô szent Tôrvényéhez; Ettôl függ a' Népeknek bóldogságok, és a' magános személyeknek-is bóldogságok, a' miképen Dávid eleibe adá Salamonnak, ezt mondván néki: *Az UR minden szíveket által-lát, és minden emberi gondolatot jól ért; hogyha Ötet kere-*

keresénded meg-találod; de ha viſzontag Ötet el-hagyándod: Ö-is elhágy tégedet mind örökké.

XXIX. RÉSZ.

Ebben a' Réſzbeu három dolgok vagynak. 1. Dávidnak és a' Fejedelmeknek a' Templomra való adakozásoknak és ajándékaiknak elöſzámlálása.

2. Dávidnak Hálá-adása, mellyel az ISTENt áldá, bé-mutatván Ö Felségének ezeket az ajándékokat.

3. Salamon Királyjá tétetik, és Dávid meg-hal, minekutánna uralkodott vólna negyven eſztendeig.

I. 1-9. II. 10-22. III. 23-30.

TANUSÁGOK.

AZ az Álázatosság és kéſzség, a' mellyel Dávid és a' Népnek Fejedelmei ollyan bőségesen adának és ajándékozának, a' mi ſzükséges vala a' Templomnak épitésére; Inditson minket hasonló jóakaratnak megmutatására minden alkalmatosságokban, valamikor az ISTEN és az Ö Tiſztelete azt kivánja; és valamiképen akkor Dávid bizonyitá-meg leg-elöſzör-is a' maga buzgóságát, és az Ö példáját követék a' Népnek Fejedelmei: Ugy illik, hogy a' Nagy Rendek és a' Gazdagok meg-külömböztessék magokat másoktól, valamikor tselekedhetnek valamit az ISTENért, és minden Ember nyereségének és tartozó kötelességének tartsa ſegiteni azokat, a' kik a' Vallásnak virágzását munkálódni akarják.

De mindenek felett ki-tündöklik a' Dávid' kegyessége abban a' Könyörgésben, a' mellyet monda ez alkalmatossággal. Meg-esméri Ö abban, és Imádja az ISTENnek Nagy Felséges Vóltát, nagy alázatossággal fel-ajánlja Ö Felségének az Ö maga ajándékát, és az Ö Országának Fejedelmeinek ajándékait. Buzgóan esedezik az egéſz Népért, és az Ö Fijáért Salamonért; és-inti az Izraelnek egéſz Gyülekezetét az ISTENnek Ö véle együtt való áldására.

Az az alázasosság és buzgó áhitatosság és kiváltképen-való hathatósság, melly ennek a' gyönyörüséges Könyörgésnek minden ſzavaiban találtatnak, inditson minket erösen ugyan ezekre a' kötelességekre. Vigyük véghez azért azokat örömmel és ſzent buzgósággal: Imádjuk és hirdessük az URnak Felséges Vóltát és nagy Hatalmát. Esmérjük-meg mélységes alázatossággal, hogy mi tsak ſzegény erötelen és halandó teremtések vagyunk Ö elötte; Mind az,

az, valamink vagyon nékünk, ő tőle származott ; és valamit mi ő-néki adhatunk, és valamit az ő Ditsőségére tselekedhetünk, tsak éppen az ő-maga tulajdon ajándékait adjuk ő-nékie. Kérjük Ő Felségét, hogy támaszszon és tartson-fel mindenkor bennünk jó indúlatokat és ő-maga fordítsa a' mi szíveinket és gondolatinkat ő-magához. Serkentgessük végre a' mi Felebarátinkat, hogy áldják ők-is mi-vélünk az ISTENT, és gerjesszük egymást szüntelen az ő Szent Nevének ditsőítésére, mind a' mi könyörgéseink és hálá-adásunk által, mind pedig engedelmességünk és az ő Tiszteletéhez való ragaszkodásunk által.

Utóljára: Látjuk itten, hogy Salamon Királyjá tételték Dávidnak még életében, a' melly dologban-is ez az ő Atyja örömmel láthatja vala az ő halála előtt az aránt való ISTEN' Igéretének bé-tellyesedését, hogy adna néki egy Fijat, a' kinek Országlása ditsőséges fogna lenni.

Ekképen végezé-el Dávid az ő életét, a' mellynek Históriája igen hosszan elő-adatik a' Szent Irók által; és a' mellyben találunk sok meg-jegyzésre méltó állapotokat, és mind *virtus*oknak, mind bűnöknek külömbb-külömbbféle példáit, a' mellyekből Tanúságokat vehetünk a' mi oktattatásunkra és megszenteltetésünkre.

KRÓNIKA
MÁSODIK KÖNYVE.

Vagyon ebben a' Könyvben azoknak a' Királyoknak Históriájok, a' kik ur alkodtanak Jérusálemben Dávidnak Fijától Salamontól fogva a' Babilóniai Fogságnak idejéig.

Találni ebben a' Könyvben sok olyan Históriákat-is, a' mellyek megvagynak irattatva a' Királyok' Könyveiben-is; de ezzel a' külömbbséggel, hogy ez a' Krónika Könyv tulajdonképen tsak éppen a' Júda Királyjairól szóll, és az Izraelnek Királyjairól tsak amazoknak alkalmatosságával emlékezik: A' Királyoknak Könyveiben

ben pedig az Izraël' Királyjainak Históriájok szinte úgy bé-foglaltatik, valamint a' Júda Királyjaié.

I. RÉSZ.

Salamon Király, kezéhez vévén az Országot, Gibeonba méne, hogy ott egy nevezetes Áldozatot tenne. Az ISTEN ő-néki meg-jelenék, és azt igéré, hogy adni fogna néki, valamit kérne, és ez a' Király Bőltseséget kérvén inkább mint Gazdagságot, az ISTEN ő-néki mindeneket meg-ada.

Láthatni a' Réfznek végén a' Salamonnak nagy hatalmának és gazdagságainak fummásan való le irását. I. 1-6. II. 7-12. III. 13-17.

TANUSÁGOK.

SAlamon mindjárt az ő Országlásának kezdetében jeleit mutatá az ő kegyességhez való ragaszkodásának és buzgóságának, Gibeonba menvén, a' hol akkor vala a' Sátor, hogy ottan az ISTENT imádná, ő-néki hálákat adna, és esedezne az ő áldásáért.

De mindenek felett nyilván ki-jelenté az ő kegyességét, mikor az ISTEN meg-engedvén néki, hogy kérne, valamit akarna, kére Ő Felségétől, a' maga Népének igazgatására szükséges értelmet és bőltseséget. Melly dolog-is annyira tetszék az ISTENNEK, hogy ada Salamonnak ollyan rend-kivül-való bőltseséget, a' melly őtet minden más Királyoknál fellyebb magaszta-lá, és azzal egyűtt nagy gazdagságot, hatalmat és tisztességet-is, a' mellyeket nem kért vala.

Ez a' Hiftória azt mutatja a' Királyoknak és a' Fejedelmeknek, hogy abban a' méltóságos állapotban, a' mellyre mások felett fel-emeltetve vagynak, semmi nem szükségesebb nékiek, mint az okosság és az igazság; ennek a' kegyelemnek meg-nyerésére pedig eszközz az ISTENTŐL való kérés, sőt ugyan ez vonja az ő jó-kedvét az ő személyekre és birodalmokra, és ez tészi azokat szerentsésekké.

Mindnyájan tanúljuk-meg inét, nagyobbra betsűlni a' valóságos bőltseséget és az ISTEN' Lelkének világosságát e' földi jóknál. Az ISTEN, a' ki Salomonnak kőnyörgését meg-hallgatá, soha meg-nem tagadja a' valóságos jókat azoktól, a' kik azokat kivánják meg-nyerni, és kérik ő tőle, és ezen kivül ád gyakorta nékiek világi bóldogságot-is, a' mellyet nem kérnek.

II. RÉSZ.

II. RÉSZ.

Salamon Követeket küld Húrámhoz Tirusnak Királyjához, és kér attól Mester-embereket és épületre való fákat a' Jérusálemi Templomnak építésére. Húrám jó kivánsággal idvezli Salamont az ő Királyá létéléért, és meg-adja néki a' mit kért vala tőle.

I. 1-10. II. 11-18.

TANUSÁGOK

SAlamon a' minémű kéfzűlettel fzándékozik vala Templomot épiteni, és a' minémű egyezéft tőn az aránt Tirusnak Királyjával, minket annak meggondolására kőtelez; Hogy az ollyan Fejedelmekhez, a' kik az ISTENT esmérhetik, femmi nem illendőbb mint az ő kőzőnséges Tifzteletének és az igaz Vallásnak fel-állitásában munkálódni, és ez a' leg-jobb dolog, a' mellyre élhetnek az ő Hatalmokkal és Gazdagságokkal.

Húrámnak feleletéből, mellyet Levél által Salamonnak küldde, két dolgokat lehet megjegyzeni.

Egyiket ezt; Hogy a' Tirusnak Királyja esméri vala az igaz ISTENT valamennyire. Meg-tetfzik az abból, hogy áldá az URat, a' ki a' mennyet és a' főlded teremtette, azért hogy Salamon Dávidnak az ő Atyjának utánna Királyjá lett vólna.

Másikat ezt; Hogy Húrám fzolgáltata Salamonnak épületre való fákat és munkásokat, a' kiket tőle kért vala.

Igy fzokta az ISTEN rend fzerént meg-áldani azokat az igyekezeteket, a' mellyeknek tzéljok az ISTEN' Ditsőségének elő-mozditása, és ád azoknak fzerentsés elő-menetelt.

III. és IV. RÉSZEK.

Meg-iratik a' III-dik Réfzben minémű vala a' Templom, a' mellyet épittete Salamon, annak mértékei, a' Leg-fzentségesebb Hely, a' Kérubimok, a' Kárpitok, és a' Templom előtt való Oflopok.

A' IV-dik Réfzben pedig a' Réz-Óltár, a' Réz-Tenger, az Üftők, a' Gyertya-tartók, az Afztalok, a' Papok' Pitvara, és más mivek, a' mellyek a' Templomhoz kéfzittettenek vala, mind Salamon által, mind pedig Húrám által.

TANUSÁGOK.

JEgyezzük-meg ezekből a' két Réfzekből; Hogy Salamon Király épittetvén a' Templomot, intézé azt nevezetesebb réfzeire nézve a' régi Sátornak formája fzerént, a' melly kéfzittetett vala régenten a' Puſztában Mósesnek idejében; és ahoz alkal-

maztatja vala magát, a' mi parantsoltatott vala akkor az UR által. Hanem, ſok gazdag ékeſségeket ada ahoz, és ſemmit nem kiméllé, tsak hogy mennél pompásabbá tehetné azt.

Jóllehet az, a' mit Salamon tselekedék, kedves vala ISTEN előtt, mivelhogy tselekeſzi vala azt az ISTENnek Tiſzteletéhez való buzgóságból: Megkell mindazáltal gondolnunk, hogy nem ezt a' kűlső pompát kivánja vala leg-inkáb az ISTEN akkor, és ſokkal inkább nem azt kivánja a' Kereſztyénektől.

Valamit Ő Felsége parantsolt a' Vallásnak kűlső formája aránt, tsak ez; Hogy a' mit az aránt ő rendelt, azt meg-tartsuk, és mindenek ſzép renddel és ékesen légyenek.

Egyébaránt, az Evangyéliomi Iſteni Tiſztelet belső és lelki; és ha a' Kereſztyének nem kőltik-is az ő gazdagságaikat a' mellyekkel birnak a' kűlső pompára és tzérémóniára: Tartoznak valóban ſzent és jó munkákra kőlteni, a' mellyet az ISTEN nékiek világosan meg-is parantsolt.

V. RÉSZ.

Salamon a' Templomnak épitését,

a' mellyhez uralkodásának negyedik eſztendejében kezdett vala, el-végezvén hét eſztendők múlva, bé-viteti abba a' Ládát és a' ſzent Edényeket, a' mellyek valának Jérusálemben a' Sátorban; Áldozatokat áldoztat, és az ISTEN a' maga jelen-voltát meg-bizonyitja a' Templomot bétőltő Kőd által.

TANUSÁGOK.

LEg-ditsőségesebb jegye és záloga lévén a' Szővetségnek Ládája az ISTENnek az ő Népe közőtt való Jelen-voltának: Illendő vala, hogy az helyhez-tettetne a' Templomban, a' mellyet Salamon épittetett vala. Annakokáért bé-viteté azt oda minden ſzent edényekkel egyűtt, a' mellyek addig valának a' Sátorban, a' mellyet az ő Atyja Dávid fel-vonatott vala; és akará, hogy ez a' bé-vitetés lenne nagy Tzérémóniával és ſzent módon, áldozatokat tévén és ditsérvén az ISTENT énekléſekkel és musika ſzerſzámoknak zengésével.

Mind ezek, a' mellyeket tselekedék Salamon ez alkalmatossággal, bizonyságai az ő buzgóságának és kegyeſségének, és nékűnk azt mutatják; Hogy ſemmi ne lehessen, a' mi minket hathatósabban meg-illessen és a' mi

a' mi bennünk nagyobb örömet szerezzen, mint az ollyan dolog, a' melly az ISTENnek Dicsőségére tzéloz, és az ő szeretetének, és óltalmazásának munkáit szállitja reánk.

Látjuk ebből a' Históriából, hogy a' mit az Ember illyen tzéllal tselekeszik, mindenkor kedves az ő Felsége előtt; mivelhogy minekutánna a' Láda a' leg-szentségesebb Helybe bé-tétetett vólna, az ISTEN meg-bizonyitá a' maga jelen-vóltát a' köd által, melly a' Templomot bé-töltè, és az Izraélitákat bizonyosokká tévé a' felől, hogy az ÚR ott fogna már ezután lakozni.

VI. RÉSZ.

Salamon Király a' Jérusélemi Templomot fel-szenteli egy Könyörgéssel, a' mellyben áldá az ISTENt, először, azért, hogy szerentsésen véghez-vihette vólna az ő Templom épitése aránt való szándékát; Annakutánna esedezik, hogy hallgassa-meg az ISTEN azokat a' Könyörgéseket, a' mellyekkel akármelly rendbéli Személyek könyörögni fognának ő Felségének azon a' Helyen, és mutassa-meg mindenkor az ő jelen-vóltát és jó-kedvét ottan bizonyos jelek által.

I. 1-11. II. 12-42.

TANUSÁGOK.

AZ első dolog, a' mellyet tapasztalunk abban a' Könyörgésben, a' mellyet monda Salamon a' Templomnak fel-szentelésekor, az ő szivbéli nagy Háládatossága mellyel az ISTENT áldja vala azért, hogy bé-tellyesitette vólna a' maga Igéreteit a' mellyeket az ő Atyjának Dávidnak tett vala ő Felsége.

Jeles gondolatokat találunk tovább a' Vallás és a' kegyesség felől ebben a' Könyörgésben; nyilván ki-tetszik, hogy ez a' Király tudja vala, hogy az ISTEN mindenütt vagyon, és az ő Felséges vólta bé-tölti az egeket és a' földet, és annakokáért nem gondolkodik vala ő úgy, mintha az ISTENT bé-foghatná az a' Ház, a' mellyet ő akkor ő-néki szentel vala, sőt tovább még itten azt-is látjuk, hogy noha Salamon igen nagy költséggel épittette vólna ezt a' Templomot, és abban az Isteni Tiszteletet nagy pompával gyakoroltatna nem gondolja vala mindazáltal ő azt, mintha ez a' pompa tsak magában kedves vólna az ISTENnek, szinte úgy mint a' puszta külső Isteni szolgálatis: Hanem úgy nézi vala a' Templomot, mint ollyan helyet, a'

melly főképen az imádkozásra vala szenteltetve, és a' hol az Izraéliták bé-fognák már az ő esedezéseiket ISTEN eleibe mutatni, az ő kűlömbb-kűlömbbféle szűkségeikben, és kivált azokban a' közönséges nyomorúságokban, a' mellyeket fogna az ISTEN ő reájok botsátani az ő bűneiknek bűntetésére.

Ez, minket arra tanit, hogy az ISTEN' Nevének segitségűl való hivása leg-szűkségesebb része az ő Tiszteletének, és a' Könyörgést kell elő-vennünk mind a' közönséges nyomorúságokban, mind pedig minden más szűksegeinkben.

Végezetre, a' mit Salamon monda ez nevezetes alkalmatossággal, az minket arra tanit, hogy az ISTEN meg-hallgatja az égből azokat, a' kik az ő szűkségeikben ő hozzá folyamodnak; tsak tselekedjék azt az ő bűneiknek alázatos és igaz lélekkel való meg-vallásával, és valóságos meg-jobbúlásnak indúlatival.

VII. RÉSZ.

El-végézvén Salamon az ő Könyörgését, az ISTEN a' maga jelen-vóltának új jeleit adá az égből az Áldozatra le-eső tűz által, és a' Templomot bé-töltő kőd által.

A' Templomnak fel-szentelésének Innepe után meg-inneplik a' Sátoroknak Innepét-is.

Annakutánna, ismét meg-jelenik az UR Salamonnak, igérvén, hogy lakozni fogna a' Templomban, és meg-erősítené az ő Országát, ha ő és az ő népe engedelmeskednének ő-nékie; és ellenben el-pusztittatással fenyegetvén az Izraélitákat a' Templommal együtt, ha az ő tiszteletétől el-szakadnának.

I. 1-11. II. 12-22.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Részнek az első Szakaszából azt kell meg-tartanunk; Hogy jóllehet már ma többé nintsen ollyan Hely a' hol az ISTEN úgy lakozzon, a' miképen lakozik vala régenten Jerusálemnek Templomában, és a' hol tapasztalható és tsuda jelei láttatnának az ő jelen-vóltának, a' miképen láttatnak vala régenten ennek a' Templomnak fel-szenteltetésekor: El-kell mindazonáltal hinnünk, hogy Ő Felsége jelen vagyon mindenűtt, valahol tiszta szívből segitségűl hivatik, és az ollyan Könyörgések, a' mellyek ő-nékie; mellyről nékünk bizonyságot tészen a' Jésus Kristus, ezt mondván: *Valahol ketten*

ten avagy hárman egybe-gyűlnek az én Nevemben, ott vagyok közöttök. Mát. XVIII. 20.

A' Réfznek második Szakaſzában láthatni, hogy az ISTEN másod' izben meg-jelenék Salamonnak, meg-újítá néki a' maga Igéretét, a' mellyet tett vala az aránt, hogy meg-fogná óltalmazni mind Jérusálemnek Városát és Templomát, mind pedig az ő Háza-népét és az ő Népeit, ha ő és az ő Orſzágának népei Ő hozzája hívek lennének; De meg-is-fenyegeté azzal, hogy őket el-fogná-vetni, és azt a' Helyet-is a' melly ő-nékie ſzentelteték, ha engedetlenségbe és bálványozásba fognának esni.

Mind ezeknek a' tzéljok az vala, hogy meg-erősittetnék Salamon az ő akkori jó indúlatiban; és igy ſzokta az ISTEN legalkalmatosabb eſzközök által kötelezni a' maga félelmére az embereket. Él a' végre kiváltképen Igéretekkel és fenyegetésekkel, és azokat minden bizonnyal véghez-is viſzi; megáldván azokat, a' kik az ő Parantsolatit meg-őrzék, és elvetvén azokat, a' kik ő-nékie ellene járnak.

Meg-tapaſztalák ezt a' 'Sidók, mikor az ISTEN őket adá az ő ellenségeiknek kezekbe, és a' Jérusálemi Templom, a' mellyet Salamon ollyan nagy fényesen épitett vala és illyen nevezetes és kegyes módon fel-ſzentelt vala, meg-véteték és megégetteték a' Káldeusok által, mintegy négy ſzáz eſztendők múlva.

VIII. RÉSZ.

Salamon Király Városokat és Erősségeket épít; ſok Népeket adó-fizetőkké téſzen; Fejedelmeket rendel az ő népei közzűl; az ő Feleségét a' Királynét bé-ſzállitja a' néki épittetett Házba; az ISTENnek nevezetes Áldozatokat áldozik; parantsolja meg-tartatni azt a' rendet, a' mellyet az ő Atyja Dávid fel-állitott vala az Iſteni Szolgálatban; és Hajókkal el-küld Ofirba aranyért.

TANUSÁGOK.

MInekutánna a' Templomot Salamon fel-ſzentelte vólna: gondot visele az ő Orſzágának és az ő Népeinek javára és bátorságban való lakozásokra.

Gondja vala annak felette arra is, hogy a' közönséges Isteni Tiſztelet minden napon rend ſzerént és illendő módon gyakoroltatna, a' miképen az ISTEN azt meg-parantsolta vala.

Igy kell az ISTENnek esmé-

reté-

retével meg-tiſzteltetett Királyoknak munkálódni a' magok Népeinek bóldog állapatjokat, és mindenek felett virágoztatniok a' Valláſt. Az ISTEN megáldja az ollyan Fejedelmeket, a' kik ekképen tselekeſznek; ſzerentsés elő-menetelt ada ő Felsége a' Salamon jó ſzándékainak; sőt meg-is erősíté és ki-terjeſzté az ő uralkodását, alája vetvén néki a' ſzomſzéd Népeket, és meg-őregbitvén az ő jővedelmeit és gazdagságait.

IX. RÉSZ.

Látni itten, 1. A' Sébának Királyné-Aſzſzonyának Jérusálembe való jővetelét.

2. A' Salamon' gazdagságának és kintseinek le-irását.

3. Az ő halálát.

I. 1-12. II. 13-28. III. 29-31.

TANUSÁGOK.

NAgy útazása a' Sébának Királynéjának, a' ki Jérusálembe el-jőve Salamonnak nagy ditsőségének és bőltseségének híre által indittatván, azt mutatja, hogy ennek a' Királynak az ő híre-neve, betsűlete igen nagy vala; és még ez az út-is ſzolgál vala annak őregbitésére, mellyben-is meg-ésmérheti vala Salamon az ISTENnek ő-néki tett Igéreteinek bé-tellyesedését és igazságát.

Jegyezzük meg-tovább, hogy ez a' Királyné-Aſzſzony áldá az ISTENT azért, hogy Salamont a' Királyi-ſzékbe űltette vólna; és meg-ésméré, hogy az ISTEN az ő ſzeretetéből adta vólna ezt a' Királyt az Izrael' Népének.

És igy hát, a' Sébának Királyné-Aſzſzonyának el-jővetele ſzolgálhat vala arra, hogy ő benne és az ő Népében az ISTENnek valamelly ésmérete ſzerezztetne.

De a' fő Tanuság, a' mellyet a' Kereſztyének tartoznak venni ebből a' Hiſtóriából az, a' mellyet a' mi URunk az Evangyéliomban fel-tészen, mikor ſzólván azokról a' kik hallották vala az Evangyéliomnak prédikaltatását, és látták vala az ő tsudatételeit, azt mondja: *A' Délnek Királyné-Aſzſzonya fel-kél az Ítélet' napján e' Nemzetséggel egyben, és kárhoztatja ezt, hogy ő a' földnek határiról el-jőtt, hogy halland a' Salamonnak bőltseségét; és imé nagyobb vagyon ez helyen Salamonnál.* Szent Mát. XII. 42.

Ki-tetſzik, utóljára, ebből a' Réſzből, hogy az ISTEN az ő igérete ſzerént ada Salamon Királynak azzal a' bőltseséggel együtt,

együtt, a' mellyet ő benne tsudálhatni vala, őtet mind a' több szomszéd Királyoktól meg-kűlömböztető gazdagságot, és hatalmat.

Ennek őtet arra kell vala kötelezni, hogy érette való hálátosságát meg-bizonyitaná egész életében; de ő viszsza-éle ezekkel a' nagy jókkal egynéhány esztendők múlva, ezek a' gazdagságok őtet és az ő népeit meg-vesztegeték, és az vonná osztán ő reá, és azokra az itéleteket, a' mellyekkel az Isten őket meg-fenyegette vala.

A' bővölködés és a' békesség rend szerént ártalmasak szoktak lenni az Embereknek, és a' hálátlanság a' mellyben esnek az Isten aránt, kénszeriti Ő Felségét arra hogy azoktól megfoszsza őket és meg-bűntesse.

X. RÉSZ.

Meg-halván Salamon, az ő Fija Róboám kezde helyében uralkodni; de az Izraelnek Tiz Nemzetségei tőle el-szakadnak, és magoknak Jéroboámot tésznek Királyjá.

TANUSÁGOK.

Ebből a' Részből azt látjuk, hogy az Izraelnek Tizenkét Nemzetségei közzül, a' mellyeken Salamon és az ő Atyja Dávid uralkodtanak vala, Tizen el-szakadának Róboámtól Salamonnak Fijától, úgy hogy Két Nemzetségnél több nem marada a' Dávid' Házának engedelmessége alatt, és a' többi Tiz magoknak Királyt tevének, tudni-illik Jéroboámot, és kűlön-való Országot állitának-fel.

Meg-jegyzésre méltó állapot ez, és abból a' mi ebben a' Részben beszélltetik, által láthatni, hogy ez, annak a' rosz tanátsnak a' gyűmöltse vala a' mellyet Róboámnak az ő ifjú Tanátsosai adának, arra ösztönözvén őtet, hogy keményen tartaná a' Népet a' melly valamelly meg-könnyebbittetést kiván vala ő tőle.

Ki-hozhatni ebből azt, hogy az erőszakos és oktalan tanátsok, a' minémüek az ollyan személyeké, a' kik nem nagy idejűek és keveset próbált emberek, veszedelmesek azoknak a' kik azokat követik, és az ő Birodalmaikat nagy veszedelemre tehetik-ki.

De mindenek felett azt kell meg gondolni, hogy ez a' Tiz Nemzetségnek pártütése, a' Salamon bálványozásának és bűneinek bűntetése vala, a' mellyek fenn valának, még az ő Fija alatt Róboám alatt.

A' ſzent Hiſtória meg-jegyzi 1Kir. XI. 31. *Hogy az URtól lőn ennek oka, hogy meg-erősítené az ő beſzédét, a' mellyet ſzóllott vala a' Silóbéli Ábija által*, ki meg-jövendőlte vala, hogy a' Tiz Nemzetségek el-fognának ſzakaſztatni az Izraeľ Orſzágától, és azokon Jéroboám fogna uralkodni.

Ez a' Jövendőlés nem késék bé-tellyesedni; az ISTEN megbűnteté illyen módon a' Dávid Házának és az egéſz Népnek bűneit; és ugyan ezen bűnökben való meg-maradás okozá oſztán végső romlását mind a' Júda Orſzágának, mind pedig az Izraelének.

XI. RÉSZ.

Róboám, hadakozni akarván a' tőle el-ſzakadott tiz Nemzetségek ellen, le-téſzen arról a' ſzándékáról, midőn hallaná az ISTENnek az aránt való tilalmát egy Prófétától.

Gondot visel a' maga Orſzágának meg-erősíttetése felől, és ſok Városokat épittet.

A' Papok és a' Léviták kik valának a' tiz Nemzetségeknek Orſzágában, Róboám Királyhoz véſzik magokat Jérusálembe ſok más ſzemélyekkel együtt, a' Jéroboám által behozatott bálványozás miatt.

Róboám ſok Feleségeket véſzen magának, és nagy ſzámú fijai ſzűlettetnek.

I. 1-4. II. 5-12. III. 13-17. IV. 18-23.

TANUSÁGOK.

NEm akará az ISTEN hogy Róboám hadakozna az el-pártolt Tiz Nemzetségek ellen, mind azért, mivel az URnak akaratja vala, hogy ezek a' Nemzetségek el-ſzakadnának a' Júda' Orſzágától, és kűlőn Orſzág lenne belőlők, mind pedig azért, mivel a' Tiz Nemzetségbéli Izraéliták Atyjokfiai valának a' Júdabélieknek.

A' honnan ezt hozhatjuk-ki; Hogy mikor az ISTENnek tetſzik bennűnket meg-oſtorozni, meg-engedvén valamelly állapotot rajtunk esni: Tartozunk azon meg-nyúgodni, és el-kell távoztatnunk az azok ellen való hadakozáſt, a' kikkel a' termétsetnek és kivált a' Vallásnak kőtele által egyek vagyunk, a' mellyis még nagyobb bűn lenne a' Reſztyénekben, mint ſem vólt vólna a' 'Sidókban.

Ez után, ez érdemli ebben a' Réſzben a' mi figyelmetességűnket; Hogy Jéroboám ki-űzé a' maga Orſzágából a' Papokat és a' Lévitákat, azért hogy nem akarának meg-egyezni a' Bálványozásban, a' mellyet ő felállitott vala; melly tselekedetével újjabb bizonyságot tőn a' maga iſtentelensége felől, és Is-

ISTENhez való nagy háládatlansága felől, ki őtet a' Királyságra fel-emelte vala.

Az URnak Szolgai, a' magok részéről, jeles példát mutatának akkor a' buzgóságban és az állhatatosságban, mivelhogy jobban szereték el-hagyni az ő házaikat és jószágaikat, mint sem ollyan földön meg-maradni, a' hol a' Bálványozás közönségesen gyakoroltatik vala; melly dologban őket követék igen sok számú Izraéliták, a' kik vélek együtt menének Jérusálembe.

Mindenkor el-kell távozni az ollyan Helyekről, a' hol nem szolgálhatja az Ember tisztán és szabadsággal az ISTENT; és nagyobb nyereségnek kell tartani azt, ha őtet szolgálhatjuk, minden ez életnek bóldogságainál.

De mindenek felett a' Vallásnak Szolgai tartoznak elsők lenni ennek a' kötelességnek elkövetésében, és minden alkalmatossággal buzgóságot és erős ragaszkodást mutatni az ISTENnek ditsőségéhez és az ő szolgálatjához.

Ennek felette, ez a' Papoknak és Lévitáknak és Izraélitaknak el-menetelek, kik ekképen elhagyák az ő lakóhelyeiket, szolgála a' Róboám Országának megerősitésére; és őtet indithatja vala az igaz Vallásnak továbbis fenn-tartására; De ez a' háládatlan Király el-hagyá az ISTENT három esztendő múlva, és bálványozóva lőn.

Sőt még azzal-is meg-mutatá a' maga istentelenségét, hogy annyi sok feleségeket vőn, mellyet az ISTEN az ő Törvényében meg-tiltott vala a' maga Népének Királyjainak. És ezzel-is vonā magára és az ő Országára az ISTENnek iteleteit.

XII. RÉSZ.

Róboám és az ő Országának Népei bálványozásba és sok más bűnökbe esvén, az ISTEN hogy megbüntetné őket, ellenek küldi Sésákot Égyiptomnak Királyját, a' ki Júdának sok Városait meg-vevé.

De meg-alázván magokat Róboám és a' Fejedelmek, a' Sémája Prófétának intésére, az ISTEN nem engedé Sésáknak, hogy őket el-vesztené; és ez a' Király viszsza-méne, minekutánna el vitte vólna a' Templomnak és a' Király Házának kintseit.

Meg-hal Róboám, uralkodván tizenhét esztendeig, és az ő Fija Abija lőn Király ő helyébe.

I. 1-4. II. 5-12. III. 13-16.

TANUSÁGOK.

JÓllehet az ISTEN meg-ostorozta vólna Róboámot a' tiz Nemzetségeknek el-pártolásával, még-

még-is ez a' Király el-hagyá az Istent, mihelyt látá, hogy meg-erősödött vólna az ő Országában. Bé-vivé abba a' bálványozáſt és mindenféle útálatosságokat, és ki-tevé azzal magát az Istennek haragjára.

Mikor az emberek nem jobbúlnak az Istennek ſem tsapásaira, ſem az ő békességes-tűrésére, új bóldogtalanságokat vonnak magokra; a' miképen az meg-esék Róboámon és az ő Népén, a' kik-is háborgattatának Egyiptomnak Királyja által és annak ſzövetséges társai által.

2. Róboám és az ő Országának Fejedelmei látván hogy fenyegettetnének: meg-alázák magokat a' Sémája Prófétának intése ſzerént; Az Isten megkegyelmeze nékiek ennekokáért, és azért mert valának még jó dolgok Júdában, a' miképen mondatik ebben a' Réſzben; és nem engedé Egyiptomnak Királyjának, hogy Jérusálemet el-puſztitaná.

Illendő dolog, hogy azok, a' kik az Istent meg-bántották, meg-alázzák magokat; és mindenek felett a' nagy Rendek, a' kik ſzokták rend ſzerént felgerjeſzteni az Istennek haragját, annak meg-engeſztelésében elsők légyenek. A' bűnősöknek ez a' magok meg-alázása, és az Igazaknak kegyessége el-fordittják az Istennek haragját, és még a' közönséges társaságot-is meg-óltalmazzák.

Azonban, az Isten, hogy meg-büntetné Róboámot, akará, hogy Sésák el-vinne minden drága kintseket, valamelyeket Salamon Király tett vala a' Templomba és a' Király' Palotájába.

Meg-esmérhetik vala ebből Róboám és az ő Népei, hogy ha elő-mennének az Istennek boſzſzúsággal való illetésében, el-fogná őket vetni, és végre a' Bálványozóknak kezekbe fogná adni Jérusálemet és a' Templomot, mellyet abban Salamon épített vala.

Továbbá pedig, az emberi dolgoknak állhatatlanságának igen nagy példáját látni itten; Salamon az ő Fijának Róboámnak felette nagy gazdagságot, és arannyal, ezűſtel tellyes Kintstartó-Házakat hagyott vala: De Róboám nem birá azokat ſok ideig, és ſzeme láttára meg-foſztaték azoktól; valamint meg-foſztatott vala már az ő Birodalmának nagy réſzétől, az előtt őt eſztendővel,

a' Tiz

a' Tiz Nemzetségeknek el-pártolása által.

Végezetre, meg-kell jegyzeni, hogy noha meg-alázá magát Róboám, de még-is nem hányá-ki a' bálványozáſt Orſzágából, hanem az fenn marada az ő Fijának Abijának uralkodása alatt-is.

A' Bűnösöknek meg-téréſt mutató tőredelmességek nem mindenkor állandó, és viſzſzaesnek gyakorta az ő meg-keményedésekbe, mihelyt az ISTEN nékiek pihenéſt ád.

XIII. RÉSZ.

Ez itten a' Róboám' Fijának és a' Júda második Királyjának Abijának Hiſtóriája; Hadakozék ő Jéroboám ellen Izraelnek Királyja ellen; és minekutánna annak és az ő Népeinek ſzemekre hányta vólna, hogy el-ſzakadtanak a' Dávid' Házától, és elhagyták az ISTENnek Tiſzteletét: Meg-győzé azt az URnak ſegitsége által. Abija meg-hala, meg-veretetvén az ISTENtől, és három eſztendőnél tovább nem uralkodván.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben a' mit meg-kell jegyzeni, ez; Hogy Ábija Jéroboám ellen Izraelnek Királyja ellen való Hadakozásában, néki és az Izraélitaknak ſzemekre hányá, hogy az ISTENnek Tiſzteletét el-hagyták vólna és magoknak bálványokat tsináltanak vólna; és még nagy bizodalmát-is mutatá az ISTENben.

Ez a' ſzemre való hányás igen méltó és igaz okokon fundáltatott vala. Azonkőzben pedig maga-is Ábija iſtentelen Király vala, és noha azzal ditsekedne, hogy ő meg-tartotta vólna az ISTENnek tiſztán való Tiſztelétét: De ő-is bálványozó vala, 1Kir. XV. 3.

De a' gonoſzok ſzoktanak ekképen buzgóságot mutatni az ISTENhez és a' Valláshoz, mikor az ſzolgálhat az ő haſznokra, és kárhoztatnak másokat ollyankor, a' mikor ők magok igen nagy vétkekben élnek.

Mindazonáltal, mivelhogy Abija a' Dávid Házából való vala, és mivel valának az ő Orſzágában Iſtenfélő és ő benne bizó emberek, ez a' Király megveré Jéroboámot.

Jegyezzük meg végezetre, hogy az ISTEN, a' ki nem engedte vala, hogy Róboám, Abijának Atyja, hadakozna Jéroboám ellen, annakelőtte egynéhány eſztendővel, mivel akarja vala ő Felsége, hogy a' tiz Nemzetségeknek Orſzága külön

ſzakadva maradna a' Júda Orſzágától, és mivel a' bálványozás még akkor nem vala abban felállittatva, nem akadályoztatá meg Abiját, hogy ugyan azon Király ellen ne hadakozna, és néki igen nevezetes győzedelmet ada, igen nagy ſzámú Izraéliták le-vágattatván.

Az Isten akará ez által Jéroboám Királyt meg-bűntetni, az ő-Népét az Izraelitákat megalázni, és nékiek meg-mutatni azt, hogy a' bálványozás, a' melly ő közttök uralkodna, őtet haragra inditaná, és az igaz Isteni ſzolgálat és az ő ſzövetsége a' Júda Orſzagához vólna kőttetve. Ha azért az Isten ſzerentsés elő-menetelt ada Abijának: tselekedé azt ő Felsége a' maga Nevének ditsőségéért, és a' maga Népének javáért; és, igy ſzokta az Isten meg engedni néhánykor, hogy a' gonoſzoknak ſzándékaik elő-menjenek, mikor azok a' ſzándékok jók önnön-magokban vagy ſzolgálhatnak az ő Ditsőségének öregbülésére.

XIV. RÉSZ.

Abija, Júdának második Királyja meg-halván, az ő Fija Ása uralkodék ő helyette, a' ki Istenfélő Király vala, és a' ki el-rontá a' bálványozáſt, és helyre állitá az Isteni Szolgálatot. Igazgatá ez a' maga Orſzágát nagy bőltseséggel és vitézséggel, és a' Szeretsenek ő ellene hadakozni jövén igen nagy ſzámú ſereggel, az URat hivá ſegitségűl, és azokat meg-veré.

1. 1-8. II. 9-15.

TANUSÁGOK.

EZ a' Réſz nékűnk ſzemeink eleibe terjeſzti Ása Királynak Kegyességét, és azt a' jutalmat a' mellyet az Isten néki azért ada.

Meg-mutatá Ása a' maga Kegyességét, ki veſztvén Orſzágából a' hamis Iſteneknek óltárait és a' Bálványokat, a' melyek bé-hozattattak vala Salamonnak uralkodása alatt, és meg-tartattak vala Róboámnak és Abijának az ő előtte való Királyoknak és ő Atyjainak uralkodások alatt.

Jeles példa ez, a' melly indithatja a' Fejedelmeket az ő birodalmaikban az Istentelenségnek meg-nem ſzenvedésére, és a' Vallásnak és jó erkőltsőknek virágoztatására.

2. Az Isten meg-áldá Ása Királyt, az ő Orſzágát meg-erősité, és néki békességet és nyúgodalmat engede. Az igaz, hogy oſtromoltaték Ása a' Szeretsektől, a' kik rettentő nagy Tábor-

borral ő ellene jöttenek vala: De ő az URat nagy mélységes alázatossággal és nagy bizodalommal segitségül hiván: megfutamtatá a' Szeretseneket.

Az ISTEN igy szokta meg-áldáni és meg-óltalmazni a' jó Fejedelmeket, és kőzőnségesen mind azokat, valakik valójában buzgók az ő Ditsőségéért, és Ötet félik; és ha meg-engedi, hogy nagy veszedelmekbe jussanak, meg-mutatja a' maga Hatalmát ő mellettek az ő megszabadittatásokra.

XV. RÉSZ.

Azariás Próféta inti Ását Júdának harmadik Királyját, hogy a' bálványozásnak el-törlését vigye tőkélletességre; A' Király a' Prófétának intésére meg-illetődvén, meg-újitja az ISTENnel a' Szővetséget, és a' Népet annak meg-tartására meg-eskűdteti. El rontja a' Bálványt-is, a' melyet az ő Anyja Maáka tsináltatott és tiszteit vala, és bé-viteti a' Templomba az ISTENnek szentelt dolgokat. Ezért az ISTEN tovább-is meg-áldja ötet, és hoszszú békességet ád néki.

I. 1-7. II. 8-15. III. 16-19.

TANUSÁGOK.

EZ a' Rész azt adja előnkbe; Hogy Ása Király a' Szeretseneken vett nevezetes Győzedelem által, és Azariás Prófétának serkentgetése által bátorittatván, új buzgósággal reá-adá magát az Isteni Szolgálatnak az ő tisztaságában való visszaállitására.

Azt akará; Hogy az egész Nép újitaná-meg az ISTENnel a' Szővetséget nyilvánságos eskűvés által, melly dolog véghez-is viteték őrőmnek nagy meg-mutatásaival.

Azt parantsolá, hogy a' miképen az ISTENnek Törvénye rendelte vala, meg-ölettetnének mindazok, valakik a' bálványokat imádnák. Még a' maga Anyját-is Maákát meg-fosztá a' Fejedelemségtől azért hogy bálványozó vólna.

Az Ása Kegyességének mind ezek a' bizonyságai az ISTEN előtt ollyan kedvesek valának, hogy ő néki és az ő Népének nagy jó tsendességet és hoszszas békességet engede.

A' Királyoknak és a' Népeknek annak kell lenni fő gondjoknak, hogy az ISTENT a' Valláshoz és az ő Törvényeihez való szivbéli ragaszkodás által magokhoz jó akaróvá tegyék. Igy erősithetik-meg magokat, és ezzel tehetik magokat bóldogokká; a' miképen Azariás Próféta eleikbe adá azt Ása Királynak

és az ő Népének, ezt mondván nékiek: *Az UR vagyon véletek, ha ti-is ő véle léſztek. Ha őtet kereſénditek, meg-találjátok; De ha őtet el-hagyándjátok, ő-is el hágy titeket.*

Meg-kell mindazáltal jegyzeni, hogy az, a' mi mondatik ebben a' Réſzben, hogy *Ásának tiſzta ſzive vala egéſz életében*, azt téſzi, hogy ő mindenkor megtartá az igaz Iſteni Tiſzteletet és nem lőn bálványozóvá; mert egyébarant ez a' Király nagy hibákba esék az ő életének vége felé; a' miképen láthatni a' következő Réſzben.

XVI. RÉSZ.

Ása, Júdának Királyja haddal ostromoltatván Baásától Izraelnek Királyjától, Benhadádot Siriának Királyját hivja magának ſegitségére.

Hanáni Próféta őtet azért megfeddi, és meg-dorgálja érette, hogy nem bizott vólna tsak az egy ISTENben, a' ki őtet meg-ſegitette vala a' Szeretsenekkel való hadakozásában. Ása meg-haragudván ezért a' dorgálásért, a' Prófétát a' tőmlőtzbe vetteté, és ugyan akkor ſokakat kezde meg-is nyomoritani.

Ezek után valamelly idő múlva meg-betegedék, és az Orvosokhoz folyamodék inkább, mint az ISTENhez, meg-hala uralkodásának negyven-egyedik eſztendejében, és az ő Fija Jósafát uralkodék helyében.

I. 1-6. II. 7-9. III. 10. IV. 11-14.

TANUSÁGOK.

FŐképen a' mit meg-kell gondolnunk ebben a' Réſzben, ez; Hogy Ása, ki ſok idő alatt olly nagy kegyességet mutatott vala, el-felejtkezék magáról az ő orſzáglásának utólsó eſztendeiben. Látván hogy ellene feldeiben. indúlt vólna Izraelnek Királyja Baása, a' helyett hogy az ISTENben bizna, a' kinek ſegitségét tapaſztalta vala, mikor a' Szeretsenek ellene hadakoztanak vala, Benhadádnál Siriának Királyjánál keres ſegedelmet; sőt még kiſzteti-is és reá-véſzi azt arra, hogy bontsa-fel a' Baásávai Izraelnek Királyjával való Szövetségét, melly tselekedet a' jó lelkűséggel és az igazsággal ellenkező vala.

Meg-dorgáltatván Hanáni Próféta által, meg-haragſzik az ellen, és tőmlőtzbe vetteti; kezdi meg-nyomoritani a' maga Népeit; végezetre meg-betegedik, és az ő betegségében tsak épen az Orvosokhoz folyamodik, és az URat nem keresi meg; és illyen módon lőn Ásának vége.

Imé, mind ezek egymás után ollyan tselekedetek valának, a' mel-

mellyek roſzſzúl egyeznek meg-azokkal, a' mellyeket annak előtte tselekedett vala, és annak jelei, hogy az ő ſzive el-fordúlt vala az ISTENtől.

Ez az Asán esett változás nékünk azt mutatja, hogy ſemmit nem ér valakinek jól kezdeni, és egy ideig tselekedni a' maga kötelességét, ha abban végig meg-nem marad.

Ez, arra inti a' kegyes ſzemélyeket, hogy magokra vigyázzanak; félvén, hogy valami módon meg-reſtűlésbe esvén, magokat meg-ne foſzſzák az URnak ſzeretetének és óltalmazásának gyűmőltseitől; minthogy az ISTEN a' maga kegyelmeit tsak azoknak adja és azokon tartja-fel, a' kik igaz tiſzta ſzívvel ſzolgálnak ő-néki; a' miképpen Hanáni Próféta előnkbe adja ezekben a' ſzép ſzavaiban: *Az URnak ſzemei forognak mind e' ſzéles földön, hogy Hatalmát meg-mutassa azokhoz, a' kik ő hozzá tellyes ſzívvel vagynak.*

XVII. RÉSZ.

Itten kezdődik Jósafátnak Júda negyedik Királyjának Hiſtóriája. Ez jó Király vala, el-törlé a' Bálványozáſt; és Lévitákat küldé mindenfelé az ő Orſzágában, hogy tanitanák a' Népet az ISTENnek Törvényire.

Az UR őtet meg-áldá az ő kegyességéért, úgy hogy igen igen hatalmassá lenne.

I. 1-9. II. 10-19.

TANUSÁGOK.

MÉltó a' kegyes Jósafát Királynak élete a' derekasan való meg-gondolásra.

Ez a' Király ISTEN előtt kedvessé tevé magát mindjárt uralkodásának kezdetében: Követé azt, a' mi ditséretes vala az ő Atyjának Ásának életében; Sőt együtt-is másutt-is ki-tiſztitá a' magas helyeket, a' hol a' bálványozás még gyakoroltatik vala, és Lévitákat küldé mindenfelé az ő Orſzágában, hogy tanitanák a' Népet az URnak Törvényeire, és az ő félelmére; mellyből az lőn, hogy az ISTEN őtet meg-áldá, és ollyan nagy hatalomra fel-emelé, hogy minden ő ſzomſzédi félnének tőle.

A' Kereſztyén Királyoknak és Magyiſtrátusoknak nem kissebb buzgósággal kell lenniek az ISTEN' Ditsőségének elő-mozditására, és mindenek felett abban munkálódniok, hogy a' Köz-nép tanittassék a' Vallásra jó és hűséges Tanitók által.

És ez ſzállitja oſztán az Igazgatókra, és azok alatt valókra

az ISTENnek óltalmazását, és ez téſzi ôket ſzerentsésekké az ô dolgaikban.

XVIII. RÉSZ.

Jósafát Király Sógorságot ſzerez Áchábbal Izraelnek Királyjával, a' maga Fijával Jórámmal el-vétetvén Feleségûl Áchábnak Leányát.

Annakutánna ôſzve fog Áchábbal a' Siriabéliek ellen való Hadakozásra; de elsôben akará meg-tudni az URnak akaratját, melly néki világosan meg-mondaték Mikeás Próféta által; a' ki-is négy-ſzáz hamis Próféták egyezô értelmek ellen azt mondá, hogy az ISTEN nem fogná meg-áldani ezt az igyekezetet.

Acháb meg-haragudván Mikeásra, azt tömlôtzbe vetteti, és meg-ûtkôzik a' Siriabéliekkel; de abban az ûtkôzetben meg-ôletik, és kevésben marada meg Jósafátnak-is élete.

I. 1-2. II. 3-24. III. 25-34.

TANUSÁGOK.

JÓsafát nagyot véte, hogy a' maga Fijával Jórámmal el-véteté Feleségûl Átáliát Áchábnak Leányát, a' ki iſtentelen és bálványozó Király vala, és hogy azzal egyûtt el-méne a' Siriabéliek ellen való Hadba.

Azok a' nagy gonoſzok, a' mellyeket mivele annakutánna Atália, és ennek a' Hadakozásnak roſzſz ki-menetele, nékünk azt mutatják; Hogy mindenkor veſzedelmes a' gonoſzoknak Társaságában lenni, és nevezetesen, a' kegyes Királyoknak, nem kell ſoha egyesûlniek az iſtentelen vagy bálványozó Fejedelmekkel.

2. Jósafát azonkôzben az ô kegyességét meg-mutatá ebben, hogy minekelôtte el-menne a' Siriabéliekkel való ûtkôzetre, Tanátsot kérdete az URnak egy Prófétájától: De vétkezék abban, hogy minekutánna meghallgatta vólna Mikeáſt, nem kôveté annak Tanátsát, és mégis el-méne a' Hadba.

Minekelôtte valamit kezdenénk; Tanátsot kell az URtól kérdenünk, és meg-visgálnunk: Ha vallyon az, a' mit akarunk tselekedni, meg-egyezô-é az ô Akaratjával? és mikor azt megtudjuk, azt kell kôvetnünk.

Sokak hallják az ISTENnek és az ô Szolgainak ſzavát, és jól tudják az Ô Akaratját, de mikor az ellenkezô azzal a' mit ôk kívánnak és a' mire magokat meg-határozták: Semmit nem gondolnak véle.

3. Acháb Király gyûlôli vala Mikeáſt, azért hogy ez a' Próféta nem mondana néki kedves dolgokat, és mind tsak gonoſzt jôvendôlne néki; sôt még fogságba-is vetteté ôtet, és nagyobb

gyobb bizodalma vala az ő hamis Prófétáiba, a' kik néki győzedelmet igérnek vala, mint sem abba, a' mit néki Mikeás jövendől vala.

Jobb azokat hallgatni, a' kik igaz lélekkel beszélnek nékünk, ha szinte kemény dolgokat mondanak-is, mint sem azokat a' kik minékünk hizelkednek. De mikor az Emberek meg-haragusznak az Igazságért, és akarnak meg-tsalattatni: Az Isten őket az ő vakságokba hagyja. Ez esék Achábon; Az Isten, látván, hogy ő meg-átalkodott, meg-engedé, hogy el-hitettesse a' maga hamis Prófétái által.

De azt nem kell gondolni, mintha az Isten valamelly Hazugságnak Lelkét adott vólna ezekbe a' Prófétákba, vagy mintha ő vólt vólna oka ennek a' Királynak hihetetlenségének és meg-átalkodásának.

Végezetre, a' dolognak kimenetele meg-mutatta a' Mikeás' Jövendölésének igaz vólt. Acháb meg-győzeték és meg-öleték; és a' mi Jósafátot illeti, a' kinek nem vala annyi bátorsága, hogy Achábtól elvonná magát, kevés hijja vala, hogy életét el-nem veszté: De az Isten az ő nagy Jóvólta szerént kedveze néki, meg-tartotta életét.

Illyen szokott lenni rend szerént ki-menetele az Isten' Akaratja ellen fel-tett Igyekezeteknek; és ez a' gyűmöltse a' gonoszokkal való szoros társalkodásoknak, mikor valaki azoknak kedveskedik a' maga kötelességének meg-sértésére.

XIX. RÉSZ.

Jósafát meg-jövén a' Siriabéliek ellen való Hadakozásból, egy Próféta által meg-feddetik azért, hogy öszve-szövetkezett vólna Achábbal, ki istentelen Király vala.

Jósafát annakutánna arra adá magát, hogy a' Kegyességet és az Igazságot virágoztatná a' maga Országában. Birákat rendele minden Városokban, és eleikbe adá azoknak az ő kötelességeket; és azt-is rendeli, hogy ki-ki engedelmes lenne a' Papoknak és a' Lévitáknak a' Vallást illető dolgokban.

I. 1-3. II. 4-11.

TANUSÁGOK.

ITten meg-kell jegyzeni ezeket; 1. Hogy az Isten az ő nagy szeretetéből mellyel viseltetik vala Jósafát Királyhoz, néki szemére vetteté Jéhu Próféta által az ő vétkét, hogy segitséget adott vólna Achábnak a' Siriabéliek ellen.

Ez a' ſzemre való vetés azt mutatja; Hogy lehetetlen' Embernek magát az Iſtentelenekhez adni, úgy hogy az ISTENnek kedvét meg-ne bántsa, és az Ő haragjába ne ejtse magát.

2. Jóllehet ebben vétkezék Jósafát: Az ISTEN meg-botsátá néki ezt az Ő vétkét; mivelhogy talált vólna Ő benne jó dolgokat, és mindenek felett azért, mert ez a' Király munkálódott vala a' Bálványoknak el-tőrlésében az Ő Orſzágában.

Az UR ISTENnek ez a' tselekedete ez aránt a' Király aránt azt mutatja; Hogy Ő Felsége el-tűri azoknak erőtlenségeiket, a' kiknek igaz ſzívek vagyon, és meg-botsát azoknak, a' kik meg-térnek.

3. Jósafát meg-illetődvén Jéhu Prófétának intésére, nagy kegyességnek és buzgóságnak munkáit tselekede. Munkálóda rajta, hogy a' Vallás és az Igazság uralkodna az Ő Orſzágában; Gondja vala Biráknak rendeltetésére, és azoknak igen világosan eleikbe adá az Ő kőtelességeiket, azzal egyező módon, a' mit ISTEN parantsolt vala az Ő Tőrvényében.

A' Kereſztyén Fejedelmeknek még nagyobb buzgóságoknak kell lenni az ISTENnek Tiſztelete aránt, és a' Kőz-igazságnak gyakoroltatása aránt, és a' Birák tartoznak ſzűntelen előttők tartani azt, a' mi mondatik ebben a' Réſzben, az Ő tiſzteket jó lelki-esmérettel, és mint ISTENnek ſzemei előtt gyakorolván, ſzemély válogatás nélkűl, és ajándék vétel nélkűl.

És minthogy Jósafát jó rendet állita-fel nem tsak a' kűlső dolgokban, hanem a' Vallásra tartozókban-is, azt rendelvén; Hogy a' Fő Pap lenne, és tenne itéletet az ISTENT illető dolgokban: Innét meg-tetſzik az; Hogy a' jó rendnek ſzinte úgy kell uralkodni a' belső Egyházi Társaságban, valamint a' Világi kűlső Társaságban.

Az ISTEN rendelt ollyan ſzemélyeket, a' kikre bizta az Ekklésiának vezérlését, valamint állitott-elő a' Népeknek és Orſzágoknak igazgatására hűséges Vigyázókat.

És a' Vallásnak Szolgainak és a' kűlső Előljáróknak az Ő Tiſzteiknek, (a' mellyek kűlőn valának egymáſtól ſzakaſztatva a' 'Sidók kőzőtt;) Sokkal inkább nem kell egybe-zavartatni a' Kereſztyének kőzőtt; minthogy a' Lelki Páſztoroknak ſzolgálatjok

jok egéſzen lelki, és a' Kereſztyén Eklésia nem ſzorittatott egy kűlönös Birodalomhoz, mint a' 'Sidó Eklésia ſzorittatott vala, hanem el-terjedve vagyon az egéſz Világon.

XX. RÉSZ.

Jósafát, az Ammóniták és Moábiták Haddal reája jövén, közönséges Böjtöt hirdettet; meg-alázza magát ISTEN előtt, és könyörög az ISTENnek. Az ISTEN azt igéri egy Próféta által, hogy a' Moábiták meg-fognának verettetni, a' melly-is tsudálatosan meg-esék.

Ez után a' Győzedelem után, Jósafát bé-méne Jérusálembe az ISTENnek hálát adván.

Annakutánna, meg-barátkozék Acháziával Izraelnek Királyjával, hogy hajókat küldenének együtt Tárſisba, de nem lőn ſzándékoknak jó elő-menetele.

I. 1-13. II. 14-25. III. 26-34. IV. 35-37.

TANUSÁGOK.

EBben a' Hiſtóriában, elsőben ezt kell meg-jegyzeni; Hogy Jósafát az Ammóniták által és Moábiták által Haddal oſtromoltatván, folyamodék az ISTENhez kőzönséges Böjtölés által, a' mellyet az ő Népével tartata, és az itten meg-iratott ſzép Könyörgése által, a' mellyben olyan nagy Alázatosságot és ISTENben való nagy Bizodalmat láthatni.

Ugyan-azon Bizodalmát mutatá-ki, mikor az ellenségre menvén, ezt mondá az ő Seregének: *Júda és Jérusálemben lakozók, bizzatok a' ti URatokban ISTENtekben, és légyetek bátorságosak; Hiddjetek a' Próféták' Beſzédinek, és jó ſzerentsések léſztek.*

Jósafátnak ez a' Bizodalma nem vala hijábanvaló: Egy Próféta néki azt igéré az ISTEN' Nevében, hogy ő hartzolás nélkűl és tsuda által győzedelmes fogna lenni. Ugy-is lőn a' dolog. Az ellenségek egymás ellen forditván az ő fegyvereiket, és egymáſt meg-ölvén, midőn a' Papok ditsérik vala az URat; és igy világosan meg-tetſzék, hogy ez a' Győzedelem ISTENtől vólna.

A' miképen pedig Jósafát az ISTENT ſegitségűl hivá a' veſzedelemben: Ugy épűletes módon véghez vivé a' Háládatosságnak kőtelességét-is, nevezetes módon áldván az ISTENT, mikor bé-méne Jérusálembe, ebből a' Hadakozásból viſzſzatérvén.

Innét mi, ezeket a' három Tanúságokat vehetjűk:

1. Hogy a' Könyörgés, a'

Bőjtölés és a' Meg-alázódás ollyan hathatós eſzközök, a' mellyeket leg-haſznosabban lehet elő-venni a' veſzedelmekben és a' ſzükségekben, akár közönségesekben, akár pedig magánosokban.

2. Hogy az ISTEN meg-ſzabaditja azokat, a' kik Őtet ſegitségül hivják, és Ő benne biznak, és hogy Ő nagy tanátsú és tsudálatos tselekedetű.

És, harmadſzor; Hogy mikor az ISTEN minket meg-hallgatott: Tartozunk azért Ő-néki hálákat adni, és azért Őtet buzgóságosan és tiſzta ſzívvel ditsérni és áldani.

Az utólsó dolog, a' mellyet meg-kell jegyzenünk a' Jósafát' életében, ez; Hogy ő újra abba a' vétekbe esék, a' mellyet már tselekedett vala azelőtt. Meg-barátkozék Acháziával Izraelnek Királyjával, a' ki felől az Irás azt mondja: Hogy *ISTEN ellen való nagy dolgot tselekedett vala*; a' miképen őſzve-ſzővetkezett vala annakelőtte Achábbal-is Acháziának Atyjával. De meg-büntetteték érette, valamint már meg-büntettetett vólt; Eliézer Próféta meg-feddé őtet, a' Hajók mellyeket a' Tengeren el-küldött vala Achá-

ziával együtt, el-veſzének, és ez a' ſzándék, mellyet a' nyereségnek reménysége véle tétetett vala, fordúla az ő meg-ſzégyenittetésére és kárára.

Soha nem jó őſzve-ſzővetkezni az Iſtentelenekkel, és a' mennyire lehetséges, el-kell távoztatni, hogy ſemmiben ne közösüljünk azokkal.

XXI. RÉSZ.

Jórám, Júdának Ötödik Királyja Jósafátnak fia, a' maga attyafiait meg-öli, és bálványozó léſzen, a' miképen vala Ácháb. Az ISTEN meg-bünteté őtet az Idumeusoknak és a' Libnabélieknek pártütések által.

Levelet véſzen Jórám Illyés Prófétától; a' ki néki jövendöli vala az ISTENnek itéleteit az ő Orſzágára, Hazanépére és maga ſzemélyére. Egy kevéssel azután a' Filiſteusok és az Arabiabéliek fel prédálják az ő Orſzágát, és el-viſzik az ő gazdagságait, feleségeit és gyermekeit.

Mind ezek után a' bóldogtalanságok után egy hoſzſzas és kinos betegségbe esék, és meg-hala a' nagy fájdalmakban; hagyván maga után az ő fiát Acháziát, a' ki hatodik Királyja vala Júdának.

I. 1-11. II. 12-15. III. 16-20.

TANUSÁGOK.

HOgy ebből a' Réſzből Tanúságokat vehessünk: Jórám Királynak bűneit, és azokért való

való bűntetését kelletik meg-gondolnunk.

Jórám, a' kegyes Jósafát Királynak Fija, vala igen gonosz Fejedelem. Kezdé az ő Országlását az ő Atyjafiainak meg-ölésén; követé az Izrael' Királyjainak bálványozásokat, és a' Jérusálem' Lakóit és a' Júda' Országát azon nagy istentelenségre hajtá.

Látni ebből a' példából; Hogy az Istenfélő Atyáknak lehetnek istentelen Gyermekeik; és, az Isten, hogy meg-bűntesse a' Népeket, nékiek néhánykor kegyetlen és Istennel nem gondoló Fejedelmeket ád.

És minthogy meg-jegyeztetik, hogy Jórám a' bálványozásra el-hajtaték az ő Felesége által Atália által, a' ki Achábnak Leánya vala: Meg-tetszik onnét, hogy az Istent nem félő személyekkel akár Házasság által, akár másképen való szövetkezéseknek veszedelmes gyűmöltsei vagynak; és mindenek felett, az igaz Vallást esmérő Királyoknak nem lehet istentelen vagy bálványozó Familiákkal úgy szövetkezni, hogy az ő Országokat és magok tulajdon Házok-népét végső veszedelemre ki-ne tegyék. Mellyet a' Históriának következendő Részei még világosabban meg-fognak mutatni.

Jóllehet Jórámnak ezek a' gonoszságai fel-ingerlették vala az Istennek haragját: Nem akará még-is ő Felsége el-törleni a' Dávid Király' Háza-népét. De Jórám nem marada bűntetetlen; Az Idumeusok és a' Libnabéliek el-szakadának ő tőle: Méne kezéhez néki Illyés Prófétának egy Irása, a' melly néki meg-jövendöli vala az Istennek Ítéleteit, a' Filisteusok és Arabiabéliek el-pusztiták az ő Birodalmát, el-vivék az ő kintseit, és fogva el-vivék az Feleségeit és Gyermekeit-is.

És minekutánna meg-bűntettetett vólna az ő Országában, az ő Jószágában, és az ő Házanépében: Az ő Személyében-is meg-bűntetteték, egy rend-kivül-való kínos betegségbe esvén, a' melly két esztendeig tarta, és a' melly meg-ölé rettenetes fájdalmakkal őtet, az ő béli ki-menvén, és halála után nem temetteték a' Királyokhoz.

Imé, ez igen tapasztalható módon bizonyitja, hogy kiváltképen-való átok szokott szállani a' kegyetlen, igazságtalan és istentelen Fejedelmekre;

Azok-

Azoknak az ő végek ritkán bóldog, mikor meg-halnak az ő emlékezetek átkozott; és kőzönségesen ſzóllván, a' Gonoſzok már ez életben az Iſteni Boſzſzú-állásnak tzéljaivá léſznek: A' melly dolog-is indithat minket az Iſteni Gondviselésnek imádására, és rettenthet attól, hogy az ISTEN ne boſzſzantsuk.

XXII. RÉSZ.

Ácházia, Jórámnak a' Fija uralkodék ő utánna, vala ő Júdának Hatodik Királyja, és meg-tartá a' Bálványozáſt. Minekutánna uralkodott vólna egy eſztendeig, Jéhu, ki ſzinte akkor keneték-fel Izraelnek Királyjává, ötet meg-ölé Júdának egynéhány Fejedelmeivel együtt.

Mikor ő meg-hala, az ő Anyja Atália ki Achábnak Leánya vala, magához vévé az Orſzágot, és megöleté a' Júda Királyinak magvokból való minden Fiakat, és még a' maga Fijának Acháziának-is Fijait, kőzzűlők egynél tőbb meg-nem menekedék, tudni-illik Joás, a' ki tsak egy eſztendős lévén akkor, el-rejtetett vala a' Templomban, és neveltetett hat eſztendőkig az ő Nénje által, ki Jojada Papnak Felesége vala.

I 1-9. II. 10-12.

TANUSÁGOK.

LEg-elsőben-is mindjárt azt láthatni ebben a' Réſzben, hogy Acházia uralkodék az ő Atyjának Jórámnak utánna, mivelhogy minden ő Bátyjai megőlettettek vala az ellenségnek Serege által.

Az ISTENnek a' Jórám' Háza ellen való ezen haragjának jele, és az ő Felesége jósága Acháziához, a' ki életben meg-tartatott vala, arra indithatta vólna ezt a' Királyt, hogy ne boſzſzantaná az ő gonoſzságaival az URat; és ſzőrnyűködésre méltó dolog, hogy Ácházia minekutánna látta vala az ő Atyjának minden bóldogtalanságait és ſiralmas végét: még-is azon rendetlenségekre vetemedék, a' mellyekben az élt vala.

De ez ſzokott gyakrabban esni az ollyan Ház-népekben, a' honnan az Iſteni Félelem távol vagyon; a' Magzatok olyak mint az ő Atyjaik, a' kik a' magok gonoſz indúlatjaikat kővetik, és a' kik kőrűl ſok hizelkedők, és gonoſz példák vagynak.

Másodſzor, meg-kell jegyzeni; Hogy Ácházia azzal veſztené-el magát, hogy követé az Anyjának Atáliának tanátsát, és őſzve-ſzővetkezék Jórámmal az Izrael' Királyjával. Az Irás azt mondja: Hogy *ISTENtől vala Acháziának romlása, hogy Jórámhoz menne.* Acházia meg-öleték Jéhu

Jéhu által, és a' miképen részesült vala Achábnak bűneiben; úgy együtt el-borittaték az Istennek azokkal az itéleteivel-is, a' mellyeket az Isten végbevitete azon a' Házon Jéhu által Izraelnek Királyja által.

És imé, igy szoktak a' gonosz tanátsok és a' gonoszokkal való szövetkezések mindenféle nagy bóldogtalanságoknak eredetei lenni.

A' gonosz Atáliának a' Királyi-székbe való fel-emeltetése, és az ő Fijának Acháziának Fijainak halálok, kiket ő megölete, azt mutatják nékünk; Hogy az Isten meg-engedi néha hogy törvénytelen és kegyetlen Uralkodók támadjanak, kik az Országot magokhoz vegyék, és hogy a' Gonoszoknak szándékaik végbe-menjenek: De az Isten határt vét az ő gonoszságoknak, és nem hagyja-el mind végig azokat a' kik elnyomattattak.

Joás Acháziának Fija megtartaték életben az Istennek éppen különös Gondviselése által, és az ő Nénjének a' Jójada Pap Feleségének gondossága által, a' ki őtet el-rejté és nevelé hat esztendők alatt; és akkor osztán Joás, Királynak lenni kihirdetteték, a' Valláſt helyreállitá az ő tisztaságába, és Atália meg-büntetteték azokért a' gonoszságokért, a' mellyeket tselekedett vala.

Hasznos még ez aránt megjegyzeni, hogy mivel nem maradott vala több Joásnál a' Júda Királyinak magvokból: Az Isten akará, hogy ő meg-tartatnék, nem tsak azért, hogy igérte vala Ő Felsége, hogy a' Dávid' maradékiból valók fognának uralkodni; hanem azért-is, mivel a' Messiásnak kell vala a' Dávid' magvából születtetni, melly nem lett vólna, ha Joás meg-őletett vólna, mivelhogy ollyan módon el-óltatott vólna a' Dávid' gyökere.

XXIII. RÉSZ.

Joás Acháziának Júda Királyjának Fija, el-rejtetett lévén hat esztendők alatt, míg Atália uralkodik vala, az ő Sógora Jójada Fő Pap őtet Királynak lenni ki-hirdetteti és Atáliát megőleti. Meg-újitja a' Szövetséget ISTEN között és a' Nép között; eltörli Baálnak tiszteletét, mellyet Atália bé-hozott vala Júda Országába, és az Isteni Tiszteletet helyre-állitja. I. 1-15. II. 16-25.

TANUSÁGOK.

AZ Istennek Gondviselése és az ő Igazsága kiváltképen-

való módon ki-tetszenek az Ifjú Királynak Joásnak, a' Királyi székre való fel-emeltetésében, és a' gonosz Királynénak Ataliának meg-bűntettetésében, a' ki az Országot törvénytelenül kezéhez vette vala, és abba a' bálványozást bé-hozta vala, és annyi sok vért ontott vala.

Ez a' szerentsés változás, melly meg-szabaditá a' Júda Országát ennek az istentelen és kegyetlen Királynénak nyomorgatásától, és az Országot annak Törvényes Örökösének viszszaadván, helyre-állitá a' Valláft az ő tisztaságába, minékünk azt mutatja; Hogy az ISTEN nem kőzölhet nagyobb kegyelmet valamelly Néppel, mint mikor ki-veszti a' gonosz Fejedelmeket, hogy helyekbe jókat állitson.

És minthogy Joás a' Királyi-székbe fel-emelteték Jójada Fő Papnak buzgósága és okossága által, ki ezt igazság szerént tselekedé, viszsza-adván a' Koronát annak, a' kit az illet vala: Ebből láthatjuk, hogy igen nagy bóldogság a' Fejedelmeknek, és az Országoknak, ha bőlts és kegyes személyeknek tanátsaik által igazgattatnak.

XXIV. RÉSZ.

Ez itten Joásnak Júdának Hetedik Királyjának Hiftóriája. Kezde ő uralkodni hét esztendős korában, és kőtelességét tévé, míg Jójada Pap életében vala. De annak halála után gonoszszá lőn, annyira, hogy újra bé-hozná a' Bálványozáft, melly el-tőrőltetett vala az ő Országlásának kezdetében, és meg-kővezteté Zakariáft a' Jojada Pap' Fiját, azért hogy ez a' Próféta néki azt vetette vólna szemére, hogy el-hagyta vólna az URat.

Az ISTEN meg-bűnteté Joáft, a' Siriabélieknek hatalmokba adván őtet, és minekutánna országlott vólnegyven esztendőkig, meg-őleték a' maga fő szolgai által, a' kik ő ellene pártot űtőttenek vala, és a' Fija Amasia uralkodék ő helyében.

I. 1-16. II. 17-22. III. 23-27.

TANUSÁGOK.

HOgy ebből a' Hiftóriából haszнot vehessünk, meg-kell gondolnunk:

1. Hogy Joás Király félé az ISTENT és munkálódék az ő szolgálatjának fel-állitásában, míg él vala Jójada Pap; de annak halála után el-gonoszúla, és roszsz tanátsokra hallgatván, el-hagyá Országának Fejedelmeivel az ő Atyjoknak ISTENének Tiszteletét, hogy szolgálnának a' hamis Isteneknek.

Ez a' Joáson esett nagy változás meg-mutatja, melly igen szük-

ſzükséges, hogy a' Nagyoknak bölts és kegyes Emberek légyenek mellettek, és hogy a' Vallásnak Szolgai buzgósággal és okossággal fel-ruháztattak légyenek. Az illyen ſzemélyeknek halálok igen nagy kár, és a' gonoſz tanátsok igen veſzedelmesek, azokat követő Fejedelmeknek.

2. Az Isten, látván Joáſt ebben az el-tévelyedésben, megintette őtet az ő nagy Jóvólta ſzerént, az ő Prófétáit küldvén hozzája; De ő meg-útálá ezeket az Intéseket, sőt, meg-is kövezteté Zakariás Prófétát a' Templomban, a' ki őtet dorgálja vala az ő ſok gonoſz tselekedetiért.

Ez, Joásban ſzörnyű nagy iſtentelenségnek, nem külömben rút háládatlanságnak példája, mivelhogy Zakariás néki kőzelről való rokona vala, és az ő Atyjának a' Királynak Leányának Fija, a' kinek kőſzönheti vala a' Királyságot és életét.

Az ollyan ſzemélyek, a' kiknek vólt kegyességek és jó kezdetek, eshetnek ſzörnyű nagy bűnőkbe, mikor a' jóban megreſtűlnek, és néhánykor igen roſzſzúl végezik a' dolgot.

Végezetre, Joás gonoſz Királyoknak a' ſorſára juta, az Irás azt mondja; hogy az Isten őtet kezekbe adá az ő ellenségeinek a' Siriabélieknek, noha azok kevés ſzámmal vóltanak, meg-őleték ágyában a' maga ſzolgai által, és gyalázatosan temetteték-el;

A' honnan ezt kell ki-hoznunk; Hogy azok, a' kik az Istennek haragját ingerlik az ő bűneikkel, hamarább vagy későbbre meg-tapaſztalják az ő Itéleteinek keménységét.

XXV. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben Amasiának Júda Nyóltzadik Királyjának Hiſtóriája vagyon. Ő eleinte kegyességet mutata, és Hadakozása lévén az Idumeusok ellen, viſzſza-botsátá a' Prófétának intése ſzerént a' bérben fogadott Izraélitákat, és győzedelmes lőn. De bálványozásba esék, tiſztelvén az Idumeusoknak Iſteneiket, a' kiket meg-győzött vala, mellyért egy Próféta néki meg-jövendőli az ő veſzedelmét.

Azután Hadat indita Joás ellen Izrael' Királyja ellen, és meg-veretek; Joás bé-méne Jérasálembe, és a' Templomot meg-foſztá.

Végezetre, Amasia uralkodván húſzon-kilentz eſztendőket, meg-őleték egy ellene való támadásban, és az ő Fija Uzziás uralkodék helyében.

I. 1-13. II. 14-28.

TANUSÁGOK.

ITten meg-kelletik jegyzeni; 1. Azt, a' mi jó és ditséretes dolog vala Amasia Királyban: Az Irás ôtet ditséri arról, hogy mikor meg-ôleté azokat, a' kik az ô Atyját Joás Királyt meg-ôlték vala, nem ôleté-meg azoknak fijait; mellyben meg-mutatá az ô igazságát, maga meg-tartóztatását, és az ISTEN' Tôrvényéhez való engedelmességét, melly tiltja, hogy a' fijak megne ôlettessenek az ô Atyjoknak vétkeikért.

Amasia meg-mutatá még ISTENnek Parantsolatjához való engedelmességét, mikor ſzáz ezer Izraélitákat ki-bérelvén igen nagy ſumma pénzen, azokat viſzſza-botsátá, arra, hogy egy Próféta néki azt tselekedni parantsolta vala, és azt mondotta vala, hogy ha ſzinte elveſzne-is tôle az a' ſumma pénz, a' mellyet ô az Izrael' Királyjának adott vala, az ISTEN elég hatalmas vólna, hogy azt a' kárát néki meg-forditsa. Amasia jutalmát vévé az ISTENnek Akaratjához való maga alkalmaztatásának, és nagy hatalmat vôn az Idumeusokon.

Ez nékünk azt mutatja; Hogy ſoha a' magunk haſznának, ſem pedig más egyéb dolognak tekintete meg-ne akadályozzon minket ahoz való engedelmességben, a' mit az ISTEN nékünk parantsol; és Ô Felsége ſoha meg-nem fogyatkozik az eſzközökben azoknak meg-jutalmaztatására, a' kik tselekeſzik az ô Akaratját és ô benne biznak.

De Amasia Király háládatlanságba esék ISTEN aránt és ô tôle el-ſzakada: A' helyett hogy az ô Gyôzôdelmét az ISTENnek kôſzônte vólna, azoknak a' Nékpeknek bálványait imádá a' kiket meg-gyôzött vala, és azért meg-feddetvén a' Próféta által, azt parantsolá annak hogy hallgatna, és meg-ôléssel fenyegeté.

Az ISTEN-is azért meg-vonná a' maga óltalmazását ettôl a' Királytól; Izraelnek Királyja, a' kit Amasia vakmerôképen és kevélyen hadakozásra ki-hiva, meg-puſztitá az ô Orſzágát, bémené Jérusálembe, és el-vivé még a' Templomnak és a' Király' Házának kintseit-is, mellyet az Izrael' Királyjai még eddig nem tselekedtenek vala.

Illyen módon, az ISTEN, a' ki nem akarra vala, hogy az Izraéliták ſegitenék Amasiát az Idumeusoknak Királyok ellen, az Izraélitákkal éle eſzközûl magá-

gának Amásiának és az ő Népének meg-oſtorozására.

Végezetre, ez a' Király bóldogtalan módon veſze-el, mint az Atyja, és egy ellene való támadásban öleték meg.

Ez nékünk illyen tanúságot ád; Hogy ſemmit nem ér embernek egy ideig a' maga kötelességét tselekedni, ha abban mind végig nem állhatatos; és, Azok a' kik minekutánna jól kezdették vala, el-hajolnak az ISTENnek félelmétől, annyira elromolhatnak, hogy egéſzen gonoſzakká légyenek, és magokra vonhatják az URnak haragjának leg-rettenetesebb múnkáit.

XXVI. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben Uzziásnak, más névei Azariásnak Hiſtóriája, a' ki Júdának kilentzedik Királyja vala. Ragaſzkodik vala az ISTENnek tiſzteletéhez, az ő uralkodásának kezdetében, és jó-előmenetele vala.

De idővel oſztán roſzſzá lőn, és még a' Papoknak tiſzteket-is akará gyakorolni; a' mellyért ISTEN őtet bél-poklossággal meg-veré, és kűlön-rekeſzteték haláláig.

Az ő Fija Jóthám álla helyében. I. 1-15. II. 16-23.

TANUSÁGOK.

UZziásnak, Júda Királyjának Hiſtóriájából azt látjuk, hogy ő jól kezdette vala, de roſzſzúl végezé. Eleinte kegyesen viseli vala magát, és foglalatoskodik vala az ISTENnek tiſzteletében, és az ő kedvének keresésében, ſegittetvén abban egy Zakariás nevű Prófétának tanátsa által; és mig illyen módon viseli vala magát addig jó elő-menetele vala. Győzedelmes lőn a' Filiſteusokon, mególtalmaztaték az Arabiabéliek ellen, az Ammóniták néki adófizetőkké lőnek; meg-erősité Jérusálemet, és az ő hire-neve felette igen el-terjede.

De ezek a' ſzerentsés állapatok fel-fúvalkodtaták az ő ſzívét, és ő magáról annyira el-felejtkezék, hogy nyilvánságosan meg-rontaná a' Vallásnak Törvényit, fűſtőléſt tenni akarván a' Templomban, melly tsak éppen a' Papoknak vala meg-engedtetve. És mikor meg-haragudott vólna a' Papokra, a' kik attól őtet akarák meg-tartóztatni, az ISTEN őtet meg-bűnteté bélpoklossá tévén, melly miatt-is ki-űzeték a' Templomból, és kűlőn rekeſzteték életének hátra lévő minden idejében.

Ennek alkalmatosságával azt kell meg-gondolnunk, hogy a' kegyes ſzemélyek el-gonoſzúl-

nak, mikor magokra nem vigyáznak, és a' jó ſzerentsés elő-menetel ollyan állapot, a' mellyben az Ember könnyen el-felejtkezik magáról.

A' mi esék Uzziáson, azért, hogy füſtöléſt tenni méréſzlett vólna a' Templomban: Azt mutatá, hogy az Isten nem akarná, hogy a' Királyok valamit meg-változtatnának a' Vallásban, ſem hogy annak Szolgainak Tiſzteket magoknak vennék.

Innét ki-hozhatjuk ezt; Hogy kinek-kinek a' maga Hivatalának határiban kell magat tartani, a' másokéba nem avatván magát; és, valamiképen az Eklésiának Igazgatóinak nem kell a' Királyoknak és Magyiſtrátusoknak Hivataljokat és hatalmokat magoknak venni: úgy ezeknekis hasonlóképen a' Lelki Páſztorokét nem kell gyakorolniok, ſem a' magok tetſzések ſzerént rendelniek a' Vallásnak dolgait.

XXVII. RÉSZ.

Jóthám, Júdának Tizedik Királyja uralkodék az ő Atyja után Uzziás után. Ez a' Király ditséretes vala az ő kegyességéről, és az ő Orſzáglása meg-áldatott vala az URtól. Meghala tizenhet eſztendőkig való uralkodása után, és az Orſzágot hagyá az ő Fijának Acháznak.

TANUSÁGOK.

JÓthám, a' Judának Jó Királyai kőzzé ſzámláltatik. Jára az ő Atyjának Uzziásnak nyomdokiban, a' mellyek abban jók vóltanak; De nem kőveté azt az ő bűneiben; és ezzel az URnak jó-kedvét ſzállitá magára, mellynek tapaſztalá kiváltképen-való gyűmőltseit az Ammoniták ellen való Hadakozásában.

Meg-kell itten jegyzenünk; Hogy a' helyett, hogy az Izraelnek Királyjai minden ki-fogás nélkül Bálványozók valának: Júda Orſzágában vóltanak egynéhány jó Királyok, jóllehet arra egéſzen reá nem mehetnek vala, hogy az ő Orſzágokban minden bálványozó és babonás ſzokásokat el-tőrőlnének.

De, ha a' Júdának Királyjai kőzőtt, ſokak vóltanak, a' kik illyen nagy dolgokat tselekedének az Isten' Félelmének az ő Birodalmokban való virágoztatására: Az efféle jó Királyoknak ſzámoknak ſokkal nagyobbnak kellene lenni a' Kereſztyén Fejedelmek kőzőtt.

2. Jóthámnak és mind a' többkegyes Királyoknak Hiſtóriájokban láthatni; Hogy az Isten azokat mind meg-áldá és ſzerentsésekké tevé, midőn azon-

kőz-

kőzben a' bálványozó Királyok meg-bűntettetnek vala az ő Országokban, az ő Házok-népében és sok más módokon.

Ez, az egész Izrael' Népének vala igen tapasztalható bizonysága, az ISTENnek ő reájok való Gondviselésének, és hathatós inditó ok az ő félelmére.

És igy szokott az ISTEN minden időben az Embereknek Lelki-esméretét meg-győző Bizonyságokat tenni az ő Gondviselése és Igazsága felől; a' végre, hogy őket arra inditsa, hogy Ótet szolgálják, és Ótet tartsák minden ő bóldogságoknak szerző Okának.

XXVIII. RÉSZ.

Ácház Júdának Tizen-egyedik Királyja, leg-útálatosabb Bálványozásra adja magát.

Az ISTEN ótet meg-bűnteti Siriának Királyja Rétzin által és Izraelnek Királyja Péka által, a' kik-is ő ellene hadakoztanak vala. Az ő Tábora meg-verettetik az Izraéliták által, a' kik Samariába igen sok számú foglyokat és nagy prédát vivének-el.

De Óded Prófétának intésére viszsza-küldék azok mind ezeket a' foglyokat és ezt a' prédát a' Júda földére.

Ácház, az Assiriabélieknek Királyjokat hivja segitségre Siriának és Izraelnek Királyjai ellen, de abból ő-néki semmi haszna nem lőn.

Azonban még-is elő-méne az ő bűneiben, bálványokat imáda. Minekutánna igen nagy meg-keményedésnek és szőrnyű istentelenségnek jeleit adta vólna az ő uralkodása alatt; meg-hala tizen-hat esztendeig való országlása után, és utánna a' Fija Ézékiás lőn Királyjá.

I. 1-4. II. 5-15. III. 16-27.

TANUSÁGOK.

ITten meg-kelletik gondolni;

1. Áchábnak istentelenségeinek Históriáját, a' ki Jóthám kegyes Királynak a' Fija lévén, el-fajúla az ő Atyjának kegyességétől, és ollyan útálatosságokat vive-bé Jérusálembe, a' minémüek még ottan nem láttattak vala; annyira, hogy a' maga Fijait által-vinné a' tűzőn a' Bálványoknak tisztességére, a' miképen a' régi Kananeusok tselekesznek vala.

El-gondolhatatlan az illyen istentelenség ollyan Királyban, a' ki az Igaz ISTENT esméri vala; azért-is nem halada sokára az Isteni Bosszú-állás, az ISTEN ótet kezébe adván a' Siriabéli Királynak, és azután az Izrael' Királyjának, a' ki ótet meg-verő, száz húsz ezer Embereit meg-ölé, és rabúl el-vive kétszáz ezer foglyokat, igen nagy prédával együtt.

Ez, igen meg-jegyezhető pél-

példája vala az Istennek Igazságának ez ellen a' Király ellen, és az ő Országa ellen.

2. Jegyezzük-meg; Hogy jóllehet az Isten Ácháznak bűntetésére meg-engedte vala, hogy Izrael' Királyja igen sok embereit meg-ölné a' Júda Királyjának, és Országának sok Népeit el-vinné fogva: Óded Próféta meg-dorgálá az Izralitákat a' kegyetlenkedésért, mellyet tselekedtenek vala ebben a' Hadban a' Júdabéliek ellen, a' kik nékik Atyjokfiaik valának, és parantsolá nékiek, hogy küldenék-viszsza a' rabokat és a' prédát, a' mellyeket el-vittenek vala; A' mellyre az Izraéliták készen engedének, minden emberséggel viszsza-küldvén a' foglyokat, és minden prédát viszszaadván, és viszsza-vitetvén Júda földére azokat, a' kik nem járhatnak vala.

Ez a' Hiſtória világosan mutatja; Hogy az Isten nem kedvelli a' Hadakozásban esni szokott kegyetlenkedéseket és törvénytelenséget; és mindenkor magunk' meg-tartóztatásával és szelídséggel kell bánni minden Emberekkel, még ellenségeinkkel-is. És, ha, a' mint mondatik, haraguvék az Isten az Izraélitákra azért, hogy illyen nagy öldökléſt tőnek az ő Atyjokfiai kőzőtt: Sokkal inkább haragszik a' Kereszstyénekre, a' kik mind Atyafiak lévén, ollyan igen hajlandók egymás ellen szűntelen-való Hadakozásra, és egymásnak puſztitására.

3. Látni itten Acháznak szőrnyű nagy gonoszságát és rendkivűl-való meg-keményedését. A' helyett, hogy meg-alázná magát, és folyamodna az Istenhez, mikor Siriának és Izraelnek Királyjaitól oſtromoltatna, az Assiriabéli Királyhoz folyamoda, és ollyan nagy istenemoda, és ollyan nagy istenségre vetemede; hogy a' Siriabélieknek hatalmokat az ő hamis Isteneiknek tulajdonitaná, és azt mondaná: *Mivelhogy a' Siriabélieknek Istenei igen segéllik őket: azért én-is azoknak áldozom, hogy segéljenek engemet-is.*

Az Isten ő reá meg-haragudván, kezekbe adá őtet az ő ellenségeinek. Az Idumeusok és a' Filiſteusok nagy hatalmat vevének ő rajta. Az Assiriának Királyja, a' kihez bizott vala, megpuſztitá az ő Birodalmát.

De, a' mi mindenek felett irtóztató, ez, a' mint az Irás meg-jegyzi, hogy a' mikor leginkább szorongattatik vala Ácház:

ház: annál inkább elő-mégyen vala az UR ellen való nagy vétkezésben.

Orvosolhatatlan meg-keményedésnek a' jele, mikor az ISTENnek tsapásainak nintsen semmi haſznok, és nem hogy jobbúlna az Ember, hanem még gonoſzabbá léſzen a' nyomorúságban.

Utóljára, ezt kell gondolóra venni; Hogy az ISTEN oſtorozván Acházt, akará egyſzersmind akkor meg-bűntetni az Assiriabéli Király által az Izraélitákat és a' Siriabélieket, a' kik tőrvénytelenűl támadtanak vala Haddal a' Júda Orſzága ellen. A' mellyet láthatni Esaiásnak VIII-dik Réſzében.

Mikor illyen állapotok esnek; Meg-kell azokban esmérnünk az Iſteni Gondviselésnek útait, a' melly gyakorta a' Gonoſzokat véſzi-elő eſzközűl, vagy azoknak bűntetésekre a' kik az UR ellen vétkeznek; vagy azoknak óltalmazásokra, a' kik ő-néki kedvében vagynak.

XXIX. RÉSZ.

Ézékiás Júdának Tizen-kettődik Királyja nevezetes vala az ő kegyeſségéről. El-tőrlé a' Bálványozáſt, a' mellyet az ő Atyja Ácház fel-állitott vala; Helyre állitá az Iſteni Szolgálatot, egybe-gyűjté a' végre a' Papokat és Lévitákat, a' kikhez igen derekas intéſt tőn.

Annakutánna, meg-újittatá az ISTENnel való Szővetséget az egéſz Néppel nevezetes módon, és az alkalmatossággal tűndőklő jeleit mutatá az ő buzgóságának és örőmének.

I. 1-12. II. 15-35.

TANUSÁGOK.

ÉZékiás, kegyes Iſtenfélő Király, noha iſtentelen és bálványozó Atyának Fija vólna, mihelyt bé-űle a' Királyi-ſzékbe, azonnal meg-illetődvén a' Vallásnak akkori állapotján, mint ſzinte az ISTENnek a' 'Sidók ellen való Haragjának jelein: Mindjárt gondolkodék a' Bálványozásnak el-tőrléséről, és az Iſteni Szolgálatnak helyre állitásáról.

Őſzve-gyűjté a' Papokat és a' Lévitákat a' Templomnak megtiſztitására, ki-hányának abból mindent, valami bálványozó végekre való vala, és mind azt a' Kedron' patakába hordák; melly után, az ISTENnek Tiſztelete ottan helyre állittaték.

Azután őſzve-gyűjté Ézékiás az Orſzágnak Fejedelmeit és a' Népet, és nevezetes módon meg-újitá a' Szővetséget az URral.

Semmi nintsen, a' miben a' Fejedelmek és a' Nagy Rendek nagyobb buzgósággal tartoznának munkálódni, mint az istentelenségnek ki-gyomlálásában, és a' Vallásnak fenn-tartásában. Tartoznak e' végre serkentgetni mind az URnak Szolgait, mind pedig a' Magyistrátusokat, hogy azokat segitsék illyen jó igyekezetben; és a' Nép-is tartozik a' maga részéről az Ezékiás' Népének példája szerént, meg-felelni az ő Vezéreinek jó szándékjoknak.

Ez szállitja leg-bizonyosabban a' közönséges Társaságokra az Istennek óltalmazását és jókedvét; a' miképen látjuk azokban az áldásokban, és nevezetes meg-szabaditásokban a' mellyeket ada Isten Ezékiásnak az ő kegyességének és buzgóságának tekintetire nézve.

XXX. RÉSZ.

Ézékiás Király meg-hirdetteti a' Páschának Innepét egész Országában; Sőt hivatja erre az Innepre még azokat az Izraélitákat-is, a' kik még meg-maradtanak vala a' Tiz Nemzetségeknek Országában.

Melly után a' Nép egybe-gyűlvén, ki-hánya Jérusálemből minden bálványozó óltárokat; és a' Páschának Innepe tartaték nagy készülettel, és áhitatosságnak és örömnek sok jeleivel. I. 1-12. II. 13-25.

TANUSÁGOK.

MInthogy a' Páscha vala az Istennek a' 'Sidókkal való Szövetségének nevezetes Jegye; Ézékiás, a' ki akarja vala újra fel-állitani ezt a' Szövetséget és az Isteni Szolgálatot, akará, hogy ez az Innep meg-szenteltetne; és bőségesen szolgáltata az ő Országának Fő Rendeivel együtt, mindent, valami arra szükséges vala.

Ez, új bizonysága annak a' nagy Buzgóságnak, a' mellyel viseltetik vala Ezékiás az Istennek Ditsőségéhez.

2. A' mi még tsudálatosabb Buzgóságnak a' jele: Ézékiás, erre a' nevezetes Inneplésre hivatá azokat az Izraélitákat, a' kik még valának a' Tiz Nemzetségeknek Földén; a' végre, irván nékiek igen hathatós és kegyességgel tellyes Levelet.

Az igaz Buzgóság annyira kiterjed, valamennyire tsak kiterjedhet; és azok, a' kik valóságos kegyességgel birnak, minden tehetséggel munkálódnak rajta, hogy más Embereket felinditsanak az Istennek félelmére, az ő szolgálatjára, és hogy visz-

viſzſza-hozzák a' bűnösöket az ő tévelygéseikből.

Ézékiásnak ezen Buzgóságának nem egy forma munkája vala az Izraélitákban: Némelyek meg-tsúfolák azt; mások pedig meg-alázák magokat, és el-menének Jérusálembe a' Páſcha Innepének jeles meg-ſzentelésére.

Ma-is ſzokott ez rend ſzerént esni: A' jó indúlatú Lelkek alázatossággal és örömmel véſzik az Iſteni Kegyelemnek Hivogatásait; de az Iſtentelenek megvetik, sőt még tsúfságra-is forditják és meg-útálják.

Egyébaránt, látni abból a'mi itten mondatik; Hogy az Izraéliták között, a' kik meg-maradtanak vala a' Tiz Nemzetségeknek Földén, minekutánna az Assiriabéliek el-puſztitották vólna azt az Orſzágot, valának még valamelly kevés kegyes Emberek; de nagyobb réſzént olyan iſtentelenek és meg-kemények valának, a' kik ſemmit nem jobbúltanak az Istennek tsapásaira.

Végezetre, egy figyelmetes meg-gondolásra méltó állapot vagyon ebben a' Hiſtóriában. Azok, a' kik a' Tiz Nemzetségeknek Földéről jöttenek vala Jérusálembe, nem vihetvén azt mind véghez, a' mi parantsoltatott vala Mósesnek Törvényében a' Páſchának meg-étele előtt: Nem múlaták-el a' felől, hogy azt meg-ne ennék. De Ézékiás félvén, hogy azért az Isten meg-ne haragudna, könyörge, hogy Ő Felsége botsátaná-meg nékiek azt, és venné kedvesen mind azoknak áhitatosságokat, valakik Őtet tiſzta ſzívből keresik vala; ha ſzinte nem vólnának-is a' Törvénynek minden ſzokásai és rendtartásai ſzerént meg-tiſztittattak.

Ez, azt mutatja; Hogy Ézékiásnak az ő kegyessége értelmes vala: Ez a' Király tudja vala, hogy ſoha nem kellene kéſz akartva és meg-útálásból el-múlatni az Iſteni Szolgálatnak kűlső kötelességeit; De, abban-is bizonyos vala, hogy az Isten a' ſzívet nézi inkább, mint a' tzérémóniákat; és mikor azokat meg-nem tarthatni, kedvesen véſzi mindeneknek áhitatosságokat és könyörgéseiket, valakik őtet igaz ſzívvel keresik.

Nem tsalatkozék-meg Ézékiás az ő reménységében, mivelhogy az mondatik ebben a' Réſzben, hogy az Isten őtet

meg-hallgatá, a' Népnek, a' Papoknak és a' Lévitáknak áhitatosságok ő előtte kedves vala, és az ő kőnyőrgések fel-hata a' Mennybe, az ISTENnek szentséges Lakó-helyébe.

XXXI. RÉSZ.

Ézékiás Király ki-veszteti a' Bálványozást egész Országából, és még a' Tiz Nemzetségeknek-is Földéből.

Helyre állitja a' jó rendet az Isteni Tiszteletre nézve, és a' Papoknak és Lévitáknak tápláltatásokra és szolgálatjokra nézve; parantsolván, hogy meg-adnák a' Tizedet és a' 'Sengéket az ISTENnek Törvénye szerént, mellyet-is a' Kősség őrőmmel megtselekedék.

TANUSÁGOK.

EZ a' Rész a' jó Királyban Ézékiásban meg-nem tsüggedő kegyességnek példáját terjeszti szemünk eleibe. Minekutánna a' Páschának Inneplése el-végeztetett vólna, parantsolá, hogy a' Bálványok el-töretnének, és el-rontatnék mind az, valami a' Bálványozásra szolgált vala, nem tsak a' maga Országában, hanem még, a' mennyire tőle lehete, a' Tiz Nemzetségeknek Földén-is; a' mellyet a' Nép nagy buzgósággal véghez-vive, úgy hogy ez a' Király az igaz Vallásnak Helyre-állitója vala az egész Izraelnek az ő Földében.

A' valóságos igaz kegyesség nem tsak a' Vallásnak és az Isteni Tiszteletnek külső munkáinak gyakorlásába tetszik-ki; Hanem ki-mutatja magát a' tselekedetek és a' gyümőltsők által-is, főképen, mikor az Ember magát arra adja, hogy azt tselekedje, a' mi kedves ISTEN előtt, és kiirtsa a' mi ő előtte nem tetső.

Ez meg-lévén, Ezékiás abban foglalatoskodék, hogy az Isteni Szolgálatot jó karban állitaná, és a' Papokat 's Lévitákat ismét az ő Tisztek szerént való szolgálatjokba viszsza-állitaná. A' végre, a' maga saját jövedelmének egy részéből szolgáltata, a' mi szükséges vala, és meg-hagyá, hogy a' Tizedek, a' 'Sengék, és egyéb Ajándékok ezután bé-adattassanak az ISTENnek Törvénye szerént; mellynek az ő Népei készen és őrőmest engedének, bőséggel meg-hozván mindenfelől, valami nékiek parantsolfelől, valami nékiek parantsolfelől, valami nékiek parantsol

lat, illendő módon gyakoroltassanak.

Mindenek felett a' Keresztyén Fejedelmekhez igen illendő dolog erre gondot viselni, és ez által szerezhetnének magoknak nagy ditsőséget ISTEN előtt és az Emberek előtt.

Az a' készség, a' mellyel Ezékiásnak Népe követé az ő Királyjának jó igyekezetét, azt mutatja; Hogy a' Fejedelmeknek buzgóságok és jó példájok igen sokat tehet, és tsak éppen ő rajtok áll, hogy az ISTENért, és a' Vallásért sokat tselekedjenek míg élnek.

Az utólsó szavai ennek a' Részнek méltók a' meg-jegyzésre; Az mondatik, hogy *a' mi jó, igaz és állandó vala az UR előtt, azt miveli vala Ezékiás; az UR' Házának minden szolgálatjában keresi vala az ő ISTENét, és annakokáért jó szerentsés vala.*

A' mit valaki tiszta igaz szívből tselekeszik az ISTENnek Tiszteletiért, az, Ő Felségének mindenkor kedves; és, soha nem hagyja áldás nélkül azokat, a' kik jó szível munkálódják az ő Ditsőségének elő-mozditását.

XXXII. RÉSZ.

Ezékiás, az Assiriabéli Királytól

Sénakéribtől Haddal ostromoltatván, meg-erősíti Jérusálem' Városát, és inti a' Népet, hogy biznának az ISTENben.

Sénakérib az ő Tábori Fő-Hadnagyait el-küldi Ezékiáshoz, kik őtet, és az ő népét erőltetik, hogy adnák-meg magokat, és káromló beszédeket szóllanak az ISTEN ellen.

De az ISTEN Ezékiásnak és Ésaiás Prófétának könyörgéseik által könyörületességre indittatván, el-veszteti egy Angyal által Sénakéribnek Táborát, a' ki-is viszsza-térvén az ő földébe, ott meg-ölettetik a' maga Fijaitól.

Ezékiás meg-gyógyúlt vala azon időben egy halálos betegségből; de el-felejtkezék ő-magáról, a' jó állapotban, meg-mutogatván a' maga Kintseit a' Babilóniai Királynak Követeinek. Végezetre, meg-hala húszon kilentz esztendeig való uralkodása után, és az ő Fija Manassé uralkodék ő helyette.

I. 1-8. II. 9-19. III. 20-23. IV. 24-35.

TANUSÁGOK.

EZékiás Király úgy tselekedék mint okos Király, mikor meg-értvén, hogy Sénakérib akarná meg-szállani Jérusálemet, azt a' Várost meg-erősítteté, és bé-dugatá a' körűlötte lévő kútfejeket, hogy az Assiriabéliek ne találnának vizet.

De ugyan akkor meg-mutatá az ő nagy kegyességét-is, és

ISTENben való bizodalmát, intvén az ő Népét, hogy semmit ne félnének, és biznának az URban.

A' bölts és kegyes Személyek igy szokták őszve-kötni az okosságnak Réguláit a' kegyességnek gyakorlásával. Nem múlatják-el azokat a' törvényes eszközöket, a' mellyeket az Isteni Gondviselés nékünk mutat a' reánk jövő veszedelmeknek el-távoztatására: De, vetik főképen bizodalmokat az ISTENbe.

2. Méltó gondolóra venni, minémű kevély és istentelen módon beszéllének a' Sénakérib' Követei az Igaz ISTEN felől, azt a' Bálványokhoz hasonlitván, és azt mondván: Hogy valamiképen azoknak a' külömbb-külömbbféle Népeknek Isteneik, a' mellyeket Sénakérib meg-győzött vala, meg-nem óltalmazhaták ezeket a' Népeket: Az ISTEN-is, a' kit Ezékiás imádna, őtet szinte úgy meg-nem őrizhetné.

Ezek a' kevély és káromló Beszédek, és ennek a' bálványozó Királynak Fenyegetései, mellyekre Ezékiás meg-ijede, siettetek Sénakéribnek meg-romlását, és arra inditák az URat, hogy őtet meg-rontaná, egy Angyalt küldvén, a' ki egy éjjel el-veszté az ő nagy számú Táborát, és meg-engedvén, hogy a' maga tulajdon Fijai őtet megőlnék, mikor viszsza-tért vólna a' maga földébe.

Ha az ISTEN igy boszszút-álla az ollyan káromló boszszantásokért, a' mellyeket Ő ellene bálványozó Király szóllott vala: Sokkal keményebben megfogja azokat bűntetni, a' mellyekkel Őtet az istentelen Kereszтyének illetik, nyilvánságosan Őtet meg-támadván.

3. Ez az ISTENtől lett tsudálatos meg-szabaditás Ezékiást nagy tekintetűvé tévé a' szomszéd Fejedelmek előtt, sőt még mindenfelől az ISTENnek-is Ajándékokat hozának a' Jérusálemi Templomba.

Igy szokott az ISTEN fordítani minden dolgokat azoknak javokra, a' kik Őtet szeretik, és az Ő-maga Szent Nevének Ditsőségére.

4. Az ISTEN új jelét adá azon időben Ezékiás aránt az ő jókedvének, meg-gyógyitván őtet egy halálos betegségből. De meg-jegyzi a' szent Históriа, hogy ez a' Király nem vala hálátlatos a' jótéteményért, a' mellyett vett vala, és vétkezék meg-

meg-mutogatván az ő Gazdagságait a' Babilóniai Királynak Követeinek; mellyet ő kétség kivűl ditsekedésből tselekedék, hogy annál nagyobb tekintetet szerezne magának azoknak az ő Királyjok előtt.

Az Emberek hamar el-felejtkeznek magokról, és el-romlanak a' jó állapotban, és azzal az URat arra inditják, hogy új ostort botsásson reájok.

5. A' mi mondatik ebben a' Részben, hogy a' Babilóniai Királynak Követeinek meg-vala hagyva, hogy tudakoznának a' tsudáról, a' melly lett vala, mikor a' Nap' árnyéka visszza-tére tiz gráditsokkal az időben, mikor Ezékiás beteg vala; ennek a' tsudának igazságának bizonysága, és azt mutatja, hogy az meg-jegyeztetett vala Babilóniában.

Végezetre, Ezékiás meg-halála, lévén nagy ditsőségben; Kiváltképen-való módon meg-tiszteltetek halála után: De mindenek felett meg-tiszteltetett az által a' bizonyság által, mellyet tészen az Irás az ő kegyességéről és buzgóságáról; és éppen ezért lészen ennek a' Királynak emlékezete mindenkor jó hírű az Eklésiában és például fog szolgálni azoknak, a' kiket az ISTEN elő-állitott a' Népeknek igazgatására.

XXXIII. RÉSZ.

Ez itten Manassénak a' Júda Tizenharmadik Királyjának Hiſtóriája, a' mellyben-is láthatni;

1. Ennek a' Királynak bűneit, ki magát adá a' Bálványozásra, és mindenféle szörnyű gonoszságokra.

2. Az ISTENtől reája botsáttatott bűntetést, meg-engedvén, hogy el-vitetnék fogva Babilóniába.

3. Az ő meg-térését, és ISTENtől kegyelembe való bé-vétettetését.

4. Az ő Országába való helyre állittatását, és buzgóságát, mellyel igyekezik vala helyre pótolni a' gonoszt, a' mellyet tselekedett vala, és a' Bálványozást el-törleni.

5. Az ő halálát, és az ő Fijának Ámonnak uralkodását.

I. 1-10. II. 11. III. 12-13. IV. 14-19. V. 20 24.

TANUSÁGOK.

NÉgy dolgok vagynak megjegyzésre valók Manassé Királynak Hiſtóriájában.

Az első ez: Hogy ő, a' helyett, hogy követte vólna az ő Atyjának Ezékiásnak kegyességét, leg-irtóztatóbb Bálványozásba esék; ártatlan vért nagy bőséggel onta, meg-haladá az istentelenségben Júdának minden gonosz Királyjait, a' kik ő előt-

elötte vóltanak, és noha az Isten, az ő Prófétait küldötte vólna Manasséhoz és az ő Népéhez, hogy őket meg-intenék: Még-is, mind tovább-is haragra ingerlik vala Ő Felségét.

Második ez: Hogy az Isten haragra ingereltetvén ennek a' Királynak, és az ő Népének bűnei által; Meg-izené az ő Prófétái által Júda Országának egéſzen való veſzedelmét, és Manassé el-viteték Babilóniába lántzokkal meg-kötöztetvén, a' mellyben-is bé-tellyesedék az, a' mit előre meg-mondott vala Ezékiásnak Esaiás. 2Kir. XX. 18. Esa. XXXIX. 7.

Harmadik: Hogy ez a' Király, lévén a' fogságban, magát meg-alázá, és könyörge az URnak; és az Isten, látván az ő maga meg-alázását, őtet viſzſza-hozá, és helyre-állatá Jérusálemben.

Negyedik: Hogy Manassé az ő helyre-állittatása után megmutatá az ő meg-térésének igaz vóltát, el-rontván a' Bálványokat és a' Bálványozáſt, és minden ſzorgalmatossággal munkálódván a' Vallásnak jó rendbe való viſzſza-állitásában.

A' Tanúságok, a' mellyeket vehetünk ebből a' Hiſtóriából, ezek: Hogy az Iſtenfélő Atyáknak nem mindenkor vagynak ollyan Gyermekeik, a' kik örökségül birnák az ő kegyességét; Azok, a' kik mint Manassé, el-hagyják az Istent ifjúságokban, és a' kiknek vagyon módjok testi kivánságaiknak telyesitésében: Rend kivül el-merülnek a' gonoſzságban; és az iſtentelen Fejedelmek, ſzerző okai a' közönséges nyomorúságoknak, és le-vonják az Istennek haragját magokra, és az ő Népeikre.

Manassénak meg-térését jól meg-kell gondolni: Szemünk eleibe terjeſzti az, egy felől a' nyomorúságoknak gyümöltseit és ſzükséges vóltát; más réſzről pedig az Isten' Irgalmasságának igen nagy példáját a' leggyobb bűnösök aránt-is, mikor meg-alázzák magokat, és meg-jobbúlnak az ő tsapásaira.

Jól meg-kell ſzemlélni, mikép viselé magát Manassé az ő helyre-állittatása után; Egéſzen ellenkező módon az ő elébbeni maga viselésével, és az ő hoſzſzú ideig való uralkodása alatt, helyre pótolgatá az ő ifjúságában tselekedett vétkeit.

A' valóságos Meg-térés áll azoknak a' gonoſzoknak el-hagyá-

gyásában, és a' mennyire lehet helyre pótolgatásában, a' mellyeket tselekedett az Ember, és az életnek meg-változtatásában.

Hogy ezek a' Tanúságok hathatósabbak légyenek: Szükséges egyben-kötni ezzel az olvasással annak a' Könyörgésnek olvasását, a' mellyet tsinált vala Manassé Babilóniában fogva lévén, melly-is találtatik az Apokrifus Könyvek között. (*)

A' mi Ámont illeti Manassénak Fiát, és Júdának Tizen-negyedik Királyját: Ő újobban felállitá a' Bálványozáſt, és nem tanúla azokból a' mellyek eſtenek vala az ő Atyján. De el-vévé érdemlett büntetését, meg-ölettetvén ellene való párt-ütés által.

(*) *A' Manassesnek Júda Királyjának Könyörgése, mikoron tartatnék Babilonban a' Fogságban.*

MIndenható URam ISTEN! Ki vagy a' mi Atyáinknak, Ábrahámnak, Isáknak, Jákóbnak és az ő igaz Maradékjoknak ISTENe; Ki a' mennyet és a' földet teremtetted minden ékességekkel; Ki meg-állatád a' tengert a' Te Parantsolatodnak Beſzédével; Ki bé-rekeſztéd a' mélységet, és meg-petsétletted a' Te rettenetes 's ditsőséges Neveddel: Kitől mindenek rettegnek, és reſzketnek a' Te hatalmas Ortzád előtt; Mert a' Te Ditsőségednek Nagysága el-viselhetetlen, és a' bűnősök ellen való fenyegető Haragod-is el-hordozhatatlan; Meg-igért Irgalmasságod-is pedig véghetetlen és tsudálatos: Mert Te vagy a' Felséges UR, magasságos, kegyelmes, nagy türhető, és igen irgalmas; Ki az Embereket ſzánod. Te vagy URam, ki a' Te Jóvóltodnak nagysága ſzerént igérted, hogy meg ſzánod az Embereket, és meg-botsátaſz azoknak, a' kik ellened vétkezéndenek, és a' Te nagy Kegyelmességed ſzerént a' Te Dékrétomodból adſz meg-téréſt a' ſzegény nyomorúlt bűnősöknek az ő idvességekre. Te, mondom, URam ISTEN, nem hagytál az igazaknak penitentziát, mint Ábrahámnak, Isáknak és Jákóbnak, kik Te ellened nem vétettek, hanem énnékem hagytál penitentziát, ki bűnős vagyok, mert az én bűneim a' tenger' fövenyének ſzámlálhatatlan ſokságát fellyül-haladják. Igen ſok URam az én hamisságom, igen ſok, és nem vagyok méltó, ki a' magas Egekre fel-tekintsek az én hamisságomnak ſoksága miatt. Meg-görbedtem rajtam való ſok vasak miatt, annyira, hogy még fejemet-is nem emelhetem-fel; de ſenki nem könyörül rajtam, mert haragodat fel-gerjeſztettem, mivel-hogy Te előtted útálatos dolgokat tselekedtem, úgymint ki Akaratodat hátra-hagyám, Parantsolatidat nem tartám-meg; hanem ezek helyett minden útálatos dolgokat tselekedtem, és ſok botránkozásokat.

Azért

XXXIV. RÉSZ

Itten kezdődik Jósiásnak Hiſtóriája, a' ki Júdának Tizen-ötödik Királyja vala, és igen derék Király. Lévén még ifjú, kezdé el-törleni a' Bálványozáſt, és meg-újittatá a' Templomot. Az ő idejében meg-találák a' Törvénynek Könyvét, mellyet ő el olvaſtata; és az aránt tanátsot kérdvén Húlda Próféta-Aſzſzonytól, az néki azt mondá: Hogy abban a' Könyvben bé-foglaltatott Fenyegetések bé-fognának tellyesedni, és a' Júda Orſzága nem ſokára el-puſztittatna; de az ISTEN ki-fogná Jósiáſt ez életből venni, minekelőtte ezek a' bóldogtalanságok meg-esnének.

A' Király ezt hallván, meg-újitá a' Szövetséget az ISTENnel, és tellyes tehetségével munkálódá a' Vallásnak az ő tiſztaságába helyre-állitását.

I. 1-13. II. 14-28. III. 29-33.

TANUSÁGOK.

AZok, a' kik nagy Méltóságban vagynak, és kőzönségesen ſzóllván, minden Kereſztyének, a' Valláshoz való ragaſzkodásnak és az ISTEN' Ditsősége mellett való buzgóságnak igen ſzép példáját találják Jósiás Királynak ſzemélyében, és abban az ő ſzorgalmatosságában, a' mellyel igyekezék meg-tiſztitani Jérusálemet és az egéſz Tartományt a' Bálványozáſtól, melly újonnan fel-állittatott vala az ő Atyja által Ámon által.

A' Kereſztyénséget valló Királyoknak és Fejedelmeknek hasonló vigyázással kellene lenniek a' Valláſt illető dolgok aránt, és ſzinte annyi buzgóságoknak kellene lenni az iſtentelenségnek és a' gonoſzságnak az ő Birodalmokból való ki-gyomlálásában, a' mennyivel a' Júdának Királyjai munkálódnak vala a' rút Bálványozásnak ki-tiſztitásában.

Jósiás meg-bizonyitá mindenek felett a' maga igaz kegyességét.

Azért moſt az én ſzívemnek térdeit meg-hajtom, kérvén Tőled kegyelmet. Vétkeztem URam, ellened, vétkeztem, és az én hamisságimat esmérem. Kérlek azért URam Tégedet, botsáss meg URam énnékem, botsáss-meg; engemet az én hamisságimmal egyetemben el-ne veſzess, és a' Te haragodban ne tarts mind őrőkké e' kínokban, és engemet pokolnak kínjára ne itélj; mert Te vagy az ISTEN, a' penitentzia tartóknak ISTENe. Mutasd-meg én bennem minden jóvóltodat, engemet méltatlant meg-ſzabaditván, a' Te nagy Irgalmasságod ſzerént. Kiért én-is egéſz életemben ditérlek Tégedet. Mert Tégedet ditsér a' Mennyeknek minden ereje, és Tiéd a' ditsőség mind őrőkkőn őrőkké, Ámen.

ségét, mikor, minekutánna hallotta vólna a' Templomban meg-találtatott Törvény' Könyvének olvaſtatását, meg-rettene az abban bé-foglaltatott átkokra, és el-küldé tanátsot kérdeni Húlda Próféta-Aſſzonyhoz az aránt, mit kellene tselekedni annak a' veſzedelemnek el-fordítására, a' mellyel a' 'Sidók fenyegettetnek vala.

Ez a' munkája ſzokott lenni az ISTEN' Beſzédének és az ő Fenyegetéseinek az Ótet félőkben; meg-alázzák magokat az URnak ſzavának hallására, és mikor látják, hogy az ő haragja fel-gerjedett: Keresnek eſzközöket, és módokat annak le-tsendesítésére.

Az a' felelet, mellyet ada Húlda a' Királynak, méltó a' meg-jegyzésre; Az mondá ő, hogy az ISTEN már egyſzer bétellyesítené Jérusálemen és annak Lakóin a' Móses' Törvényében meg-iratott Fenyegetéseket; mivelhogy ők fel-gerjeſztették vólna az Ő Haragját az ő Bálványozásokkal és az ő gonoſz telekedeteikkel. De azt mondatá Jósiásnak, hogy ótet az ISTEN ki-fogná venni e' Világból, minekelőtte ez a' veſzedelem meg-esne.

Mikor az Embereknek bűneik bizonyos mértékre meg-nevelkedtenek, ſzükség hogy az ISTEN azokért boſzſzút-álljon; Akkor a' kegyes Emberek, el-nem fordithatják többé az ő Itéleteit, de az ISTEN őket ki-véſzi e' Világból, hogy el-ne borittassanak attól a' veſzedelemtől, a' mellynek meg-kell esni.

És igy hát a' Halál nem mindenkor jele az ISTEN' haragjának, és Ő Felsége meg-röviditi néhánykor azoknak napjaikat, a' kiket leg-inkább ſzeret; a' miképen ez meg-esék Jósiás jó Királyon, ki ollyan kedves vala ISTEN előtt az ő kegyességéért, és még-is a' felől az ő életének virágjában hala-meg.

Meg-kell gondolni végezetre, hogy ámbár az ISTEN meg-mondotta vala Jósiásnak, hogy a' Júda Orſzágának romlása megváltozhatatlan vólna, és ő-maga-is nem ſok idő múlva megfogna halni: még-is ő ſemmit alább nem hagya az ő buzgóságában. Óſzve-gyűjteté az Orſzágnak Fő-Embereit és az egéſz Népet, a' Szövetségnek ISTENnel való meg-újitására; munkálódék tellyes tehetségével a' Bálványozásnak, és a' tiſztátalanságnak el-törlésében, és életének

ténck hátra lévő részét a' Vallásnak és a' kegyességnek munkáiban tőlté-el.

Akárminémű állapotban légyen a' kegyes Ember, és akármitsodásnak kelljen lenni a' kimenetelnek, ő mindenkor tselekeszi a' maga kötelességét, és valami életet és tehetséget ád néki az ISTEN, mind azt örömmel az ő Ditsőségének és a' közönséges épületnek elő-mozditására szenteli.

XXXV. RÉSZ.

Jósiás Király meg-szenteltetti a' Húsvét Innepét nagy készülettel Országlásának tizen-nyóltzadik esztendejében.

Tizen-három esztendővel azután Égyiptomnak Királyja ellen hadakozni menvén, meg-sebesitteték az útközetben, és meg-hala Jérusálemben, igen sirattatván Országának minden Népeitől.

I. 1-19. II. 20-27.

TANUSÁGOK.

UJ bizonyságát látni ebben a' Részben annak a' nagy buzgóságnak, a' mellytől viseltetik vala Jósiás Király. Mig éle semmit el-nem múlata, hogy a' Valláſt az ő tiſztaságába helyre állithatná és az ISTENnek haragját mege-ngesztelhetné, a' melly a' 'Sidókra minden órán reájok borúlandó vala. Nagy készülettel meg-szentelé a' Húsvét Innepét az ő egész Népével együtt; sőt azt-is mondja az Irás, hogy nem szenteltek vala ahoz hasonló Húsvétot az ő előtte való Királyok alatt, és a' Sámuel Próféta idejétől fogva.

És igy ez a' jó Király mindent meg-tselekedék, valami tsak lehete tőle, a' végre, hogy az URnak kedvében lehetne, és a' maga Népét a' Kegyességre serkenthetné.

Tanúljuk-meg ebből mi, hogy a' jóban soha meg-ne restüljünk, hanem abban mind inkább inkább álhatatosak légyünk.

Ez a' példa szivekre hathat mindenek felett a' Keresztyén Fejedelmeknek és Magyistrátusoknak, és őket indithatja, hogy ők-is az igaz Kegyességnek és a' Vallásnak elő mozditásán igyekezzenek, és magokat kedvessé tegyék ISTEN előtt és emberek előtt ugyan azon módon, a' mellyet követvén Jósiás lett egyike a' leg-jobb és leg-nevezetesebb Királyoknak a' kik vóltanak valaha.

De akarmelly nagy vala a' Jósiásnak Kegyessége: azoknak a' Királyoknak és Fejedelmeknek, a' kik azt vallják, hogy a' Jésus Kristus-

Kriſtusban hiſznek, felyül kellene múlni e' tekintetben az ISTEN Népének leg-jobb Királyait-is.

Meg-tetſzik mindazáltal, hogy Jósiás egy nagyot hibáza, magát belé egyelitvén maga gondolatlanul az Egyiptomnak Királya ellen való Hadakozásba; azért-is meg-ôleték annak alkalmatosságával.

Az ô halála után, egéſz Jérusálemnek és Júdának Népe ôtet ſiratá, és Jérémiás Próféta ſiralmas Éneket monda ô róla.

Az Orſzágnak Népe nagy kárt és gyakran viſzſza-ſzerezhetetlen kárt vall, mikor az ISTEN tôlök el-véſzi a' bôlts és kegyes Fejedelmeket és Vezéreket. Megtapaſztalák ezt a' 'Sidók minektánna ki-vévé az ISTEN Jósiáſt e' Világból. Ô vala leg-utólsó jó Királyja Judának; az utánna valók mind iſtentelenek valának; és kevés idô múlva, vége lôn a' Júda Orſzágának a' miképen látható a' kövétkezendô Réſzben.

XXXVI. RÉSZ.

Ez a' Réſz magában foglalja Júdának négy utólsó Királyainak Hiſtóriájokat.

Az elsô vala Joácház, Jósiásnak Fija, a' ki uralkodék három eſztendeig, és le-téteték Egyiptomnak Királyja által az ô Királyságából.

Második vala Eliákim, más néven Joákim, a' ki hasonlóképen bálványozó vala, és tizenegy eſztendeig uralkodék. Nabukodonozor ôtet elvivé Babilóniába a' ſzent edényeknek egy réſzével egyûtt. Viſzſza-jôve mindazáltal Jérusálembe, a' hol megôletteték, és az ô teſte el-vetteték a' Városon kivûl temetetlen, a' miképen olvashatni Jérémiás' Könyvében XXII. 19. és XXXVI. 30.

Ô utánna uralkodék három hónapokig az ô Fija Joákin, a' ki hasonlóképen el-viteték Babilóniába Nabukodonozor által, a' ki néki helyében Sédékiáſt állitá, a' Joákim' Ôttsét, Júdának Tizen-kilentzedik és utólsó Királyját. Az ô uralkodása alatt a' 'Sidók elébb menvén az ô bûneikben és az ô meg-keményedésekben, Jérusálem meg-véteték és meg-égettetek Templomával egyûtt, és a' 'Sidók Babilóniába viteténck Fogságra, a' hol maradának Czirusnak a' Persiai Királynak idejéig, a' ki ôket megſzabaditá, és meg-engedé nékiek, hogy viſzſza-jönének Jérusálembe, és a' Templomot meg-épitenék.

I. 1-3. II. 4-8. III. 9-10. IV. 11-13.

TANUSÁGOK.

JÚdának utólsó négy Királyjainak Hiſtóriájokban látjuk, hogy ôk, ellent nem állván az ISTENnek Intései, a' mellyekkel ôket ſok izben meg-inteti vala, és noha látnák, hogy az ô óltalmazása tôlök el-távozna: Még-is mind inkább-inkább in-

gerlék haragra az URat a' Bálványozás által, és az egész Nép őket követé ebben az ő tévelygésekben.

Az Irás világosan meg-jegyzi, hogy az ISTEN minekelőtte veszedelmet hozott vólna a' 'Sidókra, küldé ő hozzájok a' maga Szolgait, kik őket intenék a' meg-térésre, mivelhogy kedvez vala az ő Népének; De ez a' Nép meg-keményedvén, tsúfolja vala azokat, és meg-útálja vala az URnak Beszédét, úgy hogy az ő haragja annyira felgerjede, hogy senki annak ellene nem állhatna.

Imé, így szokta az Igaz és jó ISTEN annyival inkább inteni az embereket, a' mennyivel őtet gonoszabbúl ingerlik; De imé, az-is, a' mit az ISTEN Beszédének és az ő kegyelmeinek nyilvánságos és sok ideig való megútálása szokot szerzeni.

Az ISTEN a' 'Sidókat adá a' Babilóniabélieknek kezekbe, a' kik meg-vevék Jérusálemet és meg-égeték, számtalan személyeknek véreket ki-onták, még a' szent Hajlékban-is; nem kedvezvén az Aszszonyoknak, Ifjaknak, sem véneknek. Sőt még a' Templomnak-is nem vala kedvezés, meg-foztatván és megégettetvén az a' Káldeusok által; és a' 'Sidók, a' kik a' fegyvertől meg-maradának, el-vitetének Babilóniába, a' hol osztán laknak vala fogságban.

Illyen módon menének végh ez az ISTENnek fenyegetései, a' mellyeket az ISTEN vélek annyi sok izben hallattatott vala; és ez, ollyan nagy példa, a' mellyből láthatni, mit várjanak azok magoknak, a' kik viszszaélnek az ISTENnek kegyelmeivel és az ő békességes-tűrésével, és a' kik meg-átalkodással meg-maradnak az ő rút bűneikben.

****

ESDRÁS' KÖNYVE.

Meg-iratik ebben a' Könyvben, mi módon a' 'Sidók, minekutánna hetven esztendőkig fogva valának Babilóniában, nyerének Czirustól a' Persiai Királytól engedelmet az ő Hazájokba való viszszatérésre és a' Jérusálemi Templomnak és a' Városnak meg-épittésére, Zorobábelnek, ki Jú-

ki Júdának Királyinak vérekből való és Jékóniás Királynak unokája vala, és Jósua Fő Papnak Vezérségek alatt.

A' 'Sidók a' szomszéd népek által sok képen meg-akadályoztatának igyekezetekben, mind a' Dárius Királynak idejéig, a' ki újonnan megengedé a' 'Sidóknak az ő Templomokat meg-épiteni, és azután Artaxerxes Longimanus küldé Esdrás Papot Júdeába.

Ez az Esdrás igen tudós Férjfiú vala az ISTEN' Törvényének esméretében; nagy buzgósággal és nagy okossággal birván, sok jó rendeléseket tőn a' jó rendnek helyre-állittására, mind a' Vallásban, mind pedig a' külső Társaságban.

I. RÉSZ.

Czirus parantsolatotád-ki, a' mellyben meg-engedi a' 'Sidóknak, hogy viszsza-térjenek Hazájokba, és megépitsék a' Templomot; viszsza adatja a' szent Edényeket, a' mellyeket Nabukodonozor Jérusálemből el-vitetett vala.

TANUSÁGOK.

1. Eg-elsőben-is meg-kell itten esmérnünk két nevezetes Jövendöléseknek bé-tellyesedését. Az első az Ésaiásé XLIV. Rész. 28. vers. és XLV. Rész. 1. vers. a' ki előre meg-mondotta vala, két-száz esztendővel az előtt, hogy egy Czirus nevű Király viszsza-fogná botsátani a' 'Sidókat az ő Hazájokba, és megépittetné újonnan Jérusálemet és annak Templomát.

A' második a' Jérémiásé, a' ki a' Babilóniai Fogságnak tartásának idejét meg-határozta vala, azt mondván, hogy abból a' 'Sidók viszsza fognának jőni hetven esztendő múlva.

2. A' 'Sidóknak ez a' viszsza-jövetele bizonyitja az ISTENnek ehez a' Néphez való Jóságát, és az ő Szövetségének és Igéreteinek erős vóltát, és onnét által-láthatjuk ezt, hogy ha megengedi az ISTEN, hogy az ő Anyaszentegyháza üldöztessék; nem akarja azt el-törleni egészen, hanem az ő-néki a' tzélja, hogy meg-tisztogassa azt és minden időben meg-is tartja azt.

3. Meg-kell továbbá gondolni, hogy ez a' 'Sidóknak helyre-állittatások lőn Czirus Pogány Király által; és az, igen nagy tiszteletet mutata ahoz az ISTENhez, a' kit a' 'Sidók imádnak vala, és nékiek viszsza adatá a' szent edényeket, a' mellyeket Nabukodonozor el-vitt vala a' Jérusálemi Templomból.

Az ISTEN úgy forditja a' Királyoknak szíveket, a' mint

Ő-né-

Ő-néki tetszik; és a' miképen általok meg-oltorozza a' maga Anyaszentegyházát, úgy általok néha békességet-is ád annak; melly nékünk hathatós inditó ok lehet arra, hogy őtet féljük, és az ő hatalmán és jóságán megnyogodjunk.

4. Ha Czirus Pogány és bálványozó Király lévén, viszszaadatá a' szent edényeket a' 'Sidóknak: a' Kereszтyén Királyok és Fejedelmek tartoznak magokat attól meg-ójni, hogy az Isteni szolgálatra szenteletett jószágokat magoknál meg-ne tartsák, és más haszнokra ne forditsák, hanem szent végekre.

II. RÉSZ.

A' Babilóniából viszsza-jött 'Sidóknak, Papoknak és Lévitáknak elő-számláltatások.

TANUSÁGOK.

A' Babilóniából Judeába a' Czirus Király parantsolatja szerént viszsza-jött 'Sidóknak elő-számlaltatásából, a' kik-is negyvenkét ezernél többek nem valának, láthatni; hogy ez a' Nép melly az előtt igen nagy számú vala, felette igen megkevesedett vala.

Meg-kell mindazáltal jegyzeni, hogy sokak közzülők Babilóniában és a' szomszéd Tartományokban meg-maradtanak vala; a' kik-is annakutánna jövela; a' kik-is annakutánna jövének viszsza, külön-külön szakaszokban; a' miképen láthatni, ennek a' Könyvnek VII. és VIII. Részeiben.

2. Meg-tetszik, hogy akkor igen szorosan meg-visgálák a' Genealogiákat, és a' kik a' Papok rendiből valóknak tartván magokat, nem mutathaták-meg az ő Nemzetségeket, kirekesztetének a' Papságtól.

3. Látjuk, hogy ezek a' 'Sidók, a' felől hogy akkor igen meg-aláztatott állapotban valának, bőségesen adakozának a' Templomnak és az Isteni Tiszteletnek fel-állitására.

III. RÉSZ.

A' 'Sidók viszsza-jövén Babilóniából, egy Oltárt épitének, a' mellyen Áldozatokat tésznek; meg-szentelik a' Sátoros Ünnep-napját, és fellállitják a' rend-szerént-való Isteni Tiszteletet míg a' Templom meg-épittetne. Annakutánna fel-vetik a' Templomnak Fundamentomát, a' mellynek-is alkalmatosságával némellyek igen nagyon örvendeznek, mások pedig szomorkodnak és sirnak vala.

I. 1-7. II. 8-13.

TANUSÁGOK.

Mihelyt viszsza-jövének Babilóniából a' 'Sidók: Kezdének

dének a' Templomnak újonnan-való meg-építéséhez, a' végre, hogy abban ismét fel-állitanák az Istennek kőzőnséges Tiſzteletét.

Származott vala ez az ő kegyességekből, és kivált az ő Igazgatóiknak Jósua Fő Papnak és Zorobábelnek Júda Fejedelménck buzgóságokból.

Nékünk-is mindnyájan azon buzgóságunknak kell lenni az Eklésiának épületének munkálódásában; Ennek kell minden más ſzorgalmatosságok felett való ſzorgalmatosságunknak lenni, és leg-nagyobb őrőmünk az légyen, ha látjuk az Istennek Országát fel-állittatni és megerősíttetni.

2. Meg-kell jegyzeni; Hogy jóllehet akkor újra meg-épitteték a' Jérusálemi Templom, de ez a' második Templom még-is nem ér vala azzal, a' mellyet Salamon régenten épitett vala, és a' melly a' Babilóniabéliek által el-puſztittatott vala, melly miatt-is az őregek, a' kik az első Templomot látták vala, ſirnak vala, mikor a' második épittetni kezd vala.

A' 'Sidók innét által-láthatják vala, hogy az Istennek Tiſztelete nem állana az épületnek gazdag és fényes vóltában, ſem a' tzérémóniáknak ſzembe-tűnő ragyogásában.

Arra-is mutat vala ez; Hogy nem ſokára el-fogna jőni az idő, mellyben az Isten el-ſzakaſztaná a' 'Sidókat ezektől a' kűlső dolgoktól, és az Emberek kőzőtt Lélekben való Tiſzteletnek módját fogna fel-állitani, a' minémű az Évangyéliom ſzerént való.

Továbbá pedig, ha alább-való vala-is a' Salamon' Templománál, a' kűlső fényességre nézve a' második Templom: De fellyűl-múlandó vala azt ſokkal-is a' ditsőségben, arra a' méltóságra nézve, hogy a' 'Sidók ebben fogják vala meg-látni a' Messiást, míg még fenn fogna állani.

IV. RÉSZ.

A' 'Sidók nem akarván a' Samaritánusoknak meg-engedni, hogy a' Templomot ő vélek egyűtt épitsék, a' Samaritánusok Levelet irának ő ellenek a' Persiai Királynak, melly miatt az a' munka ſok izben félbe-hagyattaték Czirus Királynak uralkodása alatt.

Az Asvérusé alatt, ki másképen Cambisesnek neveztetik, és Czirus után uralkodott, és az Artaxerxesé alatt a' ki Smerdisnek-is neveztetik, a' kinek a' Samaritánusok egy Levelet

irván, melly ebben a' Réſzben be-foglaltatik, ez a' Király meg-tiltá a' 'Sidókat, hogy ne épitenék tovább a' Városſt és a' Templomot.

Ebben az állapotban maradának a' dolgok Dáriusnak Hiſtaspis Fijának a' Persiai Királynak második eſztendejéig.

I. 1-16. II. 17-24.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ebben a' Réſzben, hogy a' Samaritánusok, minekutánna haſzontalanúl igyekeztenek vólna álnokſággal meg-akadályoztatni a' 'Sidókat, hogy a' Jérusálemi Templom meg-ne épittetne, hamisan vádolák őket Levelek által a' Persiai Királyoknál, és akképen azt tselekedék, hogy a' 'Sidók nem mehetének-elő az ő el-kezdett munkájokban.

Ennek alkalmatosságával azt kell gondolóra vennünk; Hogy az Isten meg-engedi néhánykor, hogy a' leg-ſzentebb igyekezetek-is meg-gátoltassanak, és az Anyaſzentegyháznak vóltanak mindenkor ellenségei, a' kik azt oſtromolják, hol erőſzakosan, hol pediglen tsalárdsággal.

Mindenek felett pedig látjuk itten; Hogy a' 'Sidóknak ellenségeik hamis vádoláſt vévének-elő, hogy a' Hatalmasságokat reájok ingerlenék, úgy irván-le őket, mint pártütőket, viſza-vonókat és a' Királyoknak ellenségeit.

Ez vólt minden időben az Eklésiának ſorsa, 's ezzel háborgattattak és vádoltattak az Igaz Istennek Imádói.

De a kővetkezendőkben megfogjuk látni; Hogy az Isten végezetre meg-ſzégyeniti a' Gonoſzoknak álnok meſterségeiket és igyekezeteket, és a' Jámboroknak ártatlanságokat világoſságra hozza; és minekutánna őket által-vitte ezeken a' próbákon: Jóakaróikká téſzi hozzájok azokat, a' kik leg-inkább ellenek valának nékiek.

V. RÉSZ.

Aggeus és Zakariás Próféták intik a' Népet, a' Templomnak megépitésére.

2. Annak a' Tartománynak Fejedelmei irnak Dárius Királynak Hiſtaspisnak Fijának, hogy őtet tudósitnák a' 'Sidóknak igyekezetek felől, és meg kérdenék tőle, mit parantsolna az arránt?

I. 1-2. II. 3-17.

TANUSÁGOK.

EBben a Réſzben a' mit meg-kell jegyzenünk, ez; Hogy az időben, a' mikor a' Templomnak épitése félben-ſzakaſztatott vala, az Isten küldé az ő Pró-

ő Prófétáit Aggeuſt és Zakariáſt, hogy meg-bátoritaná a' 'Sidókat, és fel-inditaná őket újonnan ebben a' kegyes igyekezetben való munkálódásra; és, ezeknek a' Szent Emberek-nek Intések ollyan foganatos vala, hogy ellent nem állván annak a' Tartománynak Fejedelmeinek ellenzések, a' 'Sidók tovább-is kövteék ezt a' munkát, mig a' Dárius Királynak akaratját meg-tudhatnák.

Az ISTEN ſoha nem hagyja-el a' maga Anyaſzentegyházát; Támaſzt mindenkor, mikor kell, hűséges Szolgákat annak épitésében való munkálódásra: Nem kell azért ſoha-is meg-únatkozni, vagy meg-reſtűlni az ISTENnek Akaratjával meg-egyező és igaz igyekezetekben, és az Ő Felsége Gondviselése azokat végre meg-áldja ſzerentsés kimenetellel, akármelly ellenkező módon láttassék folyni a' dolog.

Ez esék ez alkalmatossággal: A' Levél, mellyet a' Dárius Királynak irának az ő Tiſzttartói a' 'Sidók ellen, alkalmatosságot adván ennek a' Királynak, hogy meg-kereſtetné azt a' Parantsolatot, a' mellyet ki-adott vala a' 'Sidóknak kedvekért Czirus Király azelőtt mintegy tizenhét eſztendőkkel, és meg-parantsolná, hogy őket többé ne háborgatnák.

Illyen módon az, a' mit az ő ellenségeik igyekezének tselekedni az ő veſzedelmekre, a' 'Sidókat ſegité az ő ſzándékjoknak végben-vitelére.

VI. RÉSZ.

Dárius Király meg-találván azt a' Parantsolatot, a' mellyet Czirus Király ki-adott vala a' 'Sidóknak kedvekért, parantsolja az ő Tiſzttartóinak, hogy engednék épiteni a' Templomot, sőt még adnának-is, a' mi ſzükséges lenne arra a' munkára, és az Áldozatokra, a' mellyel fognának Jérusálemben áldoztatni.

A' Templom el-végezteték négy eſztendők alatt, fel-ſzenteltetéк, és benne az Iſteni Szolgálat helyre-állittaték, és a' Páſcha Innepe nagy kéſzűlettel és nagy örömmel megtartaték.

I. 1-14. II. 15-22.

TANUSÁGOK.

ITten azt kell meg-jegyzeni; Hogy Dárius Király igazságot ſzolgáltata a' 'Sidóknak, és igen nagyon vala rajta, hogy a' Jérusálemi Templom újra megépittetnék; Sőt még az ő jövedelmeinek egy réſzéből ada ſzükséges költséget-is mind az épü-

letre, mind pedig az Isteni Szolgálatra.

Mindenek felett pedig ez a' Király igen nagy tiszteletet mutata a' 'Sidóknak Vallásokhoz, és az ISTENhez, a' kit azok imádnak vala; Azt akará, hogy a' 'Sidók könyörögnének és tennének Áldozatokat ISTENnek ő érette, és az ő Fijáért; és kemény bűntetéseket-is rendele azok ellen, valakik az ő akaratjának ellene fognának állani.

Illyen bálványozó Királynak ez az indúlatja és tselekedete igen vilagosan meg-mutatja, mi légyen a' Királyoknak és a' Világi Nagyoknak Kötelességek az ISTENnek Tisztelete aránt; és ez a' Király kárhoztatni fogja jövendőben azokat a' Keresztyén Fejedelmeket és Magyistrátusokat, a' kik vallják hogy es mérik és tisztelik az ISTENT, még-is nem viseltetnek tisztelettel a' Valláshoz és az Istenséghez, nem munkálódnak tellyes tehetségekkel azon, hogy az ISTEN úgy tiszteltessék, a' miképen kivánja, és nem esmérik-meg, hogy az ő bóldogságok függ az ISTENnek jó-kedvétől és az Eklésiának ő érettek való könyörgésétől.

Dáriusnak ezen Parantsolatja szerént a' 'Sidók az ő nagy vígasztalásokra el végezék az ő Templomoknak épitését; azt fel-is szentelék, és meg-tarták a' Páscha Innepét örömmel, áldván az ISTENT azért, hogy a' Királynak szívét az ő hozzájok-való kegyelmességre fordította vólna.

Ez a' 'Sidóknak állapotjokban esett változás ollyatén dolog, a' mellyben nem lehet eléggé tsudálni az ISTENnek ez aránt a' Nép aránt való Gondviselését, és a' melly meg-mutatja azt; Hogy az ISTEN vigyáz a' maga Anyaszentegyházáért, és találtat azzal segitséget még a' bálványozó Fejedelmeknél-is, és ollyan Helyeken-is, a' hol leg-inkább háborgattatott vala.

VII. RÉSZ.

Esdrás Júdeában mégyen Artaxerxesnek, ki Longimanusnak nevezte-tik vala, parantsolatjából, hogy egétik vala, parantsolatjából, hogy egészen helyre állitaná jó rendbe a' Vallást és az Isteni Szolgálatot, és Birákat 's Tisztviselőket rendelne.

Ez a' Király egy Parantsolatot ádki, a' melly meg-engedi vala a' 'Siródoknak kik még valának az ő Birodalmában, hogy Esdrással viszsza-jönének Jérusálembe; néki engedi az aranyat és ezüstöt, a' mellyet ő és az ő Tanátsosai adtanak vala a' Templomra és az Áldozatokra, és parancsolatja szerént a' 'Sidók az ő nagy vígasztalásokra el végezék az ő Templomoknak épitését; azt fel-is szentelék, és meg-tarták a' Páscha Innepét örömmel, áldván az ISTENT azért, hogy a' Királynak szívét az ő hozzájok-való kegyelmességre fordította vólna.

Ez a' 'Sidóknak állapotjokban esett változás ollyatén dolog, a' mellyben nem lehet eléggé tsudálni az ISTENnek ez aránt a' Nép aránt való Gondviselését, és a' melly meg-mutatja azt; Hogy az ISTEN vigyáz a' maga Anyaszentegyházáért, és találtat azzal segitséget még a' bálványozó Fejedelmeknél-is, és ollyan Helyeken-is, a' hol leg-inkább háborgattatott vala.

VII. RÉSZ.

Esdrás Júdeában mégyen Artaxerxesnek, ki Longimanusnak nevezte-tik vala, parantsolatjából, hogy egészen helyre állitaná jó rendbe a' Vallást és az Isteni Szolgálatot, és Birákat 's Tisztviselőket rendelne.

Ez a' Király egy Parantsolatot ádki, a' melly meg-engedi vala a' 'Sidó

rantsolja az ő Kintstartóinak, hogy szolgáltassanak az ő jövedelméből ugyan azon végre.

Esdrás az ISTENnek hálát ád azért, hogy kegyelmessé tette vólna ő hozzájok a' Királyt.

A' 'Sidóknak Zorobábel' Vezérsége alatt első vifzfza-jövetelektől fogva, melly is lőn Czirusnak idejében, Esdrásnak eddig az útáig folyt-el mintegy hetven esztendő.

I. 1-26. II. 27-28.

TANUSÁGOK.

ITten, ezek aránt kell jegyzéseket tenni:

1. Hogy minekutánna a' Templom meg-építtetett vólna, az ISTEN Júdeába küldé Esdrás Papot, a' ki a' Törvényben túdós, buzgósággal tellyes és ISTEN' Lelkétől ihletett Férjfiú vala, a' végre, hogy a' Valláft ollyan állapotba helyheztetné, a' minéműben kell vala lenni.

Az Anyaszentegyház sokat köszönhet minden időben ennek a' Szent Embernek, mert az ő szorgalmatossága által állíttatának helyre, az Isteni Szolgálat, a' Törvény, és a' Szent Könyvek; azért-is, az ő emlékezetének drágalátosnak kell lenni a' Keresztyén Anyaszentegyház előtt, a' miképen betsületes vala mindenkor a' 'Sidó Ekklésia előtt.

Látjuk ebből, melly igen szükséges a' közönséges épületre, hogy légyenek túdós és hiv Egyházi Szolgák, a' kik tanitsák az Embereket, és oktassák az ISTENnek Tiszteletére, ollyan módon, a' mint illendő.

2. Látjuk itten, hogy Artaxerxes, ki bálvány-imádó Király vala, nagy bőségesen adakozék a' maga részéről, a' mi szükséges vala az ISTENnek Tiszteletére; és ada Esdrás Papnak hatalmat, hogy Birákat rendelne a' 'Sidóknak igazgatására.

Ezek a' Valláshoz való tiszteletnek és igazságnak szolgáltatásának bizonyságai, a' mellyeket kell követni minden rendbéli személyeknek, és főképen a' Nagy Rendeknek.

3. Esdrásnak hálá-adása, mellyel ő az ISTENT áldá, azért, hogy Ő Felsége a' Királynak és az ő Tanátsosinak szívekbe adá, hogy kegyelmesen tselekednének a' 'Sidókkal, azt bizonyitja, hogy a' Vallásnak ez az érdemes Szolgája tellyes vala kegyességgel és buzgósággal.

Igy szoktak a' kegyes személyek az ISTENnek adni minden Ditsőséget azért a' jóért, a' melly vélek közöltetik, és ő benne vetik minden bizodalmokat,

kat, valamint a' bóldog, úgy a' bóldogtalan állapotokban.

VIII. RÉSZ.

Látni itten azoknak a' 'Sidóknak elő ſzámláltatásokat, a' kik viſzſzajövének Esdrással Júdeába Artaxerxesnek Longimanusnak uralkodásának hetedik eſztendejében.

2. Esdrás, minekelőtte útra indúlna a' 'Sidókkal, Böjtöt tart, hogy az ISTENnek óltalmazását kérnék magokra az ő útazásokban.

3. Kezekbe adja a' Papoknak azt az aranyat és ezűſtöt, a' mellyet a' Király és annak Tanátsosai adtanak vala a' Templomra.

4. El-indúl a' 'Sidókkal a' kik ő melléje adták vala magokat, és ſzerentsésen Jérusálembe érkezik.

I. 1-20. II. 21-23. III. 24-30. IV. 31-33.

TANUSÁGOK.

ELő-ſzámláltatásokból azoknak a' 'Sidóknak, a' kik Esdrással jöttenek vala fel Babilóniából, a' kik-is ſzám ſzerént mintegy tizennyóltz ſzázan valának, láthatni, hogy minden 'Sidók nem jöttenek vala viſzſza Jérusálembe Zorobábellel Czirusnak uralkodása alatt, hanem ſokak kőzzűlők maradtanak vala azokban az Orſzágokban a' mellyekbe fogságra el-vitettenek vala.

2. Meg-kell jegyzeni; Hogy Esdrás el-akarván indúlni hogy Júdeába menne, nem kére a Királytól Vitézeket, ſem őrző Sereget az ő útazásában való bátorságra, noha könnyen nyertetett vólna. Azt mondja ő-maga, hogy azért tselekedék ekképen, hogy azt ne gondolnák felőle, mintha ő nem bizna az ISTENnek ſegitségében, hanem az URnak áldását kéri böjtölés és könyörgés által.

Melly dologban Artaxerxes Királynak és a' bálványozó Népeknek világosan meg-mutatá, a' kik kőzött él vala, hogy őnéki tőkélletes bizodalma vólna az ő ISTENének óltalmazásában.

A' kegyes Emberek az ISTENben biznak inkább, mint az Emberekben, az ő bátorságokat keresik főképen a' könyörgésekben; és az ISTEN a' maga részéről őket meg-hallgatja, és meg-áldja; a' miképen tapaſztalá Esdrás, a' ki ſzerentsésen útaza azokkal, a' kik ő véle együtt valának.

Meg-kell utóljára jegyzeni; Hogy Artaxerxes Király és az ő Orſzágának leg-nagyobb Fejedelmei, Esdrásnak keze által nagy Ajándékokat küldének Jérusálembe.

E' dologban újabb bizonyságát látjuk az ISTENnek a' 'Sidók

aránt

aránt való különös Gondviselésének, és ollyan példa ez, a' melly indithatja nevezetesen e' Világnak Nagyjait és a' Gazdagokat, hogy bőséggel adakozók légyenek, valahányszor vagyon alkalmatosságok arra, hogy a Vallásért és az ISTENért valamit tselekedhessenek.

IX. RÉSZ.

Esdrás meg-értvén Jérusálembe való be-érkezesekor, hogy sok 'Sidók, meg a' Papok és Fő Emberek közőtt-is, bálványozó Feleségeket vettenek vólna magoknak, melly dolog az ISTEN' Törvényének ellene vala; Felette igen kesereg vala rajta, meg-alázá magát ISTEN előtt, és egy Könyörgést tőn, a' mellyben vallást tészen a' 'Sidóknak bűneikről; meg-esméri az ISTENnek rajtok lévő ítéleteinek igazságát; és Fogadást tészen azoknak nevében, hogy nem fogják meg-rontani az URnak Parantsolatit és Szövetségét, a' miképen tselekedtenek vala.

TANUSÁGOK.

MEg-tetízik ebből a' Részből;

1. Hogy a' Fogságból való haza-jövetel után sok rendelet-lenségek valának a' 'Sidók kőkőzzűlők, még Fő Emberek-is idegen és bálványozó Feleségeket vettenek vala magoknak, és azért szükséges vala, hogy az Isten támasztana buzgó Személyeket, minémű vala Esdrás Pap, ennek a' rosz szokásnak meg-orvoslására.

Igen nagy gonosz az, mikor az Emberek nyilvánságos módon meg-rontják az URnak Törvényeit, és mindenek felett, mikor azok, a' kik leg-első rendűek, a' feslett szabadságnak pártját fogják az ő gonosz példájok által.

2. Esdrás, mihelyest meg-érté, hogy a' 'Sidók tilalmas Házasságban élnének, nagy bánkodással kesereg vala azon, és el-szánná magában, hogy azt meg-orvoslaná. Nyilván-való jelekkel meg-mutatá az ő szívének győtrelmét, könyőrőgvén, és magát meg-alázván az Isten előtt.

Imé, a' kiknek valóságos buzgóságok és kegyességek vagyon, igy szokták magokat győtreni nem tsak az ő magokon lévő nyomorúságokért, és a' magok tulajdon bűneikért, hanem másoknak bűneikért-is.

Igen épületes ez a' Könyörgés, a' mellyet monda Esdrás ez alkalmatossággal. Meg-esméri ő abban mélységes alázatossággal, hogy a' 'Sidóknak az ő bűneik inditották vólna az URat

URat arra, hogy ôket oſtorozná, és azok juttatták vólna ôket arra a' ſzolgai állapotra, a' mellyben valának akkor.

Ez nékünk azt mutatja, hogy a' melly nyomorúságokat ſzenvedünk, azokban mindenkor tartozunk Ditsôséget adni az ISTENNEK, és imádni az ô Igazságát.

De valamiképen Esdrás minekutánna valláſt tôn a' 'Sidóknak bûneikről, azt igéré, hogy többet viſzſza nem térnének az ISTEN' Törvényének meg-rontására: Ugy meg-kell esmérni, hogy az URnak kegyelmének hozzánk-való fordúlásának, és tselekedett bûneink' botsánatjának meg-nyerésének eſzközе ez; Hogy többé viſzſza ne essünk azokba a' bûnökbe, hanem el-hagyjuk azokat hamarsággal való és igaz ſzívünkből való meg-térésnek általa.

X. RÉSZ.

Esdrás, minekutánna meg-alázta vólna magát az ISTEN előtt, egybegyûjti mind a' 'Sidókat, eleikbe terjeſzti azoknak a' kik idegen Aſzſzonyi-állatokat vettek vala magoknak Feleségûl azt a' nagy bûnt, a' mellyet azzal tselekedtenek vólna; és a' Fô Embereknek 's az egéſz Gyûlekezetnek Tanátsából azokat arra kötelezi, hogy el-botsáſsanák azokat a' Feleségeket. Melly-is azon módon véghez-vitetek, még a' Papok aránt-is, a' kik illyen módon házasodtanak vala.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben a' mit meg-kell gondolni, ez; Hogy Esdrás, minekutánna bôjtölt vólna és valláſt tett vólna a' 'Sidóknak bûneikről, adá magát a' rendetlenségeknek meg-orvoslására, és azoknak a' roſzſz ſzokásoknak el-törlésére, a' mellyek ô közöttök fel-állittattak vala.

Nem elég könyörögni, a' bûnökről valláſt tenni, valamelly bánatot azokon mutatni; hanem a' bûnöktől meg-ſzûnjünk, és egéſzen el-hagyjuk azokat.

Azt-is meg-mutatja ez; Hogy az URnak Szolgainak és az Elöljáróknak kötelességek, hogy az ô Hatalmokkal és Intéseikkel éljenek a' feslett ſzabadságoknak meg-gátolására és a' rendeletlenségeknek meg-tiltására; és ha ſzinte közönségesen el-terjedett és meg-rögzött-is a' gonoſz, és a' Vétkezők nagy Rendûek vólnának-is: Még-is nem kellene el-ſzenvedni a' rendeletlenséget, ſem a' dolgot abban hagyni.

Mindenek felett pedig ezt kell meg-

meg-jegyzeni ; Hogy a' 'Sidók engedelmeskedének Esdrásnak, és a' Papoknak, el-botsátván az idegen Feleségeket, a' mellyeket vettenek vala magoknak az ISTEN' Tilalma ellen, melly dolog pedig nékiek igen nehezen eshetik vala, kivált hogy némellyeknek azoktól gyermekeik lettek vala : De meg-mutaták ebben az ő kész-vóltokat a' jó intésnek bé-vételére, és az ő megtéréseknek igaz vóltát.

A' melly bűnősők az ő vétkeiken valósággal meg-illetődtenek, és a' kik kívánják azoknak botsánatját meg-nyerni, nem lajnálják mindennek eleget tenni, valamit az ISTEN nékiek parantsol, és a' mit a' lelki-esméret kíván, akármelly igen keserves és nehéz légyen-is az, és még azt-is oda hagyják, a' mi nékiek leg-kedvesebb vólna.

Továbbá pedig láthatni ebből a' Részből, hogy a' Bálványozókkal kőtött Házasságbéli Szővetkezések az ISTENnek nem tetszők, és nem-is kell azoknak meg-szenvedtetni az igaz Ísteni Tiszteletet vallók között.

NÉHÉMIÁS' KÖNYVE.

Néhémiásnak Könyve, foglalja magában a' 'Sidóknak a' Babilóniai Fogság után való állapotjoknak további Históriáját.

Néhémiás méne Júdeába Artaxerxes Longimanusnak a' Persiai Királynak engedelméből, és tőn két útazásokat.

Az elsőt ennek a' Királynak húszadik esztendejében, tizenhárom esztendővel azután, hogy Esdrás oda ment vala ; A' másodikat pedig mintegy tizenkét esztendővel azután. Néh. I. 1. és XIII. 6. *Ugy méne pedig oda, mint a' 'Sidóknak Fejedelmek, hogy meg-épittetné Jérusálem' Városát, és abban jó rendet állitana-fel.*

Minden ő forgolódásaiban nagy buzgóságot mutata az ISTEN aránt, és egyszersmind nagy okosságot-is, állhataosságot, és ISTENben való bizodalmat.

Az Előljáróknak szükséges olvasni, és jól meg-gondolni ezt a' Könyvet nagy szorgalmatossággal, és követni a' kegyességnek és bóltseségnek ebben találtató szép példáit.

I. RÉSZ.

Néhémiás meg-értvén Jérusálem' Városának szomorú állapotját, azon keservesen meg-illetődik, és könyörög az URnak, hogy azon könyörűljön.

TANUSÁGOK.

A' Néhémiás' Könyvének kezdete bizonyságot tészen ennek a' Szent Embernek buzgóságáról és áhitatos kegyességéről; Meg-tetszik az az ő kesergésében, mellyet nyilván-valóvá tőn, mikor hallotta vólna azt a' szomorú állapotot, a' mellyben Jérusálem' Városa és a' 'Sidók valának; és abban az ő szép és buzgó Könyörgésében, a' mellyel esedezék az ISTENnek, hogy lenne kegyelmes hozzájok, és bűneiket botsátaná meg, és egészen állitaná-helyre őket.

Mindenek, valakik az ISTENt félik, és kiváltképen a' kik Méltóságokra fel-emeltettek a' Világban, tartoznak mint Néhémiás szorgalmatoskodni az URnak Anyaszentegyházáért, inkább mint minden más dolgokért, szívekre venni azon megesső nyomorúságokat, érette szűntelen könyörögni, és munkálódni a' mennyire tőlők lehet, annak bóldogságáért és javáért.

II. RÉSZ.

Néhémiás, Artaxerxes Királytól, kinek Pohárnokja vala, engedelmet nyér a' Jérusálembe való menetelre; és Levelet-is, a' melly néki a' végre szükséges vala.

Oda érkezvén és meg-szemlélvén a' Várost, inti az Előljárókat és a' Kősséget a' Kőfalaknak és a' Kapuknak meg-épitésére; a' mellyhez-is hozzá készülének, nem hajtván az ő ellenségeiknek ellenkezésekre.

I. 1-8. II. 9-20.

TANUSÁGOK

ITten meg-kelletik jegyzeni;
1. Hogy Néhémiás jóllehet tekintetre méltó Nagy Tisztségben vólna az Artaxerxes Királynak Udvarában, és a' Király előtt igen nagy kedvességben vólna: Még-is igen keservesen bánkodik vala, meg-tudván Jérusálemnek akkori állapotját, és engedelmet kére a' Királytól Júdeába való menetelre.

Ez igen szép jele a' Néhémiás' nagy kegyességének és buzgóságának.

A' kegyes Emberek, jobban szívekre vészik azt a' mi az ISTENnek Ditsőségét illeti, mint sem a' magok tulajdon hasznát; és, valamig látják meg-akadályoztatni ezt az ISTENnek Ditsőségét, és nyomorgatásban lenni

lenni az Eklésiát, nem lehet nékiek semmi örömök, ha mindjárt e' Világnak leg-nagyobb bóldogságával birnának-is.

Azt-is meg-mutatja ez; Hogy a' kiknek betsületek vagyon a' Nagyok előtt, vagy a' kik Méltóságra fel-emeltettek, azzal soha jobb végre nem élhetnek, mint az Eklésiának és a' Vallásnak javának munkálódására.

Meg-kell még jegyzenünk; Hogy Néhémiás, minekelőtte meg-instálná a' Királyt, az Istennek könyörge, hogy annak szívét illetné-meg, hogy ő nyerhetné-meg a' maga kérését; és meg-esméré, hogy az Isten hajtotta vólna a' Királyt ő hozzá kegyelmességre.

Ez után, ez a' bölts Fejedelem Jérusálembe érkezvén, nagy okosságot és Istenben való tellyes bizodalmat mutata, és szerentsésen munkálóda annak a' Városnak Keritésének meg-épittetésében, semmit nem hajtván a' 'Sidóknak ellenségeiknek ellenkezéseikre.

Néhémiásnak mind ez az ő forgolódása, nagy okossággal és bátorsággal egyben-köttetett buzgóságot mutat, és ollyan nevezetes példa, a' mellyhez tartoznak mindenkor az Előljárók magokat alkalmaztatni.

Néhémiásnak az ő jó elő-menetele nyilván mutatja, hogy az Isten meg-áldja a' jó tzéllal való szándékokat; és azoknak, a' kik az Ő Felsége Ditsőségéért munkálódnak, soha nem kell meg-ijedniek, mikor a' Gonoszak nékiek ellenek-állanak.

III. RÉSZ.

Láthatni ebben a' Részben, miképen és mitsoda renddel épitteténekmeg Jérusálemnek Kőfalai.

TANUSÁGOK.

MEg-tetszik ebből a' Részből, hogy a' 'Sidók, kik laknak vala Jérusálemben, az ő Fejedelmeknek Néhémiásnak intései által bátorittatván, nagy serénységgel és buzgósággal munkálódának ennek a' Városnak Keritésének fel-állitásában, kiki közzülök, a' ki arra alkalmatos vala, magára vévén a' munkának egy részét.

Illyen módon Jérusálem, mellynek Kőfalai ollyan sok időtől fogva le-romolva valának, egészen új formába véteték, és alkalmatos lőn az ő ellenségei ellen való meg-óltalmaztatásra.

Ezt a' jó elő-menetelt kell tu-

lajdonitani a' Néhémiás' kegyességének és bőlts forgolódásának, kinek az ISTEN meg-áldá ſzorgalmatoskodását, és a' Kősségnek és a' Fő Rendeknek ez alkalmatossággal meg-mutatott kéſz jó indúlatjoknak.

IV. RÉSZ.

A' 'Sidókat, az ő Szomſzédjaik tsúfolják az ő Várasoknak Kerétésének meg-épitésére való igyekezetekért; de látván, hogy ez a' munka elő-menne, oſtromolni akarják őket.

Melly aránt Néhémiás az ISTENt hivja ſegitségűl, és Őrizőket rendel; és inti a' 'Sidókat tovább-is való munkálkodásra, és hogy ſemmit ne féljenek. I. 1-8. II. 9-23.

TANUSÁGOK.

HÁrom kiváltképen-való Tanúságokat vehetűnk ebből a' Réſzből.

Elsőt ezt; Hogy valamiképen a' 'Sidókat az ő ellenségeik meg-tsúfolák az ő igyekezetekért, és minden erejekkel akarák őket abban meg-háboritani: Ugy azok, a' kik valamelly ſzent ſzándékot téſznek-fel magokban, várhatják a' Gonoſzaknak ellenzéseket.

Másodikat ezt; Hogy a' veſzedelmekben az URhoz kell folyamodni, és nem kell el-múlatni a' munkálódáſt és tőrvényes eſzközőket azoknak a' gonoſzoknak el-távoztatására, a' mellyekkel fenyegettetűnk.

Ezt tselekedé Néhémiás; Látván hogy oſtromoltatna, ſegitségűl hivá az URat, inté a' Népet, hogy ſemmit ne félnének, és meg-mutatá minden beſzédeiben, hogy ő mindenben bizodalmát az ISTENben vetné: De a' végre ſzűkséges vigyázással éle, a' mellyet az okosság javall vala.

Végezetre, látni itten; Hogy a' kik ekképen ISTENben biznak, meg-tapaſztalják az ő ſegitségét, és Ő Felsége mellettek vagyon nékiek az ő vélek ellenkezők ellen.

Ez esék Néhémiáson: Az ISTEN, haſzontalanná tévén a' ſzomſzéd Népeknek ellenzéseket, és a' 'Sidók ſzerentsésen el-végezvén a' munkát, a' mellyet el-kezdettenek vala.

V. RÉSZ.

Néhémiás, meg-értvén, hogy ſok 'Sidók az ő Atyjokfiait Usorával terhelnék, őſzve gyűjti a' Fő Embereket, és eleikbe terjeſzti azoknak, a' kik e' réſzben vétkeztenek vala, az ő bűnőknek nagy vóltát, és kötelezi őket annak viſzſza-adására, a' mit igazságtalanúl el-vettenek vala.

És hogy ő jó példával menne-elő, el-en-

el-enged egy réſzt az ő Fejedelmi Jusából; és azon fellyül, a' maga tulajdon Jóſzágából adakozik mind a' Város' Kőfalainak építésére, mind pedig a' ſzűkölkődőknek fel-ſegéllésére. I. 1-13. II. 14-18.

TANUSÁGOK.

SOk ſzép Tanúságokat ſzolgáltat minékűnk ez a' Hiſtória, a' melly ebben a' Réſzben vagyon.

Elsőt ezt; Hogy igen nagy bűn Usorára adni költsön, és nevezetesen a' ſzűkségnek és drágaságnak idején gazdagodni, a' ſzűkölkődő ſzemélyeknek jóſzágokat Embernek magáévá tenni, ſullyos *conditió*val adván nékiek el valamit, vagy adván költsön pénzt.

Másodikat ezt; Hogy azok, a' kik ezzel a' bűnnel vétkeztenek, tartoznak viſzſza-adni azt, a' mit efféle módon, vagy pedig a' ſzegényeknek a' fizetésre igen erősen való reá ſzoritásával kereſtenek: A' honnét látjuk, hogy a' viſzſza-adásra való kötelezteté s el-múlhatatlan; Sőt a' lelki-esméretben és ISTEN előtt tartozik az Ember ſok ollyan dolgokat-is viſzſza-adni, a' mellyeket Emberek előtt törvényesen lehetne birni.

3. Meg-tetſzik innét; Hogy a' Magyiſtrátusok kötelesek meg-akadályozni azt, hogy Usorák és igazságtalanságok ne gyakoroltassanak, meg-zabolázni, miképen Néhémiás tselekedék, azokat, a' kik a' Kősséget elnyomják, és azokkal viſzſza-adatni a' mit gonoſz úton kerestenek.

4. Méltó figyelmetesen meggondolni, miképen viselé magát Néhémiás: Tizenkét eſztendők alatt, míg Jérusálemnek Fejedelme vala, nem akara élni az ő Tiſztének minden jussával, ſem meg-engedni, hogy az ő Háza-népei és az ő alatta-valók valakit meg-nyomoritanának; hanem el-hagyá mind ezt a' maga jussát, hogy ne terhelné a' Népet a' ſzűk időben; Sőt ada még a' maga ſajátjából-is a' közönséges ſzűkségre, és magános ſzűkölkődőknek-is, és *mind ezt tselekedé*, a' miképen mondja, *az ő ISTENének Félelméért.*

A' kegyelmességnek, kegyességnek és maga haſznát nem keresésnek ollyan álmélkodásra méltó példája ez, a' mellyet tartoznak követni mindenek felett a' Nagy Rendek, az Előljárók, és a' Gazdagok, és a' melly nékűnk mutatja, melly igen el-

kell távoztatni a' meg-nyomoritáſt és az igazságtalanságot; mivelhogy a' ſzükség úgy hozván magával, még a' magunk tulajdon jóſzágunkból-is tartozunk adni, és jussunkból elengedni.

Mikor az Ember ezeket a' kötelességeket véghez-viſzi, igen nagy bizodalommal tellyes Isten előtt, és bizodalmasan elmondhatja, a' mit Néhémiás ollyan nagy hittel és kegyességgel monda: *Én ISTENem! emlékezzél-meg én rólam nékem jómra.*

VI. RÉSZ.

Elő-beſzélli Néhémiás, hogy ellent nem állván azok az akadályok, a' mellyek ő ellene támaſztattak vala a' 'Sidóknak ellenségeik által, a' hamis Próféták által, és a' maga tulajdon Nemzetségéből valók által-is ő mindenkoron állhatatos vala, és végre hajtotta a' Jerusálem' Kőfalainak épitését.

TANUSÁGOK.

NÉhémiás, a' mellyeket elő-ſzámlál, hogy eſtenek ő rajta az ő Fejedelemségének idejében, meg-jegyezhetni azokból; Hogy a' kegyes Emberek és mindenek felett a' kik az Istennek Ditsőségét munkálódják, ſok ellenkezésekre vagynak ki-tétetve, nem tsak az ő megeskűdt ellenségeiknek réſzéről, a' kik erő-hatalommal, álnoksággal és hamis vádolásokkal élnek ő ellenek; hanem azoknak réſzéről-is, a' kiket Atyjokfiainak tartanának, és még az Istennek hamis ſzolgai által-is támaſztatnak nékiek efféle nagy akadályok.

De Néhémiásnak bőlts, bátor és kegyes maga viselése megmutatja, hogy a' jó dologban munkálódó ſzemélyeknek ſoha nem kell meg-indúlniok a' gonoſzoknak fenyegetésekre és hamis vádolásaikra, és az URnak ſegitségével, a' ki vigyáz ő érettek, ſzerentsésen megyőzik mind azókat az ellenkezéseket.

VII. RÉSZ.

Néhémiás rendeléſt ád-ki Jerusálem Városának őriztetése aránt; megſzámláltatja a' Fogságból haza jött 'Sidókat, a' kik közzt valának, a' kik alkalmas ſegitséget adának a' közönséges ſzükségekre és az Iſteni Szolgálatra.

Továbbá pedig ez a' meg-ſzámlálás ugyan az, a' melly olvaſtatik Esdrás' II. Réſzében, valami kis külömbözéssel.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben, azokon kivül a' Tanúságokon kivül, a' mel-

a' mellyeket meg-jegyzettünk Esdrásnak II. Részére, az itten találtató Meg-számlálásból két dolgokat lehet meg-gondolnunk.

Elsőt ezt; Hogy Néhémiás az ő nagy kegyessége mellett éle szükséges okossággal-is a' végre, hogy Jérusálemet és a' 'Sidókat bátorságos állapotban helyheztetné az időben, mikor az ő Szomszédjaiknak ellenek való tőrekedésekre ki-tétettek valának. Melly-is mutatja, hogy bőlts és kegyes Magyistrátusokhoz igen illendő szorgalmatosság a' jó rendnek és a' közönséges tsendességnek fenn-tartásában munkálódni.

2. Az Adakozásnak és a' Kegyességnek szép példája vagyon előttünk Néhémiásban, némelly Fő Emberekben és sok magános személyekben, a' kik önként és magok jó-szántából szépen adakozának a' Templomra és Isteni Tiszteletre; és ez a' példa annál épületesebb, hogy a''Sidók akkor szegénységnek állapotjában valának, és nem vóltanak sok Gazdagok közöttök.

VIII. RÉSZ.

Mind egybe-gyűlnek a' 'Sidók a' Törvénynek olvastatásának és magyarázatjának meg-hallgatására, és igen sírnak.

Néhémiás és Esdrás őket vígasztalják, és a' Leveles Sátoroknak Innepét meg-hirdetik, a' melly közönséges nagy örömmel meg-innepeltetik. I. 1-8. II. 9-18.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk elsőben ebben a' Részben, hogy Esdrás őszvegyűjté mind a' 'Sidókat, Férjfiakat, Aszszonyi-állatokat és mindeneket valakiknek tsak vala értelmek a' Törvénynek olvastatásának és magyarázatjának hallgatására. A' honnét meg-tetszik, melly igen szükséges esméretessé tenni a' Szent Irást a' Kősség előtt, és a' végre azt közönséges Helyen olvasni és magyarázni minden rendbéli személyeknek, a' miképen' tselekedének a' Léviták az itten megiratott alkalmatossággal.

2. A' 'Sidóknak nagy sírások és meg-illetődések a' Törvénynek hallására azt mutatja, minémű munkája szokott lenni az Isten' Beszédének a' jó szívű Emberekben.

3. Meg-jegyeztetik, hogy Esdrás és Néhémiás látván, hogy a' Nép igen meg-illetődött vólna és igen sírna: Meg-vígasztalák azt, és inték az Istenben ő erősségekben való örömre.

Mikor a' szív meg-alázódott,

és

és ISTEN szerént való bánattal illettetett; Akkor vagyon abban az ISTEN' Beszédének hathatós ereje, és akkor érezheti az Ember a' lelki vígasztaláſt és örömet, és bizodalommal járúlhat ISTEN eleibe, a' miképen tselekedének a' Sidók a' Leveles-szineknek Innepét szentelvén.

A' minémű Rendeléseket tevének Néhémiás és Esdrás ez aránt az Innep aránt, bizonysága annak-is, minémű derekasan meg-tartják vala az ISTEN' Népének ezek a' Fejei mind azt, valami parantsoltatott vala a' Törvény által; és minémű buzgósággal kell mindnyájunknak viseltetnünk a' végre, hogy az ISTEN tiszteltessék akár mi általunk, akár mások által az ő Akaratjával egyező módon.

IX. RÉSZ.

A' 'Sidók egy Böjtöt tartanak, hallgatják a' Törvénynek olvasását, és egy Könyörgést tésznek ISTENNEK, mellyben imádják az ő Felséges-voltát, meg-esmérik az ő Atyjaikhoz való Jótéteményeit, azokért tselekedett Tsuda dolgait; az ő bűneiket mellyekkel ő ellene sok rendben vétkeztenek vala; az ISTENNEK hoszszú-türését, mellyel őket el-szenvedi és meg inti vala, és az ő Itéleteinek Igazságát.

Áldják ő Felségét azért, hogy őket Hazájokba ismét viszsza-hozta, noha szomorú és nehéz állapotban vólnának, és igérik, hogy hiven meg-fognák tartani ezután már az ő Szövetségét.

I. 1-6. II. 7-15. III. 16-35. IV. 36-38.

TANUSÁGOK.

EZ a' Könyörgés, a' melly ebben a' Részben bé-foglaltatik, mellyet-is a' 'Sidók ISTENNEK bé-mutatának egy nevezetes Böjtben, egyike a' Szent Irásban lévő leg-ízebb Könyörgéseknek.

Imé pedig ezeket kell főképen meg-jegyzeni ebben a' Könyörgésben.

A' 'Sidók imádják és magasztalják a' Felséges ISTENNEK nagy Hatalmát és Ditsőséges Voltát; meg-esmérik azokat a' kegyelmeket a' mellyeket ő tselekedett vala az ő Nemzetségekkel Égyiptomban, a' Pusztában, és míg a' Kanaán' Földén' valának, és az ő békességes-türését, mellyel viseltetik vala hozzájok olyan sok idő alatt; Meg-vallják az ő bűneiket, az ő engedetlenségeket, és az ő kegyelmeivel való viszsza-éléseket: Meg-vallják azt-is, hogy az ISTEN őket igazán ostorozta vólna, Fogságra küldvén őket, és idegen Kirá-

Királyoknak hatalma alá vetvén; Végre, kötelezik mindnyájan magokat nevezetes módon, hogy többé viszsza nem térnek az ő bűneikre, és fel-bomolhatatlanúl meg-tartják a' Szövetséget, mellyet meg-újítanak vala akkor az URral.

A' mi tisztünk, hogy ennek a' Könyörgésnek minden részeit magunkra alkalmaztassuk idvességesen, gyakran olvassuk, és serkentsük általa magunkat az Istennek áldására és imádására, és azoknak a' Jótéteményeknek meg-esmérésére, a' mellyeket velünk közönségesen tselekedett; és közzülünk kivel-kivel nevezetesen.

Mindenek felett, azok, a' kik a' Sidóknak akkori állapotjokhoz hasonló állapotban vagynak, és a' kiket Isten sok nyomorúságokon vitt-által, tartoznak meg-tanúlni innét, megvallani az ő bűneiket és hálátlanságokat, magasztalni az ő békességes-tűrését, ő hozzá ennekutánna hivebbek lenni, és jó lelki-esmérettel bé-tellyesíteni mind azokat a' kötelességeket, a' mellyeket az ő Szövetsége tőlünk kíván.

X. RÉSZ.

A' Sidók Szövetséget kötnek az URral, és magokat kötelezik mindnyájan Irással, melly a' Fejedelmektől meg-petsételteték, és kiváltképen Eskűvéssel ennek a' Szövetségnek hiven meg-tartására, és nevezetesen mind annak meg-tselekedésére, valami rendeltetett az ISTENnek Tiszteletére.

TANUSÁGOK.

MIndenképen épületes jeleit adák a' Sidók az ő meg-téréseknek és buzgóságoknak, mikor közönséges Böjtnek tartása után ollyan erős módon megújíták az URral való Szövetségeket, és kötelezék magokat mindnyájan Nagyok és Kitsinyek az Isten' Parantsolatinak ezután meg-őrzésére, és változhatatlanúl az ő szolgálatjához való ragaszkodásra.

Az Isteni Tiszteletnek gyakorlásának, a' Böjtnek és nevezetes áhitatosságoknak e' féléknek kell lenni a' gyümöltseinek, tudni-illik, az életnek meg-jobbitásának, az Isten' Parantsolatihoz való engedelmességnek, és az ő szolgálatjához való állhatatos ragaszkodásnak.

Ez a' Szövetségnek meg-újításának módja, juttassa eszünkbe nékünk azt a' Szövetséget,

a' mellyet mindnyájan tettünk mi a' Kereſztségben, és megerősítettünk annyi ſok alkalmatossággal igen ſzent és meg-másolhatatlan fogadás-tételek által. Mi-is magunkat köteleztük a' mi Istenünknek Törvényében való járásra, és az ő Parantsolatinak meg-őrzésére és tselekedésére; azért arra kell magunkat állhatatosan reá adnunk, ha hit ſzegéssel és hitetlenséggel vétkezni nem akarunk.

Néhémiás Jérusálemnek Hadnagya, és mind a' több Fő Emberek valának leg-elsők a' megpetsétlésben, és erre a' Szövetségre való meg-eskűvésben, és az egéſz Sokaság egy akaraton vala ő vélek ez alkalmatossággal: Ugy illendő dolog, hogy a' Magyiſtrátusok, és a' Vallásnak Szolgai meg-bizonyitsák az ő buzgóságokat, az Istennek Ditsőségét illető minden állapotokban, a' végre, hogy fel-inditsák a' Kősséget az ő kötelességének tselekedésére.

A' Szövetségnek meg-újítása után a' 'Sidók helyre álliták azt a' rendet, a' mellyet ſzabott vala Isten az ő Törvényében a' Szombatnak meg-ſzenteléséről, az Ajándékokról, az Áldozatokról, az Első-'Sengékről, a' Dézmákról és más egyéb dolgokról, a' mellyek tartoznak vala az Istennek Tiſzteletére.

Nem kevesebbé tartozunk mi buzgólkodni az Evangyéliom ſzerént való Iſteni Tiſzteletért, és mindenért, valami akár minékünk, akár másoknak ſegitségül lehet arra, hogy meg-adasék Istennek nem tsak az a' külső Tiſztelet, a' mellyet Ő Felsége kiván; hanem főképen az a' belső Tiſztelet, a' melly abban áll, hogy Őtet ſzeressük, féljük, és magunkat jobban-jobban meg-ſzenteljük életünknek tellyes idejében.

XI. RÉSZ.

Látni itten azoknak elő-ſzámláltatásokat, a' kik meg-telepedének Jérusálemben és a' ſzent Földön Néhémiásnak idejében. A' Népnek Fejedelmei meg-telepedének a' Városban; a' Népet tiz réſzre oſztak-fel, a' kikre ſorsot vetének; ezek közzül a' tiz réſzek közzül az egyik Jérusálembe méne lakni, és a' többi kilentz réſzek el-oſztatának Júdának Faluiban.

TANUSÁGOK.

AZ aránt, a' mi ebben a' Réſzben elő-adatik, ezt kell meggondolni: hogy itten láthatni annak bé-tellyesedését, a' mit a' Próféták meg-jövendőltenek vala

vala Jérúsálemnek el-puſztittatása előtt és a' Babilóniai fogság előtt, ezt mondván, hogy ezt a' Városſt és Júdeát, újonnan fogják még lakni. Ez az, a' mi meg-esék Néhémiásnak a' kegyes és bőlts Hadnagynak idejében, és a' mellyben a' Sidók meg-esmérheték az ISTEN' Igéreteinek Igazságát, és az ő hozzájok való ſzeretetét.

XII. RÉSZ.

Az első Tzikkelyében ennek a' Réſznek vagynak az akkori időbéli Papoknak és Lévitáknak Neveik.

Annakutánna meg-iratik, mimódon ſzentelék-meg Jérusálemnek Kőfalait, és végezetre, miképen rendeltetének bizonyos Személyek az Első-Sengéknek, a' Dezmáknak, és a' Népnek egyéb Ajándékainak bé-ſzedésére, a' mellyek rendeltettek valának a' Papoknak és a' Lévitáknak tápláltatásokra.

I. 1-26. II. 27-43. III. 44-47.

TANUSÁGOK.

JÉrusálem kőfalának a' Megſzentelése, Néhémiásnak és a' Sidóknak kegyességének munkája vala. Akarák meg-bizonyitani ez által a' Czérémónia által, az Aldozatok által mellyeket tévének, és az Enekzések által mellyekkel őrvendezének akkor, hagy ők az ő Városoknak és Nemzetségeknek helyre-állittatását tulajdonitanák az ISTENnek hozzájok való jó-kedvének; és kivánják vala egyſzersmind magokra vonni jővendőre nézve az ő Felsége óltalmazását-is.

A' buzgósággal biró ſzemélyek ekképen véſznek alkalmatosságot mindenből az ő kegyességeknek és háládatosságoknak ISTEN aránt való meg-bizonyitására; ő néki kőſzönik minden időſzerént való elő-meneteleket; és, a' bőlts és kegyes Magyiſtratusok az ő óltalmazását úgy nézik, mint a' Városoknak és Kőzönséges Társaságoknak bóldogságának és bátorságának kútfejet.

A' Kereſztyének tartoznak a' Néhémiás és a' Sidók kegyességét követni; munkálódván az Iſteni Tiſzteletnek fenn tartását, és az ISTEN' Ditsőségének őregbülését, ki-ki a' ſzerént, a' mint arra kinek-kinek vagyon tehetsége és eſzköze.

XIII. RÉSZ.

Az alatt mig Néhémiás Persiában vala, a' hová viſzſza ment vala, minekutánna Júdeában vólt vólna tizenkét eſztendeig, ſok rendeletlenségek kapának lábra Jérusálemben Éliásib Papnak vétsége miatt.

Néhémiás azért másod izben hazajövén Persiából, mikor meg-értette vólna a' dolgot, a' melly az ő távol lételének ideje alatt esett vala, meg-orvosolja azokat a' roſzſz ſzokásokat. El-válaſztá az idegeneket a' 'Sidóktól; gondot visele a' Lévitáknak tápláltatásokra, a' kik az ő ſzegénységeknek miatta el-hagyták vala az ő ſzolgálatjokat.

Rendeléseket tészen a' Szombatnak meg-fertéztetésének meg-akadályozására, és a' 'Sidóknak idegen Aſzſzonyokkal való Házasságoknak megtilalmazására.

I. 1-9. II. 10-14. III. 15-22. IV. 25-35.

TANUSÁGOK.

OLlyan Réſz ez, a' mellyet azoknak, a' kikre az Eklésiának Igazgatása vagyon bizattatva, és a' Kereſztyén Magyiſtrátusoknak kűlőnősen illik jól meg-gondolni.

Látni itten, minémű buzgósággal forgolódék Néhémiás azoknak a' rendeletlenségeknek ki-tiſztitásában, a' mellyek lábra-kaptanak vala az alatt, míg ő Persiában oda jára, és annak meg-tartásában, a' mit az ISTEN parantsolt vala az ő Tőrvényében a' Lévitáknak az ő tápláltatások aránt.

Semmi nem illendőbb a' kőzőnséges Hivatalban lévő Személyekhez, mint illyen módon gondjoknak lenni mindenre, valami a' Vallásra tartozik.

Azt-is ki-lehet innét hozni; Hogy gondot kell viselni az Isteni Tiſzteletben ſzolgáló Személyeknek tápláltatásokra, és hogy a' kegyes végekre rendeltetett jóknak hiven ki-kell sáfároltatni.

Mindenek felett jól meg-kell jegyzenűnk Néhémiásnak ezt az ő bátorságát és buzgóságát, a' mellyet meg-mutata azok aránt, a' kik a' Szombatot meg-nem tartják vala, és azon a' napon Jérusálembe terhet és kűlőmbb-kűlőmbbféle el-adni-való dolgokat viſznek vala; nem kűlőmben azok aránt-is, a' kik idegen Aſzſzonyi-állatokat vettenek vala Feleségűl magoknak.

Az Ekklésiának Igazgatói és a' Magyiſtratusok-is tartoznak élni az ő hatalmokkal annak meg-akadályozására, hogy az Iſteni tiſztelet és az URnak Napja meg-ne fertéztessék, és bátor ſzível ellene-állani mind annak, valami ellenkező az ISTENNEK Tőrvényével és a' jó renddel.

Hogy magokat ſerkentgethessek ezekre a' kőtelességekre, figyelmezzenek valójában ezekre az igékre, a' mellyeket Jérusálemnek ez a' bőlts és kegyes

Had-

Hadnagy ebben a' Kőnyvben nem egyſzer elő-hoz, és a' mellyek ollyan nagy kegyességet és bizodalmat bizonyitanak: *Én ISTENem, emlékezzél-meg én-rólam, és ne engedd, hogy el-tőröltessenek az én jótéteményim, mellyeket tseleked tem az én ISTENemnek Házával, és annak rendtartásival; Emlékezzél-meg én rólam én ISTENem, nékem jómra.*

Az igaz Lelkű és Iſtentfélő Magyiſtrátusok és Lelki Páſztorok, és kőzőnségesen mindenak, valakik jó ſzível és igaz indúlattal munkálódnak az Eklésiának építtésében, hasonló módon ſzólhatnak, és bizonyosok lehetnek felőle, hogy az ISTEN meg-fog ő rólok emlékezni nékiek javokra, és meg-jutalmazója léſzen az ő kegyeſségeknek.

ESTER' KÖNYVE.

Ez a' *Kónyv azt adja-elő, miképpen élt az ISTEN Eſter Királynénak ſzolgálatjával, ki 'Sidó Nemzetből való vala és Asvérus Királynak Felesége, az ő Birodalmában lévő 'Sidóknak meg-ſzabadittatásokra és velek való jóltételre.*

Ugy tartják, hogy ezek a' dolgok, a' mellyek ebben a' Kónyvben megiratának, eſtenek vólna valamelly időével azután, hogy a' 'Sidók viſſzajóttenek Babilóniából, Dárius vólna Hiſtaſpisnak Fija, lévén ennek a' Királynak, valamint az időbéli más Királyoknak-is kűlőmbőző nevei a' ſzent Irásban és a' kűlső Hiſtóriákban.

I. RÉSZ.

Asvérus Király egy nagy Lakodalmat ſzerez, az ő Orſzágának Fejedelmeinek; és a' maga Feleségét Váſti Királynét meg-veti azért, hogy az hivattatván e' Lakodalomban való meg-jelenésre, nem akara oda eljőni. I. 1-9. II. 10-22.

TANUSÁGOK.

E'Nnek a' nagy Lakadalomnak elő-ſzámlálása, mellyel Asvérus Király meg-vendéglé az ő Birodalmának Nagyjait és a' Tartományoknak Fejedelmeit, megmutatja ennek a' Királynak gazdagságát és nagy fényes pompáját; és abból meg-lehet itélni, minémű nagy világi ditsőségre emelteték-fel Eſter a' Királynak Felesége lévén.

Azomban pedig meg-jegyeztetik

tik ebben a' Lakadalomnak le-irásában Asvérusnak és az ő Udvarának fő ſzolgainak bőltseségek és mértékletességek, mivelhogy ſenki ſenkit nem kénſzerit vala abban, azon fellyűlvaló ivásra, a' mennyit akarna.

Ennek a' Pogány Királynak értelme kárhoztatja azokat a' gyalázatos mértékletlenségeket, a' mellyekben a' Kereſztyének el-merűlnek hasonló alkalmatossággal.

2. Váſti Királynénak kevély és maga-hitt tselekedetéből, és azért a' Királynak kedvéből való ki-eséséből láthatni, hogy a' kevély ſzemélyek rend ſzerént nagy bóldogtalanságokat vonnak magokra, és az Iſteni Gondviselés meg-alázza a' kevélyeket, midőn azonkőzben az alázatosokat fel-emeli.

3. Meg-kell gondolni mindenek felett, hogy az ISTEN akará, hogy Váſti meg-vettetnék, a' végre, hogy fel-emelné annak helyébe Eſtert, a' kinek ISTEN' Kezében eſzkőznek kell vala lenni a' 'Sidóknak meg-ſzabaditására.

Utóljára, ebből a' Réſzből ezt lehet tanúságúl venni, hogy ha Asvérus és az ő Tanatsosai azt itélék, hogy Váſti Királynénak tselekedete vétkes vàla és veſzedelmes következésű; és hogy a' Feleségek tartoznának bétsűlni az ő Férjeiket: Ugyan ez a' kőtelesség világos ſzókkal parantsoltatik a' Kereſztyén Feleségeknek az ISTEN' Tőrvénye által, és nevezetesen az által, a' mit Szent Pál mond Efés V. és 1 Tim. II. Hogy *a' Feleségek engedelmesek légyenek az ő Férjeiknek, mint az URnak; és nem ſzabad nékiek birodalmat vemi azokon.*

II. RÉSZ.

Asvérus Király, minekutánna megvetette vólna Váſti Királynét, választá Eſtert, a' ki 'Sidó Nemzetségből való leányzó vala, hogy annak helyében Királyné lenne.

Asvérus ellen két Hopmeſterei tanátsot tartának, hogy őtet meg-ölnének, és Márdókeus, Eſternek kőzelről-való Atyjafia, bé-jelenti ezt a' gonoſz igyekezetet.

I. 1-20. II. 21-23.

TANUSÁGOK.

KÉt nevezetes Történetek vagynak ebben a' Réſzben meg-iratva. Az első, Asvérus Király által Eſternek válaſztatása minden Aſzſzonyi-állatok kőzzűl, hogy azt tenné Királynévá Váſti helyében.

Az Iſteni Gondviselés a' végre igazgatá a' dolgokat illyen mó-

módon, hogy Eſter, ki 'Sidó Nemből való vala, meg-óltalmazná a' 'Sidókat a' reájok következendő nagy ſiralmas veſzedelemtől.

És igy, ebben láthatjuk az Istennek Gondviselését nem csak Eſter aránt, ki illyen nagy méltóságra emelteték, hanem a' 'Sidók aránt-is főképen, a' kik ollyan nagy ſzámmal valának mindenütt az Asvérus birodalmában.

Ekképen támaſztott az Isten minden időben bizonyos ſzemélyeket az ő Ekklésiájának azoktól a' veſzedelmektől való meg-óltalmazására, a' mellyekre az ki lett vólna tétetve.

A' második történt dolog, a' melly annak utánna alkalmatossága-is lőn a' 'Sidóknak megſzabadittatásoknak, ez, hogy Márdókeus, ki 'Sidó vala és Eſter Királynénak közelről való atyjafia, ſőt a' ki néki Atyja helyett való-is vala, meg-mondá ezt az őſzve-tanátskozáſt, a' mellyet Asvérus ellen két Hopmeſterei forraltanak vala.

Igaz ugyan, hogy ez a' nagy ſzolgálat, mellyet tett vala Márdókeus Asvérusnak, elsőben elfelejtetett vala, és meg-jutalmazás nélkül maradott vala, de bé-iratott a' közönséges Krónikákba.

És meg-tetſzék egy idővel azután, hogy az Isten igazgatja vala mind ezt a' dolgot, mivelhogy ennek a' Király ellen való gonoſz igyekezetnek Márdókeus által lett meg-jelentetése, lőn oka az ő fel-magaſztaltatásának, és Hámánnak a' 'Sidók ellenségének veſzedelmének és ennek a' Népnek meg-ſzabadittatásának.

Az Iſteni gondviselés ekképen ſzokta előre ſok idővel kéſzitgetni a' dolgokat, a' maga elvégezett tanátsainak véghez vitelére.

Továbbá pedig Márdokeusnak ebben a' tselekedetében meg-jegyzésre méltó peldánk vagyon az aránt, minémű hűséggel tartoznak az Orſzágnak Népei az ő Királyjoknak.

III. RÉSZ.

Hámán, ki Asvérus Királynak igen nagy kedvében vala, meg-haragudván azért, hogy Mardókeus meg-nem hajol vala ő előtte, igyekezik el-veſzteni Márdókeuſt és mind a' 'Sidókat; és a' végre ſzükséges parantsolatot nyér a' Királytól.

TANUSÁGOK.

MEg-mutatja a' Hámán' felmagaſztaltatása, hogy az

Isten

ISTEN meg-engedi néha, hogy kevély és kegyetlen emberek menjenek a' tiſztességnek és hatalomnak nagy mértékére, és az ő hatalmokkal viſzſza-éljenek az Ártatlanoknak el-veſztésére: De azokat ő Felsége tsak hamar meg-alázza, és bé-ejti gyalázatba és veſzedelembe.

2. Hámánban erős gyűlölség támada Márdókeus ellen és a' 'Sidók ellen, azért hogy Márdókeus nem hajtja vala megmagát ő előtte; mellyet-is Márdókeus tselekeſzik vala nem kevélységből, hanem azért, mivel az ő Vallása nem engedi vala meg, hogy ollyan tiſztességet tenne, a' minéműt Hámán kiván vala.

Semmi nem haragitja meginkább a' nagyra vágyókat, mint mikor valaki magát előttők meg-nem alázza, és azonn megillettődvén rendſzerént gyűlölségre indúlnak, és mennél kegyetlenebb boſzſzú-állásra vetemednek.

Ez arra int minden embereket és főképen a' Nagy Rendeket, hogy alázatosak légyenek az ő felemeltetett állapatjokban.

3. Látjuk, hogy Hámán nem tsak Márdókeus ellen boſzſzankodik vala, hanem igyekezék minden 'Sidókat-is el-veſzteni; és hogy abban tzélját el-érhetné, Asvéruſt meg-kerűlé hamis váddal ő ellenek; úgy adván őket elő, mint nyúghatatlan és a' Királynak parantsolatiban nem járó Népet. Ezt az útat és módot követték minden időben az Anyaſzentegyháznak ellenségei a' végre, hogy azt a' Királyok előtt gyűlölségessé tennék. Ez a' mód kivánsága ſzerént méne elő Hámánnak: Nyere ő a' Királytól egy parantsolatot, melly minden 'Sidókat a' halálra ſententziáz vala; a' nap-is már megvala határozva, a' mellyen a' 'Sidóknak el-kell vala veſztetni, úgy hogy ez a' Nép nagy ſzorúltságra jutott vala.

De a' Hiſtóriának kővetkezendő Réſzében meg-láthatjuk, hogy nem egyébért engedé az ISTEN a' dolgot illyen nagy ſzorúltságra jutni, hanem hogy annál inkább meg-ſzégyenitené Hámánt, és tapaſztalhatóbb módon nyilván-valóvá tenné az ő óltalmazását a' 'Sidók aránt.

Azonban pedig Asvérus igen könnyen el-hivé azt, a' mit néki Hámán mondott vala a' 'Sidók ellen; és az által, kevésben múlék-el, hogy ſok ezer ártatlanokat meg-nem ölete.

Ez

Ez azt mutatja; Hogy igen veszedelmes a' hamis Vádolókat hallgatni, és soha nem kell hitelt adni a' Hír-hordóknak, míg elébb az Ember jól végére nem mégyen az Igazságnak.

IV. RÉSZ.

Márdókeus meg-értvén, hogy Asvérus a' 'Sidóknak el-veszt ésekre Parantsolatot adott vólna ki, azon kervesen bánkodik; és izeni Ester Királynénak, hogy munkálódna ennek a' Parantsolatnak meg-változtatásában a' Király előtt.

Ester eleinte nehézséget talál benne, hogy ő erről a' dologról a' Királynak szóljon; de azokat meg-gondolván, a' mellyeket Márdókeus néki eleibe terjesztete, igéri hogy munkálódik a' 'Sidók mellett; és azoknak azt mondatja, hogy foglalnák magokat harmad napig böjtölésben, azért, hogy az ISTEN adja jó ki-menetelét az ő fel-tett igyekezetének.

I. 1-9. II. 10-17.

TANUSÁGOK.

AZ az állapot, a' mellyre jutottanak vala Márdókeus és a' 'Sidók, lévén ki-hirdettetett az ő el-veszt ések aránt való parantsolat, azt mutatja, hogy az ártatlanok néha annyira hatalmokba adattatnak az ő ellenségeiknek, hogy el-távoztathatatlannak látszik lenni az ő veszedelmek. De az ISTEN támaszt akkor a' meg-szabaditásnak olyan eszközeit a' mellyeket nem-is gondoltanak vólna.

2. Meg-kell jegyzeni, hogy Ester tudósittatván Márdókeus nevével a' 'Sidókra következendő bóldogtalanság felől, féle elsőben arról a' Királynak szóllani: De Márdókeus azt mondatván néki, hogy ha nem vólna néki bátorsága az ő Nemzete mellett való forgolódásra, az ISTEN azért őtet meg-fogná büntetni, és a' Népét meg-fogná ő nála nélkül és más módon szabaditani: reá szánná magát, nem gondolván a' Királynak haragjában való eshetésével, hogy esedezne a' 'Sidókért.

Soha nem kell embernek magát vonogatni az ártatlanok mellett; és kivált az Eklésiának javáért való forgolódástól; kiki tartozik abban szolgálni, még életének veszedelmével-is bizonyos állapotokban; és azok, a' kik a' végre valamit használhatnak, de tselekedni nem merik hogy valamelly kedvetlenségeket magokra ne vonjanak; félhetnek az ISTENTŐL, hogy megne büntettessenek.

Végezetre, a' miképen Ester, minekelőtte a' Király eleibe bémenne; akará, hogy a' 'Sidók

könyörögnének és böjtölnének ő véle együtt: Ugy mindenkor az URhoz kell folyamodni a' veszedelmekben és a' nagy igyekezetekben; és egybe kell kötni a' Könyörgést azokkal az eszközökkel, a' mellyeket elő-vészünk tzélunknak el-érésére, hogy az ISTEN azokat áldja-meg.

V. RÉSZ.

Ester Királyné, minekutánna három napokig könyörgött és böjtölt vólna, bé-mégyen az ő Férjéhez Asvérus Királyhoz, attól jó kedvel fogadtatik, és azt kivánja tőle, hogy jöne-el Hámán két Lakodalmakba, mellyeket a' Királyné készittetett vala. Azonközben, Hámán boszszankodván még-is Márdokeus ellen, egy Akasztófát tsináltat, hogy őtet arra fel-akasztatná.

I. 1-9. II. 10-14.

TANUSÁGOK.

MEg-kelletik itten jegyzeni; 1. Esternek bátorságát és maga el-szánását, a' ki-is minekutánna böjtölés és könyörgés által magát el-készitette vólna, bé-méne a' Királyhoz, ollyan tzéllal, hogy esedezne a' 'Sidók mellett; noha életnek elvesztése alatt tilalmas vala a' Királynak eleibe menni annak, a' ki nem hivattatott vala.

Mikor valamelly dolog nékünk kötelességünk ISTEN aránt vagy az ő Eklésiája aránt; Nem kell mi-magunkra néznünk, hanem követnünk kell hivatalunkat, és mindent tselekednünk, valami tőlünk függ, akármi légyen annak a' ki-menetele.

2. Asvérus jó kedvel fogá Ester Királynét, noha az eleinte fél vala ő előtte meg-jelenni. Ez, ennek a' Királynénak és a' 'Sidóknak böjtöléseknek és könyörgéseknek a' munkája vala.

A' könyörgés által és a' megalázódás által bóldog elő-menetelt nyerhetni ISTENTŐL, főképen mikor az ő Ditsőségét illeti a' dolog; és Ő Felsége meghajtja az Embereknek szíveket, még a' Királyokét-is, azoknak javokra, a' kik őtet félik, és ő benne biznak.

3. Ester nem kivánná mindjárt elsőben a' Királytól azt, a' mit kivánni fel-tett vala magában; hanem tsak erre kéré a' Királyt, hogy jöne-el két egymás után való napokon az ő Lakodalmába Hámánnal együtt.

Okosság vala ő benne, hogy igy tselekedék, hogy a' Királyt annál könnyebben meg-nyerhetné, és annak jelen-vóltában Hámánt meg-szégyenithetné.

Végezetre, látni itten, hogy Há-

Hámán jóllehet még akkor legnagyobb ditsőségben és betsületben vala; még-is semmi örömet nem lehete néki azért, hogy Márdókeus meg-nem hajol vala ő előtte, és hogy ezen való bánatjából magát meg-szabadithatná, egy Akasztófát tsináltata, hogy Márdókeus arra fel-akasztatnék.

Azok, a' kiket leg-nagyobb Méltóságra fel-emeltetteknek látunk lenni, nem mindenkor olyan bóldogok, a' mint az Emberek tartják: Vagyon nékik rend-szerént valamelly szomorúságok, a' melly őket emészti, sőt tsak valamelly kitsiny dolog-is meg-keseritheti nékiek az ő bóldog állapotjokat.

Nevezetesen pedig, a' kevély és nagyra-vágyó Embereknek soha nintsen tellyes kedvek, és bűntetések nékiek a' magok kevélysége, és az a' boszszankodás, a' mellyet éreznek mikor nem tiszteltetnek eléggé az ő kedvek szerént, és akkor osztán a' haragnak és a' boszszúállásnak indúlati után adják magokat. De mikor láttatnak leginkább meg-erősíttetteknek lenni, és mikor el-nyomják az ártatlanokat, akkor vagyon kőzel az ő meg-romlások; és azt önnön-magok siettetik, az ő oktalanságok által és gonoszságok által.

VI. RÉSZ.

Ásvérus Király el-nem alhatván, és elő-hozatván az Ország' Krónikáját, találák irva benne, hogy Márdókeus jelentette vólna meg a' Királynak az ő két Hopmestereinek ő ellene való gonosz tanátsokat.

Ásvérus, hogy azért meg-jutalmazza Márdókeust, meg-hordoztatja őtet a' Város' Piatzán nagy tisztességgel, még pedig Hámán által a' 'Sidóknak ellenségek által, és az ő Országának leg-első Fejedelme által, ki azon nap a' Királyhoz ment vala, hogy kérné a' Királytól Márdókeusnak halálát.

Hámán minekutánna ekképen meghordozta vólna Márdókeust, haza méne nagy keserűséggel.

TANUSÁGOK.

NEm lehet eléggé tsudálni az ISTENnek Gondviselését ebben a' dologban, a' melly itten beszélltetik. Meg-tetszik az előszőr, hogy az időben, mellyben a' 'Sidók veszedelmekhez kőzel valának, és azon a' napon szinte, a' mellyen el-kell vala Márdókeusnak életét veszteni, az ISTEN akará, hogy Asvérus Király ne alhatna, hanem olvastatná az Ország' Krónikáját, és azt szinte ott olvasák, a' hol

fel-jegyeztetvé vala Márdókeusnak a' Király aránt való igen nagy ſzolgálatja, melly ſzerént Ő meg-jelenté a' két Hopmeſtereknek ŐſZve-eskűvéseket; a' kik a' Királyt meg-ölni akarják vala.

Ekképen az, a' mit tselekedett vala Márdókeus, és a' melly el-felejtetett vala, mint az megesik rendſzerént a' Nagy Rendeknél, ollyan időben jutalmaztaték-meg, a' mellyben mind Márdókeusra mind pedig a' 'Sidóknak egéſz Nemzetségekre ſokkal nagyobb jó kővetkezék, mint ſem ha ez az Ő tselekedete mindjárt elsőben meg-jutalmaztatott vólna.

Az Isten mindeneket mélységes Bőltseséggel tselekeſzik; annyira hagyja néha a' dolgokat jutni, hogy úgy látſzik, mintha el-felejtkezett vólna az őtet félőkről; De az Ő ſegedelme eljő mindenkor alkalmatos időben, és a' mikor kell; és igazgat Ő Felsége minden dolgokat azoknak javokra.

Az Iſteni Gonviselésnek másik tsudája, melly itten tapaſztaltatik, ez: Hogy Hámán azon napon ment vala a' Királyhoz, a' végre, hogy parantsolatot nyerne Márdókeusnak fel-akaſztatása felől; melly Ő-néki minden bizonnyal meg-is engedtett vólna; és Ő a' kevélység által meg-vakittatott lévén, azt gondolá, hogy Önnön-maga mellett mondana ſententziát mikor kérdé tőle Ásvérus, mit kellene az emberrel tselekedni, a' kit a' Király meg-akarna valamelly nevezetes módon tiſztelni? Önnön maga rendele, azt nem tudván, tiſztesség tételt Márdókeusnak a' kit ollyan erős hasen gyűlől vala, és a' kinek halálát kérni jőtt vala; és kénſzeritteték Ő hordozni-meg azt az egéſz Városon.

És igy, nagy bánattal és ſzégyennel eſzkőze lőn annak felmagaſztaltatásának és ditsőségének, a' kinek veſzedelmét elſzánta vala magában; és Márdókeus leg-nagyobb tiſztességet vőn éppen azon a' napon a' mellyen Akaſztófára kell vala néki fel-akaſztatnia.

Ez a' reménytelenűl és rendkivűl esett dolog, és abból Hámánra és a' 'Sidókra következett állapot, tapaſztalható módon bizonyitja azt; Hogy az Isten igazgatja vala ezt az Ő végheteten Hatalma és Bőltsesége által Márdókeusnak, és a' 'Sidóknak meg-ſzabadittatásokra,

ra, és az őket kegyetlenűl elnyomni akarónak Hámánnak meg-fzégyenitésére.

VII. RÉSZ.

Ásvérus, el-menvén Hámánnal együtt a' második Lakodalomba, a' mellyre őtet Eſter Királyné hivta vala, kéri őtet Eſter, hogy változtatnék-meg az a' Parantsolat, a' mellyet Hámánnak őfztőnőzésére kiadott vala a' 'Sidóknak meg-ölettetések felől.

A' Király meg-haragudván Hámánra, parantsolja, hogy akaſztatnék-fel arra az Akaſztófára, a' mellyet Márdókeusnak tsináltatott vala.

TANUSÁGOK.

Látjuk ebben a' Réfzben Hámánnak hirtelenséggel való romlását. Noha nagy kedvességben vólna Asvérus előtt, Eſter őtet vádolá ennek a' Királynak előtte, és ki-jelenté ennek a' 'Sidóknak ellenségének igazságtalanságát és kegyetlenségét. Hámán magát bűnősnek esmérvén, nem mondhata ſemmit-is a' maga igazitására, és a' Király meg-haragudván ő reá, nem tsak ki-esék a' kegyelemből, hanem halálra-is ſententziáztaték, és gyalázatosan feltóra, a' mellyet fel-állittatott vala, hogy arra akaſztatná Márdókeust.

Ez, ismét új tsudálatos dolog, a' mellyben tapaſztalhatni az Istennek gondviselését és igazságát. Szembe-tűnő módon láthatni ebben a' dologban, az emberi ditsőségnek hijábanvalóságát, mimódon alázza-meg és bűnteti-meg Isten a' kevélyeket, a' hamisan vádoskodókat, és a' vérfzomjúhozó 's kegyetlen embereket; és tapaſztalhatni az Istennek gondviselését a' maga Anyaſzentegyházára, és zőnségesen az ártatlanokra.

Utóljára, ez a' példa megmutatja világosan; hogy az Isten ki Igaz, meg-fzokta rendſzerént bűntetni a' gonoſzokat, fejekre forditván azt a' veſzedelmet, a' mellyet ők másoknak kéſzitettek vala.

VIII. RÉSZ.

Asvérus Király Márdókeusnak adja a' Hámán' jóſzágát és Tiſztségét, és Eſternek kérésére Levelet adat-ki, mellyben meg-változtatja azt a' Parantsolatot, a' mellyet ki-adott vala a' 'Sidók ellen, és azoknak meg-engedi, hogy óltalmazzák magokat az ő ellenségeik ellen; melly a' 'Sidóknak igen nagy örőmnek lőn oka.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben a' mit meg-kell jegyzeni, ez; Hogy nem tsak Hámán meg-bűntettetek, és a' 'Sidók meg-óltalmaztatának a' reájok kővetkezendő öldöklések-ől; hanem Márdókeus Hámánnak helyébe-is állittaték, és azon tiſztességre emelteték fel, a' mellyben vólt ez az ISTEN Népének ellensége; Sőt még hatalom-is adaték a' 'Sidóknak reá, hogy óltalmaznák magokat mindenek ellen, valakik nékiek akarnának ártani.

Eſter Királyné azt kéré a' Királytól, hogy lenne ſzabadságok a' 'Sidóknak magoknak ekképen való óltalmazására, fegyvert fogván. Ez az előre való rendelés ſzűkséges vala; mivelhogy Eſter által-látja vala, hogy a' Hámántól ki-adatott parantsolat után a' 'Sidók kűlőmbbkűlőmbbféle helyeken fognának háborgattatni; melly meg-is történék.

Illyen módon a' 'Sidóknak az ő ſiralmok, mellyben valának, el-múla és örőmre változa; Sőt ez a' tsudálatos ſzabadúlás ſzolgála az ISTENnek-is ditsőségére, mivelhogy meg-jegyeztetik, hogy ſok ſzemélyek akkor a' 'Sidóknak Vallására állának.

Látjuk mi itten annak igazságát, a' mi mondatik a' CXIII. 'Sóltárban: Hogy *az ISTEN felemeli a' ſzegényt a' porból, hogy últesse ótet a' Fejedelmek közzé*; Megjegyezhetjűk azt-is, hogy ha meg-engedi az UR, hogy az Igazak háborgattassanak, és ha úgy látſzik néha, hogy azokat a' Gonoſzoknak hatalmába adta: Mindazonáltal vifzſza-adja nékiek a' békességet, és a' bóldog napokat.

Ez, hatható inditó ok lehet arra; Hogy ISTENben bizzunk, és éljűnk mindenkor ártatlanságban, hogy igy lehessen mindenkor réſzűnk az ő Felsége óltalmazásában-is.

IX. RÉSZ.

A' 'Sidók az Asvérus' engedelme ſzerént őſzve-gyűlnek magoknak óltalmazására az ő ellenségeik ellen; és azok közzűl ſokakat meg-ölnek; még pedig ſzinte azon a' napon, a' melly rendeltetett vala Hámántól az ő el-veſztésekre.

Azután, egy nevezetes Innepet tartanak, és Eſter Királyné és Márdókeus parantsolják, hogy az a' Nap meg-innepeltetne ezután-is ennek az illyen nagy ſzabadúlásnak emlékezetére Ez az Innep neveztetik *Púrim* Innepének.

I. 1-16. II. 17-31.

X. RÉSZ.

X. RÉSZ.

A' Király, Márdókeust leg-nagyobb méltóságra emeli-fel, és Márdókeus azzal az ő méltóságával él az ő Nemzetségének javának munkálódására.

TANUSÁGOK.

A' IX. és X. Réſzekből.

EZekből a' két utólsó Réſzekből ezeket a' három Jegyzéseket kell tennünk.

Elsőt ezt; Hogyha a' 'Sidók meg-ölék az ő ellenségeiket, tselekedék azt ők igazság ſzerént, nem tsak azért, hogy ő-nékiek tőrvényesen ſzükséges vala magokat óltalmazniok, hanem azért-is, mivel a' Király adott vala nékiek hatalmat arra, és ſzabadságot engedett vala magoknak óltalmazására azok ellen, a' kik nem gondolván antoztatásával, mellyet Hámán nyert vala a' 'Sidók ellen, ő reájok fognának támadni.

Azok kőzőtt, a' kiket a' 'Sidók meg-ölének, valának a' Hámán' fijai, kik fel-is akaſztatának az ő halálok után; melly-is ennek a' kegyetlen és vérſzomjúhozó embernek Háza-népén, az Isten' átkának jele vala.

A' második Jegyzés vagyon ebben az Eſter' Könyvében lévő Hiſtóriának igazsága és bizonyos vólta aránt.

Ennek igaz-vólta meg-tetſzik abból, a' mi a' Tizedik Réſzben olvaſtatik, hogy ezek a' dolgok meg-irattattanak a' Médiai és Persiai Királyoknak tselekedeteikről irott Krónika Könyvben; De főképen meg-tetſzik a' *Púrim* Innepnek fel-állításából, melly rendelteték Eſter és Márdókeus által, és mindenkor meg-tartatott annakutánna, és még ma-is meg-tartatik ez a' 'Sidóktól.

Végezetre, a' mi mondatik ennek a' Könyvnek végén; Hogy *Márdókeus második vólt Ásvérus Király után, és az ő Nemzetségének javára igyekezik vala, és minden ő Nemzetségének meg-maradását és békességét keresi vala:* Azt mutatja a' Nagyoknak, és a' Betsületben és Méltóságban lévőknek; Hogy ha Isten őket ekképen fel-emelte, a' végre tselekedte azt Ő Felsége, hogy ſzolgáljanak az ártatlanoknak pártjoknak fogására, az Eklésiának óltalmazására, és a' Vallásnak és az Isten' Ditsőségének elő-menetelének munkálódására.

Itt vagyon Eſter' Könyvének, és az O Teſtamentomnak Hiſtóriás Könyveinek vége.

JÓB'

JÓB' KÖNYVE.

Jób vólt egy igen nevezetes Ember az ó kegyességéről és békessèges-türéséről, es él vala az idó tájban, a mikor az Izraël' Fijai Égyiptomban valának.

Harom dolgokat látni ebben a' Kónyvben. 1. *Jóbnak nyomorúságait.* 2. *Az ó Barátival erről a Kérdésről való beszéllgetését: Vallyon az ISTEN ſanyargatja-é az Igazakat e' Világon; és a' nyomorúság-ſzenvedés az ó Haragjának bizonyos jele-é?* 3. *Jóbnak nyomorúságainak végét, és bóldog állapotjába való viſſza-állittatását.*

Ez a' Kónyv meſterséges beſzédekkel vagyon irva; de ſok ſzép Tanitásokat foglal magában, és megjegyezhetjük benne mindenek felett, mitsoda értelemben valának Jóbnak idejében a' Vallásnak Fóbb Ágazatiról és leg-ſzükségesebb Kötelességeiről.

Továbbá, az a' Bizonyság, a' mellyet ISTEN téſzen Jób felól Ézékiel Próféta által XIV. *Réſz.* 14. *vers. ótet a' Leg-ſzentebb Emberek közzé ſzámlálván, minémúek valának Noé és Dániel, és az, a' mit Szent Jakab Apoſtol mond ó felóle* V. *Réſz.* 11. *vers. erósíti ennek a' Hiſtóriának igaz-vóltát, és kótelez minket azoknak, a' mellyek ebben a' Kónyvben bé-foglaltatnak, annál nagyobb figyelmetességgel való megfontolására.*

I. RÉSZ.

Ez az első Réſz három dolgokat ád nékünk elónkbe.

1. Miném vala Jóbnak kegyessége és bóldog állapotja.

2. Mimódon az ISTEN, hogy ótet meg-próbálná, és a' Sátánnak hamis vádolásait meg-ſzégyenitené, meg-engedé, hogy meg-foſztatnék minden javaitól és gyermekeitől.

3. Az ISTENnek akaratjára való maga hagyását, mellyel vevé mind ezeket a' kárvallásokat Jób.

I. 1-5. II. 6-19. III. 20-22.

TANUSÁGOK.

Leg-első Tanúságra ſzolgálnak ebben a' Réſzben minékünk alkalmatosságot Jóbnak az ó nagy kegyessége, a' mellyről az ISTEN ellene-mondhatatlan bizony-

bizonyságot téſzen, ezt mondván: Hogy Jóbhoz hasonló nem vala e' földön, a' ki ollyan tökélletes, igaz, Iſtenfélő Ember vólt vólna, és a' gonoſznak útálója. Abban-is meg-tetſzik az ő kegyessége, hogy ſzorgalmatos gondja vala reá, hogy könyörgéseket és áldozatokat tenne az ő gyermekeiért.

Ezekből láthatjuk; Hogy vóltanak a'leg-régibb időkben-is nagy kegyességgel biró Emberek, és, hogy az Atyáknak kötelességek az ő gyermekeikért könyörögni, és az Istennek félelmét az ő Házok-népe között fenn-tartani.

Második Tanúság léſzen abból, a' mit olvasunk Jóbnak gazdagságáról és ſzerentsés bódogságáról, és az ő állapotjában esett változásáról. Leg-gazdagabb Ember vala ő abban a' Tartományban, a' mellyben lakik vala; De egyſzeriben megfoſztaték minden jóſzágától, gyermekeitől, és mindentől valami néki leg-kedvesebb vala, és igen ſiralmas állapotra juta.

Meg-jegyzésre méltó példa ez, mellyből érthetjük; Hogy a' kegyes Személyeknek vagyon néha réſzek ez életnek bódogságában: De az Istén meg-is foſztja őket azoktól, és reájok botsát nagy ſzerentsétlenségeket, és annakokáért, a' nyomorúságok nem mindenkor bizonyságai az Isten' haragjának.

Az, a' mit az Isten monda a' Sátánnak, ezeket a' két dolgokat mutatja.

Egyiket: Hogy az ördög és az emberek nem árthatnak az Isten' fijainak, hanem tsak a' mennyire az Isten engedi nékiek.

Másikat pedig ezt: Hogy mikor az Isten a' maga Fijait kitéſzi a' ſzenvedésekre és a' kisértetekre, a' végre tselekeſzi, hogy meg-próbálja és nyilvánvalóvá tégye az ő Hiteket és kegyességeket.

Végezetre, kiváltképenvaló figyelmetességgel kell meg-gondolnunk, mitsoda módon vévé Jób mind ezeket a' nyomorúságokat, az Istennek Akaratjára ajánlá magát egéſzen, és álmélkodásra méltó állhatatosságot mutata, sőt még áldá-is az Istent ezen ſzomorú állapotban.

Ekképen tartozunk mi-is az Istent ditsőiteni a' mi békességes-türésünk által, zúgolódás nélkül vennünk minden látogatásokat, a' mellyeket reánk botsát, akármelly kemények lé-

gyenek-is azok, áldani Ő Felségét a' nyomorúságokban, valamint ſzinte a' jó állapotban, és ezt mondani minden dolgokban: *Az UR adta vólt, az UR vette-el, légyen áldott az URnak Neve!*

II. RÉSZ.

Az ISTEN, a' Sátánnak ki még-is vádolja vala Jóbot, meg-engedi; hogy egy igen súlyos és kínos nyavalyával őtet meg-verje.

2. Jób ezt az új próbát állhatatossággal véſzi, és meg-dorgálja Feleségét azért, hogy őtet a' zúgolódásra ősztönözi vala.

3. Jóbnak látogatására el-jönek az ő Baráti.

I. 1-8. II. 9-10. III. 11-13.

TANUSÁGOK.

IMé, ezeket kell gondolóra venni ennek a' Réſznek három Tzikkelyeiben:

1. Hogy az ISTEN, a' Sátánnak meg-ſzégyenittetéséért, és Jóbnak kegyességének igaz-vóltának ki-nyilatkoztatásáért megengedé a' Sátánnak hogy megverné ezt a' Szent Embert egy igen fájdalmas és rend-kivül-való nyavalyával, minekutánna jószágától és gyermekeitől megfoſztatott vólna.

Az ISTEN azokra a' kiket ſzeret, gyakran leg-súlyosabb nyavalyákat és mindenféle nemeit a' nyomorúságoknak botsát; De tselekeſzi azt Ő Felsége azért, hogy őket meg-próbálja, és nékiek adjon alkalmatosságot arra, hogy Ő-néki annál jobban meg-mutathassák az ő hozzávaló ragaſzkodásoknak igaz ſzívbéli vóltát.

A' Réſznek második Tzikkelyében meg-jegyzésre való egy réſzről a' Jób Feleségének maga viselése; a' ki a' helyett hogy őtet vígaſztalná és erősítené, ISTEN ellen való zúgolódásra, és átkozódásra ősztönözi vala őtet; és más réſzről, Jóbnak tsuda nagy állhatatossága, ki meg-tartá mindenkor a' maga tökélletességét, és azt mondá a' maga Feleségének: *A' jót az ISTENtől el-vettük, 's e' nyomorúságot nem ſzenvednók-é el.*

Ebből, ezt kell meg-gondolnunk; Hogy a' Házasság által, vagy másképen egymással ősz-ve-kőttetett ſzemélyek igen nagy bűnt tselekeſznek, mikor nem épitik egymáſt, és nem intik egyik a' másikat a' kegyességre; és, mikor tetſzik az ISTENnek minket ſanyargatni: Tartozunk meg-nyúgodni az ő Akaratján, és el-venni az ő Kezeiből valamit reánk botsát, a' nyo-

nyomorúságok nem kevesebbé Ő-tőle származván, és nékünk nem kevesebbé lévén hasznosok, mint a' jók.

3. A' Jóbnak három Barátinak példájok, a' kik Ő-néki látogatására jövének az Ő nyomorúságában, minket arra tanit: Hogy úgy tartsuk a' mások nyomorúságát, mintha miénk volna, és a' miképen Szent Pál mondja: Róm. XII. 15. *Sirjunk a' sirókkal*, és vígasztaljuk minden úton-módon Őket.

III. RÉSZ.

Jób az Ő nyavalyáinak súlyja által szorongattatván meg-átkozza az Ő születésének napját; kivánja a' Halált és panaszolkodik, hogy az ISTEN Őtet élni hagyta volna, annyi sok nyomorúságoknak szenvedésére.

TANUSÁGOK.

JÓbnak ebben a' Részben lévő panaszolkodását az Ő nyavalyáinak súlyos vóltából származott ollyan erőtlenségnek kell tartani, a' minémű találtathatik még az igaz kegyességgel biró Személyekben-is; mellyet meg-gondolván, meg-emérhetjük, hogy a' Testnek gyarlósága nagy, és azért tartozunk magunkra vigyázni, hogy az bennünket békétlenségre és zúgolódásra ne vigyen.

Azt mondja vala Jób: Hogy Ő-néki jobb lett vólna soha nem születtetni, vagy meg-halni az Ő nyomorúságai előtt: De ezt Ő az Ő nagy fájdalmának indúlatiban mondá; Mert jól tudja vala Ő azt, hogy ha az ISTEN bizonyos személyeket rend-kivül-való szenvedésekben hágy élni, nem kell gondolni, mintha ez efféle Emberek bóldogabbak vólnának, ha meg-hóltanak vólna.

Tudja vala, és meg-esméri ebben a' Könyvben Ő hogy az ISTEN véghetetlenül jó és tökélletesen bölts, semmit nem tselekesik Ő Felsége, hanem tsak a' mi tulajdon javunkra nézö jó okokra nézve; és hogy az az állapot, a' mellyben Ő minket helyheztet, mindenkor éppen az a' melly nékünk legillendőbb.

Tartozunk annakokáért magunknak meg-tagadásával és örömmel magunkat alája botsátanunk annak, valamit Ő-néki tetszik reánk botsátani; kivált, mint hogy a' helyett, hogy vélünk igen keményen bánna, nem büntet bennünket a' szerént, a' mint a' mi büneink érdemlenék.

És, ha a' mi erőtlenségünk minket zúgolódásra izgat, és nem látnánk mindjárt által az ISTENnek arántunk való tselekedetének okait: meg-kell a' békételenségnek ezeket az indúlatit fojtani, és hordoznunk a' mi kereſztünket, mind addig, valamig ISTENnek fog tetſzeni, várván, hogy a' mi nyomorúságinknak véget vessen ő Felsége.

IV. RÉSZ.

Élifáz, a' Jóbnak Baráti közőtt legelső, meg-feddi őtet azért, hogy zúgolódásra fakadott vólna, holott az előtt ő maga intette volna a' nyomorúságban lévőket a' békessége-tűrésre. Eleibe terjeſzti néki, hogy az ISTEN a' gonoſzokat ſzokta ſanyargatni és nem az Igazakat.

Beſzélli egy éjtſzakai látását, a' melly által az ISTEN néki tudtára adta vala, mitsodás vólna az ő Igazsága, és minémű az Embernek ſemmisége és romlottsága.

Ezzel a' beſzéddel Élifáz azt akarja vala elméjére adni Jóbnak, hogy az ISTEN őtet az ő bűnei miatt ſanyargatná; az a' kegyesség, a' mellyet mutatott vala jó állapotjában, nem vólt vólna valóságos igaz, és nem esmérné jól ő a' maga ſemmiségét és méltatlanságát.

I. 1-6. II. 7-11. III. 12-21.

TANUSÁGOK.

ÉLifáznak itten lévő beſzédeiről főképen ezt kell megjegyzenünk; Hogy jóllehet kőzőnségesen ſzóllván igaz az, hogy az ártatlanok ſoha el-nem veſznek, és hogy az ISTEN az Embereket az ő bűneikért ſanyargatja: Élifáz mindazáltal nem jól hozza abból ki azt, hogy tehát Jóbnak kegyessége nem vólt vólna valóságos igaz. Ennek oka ez, mert az ISTEN botsát a' kegyes Emberekre-is nyomorúságokat.

Annakokáért igen vakmerő, és hirtelenkedő itélet-tétel lenne, azt hinni, hogy azok, a' kiket az ISTEN ſanyargat, iſtentelenek, vagy hipókriták, tsak éppen azért, hogy ſanyargattatnak e' Világon.

Az Igazság és a' kegyesség ellenben azt kivánják, hogy az ollyanok felől ſzeretettel itéljünk; kivált, mikor azoknak életek ártatlan vólt, minémű vala a' Jóbé.

Az az éjjeli Látás, a' mellyet Élifáz itten emlit, igen méltó a' meg-jegyzésre, és ſokra tanithat. Az ISTEN, az akkori időbéli Embereknek gyakran jelenti vala meg Ő-magát Meg-jelenés által, Álmok által, és vélek az ő ſzavának hallatása által.

Igy jelenté-meg magát Elifáznak, hogy őtet meg-tanitaná arra,

arra; Hogy az ISTEN tökélletesen igaz minden ő munkáiban, és hogy az Embernek megkell azt esmérni, hogy ő erőtelen és romlott Teremtésnél nem egyéb Ő Felsége előtt.

V. RÉSZ.

Élifáz szóll az ISTENnek a' Gonoszokon és azoknak maradékjokon való Itéleteiről.

Igen szép dolgokat mond annak meg-mutatására, minémű az URnak Hatalma, Igazsága és Jósága; és nevezetesen, miképen szokta megszégyeníteni a' Gonoszokat, és megszabaditani az Igazakat.

Szóll az ISTENnek oltorozásainak hasznos vóltáról; inti Jóbot, hogy forditsa maga hasznára azokat, a' mellyeket ISTEN ő reá botsátott vala, és esmérje-meg bűneit; és bizdúlni nyomorúságaiból, és elébbeni állapotjába viszsza-fog állittatni.

I. 1-7. II. 8-16. III. 17-27.

TANUSÁGOK.

ITen, ezek a' következendő Tanúságok vagynak:

1. Hogy ámbár a' Gonoszok szerentsés állapotban légyenek, az ISTENnek Itélete őket űldözi, és az ő bóldogságok nem sokáig tartó. A' mit e' dologról mond Élifáz, igen-is igaz: De annak Jóbra való alkalmaztatására nem helyes.

2. Hogy az ISTEN, kinek Hatalma és Bőltsesége határ nélkűl való, minden állapatokat, és nevezetesen azokat, valamellyek az embereken esnek, tökélletes Igazsággal és nagy Jósággal igazgat; úgy hogy hamar vagy későbbre a' gonoszok meg-szégyenittetnek, és az Igazak megszabadittatnak; mindennap bizonyitja ezt a' tapasztalás és azért ez irtóztasson bennűnket a' gonosztól, és inditson arra, hogy minden bizodalmunkat egyedűl csak ISTENbe vessük.

Harmadik Tanuság ez; Hogy igen nagy bóldogság az embereknek, midőn sanyargattatnak; és annakokáért őrőmmel alája kell a' dorgálásnak magunkat botsátanunk.

Ezekkel a' szép beszédekkel tészi-ki ezt Élifáz: *Imé, bezzeg bóldog ember az, a' kit az ISTEN meg-dorgál! annakokáért a' Mindenható ISTENnek büntetését meg-ne útáljad. Mert Ö a' ki betegséggel meg-látogat, és Ö az, a' ki bé-kótözget. Ö az, a' ki meg-sebesít, és a' kinek kezei meg-gyógyitanak.*

Innét következik: hogy tehát a' mi nyomorúságinkban erre kell magunkat határoznunk, hogy ISTENnek előtte meg-alázzuk magunkat, az ő oltorozá-

saira meg-jobbúljuk, és ő hozzája folyamodjunk.

A' kik ekképen tselekeſznek, bizonyosok lehetnek benne, a' miképen ennek a' Réſznek végén mondatik, hogy az ISTEN őket meg-ſzabaditja az ő ſzenvedéseikből és a' veſzedelmekből, a' mellyekben forgottanak; és meg-ſokasitja rajtok az ő jótéteményeit, minekutánna megpróbálta őket a' Nyomorúságok által.

VI. RÉSZ.

Jób felel ebben a' Réſzben Élifáznak beſzédeire; és két dolgokat tselekeſzik.

1. Menti az ő panaſzolkodását, azoknak a' látogatásoknak ſullyos vóltával, a' mellyeket ſzenved vala; és tovább-is kivánja a' Halált.

2. Panaſzolkodik Barátira, hogy a' helyett, hogy őtet vigaſztalnák, terhelnék őtet az ő dorgálásaik által. I. 1-13. II. 14-30.

TANUSÁGOK.

JÓb tovább-is az ő nyomorúságainak súlyos vóltát beſzélli, és azzal akarja menteni az ő panaſzolkodását, a' mellyre ki-fakadott vala.

Ennek alkalmatosságával azt kell meg-gondolnunk: Hogy meg-eshetik az ISTEN előtt kedves és Őtet félő Személyeken nem tsak-az, hogy felette igen ſiralmas állapotra jussanak, és rajtok a' ſzenvedések és a' fájdalmak meg-nehezedjenek, hanem az-is, hogy ebben az állapotjokban az emberi erőtelenség őket békételenségbe ejtse.

Jóllehet pedig ez ollyan gyarlóság, a' minéműt az ISTEN az ő Fijainak meg-botsát: Igyekeznünk kell mindazáltal rajta, hogy azt meg-győzzük, és ſoha módnélkül ne panaſzolkodjunk, mikor ſanyargattatunk.

2. A' mi illeti Jóbnak Elifáz ellen és az ő Baráti ellen való panaſzſzát, igaz és méltó vala az; mivel a' helyett hogy őtet vigaſztalnák egyetmáſt hánynak vala ſzemére, és ollyan kevés ſzeretettel itélnek vala felőle.

Ez minket arra int; hogy mindenkor kegyelmesen itéljünk a' nyomorúságban lévő ſzemélyekről; főképen mikor ollyanok, a' kiknek vólt kegyességek; Ne őregbitsük az ő keserűségeket ſzeretettel ellenkező vélekedések által; hanem inkább jósággal és ſzánakodással viseljük arántok magunkat, és igyekezzünk az ő nyomorúságoknak keserűségét enyhiteni, és őket vigaſztalni minden úton módon.

VII.

VII. RÉSZ.

Le-irja Jób az emberi életnek nyomorúságos vóltát, és nevezetesen az ő nyavalyáinak, mellyeket szenved vala, sullyosságát.

Kéri ISTENt, hogy könyörűljön rajta, és kedvezzen az ő erőtelenségének; Meg-beszélli ő Felségének a' maga nyúghatatlanságait és retteségeit; és esedezik az ő Irgalmasságáért, és bűneinek botsánatjáért. I. 1-6. II. 7-21.

TANUSÁGOK.

MEg-jegyezhetjük ebben a' Részben, Minémű az emberi életnek hijábanvalósága és rövidvólta, és mennyi sok nyomorúságoknak vagyon alájok vettetve az ember e' Világban.

Ezt az Igazságot terjeszti szemünk eleibe Jób ezzel a' mondásával; Hogy, *meg-határoztatott* (: vitézi :) *ideje vagyon az embernek e' földön, és mint a' béresnek napja, ollyan az Embernek ideje;* és ugyan ezt szemlélteti az ő példájában és az ő szenvedéseinek súlyos vóltában.

Mivelhogy illyen a' mi állapotunk, és Jóbnak, ennek az ollyan szent és ISTEN előtt ollyan kedves embernek ez vala a' sorsa: nem kell az itt alatt lévő dolgokhoz felettébb ragaszkodnunk, sem azon tsudálkoznunk, ha az ISTEN külömbb-külömbféle nyomorúságokon viszen-által bennünket.

Gondoljuk-meg inkább, hogy az ISTEN mindeneket nagy jósággal és Bőltseséggel tselekedik; azért botsátja reánk a' nyavalyákat; hogy meg-tapasztaltassa vélünk ez életnek hijábanvalóságát, és el-szakaszszon e' Világtól; Tartozunk annakokáért alázatosan magunkat az ő Akaratjának alája-botsátani; megesmérni a' mi semmiségünket és bűneinket; kérni ő Felségét, hogy végye tekintetbe a' mi erőtlenségünket, és nékünk kegyelmezzen-meg, és illyetén tzéllal ezt mondani Jóbbal: *Vallyon mitsoda az Ember, hogy ótet illy nagyra betsülöd, és a' Te Szívedet ő reá veted? Vétkeztem: De mit tselekedhetném Te-veled, ób embereknek Örizője? Kegyelmezz-meg az én vétkemnek, és töröld az én álnokságomat!*

VIII. RÉSZ.

Bildád, Jóbnak második Barátja, kárhoztatja az ő panaszolkodásait; Azt mondja: Hogy az ISTEN Igaz lévén, Jóbnak és az ő gyermekeinek szerentsétlenségek az ő bűneiknek bűntetések vólna.

Bizonyítja minden időbéli tapasztalás által, hogy az ISTEN megszokta bűntetni a' gonoszokat és a' képmu-

képmutatókat, és meg-áldani ellenben a' kegyes Embereket.

Ez által Bildád azt akará Jóbbal meg-esmértetni, hogy ő a' maga bűneivel vonta vólna magára a' nyomorúságokat, mellyeket szenved vala.

I. 1-7. II. 8-22.

TANUSÁGOK.

EBből a' Részből ezeket kellétik meg-tanúlni:

1. Hogy az ISTEN Igaz és Bőlts azokban, a' miket az Emberekre botsát; Semmi törvénytelenséget nem tselekesźik rajtok, mikor őket sanyargatja, és nints nékiek semmi okok Ő ellene való panaszolkodásra.

2. Hogy az ISTEN meg-engesztelődik azokhoz, a' kik őtet keresik, a' kik tőle kegyelmet kérnek, és a' kik tiszta szívűek és igazak.

3. Hogy minden időben lehetett látni, hogy az istentelenek és a' hipokriták tapasztalták az ő Haragját, és meg-tsalatkoztanak az ő reménségekben.

Ezek, bizonyos Igazságok és ollyan Tanúságok, a' mellyeket jól meg-kell tartanunk, és a' mellyek igen hathatósan indithatnak az ISTENnek félelmében való élésre, és vigasztalhatnak a' nyomorúságokban.

Azonban, nem kell gondolnunk, mintha az Igazak soha nem sanyargattatnának; és jól lehet az, a' mit Bildád ebben a' Részben állit, igaz: mindazáltal ő hamis és hirtelenkedő itéletet tészen vala, azt mondván, hogy Jób nem vólna ISTEN előtt kedves, mivelhogy nyomorúságban vólna.

Az ISTEN ki-tészi gyakran a' kegyes embereket igen nagy nyomorúságokra, hogy őket meg-próbálja, és például tégye másoknak; De akármi essék-is rajtok, ez a' mit mond Bildád mindenkor igaz; Hogy *az Erős ISTEN a' tökélletes embert nem útálja-meg.*

IX. RÉSZ.

Jób felel az ő Barátjának Bildádnak beszédeire. Meg-engedi, a' mit mondott vala Bildád néki az ISTENnek Igazságáról; meg-esméri, hogy az ISTEN véghetetlenül Bőlts, legfelsőbb Hatalma vagyon az embereken, és az ő Hatalma, Felséges vólta, és Igazsága, ki-tetszenek minden ő tselekedeteiben; meg-vallja, hogy ő nem igazithatja-meg magát ő előtte, és az ő Irgalmasságához folyamodik.

Mindazáltal azt állatja, hogy az ISTEN az Igazakat szinte úgy meg-sanyargatja, mint a' gonoszakat, és meg-engedi néhánykor, hogy az Istentelenek szerentsés állapotban éljenek,

jenek; és világosan meg-mondja, hogy ő, noha az ISTENnek oſtoraival el-borittatott: mindazáltal nem merné azt hinni, hogy az ISTEN ő véle felettébb keményen bánna.

I. 1-21. II. 22-35.

TANUSÁGOK.

JÓb ebben a' Réſzben minket arra tanit; Hogy az embernek nem lehetne magát az ISTEN előtt meg-igazitani; Ha az UR törvénybe akarna ő véle ſzállani: ezer ſzóra-is tsak egyet ſem felelhetne; Az ISTENnek Hatalma véghetetlen nagy; és az emberek bűnősök lévén, nem ſzabad nékiek panaſzolkodniok, ákarmiképen bánjon Ő Felsége vélek; hanem mindenek tartoznak meg-vallani az ő kárhoztatásra méltó vóltokat ő előtte, és ő tőle kegyelmet kérni.

Jóbnak mind ezek a' Beſzédei azt mutatják, hogy ő jóllehet azt állitá, hogy ő nem vólna gonoſz ember: De azzal mindazáltal nem akarja vala magát Igaznak tartani ISTEN előtt.

Nékünk-is mindnyájan ezen értelemben kell lennünk, deredekasan és ottan-ottan meg-gondolnunk mind ezeket az Igazságokat, a' mellyeket állat Jób ebben a Réſzben, és akképen magunkat ſerkentgetnünk az ISTENnek félelmére, az ő Akaratján való meg-nyúgovásra, és ő benne való bizodalomra.

Nevezetesen, az, a' mit Jób mond arról az állapotról, a' mellyben a' Jók és a' Gonoſzok vagynak e' Világon, minket arra tanit; Hogy úgy itéljünk, a' mint kell, azokról a' jókról és gonoſzokról, a' mellyeket az ISTEN ſzokott botsátani az Emberekre, és meg-nyúgodjunk az ő Gondviselésének Rendelésén, akár kedvetlen állapotot botsásson a' Kegyesekre, akár pedig ſzerentsés állapotban engedje a' Gonoſzokat élni.

X. RÉSZ.

Jób még tovább-is panaſzolkodik az ő nagy nyomorúságain, a' mellyeket ſzenved vala, és esedezik az URnak, ne tekintse az ő bűneit.

Kéri ő Felségét, hogy a' mint ő formálta vala őtet, és életet adott néki: Engedne valamelly pihenéſt néki az ő felette nagy ſzenvedéseiben, minekelőtte ki-venné őtet e' Világból.

I. 1-7. II. 8-22.

TANUSÁGOK.

LÁthatjuk ebben a' Réſzben Jóbnak kegyességének és az ő erőtlenségének, bizonyságait.

Az ő kegyessége meg-tetſzik az ő alázatos Vallás-tételében,

mellyel, az URat imádván, megvallja, hogy ő vólna a' Mindenható és tökélletesen Igaz ISTEN, és ő tőle vette vólna életét és mindenét.

E' tekintetben tartozunk követni Jóbot; meg-esmérvén hogy az ISTEN a' mi Teremtőnk, a' miképen ő adta nékünk az életet: úgy, ollyan módon bánhatik vélünk Ő Felsége, a' mint néki tetszik; és az Emberek lévén ezen fellyül vétkesek és bűnősök: semmi igazságtalanságot nem tselekeszik rajtok, mikor őket szenvedésekre ki-tészi.

De látjuk Jóbnak gyarlóságának jeleit-is az ő panaszolkodásában, és kivált ebben, a' mit mond, hogy néki jobb lett vólna soha nem-is szűletni erre a' Világra.

Jóbnak ezen szavaiban hiba vala. Bátor akármit szenvedjenek-is az Emberek, az ISTENnek vagynak minden bőlts és igaz okai, miért ád nékiek életet. De Jóbbal, az ő nyavalyáinak súlyos vólta mondatott ollyan dolgokat, a' mellyeket ő éppen nem mondott vólna más állapotjában.

Ez, minket arra tanit; Hogy birjuk mindenkor békességes tűrésben a' mi lelkeinket; úgy hogy, a' szenvedés soha zúgolódásra ne fakaszszon.

Tsak ez, a' mit szabad tselekednünk, mikor nyomorúságban vagyunk, hogy az ISTENnek könyörögjünk, hogy kedvezzen a' mi erőtlenségünknek, és adjon nyavalyáinkban valamelly pihenést.

XI. RÉSZ.

Jóbot az ő harmadik Barátja, Sófár dorgálja azért, hogy úgy beszélett vólna, mintha az ISTEN őtet méltatlanúl sanyargatná.

Eleibe terjeszti néki az ISTENnek nagy Felséges-vóltát, Bőltseségét, Hatalmát és Igazságát; és igéri, hogy ha ISTENhez folyamodik megtérés és könyörgés által, az ISTEN meg-szűnteti az ő nyomorúságait, és bóldog állapotba viszsza fogja őtet állitani.

I. 1-12. II. 13-20.

TANUSÁGOK.

HÁrom dolgokat kell megjegyzeni ebben a' Részben.

Az első ez; Hogy Sófár kárhoztatja Jóbnak bészédeit és panaszolkodását, és arra nézve, eleibe-terjeszti néki azt, hogy az ISTEN tökélletesen Igaz mindenekben, valamellyeket tselekeszik.

Jóllehet Sófár felettébb nagy keménységgel kárhoztatá Jóbot: De,

De, a' mit mond itten, az, magában valóságos igaz; és minket arra tanit; hogy meg-esmérjük minden dolgokban az ISTENnek Hatalmát és Igazságát, és imádjuk az ő Gondviselését, mellynek útai ollyan tsudálatosak és kegyelmességgel tellyesek.

Ennek meg-gondolása minket Lelkünkben meg-fog arról győzni; Hogy nem hogy zúgolódnunk kellene, mikor szenvedésen viszen-által bennünket az ISTEN, hanem tartozunk alázatossággal meg-esmérni az ő Itéleteinek Igazságát: Sőt még az ő Békességes-tűrését-is, mellyel hozzánk viseltetik.

2. Az Igéret, mellyet Sófár tészen Jóbnak, biztatván őtet, hogy ha meg-fogna ISTENhez térni; meg-látná, hogy elébbeni bóldog állapotjába viszszafogna állittatni. Ezen az igen-bizonyos Igazságon fundáltatott: Hogy az ISTEN meg-találtatik azoktól, a' kik Őtet alázatossággal keresik, és mikor a' Bűnősök meg-vallják az ő bűneiket és azokat el-hagyják: Ő Felsége meg-engesztelődik hozzájok.

Végezetre, értjük Sófárnak beszédeiből; Hogy az igaz Ember mindenkor erős, bátor és bizodalommal tellyes, semmitől nem fél, bátorságban nyúgszik, mikor aluszik senki meg-nem rettenti, és semmi állapot meg-nem mozdithatja őtet.

A' honnan látjuk; Hogy semmi egyéb nem, hanem tsak a' valóságos kegyesség és az ISTENben való bizodalom teheti az Embert bóldoggá e' Világon, és tsak az tselekedheti, hogy életünket tsendes nyúgodalomban és félelem nélkül tőlthessük-el.

XII. RÉSZ.

Jób felel arra, a' mit néki Sófár mondott vala az ISTENnek Nagy Felséges-vóltáról és Bőltseségéről. Meg-engedi, hogy az ISTEN az ő Hatalmának és Bőltseségének ollyan világos jeleit mutogatja e' Világnak igazgatásában, hogy nintsen senki-is, a' ki azt eszébe ne vehetné.

Meg-mutatja ezt a' Terméfzetből vett Példákkal, és az Embereken nevezetesen esni szokott állapotoknak példáival; Ugymint kikre hol szerentsés, hol majd szerentsétlen állapotot botsát: Fel-emelvén némellyeket, másokat pedig meg-alázván, a' szerént, a' mint Ő előtte jónak tetszik.

TANUSÁGOK.

JÓbnak ezen Beszédében megtetszik, hogy ő, jóllehet az

ő nyavalyáinak ſullyossága felől való panaſzolkodásaiban hibázott: Bizonyos vala mindazáltal Lelkében a' felől hogy az Isten Mindenható vólna, és egy-ſzersmind tökélletesen Igaz-is.

Ezt a' Tudományt erősíti ebben a' Réſzben, a' holott tanitja, hogy az Istennek Hatalmában vagyon minden élő-állatnak Lelke, Ő nála vagyon a' Bőltseség és a' Hatalom, és ſenki nem állhat Ő-néki ellene; megalázza a' Leg-hatalmasabbakatis, haſzontalanná téſzi, valamikor akarja, a' Leg-bőltsebbeknek-is okosságokat; és a' maga tetſzése ſzerént bánik minden Emberekkel, még a' Királyokkal-is és egéſz Népekkel.

Ezek ſzerént az Igazságok ſzerént a' mi kőtelességünk ez; Hogy valójában elmélkedjünk az URnak dolgairól, és magunkat Ő reá bizzuk és Őtet féljük, légyünk békességes-tűrők a' nyomorúságban, és intézzük minden dolgokban az Ő Akaratjához a' mi akaratunkat.

XIII RÉSZ.

Jób, minekutánna azt mondotta vólna a' fellyebb-való Réſzben, hogy az ISTEN Mindenható és tökelletes Igaz mindenben valamit tselekeſzik: Szemekre veti az ő Barátinak, hogy ők roſzſzúl ſzóllottanak vólna az ISTENnek a' Gonoſzak és az Igazak aránt való Rendtartásáról.

Bizonyságot téſzen a' maga ISTENben való erős Bizodalmáról, és kőnyörög, hogy kedvezzen Ő Felsége néki, és ſzánakozzon az ő erőtelenségén.

I. 1-12. II. 13-28.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben a' mit Jób felel az ő Barátinak, és a' mit beſzéll az Istennek Felséges-vóltáról és Igazságáról, melyel ſzokott bánni az Emberekkel: Igen világosan azt mutatja; hogy mikor Jób felettébb panaſzolkodott vala az ő nyavalyáin, az az ő panaſzolkodása nem valami gonoſz indúlatból, hanem az ő gyarlóságából ſzármazott vala.

Szép jeleit látjuk itt a' Jób' Kegyességének, az ő Istenben való Bizodalmának és Reménységének, és az ő mélységes Alázatosságának. Alázatosan megesméri a' maga ſemmiségét, és az Istennek Nagy Felséges-vólát; és tsak azért esedezik Ő néki, hogy adjon valamelly víga ſztaláſt és valami pihenéſt néki az ő kínjaiban.

Ekképen kell a' leg-súlyosabb ſzenvedésekben-is mindenkor az Is-

ISTENben reményleni, és Ötet kérni, hogy ne oſtorozzon bennünket az ő haragjában, hanem ſzánakozzon rajtunk, és emlékezzen-meg arról, hogy mi tsak porok és hamvak vagyunk ő előtte.

XIV. RÉSZ.

Ez a' Réſz, az emberi életnek romlandóságának mutató Táblája.

Le-irja Jób azokat a' nyomorúságokat, a' mellyekben forog az Ember míg él, és azt az állapotot, a' mellyre jut a' Halál által; ezekuek a' nyomorúságoknak példáját mutatja a' maga ſzemelyében, és kéri az ISTENt, könyörüljön rajta, és mindenek felett ne tekintse az ő bűneit.

TANUSÁGOK.

VAgyon ebben a' Réſzben a' mi életünknek hijábanvalóságának Le-irása. Látjuk itten, hogy ez az élet rövid és ſok nyomorúságokkal egyben-kötetett, nem lehet benne ſemmi állandó bóldogságunk, és egy-ſzer oſztán el-végezödik a' Halál által.

Ezek ollyan Igazságok, a' mellyeket akárkinek-is lehetetlen nem tudni; és imé, ezt a' haſznokat kell ezeknek vennünk; Tudni-illik:

1. Hogy ne ragaſzkodjunk felettébb az élethez és a' földi dolgokhoz, a' mellyek mind hijábanvalók és el-múlandók.

2. Légyünk módot tartók a' jó ſzerentsében, és hordozzuk békességes-tűréssel a' kedvetlen állapotokat.

3. Kérjük az URat, hogy méltóztasson mellettünk lenni mindenkor ez el-veſzendő életnek folyásában, és mindenek felett, botsássa-meg nékünk a' mi bűneinket.

Utóljára; Tartozunk az ISTENt áldani azért, hogy az Evangyéliomban, és a' Fel-támadásnak erős és bizonyos Reménységében nékünk vagyon hathatós vígaſztalásunk és próbált orvosságunk ez életnek hijábanvalósága ellen, és a' Halál ellen.

És ez légyen leg-nagyobb ſzorgalmatosságunk, hogy jól éljünk az idővel és eſzközökkel, a' mellyeket az ISTEN enged, míg vagyunk e' Világon; hogy a' nyomorúságoktól a' mellyeknek itten alájok vagyunk vettetve, és még a' Haláltól-is megmenekedhessünk, és valóságos jóknak és jobb életnek birása felől bizonyosok lehessünk.

:: :: ::

XV. RÉSZ.

Élifáz második izben szóll; Vádolja Jóbot, hogy az ISTENnek Igazságával és a' kegyességgel ellenkező dolgokat beszéllett volna.

Azt állatja, hogy ha bóldogok-is valamelly ideig a' Gonoszok; az ISTEN őket már ez életben meg-bűnteti ezzel, hogy soha nintsen nyúgodalmok az ő lelki-esméretekben, és az ő bóldogságok nem állandó.

Jusson eszünkbe ennek a' Résznek olvasásában, hogy az, a' mit Élifáz itten mond, leg-gyakrabban igaz; de abból mindazáltal nem következik az, hogy tehát mind azok, valakik szenvednek, Istentelenek volnának, sem az, hogy Jób gonosz Ember volna, azért, hogy rend-kivül-való módon sanyargattatnék.

I. 1-16. II. 17-35.

TANUSÁGOK.

JÓbnak elméjére a' melly Oktatásokat ád Élifáz ebben a' Részben, azok minket ezekre tanitanak.

1. Hogy soha nem kell az ISTEN ellen zúgolódni, vagy gántsot találni az ő tselekedetiben, akármi essék rajtunk, és hogy az Ember romlott és tiszta tálan lévén, ne panaszolkodjon a' nyomorúságokért, a' mellyeket szenved, se magát ISTEN előtt, ki mérő azon Szentség, ne igazittsa.

2. Hathatósan le-irja itt Élifáz azokat a' rettegéseket, a' mellyektől a' Gonoszok háborgattatnak, és a' gonosz lelki-esméretnek nyúghatatlanságát. Azt mondja, hogy a' gonosz Ember az ő életének minden napjaiban bánattal emészti magát, szűntelen félelemben vagyon, soha nints néki valóságos nyúgodalma, és az ő bóldogsága igen kevés idő alatt el-múlik.

Ezt az Igazságot minden Embereknek értelmek, és minden időbéli tapasztalás erősíti; És ugyan ezért rettentsen minketis ez az Igazság a' bűnöktől, mint hogy azok annyi sok nyomorúságokra tésznek-ki; és indítson a' kegyességhez való radgaszkodásra, a' melly egyedül szerezheti-meg nékünk a' belső békességet és a' lelki-esméretnek tsendességét, és egyedül teheti állandóvá a' mi bóldogságunkat örökösen, az ISTENT hozzánk kegyelmessé tévén.

XVI. RÉSZ, a' 22-dik vers, A' XVII-dik Részhez való.

Jób felel Élifáznak, szemekre hányja az ő Barátinak az ő keménységeket, és azt mondja nékiek, hogy ha ők volnának ollyan állapotban, mint ő, ő őket vigasztalná, nem pedig öregbitené az ő nyomorúságokat.

kat. Szóll még az ő szenvedéséről, azt mondja, hogy az ISTEN ugyan el-boritotta vólna az ő ostoraival őtet.

Végezetre próteſtál, hogy semmi tzégéres bűnben nem esmérné magát vétkesnek, és még magát az ISTENt hivja az ő ártatlanságának bizonyságául.

I. 1-6. II. 7-16. III. 17-21.

TANUSÁGOK.

HOgy Jób szemekre hányja az ő Barátinak az ő kenységeket, ezt mondván nékiek, hogy ártalmas vigaſztalók vólnának, és hogy ha ők vólnának az ő helyén, ő nem szóllana úgy, a' miképen ők szóllottanak vala néki: Abból azt tanúlhatjuk, hogy soha nem kell a' nyavalyásokat boszszantani; sem az ő nyomorúságokat őregbiteni, vélek keményen bánván, vagy felőlők a' szeretettel ellenkező itéleteket tévén; hanem inkább vigaſztalni tartozunk őket, a' mennyire tőlünk lehet, és el-tűrnünk az ő erőtlenségeikben őket.

A' mi Jóbnak ebben a' Részben lévő további panaſzolkodását és a' maga ártatlanságáról való bizonyság-tételét illeti: Nem kell azt, a' mit ő mond, igen szorosan venni, sem azt hinni, mintha ő minden bűntől üresnek akarta vólna magát tartani, és ISTEN előtt magát igazitani.

Hanem, minthogy az ő Baráti őtet azzal vádolják vala, hogy az ő bűneivel vonta vólna magára azokat a' nyomorúságokat, a' mellyeket szenved vala, tsak éppen ezt akará mondani: Hogy ő nem vólna bűnös azokban a' tetemes vétkekben, a' mellyeket tselekeſznek az iſtentelenek és a' gonosz Emberek, és a' mellyek őket az ISTENnek átkára ki-téſzik.

Minden Ember, a' ki az ISTENT igazán féli, tartozik ollyan állapotban lenni, hogy hasonló módon szóllhasson; és ez, megesmértetheti vélünk, melly-igen bóldog valaki, mikor ártatlanságban él, és mikor magát ISTEN előtt meg-alázván, a' miképen tartoznak a' leg-igazabbak-is tselekedni mindenkor, bátorkodik az ISTENT hivni bizonyságúl az ő igaz-lelkűsége aránt, a' mellyel erőlködik Ő Felségének szolgálni és az ő Akaratját tselekedni.

XVII. RÉSZ, kezdvén a' XVI-dik Réſznek 22-dik ſsén.

Tovább-is panaſzolkodik Jób az ő Barátira, kik őtet kárhoztatják vala, és azt mondja, hogy abban a' ſiralmas

mas állapotban, a' mellyben vólna, nem várna már egyebet a' Halálnál.

I XVI. 22. XVII. 1-9. II. 10-15.

TANUSÁGOK.

EBből a' Réſzből ezeket a'két dolgokat kell jól meg-gondolnunk:

Elsőt; Hogy a' bóldogtalan állapotban lévőknek keserűségek őregbedik azzal, mikor látják, hogy a' kik őket ſzánni és vigaſztalni tartoznának, inkább ſullyosítják az ő fájdalmokat ſzemre való hányásokkal és az ő Hiteket meg-tántorithatò beſzédekkel, a' miképen tselekedének Jób aránt az ő Baráti.

A' kik illyen módon viselik magokat a' nyomorúltakhoz: Vétkeznek a' ſzeretet ellen és az Igazság ellen.

A' második meg-gondolásra való dolog ez: Hogy Jób úgy ſzóll, mintha nem várna többé vigaſztaláſt és ſzabadúláſt, hanem tsak a' Halál által.

Vagyon ebben a' beſzédben valamelly erőtlenség: De helytelenül tselekednénk, ha Jóbnak valóságos ſzíve állapotjáról itéletet tennénk, a' miket az ő fájdalminak súlyossága kőzőtt ſzóll vala. Ki-jelenti ennek a'Kőnyvnek ſok helyeiben, hogy ő az ő nyomorúságaiban mindenkoron reménnyl vala az ISTENben.

Ebből mi tanúljuk-meg, hogy magunkat ollyan módon erősítsük-meg az ISTENnek félelmében és a' Hitben, hogy ſzájunkból ki-ne ſzármazzon ſemmi ſoha, a' mi meg-sérthetné azt az engedelmességet, a' mellyel tartozunk az Iſteni Gondviselésnek rendeléseihez viseltetni, és légyen mindenkor ollyan erős bizodalmunk, a' melly gyámolitson bennünket a' leg-nagyobb nyomorúságoknak közepette, sőt még a' Halálban-is.

XVIII. RÉSZ.

Bildád második izben beſzéll. Vádolja Jóbot maga felől nagyot állitással, és azt állatja; hogy az ISTEN a' maga Itéleteit a' Gonoſzokra és azoknak Maradékjokra ſzokta kiontani.

I. 1-4. II. 5-21.

TANUSÁGOK.

JÓllehet Bildád helytelenül alkalmaztatá Jóbra a' miket ebben a' Réſzben beſzél; mindazáltal az a' Tudomány, a' melyet itten állat mindenkor igaz. Tudni-illik; Hogy ha jó ſzerentsében élnek-is a' Gonoſzok egy ideig, de az igen hamar el-múlik: Az ISTEN a' maga Itéleteit azok-

azoknak az ő személyekre, gyermekeikre, jószágokra, minden hozzájok tartozóikra szállitja, és példáúl tészi-ki őket másoknak.

Ez igy lévén, nagy bolondság az Istenteleneknek sorsokra vágyni, és őket az ő rendetlenségeikben követni.

Tsak hogy meg-óltalmazzuk magunkat, hogy ezzel a' Tudománnyal viszsza ne éljünk, azt hivén, hogy mind azok, a' kikre az ISTEN szerentsétlenségeket botsát, Istentelenek vólnának; mert az ISTEN sokszor meg-engedi bőlts és igaz okokra nézve, hogy azok-is a' kiket ő szeret, igen sullyos állapotokra jussanak, a' miképen megesék régenten Jóbon, a' ki olyan tökélletes és ISTEN előtt ollyan kedves férjfiú vala.

XIX. RÉSZ.

Jób felel Bildádnak, és panaszolkódik az ő Barátinak keménységekről. Eleikbe terjeszti a' maga nyomorúságainak sokságát és sullyos vólt, a' mellyekkel az ISTEN őtet meg-terhelte vala, és igen kéri őket, hogy ő rajta könyörűljenek.

Azonban, ISTENben való igen erős Bizodalmat mutat, és az ő ISTENben való Reménységéről megjegyzésre méltó beszédekkel szóll. I. 1-12. II. 13-24. III. 25-29.

TANUSÁGOK.

EBben a' Részben, valamint szinte sok más Részeiben-is ennek a' Könyvnek, meg-kell jegyzenünk:

1. Hogy Jób az ő nyomorúságának nagy-vóltán felettébb keservesen panaszolkodni láttatik: De azonban ditsőséget ád az ISTENnek, és meg-alázza magát Ő előtte.

Ez nékünk szolgáljon intetésünkre; Hogy akármitsoda állapotra tessék az ISTENnek bennünket juttatni: A' békétlenségnek minden fel-indúlását elnyomjuk, és meg-nyúgodjunk az ő Akaratján.

2. Méltán panaszolkodik vala Jób, hogy az ő Baráti, kik őtet vígasztalni tartoztanak vólna, terhelték őtet az ő keserű feddéseikkel.

Innét tanúljuk-meg, hogy mi, a' helyett hogy ekképen tselekednénk a' nyomorúságban lévő személyekkel: Szánakoznunk kell rajtok, és igyekeznünk kell az ő nyomorúságokat enyhiteni, és nékiek tűrhetőbbekké tenni azokat.

3. Látjuk, hogy Jób az ő nyavalyáiban még-is mindenkor bizik vala az ISTENben, a' miképen arról bizonyságot tészen

vala ezekkel a' gyönyörűséges igékkel: *Én tudom, hogy az én Meg-váltóm él, és hogy az utólsó ember a' földból fel-támad.* Továbbá, *minekutánna a' férgek az én testemet meg-rágják, és minekutánna fel-ébredek; ebben a' teſtben meg-látom az ISTENt, ugyan ennen-magam látom-meg, és az én ſzemeim látják-meg.*

Az ISTEN' fijainak ugyan ezen Reménységeknek kell lenni a' nyomorúságoknak és még a' Halálnak-is közepette; és Jóbnak ezek a' ſzavai emeljék-fel az ő Lelkeket a' Fel-támadásnak és jövendő életnek erős várására, a' mi Idvezítő URunk Jésus Kristus által.

XX. RÉSZ.

Sófár másodſzor beſzéll, és megmutatja hogy ha az Iſtentelenek ſzerentsések e' Világon, az ő bóldog állapotjok nem tart ſokáig; az ISTEN el-véſzi tőlök az ő gazdagságokat és erejeket, és az ő Haragját reájok, házok-népére, és minden hozzájok tartozókra botsátja.

TANUSÁGOK.

IMé, még' ez a' Réſz-is arra tanit bennünket: Hogy akármelly ſzerentséseknek és megerősödőtteknek látſzanak az Istentelenek lenni, az ő örömök el-múlik, és az ő ditsőségek igen rővid ideig tartó; Ha ſzinte mind az égig fel-emelkednének-is, az ISTEN meg-fogja ſzégyeniteni az ő kevélységeket, az ő fijaik ſzegénységbe és bóldogtalanságba esnek, és ő-magok minekutánna valamelly ideig örömben vóltanak, nyúghatatlanságba és ki-beſzélhetetlen ſzorongattatásba esnek; a' mellyjó-ſzágokat pedig igazságtalansággal ſzerzettenek vala, azok tőlök el-vétetnek.

Ez az Igazság, melly annyi ſok izben elő meg elő-hozatik ebben a' Jób' Könyvében, és a' melly ollyan-igen meg-egyez minden időbéli tapaſztalással, méltó a' derekasan való meggondolásra.

Mivelhogy ez a' fizetés tartatik ISTENTŐL a' Gonoſzoknak: Féljünk az ő Haragjának ezeket a' munkáit magunkra vonni; ne helyheztessük ſoha a' mi bóldogságunkat e' Világnak javaiban és azoknak birásában: Hanem keressük azt egyedül az ISTENnek jó-kedvében és a' kegyességben, melly tsak tehet minket állandó bóldogságnak réſzesivé, mind ebben az életben, mind pedig a' halál után.

XXI.

XXI. RÉSZ.

Jób felel Sófárnak második beszédire; kéri az ő Barátit, hallgassák-meg őtet, és hogy meg-mutassa nékik azt, hogy ők meg-tsalatkoznának az ő okoskodásokban, elméjekre adja, hogy látni ollyan Istenteleneket, a' kik el-vetettek minden Isteni Félelmet, és még-is azonban mindenféle jóknak bőségében élnének.

Meg-engedi, hogy végre megbűnteti és ki-vágja őket az ISTEN, és a' maradékjokat üldözi az ő boszszú-állása; de meg-jegyzi, hogy az, a' mi esik az ő halálok után, nem akadályozza-meg azt, hogy míg élnek, szerentsések ne volnának.

Mind ezeket Jób a' végre mondja, hogy az ő Barátinak meg-mutassa azt, hogy az ISTEN nem bűnteti-meg mindenkor az Istenteleneket e' Világon, és azért hát mind azok, a' kiket az ISTEN oltoroz, nem Istenteleneknek, a' miképen az ő Baráti azt állítják vala.

I. 1-16. II. 17-34.

TANUSÁGOK.

TOvább-is Jób arra tanit bennünket, miképen kell itélni a' jó szerentsés és a' nyomorúságos állapotról.

Meg-mutatja, hogy látni néhánykor ollyan Istenteleneket, és ISTENnek minden félelmét el-vető és Őtet annyira boszszúsággal illető Embereket, hogy még azt-is mondják nékie: *Távozzál-el tőlünk, mert a' te útaidnak esméretiben nem gyönyörködünk.* Még-is életeket bőségben és testi gyönyörködésben töltik-el, és jókkal ugyan el-borittatnak mind halálokig; és ha az ő maradékjok szerentsétlen, minekutánna ők meg-halnak, azt ők nem látják.

Azt mondja: Hogy látni más részről ollyan ártatlanokat, a' kik nyavalyás életet élnek, és a' kik úgy halnak-meg a' miképen éltenek.

Ezekből ezt kell ki-hoznunk; Hogy tehát az Embereknek bóldogságok, vagy bóldogtalanságok felől, sem az ISTENnek Szeretetében, vagy pedig az ő Haragjában lételek felől, nem kell abból itélni a' mi ő rajtok esik e' Világon.

A' jó szerentsés állapot nem mindenkor jele az ISTENnek jókedvének, és a' szerentsétlenség hasonlóképen szinte úgy nem bizonysága az ő haragjának.

Annakokáért, nem kell megbotránkoznunk, ha látjuk az Istenteleneket jó szerentsésen élni és az Igazakat szenvedni; Hanem a' Gonoszoknak megbűntetteteséket és az Igazaknak valóságos meg-jutalmaztatásokat, mind ezeknek, mind pedig amazoknak az ő belső ál-

lapotjokban kell keresnünk, és mindenek felett abban, a' mi reájok fog ez életnek utánna következni.

XXII. RÉSZ.

Élifáz harmadik izben szóll; és meg-tzáfolja a' mit Jób előbb fel-tett vala. Azt mondja néki: Hogy az ISTEN nem vészen semmi hasznot, sem semmi kárt abból a' jóból, vagy gonoszból a' mellyet tselekeszsznek az Emberek.

Eleibe terjeszti, hogy ha az ISTEN őtet sanyargatná, nem egyébért vólna az, hanem az ő bűnei miatt; és őtet azzal vádolja, hogy az Igazságnak és a' Szeretetnek kötelességeit el-múlatta vólna.

Szemei eleibe terjeszti még, hogy az ISTEN minden időben a' maga Ítéleteit a' Gonoszokra szállitotta.

Végre, inti hogy esmérje-meg magát vétkesnek lenni, és térjen-meg; és igéri, hogy ha azt fogná tselekedni, az ISTEN a' maga jó-kedvét ismét hozzája forditaná, és őtet minden jókkal meg-áldaná.

I. 1-4. II. 5-11. III. 12-20. IV. 21-30.

TANUSÁGOK.

MInékünk innét ezeket a' négy Oktatásokat kelletik vennünk:

Elsőt; Hogy az Emberek semmi hasznot az ISTENnek nem szereznek azzal, hogy a' jót tselekeszik, és mikor mi igazak vagyunk és a' tökélletességben járunk; a' Mindenható abból nem vészen semmi gyönyörűséget, sem semmi hasznot, hanem inkább mi-magunkra származik abból minden haszon.

Ezek a' beszédek igen méltók a' meg-jegyzésre; Arra tanitanak bennünket, hogy ha az ISTEN a' maga Törvényit nékünk elönkbe adja, és akarja, hogy mi azokat meg-tartsuk: Tsak éppen a' mi javunkért tselekeszi Ő azt, és ha Őtet meg-bántjuk, tsak egyedül magunknak tészünk azzal kárt.

A' második Oktatás ez; Hogy az Igazságtalanság, az Erőszaktétel, és a' Szeretetlenség igen nagy vétkek ISTEN előtt: De igen nagy bűn ezeket a' tetemes gonoszságokat ártatlanoknak tulajdonitani, és őket azzal vádolni, hogy az ő bűneikkel vonták vólna magokra az ISTENnek haragját, a' miképen Élifáz vádolá ezzel Jóbot.

A' harmadik; Hogy az ISTENnek Rendtartása és az ő Igazgatásának útai tökélletesen igazak; és az mindenkor meg-tetszett mind azokban, a' mellyek a' Jókon, mind pedig azokban, a' mellyek a' Gonoszokon, és azoknak maradékaikon esztenek.

De

De azonban még-is láthatni néhánykor, hogy a' nyilvánságos Istentelenek e' Világnak javaiban és gyönyörűségeiben élnek.

Világosan meg-mutatja ez azt; Hogy az Emberek felől való itéletet nem kell fundálnunk a' jó szerentsés állapoton, sem pedig a' szerentsétlenségen.

Negyedszer: Az utólsó szavai ennek a' Résznek igen haszonosak: Arra tanit azokban Elifáz, hogy mikor mi az Istenhez igaz szívvel meg-térünk, és távol vetjük magunktól a' bűnöket, a' mellyekkel az ő haragját fel-ingerlettük vala: Hozzánk hajlik a' mi könyörgésünkre, az ő kegyelmét nékünk viszsza-adja; akkor magunkat ő benne gyönyörködtetjük, és magunknak igérhetjük az ő szeretetének leg-gyönyörűségesebb gyümöltseit.

XXIII. RÉSZ.

Jób felel Élifáznak harmadik Beszédire, és azt mondja, hogy ő annyira bizonyos vólna a' maga ártatlansága felől, hogy kivánna magától az URtól meg-itéltetni; És ezzel azt akarja meg-mutatni az ő Barátinak, hogy nem az ő bűnei vonták vólna ő reá azokat a' nyomorúságokat, a' mellyeket szenved vala; noha azok a' nyomorúságok felette-igen sullyosak vólnának.

TANUSÁGOK.

HOgy jó itéletet tehessünk arról, a' mit ebben a' Részben Jób mond, meg-kell gondolnunk; hogy ez itt Elifáznak beszédeire való felelet, a' ki Jóbot képmutatással és igazságtalansággal vádolja vala.

Jób ezekre a' vádakra azt feleli: Hogy ő ártatlan vólna ezektől a' tetemes nagy bűnöktől, és e' tekintetben a' maga ártatlansága mellett az Istent fogná Tanúnak, nem bánná, ha maga az UR lenne néki meg-itélő Birája, és nem félne meg-jelenni Ő előtte.

De nem kell ezt a' mit mond Jób, úgy érteni, mintha ő-magát minden részben ártatlannak tartotta vólna lenni Istennek előtte.

Mi annakokáért innét tanúljuk-meg; Hogy szabad a' kegyes Embereknek óltalmazniok a' magok ártatlanságát, mikor igazságtalanúl vádoltatnak, és mikor az ő Lelki-esméretek nékiek jó bizonyságot tészen: De azon közben tartoznak mindenkor meg-esmérni a' magok erőtlenségét; Ditsőséget adni az Istennek, még mikor őket sanyargatja-is, és meg-vallani, hogy Ő tökélletesen Igaz, és

véghetetlenûl Bölts mindenben, valamit tselekeſzik ô arántok.

XXIV. RÉSZ.

Jóbnak tzélja ebben a' Réſzben azt meg-mutatni, hogy az ISTEN nem bûnteti-meg mindenkor a' Gonoſzokat e' jelen-való életben; és a' nyomorúságok nem mindenkor bizonyságai annak, hogy az ISTEN azokat ſzenvedôkre haragudna.

Le-irja e' végre azokat az igazságtalanságokat, húzásokat-vonásokat, erôſzak-tételeket, gyilkosságokat, házasság-töréseket és más tetemes gonoſzságokat, a' mellyek végh-hez mennek ezen a' Világon; és megjegyzi, hogy ſokak ezeket tselekedôk közzûl a' felôl ſzerentsésen élnek, nem hogy el-vennék érdemlett bûntetéseket ez életben; Jóllehet azonban az ISTEN látja mind azt a' gonoſzt, a' mellyet tselekeſznek, és nem akarja ôket bûntetés nélkûl hagyni.

TANUSÁGOK.

JÓb ebben az ô beſzédében elô-beſzélli az Iſtenteleneknek iſtentelenségeket, igazságtalanságokat, kegyetlenségeiket, és kûlômbb-kûlômbbféle tetemes vétkeiket; és meg-jegyezteti az ô Barátival, hogy az ISTEN nem ônti-ki a' maga boſzſzú-állását mindenkor azokra, sôt gyakorta ſzerentsésen elô-mennek az ô gonoſz ſzándékaikban: De az ISTEN a' felôl ôket látja, és végre reájok ſzáll az ô igaz Itélete.

Ezt a' Tudományt jól meg-kell gondolnunk, hogy akképen, mikor látunk ennyi gonoſzságokat és rendetlenségeket uralkodni e' Világban, még azok kôzôtt-is, a' kik vallják hogy az ISTENT esmérik, azon meg-ne indúljunk; hanem jusson eſzûnkbe, hogy az ISTEN azt ſzinte ollyan jól látja, és még jobban mint mi; és valamiképen ſemmi nem lehet, a' mit Ô jól nem tudna: Ugy, ſemmi-is el-nem kerûlheti az ô Itéletét.

Innét hát kôvetkezik ez-is; Hogy igen hamis és veſzedelmes gondolat azt hinni, hogy valamelly Emberek ártatlanok és ISTENnek kedvében vagynak, azért, hogy jó ſzerentsések e' Világban; vagy pedig nagy bûnôsôk, azért hogy itten bóldogtalanok.

Annakokáért a' kûlsô jó ſzerentsét, vagy a' ſzerentsétlenséget, nem nézvén tsak egyedûl a' kegyességre, vagy az iſtentelenségre, kell tekinteni; mivel-hogy a' ſzerzi az Embereknek bóldogságokat, vagy bóldogtalanságokat, és az ISTEN végre, az ô Igazsága ſzerént megfizet

fizet kinek-kinek az ő tselekedetei szerént.

XXV. RÉSZ.

Bildád szóll Jóbnak harmadik izben; eleibe terjeszti vala néki az ISTENnek nagy Hatalmát és Igazságát, valamint szintén az Embernek-is semmiségét; és azzal akarja megmutatni hogy az Ember nem találtathatik igaznak az ISTEN előtt.

TANUSÁGOK.

EZ a' Rész minket arra tanit; Hogy az ISTENnek Hatalma véghetetlen, Ő tökéletesen Igaz és Szent, és az Ember erőtelen és romlott teremtett-állat lévén, soha nem találtathatik tisztának Ő Felsége előtt.

Ennek a' Tudománynak mi ezt a' hasznát végyük; Hogy az Emberek magokat tartoznak mélységes alázatosságban tartani az ISTENnek előtte, és alája botsátani magokat mindennek, valamit tetszik Ő Felségének tselekedni ő reájok nézve.

XXVI. RÉSZ.

Jób felel Bildádnak, a' ki őtet intette vala az ISTENnek nagy Hatalmának és tökélletes Szentségének meg-gondolására; és azt mondja: néki Hogy mind ezek a' Beszédek semmit nem használnának, és hogy ő, tudná és el-hinné az ISTENnek Felséges Nagy-voltát, és az Ő mélységes Bőltseségét, a' mellyet itten le-ir, szóllván e' Világnak Teremtésének és Igazgatásának tsudáiról.

TANUSÁGOK.

MInket Jób itten arra tanit; Hogy az ISTENnek munkái tsudálatosok, és igen nagy számmal vagynak, azoknak mi tsak igen kitsiny részét esmérjük, és nem foghatjuk-meg elménkkel az ISTENnek e' Világnak Igazgatásában való Rendtartásának okait.

Az ISTEN illyen Nagy, illyen Hatalmas, illyen Igaz, és illyen Bőlts lévén: Nem mi dolgunk, hogy gántsot találjunk abban, a' mit tselekeszik Ő Felsége, sem hogy igen gondosan visgáljuk az ő útait.

Inkább tartozunk bizonyosan el-hinni azt; Hogy Ő minden dolgokat bőltseséggel és igazsággal igazgat, magunkat alázatosan alája botsátani annak a' mit Ő parantsol; és egyébaránt meg-esmérni az ő Jóságát, melly meg-tetszik abban, hogy ha vagyon az ő Tanátsaiban és Munkáiban valamelly ollyan dolog, a' melly mi tőlünk el-rejtetett: Az, a' mit nékünk meg-jelentett, és a' mit tudunk elég arra, hogy minket bóldo-

dogokká tehessen, ha azzal jól élünk.

XXVII. RÉSZ.

Jób tovább-is fzóll, és próteſtál, hogy noha ő a' maga ártatlanságát óltalmazná az ő Barátinak vádolásai ellen, de ſoha nem fogna ſemmit-is mondani az ISTENnek Igazsága és Gondviselése ellen.

Meg-mutatja annakutánna, hogy az Iſtenteleneknek és Képmutatóknak ſiralmas végek vagyon, külömbb-külömbbféle módon bűntettetnek, az ő bóldogságok tsak el-múlandó, és az őket meg-nem óltalmazza az ISTENnek Haragjától.

I. 1-7. II. 8-23.

TANUSÁGOK.

JÓbnak ezek a' Beſzédei minket arra tanitanak.

1. Hogy ſoha ne fzólljunk, ſe ne gondoljunk valamit ollyat, a' mi ellenkező vólna azzal az értelemmel, a' mellyben lenni tartozunk az ISTENnek Igazsága és Felséges-vólta felől.

2. Hogy ſzabad mindazáltal nékünk, mikor igazságtalanúl vádoltatunk, elő-hozni a' mi lelki-esméretünknek bizonyságát, ártatlságunknak óltalmazására, tsak hogy azt igaz lélekkel és alázatossággal tselekedjük.

3. Hogy az Iſtenteleneknek, és nevezetesen a' Képmutatóknak végeknek igen ſiralmasnak kell lenni, és rettenetes kétségbe való esést fognak érezni, mikor az ISTEN viſzſza-kéri az ő Lelkeket, és mikor meg-fizet nékiek az ő tselekedetek ſzerént.

Ez igen bizonyos és fontos Igazság, és ezt ſzűntelen ſzemeink előtt kell tartanunk.

4. Jóbtól azt tanúljuk; Hogy ámbár e' világi Emberek mindenféle jóknak bőségében éljenek, ſok gazdagságot gyűjtsenek rakásra, és azokat az ő gyermekeiknek hagyják: De azok igen hamar másokra ſzállanak-által, és az ő maradékok gyakran ſzükségre és gyalázatos állapotra jut.

Ezek az Iſteni Gondviselésnek és az ő Gonoſzok ellen való igaz boſzſzú-állásának ſzemmel-látható munkái; és ennek meggondolása vonjon-el hathatósan bennünket az igazságtalanságtól, a' kevélységtől és e' Világnak ſzeretetétől.

XXVIII. RÉSZ.

Jóbnak ebben a' Réſzben tzélja azt meg-mutatni;

1. Hogy az Emberek meg-tudhatják a' Terméſzetnek dolgait, és azokat magoknak ſokféle haſznokra fordithatják.

2. Hogy

2. Hogy a' valóságos Bőltseség előttők el-titkoltatott, és az fokkal-is drágalátosabb minden e' Világban lévő dolgoknál.

3. Hogy tsak egyedűl az ISTENben találtatik az, és Ő tudhatja; és továbbá, ez az Ifteni Bőltseség, melly tsak egyedűl valóságos, áll az URnak Félelmében.

I. 1-11. II. 12-19. III. 20-24.

TANUSÁGOK.

EBből a' Réfzből a' mit tanúlnunk kell, ez; Hogy az ISTEN adott az Embereknek kűlömbb-kűlömbbféle Tudományokat a' Terméfzetnek dolgaiban, és ezeknek a' Tudományoknak hafznok vagyon ez életnek fok rendbéli állapotira; melly dologban meg-kell esmérnűnk az Ő Felsége Jóságát.

De minden Tudományok kőzőtt, a' mellyekre adhatjuk magunkat, nintsen egy-is fzűkségesebb a' Bőltseségnek Tudományánál, ez a' Világon leg-nagyobbra betsűltetendő; drágalátosabb árú az aranynál, a' gazdagságnál és mindennél, valamit az Emberek leg-nagyobbra tartanak; és annakokáért tartozunk azt minden dolgoknak eleibe tenni, és fzűntelen munkálódni annak meg-fzerzésében.

2. Tanitja itten Jób erre a' Bőltseségre való jutásnak eſzkőzét; Azt mondja: Hogy az nem mi-magunktól fzármazik, hanem tsak az Egy ISTEN annak Adója és Kútfeje, és Ő adja azt mindennek, valaki azért Ő hozzá folyamodik; és valaki azt tellyes fzível keresi: Melly-is inditson minket annak Ő tőle buzgósággal, alázatossággal és hittel való kérésére.

3. Végezetre arra tanit Jób; Hogy ez a' valóságos Bőltseség abban áll, hogy az ISTENT féljűk, és azt, a' mi néki nem tetfző el-távoztassuk. Ezt adja-elő a' Réfznek ezekkel az utólsó fzavaival: *Az URnak Félelme a' Bőltseség, és az értelem a' gonofztól való el-távozás.* Ehez kell hát ragafzkodnunk minden dolgok felett, miképen hogy ez bizonyos eſzkőz-is az ISTENnek kedvében való lételre, és a' valóságos bóldogságnak az ő elérésére.

XXIX. RÉSZ.

Elő-befzélli Jób; 1. Az ő állapotjának bóldogságát, a' mellyben vala, minekelőtte az ISTEN őtet megoftorozná.

2. Azt a' betsűletet, a' mellyel mások viseltetnek vala ő hozzája.

3. Az ő igaz lelkűségét, arra való fzorgalmatos gondját, hogy kinek-kinek mindenben igazságot fzol-

gáltatna, és a' nyomorúságban lévőket vígaſztalná.

Meg-kell jegyzeni; hogy Jób mind ezeket nem ditsekedésből mondja vala, hanem annak meg-mutatására, hogy az ő nyomorúságai nem vólnának az ő gonoſz tselekedeteinek bűntetései, és ő nem élt vólna viſzſza az ő ſzerentsés állapotjával, a' miképen azt az ő Baráti állatják vala.

I. 1-6. II. 7-11. és 21-25. III. 12-20.

TANUSÁGOK.

KÉt dolgokat kell meg-jegyzenünk Jóbnak ezekben a' Beſzédeiben:

Az elsőt ezt; Hogy Jób igen nagy jó ſzerentsés állapotban élt vala, és abban ſzeretettel és igazsággal viselé magát minden Emberek aránt: Atyjok vala a' ſzegényeknek és óltalmazójok az ártatlanoknak.

Ez a' példa, a' gazdagsággal, betsűlettel és más tehetségekkel birókat arra tanitja; Hogy éljenek azokkal jó végekre: Légyenek igazak és tökélletesek, és mindenek felett tégyenek jól a' ſzegényekkel; vígaſztalják a' nyomorúságban lévőket, és fogják pártját azoknak, a' kik méltatlansággal illettetnek.

A' második meg-jegyzésre való dolog ez; Hogy Jób mig ſzerentsés állapotban él vala, mindenek nagy betsűlettel valának ő hozzája: De el-hagyaték, mihelyt ſzerentsétlenségbe esék.

Ez az, a' mi mindennap ma-is meg-esik: Nagy betsületben tartatnak a' kik gazdagságokat, vagy más méltóságokat birnak, és a' kiknek valamelly tehetségek vagyon; De oda hagyatatnak, mikor ezeket a' jókat el-veſztik, és rend ſzerént kevésre betsültetik a' *virtus*, mikor ſzerentsés állapot nintsen mellette.

Ez, azt bizonyitja: Hogy az embereknek itéletek felette igen hijábanvaló és igazságtalan, és nékünk nem kell azzal ſokat gondolnunk, ſem bóldogságunkat attól függeſztenünk-fel.

XXX. RÉSZ.

Azon panaſzolkodik Jób, hogy minekutánna nagy betsületben tartatott vólna ő mindenektől, valakik őtet jó ſzerentsés állapotjában esmérik vala, moſt már látná, hogy mindenektől el-hagyattatott, és ki-tétetett tzélúl az ő Barátinak, sőt még legalább-való rendű ſzemélyeknek-is meg-útálásokra és boſzſzantásokra.

Panaſzolja még az ő rajta lévő nyavalyáinak fullyos vóltát-is, és hogy az ISTEN őtet nem ſzabaditaná-meg, noha esedezne az ő ſegedelméért.

I. 1-14. II. 15-31. TANU-

TANUSÁGOK.

JÓbnak itt az aránt való panaſzolkodása, hogy ő azoktól a' kik őtet azelőtt betsűlik vala, és még a' leg-alább-való ſzemélyektől-is el-hagyatott vólna: Nyilván meg-mutatja az Embereknek oktalanságokat, kik a' helyett hogy egyedűl tsak a' *virtust* betsűlnék: tsek éppen a' gazdagságot és az életnek javait tartják nagyra, és megútálják azokat, a' kiket bóldogtalanságban, és ſzegénységben látnak, ha ſzintén azok kegyes és derék Emberek vólnának-is.

Ebből által-láthatjuk; Hogy nem lehet biznunk ſem az ő barátságokhoz, ſem betsűlet adásokhoz, és igy nem-is kell azt leg-főképen keresnűnk.

Látjuk, másodſzor; Hogy Jób mindenek felett azon panaſzolkodik vala, hogy úgy látſzanék, mintha az ISTEN-is őtet el-vetette vólna, és mindenkor a' ſzenvedésben hagyná őtet.

Kitsiny dolog az Emberektől meg-vettetni, tsak az ISTEN légyen hozzánk kegyelmes: De ſiralomra méltó az Ember, mikor a' nyomorúságban láttatik az ISTEN el-távozni és a' kiáltásra meg-nem felel.

Ez az állapot, mellyet Jób a' maga példáján tapaſztala; Vígaſztalhatja azokat a' kiket az ISTEN hasonló próbákon viſzen által; Azonban tanúlják-meg abból a' mi Jóbon esék, hogy módot tartsanak az ő panaſzolkodásokban, ſzenvedjék nyavalyáikat békességes-tűréssel, és várják tsendességgel, míg az ISTENNEK tetſzik őket meg-ſzabaditani: Mellyet-is el-nem fog Ő Felsége múlatni, mikor annak ideje léſzen meg-tselekedni.

XXXI. RÉSZ.

Jób azt állitja, hogy ő nagy tiſztaságban élt vala, el-távoztatván nem tsak a' tiſztátalanságnak bűneit, hanem még a' rendetlen tekintéseket és gondolatokat-is.

Azt mondja, hogy ő ſzorosan kiſzolgáltatja vala az Igazságot, és mindenkor ſzánakozott a' ſzegényeken és nyomorúltakon.

Hozzá-adja, hogy ő ſoha nem bizott a' gazdagságokban, nem nézte a' Napot és a' Hóldat; melly azt téſzi hogy ő távol vólt a' bálványozástól; Végre próteſtál, hogy ő nem őrűlt az ő ellenséginek nyomorúságin, gazdálkodáſt gyakorlott és nem igyekezett el-fedni, vagy menteni az ő maga vétkeit.

Jóbnak tzélja mind ezekben a' Beſzédeiben az, hogy magát óltalmazná az ő Barátinak vádolásai ellen, a' kik néki ezt mondották vala, hogy az ő bűnei juttatták vólna őtet arra

a' keserves állapotra a' mellyben nyomorog vala.

I. 1-12. II. 13-23. III. 24-28. IV. 29-40.

TANUSÁGOK.

NAgy figyelmetességgel kell ezt a' Réſzt olvasni és róla elmélkedni. Igen ſzép értelmeket találunk benne a' Vallásnak kötelességei aránt, és nevezetesebben a' tiſzta és ſzűz életletről, az igazságról és felebaráti ſzeretetről, az ISTEN aránt tartozó félelemről, az alamisnálkodásról, és a' nyomorúltakon való ſzánakozásról, e' világi jóktól való el-ſzakadásról, az ISTEN aránt való kegyességről, ellenségünknek ſzeretetéről, és a' bűnöknek meg-vallásáról.

Ha Jóbnak illyen tiſzta és illyen derék értelmei valának, és illyen kegyes és bölts vala az ő maga viselése abban az időben, a' mellyben él vala: Ezek a' kötelességek minket még inkább illetnek, kik ma Kereſztyének vagyunk.

Tanúljuk-meg azért Jóbnak ezen Beſzédeiből; Hogy légyünk tiſzta életűek, és el-távoztassuk a' tiſztátalanságnak minden nemeit, még a' gondolatokban és a' tekintésekben-is: Igazságot ſzolgáltassunk mindeneknek; könyörűljünk a' ſzegényeken és bóldogtalanokon, és őket ſegitsük minden tehetségünk ſzerént, és az ártalanokat óltalmazzuk.

Jóbnak példája még arra-is tanit bennünket: Hogy ne vessük bizodalmunkat e' Világnak javaiban, ne örvendjünk a' minket gyűlölőknek nyomorúságán, légyünk igazak minden dolgainkban, és végre, ſoha el-ne titkoljuk a' mi vétkeinket, hanem ſzabadon valljuk-meg, és ne hizelkedjünk magunknak a' mi bűneinkben.

Hogy ezekre a' kötelességekre magunkat fel-ſerkenthessük: Gondoljuk-meg a' mit Jób olyan erősen mond ebben az egéſz Réſzben, tudni-illik; Hogy ha ő ezekre a' kűlömbb-kűlömbféle bűnökre vetemedett vólna, el-nem kerűlte vólna az Iſteni Boſzſzúálláſt, és hogy kűlönös átok ſzokta utól érni a' tiſztátalanokat, az igazságtalanokat, a' kevélyeket, a' földi jókhoz ragadó ſzívűeket, az iſtentelenet, a' ſzeretetlen ſzemélyeket.

Végezetre, meg-kell gondolnunk, hogy igen nagy enyhinnek, hogy ő illyen módon ſzöll-

ſzóllhat vala, a' mint ebben a' Réſzben olvasánk, és hogy gyakorlotta vala mind ezeket a' kötelességeket, mikor az ő bóldog állapotjában vólna.

Mikor valaki igyekezett ártatlanúl élni, édes vigaſztalása vagyon néki a' nyomorúságban; és jóllehet az a' kegyesség, a' mellyet meg-mutatunk a' ſzenvedés alatt, kedves ISTEN előtt, mikor valóságos kegyesség; de még ſokkal ſzebb, ſokkal jobban vigaſztaló, és méltóbb ISTENT ſzerető ſzemélyhez, ha kegyesek, alázatosak, mértékletesek, és jól-tévők vagyunk, mikor Ő Felsége vélünk jól-tészen, és egésségben, ſzerentsés állapotban, és tsendességben élünk.

XXXII. RÉSZ.

A' három Baráti Jóbnak ſemmit nem felelvén: Élihú a' ki hasonlóképen egy vala az ő Baráti közzül, és a' ki eddig még nem ſzóllott vala; Feddi őtet azért, hogy igen állitotta vólna a' maga ártatlanságát.

Kárhoztatja az ő három Barátit-is, és azt mondja nékiek, hogy nem győzhették vólna meg Jóbot, ſem meg-nem felelhettenek vólna az ő Beſzédeire.

Hozzá-adja, hogy ő jóllehet náloknál ifjabb vólna, még-is nem állhatná-meg, hogy a' maga értelmét igaz lélekkel meg-ne mondja. I. 1-15. II. 16-22.

TANUSÁGOK.

MEg-tetſzik ebből a' Réſzből és a' következendőkből, hogy Élihú igen bőlts és értelmes Férjfiú vala: Jobb itéletetőn ő Jóbnak állapotjáról, mint ſem az ő három Baráti tettenek vala.

Meg-feddé Jóbot, hogy igen keserves panaſzolkodásra fakadott vólna, és maga felől egy kevessé kelletinél több jót beſzéllett vólna.

De meg-feddé az ő Barátit-is, hogy őtet kárhoztatták vólna, és azt mondották vólna, hogy azok a' nyomorúságok, a' mellyeket ő ſzenvedne, annak bizonyságai vólnának, hogy az ő kegyessége nem vólt valóságos igaz kegyesség.

A' honnan tanúljuk-meg; Hogy nem kell magunk felől igen kedvező módon itélnünk: Másokat pedig viſzont nem kell igen keményen itélnünk.

Ugyan innét azt-is láthatjuk, mitsoda nagy betsben kell tartanunk az ollyan okos és tudós Személyeknek beſzédeket és értelmeket, a' minémű Elihú vala.

Végezetre, Élihúnak az aránt

való bizonyságtétele, hogy ő minden szabadsággal és személy válogatás nélkül fogna beszélleni, azt mutatja, hogy mindenkor igaz lelkűséggel kell beszélleni, úgy hogy az Emberekre való tekintet minket attól megne tartóztasson; kivált mikor az ISTENnek Ditsősége, és az ő-magok tulajdon javok kívánja, hogy ki-mondjuk az Igazságot.

XXXIII RÉSZ.

Élihú dorgálja Jóbot, hogy a' maga ártatlanságát igen állitotta, és néminémüképen az ISTENt vádolta vólna, hogy őtet ok nélkül sanyargatná. Eleibe terjeszti azután néki, hogy az ISTEN külömbb-külömbbféle Intéseket tészen az Emberekhez, hogy őket a' gonosztól el-vonja; és éppen a' végre oltorozza őket és juttatja ollyan bóldogtalan állapotra, a' minémüben Jób akkor vala, hogy akképen meg-esmérvén az ő bűneiket, meg-szabadittassanak az ő nyomorúságaikból.

Ez a' Rész drágalátos szép Oktatásokat foglal magában.

I. 1-13. II. 14-33.

TANUSÁGOK.

ÉLihúnak igyekezete ebben a' Részben az, hogy meg-mutassa Jóbnak azt, hogy ő helytelenül tselekedett vólna, hogy akképen panaszolkodott vólna, és annyira állitotta vólna a' maga ártatlanságát.

És igy hát ez a' közönséges Tanúságunk vagyon itten; Hogy éppen ne igazitsuk magunkat és ne zúgolódjunk, mikor az ISTEN bennünket sanyargat.

Ez után Élihú igen jelesen és hathatósan elő-adja, miképen viseli az ISTEN magát az Emberekhez, és mitsoda külömbbkülömbbféle eszközökkel él az Embereknek a' bűntől való elvonására: Azt mondja; Hogy az ISTEN szóll nékik egyszer, kétszer, nagy békességes-türésel meg-inti őket, mindenek felett pedig tselekeszi Ő Felsége azt, nyavalyákat és fájdalmakat botsátván reájok, a' melyek őtet a' Sirhoz közel viszik; Az ISTENnek tzélja mind ezekben az, hogy őket el-vonja a' gonosztól, mellyet tselekedni akarnak, és ha ennek a' nyomorúságnak állapotjában az Ember az URhoz folyamodik, és ha valamelly kegyes Embernek tanátsa és könyörgése által segittetik: Az ISTEN ő rajta megkönyörül, őtet helyre állitja, és ád néki alkalmatosságot arra, hogy az Ő Felsége Hatalmát és Jóságát ditsérhesse.

Ezek,

Ezek, igen derekas és minden módon haſznos Tanúságok, és akár tsendességben és egésségben légyünk, akár pedig nyomorúságban, betegségben és ſzenvedésben kelljen lennünk, tartozunk gyakran elménkben forgatnunk, ezt a' Réſzt olvasván, a' végre; hogy jó haſznát vehessük az ISTENnek elönkbe adott kűlömbb-kűlömbbféle intéseinek, és mindennek, valamit Ö a' mi idvességünkre tselekeſzik.

XXXIV. RÉSZ.

Élihú tovább-is dorgálja Jóbot, hogy ſokat beſzéllett vólna az ö magának igazságáról, és felettébb el-merült vólna a' panaſzolkodásban.

Azt mondja, hogy az ISTEN tökélletesen Igaz mindenben, valamit tselekeſzik, és nem kell nékünk abban gántsot keresnünk; Ö Felsége meg-vizsgálja minden mi tselekedetinket, meg-alázza' és meg-rontja a' leg-hatalmasabbakat-is; meg-ſzabadítja a' ſzegény nyomorúltakat, és meg-bűnteti az Embereket és egéſz Népeket-is ollyan hatalommal, a' mellynek ſemmi ellene nem állhat, és egyſzersmind tökélletes igazsággal.

Inti Jóbot mind ezeknek a' dolgoknak jól meg-gondolására, és alázatossággal az ISTENnek Irgalmasságához való folyamodásra.

I. 1-9. II. 10-30. III. 31-37.

TANUSÁGOK.

EZen Beſzédiből Élihúnak imé ezeket a' Tanúságokat kell ki-hoznunk:

1. Hogy ſoha nem ſzabad nékünk az UR ellen panaſzolkodnunk mikor Ö minket ſanyargat, és nem kell magunkat ártatlanoknak tartanunk ö előtte.

2. Hogy az ISTEN mindeneket bőltsen és igazán tselekeſzik, az Emberek tsak ſemmik lévén, nem ö dolgok hogy Ö tőle ſzámot kérjenek az ö tselekedetei felől; Ö Felsége megvisgálja és jól esméri kinek-kinek tselekedeteit; Ö e' Világnak Itélő Birája, ki meg-fizet az Embereknek az ö tselekedeteik ſzerént; és akár jól tégyen vélünk, akár pedig bűntessen, ſenki nem támadhat ö ellene.

Ezek a' Tanúságok vagynak Élihúnak ezekben a' ſzavaiban: *Bizonyára az Erős ISTEN gonoſzúl nem tselekeſzik, és a' Mindenható az itéletet el-nem forditja; mert az ö tselekedetei ſzerént fizet az Embernek. Mindennek útaira vigyáznak az ISTENnek ſzemei, és minden ö lépésit jól látja. Nints olly ſötétség, és nints olly halálnak árnyéka, a' hol el-rejthessék magokat az álnokságnak tselekedői. Mikor Ö nyúgodalmassá téſzen, kitsoda a' ki meg-háboritson?*

és mi-

és mikoron az Ö Ortzáját el-rejti, vagy egy Embertől, vagy egy Nemzetségtől egyaránt: Kitsoda mér ellene állani?

Utóljára, Elihú meg-jegyzi ebben a' Réſzben, hogy a' mit kell tselekednünk akkor, a' mikor az ISTEN bennünket oſtoroz, ez; Hogy magunkat alázzuk-meg, Ötet kérjük, hogy adja meg-esmérnünk a' mi bűneinket, és tégyünk igéretet, hogy nem esünk többé azokba a' vétkekbe, a' mellyekkel megtalálnánk Ötet bántani.

XXXV. RÉSZ.

Élihú tovább-is azt mutogatja Jóbnak, hogy nem kellene néki magát igazitani ISTEN előtt; és a' végre, elő-beſzélli néki az ISTENnek Nagy Felséges vóltát és Hatalmát: Megmutatja néki, hogy az ISTEN ſemmi haſznot, vagy ſemmi ártalmat nem véſzen az Embereknek jó vagy gonoſz tselekedetekből; És ezzel ötet arra akarja inditani, hogy esmérje meg az ISTENnek Jóságát és Igazságát, alázza-meg magát ő előtte, és jobbúljon-meg az ő hoſzſzútűrésére. I. 1-9. II. 10-16.

TANUSÁGOK.

EGy igen derék Tudományra tanit minket Elihú ebben a' Réſzben; Erre tudni-illik: Hogy mikor igazak vagyunk, azzal haſználhatunk más Embereknek; és mikor vétkezünk, árthatunk nékiek: De az ISTENre ſemmi haſzon nem ſzármazik a' jóból, a' mellyet tselekeſzünk, ſem kára nem következik Ő Felségének azokból a' bűnökből a' mellyeket mivelünk.

Ez, nékünk meg-mutatja azt; Hogy az ISTEN tökélletesen bódog lévén, és nem lévén az Emberekre ſzüksége, nem parantsol nékiek, ſem meg-nem tilt tőlök ſemmit-is, hanem tsak az ő javokért.

Ez a' Tudomány minket arra kötelez; Előſzör: Hogy örömmel kedvelljük azt, a' mit az ISTEN nékünk parantsol, és eltávoztassuk Ötet bűneinkkel meg-bántani, mivelhogy azzal magunkat igen bóldogtalanokká tennénk.

Másodſzor: Következik innét; Hogy tehát az ISTEN nem egyébre, hanem tsak a' mi tulajdon jónkra tzéloz mindenekben, valamellyeket mi arántunk tselekeſzik, és nevezetesen, mikor minket ſanyargat; Ha bűntet bennünket, azt Ő Felsége tselekeſzi nem tsak Igazsággal, hanem Jósággal-is; és annakokáért, nem hogy vádolnunk kellene Ötet, mintha vélünk igen keményen bánna; Sőt inkább

kább tartozunk nagy örömmel meg-nyúgodni minden dolgokban, az ő bölts és jó Gondviselésének igazgatásán.

XXXVI. RÉSZ.

Ez itten Élihúnak Beszédének tovább-való folytatása, mellyben megmutatja; hogy az ISTEN Igazságot követ a' Jók aránt és az Istentelenek aránt, meg-sanyargatja azokat a' kiket szeret, hogy őket meg-próbálja; de végre el-veszti a' hitetleneket és a' képmutatókat.

Inti Jóbot ezeknek a' dolgoknak meg-gondolására, és az ISTEN' Igazságának és Felséges Nagyvóltának alázatossággal való imádására, a' mellyek meg-tetszenek a' Természetnek Munkáiban, valamint szintén az Emberek aránt való Tselekedeteiben-is. I. 1-15. II. 16-32.

TANUSÁGOK.

Szemeink eleibe terjeszti nékünk ez a' Rész az UR ISTENnek az Emberek aránt való szokott Rendtartását; és imé arról a' dologról ezekre tanit:

Tudni-illik; Hogy a' Mindenható ISTEN senkit-is nem útál meg, nem vészi-el soha szemei az igaz Emberről, hanem, mikor az Embereknek bűneik megsokasodnak, őket meg ostoroza, a' végre, hogy őket bűl tsebbekké tégye, és meg-térítse az ő bűneikből.

Ha akkor engednek az ő szavának és Ótet tiszteléndik, megszabaditja őket, és azt tselekeszi, hogy az ő napjaikat békességben töltsék-el; de a' mi a' képmutatókat illeti, és a' kik meg-keményitik az ő szíveket az ő szavára, és az ő tsapásaira, azokat az ő haragjában meg-rontja.

A' miképen Élihú inti vala Jóbot az URnak ezen szokott Rendtartásának meg-gondolására, az Ő hozzá-való meg-térésre, és az Ő Felséges-vóltának, Bőltseségének és Igazságának meg-esmérésére: Ugy mi-is tartozunk ezekről a' fontos Igazságokról elmélkedni, meg-jobbúlni az URnak intéseire, az ő látogatásaira, és mindenre, valamit mi-vélünk Ő Felsége tselekeszik, félni az ő itéleteit, és tisztelni az ő végh hetetlen nagy Hatalmát, melly ollyan világosan minden ő munkáiban ki-tündöklik.

XXXVII. RÉSZ.

Elő-beszélli Élihú az ISTENnek nagy Hatalmát, és meg-jegyezteti azt a' Mennydörgésben, az Essőben, a' Hóban, és a' Termeszetnek más több Munkáiban.

Azt mondja, hogy az ISTEN ezekkel a' dolgokkal el eszközli az

Emberekkel való jól-tételre, vagy az ő bűntetésekre; és inti Jóbot, hogy figyelmezzen ezekre a' tsuda dolgokra, vegye eſzébe a' maga tudatlanságát és erőtelenségét, és imádja tiſztelettel az URnak Itéleteit.

I. 1-12. II. 13-23.

TANUSÁGOK.

ÉLihúnak ezen Beſzéde minket kőtelez azoknak a' tsuda dolgoknak derekasan való meggondolására, a' mellyek ki-tetſzenek a' Terméſzetben, és nevezetesen a' Mennydőrgésben, a' Hóban és a' Szelekben, az Essőben, a' Fellegekben, és az Eſztendőnek Réſzeiben 's az idő változásokban.

Mind ezekben a' dolgokban tapaſztalni; Elsőben, az ISTENnek véghetetlen nagy Hatalmát, és tovább az ő Bőltsességét, az ő Igazságát és Jóvóltát; mivelhogy mind ezek a' ſok rendbéli Teremtések, és azoknak e' Világban való kűlőmbbkűlőmbbféle munkái ollyan eſzközei az ISTENnek, a' mellyekkel él Ő Felsége, hol az Emberekkel való jól-tételre, hol pedig veſzſzőűl az ő meg-bűntetésekre.

És igy hát, ez a' Réſz minket ezekre a' két kőtelességekre indithat:

Az egyikre erre; Hogy figyelmetességgel meg-gondoljuk az almélkodásra méltó módot, a' mellyel igazgattatik ez a' Világ.

A' másikra pedig erre; Hogy jó végre éljűnk akár az ISTENnek kegyelmeivel, mellyeket ád nékűnk; akár az ő tsapásaival mellyeket botsát reánk, és meg-feleljűnk annak a' tzélnak, a' mellyet Ő fel-tett, melly-is az, hogy tanúljuk Őtet megesmérni és félni.

Itten végeződnek a' Jób' Barátinak Beſzédeik. Jóbnak és az ő Barátinak egymás kőztt való Beſzédeikből, a' mellyek ebben a' Kőnyvben elő-adatnak, láthatjuk, hogy nem tsak nem vólt el-óltatva az ISTENnek és a' Valláſnak esmérete azokban a' Tartományokban, a' mellyekben ők laknak vala; hanem igen értelmes, és nagy kegyességű Személyek-is találtatnak vala azokban.

Melly-is arra mutat; Hogy nem kell azt vélnűnk, mintha akkor tsak egyedűl az Izrael' Népe esmérte volna az Igaz ISTENT, a' tőbb Népek pedig a', kik nem valának bé-foglaltatva az ISTENnek ezzel a' Néppel kőtőtt Szővetségébe, tudatlanságban,

ban, bálványozásban és istentelenségben el-merülve éltenek vólna, és az ISTENnek kegyelmétől és az idvességtől ki-lettenek vólna rekesztetve.

XXXVIII. RÉSZ.

Minekutánna Jób és az ő Baráti beszéllettenek vólna eddig: Az ISTEN szóll a' következendő Részekben; Meg-mutatja Jóbnak, hogy nem ő tízti, sem más egy Embert-is nem illet az, hogy igen gondosan fenzegesse az ISTEN' Tselekedeteinek okait.

E' végre, szeme eleibe tészi néki az ő tselekedeteinek tsudáit, a' földnek formáltatásának módját, és a' miket álmélkodva láthatni a' tengerben, a' világosságban, a' halakban, a' jég-essőben, a' mennydörgésben, az essőben, az áradásokban, a' tsillagokban és az Esztendőnek változásaiban; és meg-jegyezteti véle, hogy az Ember nem elégséges meg-fogni az ISTENnek azt a' nagy Hatalmát és Bőltseségét, a' mellyel tselekeszi Ő Felsége mind ezeket a' dolgokat.

TANUSÁGOK.

HOgy az ISTEN meg-esmértetné Jóbbal az önnön-maga tudatlanságát és ötet megalázná, azt mondja a' végre néki Ő Felsége, hogy gondoljameg azokat a' sok Teremtéseket a' mellyekből áll ez a' Világ, azoknak külömbb-külömbbféle rendes munkáikat, és a' terméfzetben uralkodó tsuda szép rendet.

Mi-is tartozunk hasonló elmélkedéseket tenni; minthogy mind ezek a' tsuda dolgok a' mi szemeink eleibe-is szinte úgy ki-vagynak tétetve, és azokban meg-jegyzeni a' minden dolgoknak Teremtőjének leg-főbb Hatalmát és mélységes Bőltseségét.

Efféle elmélkedés igen alkalmatos arra, hogy vélünk megesmértesse az ISTENnek Nagy Felséges-vóltát és a' mi semmiségünket; kivált, mivel az ISTENnek munkái ollyan tsudálatosak, hogy azoknak végére nem mehetünk, sem a' terméfzeteket, okaikat és munkáikat tökélletesen meg-nem foghatjuk.

Azért hát tartozunk ezt az illyen Hatalmas és illyen Bőlts ISTENT alázatossággal imádni, az ő Gondviselésének, Rendelésinek alája adnunk magunkat; nem kivánván által-érteni az ő Igazgatásának minden okait; és hiddjük-el, hogy mind azt valamit Ő tselekeszik e' Világban, és mi arántunk-is, tselekeszi Igazsággal és Jósággal.

XXXIX. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben vagyon további le-irása e' Világ' Teremtésének és az Iſteni Gondviselésnek tsuda dolgainak, a' mellyek tapaſztaltatnak ſok Állatokban, mellyeket az ISTEN e' Földön és a' Levegő-égben ſzerzett.

Jób a' maga erőtlenségét megvallja, és Ditsőséget ád az ISTENnek. I. 1-33. II. 34-38.

TANUSÁGOK.

KÉt dolgokból lehet ebben a' Réſzben Tanúságokat vennünk:

1. A' mit az ISTEN Önnönmaga itten mond, az minket arra tanit; Hogy mikor az ISTEN ennyi ſok Teremtéseket formált, a' mellyeket látunk e' Világban: Az Ő tzélja az vólt, hogy magát meg-esmértetné az Emberekkel; és azért hát ez a' ieg-méltóbb haſzon, a' mellyre a' mi elménknek okosságával élhetűnk, hogy derekas figyelmezéssel meg-gondoljuk az ISTEN' Hatalmát és Bőltseségét, a' mellynek ollyan tapaſztalható és ollyan álmélkodásra méltó jeleit látjuk minden ő munkáiba, és nevezetesen annyi ſok Állatokban a' mellyek vagynak e' földön és a' levegő-égben.

Azok a' kűlőmbb-kűlőmbb féle Terméſzetek, a' mellyeket azoknak az ISTEN adott, az a' nód a' melly ſzerént meg-tartja azoknak nemeit, és gondot visel azoknak és fijaiknak táltatásokra; azok a' kűlőmbkűlőmbbféle haſznok, a' mellyekre azok ſzolgálnak, és az a' tsudálatos és állandó rend a' mellyet mind ezekben tapaſztalni, igen világosan bizonyitják az Embereknek: Hogy Mindenható, egéſzen Jó, és végdhetetlenűl Bőlts VALÓSÁG formálta mind ezeket a' dolgokat; ſemmit-is ki nem vévén, és ninſsen egy Teremtett-állat-is a' mellyet Ő nem igazgatna a' maga Gondviselése által.

2. Jóbnak az Ő-maga ſemmiségéről és helytelenűl ſzóllott beſzédeiről való Vallástétele nékűnk azt mutatja, mit kell mind ezeknek a' tsuda dolgoknak meggondolásának mi bennűnk munkálódni; Ezt tudni-illik: Hogy győzzőn-meg bennűnket a' mi tudatlanságunkról és a' mi erőtlenségűnkről, és ollyan módon alázzon-meg az ISTENnek előte, hogy ſoha ne találjunk ſemmit gondolni, ſem ſzóllani ollyat, a' mi ellenkező vólna azzal a' mélységes alázatossággal, a' mellyel magunkat tartozunk Ő-nékie alája adni.

XL. és

XL. és XLI. RÉSZEK.

Ezekben a' két Réſzekben vagyon az ISTENtől formáltatott két nevezetes Állatoknak le-irása, a' mellyek közzül az egyiknek a' neve 'Sidóúl *Behemóth*, a' mellyet-is Elefántnak, vagy Tengeri Lónak tartanak lenni; A' másiké pedig *Leviáthán*, a' melly a' mint akarják, valamelly nagy Tzethal vagy Krókódilus.

TANUSÁGOK.

MEg-kell jegyzeni ezekből a' két Réſzekből; Hogy az ISTEN a' maga nagy Hatalmát akarván meg-mutatni Jóbnak, azt terjeſzti néki eleibe, a' mi álmélkodásra méltó ezekben az Állatoknak két nemeiben, a' mellyekről itten a' ſzó vagyon.

Jóllehet ezek az Állatok nem esméretesek, a' miképen abban a' Tartományban, a' mellyben Jób lakott, esméretesek valának: Nem kell mindazáltal azért álmélkodás nélkül hagynunk azokat, a' mik itten azok felől mondatnak.

Továbbá pedig, gondolóra vehetjük az Iſteni Gondviselésnek tsudálatosságait annyi ſok más Állatokban, a' mellyeket esmérünk, és kőzönségesen az URnak minden munkáiban. Tsak hogy meg-lássuk, hogy azért, hogy minden nap látjuk ezeket a' tsuda dolgokat; Nem kevesebbé való meg-illetődéſt ſzerezzenek azok bennünk, hanem inkább ſzüntelen tégyünk arántok ollyan elmélkedéseket, a' mellyek a' mi Teremtő ISTENünknek meg-esmérésére felemeljenek, és az ő ſzeretetére, az ő imádására, és az ő félelmére inditsanak bennünket.

XLII. RÉSZ.

A' Jób' Könyvének ebben az utólsó Réſzében három dolgokat látni.

1. Jób meg-esméri az ISTENnek nagy Hatalmát és az ő Igazságát, és magát meg-alázza ő előtte.

2. Az ISTEN meg-feddi Jóbnak három Barátit az ő Beſzédeikért mellyeket ſzóllottanak vala, és azt parantsolja nékiek, hogy menjenek Jóbhoz, a' végre, hogy ő esedezzen és tégyen Áldozatokat ő érettek.

3. Az ISTEN meg-ſzabaditja Jóbot az ő ſzenvedéseiből, és helyre állitja őtet bóldogabb állapotba hogy nem az előbbeni vala.

I. 1-6. II. 7-9. III. 10-17.

TANUSÁGOK.

INnét, ezeket kell tanúlnunk; 1. Hogy az ISTENnek ditsőséget adjunk, és magunkat ő előtte meg-alázzuk; kivált, mikor a' mi kőtelességünkkel ellenkező valamelly dolgot találtunk tselekedni, vagy ſzóllani,

és azt bánjuk a' porban és a' hamuban.

2. Jóbnak három Barátinak ISTENtől való meg-feddetések igen világosan meg-mutatja azt, hogy azok ôtet méltatlanúl hárhoztatják vala, és állatják vala azt, hogy a' nyomorúságnak ſzenvedése az ISTEN' Haragjának jele.

Azt-is látjuk abból még, hogy az ISTEN haragſzik érette, mikor valaki balúl ítél azokról, a' kik ſzenvednek, és mindenek felett, a' nyomorúságban lévô Igazakról.

3. Az ISTENnek az aránt való parantsolatja, hogy mennének Jóbhoz az ô Baráti, hogy érettek ô imádkozna: Bizonyitja, hogy a' kegyes Embereknek kônyörgéseik igen hathatós erejûek az ISTENnek hozzánk-való meg-engeſztelésére; és tartozunk azokhoz folyamodni, kivált mikor ôket valamelly méltatlansággal illettük vala.

Azt-is meg-esmérjük belôle, melly igen kedves vala Jób az UR elôtt.

Végezetre, láttuk, hogy az ISTEN, minekutánna meg-ſanyargatá és meg-próbálá ezt a' Szent Embert; Bóldog ki-menetelt ada néki az ô nyomorúságaiból és ôtet meg-áldá; úgy hogy néki két annyit ada-viſzſza mindenben, valamit el-veſztett vala, és ôtet bóldog és igen nagy tiſztességes vénségre engedé jutni.

Ez hát itten ollyan nevezetes példa, a' melly által az ISTEN minden idôbéli Embereket arra akar tanitani: Hogy ha meg-ſanyargatja-is az ô Fijait Ô Felsége azoknak meg-próbáltasokra: Végre ôket bóldogúl meg-ſzabaditja, és gyakran még ez életben-is már meg-áldja, és többet ád nékiek viſzſza, mint a' mennyit tôlök el-vett-vala.

Minékünk azért ebból a' Históriából, és ebból a' Kônyvből ezt a' haſznot kell vennünk; Hogy ſoha el-ne hagyjuk magunkat a' nyomorúságokban, hanem azokat ſzenvedjük békeséges-türéssel, azokra jobbúlunk-meg, és kövessük Jóbnak *Kegyességét és Hitét, akár a' jó ſzerentsés állapotban, akár pedig a' nyomorúságokban.*

A' 'SÓL-

A'
'SÓLTÁROK' KÖNYVE.

A' 'Sóltároknak Könyve áll sok szent Énekekből, a' mellyeknek nagyobb részét szerzette Dávid Király.

Vagynak ebben a' Könyvben Imádásnak és Ditséretnek 'Sóltári, a' mellyekben az ISTENnek Felségességét, Hatalmát, Jósága és más Tökélletességei hirdettetnek.

Vagynak Hálá-adó Énekek, a' mellyek szereztettenek vala az ISTENnek vagy közönségesen az Izrael' Népével, vagy nevezetesen bizonyos Személyekkel közlött jótéteményeinek meg-hálására.

Találni még ebben a' Könyvben Könyörgő 'Sóltárokat-is, a' mellyekben Dávid, vagy más Próféták, kik azoknak Szerzői, esedeznek az ISTENnek kegyelméért, és kérik Ö Felségétől az ó bűneiknek botsánatját, vagy a' veszedelmekből és nyomorúságokból való meg-szabadittatásokat.

Vagynak itten Hiſtóriás 'Sóltárok, a' mellyek készittettek vala a' 'Sidó Népen esett nevezetesebb dolgoknak emlékezetben való tartására.

Végezetre, találtatnak Próféziás 'Sóltárok-is, a' mellyekben látbatni a' mi URunk JÉSUS Krisſusra és az Évangyéliomnak idejére néző külömbb-külömbbféle Jövendöléseket.

Annakokáért ennek a' Könyvnek olvasásából és visgálásából igen nagy épületet lehet venni, és arra nézve a' Keresztyének tartoznak véle rendszerént és közönségesen élni.

I. 'SÓLTÁR.

Dávid ebben a' 'Sóltárban le-rajzolja a' kegyes Embereknek bóldogságokat, és az Istenteleneknek bóldogtalanságokat.

TANUSÁGOK.

EZ az Első 'Sóltár nékünk ezeket a' három Oktatásokat adja elönkbe;

1. Hogy a' kegyes Embereknek meg-esmértető jelek az, hogy ök el-kerülik az istenteleneknek és feslettekkel való társalkodáſt; el-távoztatják azoknak gonosz tudományokat és ren-

rendetlenségeiket, és az elmélkedésben 's az ISTENnek Törvényében gyönyörködnek.

2. Hogy az Igazak tökéllete sen bóldogok, az ISTEN őket esméri, meg-áldja és szerentsésekké tészi.

3. Hogy a' Gonoszok el-nem fogják kerülni az ő boszszúállását; és hamar, vagy későbbre végső bóldogtalansagba fognak esni.

II. 'SÓLTÁR.

Dávid ebben a' 'Sóltárban arról tészen bizonyságot, hogy ő bizonyos vólna abban, hogy ő véle ellenkező Királyoknak és Népeknek szándékaik haszontalanok fognának lenni, és azoknak az ő igyekezeteik ellent nem állván, az ISTEN, ki őtet Királyjá kente vala, meg-fogná az ő Országát erősíteni.

Inti őket, hogy az ISTENnek Akaratjának botsássák alája magokat, és Őtet szolgálják, hogy valamiképen az ő boszszúállásába ne essenek.

Ez a' 'Sóltár Prófétziás 'Sóltár, és tzéloz a' mi URunk JÉSUS Krístusnak Országára.

I. 1-9. II. 10-12.

TANUSÁGOK.

DÁvidnak az ő Bizodalma, a' mellyel ő tellyesnek lenni láttatik ebben a' 'Sóltárban, azt mutatja nékünk kőzönségesen szóllván; Hogy mind az, valamit az Emberek tselekeznek az ISTENnek Tanátsa ellen, haszontalan; a' mit Ő fel-tett magában, mindenkor véghez visi azt, és semmi nem árthat azoknak, a' kiknek részek vagyon az ő szeretetében és az ő igéreteiben.

De, ezeknek az igéknek: *Én Fiam vagy Te, én ma szültelek Tégedet*, az Apostolok által a' mi URunkra való alkalmaztatása, minket mindenek felett annak meg-gondolására kőtelez; Hogy a' Jésus Krístusnak az ISTEN Fiának Országa fel-állittatott e' Világban, akármelly igen ellenzik vala azt e' Földnek Királyi és Nagyjai, és az fenn-is fog állani minden időben.

Minthogy ez az Ország mi kőzöttünk-is fel-állittatott, és annagy bóldogságunk hogy annak Tagjai lehetünk: Tartozunk magunkat ennek a' Ditsőséges Királynak alája adnunk; Ő-néki alázatossággal és őrőmmel szolgálni, félni, hogy az ő haragját magunkra ne vonjuk, és minden bizodalmunkat az ő ótalmazásában és jó-kedvében helyheztetni.

III. 'SÓLTÁR.

Ez itten Davidnak Könyőrgése, mellyet tőn, mikor maga Fijától Absólon-

sólontól üldöztetett vólna, mellyben-is panaſzolkodik az ő ellenségeinek nagy ſzámú vóltán.

Esedezik az ISTENnek ſegedelméért, és tellyes bizodalmat mutat az ő óltalmazásában.

I. 1-3. II. 4-9.

TANUSÁGOK.

AZ a' bizonyos Bizodalom, a' mellyet ki-mutata Dávid, mikor Absólon által üldöztetne, minket arra tanit; Hogy az Iſtenfélő Ember juthat ugyan igen nagy ſzorúlt állapotokba: De a' felől ő tellyes bizodalommal, és lelkében tsendes, akármitsoda állapotban légyen; Nem fél az Emberektől, mellette lévén néki az ISTEN, bátorsággal fekſzik-le és kél-fel, és mindenkor az ISTENnek ſegedelmére támaſzkodik, még a' leg-nagyobb veſzedelmeknek közepette-is.

IV. 'SÓLTÁR.

Dávid az ISTENnek ſegedelméért esedezik az ő ellenségei ellen; Intí azokat, tegyék-le az ő ſzándékjokat, és nyúgodjanak-meg az ISTENnek Akaratján, a' ki őtet Királyjá tette vala.

Azt mondja, hogy ő egyedül tsak az ISTENbe bizna, és az ő jó kedve felől való bizodalma őtet bóldogabbá tenné, hogy nem mint e' világi Embereket minden ő jó ſzerentséjek. I. 1-2. II. 3-6. III. 7-9.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár minket ezekre tanit:

1. Hogy az Igazak mindenkor ISTENhez folyamodnak az ő ſzükségeikben.

2. Hogy azok ellen való igyekezetek, a' kikhez az ISTEN jókedvel vagyon: Hijábanvalók és ſemmit nem tehetnek.

3. Hogy a' Világi Emberek tsak a' földi jó állapotokat keresik; De az Igazak nem óhajtanak egyebet, hanem az ISTENnek jó-kedvét: Ez az Iſteni Jó-kedv téſzi az ő bóldogságokat és bátorságokat, és ez nagyobb örömet ád az ő ſzívekbe, még mikor leg-inkább nyomorgattatnak-is, mint ſem a' minémű örömök vagyon a' leg-ſzerentsésebb Világi Embereknek, az ő bővölködéseknek és leg-nagyobb ſzerentséjeknek közepette.

V. 'SÓLTÁR.

Dávid Király háborgattatván és üldöztetvén, könyörög az URnak, hogy légyen ſegitségül ő-néki.

Bizonyos abban, hogy az ISTEN, ki a' kegyetlen és tsalárd Embereket gyűlöli, meg-fogná azokat ſzégyeníteni, a' kik őtet ollyan kegyetlen és törvénytelen módon üldözik vala, és ő-néki kegyelmesen meg-fogná engedni, hogy bé-mehessen az ő

Sátorában Őtet imádni. Esedezik, hogy igazgassa őtet, és tartsa-meg a' Gonoſzoknak hálójoktól és gonoſzságoktól; hogy akképen ő és minden igazak Ő Felségét ditsérhessék, és bizhassanak mindenkor az ő óltalmazásában.

I. 1-8. II. 9-13.

TANUSÁGOK.

EBben a' 'Sóltárban ezeket a' négy dolgokat kell megjegyzeni:

1. A' Hiveknek az ő buzgóságokat és bizodalmokat, a' mellyel ſegitségűl hivják az URat az ő ſzűkségeikben.

2. Az ő buzgóságokat, a' mellyel viseltetnek az ő Tiſzteletéhez, és az ő belső alázatosságoknak és őrömőknek indúlatit, a' mellyekkel imádják Ő Felségét az ollyan Helyeken, a' hol Ő kőzőnségesen ſegitségűl hivatik.

3. Azt az útálatot, a' mellyel az ISTEN a' gonoſz tselekedetet gyűlőli; nevezetesen pedig a' kevélységet, a' tsalárdságot, és az ő bűntetését, mellyet tart a' kevélyeknek és a' hamisaknak.

És végre, az ő óltalmazását, mellyel kegyelmében bé-fogadja az őtet félőket, és ő benne bizókat.

VI. 'SÓLTÁR.

Ez könyőrgő 'Sóltár: Dávid igen nagy nyomorúságban lévén, elő-adja az ő nyavalyáinak ſullyos vóltát, és kéri ISTENt, ne bűntesse-meg őtet az ő haragjában; botsássa-meg az ő bűneit, és őtet ſzabaditsa-meg.

Téſzi pedig ezt a' könyőrgéſt az aránt való erős bizodalommal, hogy az ISTEN őtet meg-fogja hallgatni, és az ő ellenségei meg-fognak ſzégyenittetni.

I. 1-8. II. 9-11.

TANUSÁGOK.

ENnek a' 'Sóltárnek a' leg-első ſzavai: *URam, a' Te Bűsúlásodban ne feddj-meg engemet, és a' Te Haragodban ne oſtorozz engemet;* Ki-téſzik azt az Alázatosságot, a' mellyel azok, a' kik valójában érzik az ő vétkeiket, és az ISTENnek ſegedelmére való nagy ſzűkségeket, ſzoktak Ő Felségének az Irgalmaſságért esedezni.

Ugyan ezen módon tartozunk mi könyőrögni, nem tsak a' rajtunk lévő nyavalyáktól és ez életnek nyomorúságaitól való meg-ſzabadittatásunkért; hanem főképen azért-is, hogy megnyerhessük bűneinknek botsánatját, és a' jővendő életbéli bűntetésektől való meg-ſzabadittatásunkat.

2. Dávidnak Bizodalmának jelei.

jelei, a' mellyeket ugyan ebben a' 'Sóltárban mutat az ő bűnein való bánatja és magának megalázása mellett, azt mutatják; Hogy mikor az Ember Alázatossággal és Hittel ISTENhez folyamodik, bizonyos lehet benne, hogy Ő Felsége meg-fogja hallgatni a' mi könyörgéseinket, és nyújtani fogja nékünk az ő segedelmét, mellyre szükségünk vagyon, akármelly nagy veszedelemben forogjunk-is.

VII. 'SÓLTÁR.

Dávid könyörög az URnak, hogy óltalmazza-meg őtet az ő ellenségeitől, és a' maga ártatlansága felől Ő Felségét hivja bizonyságúl.

Bizonyos benne, hogy őtet az ISTEN meg-hallgatja; Ha az ő ellenségei le-nem tészik az ő szándékjokat: Mind az, valamit ő ellene fognának mivelni, a' magok tulajdon veszedelmekre fog fordúlni.

I. 1-10. II. 11-18.

TANUSÁGOK.

TAnit ez a' 'Sóltár minket az ISTENhez való folyamodásra a' mi nyomorúgainkban, a' miképen tselekedék Dávid, mikor őtet az ő ellenségei üldözték. De arra-is tanit, hogy ha akarjuk, hogy ISTEN bennünket meg-hallgasson: Nem kell hamisságnak bennünk találtatni; az ISTEN szíveknek és veséknek visgálója, és tsak azokhoz viseltetik jó-kedvel, a' kik ártatlanságban járnak, és a' kiknek igaz szívek vagyon.

A' mi a' Gonoszokat illeti: Dávid világosan mondja ebben a' 'Sóltárban, hogy azoknak gonoszságok meg-fog szűnni; Az ISTEN el-veszti őket és el-tűri valamelly ideig: De ha elő-mennek az ő gonoszságokban, érdemek szerént való bűntetéseket készit nékiek, és reájok forditja azt a' gonoszt, a' mellyet ők másoknak akarnak vala tselekedni.

Ez a' dolog minket erősen indithat az ISTEN' Igazságának imádására, az ő hoszszú-türésének meg-betsűlésére, és mind annak, valami ki-tehetne minket az ő boszszú-állásának, el-távoztatására.

VIII. 'SÓLTÁR.

Magaszta lja Dávid az ISTENnek nagy Felséges-vóltát és Hatalmát, mellyeknek szembe-tűnő jeleit láthatni a' Teremtésnek munkáiban; és nevezetesen ditséri Ő Felségét azért, hogy az Embert teremtette a' maga Képére és adott néki Uraságot minden más teremtett dolgokon.

I. 1-4. II. 5-10.

TANUSÁGOK.

FIgyelmezőkké tégyen minket ez az előttünk lévő 'Sóltár az ISTEN' véghetetlen Hatalmának jeleire, a' mellyeket látunk az Egeken a' Tsillagokban; és annyi sok tsuda dolgokban, a' mellyek e' földön és a' vizekben találtatnak.

Ennek az Elmélkedésnek pedig a' haſzna mi reánk nézve ez légyen; Hogy imádjuk az URnak Felséges-vóltát, és mondjuk, meg-gondolván az ő Mindenhatóságát, és a' mi ſemmiségünket: *URam, mitsoda az Ember, hogy meg-emlékezel ő róla, és az Embernek fija, hogy meg-látogatod ótet?*

És minthogy az ISTEN minket a' maga Képére teremtett, adván nékünk okos Lelket, a' melly Ótet meg-esmérheti és ditsérheti, és nékünk más Teremtéseket alánk vetett: Tehát éljünk ezzel a' méltósággal az ő Ditsőségére háládatossággal, és ditsérjük ſzüntelen a' mi Teremtőnket és Jól-tévőnket, ezt mondván Dáviddal: *Mi URunk ISTENünk, melly-igen ditsőséges a' Te Neved az egéſz földön?*

IX. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár azokért a' Győzedelmekért való Hálá-adás, a' mellyeket Dávid vett vala az ő ellenségein.

Inti ebben nagy buzgósággal az Igazakat, hogy ő véle együtt ditsérjék az URnak Hatalmát, Bőltseségét és Igazságát, a' ki meg-ſzabaditja az ő benne bizókat, és meg-ſzégyeniti a' hitetleneknek gonoſzságokat és álnokságokat, és könyörög, hogy az ISTEN védelmezze mindenkor az Igazakat az őket gyűlőlőknek erőſzak-tételek ellen.

I. 1-11. II. 12-21.

TANUSÁGOK.

EZ az Ének, mellyben Dávid ollyan világosan ki-tűndőkölteti a' maga kegyességét, őrőmét és háládatosságát azokért a' Győzedelmekért, a' mellyeket vett vala ISTENnek ſegitségével; Inditson minket-is, hogy ditsérjük az URat tellyes ſzívünkből az ő Jótéteményeiért, az ő ſzabaditásaiért, a' mellyeket vélünk tselekeſzik. Sőt, nem tartván azt elégnek, hogy magunk Ótet ditsérjük; Tartozunk a' Dávid' példája ſzerént, hirdetni mindenütt az ő Jóságát, és inditani az által más Embereket, hogy Ótet vélünk együtt áldják és féljék.

Tovább még azt-is tanúljuk ebből a' 'Sóltárból; Hogy az ISTEN mindenkor Királyja és Itélő Birája e' Világnak, és az-is leſzſz:

leszsz: Meg-fizet a' Gonoszoknak az ő tselekedetek szerént, meg-keresi a' bűnöket; mind azok valakik őtet boszszantják, el-fognak veszni, és Ő nem engedi, hogy a' hitetlenek mindenkor hatalmat vegyenek.

Végezetre, biztat minket Dávid, hogy azok, a' kik félik az URat, bizhatnak Ő benne, nem-is felejti-el Ő Felsége a' szegény nyomorúltaknak kiáltásokat, nem hagyja-el azokat a' kik Őtet keresik, és az Igazaknak reménységek nem mind örökké vész-el.

Mind ezek ollyan Igazságok, a' mellyeket jól meg-kell tartanunk, és a' mellyek igen alkalmatosak arra, hogy bennünket ISTENben való bizodalommal bé-töltsenek, és a' bűntől hathatósan el-idegenitsenek.

X. 'SÓLTÁR.

A' Próféta le-irja itten a' Hitetleneknek erőszaktételeket, kegyetlenségeket, és álnok mesterségeiket a' mellyekkel élnek az ártatlanok ellen. Könyörög ISTENnek, hogy légyen óltalmazójok az Igazaknak, és reményli, hogy az ő könyörgése meg-fog hallgattatni.

I. 1-11. II. 12-18.

TANUSÁGOK.

A' Hiveknek ebben a' 'Sóltárban lévő Panaszolkodások nékünk azt mutatja; Hogy nem kell idegen dolognak tartani, ha az Igazak néhánykor el-nyomattatásban vagynak, és ha a' Gonoszok az ő törvénytelen és kegyetlen szándékaikban el-érik az ő végeket.

Látjuk itten, hogy a' Hitetlenek gyakran elő-vészik a' tsalárdságot és az erőszaktételt a' kegyes Embereknek el-veszté-sére; AZ ISTEN meg-engedi egy ideig, hogy az ártatlanság elnyomattassék, és akkor az Istentelenek azt gondolják, semmitől ők nem félhetnek, és az ISTEN nem fogja meg-keresni az ő bűneiket.

De arra-is tanit ez a' 'Sóltár; Hogy az UR nem szenvedi mindenkor, hogy a' kevély és hamis Emberek hatalmaskodjanak, hanem egyszer osztán boszszúttáll az ő gonosz tselekedeteikért. És a' mi az igaz és alázatos Embereket illeti; azoknak nyomorúságaikat látja Ő Felsége, könyörgéseiket meg-hallgatja, és soha-is őket el-nem hagyja.

XI. 'SÓLTÁR.

Dávid az ő ellenségeitől üldöztetvén, azt mondja, hogy ő minden bizodalmát az URban vetné, és semmit benne nem kételkedne, hogy az ISTEN, ki igaz Biró mindenkor

meg-ne tartaná az Igazakat, és az ő Itéleteit a' gonoszokra ne szállitaná.

TANUSÁGOK.

SZemünk eleibe terjeszti nékünk ez a' 'Sóltár annak a' Bizodalomnak példáját, a' mellyel az Igazak folyamodnak az ő URokhoz ISTENekhez, a' kinél mindenkor nékik bátorságos menedék-helyek vagyon, még mikor leg-veszedelmesebb állapotban vagynak-is, és mikor nem tudnak hová lenni.

2. Dávid Király minket itten arra tanit; Hogy az ISTENnek az égben vagyon az ő Királyi-széke, látja és visgálja mind a' Jókat, mind a' Gonoszokat, gyűlöli a' gonoszságnak szeretőit, az ő boszszú-állásának tűzét botsátja azokra: A' miképen pedig tökélletesen Igaz Ő Felsége, úgy az Igazságot-is szereti minden dolgok felett, és az ő jó-kedve ki-árad mindenkor az igaz lelkű Emberekre.

XII. 'SÓLTÁR.

Ez, könyörgő 'Sóltár, mellyben Dávid azon panaszolkodik, hogy olyan kevés igaz lelkű és tiszta szívű Emberek vólnának, és hogy az ő idejébéliek tsalárdok és igen gonoszok vólnának.

Könyörög ISTENnek, hogy méltóztassék az ő Beszédinek és Igéreteinek igazsága szerént meg-őrizni az ártatlanokat az őket el-nyomni igyekezőknek igazságtalanságok és erőszaktételek ellen.

I. 1-5. II. 6-9.

TANUSÁGOK.

DÁvidnak a' maga idejében a' kegyes Embereknek kevés számú vóltokon való panaszolkodása, és annak alkalmatosságával ISTEN' eleibe nyújtott könyörgése, minket arra tanitanak, hogy a' mit mi-is tartozunk tselekedni, mikor látjuk az istentelenségnek meg-sokasodását, és az igaz lelkűségnek és tiszta szívűségnek kevés vóltát az Emberek között, ez: Hogy könyörögjünk az ISTENnek, hogy minket szabaditson meg a' Hitetleneknek gonoszságoktól és tőrőktől, mindenek felett pedig óltalmazzon-meg az ő hozzájok hasonlóvá való létéltől.

2. Az ISTEN azt igéri ebben a' 'Sóltárban, hogy Ő ki-vágja a' hizelkedő nyelveket, a' tsalárdokat és a' kegyetlen Embereket, és fel-fog kelni az ártatlanúl nyomorgattattaknak meg-szabaditásokra.

Ez, mi vélünk távoztassa-el a' tsalárdságot és miden hamisságot, és hitesse-el vélünk azt, hogy

hogy ha tökélletességben járunk: Az ISTEN, mindenkor segitségünk és óltalmazónk fog lenni.

XIII. 'SÓLTÁR.

Dávid mélységes szomorúságba merülvén, panaszolkodik, hogy az ISTEN ötet el-hagyta vólna.

Könyörög, hogy vígasztalja-meg és szabaditsa-meg ötet az ő félelmeiből; a' mellyeknek közepette mindazáltal szent bizodalommal bátorittatik, a' melly ötet inditja az URnak ditséretire.

TANUSÁGOK.

IGen alkalmatos ez a' 'Sóltár a' nyomorúságban lévőknek, és nevezetesen az ollyan Személyeknek, a' kik az ő Lelkiesméretekben háborognak, és az ISTEN' kegyelmének érzésétől meg-fosztattak.

Azok, a' kik ebben a' szomorú állapotban vagynak; Ne vessék-el az ő bizodalmokat: Tartoznak inkább az ISTENhez bizodalommal folyamodni, esedezni az ő könyörületességéért, és könyörögni, hogy őket vígasztalja-meg Ő Felsége, és világositsa-meg az ő világosságával, hogy valami módon az ő bóldogtalanságoknak terhe alatt meg-ne győzettessenek.

És minekutánna őket az ISTEN meg-szabaditotta: Kötelességek, hogy magaszta1ják az Ő Irgalmasságát, és Ötet ditsérjék minden Ő Jó-tetemenyeiért.

XIV. 'SÓLTÁR.

Két dolgokat tselekeszik itt Dávid; 1. Le-irja az ő idejebéli Embereknek nagy és közönséges veszettségeket, azoknak istentelenségeket, és gonosz tselekedeteiket.

2. Fenyegeti a' Hitetleneket az ISTENnek itéleteivel, és az Igazaknak igéri az ő segedelmét és szabaditását. I. 1-3. II. 4-7.

TANUSÁGOK.

A' Miképen le-irja Dávid maga idejebéli embereknek istentelenségeket: Ugyan azont láthatjuk, sok tekintetekre nézve, a' Keresztyének között, a' hol annyi sok személyek úgy élnek, mintha azt hinnék, hogy nintsen ISTEN, a' gonosz tselekedeteknek minden nemeire adván magokat; és a' hol ollyan keveseket látunk, a' kik az ISTENT igaz Lélekkel keresnék. Azért hát derekasan kell elmélkedni azokról, a' mellyeket olvasunk ebben a' 'Sóltárban, a' végre hogy meg-őrizzük magunkat ettől a' veszettségtől.

E' végre, tartozunk ezeket a' két Igazságokat meg-gondolni,

ni, a' mellyeket Dávid itten tanit. Egyiket ezt; Hogy ha illyen nagy az embereknek gonoszságok és veszettségék: Az ISTEN, ki azt látja, boszszút fog azért alláni. Másikat ezt; Hogy a' leg-gonoszabb időben-is mindenkor vagynak még-is hivek és igazak, a' kik az ISTENT félik, és a' kiknek azért részek-is leszsz az Ő óltalmazásában és az Ő szeretetében, a' miképen az ebben a' 'Sóltárban mondatik.

XV. 'SÓLTÁR.

Ez, Tudományos 'Sóltár, mellyben Dávid tanitja, kitsodák azok a' kik méltók vólnának, hogy az ISTENt az Ő Sátorában tiszteljék, és az Ő jelenvóltában őrűlhetnek, és azok mitsoda jelekről èsmértetnekmeg.

TANUSÁGOK.

EBben a' 'Sóltárban igen sok Tudomány vagyon. Arra tanit minket, hogy nem fognak mindenféle személyek az ISTEN eleibe botsáttatni, sem az Anyaszentegyháznak igaz tagjainak tartatni, hanem ez a' tisztesség tsak azoké, a' kik tökélletességben járnak, a' kik igazak és hivek az Ő beszédeikben és minden magok viselésében, a' kik el-távoztatják a' rágalmazást, az igazságtalanságot és az usorát; a' kik szeretik a' kegyes embereket, és szorosan meg-tartják azt a' mit igértenek.

Ezek a' kegyes és Istentélő Embernek meg-esmértető jelei, és ez a' néki igértetett ditsőséges jutalom-is. Mivelhogy tsak egyedűl az illyenek élhetnek az ISTEN szeretetének gyűmöltseivel mind e' Világban, mind pedig a' másikban: Tartozunk nagy buzgósággal reá-adni magunkat mind ezeknek a' kötelességeknek meg-tartására, és igaz lelkűségben 's ártatlanságban élni, és meg-fogjuk tapasztalni ebben a' 'Sóltárban tétetett Igéretnek igazságát; *Hogy a' ki ezeket tselekeszi, soha ki-nem mozdúl.*

XVI. 'SÓLTÁR.

Ez itten Dávidnak könyörgése, mellyel kéri ISTENt, hogy őtet tartsa-meg; mivelhogy ő benne bizna.

Világosan ki-mondja, hogy ő mindenek felett a' kegyes embereket szeretné és irtózna a' bálványozástól.

Szent őrömmel tellyesnek lenni láttatik az ISTEN kegyelmének érzésében, és bizonyságot tészen, hogy még a' haláltól sem félne, és reményli hogy mindenkor bóldog lészen az URral való egyességben.

I. 1-4. II. 5-11.

TANU-

TANUSÁGOK.

MEg-jegyezhetjük itten az ISTEN' fijainak indúlatjaikat és az ő bóldogságokat.

A' mi az ő indúlatjaikat illeti: Dávid a' maga példájával arra tanit, hogy ők mindenkor az URban biznak, szeretik és betsülik mindenek felett a' kegyes és Istenfélő Személyeket, el-távoztatják a' gonoszoknak társaságokat és tévelygéseiket, és változhatatlanúl ragaszkodnak az URnak szolgálatjához.

Az ő bóldogságok felől ez a' 'Sóltár arra tanit, hogy ők felette igen bóldogok, az ISTEN önnön-maga az ő részek és örökségek; jobb kezek felől vagyon nékiek, és soha meg-nem fognak mozdittatni; örvendeznek, és ditsérik az ISTENT szűntelen az ő bóldogságoknak érzésében; és végezetre bizonyosak-is abban, hogy az ISTEN nem fogja őket a' halálnak hatalmában hagyni.

Továbbá pedig, jóllehet az, a' mi ebben a' 'Sóltárban mondatik, Dávidra illik és minden Hivekre: Meg-kell jegyzeni, hogy ezeknek az igéknek; *Nem hagyod az én Lelkemet a' koporsóban, és nem engeded, hogy a Te Szented rothadásra jusson*, tökélletes bétellyesedések a' Jésus Krístusban találtatik, a' ki, a' mint Szent Péter meg-jegyzi, Tselek. II. 25-31. ISTENnek Szente lévén, nem maradt a' koporsóban, és semmi rothadást nem érzett; hanem fel-támadott harmad napon, és fel-vitetett az égbe, a' hol uralkodik mindeneken, és a' hol minden ő Hiveinek ollyan bóldogságot készit, a' mellynek soha vége nem lészen.

XVII. 'SÓLTÁR.

Ez, Könyörgő 'Sóltár. Esedezik az URnak Dávid, hogy tekintse-meg az ő ártatlanságát, és zabolázza-meg azoknak gonoszságokat, a' kik őtet üldözik vala; és óltalmazná-meg az Igazakat, a' hitetleneknek háborgatásoktól.

Tovább még azt-is ki-jelenti, hogy ő nem keresné a' maga bóldogságát ebben a' Világban, hanem azt egyedül tsak az ő ISTENének jó-kedvében és jó-vóltában keresné.

TANUSÁGOK.

AZ a' Bizodalom, a' mellyel Dávid az URat hivja segitségül ebben a' 'Sóltárban, és az aránt való erős Reménysége, hogy az ISTEN, ki látja vala az ő szívének tisztaságát, pártját fogná az ő ártatlanságának; Szemeink eleibe terjeszti, minémű nagy bóldogságok va-

gyon minden igaz lelkűeknek és tiſzta ſzívűeknek, miveł azok mindenkor bizodalmasan járúlhatnak az ISTENhez, és tudják, hogy az ISTEN, ki őket esméri, leſzſz nékiek óltalmazójok-is: *Meg-órzi őket, mint az ő ſzemei-fényét, és óltalmazza ſzárnyainak árnyékában.*

2. Más réſzről látjuk itten, hogy az ISTEN esméri az iſtenteleneket-is, és akármelly nagy légyen az ő erejek, a' felől megtudja zabolázni az ő gonoſzságokat és kevélységeket, és az Igazakat ſzabaditani.

3. Arra tanit Dávid, hogy a' mi bóldogságunkat ne keressük e' Világi dolgokban, miképen tselekeſznek a' teſti és világi Emberek; és könyörögjünk az ISTENnek, nem tsak azért, hogy azoknak gonoſzságoktól őrizzen-meg, hanem mindenek felett azért, hogy mentsen-meg, hogy hozzájok hasonlók ne légyünk.

Ezt kéri vala Dávid, igy ſzólván: *URam, az emberektől ſzabadits-meg engem' a' Te Kezeddel e' Világnak emberitől, kiknek réſzek ez élethen vagyon, kiknek hasokat bé-töltőd gazdagsággal.*

Végezetre, ennek a' 'Sóltárnak utólsó ſzavai: *Én igazságban meg-látom a' Te Orczádat: meg-elégittetem a' Te Ábrázatoddal, midőn fel-ſzerkenek;* Emeljék-fel a' mi ſzíveinket annak a' bóldogságnak várására és kivánására, a' mellyben fognak az ISTEN' fijai élni a' Fel-támadás után.

XVIII. 'SÓLTÁR.

Ez ollyan Hálá-adó Ének, mellyben Dávid az ő ellenségeitől megſzabadúlván, fogadáſt téſzen, hogy az ISTENt ſzereti, és Őtet ditséri minden időben.

Le-irja itten a' nagy veſzedelmeket, a' mellyeken ő által ment vala, azt a' tsudálkozásra méltó módot, mellyel ISTEN őtet azokból ki-ragadta vala, az ő ſegitsége által ellenségein vett győzedelmeit; és hirdeti az ISTENnek Hatalmát, Igazságát és Jóvóltát, a' mellyeket meg-mutatott vala Ő Felsége az ő meg-ſzabaditásában.

TANUSÁGOK.

AZ első ſzavai ennek az Énekek minket arra tanitanak, hogy az ISTENnek ſzabaditásának és jótéteményeinek, mellyeket vélünk tselekeſzik, ennek kell lenni a' munkájának, hogy jobban ragaſzkodjunk Ő Felségéhez, és ſzűntelen ſzerkentgeſsük magunkat az ő ditséretére.

2. Annak elő-beſzéllése, mi-tsoda nagy veſzedelmekben vala Dá-

la Dávid, és minémű tsudálatos Hatalommal ragadá-ki az ISTEN Ótet azokból, azt mutatja, hogy akármelly szorúltságban légyünk-is, soha nem kell kétségbe-esnünk az ISTENnek segedelme felől, tsak féljük Ótet; Az Ő Hatalma nagyobb az emberek hatalmánál, és Ő soha meg-nem fogyatkozik eszközökben az Ő benne bizóknak meg-szabaditásokra.

3. A' mit mond Dávid; Hogy *az ISTEN meg-fizete néki az ő tisztasága szerént*, nem kell úgy érteni, mintha Ő-magát egészen ártatlannak tartotta vólna ISTEN előtt; Hanem, ekképen szólván, azt akarja elsőben, mondani, hogy az ISTEN pártját fogta vala az Ő ügyének igazságának Saul ellen és mindenek ellen, a' kiktől igazságtalanúl üldöztetik vala, vagy, a' kik Ótet Királynak ésmérni nem akarják vala; és másodszor, azt jelenti ezzel, hogy Ő soha el-nem hagyta vólna az Igaz ISTENT és a' tiszta Válláft.

Ebből ezt a' Tanúságot kell meg-gondolnunk, a' mellyet Dávid fel-tészen ezekkel az igékkel: *A' tisztához tiszta vagy, és a' viszszás-hoz viszszás vagy.*

4. Láthatni ebben a' 'Sóltárban, minémű siralmas a' Gonoszoknak állapotjok, mivelhogy, a' miképen Dávid mondja: *Nintsen ki meg-szabaditsa őket, mikor szorongattatásban vagynak, és mikor az URhoz kiáltanak-is, nem hallgatja-meg őket.*

Ennek az illyen veszedelmes állapotnak meg-gondolása minket hathatósan irtóztasson az istentelenségtől.

Végezetre, Dávidnak Buzgóságából, a' mellyet ollyan világosan ki-mutat ennek a' 'Sóltárnak utólsó verseiben, azt tanúlhatjuk; Hogy nem elég az ISTENT tsak magánosan ditsérnünk az Ő jótéteményeiért, hanem hirdetnünk kell mindenütt az Ő Ditséretét és vélünk tselekedett Irgalmasságait, a' mennyire tőlünk lehetséges; hogy úgy az Ő Neve ditsőittessék mind mi általunk, mind pedig más emberek által.

XIX. 'SÓLTÁR.

Ennek a' 'Sóltárnak két Szakaszszai vagynak. Az elsőben Dávid hirdeti az ISTENnek Ditsőségét, a' melly világosan ki-tetszik a' Természetnek rendiben, és nevezetesen, az Egekben és a' Napban.

A' másodikban szóll az UR' Törvényének ditsőséges vóltáról; Könyörög az Ő bűneinek meg-botsátta-

tásáért, minden gonoſztól való meg-óltalmaztatásáért, és gondolatinak, beſzédeinek és egéſz életének meg-ſzenteltetéséért.

I. 1-7. II. 8-16.

TANUSÁGOK.

DÁvid Király itten azokról a' két eſzközökről ſzóll, a' mellyek által ſzokta az ISTEN leg-inkább magát meg-esmértetni az Emberekkel; tudni-illik, a' Terméſzetnek munkáiról és az ő Beſzédéről.

Azért hát ennek a' 'Sóltárnak úgy veſzſzük haſznát, ha mindenik eſzközzel élünk a' magunk javára; foglalván magunkat az URnak ezen tsudára méltó munkáiról való elmélkedésben, a' mellyek ollyan derekasan tanitanak bennünket az ő Hatalmáról és Bőltseségéről: De mindenek felett adván magunkat, az ő ſzent Tőrvényének olvasására és arról való elmélkedésre.

Az a' ditséret, a' mellyet téſzen Dávid ebben a' 'Sóltárban az ISTENnek Beſzéde felől, azt adja elménkre; Hogy ez a' Beſzéd a' mi Hitünknek és életünknek bátorságos, világos és tőkélletes Régulája: Véghetetlen ſokkal drágalátosabb mindennél, valami e' Világban legnagyobbra betsültetik; nékünk pedig az a' végre adatott, hogy minket meg-világosítson és meg-ſzenteljen, az vídámitja-meg és vígaſztalja-meg a' Lelket. Az URnak félelme tőkélletes bóldogságot ſzerez azoknak, a' kik azt kővetik, és igen nagy jutalom vagyon az ő Parantsolatinak meg-tartásában.

Ezeknek meg-gondolásával tartozunk álázatos és buzgó kőnyőrgéseket egyben-kőtni, kérvén Dáviddal az ISTENt; Hogy nyomja-bé ezeket az Igazságokat ſzíveinkbe, botsássa-meg minden bűneinket, tartóztasson-meg mindenek felett a' vakmerő bűnőktől, és méltóztasson bennünket úgy meg-ſzentelni, hogy a' mi gondolatink, beſzédeink és tselekedetink lehessenek az ő kedve ſzerént valók.

XX. 'SÓLTÁR.

Az Izraelnek Népe kőnyőrög az ő Királyjáért Dávidért, és kéri az ISTENt, hogy őtet óltalmazza-meg és tégye győzedelmessé, és jó bizodalma vagyon, hogy az ISTEN meg-fogja az ő kőnyőrgését hallgatni.

TANUSÁGOK.

MEg-tetſzik ebből a' 'Sóltárból, hogy a' Népek tar-

toz-

toznak könyörögni az ő Királyokért és Fejedelmekért, a' kiket ISTEN ő rajtok uralkodókká tett.

Kötelességek ez a' Keresztyéneknek, valamint a' 'Sidóknak-is az vala; és Szent Pál parantsolja, ezt mondván: 1 Tim. II. 2. Hogy *légyenek könyörgések és esedezések a' Királyokért, és Méltóságban helybeztettekért.*

Az Izrael' Népe, azt kéri vala ebben a' 'Sóltárban az ISTENtől, hogy Ő Felsége hallgatná-meg az ő Királyjoknak kérését, és adna annak győzedelmet az ő ellenségein.

A' Keresztyének-is tartoznak az URnak könyörögni, hogy légyen ségitségül az ő Királyjaiknak a' Hadakozásokban és a' törvényes igyekezetekben; de fő tzéljoknak ennek kell lenni az ő könyörgéseikben, hogy élhessenek Isteni Félelemben és tsendességben azoknak az ő uralkodások alatt.

Végezetre, látjuk itten, hogy a' Királyoknak és az Országoknak bátorságok és ditsőségek az ISTENnek jó-kedvétől és óltalmazásától függ, ennek az óltalmazásnak tartoznak kőszönni az ő győzedelmeiket és szerentsés elő-meneteleket; azért-is hát a' Királyoknak és az ő Népeiknek abban kell minden dolgok felett munkasoknak lenniek, hogy az ISTENnek jó-kedvét magoknak meg-nyerhessék.

XXI. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár ugyan azon dologról vagyon, a' mellyről a' fellyebb való. Az Izraéliták ditsérik az ISTENt Dáviddal azokért a' nagy jókért, a' mellyeket Ő Felsége nékiek adott vala; és biztatják magokat az URnak óltalmazásának és segedelmének tovább-is mellettek lételével.

I. 1-7. II. 8-14.

TANUSÁGOK.

LÁthatjuk ebben a' 'Sóltárban. 1. Hogy valamiképen kötelességek az Ország Népeinek könyörögni az ő Királyjaikért; úgy tartoznak hálákat-is adni, mikor az ISTEN áldást ád azoknak az ő személyeikre, és törvényes igyekezeteikre.

2. Hogy az ISTEN szereti, és kiváltképen-való módon óltalmazza az igazságot követő és kegyes Királyokat, a' kik Őtet segitségül hivják és ő benne biznak.

3. Hogy meg-alázza és megrontja az igazságtalan Fejedelmeket, és kivált azokat, a' kik az ő Országának fel-állitásának

és az ő Gondviselése tanátsainak ellenek ſzegezik magokat.

XXII. 'SÓLTÁR.

Dávid azon panaſzolkodik, hogy az ISTEN őtet a' nyomorúságnak ſullyának és az ő ellenségeinek dühősségének hatalmába adta vólna és el-hagyta vólna; Elő-beſzelli azt a' ſzomorú állapotot, a' mellyre ő jutott vólna, és kéri az URat, hogy jőjjön néki ſegitségére.

Azon közben pedig az ISTENben erős bizodalmát bizonyitja, sőt ditséri-is Ő Felségét a' ſzabaditásért, a' mellyet vár vala az ő jóságától; és inti minden Hiveket, hogy ő véle együtt mindnyájan ditsérjék az URISTENt.

Meg kell jegyzeni, hogy ez Prófétziás 'Sóltár, és tzéloz kiváltképen a' Messiásnak ſzenvedéseire és Orſzágára. I. 1-22. II. 23-32.

TANUSÁGOK.

HOgy ebből az olvasásból épületet vehessünk, ezt a' 'Sóltárt Dávid Királyra nézve, és a' Messiásra a' Jésus Kriſtusra nézve kell meg-gondolnunk.

Az Első tekintetben, látjuk Dávidnak itten lévő panaſziból; Hogy az ollyan ſzemélyek, a' kiket az ISTEN ſzeret, esnek néhánykor igen nehéz állapotokba, úgy hogy, úgy látſzik, mintha az ISTEN őket el-hagyta vólna.

De az a' Bizodalom, a' mellyet Dávid ebben a' 'Sóltárban ki-jelent, azt-is meg-mutatja; Hogy ſoha nem kell bizodalmunkat a' nyomorúságokban elvetnünk, mert az UR azokból meg-ſzabaditja a' maga fijait, és az által ád nékiek méltó okot az ő Jóságának fel-magaſztalására.

2. Ebben a' 'Sóltárban vagyon igen világos le-irása a' mi Jésus URunk' ſzenvedéseinek és mélységes meg-aláztatásának; Olvassuk itten azokat az igéket, a' mellyeket Ő ſzólla, mikor a' Kereſztfán vólna: *Én ISTENem! én ISTENem! miért hagytál-el engemet?* Látjuk azokat a' ſzidalmakat, a' mellyekkel a' 'Sidók boſzſzantják vala Őtet, mikor a Kereſztfán függene, az ő kőntősére való ſors-vetést, az ő kezeinek és lábainak által-likaſztatását, és az ő ſzenvedése's halála kőrül esett nevezetesebb állapotokat.

Az ISTEN akará, hogy mindezek a' dolgok fel-jegyeztetnének Dávid által, hogy úgy oſztán, mikor azok a' mi URunkon meg-fognának esni, kevesebbé tsudálkoznának rajta az Emberek, sőt azokból esmérnék meg azt, hogy Jésus vólna a' Messiás.

Azért-is méltó ſiratnunk a' 'Sidók-

'Sidóknak vakságokat, a' kik meg-botránkoznak a' Jésus Kristusnak kereſztében és ſzenvedéseiben; a' helyett, hogy azokból meg-kellene győzetetniek lelkekben arról, hogy Ő a' Messiás, a' kit az ISTEN igért vala.

Ezeknek meg-gondolása erősítsen minket annak el-hivésében, hogy Jésus e' Világnak Idvezítője; annyival inkább, hogy ez a' 'Sóltár ſzemeink eleibe téſzi azt a' Ditsőséget-is, a' mellyre ISTEN Őtet fel-emelé az ő ſzenvedései után, és a' mellyben él moſtan, midőn az Ő Atyjának Jobbján vagyon, és az ő Orſzága fel-állittatott ez egéſz Világon.

XXIII. 'SÓLTÁR.

Dávid az URnak ő aránta való Atyai Gondviselését le-rajzolja egy ollyan gondos Páſztornak hasonlatosságában, a' ki vezérli a' maga Júzait, azokat legelteti és óltalmazza; és le-irja a' kegyelmeket, a' mellyekkel reménylené, hogy mindenkor élni fogna az URral való egyességben.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár igen ſzívre-ható módon ſzemeink eleibe terjeſzti a' Hiveknek bóldog állapotjokat, a' kik az ISTENnek ſzeretete felől való bizonyosságban, és az ő óltalmazása alatt élnek.

Dávid a' maga példájával nékünk meg-mutatja: Hogy azoknak nintsen ſoha ſemmiben-is meg-fogyatkozások, az ISTEN őket meg-óltalmazza, meg-vigaſztalja, akármitsodás állapotban légyenek; őket meg-tartja, vélek vagyon még a' Halálban-is, és őket meg-gazdagitja az ő kegyelmeivel és jótéteményeivel, az ő bóldogságos egyességében éltetvén őket.

És igy hát az ez Ének igen alkalmatos az igaz Hiveknek vigaſztalásokra, és ha kivánunk ezekben a' drágalátos nagy Jókban réſzesülni, foglaljuk magunkat mindnyájan a' kegyességnek forró indúlattal való gyakorlásában.

XXIV. 'SÓLTÁR.

Dávid Király meg-esméri ebben a' 'Sóltárban, hogy az ISTEN, ki teremtette e' Világot, uralkodik minden dolgokon, és nevezetesen az Anyaſzentegyházon. Meg-mutatja, mitsodások az Anyaſzentegyháznak igaz Tagjai, és mitsoda jelekről esmértetnek-meg. Végezetre, magaſztalja ennek a' Mindenható Királynak Ditsőségét és Erejét.

I. 1-2. II. 3-6. III. 7-10.

TANU-

TANUSÁGOK.

KÉt Oktatásokat foglal magában ez a' 'Sóltár:

Az első ez; Hogy az ISTEN, ki teremtette a' Földet kezdetben, a' leg-főbb Király és Mindenható, a' kinek-is Ditsőségét és Erejét magaſztalni kell mind örökké.

2. Meg-tanit reá ez a' 'Sóltár, kitsodák azok, a' kiket ISTEN magáéinak tart, és a' kiket az ő ditsőséges Tekinteti eleibe fog botsátani? Nem egyebek, hanem tsak a' kiknek ſzívek és tselekedeteik tiſzták; a' kik igaz lelkűek és hűségesek beſzédeikben és minden magok viselésében; a' kik távol kerűlik a' tsalárdságot és álnok mesterségeket; a' kik az URat ſegitségűl hivják, és az ő Ortzáját tellyes ſzível keresik.

Ha tehát kivánjuk, hogy réſzűnk légyen az ISTENnek ſzeretetében ezeket a' jeleket és indúlatokat kell magunkban felkeresnűnk, és azoknak megſzerzésében és ſzűntelenűl való öregbitésében munkálódnunk.

XXV. 'SÓLTÁR.

Ebben a' 'Sóltárban Dávid igen nagy buzgósággal esedezik az ISTENnek kegyelméért; mindenek felett arra kéri Ő Felségét, hogy őtet tanitsa-meg az ő útaira, adja néki az ő félelmét, botsássa meg-bűneit, és ſzabaditsa-ki az ő nyomorúságaiból. Igen jelesen le-feſti a' kegyességet-is, és azt a' bóldogságot, a' mellyre az juttatja az embereket.

Ez a' 'Sóltar a' meg-jegyzésre igen méltó Tanúságokat és ſzép áhitatos indúlatokat foglal-bé magában.

I. 1-7. és 15-22. II. 8-14.

TANUSÁGOK.

EZt a' 'Sóltárt úgy fordithatjuk magunk haſznára, ha belőle meg-jegyezzűk;

1. Minémű bizonyossággal folyamodnak az ISTENhez, az ő benne bizók, és esedeznek az ő ſegedelméért minden ő ſzűkségeikben.

2. Hogy az, a' mit leg-nagyobb buzgósággal kérni tartozunk az ISTENtől, az, hogy minket tőltsön-bé az ő esméretével, tanitson-meg az ő útaiban való járásra, és adja-meg minden tselekedett bűneinknek botsánatját.

3. Látjuk itten, melly igen drágalátos, nagyra betsűlendő az ISTENnek Félelme, és mellyek azok a' haſznok, a' mellyeket az ſzerez.

Dávid Király erről a' dologról nékűnk azt mondja, hogy az ISTEN tanitja az alázatosokat és a' nyomorúltakat az ő útaira;

ra; meg-mutatja az Ötet félőknek az útat, a' mellyet válaſzſzanak magoknak; és mikor nyomorúságban vagynak, őket meg-őrzi, és meg-ſzabaditja minden ő gyötrelmeikből.

Ezek mindenképen idvességes Tanúságok; és ſoha jobbat nem tselekedhetünk hogy magunkat a' kegyességben megerősíthessük, és a' tökélletes bóldogság felől bizonyosokká tehessük mintha ezeket olvassuk és rólok elmélkedünk nagy ſzorgalmatossággal és ebben a' 'Sóltárban bé-foglaltatott könyörgéſt gyakran ISTEN eleibe bé-mutatjuk.

XXVI. 'SÓLLÁR.

Dávid kéri az URat, hogy fogja pártját az ő ártatlanságának. Azt mondja, hogy ő mindenkor távol-járt vólna a' Gonoſzoktól, és az ő leg-nagyobb gyönyörűsége vólt vólna az ISTENnek az ő Sátorában való tiſztelése; Illyetén indúlatokkal lévén reményli, hogy az ISTEN nem fogja őtet az ő ellenségeinek kezekbe adni.

I. 1-3. II. 4-8. III. 9-12.

TANUSÁGOK.

AZ első Tanúság, a' mellyet ebből a''Sóltárból vehetünk, ez; Hogy az ISTEN nézi főképen a' tökélletességet és az igaz lelkűséget; meg-visgálja és megpróbálja a' ſzíveket; és azért hát annak, hogy az ISTEN hozzánk jó kedvel viseltessék, egyetlenegy eſzközze ez, hogy magunkat ő-néki tetſzőkké tégyük, éljünk ártatlansagban, járjunk az ő igazságában, és gyűlöljük a' bűnöket és a' gonoſzoknak társaságokat.

2. Az a' buzgóság, a' mellyel Dávid viseltetik vala, hogy az ISTENT a' ſzent Hajlékban tiſztelhetné, inditson minket a' Vallásnak kötelességeinek azon buzgósággal való végben vitelére, és leg-nagyobb gyönyörködésünknek abban való helyheztetésére, ha az ISTENnek Házába mehetünk, hogy Ötet ditsérjük, és ottan elmélkedjünk az ő ſzeretetének tsudáiról.

De az a' ſzorgalmatosság, a' mellyel ez a' kegyes Király igyekezik vala magát elébb meg-tiſztitani, hogy nem az URnak Oltára előtt meg-jelenne, azt mutatja nékünk, hogy arra, hogy ISTEN előtt meg-jelenhessünk, ſzükséges tiſztáknak lennünk és ſzentségben élnünk.

Végezetre, tartozunk Dávidnak társai lenni abban a' könyörgésben, a' mellyet ennek a' 'Sóltárnak végén ő az ISTEN-

nek tészen, és kérni Ő Felségét, hogy tartson-meg bennűnket, hogy hasonlók ne légyűnk a' gonoszokhoz, hogy valamimódon azokba a' bűntetésekbe-is ne essűnk, a' mellyek nékiek készittettek.

XXVII. 'SÓLTÁR.

Dávid Király itten bizonyságot tészen arról, hogy néki ISTENben egész bizodalma vólna, a' leg-nagyobb veszedelmekben-is.

2. Meg-mutatja az ő nagy buzgóságát és ragaszkodását az ISTENnek kőzőnségesen való Tiszteletéhez.

3. Kéri ISTENt, bizonyitsa-meg ő hozzája a' maga jó-kedvét, és tellyes bizonyosságát mutatja az aránt, hogy az ISTEN őtet soha el-nem fogja hagyni.

Ebben a' 'Sóltárbán a' Hitről, az Áhitatosságról és a' Kegyességről, igen hathatós és győnyőrűséges szép mondások vagynak.

I. 1-3. II. 4-6. III. 7-14.

TANUSÁGOK.

ITten jegyezzük-meg; 1. Hogy azok, a' kik az ISTENT félik, és a' kik biznak Ő benne, soha nem félnek az Emberektől; és még akkor-is tsendességben vagynak és meg-mozdúlhatatlanok, mikor háborgattatnak és a' leg-nagyobb szorúltságnak állapotjára juttatnak-is.

2. Hogy a' leg-drágalátosabb nyereségünk és leg-édességesebb vígasztalásunk e' Világban az lehet; Ha gyakran meg-jelenünk az ISTENnek Házában, hogy Őtet imádjuk, ditsérjük, és végyük ottan az ő jó-kedvének bizonyságait.

3. Hogy mikor az ISTEN minket ősztőnőz a' mi szíveinknek mozdúlási által, az ő Ortzájának keresésére, meg-kell beltsűlnünk ezt a' kegyelmet, mellyet tselekeszik vélünk, és meg-kell felelnünk az ő hozzánk tett hivogatásira.

Végezetre, az a' bizonyosság, mellyet ki-mutat Dávid ebben a' 'Sóltárban, azt bizonyitja nékünk, hogy ha az egész Világtól el-hagyattatnánk-is, az UR soha el-nem fog bennünket hagyni, ha őtet féljük, és ha ő reá támaszkodunk. Az ISTEN ben való bizodalomnál és az ő Igéreteiben való Reménységnél egyébb semmi nem erősithet meg minket ez életnek háborúságainak kőzepette; és azoknak várások, a' kik az ő bóldogságokát tsak az egy ISTENben keresik, soha nem lészen hijában-való.

XXVIII. 'SÓLTÁR.

Dávid Király esedezik ISTENnek, hogy

hogy óltalmazza-meg őtet a' Hitetleneknek gonoſzságoktól és tsalárdságoktól, és azokra következendő Itéletektől. Áldja-is Ő Felségét ő reá való gondviseléséért; bizik az ő ſegedelmébe; és könyörög az Izrael' Népének bóldog állapotjáért.

TANUSÁGOK.

EBből a' 'Sóltárból ezeket kell tanúlnunk:

1. Hogy az URat hivjuk ſegitségűl minden mi ſzűkségeinkben, Ő hozzá emeljük-fel kezeinket és ſzíveinket az ő ſegedelméért való esedezésre; és mindenek felett azért könyörögjünk Ő Felségének, hogy ne engedje, hogy a' veſzedelemben bé-foglaltassunk a' bűnősökkel együtt.

2. Hogy az ISTEN meg-fizet a' gonoſzoknak az ő tselekedeteik ſzerént, és kiváltképen, el-veſzti a' két-ſzínű és tsalárd embereket, a' kik békességet ſzólnak az ő felebarátjoknak, midőn azonban az ő ſzívek telly es gonoſzsággal és gyűlölségel.

3. Hogy az, a' mi az embereknek romlásokat és bóldogtalanságokat okozza, ez; hogy nem véſzik eſzekbe az URnak tselekedeteit, hogy a' képen tanúlnák Őtet félni.

4. Hogy Dávid az ő könyörgése mellett ditséri-is az URat, azt mutatja, hogy a' kegyes emberek az ISTENT, az ő jóságában való tökélletes bizodalommal, hivják ſegitségűl.

A' miért pedig Dávid az ISTENT áldja itten, abból által-láthatjuk azt, hogy ő Felsége meghallgatja azokat, a' kik ő hozzá kiáltanak, és Ő léſzen mindenkor paissok és erősségek az Igazaknak, és meg-tartója a' maga Népének.

XXIX. 'SÓLTÁR.

Ez itten Intés, az ISTENnek az ő munkáiban és kiváltképen a' mennydörgésben ki-tetſző nagy Felségesvóltának meg-ésmérésére.

Szóll a' Prófétá az ISTENnek kegyelmes óltalmazásáról-is, a' mellyel viseltetik vala az Izrael' Népéhez.

TANUSÁGOK.

ENnek a' 'Sóltárnak olvasása minket arra kötelez; Hogy nagy tiſztelettel és félelemmel imádjuk az ISTENnek Felségesvóltát, a' mellynek bizonyságait mutogatja az ő munkáiban.

Nevezetesen pedig arra tanit ez a' 'Sóltár; Hogy az ISTEN az, a' ki az ő Hatalma által formálja a' mennydörgéseket, a' mellyek a' levegő-égben hallattatnak, és a' mellyek ollyan

igen álmélkodásra méltó állapotokat munkálódnak.

Ennek a' Mindenható ISTENnek Hatalmában vagynak az e' féle meg-esni ſzokott dolgok, és az Ő Gondviselése azokkal él eſzközül a' maga Felséges Nagyvóltának az Emberekkel való meg-esmértetésére, és Ő rajtok az Ő Itéleteinek gyakorlására.

Azért hát tartozunk mindenből, valami esik a' terméſzetben, alkalmatosságot venni az ISTENnek félelmére és minden bizodalmunknak Ő benne helyheztetésére; meg-gondolván azt, hogy Ő e' Világnak Fő URa és Itélő Birája; és ha Ő Felsége forditja a' maga Hatalmát az őtet boſzſzúsággal illetőknek megbűntetésekre: nem kűlőmben, él azzal az Ő Népének és minden Ő fijainak-is javokra.

XXX. 'SÓLTÁR.

Dávid nagy hálákat ád ISTENnek azért, hogy meg-ſzabaditotta vólna őtet, és hogy az Ő Haragja után, hozzája forditotta vólna az Ő jó-kedvét.

Meg-esméri, hogy mivel Ő el-fe. lejtkezett vala magáról az Ő jó állapotjában: az ISTEN őtet azért oſtorozta vólna meg, hogy viſzſza hozná őtet kőtelességére, és inditaná annál buzgóságosobban való kőnyőrgésre; és azt igéri, hogy Ő Felségét őrőkké fogja ditsérni, azért, hogy őtet meg-hallgatta vólna.

Ugy tartják, hogy ezt a' 'Sóltárt arra kellene vinni, a' mit Dávid, Jérusálembe viſzſza-menvén az Abſolon pártűtése után, tselekedék az Ő Házának meg-tiſztitására és felſzentelésére, a' melly meg fertéztetett vala ez által az el-fajúlt gonoſz Fiú által.

I. 1-6. II. 7-13.

TANUSAGOK.

EZ itten ollyan Hálá-adó Ének, a' melly kiváltképen-való módon illeti az ollyan ſzemélyeket, a' kik meg-ſzabadúltanak valamelly nagy veſzedelemből.

Azok, a' kiket ISTEN ekképen meg-ſzabaditott, tartoznak Dávid példája ſzerént, hirdetni az Ő Felsége Jóságát, ſerkentgetni minden embereket magokkal együtt annak fel-magaſztalására, és meg-esmérni; Hogy *egy ſzempillantásig tart az ISTENnek Haragja; De őrőkké-való az ő Jóakaratja.*

Mindenek felett jól meg-kell jegyzeni azt, a' mire ez a' 'Sóltár tanit bennűnket a' nyomorúságoknak haſznok felől. Azt mondja itten Dávid: Hogy *ő az ő jó állapotjában igy gondolkodik vala, hogy ſoha meg-nem változna az ő állapotja; De mihelyt az ISTEN el-rej-*

el-rejté az ő Ortzáját, ő meg-háborodott, és az URnak könyörögvén ebben az állapotban, meg-hallgattatott.

Esmérjük-meg ebből, melly igen haſznos és ſzükséges megſanyargattatnunk.

Az Emberek, és néha még az Igazak-is el-felejtik magokat a' jó állapotban; De az ISTEN nyomorúságot véſzen-elő eſzközül a' végre, hogy ő bennek idvességes meg-rettenéſt támaſzſzon, őket Ő hozzája való folyamodásra kötelezze, és ekképen az ő kötelességekre viſzſza-vigye őket. És illyenkor Ő Felsége-is meg-ſzokott hozzájok engeſztelődni, őket meghallgatja, és az ő ſiralmokat örömre forditja, és az ő panaſzokat hálá-adásra.

Ez igen közönséges nagy haſznú Tudomány, a' mellyről-is derekasan kell elmélkednünk, a' végre; hogy ha az ISTEN enged nékünk nyúgodalmat, azzal viſzſza ne éljünk; és ha ellenkező állapotokat botsát reánk Ő Felsége, azok ſzolgáljanak a' mi meg-alázásunkra, és mind inkább inkább Ő hozzá való ragaſzkodásunkra.

XXXI. 'SÓLTÁR.

Dávid Király könyörög az ISTENnek, hogy mivel Ő benne bizna, tetſzene Ő Felségének őtet meg-óltalmazni azoktól a' gonoſzoktól, a' mellyeket ſzenvedne az ő ellenségeitől, és még hozzája közel-valóitól-is, és bizonyos lévén abban, hogy az ő könyörgése meg-fog hallgattatni; örvendez abban a' ſzabaditásban, mellyet vár vala az URnak jóvóltától. I. 1-19. II. 20-29.

TANUSÁGOK.

AZ a' Bizodalom, a' mellyel Dávid tellyesnek lenni látſzatik ebben a' 'Sóltárban, és az a' könyörgés, mellyel itt az ISTENnek esedezik, azt mutatják nékünk; Hogy az ISTENnek fijai egéſzen bizonyosak az ő jóvóltában, Ő hozzá folyamodnak az ő inségeikben, és ſoha meg-nem ſzégyenittetnek az ő Reménységekben.

Tartozunk mi Dávidot követni az ő kegyességében és Bizodalmában: magunkat ſzüntelen az URnak óltalmazása alá ajánlani, és ſzívünkben mindenkor ezt a' könyörgéſt tenni: *A' Te Kezedbe ajánlom az én Lelkemet, mert meg-váltottál engemet, URam, Igazságnak Erős ISTENe!*

2. Azok a' nyomorúságok, és azok az üldöztetések, a' mellyeket ſzenvedett Dávid, és a' miképen véſzi vala ő ezeket a' próbákat,

bákat, azt mutatják nékünk; Hogy ha mi-is szenvedésben vagyunk, tartozunk békességesen tűrni a' mi nyomorúságinkat, semmit-is nem bosszankodni azokra, a' kik bennünket gonoszszal illetnek, és várni magunknak meg-tagadásával az ISTENnek segedelmét.

Látjuk utóljára, ebben a' 'Sóltárban, melly igen álmélkodik vala Dávid, tapasztalván az URnak jóvóltát az ótet félőkhöz, és azoknak a' jóknak drágalátos nagy-vóltát, a' mellyeket Ő Felsége tart azoknak számokra.

Valakik szeretik az ISTENT, tarrtoznak ezt meg-gondolni a' magok vigasztalására, és a' végre, hogy magokat jobban-jobban fel-serkentsék az ő hozzávaló engedelmességre, és az ő kedvében való járásra.

Ez a' tzélja ennek az Intésnek, mellyben ez a' 'Sóltár végeződik: *Szeressétek az URat minden ó Jótéteményesi, mert az UR az ó Hiveit meg-őrzi. Erősek légyetek, és erős légyen a' ti szívetek, mindnyájan kik az URban biztok.*

XXXII. 'S Ó L T Á R.

Ez Tudományos 'Sóltár; melly minket erre tanit, hogy az embernek igaz bóldogsága áll a' bűnöknek meg-botsáttatásában, és a' Lelki-esméretnek tisztaságában; és hogy ez a' kegyelem a' bűnöknek igazán való meg-vallása által, és ISTENhez való igaz meg-térés által nyerettetik-meg.

Annakutánna, inti Dávid az Embereket, hogy ezt a' Tudományt kövessék, és el-távoztassák a' meg-keményedést. A' Hitetleneket végső bóldogtalansággal fenyegeti; és az Igazaknak tökélletes bóldogságot igér. I. 1-7. II. 8-11.

TANUSÁGOK.

ENnek a' 'Sóltárnak első igéiből azt a' Tanúságot kell vennünk, a' mellyet meg-jegyzett Szent Pál a' Róm. Lev. IV. Részében tudni-illik: Hogy az embernek az ő bóldogsága és ISTEN előtt való meg-igazúlása, áll a' bűnöknek meg-botsáttatásában, a' Lelki-esméretnek békességében, és az ISTEN' kegyelmének érzésében.

2. Dávid Király minket tanit a' maga példájával, hogy ha ki ebben a' bóldog állapotban lenni akar, annak szívének tisztának és Lelki-esméretének tsalárdság nélkül valónak kell lenni. A' Bűnöknek botsánatja az ISTEN' Irgalmasságának munkája; Annak meg-nyerésére szükség hogy bűneinket igaz lélekkel meg-valljuk és azokat el-hagyjuk; és mihelyt ezt jó szívből tsele-

tselekedtük: a' mi bűneink eltörültetnek, és az ISTEN viszsza-adja nékünk az ő jó-kedvét és szeretetét.

3. Meg-tetszik ebből a' 'Sóltárból, hogy az igazán megtértt ember, minekutánna elvette bűneinek botsánatját, nem elégszik-meg véle, hogy ő áldja az ISTENT azért az ő nagy bóldogságáért; hanem indit, a' mennyire tőle lehet, más embereket-is a' bűnöknek meg-bánásának és a' meg-térésnek útába való bé-állásra.

Ez a' tzéljok azoknak az oktatásoknak és intéseknek, a' mellyek ennek a' 'Sóltárnak vége felé olvastatnak.

Arra int minket ottan Dávid; Hogy el-távoztassuk a' Bűnösöknek meg-keményedéseket, és azt mondja, hogy mindenféle gyötrelmek fognak esni a' Hitetleneken: De a' kik az URat félik, az Irgalmasság fogja azokat környűl-venni; és az igazaknak, és a' tiszta szívűeknek lészen mindenkor méltó okok az örömmel való énekléstre, és az Ő előtte való vígadásra.

XXXIII. 'SÓLTÁR.

Ez itten ollyan Ének, a' mellyben Dávid serkenti az Igazákat, hogy az ISTENt ditsérjék szível és szóval, meg-gondolván az ő Jóvóltát, Hatalmát és Igazságát, mellyek megtetszenek a' Teremtésnek és a' Gondviselésnek munkáiban.

Azután elő-adja, hogy az ISTEN lát minden dolgokat, meg-visgálja az Embereknek tselekedeteiket, és az ő jó-kedvét forditja azokhoz, a' kik Őtet félik, és Ő benne reménylenek. I. 1-12. II. 13-22.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár minket ezekre az öt Tanúságokra tanit:

1. Hogy igen méltó és igen gyönyörűséges kötelesség az URat ditsérni; de tsak éppen a' kegyes Emberek vihetik azt úgy véghez, a' mint kell, és az ISTENnek Ditséretinek éneklése tsak egyedűl az Igazaknak szájokban illik.

2. Hogy mi tartozunk az ISTENT ditsérni azért, hogy Ő e' Világot teremtette az ő Mindenhatósága által, és igazgatja bóltsen és igazsággal az ő Gondviselése által.

3. Ha nagy jó vala az Izraélitáknak, hogy ők ISTENnek Népei vólnának, kiket magának választo és kiváltképen való módon óltalmaz vala: Az a' Kegyelem, melly szerént az ISTEN minket bé-vett a' maga

Anya-

Anyaszentegyházában és Szövetségébe, még sokkal ditsőségesebb állapot.

4. Az ISTEN jól esmér mindent, valami esik ezen a' Világon, és nevezetesen, látja minden Embereknek tselekedeteiket és gondolatjaikat. Ezekkel az igékkel tétetik ez ki: *Az égből le-tekint az UR, és látja az embereknek fijaikat; Az ő lakó-házának székiből néz a' földnek minden lakosira; ki teremtette egyetemben az ő szíveket, és érti minden ő tselekedeteket.*

Ennek meg-gondolásának szűntelen elménkben kell lenni, a' végre, hogy előttünk forgatván az ISTENnek jelenvóltát és mindentudását, indittassunk szentűl való élésre Ő előtte.

Végezetre, minthogy Dávid nékünk bizonnyal állatja; Hogy *az URnak szemei vagynak az ótet félőkön, és az Ö Irgalmasságában bizókon*; Meg-esmérhetjük abból ezt, hogy annak igaz eszköze, hogy az ISTEN hozzánk kegyelmes légyen, ez; Hogy mi ótet féljük, benne bizzunk, esedezzünk az ő jó-kédvéért, és megszűnés nélkül ezt kivánjuk a Prófétával: *Légyen URam a' Te Irgalmasságod mi rajtunk, miképen biztunk Te benned.*

XXXIV. 'SÓLTÁR.

Sóltár. Ez Hálá-adó és Tanitó 'Sóltár. Dávid ebben ditséri és áldja az ISTENt azért, hogy ótet meg-szabaditotta vala, mikor a' Filisteusok reá esmértenek vólna Gáth Városában.

Elő-terjeszti az ISTENnek az ő fijaira való Gondviselését, arántok való óltalmazását, és reájok az Isteni Félelemből származó hasznot, és a' Hitetleneknek siralmas sorsokat.

Mind ezek ebben a' 'Sóltárban igen gyönyörűséges és hathatós módon vagynak elő-adattatva.

I. 1-7. II. 8-23.

TANUSÁGOK.

EZt a' 'Sóltárt a' leg-szebbek közzé és a' leg-többre tanithatók közzé kell számlálni.

Dávid Király itten az ő Letzkéi által és az ő példájával ezekre tanit minket:

1. Hogy mikor az ISTEN nékünk ád valamelly szabadúlást, vagy akármelly más jót tészen vélünk: Tartozunk Ő arántá Háládatosságunkat meg-bizonyitani, nem tsak mi-magunk áldván Ótet, hanem minden Embereket-is, nevezetesen pedig a' Híveket hivogatván, hogy vélünk együtt az Ő Szent Nevét magasztalják.

2. Hogy az UR soha-is el-nem múlatja meg-hallgatni és meg-szabaditani az Igazakat, a' kik

kik Ótet az ő szükségekben segítségül hivják: Sőt még az Angyalokat-is ki-küldi azoknak óltalmazására.

3. Dávidnak szíve, úgy látszik ebben a' 'Sóltárban, egészen tellyes vala az ISTEN' Jóvóltának és annak a' bóldogságnak érzésével, a' mellyet kóstol az Ember, mikor része vagyon az Ő Felsége szeretetében.

4. Tsudálkozásra méltó módon le-irja a' kegyességnek terméfzetét, intvén a' Szenteket az URnak mindenkori félelmére, az ő befzédekben, és minden magok viselésében való igaz lelkűségre, a' gonofztól való el-hajlásra, a' jónak tselekedésére, és a' békességnek kövétésére.

Végezetre, elönkbe adja a' 'Sóltárt iró azokat a' drágalátos gyümöltsöket és haszznogyesség, azt mondván: Hogy semmi fogyatkozások nem lehet az Istentfélőknek, az Ő Szemei mindenkor nyitva vagynak az Igazakon; az Ő Fülei pedig azoknak kiáltásokra, és ha fok nyomorúságaik vagynak-is, meg-szabaditja őket azokból; holott az URnak Tekinteti azok ellen vagyon, a' kik gonoszt tselekeszsznek, hogy ki-gyomlálja őket e' földről.

Semmit nem tselekedhetünk haszznosabbat, mintha ezeket a' szent Letzkéket szűntelen elménkben forgatjuk, mindenkor szemeink előtt és szíveinkben tartjuk, és a' végre gyakran olvassuk ezt a' XXXIV-dik 'Sóltárt; hogy igy, szűntelen élhessünk véle a' mi épületünkre és vígaszztalásunkra.

XXXV. 'SÓLTÁR.

Dávid kéri az ISTENnek segedelmét Ellenségei ellen, kiknek le-irja gonoszságokat, igazságtalanságokat, háládatlanságokat és kegyetlenségeket. Szóll a' maga ártatlanságáról, és arról a' miképen ő-magát azok aránt viselte vala.

Meg-jövendöli nékiek az ő veszedelmeket; és az ISTENt már előre áldja azért a' szabaditásért, a' mellyet vár vala az ő Hatalmától és Jóvóltától.

TANUSAGOK.

KI-hozhatjuk ebből a' 'Sóltárból kőzönségesen ezt; Hogy az ISTEN meg-óltalmazza az Igazakat; A' Gonoszak és a' kik a' Hiveket üldözik, az ő boszszú-állásának tzéljai; és az Igazaknak kötelességek őrülni az ISTENben mikor őket meg-szabaditja, és kivált, mikor az Is-

TENnek Ditsősége elő-mozdittatik az ő meg-szabadúlások által. Egyéb aránt pedig nem kell azokból, a' miket Dávid ebben a' 'Sóltárban mond az ő ellenségei ellen, azt hoznunk-ki, mintha minékünk szabad vólna gonoszt kivánnunk azoknak, a' kik minket gonoszszal illetnek, vagy őrűlnünk, mikor az esik rajtok.

Hanem meg-kell azt gondolnunk, hogy a' Dávid ellenségei, magának az ISTENnek-is ellenségei valának; és ez a' Király Próféta lévén, és azon kivűl az ISTEN néki világosan igéretet tévén a' felől, hogy őtet a' Királyságban meg-óltalmazná és az ő Országát meg-erősítené: Meg-jövendőlhette azoknak az ő veszedelmeket a' kik ő-néki magokat ellene fognák szegezni.

De valósággal nem kiván vala gonoszt azoknak; sőt még bánkodik vala, mikor rajtok valami gonosz esik vala; a' miképen arról bizonyságot tészen ebben a' 'Sóltárban, midőn azt mondja, hogy ő úgy viselte vala magát azok aránt, mintha ő néki atyjafijai és baráti vóltanak vólna.

Ez az indúlat még jobban illik a' Keresztyéneknek, a' kik tudják azt, hogy az Evangyéliomnak tőrvénye őket arra kőtelezi; Hogy szeressenek minden embereket, még azokat-is a' kik őket gyűlőlik, jól tégyenek azokkal, és érettek imádkozzanak; kővetvén ebben a' mi Idvezítőnknek az UR Jésusnak parantsolatját és példáját. Mát. V. 44.

XXXVI. 'SÓLTÁR.

Dávid Király ebben a' 'Sóltárban két dolgokat tselekeszik.

1. Le-irja a' Hitetleneknek istentelenségeket és gonoszságokat.

2. Magaztalja az ISTENnek minden ő Teremtéseihez való nagy Jóvóltát, és kiváltképen azoknak a' jóknak drágalátos vóltát, a' mellyekben részelteti ő Felsége az Ótet félőket. I. 1-5. II. 6-12.

TANUSÁGOK.

LÁthatjuk ebben a' 'Sóltárban; 1. Mitsodások a' Hitetlenek és Istenteleneknek az ő gondolatjaik és tselekedeteik; Tudni-illik, hogy nem tartják szemeik előtt az ISTENnek félelmét; mind inkább-inkább megerősítik magokat és hizelkednek magoknak az ő bűneikben, tsak azon igyekeznek, hogy árthassanak másoknak, és nem irtóznak a' gonosztól.

2. Dávid meg-mutatja nékünk,

kűnk, hogy az Igazaknak egészen más gondolatjaik és indúlatjaik vagynak. Imádják az ISTENnek Igazságát és Hatalmát az ő munkáiban és Itéleteiben; De mindenek felett, bé-tellyesednek őrőmmel, szemlélvén az ő véghetetlen Irgalmasságát, és azokat a' jókat, a' mellyeket tészen az őtet szeretőkkel és ő benne bizókkal.

Ennek a' 'Sóltárnak olvasása azért irtóztasson bennűnket az istentelenségtől, és ragaszkodtasson ISTENhez szívbéli szeretetnek és tisztelettel egybenkőttetett félelemnek általa; a' végre, hogy ő benne őrvendezhessűnk, és Dáviddal és minden Hivekkel meg-esmérvén azokat a' Jókat, mellyeket ád, és várván azokat a' mellyeket tart számunkra minékűnk, ezt mondhassuk: *Óh ISTEN, melly igen bétsületes a' Te Irgalmasságod! Annakokáért az embereknek fijaik biznak a' Te szárnyaidnak árnyékában. Megelégíttetnek a' Te Házadnak kóvérségével, és a' Te gyónyórűségednek folyó-vizeivel meg-itatod óket.*

XXXVII. 'SÓLTÁR.

Ez Oktató és Tudományos 'Sóltár, mellynek tzélja, meg-mutatni azt, hogy nem kell tsudálkoznunk rajta, ha a' Gonoszok egy ideig jó szerentsések ez életben, és ha a' Jók itten szenvedésben vagynak.

Meg-mutatja Dávid, hogy hamar vagy későbbre-is az ISTEN el-nem múlatja meg-szabaditani a' Jókat, és az ő kegyességeket meg-jutalmaztatni; és a' gonoszokkal meg-tapasztaltatni az ő Haragjának munkáit.

Ez a' 'Sóltár álmélkodásra méltó szép Tanúságokat foglal-bé magában, a' mellyek-is igen hathatósak arra, hogy minket fel-inditsanak az ISTENnek félelmére, és el-idegenitsenek a' gonosztól; Azért-is szűkséges ezt nagy figyelmetességgel olvasni és róla elmélkedni.

TANUSÁGOK.

ANnak a' Tudománynak, a' melly ebben a' 'Sóltárban bé-foglaltatott, a' summája kőzönségesen ez; Hogy nem kell irigylenűnk azt a' jó szerentsét, a' mellyben élnek a' Hitetlenek ezen a' Világon, sem meg-botránkoznunk azokon a' nyomorúságokon, a' mellyeket itten a' kegyes Emberek szenvednek.

Ezen fellyűl, meg-jegyezhetjűk itten; Hogy a' Hitetlenekneк meg-esmértető jeleik, az igazságtalanság, a' gonoszság, az Igazak ellen való gyűlőlség, a' magokban való bizodalom, a' kevélység, az erőszaktétel, és az istentelenség.

Ellenben pedig a' kegyes Emberek az ISTENben biznak, tse-

lekedvén azt a' mi jó ; minden gyönyörűségek Ő benne vagyon , mindenkor tsendesek, ſzelídek és alázatosak : Örömeſt adnak és gyakorolják az alamisnálkodáſt , és az ő beſzédeik tellyesek bőltseséggel és haſznos épűlettel.

Dávid bizonnyal azt mondja nékűnk, hogy a' kik illyenek, meg-áldatnak és óltalmaztatnak az ISTENtől; az igaz bóldogság az ő réſzek, az ő jó-kedve kiárad reájok és maradékjokra, ha néhánykor nyomorúságban vagynak , abban meg-tapaſztalják az ISTENnek ſegedelmét, és az ő végek mindenkoron mindenekben bóldog.

Nem illyen a' Gonoſzoknak állapotjok ; Az ő ſzerentséjek tsak éppen képzelt és kevés ideig tartó ; az ISTEN meg-ſzégyeniti az ő igazságtalan tanátsaikat, és az ő Haragja tapaſztalható módon meg-láttatik ő rajtok, és minden hozzájok tartozókon.

A' mindennapi tapaſztalás meg-bizonyitja ezeknek igaz vóltokat, a' mellyekre minket ez a' 'Sóltár tanit; Annakokáért ennek az olvasásnak ez légyen a' gyűmőltse, hogy hitesse-el velűnk azt, hogy minden mi bóldogságunk attól függ, ha a' kegyességre adjuk magunkat, mivel annak illyen bizonyos és illyen ditsőséges a' jutalma.

XXXVIII. 'SÓLTÁR.

Ez , ollyan buzgóságos Könyörgés , mellyben Dávid az URnak esedezik, hogy őtet ne bűntessemeg az ő Haragjában.

Panaſzolkodik a' fájdalmakon a' mellyeket ſzenvedne az ő bűnei miatt, és azon, hogy el-hagyatott vólna az ő Barátitól, és üldöztetnék ellenségeitől ; és ki-mutatja mind ezekben az ő alázatosságát, kegyességét, és ISTENben való bizodalmát.

TANUSÁGOK.

EZeket a' négy dolgokat kell ebben a' 'Sóltárban nékűnk meg-gondolnunk:

1. Látjuk itten, minémű indúlati vagynak a' meg-térő és a' maga bűneinek és az ISTEN' haragjának súlyos terhe alatt meg-alázódott Bűnősnek. Ezek az indúlatok ki-tétetnek ezekkel az igékkel: *URam, ne feddj meg engemet a' Te Búsúlásodban, se ne oſtorozz engemet a' Te Haragodban.*

2. Azok, a' mellyek mondatnak ebben a' 'Sóltárban , igen alkalmatosak az ollyanoknak oktatásokra és vígaſztalásokra, a' kik nyavalyák által, vagy fájdalmak által, vagy más valamelly módon ſanyargattatnak.

Dávid

Dávid őket a' maga példájával arra tanitja; Hogy a' rajtok esett nyomorúságokat, akármelly igen súlyosak légyenek-is azok, úgy nézzék, mint az ő bűneikért való méltó oſtoroztatáſt, és kérjék ISTENtől azoknak botsánatját.

3. A' kik az Embereknek igazságtalanságok és gonoſzságok által ſzenvednek: Tartoznak Dávidot követni az ő alázatosságában, békességes-tűrésében és ſzelídségében; és várni tovább ISTENnek Akaratján való meg-nyúgovással, hogy Ő Felsége, ki ſoha el-nem hagyja az ártatlanokat, el-jőjjön az ő meg-ſzabaditásokra.

4. Dávidnak az ő Ellenségeinek kegyetlenségekről, embertelenségekről és igazságtalanságokról való panaſzolkodásában láthatni; Hogy azok, a' kik az ártatlanokat nyomorgatják, a' kik a' más nyavalyáin őrűlnek, és a' kik gonoſzſzal fizetnek a' jóért, el-nem fogják kerűlni az ISTENnek igaz Itéletét.

XXXIX. 'SÓLTÁR.

Dávid elő-beſzélli ebben a' 'Sóltárban, hogy ő erősen meg-határozta vólna magában, hogy ne zúgolódna, látván a' Hitetleneknek jó ſzerentséjeket és érezvén a' maga nyavalyáit, mellyeket ſzenved vala; Azt mondja, hogy ennek a' kisértetnek meg-győzésére meg-gondolta vólna ez életnek rővid vóltát, és e' Világnak javainak hijábanvalóságát.

Kéri ISTENtől bűneinek botsánatját, és nyavalyáiból való megſzabadittatását, és alázatosan magát alája veti az ISTENnek tsapásainak, a' mellyeket reája botsátott vala Ő Felsége. I. 1-4. II. 5-7. III. 8-14.

TANUSÁGOK.

VAgyon egy igen haſznos Tudomány ebben a' 'Sóltárban; Ez tudni-illik, hogy annak eſzköze, hogy ſoha zúgolódásba ne essűnk, és meg-ne kisértettessűnk, ſe meg-ne botránkozzunk, mikor látjuk a' Hitetleneknek ideig-való bóldogságokat, vagy mikor ſzenvedésben vagyunk, ez; Hogy forgassuk elménkben ez életnek rővid vóltát, e' Világnak javainak ſemmiségét, és az Embereknek munkáiknak és e' földi jók aránt való kűlőmbb-kűlőmbb-féle ſzorgalmatoskodásaiknak hijábanvalóságát.

2. Arra tanit bennűnket Dávid; Hogy az ISTEN a' mi életűnknek végét ſzakaſzthatja mikor néki tetſzik, és meg-foſztthat minden ſzépségűnktől: Itt e' földön mi tsak jövevények és 'ſellérek vagyunk; és ennek

a' bóldogtalanságnak és az emberi életnek ezen hijábanvalóságának egyetlen-egy orvossága ez; Hogy minden mi bizodalmunk légyen az URban, kérjük ő tőle az ő segedelmét, és a' mi bűneinknek botsánatját, és engedelmességgel botsássuk magunkat alája az ő Akaratjának, ezt mondván, mikor minket sanyargat: *Meg-némúlok és meg-nem nyitom számat, mert Te tselekedted ezt.*

Illyen indúlatokkal lévén, mindenkor bóldogok és tsendesek lehetünk, minden időben meg-nyugodhatunk az ISTENben, és alkalmatosok lehetünk arra, hogy őtet áldjuk és ő benne örvendezzünk a' nyomorúságban, szinte úgy mint a' jó állapotban.

XL. 'SÓLTÁR.

Dávid Próféta hálákat ád ISTENnek az ő tőle vett kegyelmes szabaditásokért, és jótéteményekért; magát az ő szolgálatjára szenteli, és meg-esméri, hogy ő inkább az URnak Akaratjának tselekedése által, mint az Áldozatok által lehet kedves Ő Felsége előtt.

Fogadást tészen, hogy Őtet ditséri mindenek előtt, és kéri hogy légyen segitségül néki azokban a' nyomorúságokban és veszedelmekben, a' mellyekben még forogna, mindenek felett pedig, hogy őtet szabaditsa-meg az ő bűneitől. I. 1-9. II. 10-18.

TANUSÁGOK.

EBben a' 'Sóltárban kegyességnek és háládatosságnak szép indúlati vagynak; Látni itten azokat az indúlatokat, a' mellyek vagynak ollyan szívben, a' melly tellyes bizodalommal, és valóban meg-esméri az ISTENnek jótéteményeit, buzgóságoson kivánja magát Ő-néki szentelni, és mélységesen megalázza magát.

A' Tanúságok hát, a' mellyeket ez a' 'Sóltár nékünk ád előnkbe, ezek:

1. Hogy a' mi nyomorúságinkban békességes-türéssel kell várnunk az URat; és ha szintén késik-is valamelly ideig Ő Felsége, végre el-jő azoknak segitségekre, a' kik reménylenek ő benne.

2. Hogy az Embernek valóságos bóldogsága abban áll, ha az ő reménységét az URban veti, nem keresvén a' maga bóldogságát az Emberekben, vagy e' világi dolgokban.

3. Hogy az ISTENnek mi arántunk való Jóságai ollyan nagy számmal vagynak, hogy mi azokat elő-nem tudnánk szám-

ſzámlálni, ſem magaſztalni, a' miképen azok érdemlenék.

4. Hogy a' mit ISTEN főképen kiván mi tőlünk ez; Hogy ki-fogás nélkül mindenekben engedelmesek légyünk Ő-nékie, ezt mondván: *Imhol vagyok én, hogy tselekedjem a' Te Akaratodat én ISTENem; a' Te törvényed az én belső tagaimnak közepette vagyon;* és hirdessük az ő Ditséretit és az ő Igazságát mind e' Világ előtt.

Látjuk ebben a' 'Sóltárban, hogy tsak egyedül ez az ISTEN előtt kedves Ifteni Tiſztelet; és mikor valaki ebben az állapotban vagyon, tellyes bizonyossággal hívhatja, mint Dávid, Ő Felségét ſegitségül.

Továbbá pedig, meg-kell gondolni, hogy Dávid ebben a' 'Sóltárban úgy ſzóll, mint a' Jésus Kriſtusnak ábrázoló Példája, mikor azt mondja: *Bűnért való áldozatot nem kivántál, hanem fületmet által-furtad nékem; Imhol vagyok én hogy tselekedjem a' Te Akaratodat, én ISTENem.*

Szent Pál ez igéket a' mi URunkra ſzabja a' 'Sidókhoz irott Levél. X. 5-6. és követ. és meg-jegyzi, hogy a' Jésus Kristusnak Áldozatja által, mellyel magát meg-áldozta vala, ſzenteltettünk mi meg az ISTENnek ſzámára.

A' mellyben nékünk hathatós inditó okunk vagyon arra, hogy hirdessük a' mi Meg-váltónknak véghetetlen ſzeretetét, magunkat az URnak ſzenteljük, és minden dolgokban az ő akaratjához ſzabjuk.

XLI. 'SÓLTÁR.

Dávid egy kiváltképen-való áldáſt igér azoknak, a' kik könyörületeſséggel viseltetnek a' nyomorúságban lévőkhöz.

2. Panaſzolkodik az ő Ellenséginek sőt még barátinak-is keménységeken a' kik nem ſzánakoznak vala az ő nyavalyáin, de még azt mondják vala, hogy az ISTEN őtet az ő bűneiért büntetné, és halálát kivánják vala. Itten végeződik a' 'Sóltároknak első Könyve.

I. 1-5. II. 6-14.

TANUSÁGOK.

IMé ebben a' 'Sóltárban az ISTENnek áldása igértetik azoknak, a' kik könyörűlnek a' nyomorúságban lévőkön, azok felől ſzeretettel itélnek, és azokat vígaſztalják az ő ſzenvedéseikben.

Dávid ezeket a' ſzeretettel tellyes ſzívű Embereket azzal biztatja, hogy az ISTEN meg-fogja őket ſzabaditani az ő nyomorúſá-

rúságaikban, meg-fogja gyógyitani, mikor betegek és erőtelenek léſznek, és meg-fogja tartani 's bóldogokká téſzi ez életben.

Ezek az igéretek támaſzſzanak mi bennünk ſzeretetnek és kőnyőrületességnek indúlatit a' nyomorúltak aránt, és inditsanak arra, hogy azokat vígaſztaljuk és nékiek ſegitségül légyünk tellyes tehetségünk ſzerént.

Más réſzről, a' mit Dávid az ő ellenséginek ő aránta való magok viseléséről mond, azt mutatja nékünk, hogy nagy bűn a' nyavalyásokat boſzſzantani, valakinek gonoſzt vagy halált kivánni, és azt itélni, hogy mindenek, valakiket az ISTEN ſanyargat, az ő bűneik miatt bűntettetnek.

Ez minket tartóztasson-meg a' keménységtől és vakmerő ítélet tételtől, és gerjeſzſzen bennünk kegyes indúlatokat azok aránt, a' kik ſzenvedésben vagynak, kiváltképen, ha azok ollyan ſzeméllyek, a' kikben a' kegyességet és az URnak félelmét tapaſztaljuk.

XLII. 'SÓLTÁR.

A' Próféta igen hathatós beſzédekkel elő-adja, azon való keserves bánkodását, hogy távol vólna az ISTENnek Házától, az ő Ellenségeinek üldözések miatt; és az ő buzgó kivánkozását az oda-menetelre, hogy ottan ismét ſzolgálhatná az ISTENt a' Hivekkel együtt.

Emlegeti azokat a' háborgásokat és tusakodásokat, a' mellyeket önnön-magában tapaſztalt vala ebben a' ſzomorú állapotban, és miképpen győzte vala meg azokat az URnak ſegedelmében való bizodalom által.

I. 1-5. II. 6-12.

TANUSÁGOK.

AZokban a' forró kivánkozásokban, a' mellyekkel a' Próféta, a' ki ebben a' 'Sóltárban beſzéll ki-is úgy látſzik Dávid, kiván vala ismét közel lenni az ISTENnek Házához, a' mellytől távól esett vala, láthatjuk azokat az indúlatokat, a' mellyeket az igaz áhitatosság és a' valóságos kegyesség ſzokott támaſztani.

Semmi nintsen a'mit inkább kivánnának a' Hivek, mint bémutatni magokat az ISTEN előtt, és kiváltképen, a' ſzent Gyűlekezetben ők-is jelen lenni, hogy másokkal együtt Ő Felségét ſzólgálhassák, és magokat épithessék az Igazaknak társaságában és azoknak példájok által.

És hasonlóképen ſemmi nintsen

tsen, a' mi őket keservesebb bánattal foglalná-el, mint mikor meg-foſztatva vagynak ettől a' vigaſztaláſtól, és mikor látják, a' Hitetlenek sértegetik az Iſtenséget iſtentelen beſzédek által, és tsúfolják az Igazaknak ISTENben való bizodalmokat.

Meg-jegyezhetni e' felett ebben a' 'Sóltárban, hogy az, a' ki ennek ſzerzője, felette nagy gyötrődésbe vala és mintegy elborittatott az ISTENnek oſtoraival, úgy hogy az ő Lelkében igen meg-keseredett vala, és majd minden vigaſztaláſtól megfoſztatott, de azonban az ő hite őtet fel-emeli és magaſztalja vala.

Ez a' példa erősítse a' nyomorúságban lévő Híveket, vigaſztalja őket az ő leg-nagyobb keserűségekben-is, hogy ekképen ſzóljanak Dáviddal: *Miért hagytad-el óh én Lelkem magadat? és miért búsongaſſz én bennem? Várjad az* ISTENt; *mert még én hálákat adok ő-néki, mert ő az én ſzabaditásom, és én* ISTEN *Nem énnékem.*

XLIII. 'SÓLTÁR.

Ebben a' 'Sóltárban-is, valamint a' fellyebb-valóban, a' 'Sóltárnak Irója üldöztétvén, és távol lévén a' 'Sátortól, kéri ISTENt, ſzabaditsa-meg őtet Ellenségeitől, és adja-viſzſza néki ismét az ő közönséges Helyen való ſzolgátatjára és ditsőitésére való drágalátos ſzabadságot; és vigaſztalja magát, az ő ſzabaditásának reménységével.

TANUSÁGOK.

ENnek a' 'Sóltárnak olvasása nyilván meg-mutatja, hogy ha a' Próféta az ISTENt kéri vala, hogy óltalmazza-meg őtet az ő Ellenségeinek gonoſzságától, ollyan tzéllal kéri vala ő azt leg-inkább, hogy ismét elmehetne az ISTENnek Sátorához, a' végre, hogy Ő Felségét ottan ditsérhetné, és megmutathatná ő aránta a' maga őrömét és háladatosságát.

Ugyan azt kivánják az ISTENnek fijai minden dolgok felett, és az erősíti és vigaſztalja őket leg-hatalmasabban az ő nyomorúságaikban és hartzaikban.

Továbbá pedig Dávidnak ebben a' 'Sóltárban és a' fellyebbvalóban az aránt való panaſzolkodása és kesergése, hogy nem lehet vala jelen az ISTENnek Házában, kötelezze azokat, a' kiknek vagyon ſzabadságok az ISTENnek a' Szent Gyülekezetekben való ſzolgálatjára, hogy éljenek ſzorgalmatoson ezzel a' drágalátos állapottal.

XLIV. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár ollyan időbeh iratott, a' mikor az Izrael' Népe nyomorgattatik és üldöztetik vala.

A' Próféta emlékezik ebben azokról a' tsuda dolgokról, a' mellyeket tselekedett vala az ISTEN, hogy bé-vinné az ő Atyjaikat a' Kanahán Földére és reményli, hogy az ISTEN ugyan azon hatalmát még elő fogná venni, a' nyomorúságot szenvedő Izraelitáknak javokra.

2. Le-irja ennek a' Népnek akkori siralmas állapotját, és azoknak az üldözéseknek kegyetlen vóltát, a' mellyekre ki vala tetétve.

I. 1-9. II. 10-27.

TANUSÁGOK.

AZ Izraelnek Népe nyomorgattatván, emlékezetben hozza ebben a' 'Sóltárban, az ISTENnek nevezetes Kegyelmeit, a' mellyeket Ő Felsége tselekedett vala az előtt az ő Nemzetségekkel.

Ekképen kell minékünk-is magunkat vigasztalnunk a' mi nyomorúságinkban, meg-gondolván az URnak jótéteményeit, és azokat a' jeleket, a' mellyekkel meg-mutatta minden idő a' maga Hatalmát és Irgalmasságát.

2. Valamiképen a' 'Sidók megesmérik vala azt, hogy nem az ő tulajdon erejek által vették vólna meg az ő Atyjaik a' Kanahán' Földét, hanem az ISTEN állitotta vólna bé őket oda: Ugy minekünk-is minden ditsőssséget az ISTENnek kell adnunk azokért a' jókért, a' mellyekkel mások felett birunk; és megesmérnünk, hogy az ő jó-akaratja az, a' mi bóldogokká és bátorságosokká tészi a' Népeket, és nevezetesen az Anyaszentegyházat.

3. A' 'Sidóknak az ő akkori siralmas állapotjokon való panaszolkodások azt mutatja, hogy minden időben vólt az Anyaszentegyháznak háborgattatása; és az ISTEN meg-engedi gyakran hogy az ő Népe a' Gonoszoknak kezekbe adattassék, és a' Hivek kegyetlenül üldöztessenek.

Ezt a' Jegyzést tészi Szent Pál a' Rómabéliekhez irt Levélben, VIII. Részben, a' hol a' Kereszt-yénekre szabja a' 'Sóltárnak ezen szavait: *Te éretted naponként ólettetünk, és tartatunk mint a' meg-metszendő Júhok.*

Meg-engedi ezt az ISTEN ekképen a' maga Nevének Ditsőségére, és a' végre, hogy meg-próbálja a' maga Anyaszentegyházát és azt meg-tisztítsa.

Végezetre, látjuk itten, hogy ellent nem állván a' nyomorúságok,

ságok, a' mellyek esnek a' Hiveken, nem felejtkeznek ők el az URról, és nem szegik-meg az ő Frigyét, és éppen ez az oka, hogy Ő Felsége-is mindenkor kész az ő segitségekre el-jőni, és őket meg-hallgatni, mikor Ötet segitségül hivják az ő szükségeikben.

XLV. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár Salamon Királynak Házasságáról való Ének; és ebben láthatni ennek a' Királynak és az ő Jegyesének ditsőségének le-irását; De Prófétziai 'Sóltár-is, melly tézloz a' mi URunk Jésus Krisztusra.

TANUSÁGOK.

EZt a' 'Sóltárt két módon kelletik meg-gondolni;

1. Mint a' végre készittetett Éneket, hogy ezzel kérnék az ISTENnek áldását Salamonnak Házasságára és az ő országlására.

2. A' mellyek itten mondatnak, azok tulajdonképen tézloznak az Anyaszentegyháznak Vőlegényére és Királyjára a' Jésus Krisztusra.

Igen világosan vagyon itten szó az Ő Istenségéről, az Ő Meg-kenettetéséről, az Ő Hatalmának, az Ő Országának ditsőséges és állandó vóltáról; a' miképen Szent Pál meg-mutatja a' 'Sidókhoz irtt Levelének I. Részében, a' hol ezt a' verset *citálja* ebből a' 'Sóltárból: *A' Te Királyi-széked, óh ISTEN! megmarad mind órókkón órókké: A' Te Országodnak Páltzája Igazságnak Páltzája. Meg-kent Tégedet, a' Te ISTENed, óh ISTEN! vigasságnak olajával a' Te Társaid felett.*

Ez tulajdonképen nem illik másra, hanem tsak a' Jésus Krisztusra; és ezek az igék, a' mellyek nékünk az Ő véghetetlen Ditsőségét és nagy Hatalmát terjesztik szemeink eleibe, minket arra kőteleznek; Hogy Ötet tiszteljük, és Ő-néki alája botsássuk magunkat, a' végre, hogy lehessen részünk azokban az áldásokban, a' mellyeket kitőlt az Ő Anyaszentegyházára, és mind azokra valakik ollyan bóldogok, hogy az Ő Uralkodása alatt élhetnek.

XLVI. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár Hálá-adó Ének az ISTENnek segedelméért, a' mellyet Ő nyújtott vala az Izraélitáknak ollyan időben, a' mellyben sok Népék által ostromoltattanak vala.

TANUSÁGOK.

TAnúljuk-meg innét; Hogy az ISTEN óltalmazója az ő Anyaszentegyházának; és mi-

dőn még a' Királyok és a' Népek, a' kik példáztatnak ebben a' 'Sóltárban zúgó Vizeknek haſonlatosságában, őſzve-adják-is magokat az ellen, az ISTEN azoknak igyekezeteket haſzontalanokká téſzi, és azt hatalmasan meg-ſzabaditja.

A' Kereſztyén Anyaſzentegyháznak még több réſze vagyon ezekben az Igéretekben, és ISTENnek ebben az óltalmazásában, mint ſem a' régi Népnek vala; mivelhogy annak Világ végezetéig fenn kell állani, és ugyan ezt az mindenkor meg-is tapaſztalta, és a' Hívek-is tartoznak meg-gondolni az ő vigaſztalásokra, és Hiteknek meg-erősítésére.

XLVII. 'SÓLTÁR.

A' Próféta inti a' földnek minden Lakóit az URnak ditséretére, az ő Felséges-vóltának és Hatalmának imádására, és annak meg-esmérésére, hogy az UR, ki ſzővetséget kőtött vala az Izraël' Népének, vólna a' Világnak Királyja, kinek minden Népek engedelmeskedni tartoznának.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár inditson minket az ISTENnek ditséretire, és az ő Ditsősségének ſzent őrvendezéssel való felmagaſztalására, mivelhogy Ő az egéſz Földnek Királyja, és meg-érdemli, hogy néki tégyenek tiſztességet minden Emberek; de mindenek felett azért, mivelhogy Ő minket választott, hogy ő Népe és örökſége lennénk.

A' mellyek mondatnak ebben a' 'Sóltárban, kiváltképen-való-módon illenek azok az Évangyáliomnak idejére, és mindenek felett a' mi URunknak Mennybe menetelének és Orſzágának ditsősséges vóltára, és a' Földnek külömbb-külömbbféle Népeinek erre a' bóldogságokra, hogy ők már ISTENnek Népeinek tartatnak.

XLVIII. 'SÓLTÁR.

Kéſzittetett ez a' 'Sóltár Jérusálem' Városának valamelly nevezetes meg-ſzabadittatásának alkalmatosságával.

A' Próféta ditséri ebben az ISTENt azért, hogy ſemmivé tette vólna a' Királyoknak tanátsokat és igyekezeteket, a' kik ezt a' Várost meg-ſzállották vala.

Le-irja Jérusálemnek erősségét, és az ISTENnek az ő Népe aránt való óltalmazását.

TANUSÁGOK.

EBből a' 'Sóltárból ezt kell meg-gondolnunk; Hogy az Anyaſzentegyház gyakorta oſztro-

tromoltatott a' Világnak Hatalmasságai által és a' Népek által, a' kik ősszve-adták magokat annak el-pusztitására.

De az ISTEN-is mindenkor vigyázott a' mellett, hasznontalanokká tette az ő Ellenségeinek minden ősszve-szövetkezéseiket és azokat az, ő meg-szégyenülésekre forditotta.

Ez a' 'Sóltár igen világosan és bizonyosan állatja nékünk azt; Hogy az Anyaszentegyház az ISTENnek leg-kedvesebb Jószága e' földön, annak közepette lakik Ő Felsége, azt környülvészi a' maga oltalmazásával, és meg-erősíti mind örökké.

Ezek az Igéretek még jobban illenek a' Kereszтyén-Eklésiára, mint sem illenek vala a' 'Sidó Népre, és meg-esmértethetik vélünk a' mi bóldogságunkat, hogy annak Tagjai lehetünk, és bé-tölthetnek minden igaz Kereszтyéneket bátorsággal és ISTENben való erős nagy bizodalommal.

XLIX. 'SÓLTÁR.

Ez itten Oktató és Tudományos 'Sóltár. A' Próféta, ki ezt irta, kűlömbb-kűlömbféle dolgoknak meggondolásából meg-mutatja ebben azt, hogy az Embernek bóldogsága nem áll a' Gazdagságokban, és Világi Tisztességekben.

Azok, a' kik ezekben helyheztetik az ő ditsőségéket és bóldogságokat, esztelenek; és azért éppen nem kell az ideig tartó jókhoz ragaszkodni, sem azokkal bíróktól félni, vagy reájok irigykedni, hanem bizodalmunkat az egy ISTENben kell vetnünk, a' ki bóldogokká teheti, még a' halál után-is, a' kik őtet félik, és minden reménységeket ő benne helyheztetik.

TANUSÁGOK

IGen derék Tanúságokat lehet vennünk ebből a' 'Sóltárból; Ugyan-is, arra tanit ez bennünket: Hogy azok, a' kik az ő jószágaikban és kintseikben biznak, vagy a' kik el-hiszik magokat az ő tisztességekkel és nagy betsületekkel, vakok és bolondok.

Látjuk itten, a' Világi Embereknek önnön-magoknak és házok-népének nagyra emelése aránt való tantskozásoknak hijábanvalóságát és oktalanságát.

Meg-jegyzi a' Próféta, hogy az ISTEN mind ezeket a' tanátskozásokat fel-forgatja; a' Halál meg-foszтja őket minden ő ditsősségektől, a' koporsónak prédáivá lésznek; és az ő jószágaik meg-nem válthatják az ő Lelkeket, sem őket meg-nem

menthetik a' haláltól és ISTENnek Itéletétől.

Végezetre, ez a' 'Sóltár minket arra tanit, hogy nem illyen azoknak dolgok, a' kik az Ő bizodalmokat az ISTENben vetik, mivelhogy azok bizonyosan tudják, hogy az ISTEN még a' halálból-is meg-fogja őket szabaditani, és mind örökké bóldogokká fogja tenni.

Mind a' nagyok, mind a' kitsinyek tartoznak meg-hallgatni, és jól meg-gondolni ezeket az oktatásokat, a' miképen őket arra a' Próféta inti.

A' kik gazdagok, vagy tisztességre fel-emeltettek, tartoznak ezekre figyelmezni, hogy valamiképen ISTENről el-felejtkezni és kevélységbe esni ne találjanak.

A' kitsinyeket pedig arra tanitják, hogy soha ne irigyeljék azoknak állapotjokat, a' kiknek ditsősség, gazdagság és jó szerentse az Ő részek.

Mindnyájunkat pedig inditsanek ezek arra, hogy indúlatinkat szakaszszuk-el a' Világtól, és bóldogságunkat keressük egyedül tsak az ISTENnek jókedvében és szeretetében.

L. 'SÓLTÁR.

Ennek a' 'Sóltárnak tzélja az Izraelitáknak hipókritaságoknak megfeddése, a' kik-is az Ő bizodalmokat az Áldozatokban és Tzérémóniákban helyheztetik vala, midőn azonban el-múlatnák a' Vallásnak leg-szükségesebb Kötelességeit meg-tartani.

Az ISTEN szóll itten a' maga Népének, és annak azt mondja; Hogy Ő nem néz az Áldozatokra, és külső Ifteni Tiszteletre, hanem az Ifteni Szolgálat, mellyet Ő kiván, abban áll, ha Ő igaz Lélekkel ditsértetik és hivatik segitségül.

Erősen meg-feddi a' szinmutatókat, a' kik azt vallják, hogy az Ő Szövetségében élnek és Őtet szolgálják, azonkőzben pedig a' bűnbe merültenek. Fenyegeti ezeket az Ő Itéleteivel, és inti a' Meg-térésre.

I. 1-15. II. 16-23.

TANUSÁGOK.

EBből a' 'Sóltárból igen sokat lehet tanúlnunk. Arra tanit bennünket, hogy az ISTENnek valóságos szolgálatja nem áll külső kötelességekben, minémüek valának régentén az Áldozatok és minémüek ma a' kőzőnséges ISTENi Tiszteletnek munkái, a' tzérémóniák és a' külső vallástétel.

Az igaz, nem kell el-múlatni ezeket a' kötelességeket, senki alólok fel-nem szabadithat, mivelhogy az ISTEN állitotta-fel, és igen

és igen kedvesek-is Ő-néki, mikor úgy viszszük-véghez a' mint kell.

De az igaz Isteni Tisztelet, a' mellyet Ő Felsége kíván, ez; Hogy Őtet szolgáljuk Lélekben és szível, Őtet ditsőitsük, segitségül hívjuk, és az Ő akaratját tselekedjük.

A' mi illeti azokat, a' kik vallják hogy ISTENT szolgálják, a' kik szájokba vészik az Ő szövetségét, és még-is azonban a' gonoszba merülnek, és nevezetesen a' tisztátalanságra, igazságtalanságra, a' tsalárdságra és a' rágalmazásra vetemednek: Az ISTEN azoknak képmutatásokat el-nem szenvedheti, és ha azért meg-nem bünteti-is őket mindjárt, ne gondolják, hogy el-fognák kerülni az Ő Itéleteit.

A' bünösök és a' hamis Keresztyének tartoznak valóban magok hasznára forditani azokat, a' mellyek ebben a' 'Sóltárban mondatnak; és mi-is mindnyájan tartozunk derekasan meg-gondolni, hogy valamimódon az ISTENT képmutató tisztelettel ne boszszantsuk; hanem Őtet tiszta szível hívván segitségül, és mindenek felett igyekezvén azt tselekedni a' mit parantsol, Ő hozzá méltó és az Ő jó-kedvét meg-nyerő szolgálatot tégyünk Ő Felségének.

LI. 'SÓLTÁR.

Ez a' Dávid Penitentzia-tartó 'Sóltára; Mellyben-is ő nagy buzgósággal és alázatossággal esedezik az ISTENnek Irgalmasságáért; meg-vallja a' maga bünеit és kéri ISTENt újitsa-meg Őtet a' maga Lelke által, és adja-viszsza néki az ő lelki-esméretének békességét; hogy az ő kegyelmébe bé-vétettetvén, Őtet ditsérje, és példa légyen a' bünösöknek.

Reményli, hogy ISTEN kedvelleni fogja az ő töredelmességét, és könyörög, Jérusálemnek javáért és az Izrael' Népének bóldog állapotjáért. I. 1-17. II. 18-21.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár egy azok közzül a' 'Sóltárok közzül, a' mellyeknek leg-közönségesebb a' hasznok, és a' mellyekben legjobban látni az igazán való megtérésnek indúlatit és meg-esmértető jeleit. Ugyan-is, látjuk itten;

1. Hogy Dávid valójában meg-esméri és érzi vala a' maga tetemes bünét; azt alázatoson és nyilván meg-vallja ISTEN előtt és az Emberek előtt, és folyamodik az ISTENnek irgalmasságához.

2. Lát-

2. Látjuk, hogy ő nem elégszik-meg azzal, hogy bűneinek botsánatját kérje ISTENTŐL, hanem azért-is könyörög hogy azokból szabaditsa-meg őtet, adja néki a' maga Lelkét, a' ki őtet meg-tisztitsa és megújítsa.

Meg-jegyezhetjük harmadszor az ő igéreteit, mellyet tészen az aránt, hogy ő ismét járni fog az URnak útaiban, és az ő példája által és tanitásai által inditani fogná a' bűnösöket a' meg-térésre.

4. Nyilván-valóvá tészi Dávid itten az aránt való bizodalmát és reménységét, hogy az ISTEN nem fogja meg-vetni az ő tőredelmességét.

Végezetre, minekutánna önnön-magáért könyörgött volna, kéri az ISTENT, hogy áldaná-meg Jérusálemet és az ő egesz Országát.

Meg-tetszik ebből a' 'Sóltárból, hogy a' Bűnösöknek, és mindenek felett azoknak a' kik nagy bűnökben esztenek kötelességek azokat meg-esmérni és azoknak nagy-voltát valójában érezni; alázatosan, sőt még közönségesen-is meg-vallani az Emberek előtt, ha szükséges; buzgóságosan és igaz tőredelmasséggel esedezni az ISTENnek irgalmasságáért; és kérni egyszersmind Ő Felségétől az igaz meg-térésnek kegyelmét és az ő Lelkének erősítését, hogy többé ezután abba a' bűnbe ne essenek.

Végezetre, a' meg-térő és igazán meg-alázódott bűnös érzi, hogy ő köteles meg-orvosolni a' botránkozást, mellyet okozott, és munkálkodni tellyes tehetsége szerént más bűnösöknek meg-térésében és a' közönséges épületben, mind maga jó példája és intései által, mind pedig könyörgései által.

Nem másképen, hanem tsak ez által nyerhetjük-meg a' mi tselekedett vétkeinknek botsánatját, és szerezhetjük-meg manatjának az ISTEN' Kegyelmeinek viszsza-térését és a' lelki-esméretnek békességét.

LII. 'SÓLTÁR.

Dávid az ISTENnek itéleteit megjövendöli Saulnak egy Dóeg nevű Tanátsának, a' ki az ő hamis vádolása által Sault ő ellene fel-ingerlette vala, és okot adott vala arra, hogy Saul kegyetlenül meg-ölette sok Papokat.

Hogy jól meg-érthessük ezt a' 'Sóltárt, meg-kell olvasni azt a' Históriát, a' melly vagyon a' Sámuel 1. Könyvének XXII. Részében.

TANU-

TANUSÁGOK.

EBből a' 'Sóltárból ezeket a' Tanúságokat vehetjük;

1. Hogy a' Gonoſzok és kiváltképen a' kegyetlen Emberek, és a' hamisan vádoskodók, minémű vala Dóeg, el-véſzik ISTENtől érdemlett bűntetéseket; és az ISTEN, gyűlöli a' rágalmazáſt és a' hazugságot.

2. Hogy azok, a' kik az Ő gazdagságokban biznak, vagy pedig az Ő gonoſzságokban: Az ISTENnek igaz itéletinek példái léſznek; midőn azonban az Ő Jóvólta azokra árad-ki, a' kik tsak Ő benne biznak, és a' kik hiven járnak az Ő útaiban.

LIII. 'SÓLTÁR.

Le-rajzolja a' Próféta azt a' ſzörnyű nagy Iſtentelenséget és kőzönséges romlottságot, a' melly uralkodik vala az Ő idejében.

2. Iſteni Boſzſzúálláſt jövendől a' gonoſz tselekedőkre; és Igazaknak igéri az URnak ſzabaditását és ſegedelmét. I. 1-5. II. 6-7.

TANUSÁGOK.

AZ, a' mit mond Dávidnek a' 'Sóltárnak kezdetében: *Ezt mondja a' balgatag ember az ő ſzívében, nintsen ISTEN;* Nem azt téſzi, mintha minden Gonoſzok azt hinnék valósággal, hogy nintsen ISTEN: Hanem ezeknek a' ſzóknak értelmek ez, a' miképen a' Próféta maga magyarázza, hogy az iſtentelenség ollyan nagy és kőzönségesen el-hatalmazott vólna, hogy a' Gonoſzok úgy élnének mintha ſemmi Iſtenséget nem esmérnének.

Dávidnak ezt a' régi panaſzſzát ſzabhatni ſok Kereſztyénekre, a' kik vallják hogy az ISTENT esmérik, de tselekedeteikkel Ótet meg-tagadják, és a' kik magokat mindenféle rendetlenségekre adják.

2. Meg-tetſzik mindazáltal abból, a' mit Dávid itten mond a' gonoſzokról, mellyekkel a' hamisságnak tselekedői illetik a' Hiveket; és ismét az Igazaknak tett Igéretekből, hogy a' legkőzönségessebb veſzettségnek idejében-is vagynak az ISTENnek hiv Imádói, a' kik ſiratják ezt a' romlottságot, igyekeznek attól magokat meg-őrizni, és a' melly rendeletlenségeket látnak uralkodni, azoknak-is kőzepette mindenkor az ISTENre néznek, és Ő benne biznak.

3. Ez a' 'Sóltár minket annak meg-gondolására-is kőtelez; Hogy az ISTEN látja az égből a' gonoſzságokat, a' mellyeket az Emberek tselekeſznek, azo-

kat meg-fogja bűntetni, és a' kik nem félnek az ő Hatalmától, jövendőben rettegés fog azoknak részek lenni.

Továbbá pedig meg-kell jegyzeni, hogy Szent Pál a' Rómabéliekhez irott Level. III. Rész. 10. 11 12. *citálja* azt, a' mi ebben a' 'Sóltárban mondatik, annak meg-bizonyitására, hogy a' 'Sidók bűnösök vólnának, valamint szinte a' Pogányok; azért hát nem igazúlhatnának-meg a' Móses' Törvénye által, és tsak egyedűl a' Jésus Krisztusban való Hit által lehetne meg-igazúlniok.

LIV. 'SÓLTÁR.

Saul Király izenetet vévén a' Zifeusoktól hogy Dávid ő nálok lappangana, és oda menvén, hogy őtet meg-fogná, Dávid kéri ISTENt hogy óltalmazza-meg őtet azoktól a' kik az ő halálára igyekeznek vala, és igéri hogy ditsérni és áldani fogná Ő Felségét az ő meg-hallgattatása után.

Ennek a' Könyörgésnek mitsoda állapot vala alkalmatossága, megiratik 1. Sam. XXIII. és XXVI. Részeiben.

I. 1-5. II. 6-9.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ennek a' 'Sóltárnak olvasásából, hogy Dávid ebben három dolgokat tselekesik.

1. Esedezik az ISTENnek szabaditásáért abban a' veszedelemben, a' mellyben forog vala.

2. Igen erős bizodalmát bizonyitja az ISTENben.

3. Igéri, hogy Ő Felségét tisztelni fogja a' meg-tartásért.

Ezekkel a' Király Próféta minket tanit; Hogy nékünk-is a' Könyörgéshez kell folyamodnunk a' veszedelmekben; Ha szinte az Emberek őszveeskűdnének-is a' mi veszedelmünkre, ha az ISTENt tiszta szívből segitségül hívjuk, Ő Felsége minket meg-fog óltalmazni; és mikor meg-halgatott bennünket, tartozunk őtet azért tellyes szívünkből áldani, és meg-bizonyitani ő hozzája a' mi háladatosságunkat.

LV. 'SÓLTÁR.

Dávid félvén, hogy az ő ellenségeinek kezekbe ne essék, az URnak eleibe terjeszti minémű nagy veszedelemben forogna.

Panaszolkodik, hogy el-árúltatott és hamisan vádoltatott vólna azoktól, a' kik leg-inkább barátinak mutatják vala magokat, és a' kikhez leg-inkább bizott vala.

Vígaszta magát azonban azzal a' reménységgel, hogy az ISTEN nem fogná őtet el-hagyni, és azokat el-fogná veszteni, a' kik az ő

veszé-

veszedelmét keresik vala. I. 1-15. II. 16-24.

TANUSÁGOK.

A' Dávid példája azt mutatja;

1. Hogy a' Hívek ki-vagynak tétettetve a' Gonoszoknak üldöztetésekre, és még néhánykor azoknak-is gyűlölségekre a' kiktől segitséget kellene várniok.

2. Hogy ebben az állapotban ők tellyes bizodalommal ISTENhez folyamodnak, és bizonyosok benne, hogy őket meg-fogja tartani, és meg-zabolázza azoknak igazságtalanságokat, a' kik őket háborgatják ok nélkül.

Magunkra kell azonban vigyáznunk hogy ezzel a' 'Sóltárral, és némelly ehez hasonlókkal viszsza ne éljünk, azt a' mit Dávid itt mond az őtet üldöző ellenségei ellen ollyan állapatokra szabván a' mellyekre nézve panaszunk lehetne egymás ellen, valamelly boszszankodásból vagy kedvetlenségből, mellyet valaki nékünk okozna.

Azon kivül, hogy ezek többire tsak holmi tsekély vétségek; a' Keresztyén Ember tartozik mindent meg-botsátani, és senkit nem gyülölni; és nem hogy átkozódásra fakadna ő valaha akár ki ellen-is; Sőt tartozik könyörögni azokért a' kik őtet leg-több gonoszszal illetik-is, és magát szabni e' dologban az Evangyéliomnak parantsolatihoz, és a' békességes-türésnek és szelídségnek ahoz a' példájához, a' mellyet a' mi URunk adott az ő életében és az ő halálában.

LVI. 'SÓLTÁR.

Dávid, meg-fogattatván a' Filisteusoktól Gáth Városában, a' miképen láthatni Sámuel 1. Könyv. XXI. Részében, kéri az URat, könyörüljön ő rajta ebben a' szorongató veszedelemben.

Az ő könyörgése mellé ditséretet és hálá-adást kőt, a' mellyek bizonyitják az ő ISTENben való nagy bizodalmát. I. 1-9. II. 10-14.

TANUSÁGOK.

DÁvid itten a' maga példájával minket arra tanit; Hogy akármelly nagy szorúltságban vagynak az ISTENnek Fijai, és mikor az ő gyülőlőik az erő-hatalmat és a' hamisságot vészik-is-elő ő ellenek; Még-is meg-nem mozdúlnak, és az ő bizodalmok ollyan erős, hogy semmit nem félnek, valamit az Emberek tselekedhetnének: Sőt, még minekelőtte

meg-szabadittatnának-is, örvendeznek az ISTENben, és Ő-néki előre meg-adják az ő fogadásaikat és hálá-adásokat.

Dávid még azt-is bizonyosan állatja nékünk, hogy az Igazaknak szenvedéseik drágalátosak az ISTEN előtt, Ő Felsége látja az ő nyomorúságaikat és háborgattatásaikat, és az ő könyhúllatásaikat a' maga tömlőjébe rakja.

Ezt a' meg-betsülhetetlen nyereséget szerzi nékünk a' kegyesség, és ez a' leg-édesebb vigasztalás minden mi nyomorúságinkban.

LVII. 'SÓLTÁR.

Dávid futásban lévén, és egy barlangba vévén magat, a' hol Saul reá méne, a' miképen látjuk 1. Sámuel Könyv. XXIV. Rész. ezzel a' könyörgéssel hivja az ISTENt az ő segitségére, és meg-bizonyitja az ő óltalmazásában való erős bizodalmát.

TANUSÁGOK.

EBben a' 'Sóltárban, mint az fellyebb-valókban-is látjuk; Hogy Dávid az ő kegyessége által bátoritatván, és az ő Hite által erősittetvén az ő meg-szabadittatását mindenkor az ISTENnél keresi-vala azokban a' veszedelmekben, a' mellyekben forog vala.

Ha szinte mi nem vagyunk-is ki-tétetve ollyan veszedelmekre, a' minéműekben ez a' Király régenten tapasztalja vala magát lenni, és azért nem szabhatjuk-is magunkra mind azokat, a' mellyek ebben a' 'Sóltárban olvastatnak; Közönségesen mindazáltal ki-hozhatjuk belőle ezt, hogy minden mi szükségeinkben tartozunk az ISTENhez folyamodni, és az ő szárnyainak árnyéka alá rejtezni erőssen el-hivén azt, hogy Ő Felsége el nem múlatja a' maga segedelmét a' Mennyből el-küldeni, és minket meg-szabaditani.

De, a'végre, hogy illyen bizodalmunk lészen ő benne, mindenkor a' mi kötelességünk mellett kell erősen maradnunk, és soha nem kell valamelly gonosz eszközzel élnünk, hogy magunkat meg-szabaditsuk a' minket sanyargató gonoszoktól; Követvén ebben Dávidot, a' ki meg-foszthatván Sault élététől, mikor az a' Király őtet meg-találta vala a' barlangban, nem akará azt tselekedni.

Végezetre, a' miképen Dávid szent örvendezéssel ditséri az URat ennek a' 'Sóltárnak végén: Nékünk-is kötelességünk,

gûnk, minekutánna tapaſztaltuk az ISTENnek ſegedelmét, azért ô-néki hálákat adnunk, és hirdetnünk mindenûtt az ô hozzánk való ſok jóvóltát.

LVIII. 'SÓLTÁR.

Ez itten Dávidnak panaſzſza a' hamis Birák ellen, a' kiknek iſtentelenségeket és a' gonoſzban való megátalkodásokat le-irja.

Meg-jövendôli azt-is, hogy az Iſteni Boſzſzúállás ôket hirtetlen és egéſzen el-fogná veſzteni.

Ugy látſzik, hogy Dávid Sáulnak az ô Tanátsosáiról akar vala ſzólani. I. 1-6. II. 7-12.

TANUSÁGOK.

OLlyan 'Sóltár ez, a' mint látjuk, a' mellyből azok, a' kik kôzônséges hivatalokat viselnek, tartoznak tanúságokat venni magoknak, és a' melly ôket tanitja, hogy ha ôk jól ki-nem ſzolgáltatják az igazságot, és ha álnok meſterséggel és erôſzakkal élnek az ártatlanoknak el-nyomására, meg fogják az ISTENnek boſzſzúállását tapaſztalni.

Kôzônségesen ſzóllván, látjuk itten, hogy azok-is, a' kik meg-keményednek az ô tévelygésekben, nem akarván hallani a' ſzót, a' melly ôket azokból a' jó útra viſzſza-hivja, hasonlóképen fenyegettetnek ezzel a' boſzſzú-állással.

Végezetre, ez a' 'Sóltár minket arra tanit, hogy az Iſteni Gondviselés minden dolgokat igazsággal igazgat, és jóllehet a' Hitetleneknek jó ſzerentsések, és az Igazak nyomorgattatnak valamelly ideig: megkell mindazáltal méltán ismérnünk végre oſztán; Hogy *vagyon az Igaznak jutalma, és vagyon Itélô* ISTEN *e' Földón.*

LIX. 'SÓLTÁR.

Veſzedelemben forogván Dávid, mikor az ô Házát kôrnyûl-vétette vala Saul, hogy meg-fognák ôtet, elô-beſzélli az URnak, az ô akkori veſzedelmének kôzel vóltát; és nem kételkédik benne, hogy az ISTEN ôtet meg-nem ſzabaditaná az ô ellenségeitôl, és az ô gonoſzságokat megnem zabolázná, és ôket minden embereknek például ki ne tenné.

A' Hiſtória, melly erre a' 'Sóltárra alkalmatosságot adott, olvaſtathatik 1. Sámuel XIX. Réſzében.

TANUSÁGOK.

HOgy ennek a' 'Sóltárnak olvasásából haſznot vehessünk, ezeket a' két dolgokat kell benne meg-jegyeznünk.

Elsôt, hogy Dávidnak az ô Kônyôrgése, mellyel az URnak itten esedezik vala, meg-hall-

gattaték, és az Isteni Gondviselés nyújta néki ollyan eszközt, a' melly által ő meg-menekedhetne Saulusnak dühösségétől, a' ki ötet igyekezik vala meg-öletni.

A' honnét látjuk, hogy a' Híveknek könyörgések, és ISTENben való bizodalmok, soha-is nintsenek gyümölts nélkül.

2. Szükséges meg-jegyezni, az aránt a' mit mond Dávid az ő ellenségei ellen ebben a' 'Sóltárban; Hogy nem kell azt gondolnunk, mintha ő ekképen gyülölségből vagy boszszúállásból beszéllene: Hanem látván, hogy ő igazságtalanúl üldöztetnék, és az ő ügye az ISTENnek ügye lévén, meg-jövendölheté mint Próféta, az ISTENnek átkát azokra. De nem szabad senkinek-is, akár ki légyen, hasonló könyörgésekkel élni.

Mind az, valamit tartozunk mi tselekedni, mikor az Embereknek igazságtalanságok és gonoszságok által szenvedünk valamit, ez; Hogy maradjunk annak a' szelídségnek határiban, a' mellyet az Évangyéliom nékünk elönkbe irtt: Hogy fizessünk mindenkor jóval a' gonoszért, a' mellyel illettetünk, és várjuk békességes-türéssel az URnak segedelmét és szabaditását.

LX. 'SÓLTÁR.

Dávid Király ebben a' 'Sóltárban szóll azokról a' nyomorúságokról és hadakozásokról, a' mellyekben az Izraéliták forgottak vala, és azokról a' győzedelmekről és szabaditásokról, a' melyeket az ISTEN nékiek engedett vala. Meg-láthatni a' Sámuel II. Könyvének VIII. Részében, mi vala ennek a' 'Sóltárnak alkalmatossága. I. 1-5. II. 6-14.

TANUSÁGOK.

AZ első dolog, a' mellyet meg-jegyezhetünk ebben a' 'Sóltárban, ez: Hogy Dávid Király az ISTENnek tulajdonitja azokat a' nyomorúságokat, a' mellyek estenek vala az Izraélitákon.

Ebből azt tanúljuk; Hogy mikor a' Népek és a' Tartományok Hadakozásra vagy más ostorokra ki-vagynak tétetve: Az ISTEN botsátja reájok mind ezeket a' gonoszokat, a' végre, hogy meg-sanyargassa és megalázza őket.

2. Dávid hirdeti az URnak Hatalmát és Jóvóltát, ki segitségül lőn az ő Népének, és azt győzedelmessé tévé az ő ellenségein.

Igy

Igy szokott az ISTEN megengeszteltődni az Emberekhez, minekutánna őket meg-szanyargatta; és nevezetesen, igy veri-széllyel az ő Anyaszentegyházának ellenségeinek őszve-szövetkezéseiket.

Végezetre, arra tanit minket ez a' 'Sóltár; Hogy az Embereknek segitségek tsak hijábanvaló, és tsak egyedűl az ISTEN az, a' ki minket segithet, és a' kire tellyes bizodalommal támaszkodhatunk.

LXI. 'SÓLTÁR.

Ez könyörgő és vigasztaló 'Sóltár. Dávid kéri az ISTENt, hogy őtet végye óltalma alá; és örömmel 's Háládatossággal tellyesnek lenni láttatik az ISTEN kegyelmének érzésében, és az ő segedelmének reménylésében. I. 1-4. II. 5-9.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ebben a' 'Sóltárban keseregni Dávidot, és az URhoz kiáltani a' segedelemért; de látjuk bizodalommal és örömmel tellyesnek-is lenni.

Illyen indúlatok szoktanak lenni mindenekben, valakik az ISTENT félik: Kiáltanak ő hozzá az ő segedelméért a' rajtok lévő nyomorúságokban, és ő nála keresik az ő óltalmokat és bátorságokat.

De egyszersmind meg-mozdúlhatatlan bizodalommal-is bátorittatnak és tellyesek örömmel, lévén az ő jó-kedve felől bizonyosok, és érezvén az ő jó-vóltát; úgy hogy minden állapotban, a' mellyben forognak, ezt mondják a' 'Sóltár iróval: *Oh ISTEN meg-hallgattad az és kérésemet, és a' Te Nevednek tisztelőinek meg-adtad az ő örökségeket! Annakokáért éneket mondok a' Te Nevednek mind örökké, és meg-tellyesitem az én fogadásimat minden napon.*

LXII. 'SÓLTÁR.

Dávid bizonyságot tészen, hogy az ő bizodalma, mellyet vetne az ISTENben, őtet tőkélletesen megnyúgtatná, akárminT törekednének az ő ellenségei ő ellene.

Meg-mutatja, hogy nem-kell emberekben bizni, sem e' világi jószágokban, hanem tsak egyedűl az ISTENbe kell bizni, a' ki minden dolgoknak leg-felsőbb URa, és minden embereknek Itélő Birája.

I. 1-8. II. 9-12.

TANUSÁGOK.

EBből a' 'Sóltárból meg-tanúlhatjuk ezeket;

1. Hogy annak igaz és egyetlen-egy eszköze, hogy a' mi Lelkünknek nyúgodalma légyen és ollyan békessége, a' mellyet sem-

fenmi meg ne háborithasson, ez, hogy tsak az egy ISTENben bizzunk; és ebben az állapotban nem félünk semmitől, akármit tselekedhetnek az Emberek.

2. Hogy nagy vakság, Emberekben bizni, a' kik tsak merő hijábanvalóság; hasonlóképen a' földi gazdagságokban bizni, és mikor azok bővölködnek, hijába-valóvá lenni, és magát el-hinni valakinek.

Végezetre igen világoson elő adja ebben az Énekben Dávid, hogy senkiben másban nem kellene helyheztetnünk a' mi bizodalmunkat, henem tsak a' Mindenható ISTENben, mivelhogy Ő e' Világnak URa és Itélő Birája, ki meg-fizet mindeneknek az ő tselekedetei szerént.

Ezek a' három Tanúságok, mellyek bé-foglaltatnak ebben a' 'Sóltárban, igen hasznosok a' mi nyúgodalmunkra és a' mi bóldogságunkra.

LXIII. 'SÓLTÁR.

Dávid Király üldöztetvén és a' Júda pusztájában lévén, a' hová szaladott vala, a' miképen láthatni 1. Sámuel XXIII. Részébe, az ISTEN eleibe ezt a' könyörgést mutatja-bé, a' melly vagyon ebben a' 'Sóltárban; Mellyben-is, bizonyságot tészen arról hogy ő semmit nem óhajtana nagyobb buzgósággal, mint az ISTENnek Házában lenni, és hogy az URnak kegyelmességének érzése, őtet ki-mondhatatlan örömmel és meg-mozdúlhatatlan bizodalommal töltené-bé, az ő ellenségeinek minden igyekezetek ellen.

I. 1-7. II. 8-12.

TANUSÁGOK.

DÁvidnak az ő forró buzgósága, a' mellyel bújdosásában és üldöztetésében keresi vala az URnak jelen-voltát, és a' minémű igyekezettel óhajtja vala azt látni a' szent Hajlékban, arra tanitnak minket; Hogy a' mig jövevények vagyunk és bújdosók e' Világban, semmit nem kell nagyobb óhajtással kivánunk, mint az ISTENT szólgálni, őtet az ő Házában ditsérni és meg-látni egyszer az ő Ortzáját az égben.

2. A' vígasztalásnak, örömnek és bizodalomnak azok az indúlati, a' mellyeket Dávid kitündökőltet ebben a' 'Sóltárban, igen tapasztalható módon meg-mutatják azt; Hogy az ISTENnek kegyelme és szerelme a' Hiveknek szívekben kimondhatatlan örömet és megelégedést támaszt, még mikor leg-inkább sanyargattatnak-is; az ő

az Ő óltalmazása alatt nem félnek semmi gonoſztól; és semmi meg-nem zavarhatja az Ő nyúgodalmokat.

Ha tehát igaz bóldogságra kívánunk jutni, egyedúl tsak az ISTENben kell azt keresni, úgy hogy egyedúl Ő légyen minden mi vigaſztalásunk, és minden örömünk.

LXIV. 'SÓLTÁR.

A' 'Sóltár Iró könyörög ISTENnek, hogy Ötet óltalmazza-meg az Ő Ellenségeinek kegyetlenségeiktől és álnokságaiktól; meg-jövendöli az Ő veſzedelmeket, és azt mondja, hogy azt meg-fogják látni minden emberek. I. 1-7. II. 8-11.

TANUSÁGOK.

MEg-esmérhetjük ebből a' 'Sóltárból, hogy a' Gonoſzok gyakran álnok meſterségeket vésznek-elő hogy az Ő igyekezetekben elő-mehessenek és az ártatlanokat el-veſzessék.

De az ISTEN meg-őrzi azokat, a' kik Ötet ſegitségül hivják, és Ő benne biznak, a' nékiek vetett tőröktől; Sőt az Ő ellenségeiknek magok tulajdon veſzedelmekre forditja, az Ő gonoſz tanátskozásaikat.

Ez a' Tudomány bé-tőltheti az Igazakat örömmel és bizodalommal; és minket őſztönözhet arra, hogy imádjuk az URnak Jóvóltát, Bőltsességét és Igazságát mind a' Gonoſzok aránt, mind pedg a' Hívek aránt tselekedni ſzokott dolgaiban.

LXV. 'SÓLTÁR.

Ennek a' 'Sóltárnak két ſzakaſzſzai vagynak. Az Elsőben ſzóll Dávid a' Lelki Áldásokról, a' mellyeket ád vala az ISTEN azoknak, a' kik Ötet Sionban imádják vala.

A' másodikban pedig azokról az idő ſzerint-való Áldásokról, a' mellyekkel meg-gazdagitja vala az ISTEN az Izrael' Népét, és nevezetesen a' Kanaán' Földének termékenységéről.

I. 1-6. II. 7-14.

TANUSÁGOK.

ENnek a' 'Sóltárnak két ſzakaſzſzai ezeket a' két nevezetesebb Tanúságokat foglalják-bé magokban.

Az első ez; Hogy a' miképen régenten az ISTEN Sionban tiſzteltetik vala, és ottan hallgatja vala-meg az Ő hozzá nyújtott könyörgéseket: Ugy ma lakozik az Ő Anyaſzentegyházában, jó kedvvel véſzi mind azoknak fogadástételeket, valakik Ötet ſegitségül hívják, meg-botsátja nékiek az Ő bű-

neiket, és meg-áldja őket az ő Kegyelmével.

Ebből esmérjük-meg, melly igen Bóldogok vagyunk, hogy az URnak Anyaszentegyházában élünk, azoknak számok közzül valók vagyunk, a' kiket Ő választott, és a' kiknek rendelte ezeket a' véghetetlen nagy jókat, a' mellyek meg-elégítik a' Lelket, és azt a' tellyes meg-elégedést szerzik a' mellyet itten Dávid nyilván ki-mutat.

A' második Tanúság ez; Hogy az ISTEN igazgatja ezt a' Világot, az ő Hatalmával, és ő tészi termékennyé a' Földet, ő hozza-ki abból a' Kenyeret, és ő adja az Embereknek mind azt, valami szükséges az ő táplálásokra.

Ezeknek meg-gondolása esmértesse-meg vélünk, melly igen kötelesek vagyunk arra, hogy őtet magasztaljuk és őnéki hálát adjunk, mint mind azoknak a' Jóknak Adójának, a' mellyekben részünk vagyon, és éljünk ezekkel a' Jókkal háládatossággal és az ő ditsőségére.

LXVI. 'SÓLTÁR.

Ez itten Serkentgetés az URnak Hatalmának és az ő Népével közlött szabaditásoknak hirdetésére, mikor azt ki-hozá Egyiptomból, és sok más alkalmatosságokban.

A' Próféta ditséri annakutánna az ISTENt azokért a' kegyelmekért, a' mellyeket vett vala ő Felségétől; és int minden Istenfélőket, hogy ő véle együtt ditsérjék az URat, és magokat erősitsék az ő példájával az Istenben való bizodalomban és az ő félelmében.

I. 1-12. II. 13-30.

TANUSÁGOK.

KÖtelez minket ez a' 'Sóltár;

1. Az ISTENnek Hatalmának és Felséges Nagy-váltának magasztalására, mellyeknek bizonyságait látni azokban a' tsuda dolgokban, a' mellyeket tselekedett Ő Felsége minden időkben az ő Anyaszentegyházának kedvéért, mind az Ó Testamentom alatt, mind pedig az Új alatt.

2. Látjuk itten, hogy az ISTEN, hogy meg-próbálja a' Híveket, adja őket néhánykor a' Gonoszoknak hatalmába, *és által-viszi a' tűzön és a vizen*; Azaz, mindenféle nyomorúságokon és veszedelmeken; Tselekszik pedig ekképen azért, hogy őket meg-próbálja és meg-tiszta; De végre ki-vészi őket azokból, és nyúgodalmat enged nékiek.

3. A'

3. A' Prófétának példája minket arra tanit, hogy mikor az ISTEN minket valamelly veszedelemből meg-szabaditott, a' mi kötelességünk, hogy azért Ő-néki hálákat adjunk, elő-beszéljük az ő jó-voltát, serkentgessük felebarátinkat velünk együtt az ő ditséretére, és mindenek felett tellyesitsük-meg jó Lelki-esmérettel a' fogadásokat és igéreteket, a' mellyeket tettünk Ő-néki a' mi nyomorúságinkban.

4. Jól meg-kell jegyezni a' 'Sóltárt Irónak ezeket a' szavait: *Ha hamisságra néztem vólna az én szivemben, meg-nem hallgatott vólna az UR.*

Ezek arra tanitanak minket, hogy az UR nem fogadja-el a' Gonoszoknak könyörgéseket; és ha azt akarjuk, hogy Ő minket meg-hallgasson; szükség hogy a' mi szívünk igaz és tiszta légyen Ő előtte, és igaz Lélekkel és meg-másolhatatlanúl ragaszkodjunk az Ő Tiszteletéhez, és az Ő Ditsősségét illető dolgokhoz.

LXVII. 'SÓLTÁR.

Az Izrael' Népe kéri az ISTENt, hogy őtet áldja-meg, és kivánja, hogy az ISTEN esmértessék-meg és tiszteltessék e' Világnak minden Népei által.

TANUSÁGOK.

NÉkünk ez a' 'Sóltár ezeket a' két Kötelességeinket adja elönkbe:

Az első ez, hogy az ISTENnek áldását úgy nézzük, mint minket bóldogokká tehető minden testi és Leki áldásoknak Kutfejét, és azt szüntelen kérjük a' Prófétának ezzel a' Könyörgésével: *Az ISTEN könyörúljón rajtunk, és áldjon-meg minket, és világositsa-meg mi hozzánk az Ö Ortzáját.*

A' Második ez: Hogy kivánjuk ezt, és éljünk ezzel a' könyörgéssel nem tsak magunkért, hanem e' Világnak minden Népeiért-is, hogy az ISTEN esmértesse-meg magát vélek, és tiszteltessék Ő Felsége minden Nemzetségek által.

Ez a' Könyörgés még jobban illik minékünk, mint sem a' 'Sidóknak illett vala, mivelhogy az Évangyéliomnak idejében kellett a' Földnek külömbb-külömbbféle Népeinek meg-világosittatni az ISTENnek esméretével, és meg-gazdagittatni az ő áldásaival a' Jésus Kristus által.

LXVIII. 'SÓLTÁR.

Dávid magaſztalja az URnak Hatalmát, mellyet meg-mutatott az ő Népének Ellenségeinek el-veſztésében, annak a' puſztában való vezérlésében, és bé-állitásában a' Kanaán' Földére, a' hol-is ez a' Nép tökélletes bóldog állapotban vala az ISTENnek óltalmazása alatt.

Énekeltetett ez a' 'Sóltár, mikor a' Szövetségnek Ládája által-vitetett Jérusálembe; egy réſzént Próféciai 'Sóltár; és ſok dolgokat foglal magában a' Jésus Kriſtusra és az ő Országára tartozókat.

TANUSÁGOK.

KÖzönségesen meg-jegyezhetni ebben a' 'Sóltárban, hogy az ISTEN minden időben meg-mutatta a' maga Hatalmát az ő Népének kedvéért, óltalmazván azt az ő ellenségei ellen, és az ő kegyelmeivel megáldván.

Tselekedte pedig Ő Felsége ezt a' Kereſztyén Anyaſzentegyházért, valamint ſzinte az Izrael' Népéért.

És a' mi mondatik ebben az Énekben az ISTENnek óltalmazásáról, melly bé-fedezi vala a' Sion Hegyét a' ſzomſzéd Népeknek oſtromlások ellen: Tégyen bizonyosokká minket az aránt, hogy az Anyaſzentegyház meg-fog minden időben maradni, akarmint törekedjenek reá a' Világ és a' Pokol.

Két meg-jegyzésre méltó Jövendölések vagynak ebben a' 'Sóltárban. Az egyik ez: *Felmenvén a' Magosságban Foglyoknak ſokaságát fogád, ajándékokat vévén, oſztogatál az Embereknek.*

A' másik Próféczia azt jövendöli, hogy a' leg-meſzſzebb lévő Királyok és Népek-is el-fognának jöni, hogy az igaz ISTENT imádják.

Az első Próféczia bé-tellyesedék, akkor a' mikor a' URunk fel-méne a' Mennybe, a' miképen meg-mutatja Szent Pál Éfés. IV. a' hol *citálja* ezt a' Jövendöléſt, ſzabván azt a' Jésus Kriſtusnak Mennybe menetelére, és azokra az Ajándékokra, a' mellyeket Ő ki-töltve a' maga Anyaſzentegyházára az ő Igéje és Szent Lelke által.

Ez a' második igaz lenni megbizonyittatott e' Világnak kűlömbb-kűlömbbféle Népeinek meg-térések által, a' kik hittenek az Évangyéliomnak; De tökélletesebb, midőn bé-fog tellyesedni a' jövendő időkben.

Ez légyen annakokáért tzélja a' mi Hálá-adásunknak, kívánságunknak, és reménységünknek-is.

LXIX.

LXIX. 'SÓLTÁR.

Dávid, valamelly nagy nyomorúságban lévén, három dolgokat tselekefzik ebben a' 'Sóltárban.

1. Kéri az ISTENt, hogy könyörüljön ő rajta, és jöjjön-el az ő megtartatására; és elő-befzélli minémű nagy fzorongattatásra juttattatott vólna az ő Ellenségeinek gyűlölségek és gonofzságok által.

2. Meg-jövendöli reájok az ISTENnek Haragját.

3. Ditséreten és Hálá-adáson végezi-el ezt a' 'Sóltárt.

I. 1-22. II. 23-29. III. 30-37.

TANUSÁGOK.

ISten Dávid felette nagy fzorongattatásban bé-merültnek és ollyan állapotban lenni láttatik, a' mellyben majd femmi reménység nem vala többé az ő meg-fzabadúlása felől.

Bizonyitja ez a' példa, hogy az ISTENnek Fijain meg-eshetik hogy el-borittassanak a' nyomorúságoktól, és nevezetesen, kitétessenek e' Világnak gyűlöl-ségére és meg-útálására az ISTENhez és az ő Ditsőségéhez való buzgóságokért.

De Dávidnak az ő panafzolkodásai mellett való Hálá-adása és Könyörgése meg-mutatja, hogy a' Hivek reménylenek ISTENben az ő leg-nagyobb fzorongattatásokban-is; Őtet fegitségül hivják buzgósággal, alázatossággal és bizodalommal; és nem tsak az ő meg-fzabaditások után, hanem még minekelőtte meg-fzabadittatnának-is, Őtet ditsérik és hálákat adnak Ő-néki a' fegedelemért, mellyet várnak ő tőle.

2. Meg-kell gondolni, hogy ha Dávid ollyan fzókkal fzóll, a' mellyek azt láttatnak jelenteni, mintha az ő Ellenségeinek meg-bűntettetéseket kivánná: De tulajdonképen nem átkozódások azok, hanem Jövendölések inkább mint kivánások; és igy az, a' mit ő mond, nem ád nékűnk fzabadságot reá, hogy akár kinek-is gonofzt kivánjunk, fem hogy az Ifteni Bofzfzú-álláft kérjük azokra, a' kik minket bofzfzúsággal illetnek.

Végezetre, meg-kell tudnunk; Hogy Dávid úgy fzóll ebben a' 'Sóltárban, mint a' Jésus Kriftusnak ábrázoló Példája. Látjuk itt a' mi URnknak buzgó fzerelmét az ISTENnek Ditsőségéhez, azt a' meg-útáltatáft, mellyet Ő fzenvedett, az epét és etzetet, mellyet adának Ő-néki a' Kereftfán, Júdásnak végét, a' 'Sidóknak megkeményedéseket és meg-vetteteséket.

Mind ez meg-tetszik ennek a' 'Sóltárnak kűlőmbb-kűlőmbbféle szavainak az Uj Testamentomban az Apostolok által való *citál*tatásokból. Ján. II. Mát. XXVII 48. Tsel. I. 20. Róm. XI. 9.

LXX. 'SÓLTÁR.

Dávid, űldőztetvén az ő Ellenségei által, kéri az URat, hogy jőjjön néki segitségére, és meg-szabaditására.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár minket arra tanit; Hogy az ISTEN el-jő azoknak segitségekre, a' kik Igazságtalanúl háborgattatnak; a' nyomorúságban lévő Hiveknek várások soha nem hijábanvaló; és azok a' szabaditások, a' mellyeket enged nékiek Ő Felsége, ő-nékiek és minden Híveknek alkalmatosságok arra, hogy ő benne őrvendezzenek, és az ő nagy jóságát magasztalják.

LXXI. 'SÓLTÁR.

Dávid ezt a' 'Sóltárt éneklé már vén lévén, és a' mint látszik, az ő Fijának Absolonnak pártűtésekor.

Kéri az ISTENt, hogy szabaditsa-meg őtet, és tapasztaltassa-meg véle ugyan azon jóságát, a' mellynek gyűmőltseit tapasztalta vala gyermekségétől fogva; Panaszolkodik az ő ellenségeinek embertelenségeken és boszszantásaikon; és bizodalma lévén, hogy ISTEN őtet meg-fogná óltalmazni, szent őrvendezéssel bétellyesedik, és fogadja, hogy őtet mindenkor ditsérni és áldani fogja.

TANUSÁGOK.

INnét ezeket tartozunk tanúlni; 1. Hogy azok, a' kik az ISTENben biznak, soha nem szégyenűlnek-meg; és mindenkor folyamodnak Ő hozzája minden szűkségeikben, az Ő segedelmében való tellyes bizodalom jól fundáltatott légyen, a' Kegyességnek azon indúlatinak kell bennűnk lenni, a' mellyeket Dávid ki-mútat ebben az Énekben.

2. A' miképen ez a' Király, hogy vigasztalná és serkentené magát az ISTENnek ditséretire, elméjében elő-forgatja vala azokat a' jótéteményeket a' mellyeket az el-múlt időben Ő Felségétől vett vala: Úgy tartozunk mi-is meg-tartani azoknak a' kegyelmeknek emlékezetét, a' mellyeket ISTEN nékűnk adott gyermekségűnktől fogva, és életűnknek egész idejében.

Erről való elmélkedésben őrvendezésnek és háládatosságnak méltó okait találunk, és vigasztalásra 's bizodalomra inditdit-

ditható okokat jövendő állapotunk aránt; és ennek kell lenni foglalatosságoknak, kivált az éltes idejűeknek, minémű vala Dávid.

3. Azoknak a' kik nagy nyomorúságokon mentenek-által, és a' kiket ISTEN azokból bóldogul ki-szabaditott, kötelességek tsudálni és hirdetni az URnak ő hozzájok való jóvóltát, a' miképen Dávid tselekedszik vala, mikor azt mondá: ISTEN, *kitsoda hazzád hasonló; mert minekutánna sok és gonosz nyomorúságokat kóstoltattál-meg én velem, ismét meg-elevenitettél engemet és a' Földnek melysegéből ismét fel-boztál engemet.*

Ekképen tartozunk az ISTENnek jótéteményeivel, és kiváltképen Lelki Kegyelmeivel meg-áldattak lévén, áldani az Ő Szent Nevét minden dolgokban, és hirdetni szűntelen az Irgalmasságának tsudáit.

LXXII. 'SÓLTÁR.

Iratott vala ez a' 'Sóltár, mikor Salamon Királyjá tétetett.

Dávid ebben az ISTENt arra kéri, hogy adna Salamonnak az ő Fijának Bőltseséget és Igazságot a' mellyre szűksége vala az ő Népének jól igazgatására.

Látni tovább itten a' Salamon' Országának ditsőségének és ki-terjedésének és annak a' bóldogságnak leirását, a' mellyben fogna élni a' Nép az ő uralkodása alatt. Itt végeződik a' 'Sóltároknak második Könyve. I. 1-7. II. 8-20.

TANUSÁGOK.

KÉt rendbéli Elmélkedéseket kell tenni ebből a' 'Sóltárból.

1. Dávidnak könyörgése, mellyel kivánja a' 'Salamon' Országának szerentsés állapotját, minket arra tanit; hogy igen szükséges dolog, hogy a' Népek és Királyok mágok-is ISTENtől azt kérjék, hogy a' közönséges Társaságoknak Igazgatói birjanak igazsággal, bőltsességgel, kegyelmességgel és minden más nékiek szükséges *virtus*okkal; és a' végre, hogy valamelly Nép bóldog és jól igazgattatott légyen, nem elég, hogy néki Hatalmas Fejedelme légyen és bővölködésben éljen, hanem szüksége mindenek felett, hogy az Igazság gyakoroltassék abban, a' Gonoszok meg-büntettessenek, és az Ártatlanok és a' Jámborok óltalmaztassanak.

2. Meg-kell jegyzeni, hogy ebben a' 'Sóltárban bé-foglaltatott dolgok között leg-többek tökélletesen illenek a' mi URunknak

nak Országára, mint sem a' Salamonéra; mintnogy a' Jésus Kristusnak kell vala annak a' Ditsőséges Királynak lenni, a' ki maga Hatalma alá fogná a' legtávolabb lévő Népeket vetni, a' kinek Országa Világ' végéig fogna tartani, és az ő Birodalma alatt az Emberek tökélletes bóldogságban élni fognának és meg-áldatnának leg-drágalátosabb mennyei áldásokkal.

A' mi bóldog állapotunknak le-írása vagyon hát ebben a' 'Sóltárban, és ennek meg-gondolása szájunkba adhatja azt a' Ditséretet, mellyen végzi Dávid ezt az Éneket: *Áldott az UR ISTEN, az Izraelnek URa ISTENe, ki tsuda dolgokat tselekeszik egyedül, és áldott légyen az ő ditsőséges Neve, és tellyesedjék-bé az egész Föld az ő Ditsőségével. Ámen, Ámen!*

LXXIII. 'SÓLTÁR.

Ásáf elő-beszélli ebben a' 'Sóltárban, hogy ő látván a' Gonoszoknak jó szerentséjeket és a' Hiveknek siralmas állapotjokat, nagyon megtántorodott vólna e' miatt a' kisértet miatt; De minekutánna jól meg gondolta vólna az URnak útait, megesméré, hogy az Istenteleneket az ő szerentsés állápotjok őrökké tartó bóldogtalanságra vinné; a' honnét ezt hozá-ki, hogy tehát minden ő bóldogsága állana tsak az egy ISTENhez való ragaszkodásban.

Erről a' 'Sóltárról derekasan kell elmélkednünk a' benne találtató oktatásokért és indúlatokért.

I. 1-16. II. 17-28.

TANUSÁGOK.

TAnit minket ez a' 'Sóltár, miképen kell ítélnünk a' Gonoszoknak jó szerentséjeikről és az Igazaknak nyomorúságaikról. Soha nem kell hinnünk, hogy az Istentelenek, a' kik e' Világon őrőmben és bőségben élnek, és itten az ő kivánságaikat bé-tőltik, valósággal bóldogok vólnának; az Igazak pedig, a' kik sanyargatatnak és oztoroztatnak, hijában szólgálnának az ISTENnek.

Előnkbe adta itten Ásáf, hogy ennek az igen veszedelmes kisértetnek ellenne-állásra az ISTEN' Beszédéről és az Ő Gondviselésének útairól való Elmélkedést kell elő-venni.

Akkor osztán meg-esméri az Ember, hogy a' Világ' fijainak bóldogságok hijában-való, igen kevés idő alatt el-múlik; és ők ollyan sikamló helyen helyheztettek, a' honnan hirtelenséggel nyakra-főre vettetnek.

Ha azoknak meg-gondolásához hozzá-adjuk azt a' világosságot, a' mel-

a' mellyet az Évangyéliom nyújt nékünk mind a' Jóknak mind pedig a' Gonoszoknak állapotjok felől, soha nem fogunk meg-tántorittatni sem az Istenteleneknek szerentsés és virágzó állapotjok által, sem az Igazaknak szenvedeseik által,

És a' helyett, hogy meg-kisértettetnénk az URnak félelmének el-hagyására, jobbanjobban fogunk Ő hozzá ragaszkodni élő Hit által, és a' szeretetnek és bizodalomnak azok által az indúlati által, a' mellyeket Ásáf ki-tészen, mikor így szóll: *Én mindenkor Te melletted vagyok, mert az én jobbkezemet tartod, a' Te tanátsoddal igazgatsz engemet, hogy azután a' dítsőségbe bé-fogadj engemet. Kitsoda vólna nékem Mennyékben Te náladnál több, és Te náladnál egyébben nem gyönyörködöm e' Földön? A mi én reám néz, ISTENhez kózelgetnem énnékem felette igen jó.*

LXXIV. 'SÓLTÁR.

Készíttetett vala ez a' 'Sóltár a' Jérusálemi Templomnak el-pusztitatásakor; és a' 'Sidó Anyaszentegyház ebben két dolgokat tselekeszik.

1. Szóll a' Templomnak el-rontatásáról és meg-égettetéséről, és arról a' szomorú állapotról a' mellyre a' 'Sidóság juttattatott vala a' fogságban, meg-fosztatott lévén az ISTEN' Szövetségének és jó-kedvének jeleitől.

2. Esedezik az URnak segedelméért, és vigasztalja magát azoknak a' szabaditásoknak meg-gondolása által, a' mellyeket régenten tselekedett vala Ő Felsége a' maga Népével, és az ő Mindenhatóságának jeleivel, a' mellyeket meg-mutat e' Világnak rendiben és a' Termeszetnek szokott folyásában.

I. 1-11. II. 12-23.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár minket ezeknek a' négy Tanúságoknak meggondolására kötelez:

1. Hogy az Anyaszentegyház minden időben az üldöztetésre és háborgattatásra ki-vólt tétetve, és azért-is nem kell idegen dolognak tartani, ha a' Keresztyén Anyaszentegyház üldöztetett és ma-is háborgattatik.

2. Hogy a' 'Sidóknak megbűntettetésekre az Isteni Tiszteletnek meg-fertéztetéséért engedé-meg Ő Felsége, hogy a' Templom meg-égettetne, és ők Fogságra el-vitettetnének a' Bálványozók által. Ugyan azon okért adta ISTEN a' maga Anyaszentegyházát az Üldözőknek kezekbe, és foszta-meg ma-is a' Népeket az ő Beszédének Gyertyatartójától.

Mikor hát az ISTEN igy sa-

nyargatja az Anyaſzentegyházat, az Ő tzélja az, hogy azt meg-oſtorozza, meg-próbálja és meg-tiſztítsa.

Harmadik Tanúság ez; Hogy mikor az ISTEN láttatik leg-inkább haragudni a' maga Népe ellen, még-is azt nem veti-el; hanem mindenkor meg-emlékezik az Ő Szövetségéről, és végre meg-ſzabaditja azt az Ő Hatalma és Jósága által.

Ez esett-meg mindenkoron, és ezt tapaſztalák-meg a' 'Sidók, mikor az ISTEN Őket viſzſza-hozá a' Babilóniai Fogságból, és Ők meg-épiték a' Jérusálemi Templomot, a' mellynek el-puſztittatását ſiratják ebben a' 'Sóltárban.

Végezetre, a' miképen a' Próféta kesereg vala a' Templomnak és a' 'Sidóknak el-puſztittatásokan, és azoknak az Ő helyre állitatásokért, buzgóságosan könyörög vala: A' Kereſztények-is tartoznak ſzívekben meg-illetődni az Anyaſzentegyháznak nyomorúságain, és ſzűntelen könyörögni annak meg-ſzabadittásáért és bóldog állapotjáért.

LXXV. 'SÓLTÁR.

Ennek a' 'Sóltárnak Irója, a' ki a' mint látſzik, Dávid, ditséri az ISTENt azért, hogy ſok nyomorúságai után Őtet meg-erősítette vólna az Ő orſzáglásában; és fogadáſt tészen, hogy igazán fogna uralkdni, és meg-fogná zabolázni a' Gonoſzokat és kevélykedőket.

Azt-is meg-mutatja, hogy az ISTEN igazgat minden dolgokat, felmagaſztal némellyeket, meg-alázmásokat, és mint e' Világnak Itélő Birája, meg-bűnteti a' Gonoſzokat, és védelmezi az Igazakat.

I. 1-6. II. 7-11.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár ímé ezeket a' Tanúságokat foglalja-bé magában;

1. Hogy az ISTEN az, a' ki a' Királyokat meg-erősíti, és ád békességet az Orſzágoknak.

2. Hogy a' Királyoknak és Fejedelmeknek kötelességek, és kőzőnségesen minden Igazgatóknak-is az, hogy igazságot ſzólgáltassanak, és mindenek felett, ellenek álljanak a' Gonoſzoknak és a' kevélyeknek, és védelmezzék az ártatlanokat.

3. Hogy nem kell Embernek el-hinni magát a' ſzerentsés állapotban, ſem az Ő hatalmával viſzſza-élni.

4. Hogy az Embereknek felmagaſztaltatások és meg-alázmagaſztaltatások az ISTENtől vagyon

a' ki

a' ki e' Világot igazgatja bőltsen és igazán az ő Gondviselése által.

És utóljára, Hogy az ISTEN végre méltó és kemény bűntetést tart a' Gonoszoknak számokra, és mindenkor az ő jó kedvének jeleit mutatja az Igazakhoz.

LXXVI. 'SÓLTÁR.

Ez itten ollyan Hálaadó 'Sóltar, a' melly énekeltetett vala valamelly nagy Győzedelemnek alkalmatosságával, mellyet az ISTEN engedett vala a' maga Népének; és egyszersmind Intés az ISTEN' Erejének és Felséges nagy Hatalmának meg-esmérésére.

TANUSÁGOK.

DIcsőséges Le-irását látni ebben a' 'Sóltárban az ISTENnek nagy Hatalmának, a' mellyet Ő Felsége meg-mutatott vala az Izrael' Népe javára, ollyan időben, a' mikor ez a' Nép valamelly hatalmas és rémitő erős Ellenség által oſtromoltatik vala.

Innét, ezt kell ki-hoznunk; Hogy az ISTEN mindenkor ugyan-azon, mindenkor fogja-is tselekedni a' maga Anyaszentegyházáért azt, a' mit régenten tselekedett, és azért annak nem kell félni az Embereknek sem haragjoktól, sem hatalmoktól.

Azon bizonyosságok lehet minden Hiveknek az ISTENnek óltalmazásában, és szeretetében; és ugyan ez inditson-is minket a' mi fogadás-tételinknek, és tartozó engedemességünknek hálá-adással való megadására ennek a' Nagy ISTENnek, és az ő véghetetlen Hatalmának tisztelésére, a' miképen a' Próféta minket arra int ebben a' 'Sóltárban.

LXXVII. 'SÓLTÁR.

A' 'Sóltárnak szerzője le-irja itten az ő nyomorúságainak nagyvóltát a' mellyeken által-ment vala, és a' tusakodáſt a' mellyet szenvedett vala önnön-magában, attól félvén, hogy az ISTEN őtet mind őrökké el-ne vetette vólna.

Azt-is elő-adja, miképen vigasztalá ő magát-ebben az állapotban; elmélkedvén az ISTENnek Irgalmasságáról, az ő Igéreteiről és tsuda dolgairol, a' mellyeket az Izrael' Népével tselekedett vala.

I. 1-11. II. 12-21.

TANUSÁGOK.

EBből a' 'Sóltárból két dolgok aránt lehet Tanúságokat vennünk, a' mellyek-is kiváltképen nézik a' nyomorúságban lévőket.

1. A' Próféának panaszolkodásai

dásai és kesergései azt mutatják; Hogy az ollyan személyeknek-is, a' kik másként ISTENnek kedvesek, néhánykor nagy tusakodásokat kelletik szenvedniek, és Lelkeknek felette nagy szomorúságában vagynak és ollyan állapotban, a' mellyben meg-fosztattak az ISTEN' Kegyelmének érzésétől; úgy hogy nékiek úgy tetszik, mintha meg-vetette vólna az ISTEN és nem szeretné többé őket.

2. Azok a' kik hasonló próbákban forognak, meg-tanúlhatják innét hogy a' végre; hogy a' bánattól meg ne győzettessenek, az URnak véghetetlen irgalmasságáról, az Ő szövetségének erős vóltáról és az Ő szeretetének és jókedvének jeleiről kell elmélkedni, a' mellyeket kűlőmbb-kűlőmbb időkben nyilván valókká tett Ő Felsége a' maga Népéhez és minden hűséges szolgaihoz.

De a' Keresztyének még hathatósabban vigasztalható okokat találnak az ISTENnek a' Krisztusban hozzánk meg-bizonyitott szeretetéről és mind azokról való elmélkedésben, a' mellyeket ez a' Nagy Idvezítő az Ő Testében és Lelkében szenvedett a' mi megváltásunkra és ISTENnel való meg-békéllésünkre.

LXXVIII. 'SÓLTÁR.

Ez Históriás 'Sóltár, a' mellyben láthatni az Izrael' Népének rővid Summában való Históriáját; elő-számláltatván ebben az ISTENnek kegyelmei, a' mellyeket Ő Felsége adott vala kűlőmbb-kűlőmbfele időkben ennek a' Népnek; az ő sok rendbéli bűneik; az ISTENnek azokért ő reájok botsátott büntetései, és nevezetesen akkor rajtok esett állapotok, a' mikor ők meg-verettetének, és a' Szövetségnek Ládája el-nyereték a' Filisteusok által Éli Fő Papnak idejében. 1. Samuel IV. V. és VI. Részeiben.

Ez a' Históriá ki-terjed az Égyiptomból való ki-jövetelétől fogva Dávidnak Királyságáig, a' melly időben a' Szövetség Ládája, melly az előtt Silóban vala és azután Kirját-Jearimban, bé-viteték Jérusálembe, a' hol osztán az Isteni Tisztelet felállittaték.

TANUSÁGOK.

KIváltképen négy dolgok vagynak meg-jegyzésre valók az Izrael' Népének Históriájában, a' mellyeknek itt a' rővid Summája vagyon előttünk.

1. Az ISTENnek ez aránt a' Nép aránt való jótéteményei, és Égyiptomban, a' Pusztában és a' Kanaán' Földén tselekedett tsuda dolgai.

2. Az

2. Az Izraélitáknak háládatlanságok, ISTEN ellen való gyakori zugolódásaik, és az Ő tsapásaira 's békeséges-tűrésére való érzéketlenségek.

3. Az Ő engedetlenségeknek és hitetlenségeknek meg-bűntettetése; adván ISTEN őket az Ő Ellenségeiknek kezekbe, és nevezetesen a' Filistéusoknak, kik őket meg-győzék és még a' Szövetségnek Ládáját-is elnyerék.

4. Az a' Szabaditás, mellyet ISTEN tselekedék az Izraélitákkal, a' Filistéusokat meg-bűntetvén, a' Ládát az Izrael' Földére viszsza-hozván, és valamelly idővel azután Dávidot Királyjá tévén.

Ez a' 'Sóltár, melly íratott vala az ISTEN régi Izraelének tanitására, szolgáljon a' mi oktattatásunkra-is, és ebből tanúljuk-meg ezeket:

1. Hogy az ISTEN' jótétemenyeinek emlékezetinek megkell tartatni; és az Atyáknak kötelességek azoknak emlékezetét által-terjeszteni az ő gyermekeikre és az ő maradékaikra.

2. Az ISTENnek kegyelmei arra kötéleznek minket; Hogy Őtet szeressük és féljük, és ha a' 'Sidók ollyan igen nagyot vétkezének ISTEN ellen az ő bűneikkel és sok izbéli engedetlenségeikkel: A' mi háládatlanságunk még sokkal tetemesebb lészen, ha mind azok után, a' mellyeket vélünk Ő Felsége tselekedett, történnék ő hozzája hűségteleneknek lennünk.

3. A' 'Sidókra szállott Itéletek az aránt intenek-meg bennünket, hogy az ISTEN nem hagyja bűntetetlen az ollyan személyek által mivelt bűnöket, a' kiket Ő gazdagon meg-áldott vala a' maga kegyelmeivel; és, ha mi-is a' 'Sidókat követni találjuk az ő engedetlenségekben, az ISTEN' Haragjának és Boszszúállásának leg-rettenetesebb munkáit várhatjuk magunkra.

Utóljára, az ISTENnek az ő Népének Ellenségein gyakorlott Itéletei, és az ő Jótéteményei a' mellyekkel azt a' maga Népét meg-áldá, minekutánna megsanyargatta vólna: Hitessék-el vélünk azt, hogy az ISTEN a' maga Ditsőségének ügyét elnem hagyhatja, és Ő Felsége lészen mindenkor segedelme és óltalmazója a' maga Anyaszentegyházának.

LXXIX. 'SÓLTÁR.

A' 'Sidók panaszolkodnak ebben

a' 'Sóltárban, hogy a' Bálványozók le-rontották vólna Jérusálemnek Városát és Templomát; és kérik az ISTENt, engesztelődjön-meg a' maga Népéhez, és bűntesse-meg az ő Ellenségeinek kegyetlenségeket és káromlásaikat. I. 1-4. II. 5-13.

TANUSÁGOK.

GOndolóra vehetjük mi itten; 1. A' 'Sidóknak siralmas állapotjokat, a' mellyre jutottanak vala, mikor az ISTEN az ő Városokat és Templomjokat a' Babilóniabélieknek dühősségeknek engedte vala.

Ez a' meg-nyomorodott Nép meg-esméri ebben a' 'Sóltárban hogy az ő bűneik gerjesztették vólna fel az ISTENnek Haragját ekképen.

Ugyan ezen oknak kell tulajdonitanunk azokat a' gonoszokat és nyomorúságokat, a' mellyekkel látogatja az ISTEN az Embereket, és nevezetesebben az ő Anyaszentegyházát; és itten egy ollyan emlékezetes példánk vagyon, a' mellyből láthatni, hogy az ISTEN nem kedvez azoknak-is, a' kiket bé-vett a' maga Szövetségébe, mikor azok meg-rontják azt; sőt, néhánykor igen keményen meg-bűnteti.

2. Ez a' 'Sóltár minket arra tanit; hogy mikor az Anyaszentegyház üldöztetik, tartozunk annak javára kérni az ISTENnek irgalmasságait, és munkálódni meg-térésünk által az ő haragjának le-tsendesitését.

3. A' miképen a' 'Sidók reménylik-vala, hogy az ISTEN boszszút fogna állani az ő Szolgainak vérekért, és őket megfogná szabaditani a' maga Nevének ditsőségéért, hogy valamimódon ne tsúfolnák Őtet a' bálványozók: tartozunk mi-is erőssen hinni, hogy az ISTENt kötelezi, a' maga tulajdon ditsősége arra, hogy határt vessen az üldözőknek gonoszságának; és kőzönségesen szóllván, hogy meg-zabolázza az Istentelenek és minden őtet boszszantóknak az ő vakmerő bátorságokat.

LXXX. 'SÓLTÁR.

Elő-adják az Izraéliták az ő szörnyű nagy romlásokat, a' mellyben valának.

Kérik az URat, jőne-el őket meg-szabaditani, és emlékezne-meg az ő Népével kötött Szövetségéről; és igérik, hogy meg-térnek, és áldják az ő szent Nevét.

TANUSÁGOK.

EZeket a' három dolgokat kell meg-gondolnunk ebből a' 'Sóltárból.

1. Hogy ha az Izrael Népe, a' melly

a' melly ollyan vala mint valamelly nyáj, a' mellyet az ISTEN legeltet-vala, és mint-egy szőlő, a' mellyet Ő plántált és mivelt vala kiváltképen-való szorgalmatossággal, szenvede illyen rettenetes el-pusztittatást, a' minémű itten le-íratik; a' Keresztyén Anyaszetegyháznak szenvedésein nem kell igen tsudálkoznunk, kivált, hogy a' Jésus Krisztus előre meg-mondotta hogy az üldöztetni fogna.

Másodikat ezt kéll meg-gondolnunk; Hogy a' nyomorúságnak idején az ISTENhez kell folyamodni az Ő jó kedvének viszszá-szerzéséért, és az Ő haragjának meg-szűntetésének az eszközе ez, hogy Ő hozzája meg-térjünk és többé el-ne hajoljunk az Ő néki tartozó engedelmességtől.

Végezetre, az, a' mi ebben a' 'Sóltárban mondatik, alkalmaztathatik arra a' pusztitásra, a' mellyet tészen a' Gonoszság és az istentelenség az Anyaszentegyházban, mikor az ideig-való békességben és jó szerentsés állapotban szokott lenni; és a' Híveknek nem kevesebb okaik vagynak azért való kőnyörgésre, hogy az ISTEN azt szentelje-meg, és óltalmazza az Ő lelki ellenségei ellen, mint annak kivánására, hogy tartsa-meg az üldözők ellen, a' kik igyekeznek azt el-pusztitani.

LXXXI. 'SÓLTÁR.

Rendeltetett vala ez az Ének az ISTENnek ditséretére a' 'Sidóknak azokon az Innepeiken, a' mellyeket tartanak vala minden Hónapnak első Napjain.

Az ISTEN szóll a' maga Népének itten, és szemekre hányja, hogy nem gondolván az Ő áldásaival, mellyekkel őket meg-gazdagitotta vala, és az Ő Törvényével mellyet adott vala nékiek, engedetlenségben estenek vólna Ő aránta.

Bizonyságot tészen az UR, minémű szivességgel kivánja vala, hogy ez a' Nép Ő néki engedelmeskedne, a' végre, hogy azt tökélletesen bóldoggá tehetné. I. 1-13. II. 14-17.

TANUSÁGOK.

EZ az Ének; 1. Serkentsen minket az ISTENnek ditséretire, és buzgósággal 's mennél nevezetesebb módon lehet, az Ő hozzája-való háládatos engedelmességünknek meg-adására.

Ez a' kötelesség nem kevesebbé tartozik a' Keresztyénekre, mint a' 'Sidókra; és ha az Izrael Népével az ISTEN igen nagy Kegyelmeket közlött vala, kihozván azt Égyiptomból, és a' maga Törvényeit adván annak: sokkal-is drágálatosab-

sabbakat tselekedett mi velünk Ő Felsége, midőn a' maga esméretére méltóztatott az Évangyéliom által, és meg-váltott az Ő tulajdon Fija által.

2. Az Isten itten igen világoson és nyilván elő-adja, hogy Ő mindenkor kész az Embereket meg-gazdagitani a' maga jótéteményeivel; ajánlja nékiek a' maga Kegyelmét; nem egyebet kiván, hanem az ő javokat és idvességeket, és ha bóldogtalanok az Emberek, az egyedül tsak attól vagyon, hogy ők nem akarják az ő szavát hallgatni, és magokat kész akartva meg-keményitik.

A' mit az Isten mond ebben a' 'Sóltárban, az minket arra-is tanit; Hogy mikor az Emberek nem akarják őtet hallgatni, és szeretik inkább a' magok tulajdon akaratjokat követni, mint sem ő-néki engedelmeskedni: őket az ő meg-keményedésekben hagyja Ő Felsége, és meg-foszta a' maga szeretetének gyümöltseitől.

LXXXII. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár itten a' Magyistrátusokhoz és a' Birákhoz tétetett hathatós Intés.

Eleikbe terjeszti nékiek a' Próféta, hogy az ISTEN ő közöttök vólna, inti őket az Igazságnak jó lelki-esmérettel való gyakorlására; és azt mondja, hogy noha ők nagy méltóságra fel-emeltettek vólnának, mindazáltal tsak halandó emberek; és az ISTEN, ki e' Világnak Itélő Birája, meg-fogná őket itélni, és nékiek az ő tselekedetek szerént fizetne.

I. 1-5. II. 6-8.

TANUSÁGOK.

Tartoznak a' Birák és a' kőzönséges Tiszteket-viselők magok hasznára forditani azt a' mi ebben a' 'Sóltárban mondatik, és meg-emlékezni arról, hogy az Isten őket az Igazságnak ki-szolgáltatására állitván-elő, jelen vagyon az ő Törvénytételeikben; Annakáért kötelességek, hogy kinekkinek igazat tégyenek, nem nézvén a' személyeknek külső tekintetekre, és mindenek felett óltalmazzák az erőtelenebeket és az ártatlánokat a' kik el-nyomattatnak.

E' végre tartoznak meggondolni, hogy jóllehet ők mások felettek vagynak: De szinte úgy meg-fognak egyszer halni, valamint más Emberek; és akkor meg-fognak a' Világnak nagy Itélő Birája előtt jelenni, hogy ő-néki számot adjanak minden tselekedeteikről.

LXXXIII. 'SÓLTÁR.

Az Izraélitáknak szomszédságaiban lévő sok Népek őszve-gyűlvén ő ellenek való hadakozásra, a' Próféta kéri az URat, hogy veszesse-el azokat a' Nepeket miképen régenten el-vesztette vala azokat a' Királyokat, a' kik az Izrael Fijait háborgatták vala. I. 1-9. II. 10-19.

TANUSÁGOK.

MEg-gondolása azoknak, a' mellyek ebben a''Sóltárban mondatnak, ezekre tanit minket: 1. Hogy valamiképen az ISTEN meg-engedé régenten, hogy az Izraélitáknak szomszédságában lakó Nemzetek őszveadnák magokat azoknak el-vesztésére; Ugy bizonyos időben ma-is meg-engedi bőlts és igaz okokra nézve, hogy az ő Anyaszentegyháza sok hatalmas és rettentő Ellenségek által ostromoltassék, és hogy az Igazak ki-tétettek légyenek e' Világnak ellen-mondására és ennek gyűlöletére.

2. Hogy az ISTEN az ő végetlen Hatalmával mindenkor szélyel-verte azoknak egybenszővetkezéseket, a' kik az Anyaszentegyháznak veszedelmére igyekeznek vala; és hogy az Embereknek őszve-foglalt minden erejek-is az ellen semmit nem tehetnek, sem azok ellen a' kiket ő a' maga szeretetébe és óltalmazása alá kegyelmesen bé-fogad.

LXXXIV. 'SÓLTÁR.

A' Próféta távol lévén az ISTENnek Hajlékától, nagy buzgósággal kivánkozik abban ismét jelen lenni, szent örvendezéssel magasztalja azoknak bóldogságokat, a' kik minden időben ottan jelen lehetnek, és azt állatja, hogy ő ezt a' bóldogságot e' Világnak minden nyereségeinél nagyobbnak tartaná.

Ugy látszik, hogy Dávid Király ezt a' könyörgést akkor tevé, mikor az ő Fijának Absólonnak támadása őtet kénszerité Jérusálemből ki-menni. I. 1-4. II. 5-8. III. 9-13.

TANUSÁGOK.

FŐképen a' mit ebben a' 'Sóltárban meg-kell gondolnunk, ez; Melly igen nagy szeretettel és igaz szível ragaszkodnak az Igaz Hívek az ISTENnek kőzőnséges Helyen való Tiszteletéhez.

Dávidnak itten az URnak Hajlékához és az ő Oltárához meg-bizonyitott buzgó áhitatossága minket arra tanit; Hogy semmi nintsen, a' mit nagyobb óhajtással kellene kivánnunk mint ezt, hogy az ISTENT tiszteljük és Őtet ditsérhessük, és ez leg-na-

gyobb bóldogság, a' mellyben lehetünk ez életben, és ollyan nagy nyereség, a' melly fellyebb betsülendő e' Világnak minden ő javainál, és minden ditsősségénél; *Mivelhogy az UR kegyelmet és ditsőséget ád, nem vonsza-meg a' jót azoktól, a' kik járnak ártatlanságban.*

Végre, ezt kell meg-jegyeznünk ebből az Énekből; Hogy ha illyen nagy kivánkozással óhajtják az ISTENnek Fijai, hogy őtet tiszteljék és ditsérjék e' Világban: Még nagyobb buzgósággal óhajtják azt, hogy valaha meg-láthassák az ő Ortzáját az égben, és ditsérhessék Őtet mind örökké a' meg-bóldogúltaknak Gyülekezetében.

LXXXV. 'SÓLTÁR.

Az Izraéliták valamelly nagy nyomorúságból meg-szabadúlván, hálákat adnak az ISTENnek azért, hogy ő hozzájok meg-engesztelődött vólna; Könyörögnek hogy egészen állassa helyre őket; Igérnek Ő-néki fel-bomolhatatlan hűséget; és reménylik, hogy az ISTEN a' maga áldásait rajtok meg-fogja fokasítani.

I. 1-4. II. 5-14.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár nékünk ezeket a' két kiváltképen-való Tanúságokat adja elönkbe;

1. Hogy az ISTEN érezteti az Emberekkel, és néha a' maga Népével és Anyaszentegyházával az ő haragjának munkáit, az ő meg-oftoroztatásokra, és ebben az ő tzélja az, hogy őket meg-téritse az ő tévelygésekből.

2. Hogy mikor látja, hogy meg-alázódtanak, meg-engesztelődik hozzájok; és mindenkor kész meg-szabaditani azokat, a' kik őtet félik, és kiket tőlteni reájok az ő testi és lelki leg-drágalátosabb ajándékait.

LXXXVI. 'SÓLTÁR.

Dávid igen nagy nyomorúságtól szorongattatván, forró buzgósággal és erős bizodalommal hivja az URat segitségül.

Kivánja ő tőle mindenek felett az ő esméretét, az ő félelmét és az ő kegyelmét az ő útaiban való járásra; és könyörög, hogy az ő Irgalmassága és Igéretei szerént szabaditsa meg őtet azoktól, a' kik az ő vesszedelmét keresik vala.

I. 1-10. II. 11-17.

TANUSÁGOK.

DÁvid Királynak példája és könyörgése inditsák és bátoritsák azokat, a' kik nyomorúságban és kesergésben vagynak az ISTENnek segitségül-való hivására mélységes alázatossággal

gal és az Ő irgalmasságában és hatalmában való erős bizodalommal; Kérvén Őtőle nem tsak a' rajtok fekvő nyomorúságokból való meg-szabadittatásokat, hanem mindenek felett arra való kegyelmet, hogy Őnéki kedvében lehessenek és engedelmeskedhessenek, a' miképen tselekeszik vala Dávid ebben a' könyörgésében: *Mutasd-meg nékem URam a' Te útadat; járok a' Te igazságodban; erősitsd-meg az én Lelkemet a' Te Nevednek félelmére.*

Szükség tovább még, mikor valaki szenvedésben vagyon, elmélkedni az URnak véghetetlen nagy Jóságáról, és meg-gondolni, hogy Ő irgalmas, kegyelmes, a' haragra késedelmes, nagy kegyelmességű Isten, és kész mindenkor az Ő jó-kedvének jeleit mutatni azoknak, a' kik Őtet segitségül hivják és tisztelik.

Ez minket erősíteni fog a' mi próbáinkban, bé-fog vígasztalással és örömmel tölteni, és találtat vélünk még nyomorúságinkban-is méltó okokat az Ő ditséretére és áldására.

LXXXVII. 'SÓLTÁR.

Le-irja a' Próféta Jérusálemnek és Sionnak ditsőségét, és azt mondja, hogy minden Népek tsudálni fogják ennek a' Városnak és az ISTEN' Népének bóldogságát és kivánni fognának abban részesülni.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár meg-jegyzi az Izrael' Népének ditsőségét, de még inkább a' Keresztyén Anyaszentegyházét.

A' Szent Lélek itten azt jövendöli, hogy a' Pogányok és a' leg-távolabb lakó Nemzetségek-is egyszer bé-fognának az Isten' Szövetségében vétetteti, és az Igaz Istennek Tisztelői köziben számláltatni.

Ez a' bóldogság közöltetett mi-vélünk, a' mellyért-is tartozunk az Istennek szüntelen való hálákat adni.

LXXXVIII. 'SÓLTÁR.

A' Próféta, ki ezt a' 'Sóltárt irta, láttatik ebben rend-kivül-való nagy nyomorúságban lenni majd minden vigasztalástól meg-fosztatván.

Elő-beszélli az Ő nyavalyáinak sullyos és sokáig tartó voltat, az Ő rettegéseit, mellyektől háborgattatik vala; és panaszolja, hogy az ISTEN Ötet nem halgatná-meg; noha Ötet nagy buzgósággal hivná segitségül.

TANUSÁGOK

OLvasása és meg-gondolása ennek a' 'Sóltárnak egészen alkalmatos, azoknak oktatásokra és

ra és vigaſztalásokra, a' kik valamelly mélységes ſzomorúságban merültenek.

Az az állapot, a' mellyben vala az itten ſzólló Próféta megmutatja, hogy a' Szentek mentenek-által hasonló próbákon; az ISTENtől mintegy el-hagyattattaknak lenni tapaſztalták magokat, meg-foſztattak minden vigaſztalástól; még pedig igen, ſok ideig, úgy hogy nékiek úgy tetſzene, mintha az ISTENnek haragja ſzállott vólna reájok, és az Ő oſtorival el-boritotta vala Ő Felsége őket. Annakokáért a' kik az ISTENt félik, ne hagyják-el magokat, mikor kivűlről ſanyargattatnak, sőt belől-is háborgattatnak a' vigaſztalásnak meg-fogyatkozása miatt, és a' rettegések miatt, a' mellyeket az Ő Lelkekben éreznek.

Hanem terjeſzſzék ISTENnek eleibe az Ő ſzomorú állapotjokat, várják békességes-tűréssel, hogy az Ő meg-vigaſztalásokra el-jőjjön, és egyébaránt emlékezzenek-meg róla, hogy az elmének ezek a' győtrelmei nem akadályozzák azt meg, hogy az ISTEN őket mindenkor a' maga kegyelmében ne nézze.

A' melly dologról a' mi URunknak győtrelmei, a' mellyeket ſzenvedésének idején az Ő Lelkében érzett vala, őket még erősebben bizonyosokká tehetik, mint ſem az ebben a' 'Sóltárban ſzólló Prófétának példája.

LXXXIX. 'SÓTÁR.

Ez a' 'Sóltár kéſzittetett vala az ISTEN' Népének valamelly háborgattatásának és nyomorúságának idejében.

A' Próféta le-irja benne az URnak nagy Felséges vóltát, Hatalmát és Jóságát; Szóll az Izrael' Fijainak Egyiptomból való ki-ſzabadittatásokról; és ISTENnek Dávidal kőtött ſzővetségéről mellyben neki azt igéré, hogy meg-erősitené az Ő Királyi-ſzékit, és az Ő maradékáét.

Elő-adja azután, hogy ezek az Igéretek ellent nem állván, a' Júda Országa akkor igen nagy puſztulásban vala, meg-foſztatott lévén az Ő ditsőségétől, és az Ő Ellenségeinek hatalmába adatván, és esedezik az URnak Irgalmasságáért.

Itt végeződik a' 'Sóltároknak Harmadik Könyve.

I. 1-38. II. 39-43.

TANUSÁGOK.

ENnek a' 'Sóltárnak olvasása; 1. Támaſzſzon mi bennünk ſzent buzgóságot az URnak kegyelmességeinek, az Ő hatalmának, és hűségének hirdetésére, a' mellyeknek munkái láttatnak a' Világnak Teremtésében, igazgatá-

gatásában, és annyi sok tsuda dolgokban, a' mellyeket tselekedett Ő Felsége nem tsak az Izrael' Népének hanem a' Keresztyén Anyaszentegyháznak kedvéért-is.

2. Meg-jegyeztetik ebben a' 'Sóltárban, hogy valamelly Népnek ebben áll a' bóldogsága, mikor azt az ISTEN a' maga idvességes jelenvóltára méltóztatja, és Ő maga annak ereje, Ditsősége és Paisa.

3. A' mi mondatik itten az ISTENnek igéreteiről, a' mellyeket tett vala Dávidnak és az ő magvának, és arról a' siralmas állapotról, a' mellyre jutottanak vala ennek a' Királynak maradéki, azt mútatja nékünk, hogy az ISTEN meg-óltalmazza a' Királyokat és Népeket, a' kik ő hozzá hűségesek; De mikor azok meg-rontják az ő Szövetségét, el-vészi rólok az ő óltalmazását; azonban még-is nem veti-el őket egészen, és nem egyébért osztorozza őket, hanem hogy megtérítse és magához közel valókká tégye.

4. Jusson eszünkbe itten, hogy az ISTENnek Dáviddal kötött szövetségének és az ő igéreteinek, a' mellyekkel kötelezé magát az ő Országának és maradékának meg-erősítésére, a' Messiásra való tzélozások; és azoknak igazságát láthatni a' mi URunk Jésus Krisztusnak Országában, a' melly örökké állandó fog lenni.

Végezetre: Tartozunk minden mi nyomorúságainkban, akár közönségesek, akár pedig magánosak légyenek azok, a' Prófétával alázatosan kérni az URat, hogy légyen segitségül nékünk, emlékezzen-meg az' ő Szövetségéről, és végye tekintetbe a' mi semmiségünket; minthogy mi nem egyebek vagyunk Ő előtte, hanem tsak erőtelen és halandó teremtések, a' kiknek mindent tsak az Ő Hatalmától és Jóságától kell várnunk.

XC. 'SÓLTÁR.

Ennek a' 'Sóltárnak meg-értésére, meg-kell tudnunk; hogy mikor az Izrael' Fijai vólnának a' Pusztában, az ISTEN az ő hihetetlenségekért meg-haragudván, azt mondá, hogy közzülök mind azok, valakik Egyiptomból ki-jöttenek vala húsz esztendősön fellyül, meg-fognának halni a' Pusztában negyven esztendők alatt, és bé-nem mennének a' Kanaán' Földére, a' mint olvashatni Moses IV. Könyv. XIV. Részében.

Ez alkalmatossággal, és mikor sok

ſzámú embereket el-hordána a' Halál, tevé Móses ezt a' könyörgeſt az ISTENnek.

Le-irja ő ebben az emberi életnek múlandóságát. Meg-esméri, hogy az ISTENnek haragját az Izraéliták ellen az ő bűneik gerjeſztették vólna fel, és azok miatt rövidittettek vólna meg ekképen az ő napjaik, hogy azok a' kik leg-jobb időskorokban jöttenek vala ki Egyiptomból, vénséget nem érnének.

Kéri az ISTENt adja nékiek az ő kegyelmét, hogy az ő tsapásaira jobbúlhassanak-meg, és gondolhassák-meg jól az életnek hijábanvalóságát.

Végezetre könyörög az ő Jó-kedvének hozzájok viſzſza-fordulásáért, és esedezik, hogy engeſztelődjön-meg az ő Népéhez.

I. 1-6. II. 7-11. III. 12-17.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár igen haſznos és idvességes Tanúságokat foglal-bé magában.

Látjuk itten; 1. Hogy az ISTEN, a' ki e' Világnak Teremtője, és a' ki adta az Embereknek az életet, őket viſzſzá-tériti mikor néki tetſzik a' porba; az élet rövid, igen kitsiny idő alatt el-múlik, az azon felyűl ſok fáradtságokkal és nyomorúságokkal vagyon egyben-kőttetve.

2. Meg-kell gondolnunk, hogy a' miképen az Izraélitákat az ő engedetlenségeik tették-vala-ki az ISTENnek haragjára és a' halálra a' Puſztában: Ugy ez életnek nyomorúságai és a' halál-is a' bűnnek gyűmőltsei; De az ISTEN' Fijainak a' halál az ő ſzeretetének munkája, és ollyan eſzkőz a' melyel él Ő Felsége nékiek az ő bóldogságoknak meg-adására.

3. Arra tanit Móses, hogy ez élet rövid vóltának meg-esmérésének ezt a' haſznát kell vennünk; Hogy tanúljunk-meg az által bőltsek lenni, és az ISTENt félni, és ő hozzá folyamodjunk, kérvén őtet, hogy méltóztassék nékünk adni az ő kegyelmét, míg e' Világban vagyunk, és éreztesse vélünk mindenkor az ő jóságának munkáit, hogy igy ezt az életet bóldogúl és nyúgodalmason vigyük véghez.

Végezetre, e' jelen való életnek hijábanvalóságának meggondolása emeljen-fel minket jobb életnek várására, és kívántassa velünk azt a' halhatatlanságot, melly kéſzittetett nékünk az égben, és ſzerezteték-vala-ki az ISTENnek haragjára és a' halálra a' Puſztában: Ugy ez életnek nyomorúságai és a' halál-is a' bűnnek gyűmőltsei; De az ISTEN' Fijainak a' halál az ő ſzeretetének munkája, és ollyan eſzkőz a' melyel él Ő Felsége nékiek az ő bóldogságoknak meg-adására.

3. Arra tanit Móses, hogy ez élet rövid vóltának meg-esmérésének ezt a' haſznát kell vennünk; Hogy tanúljunk-meg az által bőltsek lenni, és az ISTENt félni, és ő hozzá folyamodjunk, kérvén őtet, hogy méltóztassék nékünk adni az ő kegyelmét, míg e' Világban vagyunk, és éreztesse vélünk mindenkor az ő jóságának munkáit, hogy igy ezt az életet bóldogúl és nyúgodalmason vigyük véghez.

Végezetre, e' jelen való életnek hijábanvalóságának meggondolása emeljen-fel minket jobb életnek várására, és kívántassa velünk azt a' halhatatlanságot, melly kéſzittetett nékünk az égben, és ſzerezteték-vala-ki az ISTENnek haragjára és a' halálra a' Puſztában: Ugy ez életnek nyomorúságai és a' halál-is a' bűnnek gyűmőltsei; De az ISTEN' Fijainak a' halál az ő ſzeretetének munkája, és ollyan eſzkőz a' melyel él Ő Felsége nékiek az ő bóldogságoknak meg-adására.

3. Arra tanit Móses, hogy ez élet rövid vóltának meg-esmérésének ezt a' haſznát kell vennünk; Hogy tanúljunk-meg az által bőltsek lenni, és az ISTENt félni, és ő hozzá folyamodjunk, kérvén őtet, hogy méltóztassék nékünk adni az ő kegyelmét, míg e' Világban vagyunk, és éreztesse vélünk mindenkor az ő jóságának munkáit, hogy igy ezt az életet bóldogúl és nyúgodalmason vigyük véghez.

Végezetre, e' jelen való életnek hijábanvalóságának meggondolása emeljen-fel minket jobb életnek várására, és kívántassa velünk azt a' halhatatlanságot, melly kéſzittetett nékünk az égben, és ſzerezteték-vala-ki az ISTENnek haragjára és a' halálra a' Puſztában: Ugy ez életnek nyomorúságai és a' halál-is a' bűnnek gyűmőltsei; De az ISTEN' Fijainak a' halál az ő ſzeretetének munkája, és ollyan eſzkőz a' melyel él Ő Felsége nékiek az ő bóldogságoknak meg-adására.

3. Arra tanit Móses, hogy ez élet rövid vóltának meg-esmérésének ezt a' haſznát kell vennünk; Hogy tanúljunk-meg az által bőltsek lenni, és az ISTENt félni, és ő hozzá folyamodjunk, kérvén őtet, hogy méltóztassék nékünk adni az ő kegyelmét, míg e' Világban vagyunk, és éreztesse vélünk mindenkor az ő jóságának munkáit, hogy igy ezt az életet bóldogúl és nyúgodalmason vigyük véghez.

Végezetre, e' jelen való életnek hijábanvalóságának meggondolása emeljen-fel minket jobb életnek várására, és kívántassa velünk azt a' halhatatlanságot, melly kéſzittetett nékünk az égben, és ſzerezte-

XCI. 'SÓLTÁR.

A' 'Sóltár Iró le-irja ebben a' Sóltárban

tárban az ISTENnek óltalmazását; a' mellyel vagyon az ôtet félôkhöz és ô benne bizókhoz, és minémû áldásokkal ſzereti azokat.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ebben a' 'Sóltárban, melly igen bóldogok azok, a' kik az ISTENben biznak és az ô óltalmazása alá folyamodnak.

A Próféta nékünk bizonyoſon állatja, hogy az ISTEN azokat bé-fedezi a' maga óltalmazásával; Ô nála lévén pedig tellyes bátorságban vagynak, és a' nyomorúságnak idején ſemmi Gonoſztól nem félhetnek.

Az ISTEN meg-parantsolja az ô Angyalinak, hogy ôket megôrizzék minden veſzedelmekben, ôket ſzíve ſzerént ſzereti, meg-ôrzi mindentôl valami néki árthatna, meg-ſzabaditja, mikor Ôtet ſegitségûl hívják az ô ſzorongattatásaikban, és mindenféle áldásokkal megékesíti ôket.

Ezek ollyan ditsôséges haſznok és drágalátos igéretek, a' mellyek vigaſztalhatják és bátorithatják mind azokat, valakik az ISTENT félik, és bétôlthetik ôket ki-mondhatatlan ôrômmel és meg-mozdúlhatatlan bizodalommal.

Minket-is pedig arra tanitanak, hogy ha akarunk bátorságos nyúgodalomban élni, el-kell magunkat e' Világtól ſzakaſztanunk, hogy keressük minden bóldogságunkat tsak az egy ISTENben, és egyedûl 's minden dolgok felett Ô-néki tetſzeni igyekezzünk.

XCII. 'SÓLTÁR.

Ezt a' 'Sóltárt Szombat napon kell vala énekelni. A' Próféta ebben nagy buzgósággal és ſzent örvendezéssel hirdeti az ISTENnek tsudálatos munkáit. Mindenek felett, tsúdálja az Iſteni Gondviselésnek bôlts rendtartását a' Gonoſzak és az Igazak aránt.

Meg-mutatja, hogy ha a' Gonoſzok ſzerentsésen élnek, végre elveſznek; midôn ellenben az ISTEN az Igazakat minden jókkal meg-koronázza. I. 1-5. II. 6-16.

TANUSÁGOK.

MInthogy ennek a' 'Sóltárnak elsô ſzavai minket arra tanitanak, hogy jó dolog az ISTENT ditsérni, és éjjel 's nappal hirdetni az ô kegyelmességét és az ô igaz mondását: Tartozunk mindnyájan ſzent buzgósággal viseltetni ennek az illyen méltó és gyônyörûséges kötelességnek ſzorgalmatosan, ôrômmel és buzgósággal való végben-vitelére.

Hatha-

Hathatósan fogunk erre felindittatni, ha magunkat reá adjuk az ISTENnek tselekedeteinek meg gondolására, a' mellyek ollyan nagyok és tsudálatosak, és ha figyelmezünk mindenek felett az Isteni Gondviselésnek útaira, és az URnak a' Jók és a' Gonoszok aránt való rendtartására.

Meg-esik néhánykor, hogy a' Hitetlenek és e' Világnak Fijai virágoznak és szerentsések; De az ő bóldogságok el-múlik mint a' fű, az ISTEN el-veszti őket és egészen ki-vágja.

Ellenben, meg-áldja az Igazakat, meg-erősíti az ő bóldogságokat, szerentsésekké tészi őket és meg-neveli, úgy hogy gyümöltsöket teremjenek mind az ő vénségekig, és e' Világban példái az ő Irgalmasságának és az ő Hűségének.

Ez a' Tudomány igen-igen hasznos. Nagy inditó okokat szólgáltat nékünk az ISTEN' bölts Gondviselésének ditsőitéséré, az ő Igazságának hirdetésére, és állhatatosan az ártatlanságnak követésére; Hogy akképen részünk lehessen ezekben a' drágalátos áldásokban, a' mellyekkel igéri ISTEN hogy meg-jutalmaztatja azoknak kegyességeket a' kik őtet félik és biznak ő benne.

XCIII. 'SÓLTÁR.

A' Próféta hirdeti ebben az Énekben az ISTENnek Felséges-váltát és leg-főbb Hatalmát, mellyel Országol minden dolgokon, és kivált-képen a' maga Népén.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár arra tanit minket; Hogy az ISTEN ditsőséggel és nagy Felséggel URalkodik ez egész Világon, az ő Itélő-szeki az Igazságon vagyon fel-állittatva, és az ő Hatalma véghetetlenül sokkal fellül-haladja minden Teremtéseknek hatalmokat.

A' honnan-is, ki-hozhatjuk ezt; Hogy tehát Ő mindenkor fog uralkodni a' maga Népének javára és hasznára, és mind azoknak javokra-is, valakik Őtet tisztelik, és magokat Ő-nékie alája-vetik.

XCIV. 'SÓLTÁR.

Az Izrael' Fijai ebben a' 'Sóltárban eleibe terjesztik az ISTENnek azt a' szomorú állapotjokat a' mellyre juttatták vala őket az ő kegyetlen ellenségeik, a' kiknek Istentelenségek, kevélységek és káromlásaik le-irattatnak.

A' Próféta imádja azonban az ISTENnek Bőltseségét és Jóságát azokban a'

ban a' nyomorúságokban, a' mellyekkel az embereket meg-szokta látogatni; és meg-jövendöli az Igazaknak meg-szabadittatásokat és a' Gonoszoknak veszedelmeket.

I. 1-11. II. 12-23.

TANUSÁGOK.

ITten figyelmeznünk kell; 1. Arra, a' miképen le-irja a' 'Sóltárnak szerzője a' Gonoszokat; Ugy adja-elő őket, mint igazságtalan és kegyetlen embereket, és egyszersmind mint istenteleneket, a' kik boszszantják az ISTENT az ő káromló beszédeikkel, ezt mondván, mikor az ő bűneiket tselekeszik, hogy az ISTEN őket nem látja, és nem fogja megbüntetni.

Ez a' meg-öröködött gonoszságnak meg-esmértető jele, a' bűnben való éléshez istenteleneséget ragasztani, és nem félni ISTENTŐL, mikor Ember Ő ellene vétkezik.

2. Látjuk ebben a' 'Sóltárban; Hogy ezek az istenteletlen gondolatok és beszédek ártózást szereznek a' kegyes Embereknek, és ők erősen el-hiszik azt, hogy az ISTEN, ki az Embereket formálta és teremtette, jól tudja minden ő tselekedeteiket, minden gondolatjaikat, és azoknak Itélő-Birája lészen.

A' harmadik Tanúság, mellyet találunk itten, vagyon az URnak dorgálásainak hasznos vóltok felől; Melly-is ezekkel az Igékkel tétetik-ki: *Bóldog Ember, a' kit Te oktatsz URam, és a' kit a' Te Törvényedre tanitatsz.*

Az utólsó Tanúság ez: Nem hagyja-el az ISTEN soha-is a' maga Népét és Örökségét. Oltalmazójok Ő Felsége a' Hiveknek; azoknak az ő lelkeket meg-vídámitja, mikor hánykódásban és bús gondolatokban vagynak, és őket meg-óltalmazza azok ellen, a' kik nékiek ártani igyekeznek, és a' kik őket háborgatják.

XCV. 'SÓLTÁR.

Ennek az Éneknek két Szakaszszai vagynak. Az Elsőben a' 'Sóltár Iró hivja az Izraélitákat az ISTENnek ditsérésére és az Ő Felséges-vóltának imádására; A' másodikban inti őket az ISTEN' szavához való engedelmességre, és az ő Atyjaiknak meg-keményedésének nem követésére, a' kik-is engedetlenek lévén a' Puszstában, a' miatt ki-rekesztetének a' Kanaán' Földéről.

I. 1-7. II. 8-11.

TANUSÁGOK.

KÉt Kötelességeket ád elönkbe minékünk ez a' 'Sóltár.

Az első ez; Hogy buzgósággal és szent örvendezéssel adjuk-meg az ISTENnek az Imádást és a' Ditséretet, mellyel tartozunk Néki az ő Hatalmáért és Felséges Nagy-vóltáért; és mindenek felett azért, hogy Ő a' mi ISTENünk, és mi Ő Népei lehetünk.

A' másik Kötelesség; Hogy mi fogadjuk-meg azt az Intést, a' mellyet Dávid tett vala az Izraélitákhoz az aránt, hogy meg-ne keményitenék az ő szíveiket, miképen tselekedtenek vala az ő Atyjaik.

Ezek az Igék: *Ma, ha az ő szavát hallják, meg-ne keményitsétek a' ti szíveiteket;* és ezek: *Megeskűdtem az én haragomban, hogy bé-nem mennek az én nyúgodalmomba*, tartoznak a' Keresztyénekre-is. Elönkbe adja azt nékünk Szent Pál a' 'Sidókhoz irtt Level. III. és IV. Részeiben, a' hol int bennünket, hogy meg-lássuk, hogy a' mi meg-keményedésünk által, és az Evangyéliomhoz való engedetlenségünk által meg-ne foszttattassunk az örök nyúgodalomtól, a' miképen az engedetlen Izraéliták ki-rekesztetének a' Kanaán' Földéről az ő hihetetlenségek miatt.

XCVI. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár szólitja az Izraélitákat és minden Népeket, az URnak, mint egyedül Igaz ISTENnek ditsérésére, segitségül hivására és imádására; az ő Hatalmának hirdetésére, és az ő uralkodásának bé-vételére.

TANUSÁGOK.

MIkor a' Próféta ebben a' 'Sóltárban inti vala a' Földnek minden Nemzetségeit az ISTENnek az ő Énekei által való ditséretére, és az ő Templomában való imádására eljöni, még akkor azok nem vihetik vala véghez ezt a' kötelességet, mivelhogy a' tudatlanságban és bálványozásban merülve valának.

És így hát ezek az intések tulajdonképen ezekre az időkre illenek, a' mellyekben mi élünk, és jelentik azt a' buzgóságot, mellyel viseltetnünk kell, és azt az örömet, mellyet nyilván ki-mutatni tartozunk ma mikor e' Világnak külömbb-külömbb Népei megvagynak az ISTENnek és az ő Fijának a' Jésus Krisztusnak esméretével világosittatva.

Ez a' nagy bóldogság mellynek

nek mi részesi vagyunk, minket arra kötelez, hogy megszűnés nélkül ditsérjük az URat, hirdessük mindenütt azt a' szabaditást, mellyet adott nékünk, és azokat a' tsuda dolgokat, a' mellyeket mi érettünk tselekedett; Imádjuk őtet alázatosan, örömmel és félelemmel, és mindenek felett adjuk néki azt az ajándékot a' mellyet kiván, a' mi szívünket néki ajándékozván, és meg-mutatván a' mi engedelmességünkkel, hogy ő valósággal uralkodik mi rajtunk, és mi minden bóldogságunkat és minden ditsőségünket abban tartjuk, hogy Övéi vagyunk.

XCVII. 'SÓLTÁR.

Ennek a' 'Sóltárnak a' summája és tzélja ugyan az, a' melly az előtte valóé, Intés tudni-illik az ISTEN' Felséges-vóltának és Mindenhatóságának és az ő Országa ditsőségének hirdetésére; és azokban a' jókban való örvendezésre, a' mellyeket ennek az Országnak fel-állitása szerez annak tagjainak. I. 1-7. II. 8-12.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár nem annyira az ISTENnek a' 'Sidókon való országlásának le-irása, mint jövendölés a' Jésus Krisztus Országának minden Népeken való fel-állitása felől, és a' bálványozásnak 's istentelenségnek el-törlése felől.

A' Szent LÉLEK itten azt-is meg-jegyzi, a' mit ennek az Országnak el-jövetele fogna munkálódni, és minémű örvendezésben fognának a' Hívek lenni annak meg-jelenésekor.

A' mi tisztünk azért főképen, hogy az áhitatosságnak és a' buzgóságnak ezekbe az indúlataiba öltözzünk, a' mellyek ebben a' Szent Énekben ki-tetszenek.

Meg-tanúlhatjuk ebből, hogy az ISTEN ditsérésének valóságos módja, és az őtet imádóknak meg-esmértető jelek ez; Hogy őtet szeressék, a' gonoszt gyűlöljék, és ő benne szüntelen örvendezzenek.

Végezetre, látjuk itten, hogy az ISTEN bóldogsággal és ditsőséggel meg-áldja mind azokat, valakik őtet félik; ez tétetik-ki ezzel a' drágalátos ígérettel: *Meg-őrzi az UR az ő Szenteinek Lelkeket, a' Gonoszoknak kezekből meg-szabaditja őket. Világosság támadott az Igaznak, és az igaz szívű Embereknek vigasság, örüljetek Igazak az URban, és tiszteljétek az ő Szentségének emlékezetét.*

XCVIII. 'SÓLTÁR.

Ez itten Serkentgetés az ISTENnek azért a' szabaditásért való ditséretére, a' mellyet küldendő vala a' maga Népének, és az ő Országának el-jövetelén való örvendezésre.

TANUSÁGOK.

EZ az Ének a' Kereſztyéneket illeti inkább, mint a' 'Sidókat; Mivelhogy tulajdonképen tsak a' Jésus Kriſtusnak el-jövetelétől fogva lehet mondani, hogy az ISTEN bé-tellyesítette a' maga igéreteit; *Meg-emlékezett az ő jóvóltáról és tökélletességéről, e' Földnek minden határi látták a' mi ISTENünknek szabaditását.*

Most vagyon hát az-is, hogy az Emberek tartoznak az ISTENnek új Éneket énekelni, és hogy az ő Ditsőségének hirdettetni kell minden Nemzetségek által, és e' Világnak minden Helyein szent örvendezéssel.

Szükséges továbbá, hogy mi ezekben a' bóldog időkben élvén, a' mikor az ISTEN uralkodik az Embereken, és tudván, hogy Ő meg-fogja itélni e' Világot Igazságban; alázatos engedelmességgel adjuk alája Néki magunkat, és meg-feleljünk annak a' meg-betsülhetetlen Kegyelemnek, a' mellyet Ő vélünk tselekedett; *Által-hozván a' sötétségnek hatalmából az Ő Fiának a' JÉSUS Kriſtusnak Országára.* Kolos. I. 13.

XCIX. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár az ISTENnek Felséges-vóltának és az ő Országa ditsőségének hirdetésére rendeltetett. Vagyon benne szó az ISTENnek jó kedvéről, mellyet az Izraélitákhoz meg-mutatott vala Mósesnek, Aronnak és Sámuelnek idejekben és több más alkalmatosságokban.

TANUSÁGOK.

TAnúlhatjuk innét; Hogy azoknak, a' kik ollyan bóldogok, hogy az ISTENT megesmérhették és az ő Országának Tagjai lehettek, ez a' kötelességek: Hogy Ötet féljék, az Ő Felséges-vóltát tiszteljék, mélységes alázatossággal Ötet imádják, és meg-szűnés nélkül magaszталják az Ő rettenetes Szent Nevét.

2 Látjuk ebben a' 'Sóltárban, hogy az ISTEN meg-szabaditá régenten az Izraélitákat, mikor Móses, Áron, és Sámuel ötet segitségül hívják, vala, és hasonlóképen boszszút-is álla ennek a' Népnek bűneiért.

Ekképen szokta ez az ISTEN, ki Jó de egyszersmind Igaz-is, mindenkor meg-tapasztaltatni az Em-

az Emberekkel hol az ő kegyelmességének, hol pedig haragjának munkáit, a' végre, hogy azzal őket kötelezze az ő szerétetére és az ő félelmére.

C. 'SÓLTÁR.

Minden Népek intetnek itten, hogy imádják az ISTENt, és örvendezzenek ő-néki mint Teremtőjöknek; és hirdessék az ő Irgalmasságát és Tökélletességét.

TANUSÁGOK.

HÁrom Tanúságokat vehetünk ebből a' 'Sóltárból.

Elsőt; Hogy mi tartozunk azt kívánni, hogy e' Földnek minden Népei tiszteljék és ditsőitsék az URat; és e' végre esmértesse-meg vélek az ISTEN Ő-magát és az ő Fiát a' JÉSUS Krisztust.

Másodikat; Hogy ha az ISTENT, ő-néki tetszö módon akarjuk szolgálni, kell ezt tselekednünk nem kénszeritésből, vagy tsak szájjal, hanem jó szívből és szent örömmel.

Harmadikat; Hogy magunkat erre a' kötelességre fel-inditsuk, meg-kell gondolnunk, hogy mi ő Népe és ő nyájja vagyunk, és hogy ő minket gazdagon meg-áld, nem tsak a' Terméfzetben, hanem kivált a' kegyelemben és az ő Anyaszentegyházában az ő jóságának és irgalmasságának bizonyságaival.

CI. 'SÓLTÁR.

Ez itten Dávidnak az aránt való fogadás-tétele, hogy ő a' maga Népét igazán kivánja igazgatni, és főképen a' Gonoszokat meg-bűnteti és el-távoztatja, és a' Jókhoz kegyelmes léfzen.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ebben a' 'Sóltárban, mellyek a' Jó Fejedelmeknek és jó Magyiftrátusoknak kötelességei és indúlati, és miképen kell nékiek viselni magokat az ő alattok-valóknak igazgatásokban. Tudni-illik.

1. Hogy tökélletességben járnak, a' gonoszt gyűlölik, és szorgalmatosan igyekeznek az ő Népeiket igazsággal vezérelni.

2. Meg-bűntetik a 'Gonoszokat és az istenteleneket, eltávoztatják a' rágalmazókat, a' tsalárdokat, a' kevélyeket és a' hizelkedőket; és ellenben kedvesek előttök a' tökélletességnek és igaz mondásnak útában-járók; azokat óltalmazzák, és véfzik-bé a' magok szolgálatjában.

A' Méltóságra fel-emeltetett

ſzemélyek tartoznak elmélkedni erről a' 'Sóltárról a' magok oktatására; és mindenek tartoznak az ISTENnek könyörögni, hogy adja ezeket az indúlatokat a' Népeknek Igazgatóiban; minthogy ettől függ a' közönséges bóldogság és tsendesség, és az ISTEN' Ditsőségének öregbülése.

CII. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár a' Fogságban lévő 'Sidóknak Könyörgések, a' mellyben az ISTENnek eleibe terjeſztik Jérusálemnek el-puſztittatását és az ő ſiralmas állapotjokat; és kérik Ő Felségét, hogy állítsa helyre őket.

Meg-mutatják az ő bizodalmokatis és az aránt való jó reménységeket, hogy az ISTEN, ki mindenkor ugyan az és változhatatlan az ő Igéreteiben, valamint ſzinte az ő Állatjában-is, őket helyre fogja állitani; úgy hogy minden Népek tsudálni fognák az ő bóldog állapotjokat és a' Sionnak ditsőségét; és hogy a' 'Sidóknak maradékjok azért Ő Felségét mind őrökké fognák áldani.

I. 1-12. II. 13-29.

TANUSÁGOK.

KIváltképen két dolgok vagynak, a' mellyeket meg-kell jegyezni ebben a' 'Sóltárban; Tudni-illik:

1. A' fogoly 'Sidóknak ſzomorú állapotjok, és az ő igen nagy kesergések; és másodſzor, az ő ISTENben való Reménységek.

És így hát ez az olvasás nékünk ezeket a' két Tanúságokat adja Elménkre:

Elsőt; Hogy az ISTENnek Fijai igen nagy ſzíves indúlattal viseltetnek az Anyaſzentegyházhoz, és ſemmi nem indit az ő ſzívekben keservesebb bánatot, mintha azt ſzenvedésben lenni látják.

De, ha keseregnek a' Hívek, mikor az Anyaſzentegyház ſúlmikor az Anyaſzentegyház ſúldőztetik: Nem kevesebbé keseregnek, azt a' ſiralmas állapotot látván, a' mellyre az juttattatik gyakran a' bűnök és az iſtentelenség által, mikor békességes állapotban vagyon-is.

2. A' miképen a' régi 'Sidók erősen reménylik vala, hogy az ISTEN fel-fog kelni, könyörűlni fog a' Sionon, azt ditsőséges állapotba ismét helyheztetni fogja, és a' fogoly 'Sidókat meg-ſzabaditván, meg-fogja láttatni a' maga Ditsőségét minden Királyokkal és minden Népekkel: Nem kell kételkednünk, hogy az ISTEN ugyanazon dolgot fogja tselekedni, még pedig nevezetesebb módon a' Kereſztyén Anyaſzentegy-

egyháznak javára; és hogy eljő az idő, a' mellyben a' Jésus Kriſtusnak Eklésiája és Orſzága ditsőségesen fog nyilván-való lenni.

Ezt a' bóldog meg-épittetéſt kivánják az Igaz Kereſztyének minden dolgok felett, és ezt kérik az ISTENtől az ő buzgóságos könyörgéseik által. Fogyatkozás nélkül meg-is fog az esni a' Jésus Kriſtusnak végheretlen hatalma által; Minthogy Ő e' Világnak URa, lévén mindenek felett örökké áldandó ISTEN; a' miképen Szent Pál tanitja a' 'Sidókhoz irt Levélnek I. Réſzében, a' hol az ISTENnek Fiára ſzabja azt, a' mi e' Világnak teremtetéséről mondatik ennek a' Sóltárnak végén.

CIII. 'SÓLTÁR.

Ez Hálá-adó 'Sóltár, mellyben Dávid az URat áldja minden kegyelmekért, a' mellyeket ő vele kőzlőtt vala és az Izrael' Népével is tselekedet vala Ő Felsége.

Szóll az ISTENnek nagy kegyelmességéről-is, arról az Irgalmasságáról, a' mellyel meg-botsátja néhőz az ő bűneiket; és az őtet félőktetéről.

Végezetre, ſerkent és hiv minden Teremtéseket ő-magával egyűtt az URnak ditséretére.

I. 1-7. II. 8-18. III. 19-22.

TANUSÁGOK.

A 'Sóltároknak egéſz Könyvében lévő leg-drágalátosabb Háláadó Énekek kőzőtt ez az egyik. Dávid ebben tellyesnek lenni látſzik áhitatossággal és az ISTEN' Jótéteményeinek hathatós meg-esmérésével.

Arra tanit azért minket a' maga példája által, hogy az ISTENT áldjuk nem tsak ſzájunkkal hanem telyes ſzívűnkből-is, és Lelkűnknek belső indúlataival, nagy ſzeretettel meg-tartsuk minden ő jótéteményeinek emlékezetét, és győnyőrkődjűnk azoknak elő-ſzámlálásában, és azokért ő-néki ſzűntelen való háláadásban.

Mindenek felett, magaſztalja ő itten az URnak az ő végheretlen nagy irgalmasságát, a' ki-is tudván, hogy az Emberek tsak porok, őket el-tűri és nem fizet nékiek az ő bűneiknek érdeme ſzerént; és hozzájok azon ſzeretetnek és könyörűletességnek indúlatival viseltetik, a' minéművel az Atya az ő fijaihoz.

De egyeſzersmind arra-is tanit, hogy az URnak ez az Irgalmassága tsak azok aránt vagyon a' kik őtet félik és tiſztelik; és az ő kegyelme tsak azok-

azokhoz, a' kik meg-őrzik az ő Szövetségét, a' kik megemlékeznek az ő Parantsolatiról, és azokat meg-tartják.

Végezetre, meg-tetszik ebből a' Sóltárból, hogy arra, hogy az ISTEN méltóképen ditsértessék, nem elég, hogy őtet tsak mi-magunk ditsérjük, hanem azt kell kívánni, mint Dávid, hogy minden emberek által-is, az Angyalok által és minden Teremtett-állatok által ditsértessék Ő Felsége.

Ebben az értelemben tartozunk meg-szűnés nélkül, buzgósággal és háládatossággal mondani: *Áldjátok az URat minden Ö Teremtett-állati, az ő uralkodásának minden helyein. Áldjad én Lelkem az URat!*

CIV. 'SÓLTÁR.

Dávid áldja és hirdeti az ISTENnek Felséges és ditsőséges nagy-vóltát, a' melly láttatik a' Teremtésnek és Gondviselésnek munkáiban.

Le-irja az ISTENnek Hatalmát, Bőltseségét és Jóságát, mellyel ő Felsége tartja és igazgatja e' Világban lévő ennyi sok Teremtéseket.

Végezetre, azt kívánja, hogy az ISTEN ditsértessék és áldattassék mind őrökké.

I. 1-9. II. 10-30. III. 31-35.

TANUSÁGOK.

ENnek a' 'Sóltárnak tzélja, minket arra tanitani, hogy az ISTENT ditsérjük az ő álmélkodásra méltó munkáiért.

E' végre tartozunk figyelmetesen meg-gondolni azokat a' tsuda dolgokat, a' mellyeket ez a' Világ szemeink eleibe terjeszt; ebben lévő ennyi sok Teremtéseket, a' mellyeket látunk az égen, a' levegő-égben, e' földön és a' vizekben: Azt az állandó és tsuda szép Rendet, a' melly azokban uralkodik; az imádandó Ísteni Gondviselést, melly ki-terjed minden élő-állatokra, minden élő-fákra, és fűvekre; és mindenek felett az Embereknek szükségeikre, mind ezek a' Teremtések szolgálván a' mi életünknek külömbb-külömbbféle haszna és javaira.

Ezeknek meg-gondolása mindet annak meg-esmérésére vezérel; Hogy az ISTEN a' Teremtőjök mind ezeknek a' dolgoknak, tsak egyedül Ő általa állanak azok fenn, és valamiképpen az Ő Hatalma által azokat Ő teremtette: Ugy tsupán tsak az Ő Akaratja által ismét semmivé-is teheti.

Mindenek felett pedig ezt kell meg-gondolnunk, hogy ha mind

mind ezek a' teremtett dolgok az Emberért teremtettenek: Tehát az Ember a' Teremtőért formáltatott, és az ISTEN minket nem egyéb végre helyheztetett e Világban, és nem egyéb végre adott tehetséget ennyi sok tsudáknak szemlélésére, és ennyi külömbb-külömbbféle jókkal való élésre, hanem hogy Őtet meg-esmérjük azokból, Őtet szeressük, és Ő-néki hálát adjunk minden ő Jótéteményeiért.

Ezek az álmélkodásnak, szeretetnek és háládatosságnak Indúlati, a' mellyeket ez az Elmélkedés támaszt, Ki-tétetnek ebben a' 'Sóltárban ezekkel az igékkel: *Melly nagyok a' Te Tselekedeteid URam! mindeneket bölltsen teremtettél, bé-tölt a' Föld a' Te Gazdagságoddal. Légyen az URnak Ditsőség mind őrökké, és örvendezzen az UR az ő teremtett-állatiban. Áldjad én Lelkem az URat. Ditsérjétek az URat!*

CV. 'SÓLTÁR.

A' Próféta inti az Izraélitákat az ISTENnek ditsérésére, és az ő Hatalmának, Irgalmasságának és Hűséges vóltának hirdetésére.

Elő-számlálja azokat a' miket az ISTEN tselekedett vala az ő Atyjaikkal, az Abrahámmal kötött szövetségnek ereje szerént.

Elő-beszélli ezen Pátriárkának Maradékin, és nevezetesen Józefen esett állapotokat, Jákóbnak Egyiptomba való menetelét, azt a' háborgattatást, a' mellyet az Izrael' Népe abban az országban szenvedett vala, azokat a' tsapásokat, a' mellyel megveré az ISTEN az Egyiptombélieket, az Izraélitáknak a' Pusztában való lakozásokat, és végre a' Kanaán földében lett meg-telepéttetéseket.

I. 1-5. II. 6-45.

TANUSÁGOK.

LEg-elsőben-is látjuk ebben a' Sóltárban világosan ki-tűndőkölni azt az őrőmet és szent buzgóságot, a' mellyel szoktanak a' Hivek viseltetni, hogy az ISTENT ditsérjék és az ő Jóvóltát mindenűtt hirdessék.

Annakutánna, találjuk itten az ISTENnek az Izrael' Népével való Jótéteményeinek rővidsummában bé-foglaltatott Históriáját.

Az a' Hiſtória meg-mutatja; Hogy az ISTENnek mindenkor vólt gondja az Óvéire, azoknak kedvekért minden időben tselekedett nagy tsudákat, és Ő hűséges és állhatatos az ő Igéreteiben és Szövetségében, melly-is minket bé-tölthet bizodalommal, és el-hitetheti vélünk, hogy az ISTEN mindenkor óltalmazója lészen a' maga

Anyaſzentegyháznak, és az Ő Fijainak.

3. Ez az Ének arra rendeltetett vala, hogy minden időben meg-tartaná az ISTEN' Jótétéményeinek emlékezetét az Izraéliták között, és fel-gerjeſztené az Ő Háládatosságokat.

Jóllehet ezek az Izraélitákon esett állapotok nem tartoznak egyenesen a' Kereſztyénekre: Mindazonáltal mi-is tartozunk meg-tartani ezeknek emlékezeteket, a' rólok való emlékezés lévén igen ſokra tanitható és épületes.

De mindenek felett ſzükség, hogy azoknak alkalmatosságával, a' mellyet mondatnak ebben a' 'Sóltárban, fel-emelkedjünk azoknak a' kiváltképen való nagy kegyelmeknek és Lelki áldásoknak meg-gondolására, a' mellyeket az ISTEN mi reánk ki-töltött, új ſzövetséget kötvén a' Jésus Kriſtus által; meg-ſzabaditván bennünket a' bűnnek, Halálnak és az ördögnek fogságából, és az Ő Anyaſzentegyházában bé-vévén.

4. Látni ennek a' 'Sóltárnak utólsó ſzavaiban, hogy az ISTEN mind ezeket a' kegyelmeket az Izraélitákkal a' végre tselekedte vala; Hogy *meg-tartaná az ő Rendeléseit, és meg-őriznék az ő Törvényit.*

Ezt a' tzélt ſzokta az ISTEN magának fel-tenni, mikor az Emberekkel jól-téſzen. Az Ő jótéteményei nem egyébre valók, hanem hogy minket kötelezzenek arra, hogy őtet ſzeressük, meg-tartsuk az Ő parantsolatit; és illyen módon bizonyithatjuk-meg leg-jobban Ő-hozzá a' mi háládatosságunkat.

CVI. 'SÓLTÁR.

Valamint a' feljebb való 'Sóltár az ISTENnek az Izrael Fijaival közlött kegyelmeinek elő-ſzámlálása: úgy ez azoknak a' zúgolódásoknak és bűnöknek elő-ſzámlálása és meg-valása; a' mellyekbe eſtenek vala az Izraéliták az Egyiptomból való kijövetelek után, a' Puſztában és a' Kanaán földén.

Láthatjuk itt az ISTENnek külömbb-külömbbféle tsapásait-is ezen a' Népen, és az Ő hozzájok való nagy kegyelmességének bizonyságait, őket el-tűrvén és meg-ſzabaditván ſok izben.

Itt végezödik a' 'Sóltároknak Negyedik Könyve.

TANUSÁGOK.

HOgy ezt a' 'Sóltárt a' magunk épitéseire fordithassuk, ezeket a' három főbb tzikkelye-

kelyeket kell benne meg-jegyzenünk:

Az első, a' 'Sidóknak vallástételét az ő bűneikről, az ő pártütéseikről, az ő háládatlanságokról, az ő zugolódásaikról, és az ő bálványozásaikról, a' mellyekkel egynehány ízben vétkeztenek vala.

Innét ezt kell meg-tanúlnunk, egyréfzről: Hogy eltávoztassuk ennek a' Népnek háládatlanságát és hihetetlenségét; Minthogy az ISTEN mivelünk még-több kegyelmeket tselekedett, mint fem ő-véllek; és más réfzről: Tanúljuk megesmérni és meg-vallani ISTEN előtt a' mi bűneinket, mikor őtet meg-bántottuk.

Látjuk itten, hogy valamennyifzer az Izraéliták engedetlenségekbe esnek vala, az UR ő vélek meg-tapafztaltatja vala az ő haragjának bizonyságait.

Az ISTEN nem hagyja bűntetetlen az Embereknek ő ellene való pártütéseket, de megbűnteti kiváltképen azoknak bűneiket, a' kiket a' maga fzövetségébe bé-vett, és a' kik az ő kegyelmével vifzfza-élnek; tselekefzi pedig Ő Felsége azt, a' végre, hogy őkét kötelességeikre vifzfzá-hozza.

Annakokáért, mikor az ISTEN minket akár közönséges nyomorúságokkal, akár magános fanyargatásokkal látogat: a' helyett hogy azért zúgolódnánk, tartozunk meg-esmérni az ő tsapásainak igaz és méltó vóltát, azokra meg-jobbúlni, és félni, hogy újabb oftorokat ne vonjunk magunkra a' mi meg-keményedésünkel.

3. Mondatik ebben a' Sóltárban, hogy az ISTEN az ő kegyelmességének nagysága fzerént el-tűri vala a' 'Sidókat, fzánakozással tekinte re-jok, mikor nékik nyomorúságok vólna, és fok alkalmatossággal meg-fzabaditá őket.

Ezek az ISTENnek nagy irgalmasságának bizonyságai; Tellyes Ő Felsége az Emberekhez való fzánakozással és tűréssel; Még azokhoz-is, a' kik őtet meg-bántották, és kéfz mindenkor meg-botsátani nékiek, mikor meg-térnek, és az ő kegyelmeivel őket gazdagon meg-áldani.

CVII. 'SÓLTÁR.

Ennek a' Sóltárnak tzélja meg-mutatni azt, hogy az ISTENnek gondviselése az emberekre külömbb-külömbbféle próbákat botsát, és őket fok veszedelmekben forogni engedi,

a' végre, hogy fel-inditsa őket ő hozzá való folyamodásra, az ő félelmére és az ő Irgalmasságának hirdetésére.

Nyilván szemlélteti a' Próféta ezt azoknak példájokkal, a' kik idegen földőkön bújdosnak, a' fogságban vagynak, Betegek, és a' Tengeri háborúkban forognak. Szóll hasonlóképen az éhségről, a' szárazságról, a' Nagyoknak meg-aláztatásáról, és meg-mutatja, hogy az ISTEN mind ezeket Bőltseséggel, Igazsággal, és az embereknek javokért tselekeszi.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár igen sok Tanúságokkal tellyes. Arra akar bennűnket tanitani; Hogy az ISTEN igen bőltsen igazgat mindent, valami esik az Embereken, és mikor ők el-szélledésben, futásban, fogságban, betegségben, életeknek veszedelmében vagynak, éhség által, vagy valamelly más módon sanyargattatnak, az ISTEN az, a' ki őket mind ezeken a' próbákon által-viszi, a' végre, hogy őket fel-inditsa az ő segitségűl való hivására, és az ő Hatalmához és Jóvóltához való folyamodásra.

Ez a' 'Sóltár nékűnk hát ezeket mutatja; Hogy a' nyomorúságban lévő személyeknek az ő kőtelességek ez; Hogy ők alázatos és buzgóságos kőnyőrgések által az ISTENhez járúljanak, és Ő nála keressék az ő nyavalyáikból való meg-szabadittatásokat.

Mikor az Émberek kiáltanak az ISTENhez az ő szűkségeikben, és meg-térnek; meg-szánja őket és meg-szabaditja minden szorongattatásaikból, és, azoknak, a' kik ISTEN' segitsége által meg-menekedtenek valamelly nagy nyavalyától, valamelly halálos veszedelemtől, vagy más inségtől, ez a' kőtelességek: Hogy azért ő hozzá meg-bizonyitsák tellyes életekben az ő háládatosságokat, hirdessék az ő Jététeményét, és adják tudtokra más Emberek-nek-is.

Nagy gondjoknak kell ere lenni azoknak, a' kik nyomorúságban forgottanak. Igen kőzőnséges szokások az Embereknek, follyamodni az ISTENhez, mikor szenvednek: De el-múlván a' veszedelem, rendszerént az ISTEN' kegyelmeivel való el-felejtkezésben és hálátlanságban esnek.

A' mi ebben a' 'Sóltárban mondatik, tovább, minket arra kőtelez, hegy derekasan elméinkre végyűk azokat a' dolgokat,

gokat, a' mellyek esnek ezen a' Világon, és mindenek felett, a' mellyek mi magunkan esnek; Hogy akképen tanúljuk félni az ISTENT.

Ennek az Éneknek ezt a' haſznát kell vennünk, és ez jegyeztetik-meg az útólsó versben, ezekkel az Igékkel: *Kitsoda a' bóltsek kézzül, a' ki ezeket eſzébe-venné? hogy az Embérek meg-gondolnák az URnak kegyelmességét!*

CVIII. 'SÓLTÁR.

Dávid nagy buzgósággal ditséri az ISTENt, és esedezik az ő ſegitségéért. Biztatja-is magát azzal, hogy az ő Felsége ſegedelmével uralkodni fogna az Izraelnek egéſz Orſzágán, és meg-fogná győzni a' Moábitákat, az Idumeusokat, és mind azokat, valakik ő néki ellene állanának. I. 1-7. II. 8-14.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár, 1. Támaſzſzon mi bennünk, nagy áhitatosságot és forró buzgóságot az ISTENnek ditsérésére, és az ő jóvóltának és igazmondásának hirdetésére.

2. Tellyesitse-bé a' Szenteket az ISTEN' ſegedelmében való erős bizodalommal, és hitesse-el azt véllek, hogy azok, a' kiket ISTEN ſzeret, mindenkoron bizonnyal meg-ſzabadittatnak.

3. Dávid bennünket arra tanitt, hogy az Embereknek minden jó ſzerentséjek az ISTENtől függ egyedül; az emberi ſegitség hijában való, és azért hát nem kell ſenkiben vetnünk reménységünket, hanem tsak az URban.

CIX. 'SÓLTÁR.

Ebben a' 'Sóltárban Dávid le-irja az ő Ellenségeinek gonoſzságokat és igazságtalanságokat; és őket az ISTENnek átkával fenyegeti.

TANUSÁGOK.

A' mit ebből a' 'Sóltárból kőzönségesen tanulhatunk, ez: Hogy az ISTEN védelmezi óltalmazza a' Jókat, az ő átka üldőzni ſzokta a' Gonoſzokat, és főképen azokat, a' kik az ártatlanokat el-nyomják, a' kik kemények és másoknak ártanak; ez az átok még az ő Maradékjokra-is által-ſzáll, és a' melly gonoſzt tselekedtek vagy kivántak másoknak, leg-gyakrabban magokra viſzſza ſzokott esni.

De ſzükséges jól meg-gondolnunk, hogy ezzel a' 'Sóltárral igen bűnős és iſtentelen módon való viſzſza-élés

lenne, ha ennek olvasásából valaki azt gondolná, hogy tehát szabad nékünk azt kívánnunk, hogy az ISTENnek boszszú állása szálljon azokra, a' kik minket gonoszszal illetnek, vagy minket nem szeretnek.

Dávid itten úgy szóll, mint ISTENtől választatott Király, és mint Próféta; Meg-jövendöli vala az ő ellenségeinek veszedelmeket inkább mint kívánnya vala azt; Sőt, ő a' miképen mondja, jóval fizetett vala nékiek a' gonoszért és szeretettel a' gyűlölségért.

Ezen fellyül, az, a' mi itten mondatik, tsak épen az ISTENnek ellenségeire, és némelly nagy bűnösökre tartozik, a' minémű vala Júdás, a' kire szabattatnak ennek a' 'Sóltárnak némelly szavai az Uj Testamentomban.

De mindenek felett ezt kell meg-gondolnunk; Hogy a' Keresztyén Embernek nem kell egy Embert-is gyűlölni, és ez az állapotunk, hogy mi a' Jésus Krisztusnak Tanitványi vagyunk, minket arra kötelez, hogy szeressünk minden Embereket, még a' mi leg-nagyobb ellenségünket-is, érettek tellyes szívből imádkozzunk, és kívánjunk nékiek 's tégyünk vélek minden jót, valamit tsak lehet.

CX. 'SÓLTÁR.

A' Szent Lélek meg-jövendöli ebben a' 'Sóltárban, hogy a' Messiásnak fel-kellene magasztaltatni az ISTENnek jobbjára; Ő fogna lenni az Anyaszentegyháznak Királyja és Fő Papja, ditsőségesen fel-fogná állitani a' maga Országát, és győzedelmet fogna minden ellenségein venni.

TANUSÁGOK.

AZ UR JÉSUS Önnön-maga és az Apostolok tanitanak bennünket az Uj Testamentomban, hogy ez a' 'Sóltár a' Messiásra tzéloz. Mát. XXII. 44. Tsel. II. 34.

Láthatjuk ebben az Ő Személyének véghetetlen nagy Méltóságát, az ő Országának természetét, mellynek egészen Lelkinek és Mennyeinek kell vala lenni; azt a' leg-felsőbb Ditsőséget, a' mellyre az ISTEN Őtet fel-fogná magasztalni, Jobb-kezéről ültetvén Őtet, és azt-is, minémű erővel fogná a' maga Birodalmát fel-állitani, az ő ellenségeit meg-rontván.

A' Szent LÉLEK itt még azt-is meg-jövendöli, hogy a' Messiás nem

nem tsak hatalmas Király léfzen, hanem mi Fő Papunk-is, a' ki bűneinket el-tőrlené; a' mint ezt meg-mútatja Szent Pál a' 'Sidókhoz irt Levél. VII. Réfzében.

Látjuk még tovább ebben a' 'Sóltárban azt-is, hogy ennek a' ditsőséges Királynak Népe, léfzen *fzabad akarat fzerént való Nép*; Melly-is azt jelenti, hogy az ő Orfzágának tagjai, kénfzeritės nélkűl fognák magokat ő-néki alája vetni, és önként 's örőmmel engedelmeskednének ő-néki, és így ez az Ének oktat minket, a' mi nagy bóldogságunk felől és tartozó kőtelességűnk felől.

Végezetre, a' mi itten mondatik, nem hágy ebben minket kételkednűnk, hogy a' Jésus Kriftus, a' Híveknek javokra őrőkké fog URalkodni, és miden ő ellenségei, és a' mi ellenségeink-is utóljára az ő lábai-alá fognak vettetni; melly meg-léfzen kiváltképen akkor, mikor a' Halált melly utólsó ellenségűnk, el-fogja tőrleni, a' bóldog fel-támadás által; a' miképen Szent Pál meg-jegyzi a' Kórinthusbéliekhez írt Első Levélben. XV. 29-30.

CXI. 'SÓLTÁR.

A' 'Sóltár Iró ditséri az ISTENt az ő tsudára méltó tselekedeteiért, és kivált azokért a' tefti és lelki kegyelmekért, a' mellyeket Ő Felsége adott vala az Izrael' Népének.

TANUSÁGOK.

MI-is tartozunk az ISTENT ezzel a' háláadással ditsérni, a' melly vagyon ebben az Énekben, főt nékűnk még méltóbb okaink vagynak, mint a' régi Híveknek, annak megesmérésére, hogy az ISTENnek tselekedetei nagyok és álmélkodásra meltók; hogy ő Igaz irgalmas és kegyelmes; meg-emlékezett az ő fzővetségéről, és váltságot és idvességet kűldőtt az ő Népének.

Ezek a' meg-betsűlhetetlen nagy kegyelmek inditsanak minket, hogy őtet fzűntelen és tellyes fzívűnkből áldjuk, és hirdessük az Ő tsúdálatos dolgait és jótéteményeit az Emberek előtt, és kiváltképen a' Híveknek Gyűlekezetekben.

A' 'Sóltárnak végén igen hafznos és igen derék Tanúságot ád nékűnk Dávid, mikor ezt mondja; *Hogy a' bőltsesség-nek feje az URnak félelme; jó értelmek vagyon mind azoknak, valakik azt tselekefzik.* Ebből azt tanúl-

núljuk, hogy az ISTENT félvén, el-jutunk az igaz bőltseségre, és valóságos bóldogságra; és annakokáért annak tanúlására kell főképen adnunk magunkat.

CXII. 'SÓLTÁR.

Ebben a' 'Sóltárban a' Kegyességnek és magokat abban foglalóknak bóldogságoknak le-irása vagyon.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár minket, 1. Az igaz kegyességnek jeleire; 2. Azoknak bóldogságokra tanit, a' kik azt követik.

A' kegyes Embereknek imé illyen jeleit adja a' 'Sóltár író; Hogy tudni-illik, azok félik az URat, kiváltképen-való-módon gyönyörködnek az ő parantsolatiban, mindenkor igazak és tiszta szívűek, minden ő dolgaikat igazsággal viselik, jók és tellyesek könyörületességgel; és szeretnek alamisnálkodni és adakozni a' szegényeknek.

A' mi az ő bóldogságokat illeti, a' Próféta azt mondja az aránt nékünk; Hogy tökélletesen bóldogok, az ISTEN megáldja őket az ő személyekben, az ő maradékaikban, és az ő jószágaikban; és mindenek felett, az ő Lelki-esméretének békességét tapasztalják, nem félnek semmi gonosztól, mindenkor bátrak, mivelhogy az URban biznak, és az ő igazságok és emlékezetek meg marad minden időben.

Ezek igen derekas Oktatások, és a' kegyességnek gyakorlására bennünket hathatósan inditható okok.

CXIII. 'SÓLTÁR.

Ez, Hála-adó és arra serkentő 'Sóltár, hogy esmérjük-meg és hirdessük az ISTENnek Felséges-voltát, és az ő véghetetlen nagy Hatalmát; melly ki-tetszik az Isteni Gondviselésnek munkáiban, és mindenek felett abban, hogy ő fel-emeli és meg-áldja azokat a' kiket ő nékie tetszik.

TANUSÁGOK.

IMÉ, ez a' 'Sóltár minket serkenthet az URnak Szent Nevének ditsérésére, az ő minden helyeken ki-tündöklő dicsőségének meg-szűnés nélkül való hirdetésére, ennek az ő imádandó Gondviselésének magasztalására, a' melly minden e' Földön lévő dolgokat igazgat, és a' melly fel-emeli és meg-alázza az Embereket, a' miképen Ő néki tetszik.

Ezeknek meg-gondolása erősen

sen kötelez minket arra, hogy féljük ezt a' nagy Felséges Istent, egészen tsak ő tőle függjünk, és minden bizodalmunkat az ő jóságában helyheztessük.

CXIV. 'SÓLTÁR.

A' 'Sóltárnak Irója le-irja az ISTENnek nagy Hatalmát, a' mellyet meg-mutata ő Felsége, mikor az Izraéliták ki-jövének Egyiptomból, mikor által-menének a' veres Tengeren, és mikor a' Jordán' vizének folyása meg-álla, az ő Kanaán' Földére való bé-meneteleknek alkalmatosságával.

TANUSÁGOK.

EBből a' 'Sóltárból ezeket a' két Tanúságokat kell megjegyzeni;

Elsőt: Hogy azok a' tsúdák, a' mellyeket az Isten régenten a' maga Népének kedvéért tselekedett vala, annak Égyiptomból való ki-jövetelekor, és a' veres Tengeren és a' Jordán' vizén való által-menetelekor, ellene-mondhatatlan bizonyságai az Istennek Hatalmának Felséges Nagy-voltának; és annakokáért mi-is tartozunk hirdetni ezt a' végtelen hatalmat, és tisztelni ezt a' Felséges Istent, kinek semmi nem állhat ellene.

Második Tanúság ez légyen; Hogy azok a' tsudák, a' mellyekről emlékezet vagyon ebben a' 'Sóltárban, nem lévén ollyan ditsőségesek, mint azok a' mellyeket a' Jésus Krisztus által tselekedett az Isten a' mi Váltságunknak munkájában: Nékünk méltóbb okaink vagynak, hogy nem valának a' 'Sidóknak arra hogy fel-magasztaljuk a' mi Istenünknek Hatalmát és Jóságát, és őtet mind örökké áldjuk.

CXV. 'SÓLTÁR.

Ennek a' 'Sóltárnak három tzikkelyei vagynak. Az első, Könyörgés, mellyel az Izraéliták kérik az ISTENt, hogy őket szabaditsa-meg a' maga Nevének ditsőségéért.

A' második, a' Bálványoknak hijábanvalóságának és a' Bálványozók' esztelenségeknek le-irása.

A' Harmadikban, elő-adja a' 'Sóltár Iró azoknak bóldogságokat, a' kik az ISTENben biznak, és a' kik őtet félik.

I. 1-2. II. 3-8. III. 9-18.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár minket ezekre a' három dolgokra tanit;

1. Hogy mikor az Isten az Emberekkel jól tészen, arra Ő indittatik nem valamelly ő bennek lévő érdem által, hanem tsupán tsak a' maga Jósága által; és azért ennak kell lenni a'

mi bizodalmunknak-is fundamentomának, Ő hozzá-való könyörgéseinkben.

2. A' mi mondatik itten a' Bálványozóknak bolondságokról és oſtobaságokról, a' kik az élet nélkül való Bálványokat, és Embereknek kezeiknek munkáit imádják: Az arra való vala, hogy az Izraéliták el-idegenittetnének a' hamis Iſtenségeknek tiſztelésétől, és annál erősebben indittatnának az igaz ISTENnek ſzolgálatjára.

Minket pedig ez arra kötelez, hogy áldjuk az URat azért, hogy ki-vett bennünket a' bálványozásból, a' maga esméretét adván nékünk, és ſzolgáljuk őtet tiſztasággal, hivséggel és buzgósággal.

3. Látjuk itten, melly igen bóldogok azok, a' kik az ISTENT imádják és őtet félik: A' 'Sóltárnak írója bizonyoson mondja nékünk, hogy az ISTEN ſegitségek és paisok mind azoknak, a' kik ő benne biznak; azok meg-áldatnak az URtól, és Ő Felsége meg-ſokasitja az ő jótéteményeit és kégyelmeit azokon és azoknak maradékokon.

Ezeket a' ditsőséges Igéreteket ſzemlélvén, tartozunk magunkat mind inkább-inkább az ISTENnek félelmére adni, és minden mi boldogságunkat egyedül tsak az ő áldásától várni.

CXVI. 'SÓLTÁR.

Dávid ſzent buzgóságnak, örömnek és ſzeretetnek indúlatival hálákat ád ISTENnek az ő véle kőzlőtt ſzabaditásiért és egyéb jótetéményeiért.

TANUSÁGOK.

OLyan 'Sóltár ez, a' mellyben igen kiváltképen való módon ki-tűndőklik Dávid Királynak áhitatossága és buzgósága.

Jegyezzük-meg mi itten, minémű örömnek és háládatosságnak indúlatival hirdeti ő az ISTENnek tsúdálatos ſzabaditásait, a' mellyeket tselekedett vala Ő Felsége ő véle azokban a' nagy veſzedelmekben, a' mellyekben forgott vala; minémű buzgósággal mutatja-bé ISTENnek az ő hálá-adását, az ő ſzeretetét és az ő engedelmeſsége felől való fogadástételét.

Ezzel a' kegyes Király minket arra tanit, hogy mikor az ISTEN mi velünk valamelly kiváltképen való kegyelmet tselekeſzik, és mindenek felett, mikor minket valamelly nagy veſze-

veszedelemből meg-szabaditott, a' mi kötelességünk, hogy Ötet szeressük, az Ő Szent Nevét áldjuk, meg-adjuk Ő-néki a' mi fogadásinkat és hálá adásunkat mindenek előtt; és kiváltképen, járjunk ő előtte életünknek minden idejében, és bizonyitsuk-meg ő hozzá a' mi háládatosságinkat nem tsak szónkkal, hanem főképen egész életünkkel-is.

Ezt kivánják tőlünk, mindenek felett, azok a' lelki kegyelmek, a' mellyeket az ISTEN reánk ki-áraszt, meg-botsátván bűneinket, meg-szabaditván a' kárhozattól és a' haláltól bennünket, és az ő Fijainak és Szólgainak számok köz zé é-vévén.

Ezeknek az illyen drágalátos jóknak szemlélése és tapasztalása bé-töltheti vigasztalással és örömmel mind azokat, val akiknek azokban részek vagyon, és vélek ezt mondathatja a' 'Sóltárnak Irójával: *Térj-meg én Lelkem a' te nyúgodalmadba, mert az UR jól tett tevéled. Mivel fizessek az URnak minden én bozzám-való jóteteményeiért; A' szabadúlásért való hálá-adásnak pobárát vészem, és az URnak Nevét segitségül hivom; Tenéked áldozom hálá-adásnak áldozatival, az én fogadásimat megadom az URnak majd az ő egész Népe előtt. Ditsérjétek az URat!*

CXVII. 'SÓLTÁR.

A' 'Sóltárnak Irója hiv minden Nemzetségeket az ISTENnek az ő Irgalmasságáért való ditsérésére.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár minket hív a' Vallásnak egyik leg-szükségesebb kötelességének gyakorlására, melly-is ez; Hogy ditsérjük az URat szüntelenül az ő jóságáért, és esmérjük-meg, hogy az ő irgalmassága nagy mi rajtunk, és hogy az örökké meg-marad.

CXVIII. 'SÓLTÁR.

Dávid serkentget minden Izraelitákat az ISTEN' Irgalmasságának hirdetésére.

Nagy buzgósággal ditséri ő Felségét azért, hogy győzedelmessé tette vólna őtet az ő ellenségein.

A' Nép felel az ő sergentgetéseire, az-is aldván az URat, és könyörögven a' Dávid' jó elő-meneteléért.

Az utólsó Szakaszsza ennek a' 'Sóltárnak tartozik a' mi URunk JÉSUS Kristusra.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár valamint sok más 'Sóltárok, minket hívogat az ISTENnek ditsérésére és az

ő nagy Irgalmasságának magaſztalására.

Dávid, meg-ſzabadittatván minden veſzedelmekből, a' mellyekben forgott vala, az ISTEN jótéteményeinek meg-esmérésével ád Ő Felségének hálákat, és hívja a' Papokat, a' Népnek Fejedelmeit és minden Izraélitákat, hogy légyenek társai ebben ő-nékie.

. Azon buzgósággal kell nékünk mindnyájunknak gerjedeznünk; és ſzükség, hogy minden rendű, minden hívatalbéli, és minden állapotú ſzemélyek öſzve-adják magokat ennek a' kötelességnek végbenvitelére, és annak meg-esmérésére; Hogy *az ISTEN jó, és az ő irgalmassága meg-marad örökké.*

Továbbá pedig, ez ollyan 'Sóltár, a' mellyet a' 'Sidók az ő Innepeiken énekelnek vala.

A' Kereſztyének-is tartoznak ezzel élni, hogy az ISTENnek hálákat adjanak nem tsak a' közönséges jótéteményekért és ſzabaditásokért, vagy magánosan vélek közlött kegyelmekért, hanem mindenek felett a' mi URunk Jésus Kriſtusnak el-jöveteléért-is.

Az ISTENnek Lelke megjegyzette ebben a' 'Sóltárban, hogy a' Messiás meg-fogna-vettetni a' 'Sidóknak Fejedelmeik által, és még-is mindazáltal ő az ő Anyaſzentegyházának Királyjává és Fejévé fogna lenni; és ez bé-tellyesedett, mikor a' Jésus Kriſtus meg-feſzittetett, és mikor az ő Feltámadása után fel-ment az égbe, és az ő Orſzága e' Világban fel-állittatott.

A' mi tiſztünk azért, hírdetni az ISTENnek hatalmát és jóságát, a' mellyek nyilván kitetſzettenek ebben a' tsudálatos munkában; és ezekre az idvességes meg-lett dolgokra nézve mondjuk Dáviddal: *A' Kő, mellyet az épitők meg-vetettek, lett a' ſzegeletnek Fejévé. Az URtól lett ez, melly tsúddlatos a' mi ſzemeink előtt. Áldott, a' ki jött az URnak Nevében; Hirdessétek az URat, mert igen jó, mert mind örökké meg-marad az ő Irgalmassága!*

CXIX. 'SÓLTÁR.

A' CXIX. 'Sóltár álmélkodásra méltó ſzép le-irása az Iſten' Törvényének drágalátos vóltának, és azoknak bóldogságoknak, a' kik azt megtartják.

Tellyes ez a' 'Sóltár ſzivbéli buzgó áhitatossággal; vagynak benne egyelesleg ſok ſzép könyörgések külömbb-

külömbb-külömbféle kegyes indúlatok, és nagy számú szent Régulák az életnek igazgatására.

Azért-is, ennek olvasásából nagy hasznot vehetni, tsak illendő figyelmetességgel és áhitatossággal forgolódjunk abban.

ELSŐ RÉSZE. 1-32. V.

Dávid Király ennek a' 'Sóltárnak mindjárt az elein elő-adja azoknak az embereknek bóldogságokat, a' kik meg-tartják az ISTENnek Parantsolatit.

Bizonyságot tészen hogy az ő igyekezete és kivánsága az, hogy ő egyedűl tsak ahoz ragaszkodjon; és nagy buzgósággal kéri az ISTENt, hogy tselekedje véle ezt a' kegyelmet, hogy az ő Tőrvényét tanúlhassa-meg, és állhatatosan tarthassa-meg.

TANUSÁGOK.

ENnek a' 'Sóltárnak Első Része minket arra tanit; Hogy az Embereknek leg-nagyobb bóldogságok áll az ártatlanságban való járásban, az UR' Tőrvényének meg-őrizésében, és az ő Parantsolatinak tellyes szívekből való kérésekből; ehez az Isteni Tővényhez kell az Ifjaknak és minden-féle személyeknek intézni az ő életeket és a' kik azt tselekeszik, soha nem esnek szégyenbe és bóldogtalanságba.

Ezeknek meg-gondolása minket arra kőtelez, hogy az ISTENnek Parantsolatit válaszszuk magunknak, a' miképen Dávid részűnknek; azokat szívűnkbe rejtsük, azokról szeressünk beszélleni, azokban légyen minden gyönyörűségünk, és azoknak meg-tartásában, inkább gyönyörkődjünk, hogy sem mintha e' Világnak minden gazdagságait birnánk.

Hogy ezt a' bóldogságot bizonyosan birhassuk: Kérjük az ISTENT, hogy Ő-maga tanitson az ő Parantsolatira, világosítsa-meg szemeinket, hogy láthassuk az ő Tőrvényinek tsudálatos bőltseségét; a' hamisságnak útát távoztassa-el tőlünk, és engedje-meg, hogy érthessük-meg az ő szent Tőrvényeinek útát, úgy hogy azon járhassunk hűséggel és állhatatossággal életünknek végéig.

MÁSODIK RÉSZE 33-72. V.

Dávid sok izbéli fohászkodások által kér az ISTENtől kegyelmet az ő Tőrvényeinek jól meg-értésére és meg-tartására.

Esedezik, hogy ez által erősítse őtet minden ő próbaiban. Elő-adja, hogy az ISTEN Beszéde és az UR' Itéleteinek meg-gondolása vigasztalta és biztatta volna őtet az ő nyomorúságaiban.

Meg-esméri, hogy jó vólt ő néki meg-sanyargattatni, hogy meg-tanúlná az URnak rendeléseit meg-őrizni.

Bizonyságot tészen, hogy ő mind jobban-jobban kivánja magát arra reá-adni; az ISTENnek Törvényét választotta maga örökségének; és fellyebb betsülni azt e' Világnak minden nyereségeinél és javainál.

TANUSÁGOK.

EBből az olvasásból ezt a' haſznot kell vennünk; Hogy öltözzük-fel mind azokat a' kegyes indúlatokat, a' mellyek itten ki-vagynak tétetve; és kérjük az ISTENtől Dáviddal, hogy tanitson az ő Parantsolatinak útára, adván nékünk ollyan értelmet, hogy meg-esmérhessük és meg tarthassuk azokat; hajtsa a' mi ſzíveinket az ő engedelmességére, és forditsa-el a' hijábanvalóságtól, a' telhetetlenségtől és minden gonoſztól, éreztesse vélünk mindenkor az ő irgalmasságának munkáit, vigaſztalván minket minden nyomorúságinkban, és végezetre, ſoha el-ne végye tőlünk az ő Beſzédét és kegyelmét.

Ezután, Dávid arra tanit, hogy a' kegyes Emberek nyilván és mindenek előtt gyakorolják az Iſteni félelmet, és ſoha el-nem unják ő róla és az ő Törvényeiről beſzélleni.

Mikor látják a' hitetleneket, kik az URnak Törvényét elhagyják, és az ISTEN' beſzédében bizókat gyalázzák: rettegnek azoknak iſtentelenségektől, és azokra jövendő itéletektől; Jobban-jobban meg-erősödnek az UR' Törvényének ſzeretetében, azt válaſztják örökségeknek; Nappal és éjjel arról elmélkednek, és társaik mind azoknak, kik az URat félik és meg-őrzik az ő Parantsolatit.

Végezetre, az, a' mit itten Dávid mond, oktat minket a' ſanyargattatásnak haſznos-vólta aránt, és arra kötelez, hogy imádjuk az ISTENnek böltségét és jóságát, a' ki megoſtorozza és meg-alázza az Embereket, hogy meg-tanitsa őket az ő beſzédének megőrizésére.

Ezt a' gyümöltsöt vévé Dávid az ő nyomorúságaiból, és ez tanitá-meg őtet ennek az Iſteni Beſzédnek minden gazdagságoknál és e' Világnak legbetsesebb javainál felljebb betsülésére.

HARMADIK RÉSZE

73-104. V.

Dávid tovább-is meg-mutatja a' maga buzgóságát és ſzeretetét az ISTENnek Törvényéhez, és esedezik, adjon értelmet néki és vigaſztalja meg őtet.

Bizonyságot tészen, hogy ez a' Tör-

Törvény vólt vólna néki minden gyönyörűsége az ő nyomorúságaiban; és ő ahoz mind inkább-inkább ragaszkodna; úgy tartaná azt, mint e' Világon leg-tökélletesebb dolgot, szeretné minden dolgok felett; az, ő-néki szolgáltatna minden értelmet és minden bőltseséget, a' mellyre szűksége vólna; és ki-mondhatatlan gyönyörködést és édességet találna ő annak gyakorlásában.

TANUSÁGOK.

SZemeink eleibe-terjeszti a' CXIX-dik 'Sóltárnak ez a' Része azokat a' nagy hasznokat, a' mellyek származnak reánk az ISTEN' Törvényének tudásából és meg-tartásából.

A' mitsodás módon Dávid arról beszéll, azt mutatja nékünk; Hogy azok, a' kik abban foglalják magokat, soha meg-nem szégyenűlnek, és az ő nyomorúságaikban tapasztalják mindenkor azokat a' segedelmeket és vígasztalásokat, a' mellyek szűkségesek ő-nékiek.

Arra tanit a' Próféta, hogy a' melly gonoszok esnek az Igazakon, nem hogy el-hagyatnák ő vélek az ISTENnak Törvényét; sőt inkább azt tselekeszik, hogy ők ahoz annál inkább ragaszkodjanak, és az vígasztalja őket az ő próbáikban.

Bizonyoson állatja Dávid, hogy ez a' Törvény a' leg-tökélletesebb és leg-drágalátosabb dolog; a' kik ezzel a' Mennyei világossággal meg-vagynak Világosittatva, azok a' legokosabbakat-is feljűl-haladják bőltseségben és értelemben; és e' Földnek minden gyönyörködései és minden múlatságai nem hasonlitandok ahoz az édességhez és meg-elégedéshez, a' mellyet kóstolhatni az UR' Törvényének tudásában és szeretésében.

Ebben az értelemben kell mindnyájunknak lennünk, és kérnünk az ISTENT, hogy ebben inkább-inkább erősitsen-meg bennünket.

NEGYEDIK RÉSZE
105-144. ℣.

Dávid Király még tovább-is az ISTEN' Törvényének hasznos vóltáról beszéll, és fogadást tészen, hogy azt életének minden idejében meg-tartja.

Azt mondja, hogy az ISTEN megszégyeniti mind a' Gonoszokat és mind azokat, valakik az egyenes, útról el-hajolnak; De támogatja az ótet félőket; az Igazak semmit nem félhetnek a' Gonoszoktól, és rajtok semmi gonosz nem eshetik.

A' Próféta viszsza-tér ismét az UR Törvényének drágalátos vóltának leirására; jelenti, minémű keserűsége

vólt,

volt, mikor látja vala azt meg-rontatni; erősen állatja, hogy ő azt kivánja szeretni és ahoz jobban-jobban kiván ragaszkodni; és esedezik az URnak, adjon néki abban bővebb értelmet.

TANUSÁGOK.

IMé, ezeket a' Tánúságokat adja előnkbe ez az olvasás.

Elsőt; Hogy *az ISTENnek Beszéde Szövétneke a' mi lábainknak, és a' mi ösvényeinknek világa*; és azok, a' kik ezzel az Isteni Világossággal meg-világosíttattak, és a' kik az útban járnak, mellyet az mutat el-nem tévelyedhetnek.

2. Meg tetszik innét; Hogy a' Híveknek igaz szívvel való ragaszkodások vagyon az ISTEN' Beszédének ahoz a' részéhez, a' melly nékiek eleikbe írja az ő kötelességeiket, és a' melly magában foglalja azokat a' Szent Törvényeket, a' mellyeket Ő Felsége nékünk a' mi életünknek igazgatására adott.

Azt választják örökké megmaradó örökségeknek, az az ő szíveknek örőme; fogadástétellel igérik ISTENnek az ő engedelmességeket és szereteteket, ezt mondván Dáviddal: *Meg-eskűdtem, és meg-állom, hogy meg-tartom a' Te Igazságodnak Törvényét*; és szűntelen kérik ennek az ő fogadásoknak bé-tellyesítésére az ő kegyelmét; Keserves bánat és idvességes félelem foglalja-el őket, mikor látják e' Világban uralkodó istentelenséget, és azokat az Itéleteket, a' mellyeket az ISTEN botsát azokra, a' kik az ő Parantsolatitól el-távoznak, ők annakokáért annyival inkább szeretik az ő Törvényét, a' mennyivel inkább látják, hogy mások azt el-vetik.

És akár a' nyomorúságban, akár valamelly más állapotban, ez az Isteni Törvény nékiek minden vigasztalások és minden gyönyörködések.

ÓTÓDIK RÉSZE

145-176. V.

Dávid az ISTENt segitségül-hivja; kéri, hogy lássa-meg az ő nyomorúságát, és óltalmazza-meg az ő ügyét az őtet üldöző nagyok ellen. Bizonyságot tészen, hogy minden ő kivánsága az, hogy meg-őrizze az ő ISTENének Törvényét, őtet ditsérje és ditsőítse egész életében.

TANUSÁGOK.

A' Tanúságok a' mellyeket a' CXIXdik 'Sóltárnak ez az utólsó Része nékünk szolgáltat, ezek a' következendők:

Első; Hogy minden nyomorúsá-

rúságinkban az ISTENhez tartozunk folyamodni, Ő tőle nem tsak azt kérvén, hogy szabaditson-meg, hanem azt-is, hogy adjon kegyelmet az Ő kedvében való járásra, és Ő hozzája való engedelmességre.

Második; Hogy a' mi legnyőnyőrűségesebb és leg-inkább rend-szerént-való foglalatosságunknak kell lenni az ISTEN' Törvényéről, és az Ő szent Beszédéről való Elmélkedésünknek.

Harmadik; Hogy az ISTEN látja az övéinek szenvedéseiket: Meg-hallgatja azoknak kőnyőrgéseket, de a' Gonoszoktól távól vagyon Ő Felsége, és őket meg-nem hallgatja.

Negyedik; Hogy az ISTEN az Ő Törvényének meg-tartásához ditsőséges jutalmat és tőkélletes bóldogságot kőtött.

Bizonyoson állatja ezt Dávid, mikor ezt mondja: *Nagy békességek vagyon az ISTEN' Törvényét szeretőknek és nintsen azoknak bántatások.*

És, utólsó; Hogy mi tartozunk az ISTENnek szentelni egész életünket; kívánni, hogy azt tőlthessük az Ő szolgálatjában és ditsőrésében, és esedezni, hogy Ő adjon nékünk mindenkor a' végre szükséges segedelmet.

Ezzel a' kívánsággal rekeszti-bé Dávid ezt a' 'Sóltárt, igy szóllván: *Éljen az én Lelkem, URam, hogy ditsérjen Tégedet. Tévelygettem mint az el-veszett jób; keresd-meg a' Te szolgádat, mert a' Te Parantsolatidat nem felejtettem-el!*

KÖZÖNSÉGES TANUSÁGOK, A' CXIX. 'SÓLTÁRBÓL.

HOgy ennek a' 'Sóltárnak Olvasása hasznos légyen, azokon a' kűlőnős Tanúságokon kivűl, a' mellyeket elő-adánk, főképen ezeket a' három dolgokat kelletik még belőle megjegyzenűnk:

1. Az ISTEN' Törvényének ditsőséges vóltát, és annak álmélkodásra méltó munkáit. Dávid azt tanitja; Hogy ez az ISTEN' Törvénye leg-tőkélletesebb, minket meg-világositó mennyei Világosság; minket az értelmesekké tészen, megtisztitja és meg-vidámitja a' szívet, meg-vigasztal a' nyomorúságban, a' lelki-esméretnek ki-mondhatatlan békességet ád, és véghetetlenűl többet ér e' Világnak minden gazdagságainál és leg-drágább javainál-is.

2. Látjuk ebben a' 'Sóltárban, miről esmérni-meg a' kegyes Embereket; Tökélletesek az Ő útaikban, azt tselekeszik a' mi igaz; járnak az URnak Törvényében, arról elmélkednek éjjel és nappal, azt megőrizik, és az ISTENT és az Ő Beszédét tellyes szívekből szeretik: Ezen fellyül, el-izakaszttják magokat a' Gonoszoktól és azoknak társaságoktól, az Igazaknak társaik; félelem esik reájok mikor látják az ISTENnek Itéleteit, Ő benne biznak, és békességes-tűrők az Ő nyomorúságaikban.

3. Végezetre, tellyes ez a' 'Sóltár sok szép drágalátos Könyörgésekkel, a' mellyeknek szűntelen szívünkben és szájunkban kell lenni; kérvén az ISTENT, hogy méltóztassék bennünket meg-világosítani, Ő-maga az Ő Törvényére tanitani, szívünket az Ő hozzá-való engedelmességre hajtani, reánk gondot viselni, és mindenkor igazgatni az Ő Gondviselése által és az Ő jó Lelke által.

Ezeket az Oktatásokat kell vennünk ebből a' Sóltárból, és ezen tzéllal és igyekezettel kell ezt rend szerént olvasnunk, és róla elmélkednünk.

CXX. 'SÓLTÁR.

A' Próféta kéri az ISTENt, hogy őtet szabaditsa-meg a' Gonoszoknak tsalárdságoktól és hamis vádalásoktól; és panaszolkodik, hogy azok között kellene néki élni.

TANUSÁGOK

EZ a' 'Sóltár arra tanit minket; 1. Hogy meg-eshetik, hogy az Istenfélők-is a' gonosz Embereknek hamis vádolásokra és gonoszságokra minteyg tzélúl ki-légyenek tétetve; De az ISTEN őket meg-óltalmazza és meg-szabaditja.

2. Hogy igen nagy szívbéli gyötrelemnek oka nékiek, a' Gonoszok és az Istentelenek között élni.

És végezetre, Hogy az Igazaknak meg-esmértető jelek és tulajdonságok, a' békeséget szeretni; mint ellenben a' Gonoszoké ez, hogy ők készek a' viszszálkodásra és a' viadalra.

CXXI. 'SÓLTÁR.

Ennek a' 'Sóltárnak Irója ebben arról tészen bizonyságot, hogy őnéki erős bizodalma vólna az ISTENnek segitségében, és abban ő bizonyos vólna, hogy az ISTEN mindenkoron fogna vigyázni a' maga Népének és minden Híveknek bátorságokért.

TANU-

TANUSÁGOK.

RÖvid értelme ennek a' 'Sóltárnak ez; Hogy a' mi segitségünk egyedül tsak az ISTENtől jön, ő vigyáz az ő Anyaszentegyházáért és az Igazakért, azokat meg-őrzi minden veszedelmekben, és soha el-nem hagyja.

Ennek a' Tudománynak a' légyen a' haszna, hogy tellyesítse-bé a' Hiveket ISTENben való erős bizodalommal, és serkentse őket mind inkább-inkább az ő szeretetére és félelmére.

CXXII. 'SÓLTÁR.

Ki-tészi Dávid az ő Buzgóságát és szeretetét, a' mellyel viseltetik vala az ISTENnek Házához és Jérusálem' Városához.

Könyörög ennek a' Városnak szerentsés állapotjáért; és igéri, hogy tehetsége szerént munkálódni fogja az ISTENnek ditsőségét és az Izrael' Népének javát.

I. 1-5. II. 6-9.

TANUSÁGOK.

DÁvidnak nagy buzgóságából, a' mellyel ő mint Király viseltetik vala Jérúsálemnek Templomához és Városához, és az Izraelnek Nemzetségeihez, és azok aránt való jó kivánságaiból meg-tanúlhatják, elsőben a' Fejedelmek és a' Magyistrátusok, és annakutánna az Anyaszentegyháznak minden igaz tagjai, hogy szívesen igyekezzenek a' kűlső Társaságnak közönséges békességére és javára; mindenek felett pedig gondjok légyen a' Vallásra és az ISTENnek Tiszteletére; meg-szűnés nélkűl könyörögjenek az Anyaszentegyháznak békességéért, és az ő könyörgéseik mellett munkálódjanak-is mindent tselekedni, valami tehetségekben vagyon, annak bóldog állapotjáért és épitéséért.

CXXIII. 'SÓLTÁR.

Az Izrael' Népe, az ő Ellenségei által el-nyomattatott és háborgattatott lévén, esedezik az URnak segitségéért.

TANUSÁGOK.

AZok, a' kik az Embereknek űldözésekre, gyalázatjokra és igazságtalanságokra ki-vagynak tétetve, tanúljuk-meg ebből a' 'Sóltárból, hogy ők mindenkor az ISTENre nézzenek, Ő-néki könyörögjenek, hogy könyörűljön rajtok; és vessék minden bizodalmokat az ő segitségében, el-hivén azt, hogy az ISTEN soha el-nem fogja azo-

kat hagyni, a' kik ôtet hûségesen ſzolgálják, és a' kik az ô ſzeretetéért ſzenvednek.

CXXIV. 'SÓLTÁR.

Az Izraël' Népe meg-esméri ebben a' 'Sóltárban, hogy az ISTEN ôket ſok izben meg-ſzabaditotta vólna, és hogy az Ô Felsége óltalmazása nélkûl ôk már régen el-puſztittattanak vólna.

TANUSÁGOK.

EZ az elôttünk lévô 'Sóltár még jobban illik a' Kereſztyén Anyaſzetegyházra, mint a' 'Sidó Eklésiára.

Azok a' mellyek itten mondatnak, minket arra kôtelesznek, hogy emlékezzünk-meg azokról a' kûlômbb-kûlômbféle állapotokról, a' mellyekben forgott a' Jésus Kriſtusnak Anyaſzentegyháza, és gondoljuk-meg, hogy akármelly igen tôrekedett az ellen, az ô kezdetétôl fogva, a' Sátán és e' Világ, még-is mindenkor meg-állott

A' honnan ezt kell ki-hoznunk; Hogy tehát az ISTEN mindenkor léſzen annak az ô ereje és ſegitsége, és az ſoha el-nem fog veſzni.

Hasonlóképen léſzen Ô Felsége Oltalmazójok minden igaz Hiveknek, és el-nem veſznek, nem lévén lehetséges, hogy az ISTEN ôket el-hagyja, és megſzûnjön ôket ſzeretni és reájok gondot viselni.

CXXV. 'SÓLTÁR.

Le-irja Dávid azoknak állandóságokat a' kik az URban biznak, és az ISTENnek óltalmazását, mellyel Jérusálemet és a' maga Izraelét bé-fedezné.

Azt mondja, hogy ha háborgattatnak az Igazak, az, nem tart mind ôrôkké, holott ellenben azok, a' kik az ISTENtôl el-térnek, végre bóldogtalanúl el-veſznek.

I. 1-2. II. 3-5.

TANUSÁGOK.

KEvés ſzóval le-irja ez a' Sóltár azoknak bóldog állapotjokat a' kik az ISTENT félik, és az ô bizodalmokat Ô benne helyheztetik.

A' 'Sóltárnak Irója az aránt ezt mondja nékûnk; Hogy ſemmi ôket meg-nem mozdithatja, az ISTEN mindenkor kôrûlôtôk vagyon az ô meg-óltalmazásokra: Ha meg-engedi, hogy háborgattassanak, meg-tekinti az ô erôtlenségeket, meg-enyhiti és meg-rôviditi az ô nyomorúságaikat.

Azt mondja még bizonyoſan; Hogy az ISTEN mindenkor jól téſzen a' Jókkal és az igaz

igaz szívű Emberekkel, midőn ellenben a' gonoszságra térők végre el-vesztetnek.

Ezekről való elmélkedésben a' Hívek hathatós okokat találnak, a' mellyekkel inditassanak arra, hogy légyenek mindenkor tsendességben, vessék minden bizodalmokat az ISTENben, és mind inkább-inkább ragaszkodjanak az ő tartozó kötelességeikhez.

CXXVI. 'SÓLTÁR.

Ez, Hálá-adó Ének, mellyben a' 'Sidók örvendeznek azon a' tsudálatos szabadittáson, a' mellyet az ISTEN nékiek adott vala, őket a' Fogságból viszsza-hozván; és könyörögnek, hogy egészen állitsa helyre őket. I. 1-3. II. 4-6.

TANUSÁGOK.

Kötelez ez a' 'Sóltár minket azoknak a' nagy Tsudáknak meg-gondolására, a' mellyeket az ISTEN minden időben tselekedett vala az ő Népéért, azt minden emberi reménység felett az ő Ellenségeinek hatalmából meg-szabaditván.

A' honnan látjuk; Hogy ha az Igazak, vagy az Anyaszentegyház, nyomorúságban vagynak, az ISTEN végre ád nékiek méltó okot az örvendezésre, és közönségesen szólván: Mikor az Emberek megpróbáltattanak és meg-aláztattanak a' nyomorúság által, örömet ád a' szomorúság után Ő Felsége; úgy hogy, a' miképen a' 'Sidók ebben az Énekben mondják: *A' kik könyhúllatással vetnek, azok osztán nagy örömmel arassanak.*

CXXVII. 'SÓLTÁR.

Ebben a' 'Sóltárban azt látjuk, hogy a' Városoknak és a' Háznépeknek szerentsés jó állapotjok aránt való szorgalmatoskodás haszontalan az ISTENnek óltalmazása nélkül; és hogy Ő Felsége ád az ő kegyelmében magzatokat azoknak, a' kiket meg akar áldani.

I. 1-2. II. 3-5.

TANUSÁGOK.

Minket ennek a' 'Sóltárnak Irója arra tar it.

1. Hogy az, a' mi a' Birodalmakat, a' Városokat és a' Háznépeket fenn tartja, nem annyira az Embereknek az ő szorgalmatoskodások, mint az ISTENnek áldása; és azért hát a' Magyistrátusok és a' Tselédes-Gazdák tartoznak ezt az áldást magokra szállitani igyekezni.

2. Hogy az ISTEN az, a' ki Magzatokat ád; és ez kiváltképen való jótétemény; mivel-

hogy, ha jó erkölcsökben és kegyességben neveltetnek, az ő Atyjaiknak örömök és ditsőségek léfznek, nem csak ezen a' Világon, hanem a' jövendő életben-is.

CXXVIII. 'SÓLTÁR.

Vagyon ebben a' 'Sóltárban beszéd a' kegyes emberekről, és azokról a' külső áldásokról, a' mellyeket az ISTEN azoknak ád, bóldogitván az ő munkájokat, és fijakat 's számos maradékokat adván nékiek.

TANUSÁGOK.

BIzonyosan állatja nékünk ez a' 'Sóltár; Hogy az ISTEN meg-áldja azoknak munkájokat és Házok-népét, a' kik őtet félik, és az ő útaiban járnak.

Jóllehet ezek a' külső áldások, mellyek régenten a' 'Sidóknak valának igértetve, nem azok a' mellyekre tartoznak a' Kereſztyének leg-inkább vágyni; úgy kell mindazonáltal ezeket nézni, mint a' kegyességnek jutalmait, és háládatossággal venni.

A' kegyességnek vagyon ez életbéli igérete-is.

AZ ISTEN mindenkor meg-áldja azokat a' ház-népeket, a' mellyekben az ő félelme uralkodik; de mindenek felett az ő lelki áldásait tölti-ki azokra, és végre fel-emeli azokat, a' kik ártatlanságban élnek, az égben nékiek kéſzitett leg-főbb bóldogságra.

CXXIX. 'SÓLTÁR.

A' Próféta a' 'Sidó Anyaſzentegyházat inti annak meg-esmérésére, hogy ha ſzinte gyakorta üldöztetett-is; mindazáltal az ISTEN azt el-nem hagyta vólna; és meg-jövendöli, hogy az Anyaſzentegyháznak minden Ellenségei el-fognak veſzni.

I. 1-4. II. 5-8.

TANUSÁGOK.

A' Mi ebben a' 'Sóltárban mondatik, annak meg-gondolására kötelez minket: Hogy az Anyaſzentegyház igen gyakorta nyomorgattatott mind az O Teſtamentom alatt, mind pedig az Uj alatt; De az ISTEN azt mindenkor meg-tartotta, és azt az ő Ellenségei ſoha el-nem puſztithatták.

Ez minket erősítsen ebben a' hitünkben, hogy az Anyaſzentegyház örökké meg-fog maradni, valamint ſzintén annak minden igaz Tagjai is, és mind azoknak, valakik annak ellene támadnak, tsak gyalázat és ſzégyen vallás fog az ő réſzek lenni.

CXXX.

CXXX. 'SÓLTÁR.

Dávid ebben a' 'Sóltárban esedezik az ISTENnek Irgalmasságáért, és az ő bűneinek botsánatjáért; kijelenti az Ő Felsége kegyelmességében való Bizodalmát-is.

I. 1-4. II. 5-8.

TANUSÁGOK.

HÁrom Tanúságokat ád minékünk a' 'Sóltárnak Irója itten:

Elsőt ezt; Hogy ha az ISTEN minket az ő Igazságának szoros tőrvénye szerént visgálna meg: Egy Ember-is nem találtathatnék Igaznak Ő-előtte, azért-is hát mindnyájan az ő Irgalmasságához tartozunk folyamodni, és mélységes alázatossággal ezt modani: *Ob URam! ha a' bűnöket meg-tartándod, kitsoda állhat meg?*

Másodikat, ezt; Hogy az ISTEN kész meg-botsátani; de azt a' botsánatot nem egyéb végre ajándékozza nékünk, hanem hogy őtet tiszteljük; és e' nélkül a' tisztelet nélkül semmi meg-botsátást nem reménylhetünk Ő-tőle. Ezekkel az igékkel vagyon ez ki-téve: *Te nálad vagyon a' kegyelem, hogy tiszteltessél.*

És harmadikat ezt; Hogy az ISTEN mindenkor vólt 's mindenkor légzen-is az Anyaszentegyháznak Oltalmazója, és meg-szabaditója, nem kűlőmben, mint a' Híveké-is.

CXXXI. 'SÓLTÁR.

Dávid mindenek előtt prótestál ebben a' 'Sóltárban, hogy ő benne nem vóltanak fel-fúvalkodásnak és kevélységnek indúlati: hanem mindenkor az ártatlanságra és az alázatosságra igyekezett.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár azokat az indúlatokat fejezi-ki, a' mellyeknek kell lenni az ISTENnek minden Fijaiban; tudni-illik hogy légyenek alázatosok, ne igyekezzenek nagy és felettek való tsúdálatos dolgokra, és ollyanok légyenek mint a' kis-Gyermekek, az alázatosságban és az egyűgyűségben.

A' mit e' részben tanit Dávid, ugyan azt, a' mi URunk Jésus nékünk még erősebben meg-hagyta az Evangyéliomban, ezt mondván: Hogy ha ollyanok nem lészűnk, mint a' kis gyermekek, nem fog minket maga Tanitványainak esmérni, és nem mégyűnk-bé az ISTENnek Országába. Mát. XVIII. Rész. 3. vers.

CXXXII. 'SÓLTÁR.

Ennek a' 'Sóltárnak Irója, a' ki a' mint látszik Dávid, emliti ennek a' Királynak az aránt tett fogadását, hogy ő nem nyúgodna addig, mig a' Szövetségnek Ládája Jérusálembe nem vitetnék, és az Ísteni Tiszteletet ott fel-nem állittatnék, és ditséri az ISTENt azért, hogy ez a' fogadástétele bé-tellyesíttetett vólna.

Reményli, hogy az ISTEN az ő Igérete szerént, meg-fogná áldani az ő maradékát; és könyörög a' Papokért, a' Lévitákért és az egész Népért. I. 1-9. II. 10-18.

TANUSÁGOK.

DÁvidnak az ő Fogadás-tétele, melly ebben a' 'Sóltárban emlegettetik, az aránt, hogy az ISTENnek Közönséges Tiszteletét fel-állitaná, az ő kegyességének bizonysága.

A' honnan a' Nagy Rendek, a' Magyistrátusok és akármelly állapotban lévő Személyek tanúlják-meg; Hogy az ISTENnek Ditsősége és az ő igaz szolgálatja az, a' mit ők tartoznak leg-nagyobb forrósággal kiván ni, és tellyes tehetségekkel munkálódni.

2. Hogy az ISTEN kegyelmesen meg-engedé Dávidnak, hogy az ő kegyes szándékát véghez-vihetné; az nékünk azt mutatja, hogy az ISTEN meg áldja a' jó szándékkal fel-tett igyekezeteket.

3. Hogy az ISTEN Siont választotta vala, hogy ottan imádtatnék, és igérettel magát kötelezé, hogy ott lakna örökké, azt meg-áldaná, és az ő javaival meg elégitené: Ezt kell szabni a' Keresztyén Anyaszentegyházra, a' hol az ISTEN még nevezetesebb módon lakik, és a' mellyben kell őtet szolgálni és imádni mind e' Világnak végezetéiglen.

Utóljára, tartozunk mindnyájan ezt a' 'Sóltár Irót követvén, szüntelen könyörögni az Anyaszentegyháznak meg-tartásáért, az abban szolgáló Személyeknek meg-áldattatásokért és minden Tagjainak bóldogságokért.

CXXXIII. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár elő-adja az egyességben és békességben előknek bóldogságokat, és azokat az áldásokat, a' mellyeket az ISTEN azoknak adni szokott.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár nékünk ezt a' Tanúságot szólgáltatja, hogy semmi nintsen ISTEN előtt kedvesebb, mint az egyességben való lakás és a' békeség; és az egymás között egyesség-

ben

ben élő személyeket Ő Felsége leg-drágalátosabb jótéteményeivel szokta meg-áldani; melly-is hathatósan inditson minket egymással atyafiúi és keresztyéni szeretetben való élésre.

CXXXIV. 'SÓLTÁR.

Ez az Ó Templomnak szolgáihoz való Intés, mellyel azok hivattatnak az ISTENnek ditsérésére.

TANUSÁGOK.

INnét tanúlják-meg az URnak Szolgai ezt; Hogy valamiképen a' Papoknak és a' Lévitáknak tisztek vala, hogy az ISTENT ditsérnék az ő Templomában éjjel és nappal, és könyörögnének az Izrael' Népének jó szerentsés előmeneteléért: Ugy a' Keresztyén Anyaszentegyháznak Szolgait az ő Hivatalok kiváltképen való módon kötelezi arra, hogy azért megszűnés nélkül könyörögjenek, és mindenkor ditsérjék az URnak Szent Nevét.

CXXXV. 'SÓLTÁR.

A' Próféta serkentgeti a' Lévitákat, hogy ditsérjék az ISTENt, hirdessék az Ő véghetetlen Hatalmát, mellyel teremtett minden dolgokat, és emlegessék minden ő tsudáit, a' mellyeket tselekedett vala régenten, hogy a' maga Népét ki-hozná Egyiptomból és bé-vinné a' Kanaán' Földének birására.

Szóll egyszersmind a' Bálványoknak hijában-valóságokról-is, és a' Bálványimádóknak bolondságokról.

I. 1-14. II. 15-21.

TANUSÁGOK.

NEm kevesebbé kötelez ez a' 'Sóltár minket mint az Izraélitákat az ISTENnek ditsérésére, és annak az ő Hatalmának, Bőltseségének és Jóságának hirdetésére, a' mellyek nyilván meg-tetszenek e' Világnak Teremtésében és Igazgatásában; és főképen annak az ő vélünk tselekedett Kegyelmének megesmérésére, hogy minket ő-magának választott.

Ha az Izrael' Népét meg-szabaditotta vala Ő Felsége Egyiptomból, és el-vesztette a' Kanaánnak Királyjait, hogy ezt a' Népet abban a' Tartományban meg-telepithetné: A' Jésus Kristus mi érettünk a' Hatalomnak és Szeretetnek sokkal nagyobb tsudáit tselekedett: Le-rontotta a' Bálványozást, melly uralkodik vala e' Világban; ki-vett minket a' kárhozatból és a' halálból, és az ő Anyaszentegyházába állitott-bé.

Igen méltó és igaz dolog azért, hogy ez a' Mindenható

és Kegyelmes ISTEN áldattassék mind örökké, és hogy mindenek, valakik Ötet félik, főképen pedig az ő szolgai Ötet egy szível és egy szájjal ditsérjék, ezt mondván: *Áldott az UR Sionból, ki lakozik Jérusálemben. Ditsérjétek az URat.*

CXXXVI. 'SÓLTÁR.

Ez itten Ditséretnek 'Sóltára, a' mellyben az Izraéliták szóllanak elsőben a' Teremtésnek munkáiról, és másodszor azokról a' tsudókról, a' mellyeket tselekedett vala az ISTEN, mikor az ő Atyjaik Égyiptomból kijövének, és bé-menének a' Kanaán' Földére.

Meg-kell jegyzeni, hogy ebben az egész 'Sóltárban a' Léviták és a' Kősség felelnek egymásnak, és itten mindenik versben az ISTENnek Irgalmassága hirdettetik ezekkel az Igékkel: *Mert mind örökké meg-marad az ő Irgalmassága.*

Abban az időben ez az Isteni Tiszteletre szenteltetett szokott éneklésnek módja vala, hogy igy ditsérnék az ISTENt a' Templomban.

I. 1-9. II. 10-26.

TANUSÁGOK.

KÉt Tanúságokat lehet meg-jegyzenünk ebből a' 'Sóltárból: Az első ez; Hogy minékünk ugyan azon okaink vagynak arra, hogy az ISTENT áldjuk, a' mellyek a' 'Sidóknak valának, meg-gondolván a' Teremtésnek és az Isteni Gondviselésnek Tsudáit, és azokat a' tsuda dolgokat, a' mellyeket tselekedett vala régenten Ő Felsége a' maga Népének kedvéért: De tartozunk mindenek felett ditsérni azt a' véghetetlen Irgalmasságot és Isteni Hatalmat, a' mellyet meg-mutatott az ISTEN a' Váltságnak munkájában.

A' második Tanúságra ezeket az igéket kell meg-jegyzeni, a' mellyek ennek a' 'Sóltárnak minden verseiben elő-mondatnak, a' mellyek-is a' Kőzönséges Isteni Tiszteleten szokás szerént énekeltetnek vala: *Mert mind örökké meg-marad az ő Irgalmassága.*

Azt mutatják azok minékünk, hogy az ISTENnek Irgalmassága meg-tetszik minden ő munkáiban, az a' kútfeje minden jóknak, valamellyeket biorunk; és annakokáért tartozunk azt hirdetni mindenkori éneklesek által, nagy hálódatossággal és tőlünk ki-telhető minden buzgósággal.

CXXXVII. 'SÓLTÁR.

A' Babilóniában fogva lévő 'Sidók szóllanak ebben a' 'Sóltárban. Elő-adják, mitsoda keserves bánatba merülve valának ők az ő szám kivetetések-

sekben, és minémű buzgósággal viseltetnek vala Jérusálemhez.

A' Próféta meg-jövendöli az Édom, Fijainak romlásokat-is, a' kik őrültenek vala ennek a' Városnak puszttúlásán, és a' Babiloniabélieknek veszedelmeket.

TANUSÁGOK.

EBben a' 'Sóltárban a' minémű indúlatokat ki-mutatának a' fogságban lévő 'Sidók, azok minden igaz Hivekben megszoktanak lenni. Tudni-illik igen nagy buzgósággal viseltetnek az Anyaszentegyházhoz; mikor azt szenvedésben lenni látják, nem lehet nékik semmi őrömök, és inkább el-felejtkeznének önnön-magokról és a' magok tulajdon javáról, mint sem az Isten' ditsőségét illető dolgokról.

2. Az Edom' Nemzetének és a' Babilóniabélieknek romlások, melly ebben a' 'Sóltárban megjövendöltetett, és kevés esztendőkkel a' Jérusálem' veszedelme után meg-is esék, minket arra tanit; Hogy az Isten boszszútáll azokért a' gonoszokért, a' mellyekkel az ő Anyaszentegyháza illettetik, és keményen 's példásképen meg-bűnteti az úldözőket és azoknak társait; valamint szinte azokat-is, a' kik a' nyomorúságban lévőket tsúfolják és azokon esett gonoszon örülnek.

CXXXVIII. 'SÓLTÁR.

Dávid szent buzgósággal tellyes lévén azt bizonyitja, hogy ő mindenek előtt akarja az ISTENt ditsérni, és int minden Királyokat és Népeket magával együtt az ő ditséretére.

Kéri ő Felségét, hogy tovább-is óltalmazza őtet, és ki-jelenti az ő Igéreteiben való tökélletes Bizodalmát. I. 1-6. II. 7-8.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ebben a' 'Sóltárban azt a' szent buzgóságot ki-tűndőkölni, a' mellyel tellyesek a' Hívek és a' melly őket inditja az Istenben való örvendezésre, az ő imádására, az ő ditséretinek éneklésére, és az ő Jóságának hirdetésére minden Emberek előtt; és még a' Földnek Nagyjai előtt-is; a' végre hogy tanitsák azokat az Istennek félelmére, és az ő ditsőségének magasztalására.

Látjuk tovább, ebben a' 'Sóltárban, hogy a' Nagy Isten, ki az égben lakik, jól tudja mind azt, valami itt alatt esik; nem sajnáll az Emberekre gondot viselni; de kiváltképen nyitva vagynak az ő Szemei a' maga Fijaira, vélek vagyon azokkal a' nyomorúság-

nak közepette, úgy hogy valakik ötet félik, tellyes bizonyossággal el-mondhatják: *Az UR el-végezi, a' mit én bennem kezdett; URam, a' Te irgalmasságod mind örkké vagyon, a' Te kezeidnek munkáját ne hagyd-el.*

CXXXIX. 'SÓLTÁR.

Dávid ebben a' 'Sóltárban meg-esméri, hogy az ISTEN mindenütt jelen vagyon, és tökélletesen jól tud minden dolgokat, még azokat-is, a' mellyek leg-titkosabbak.

Ditséri az ISTENnek véghetetlen Bőltseségét, a' melly kiváltképen való módon meg-tetszik az embernek formáltatásában; és mind ezek által a' tsuda dolgok által szivében meg-illetődvén, azt mondja, hogy az URnak munkáinak meg-gondolása ötet mindenkor inditani fogja, hogy Ő Felségét áldja, félje, és ő benne örvendezen. Végezetre, azt mondja, hogy az ő bizodalma az URnak Jóvóltában és Hatalmában ötet megerősítené az ő ellenségeinek igyekezetek ellen, azoktól ő soha nem félne, és semmi társalkodása nem lenne azokkal.

I. 1-13. II. 14-18. III. 19-24.

TANUSÁGOK.

NAgy figyelmetességgel kell ezt a' 'Sóltárt meg-gondolnunk. Azok közzül a' Szent Irásnak részei közzül való ez, a' hol leg-világosabban vagyon a' szó az ISTENnek jelenvólta és mindentudása felől.

Dávid nékünk igen magyarán tanitja, hogy az ISTEN mindenütt vagyon; az ő tudománya véghetetlen, mint szintén az ő hatalma; semmi nintsen ő előtte el-rejtetve; és akármelly helyen légyünk, ő jól tudja nem tsak tselekedetinket és beszédinket, hanem még leg-titkosabb gondolatinkat-is.

Végyük ollyan derekasan szívünkre ezeket az Igazságokat, mint Dávid; és ezek minket arra kőteleznek, hogy úgy éljünk, mint a' kik mindenkor az URnak szemei előtt vagyunk, és féljünk ettől a' mindenütt jelen lévő Nagy ISTENtől, ki minket tökélletes igazsággal a' szerént fog meg-ítélni, a' mikép tökélletesen jól tudja minden mi tselekedeteinket.

Ehez a' Fő Tanúsághoz, adjuk hozzá ezeket a' három kűlőnős Tanúságokat.

Az első ez; Hogy abban a' tsudára méltó módban, a' miképen az ISTEN nékünk az életet adta, nagy inditó okaink vagynak arra, hogy meg-esmérjük az ő hatalmát, és jóságát, és a' mi testünket és lelkünket az ő szólgálatjára forditsuk.

A' má

A' második ez; Hogy az ISTENnek ez a' hatalma és ez a' jósága nagy bizodalommal betöltheti az Igazakat, és bátrakká teheti őket az Emberektől lehető félelem ellen.

Utólsó Tanúság ez; Hogy ha az ISTENT szeretjük, gyűlöléssel fogunk viseltetni mindenhez, valamit az ISTEN gyűlöl, el-fogjuk távoztatni az Istenteleneknek bűneiket és társaságokat, soha mindazáltal nem gyűlölvén az ő személyeiket; követvén ebben az ISTENT a' mi Atyánkat, a' ki gyűlöli a' hamisságot, de el-tűri a' bűnősöket, szűntelen jól-tévén azokkal, és békességesen várja őket, hogy a' meg-térésre inditsa.

CXL. 'SÓLTÁR.

Dávid könyörög az ISTENnek, hogy szabaditsa-meg őtet azoknak álnokságoktól és gonoszságoktól, a' kik az ő veszedelmére igyekeznek vala; és azokat fenyegeti az ISTENnek boszszúállásával.

I. 1-9. II. 10-14.

TANUSÁGOK.

ITten a' mit meg-kell jegyezni ez; Hogy az ISTEN mególtalmazza az Igazakat a' Gonoszoknak erőszaktételek ellen, az ő boszszúállása száll a' kegyetlen Emberekre, a' rágalmazókra, és a' tsalárdokra; akármelly igen rémitőnek látszik lenni azoknak az ő hatalmok, semmivé tészi Ő Felsége minden tanátskozásokat; és ha meg-engedi, hogy valamelly ideig el-nyomattatnak az ártatlanok, meg-mutatja végre, hogy ő azoknak óltalmazójok; úgy hogy méltó okok lészen az ő Hatalmának, az ő Igazságának és Jóságának meg-esmérésére és hirdetésére.

Illyetén indúlatokkal és illyen végre, nem pedig azok ellen való haragnak és boszszúállásnak indúlatival, a' kik minket meg-bánthattanak, tartozunk ezt a' 'Sóltárt olvasni, és róla elmélkedni.

CXLI. 'SÓLTÁR.

Dávid, az őtet üldöző külömbbkülömbbféle személyeknek igazságtalanságokra és rágalmazásokra lévén ki-tétetett; kéri az ISTENt, kegyelmesen hallgassa-meg az ő esedezését.

Kéri Ő Felségétől azt a' kegyelmet, hogy ne vétkezzen ő az ő nyelvével, zúgolódásra ki-fakadván, és távoztathassa-el a' bűnősök által való el-hitettetést; és kiván meg-feddettetni az Igazak által.

Bizik az ISTENnek segedelmében, és bizonyos benne, hogy őtet meg-fogná szabaditani az ő veszedelmére igyekezőktől. I. 1-5. II. 6-10.

TANUSÁGOK.

ENnek a' 'Sóltárnak ezt a' haſznát kell vennünk; Hogy mi-is légyünk társai Dávid Királynak ebben a' Könyörgésben, a' mellyel itten esedezik, és kérjük elöſzör-is ISTENtől alázatosan, hogy méltóztasson jó-kedvvel venni a' mi könyörgésünket, és az menjenfel ö eleibe.

2. Hogy örizzen attól, hogy ötet magunk gondolatlan beſzédekkel, vagy bünös gondolatokkal meg-ne bántsuk; és ne engedjük magunkat el-hitetni a' Gonoſztévöknek; Erre tzéloz ez a' kérés: *Fogd-bé, URam örizd-meg az én ſzájamat; öltalmazd-meg az én ajakimnak ajtaját; Ne engedjed hajlani az én ſzivemet gonoſzra, és hogy foglaljam magamat hamisságnak tselekedetiben azokkal egybe, kik hamisságot tselekeſznek, és ne engedjed, hogy egyem az ö gyönyörüséges étkekben.*

3. Arra tanit Dávid, hogy jó-kedvel és köſzönettel végyük a' kegyes embereknek intéseket és feddéseket. Ez az indúlat vagyon minden igaz Hivekben, és ezt téſzi-ki Dávid, midön igy ſzóll: *Fedjen-meg engemet az Igaz, és jó néven véſzem, dorgáljon-meg engemet, és nékem ollyan léſzen, mint a' drága balsamom.*

Látjuk végezetre, hogy ámbár az Igazaknak ſorsok néhánykor ſiralmas, az ISTEN öket mindenkor meg-örzi, és nem adja kezekbe azoknak, a' kik az ö veſzedelmekre igyekeznek.

CXLII. 'SÓLTÁR.

Dávid az Engedi Puſztájában lévén egy barlangban, és mindenfelöl környül-vétetvén a' Saul' embereitől, kéri az ISTENt, hogy ſzabaditsa meg ötet ebből a' nagy közel lévö veſzedelemből. Igéri, hogy megfogja adni ISTENnek az ö háládatosságát. Meg-olvashatni I. Sámuel' XXIV. a' Hiſtóriát, a' melly alkalmatosságot adott ennek a' 'Sóltárnak irására.

TANUSÁGOK.

EZ a' Könyörgés, mellyet az ISTENhez fel-botsáta Dávid Király igen közel lévén ahoz hogy Saulnak kezeibe essék, meg-mutatja azt; Hogy az URnál kell keresnünk a' ſegedelmet, a' mellyre ſzükségünk vagyon; és az a' ſzabaditás, a' mellyet nyújta az ISTEN Dávidnak ebben az ö ſzorúltságában azt mutatja: Hogy a' Híveknek bizodalmok öket ſoha meg-nem tsalja; az ISTENnek mindenkor vagynak eſzközei arra, hogy öket ki-végye a' ve-

a' veszedelemből, és az ő izomorkodásokat végre örömre és hálá-adásra változtatja.

CXLIII. 'SÓLTÁR.

Dávid magát az ISTEN előtt mélységesen meg-alázza az ő bűneinek meg-vallása által.

2. Kéri Ő Felségét, hogy végye tekintetbe az ő siralmas allapotját, kegyelmesen hallgassa-meg az ő könyörgését, vezérelje őtet a' maga jó Lelke által, és szabaditsa-ki a' veszedelemből, a' mellyben vala.

I. 1-2. II. 3-12.

TANUSÁGOK.

AZ a' Könyörgés, a' mellyet Dávid Király tészen ennek a' 'Sóltárnak elein ezekkel a' beszédekkel: *Ne perelj a' Te szolgáddal URam, mert egy igaz sem találtatik Te előtted az élők közzül*, közönséges hasznú, és nintsen egy Ember-is, a' ki nem tartozna ugyan azont ISTENtől buzgósággal és alázatossággal kérni.

2. Dávidnak az ő nyomorúságaiban az ISTENhez való folyamodása minket arra tanit, hogy akármelly szorúltságban légyünk, a' mi bátorságinkat és vigaszt alásinkat a' Könyvrgésben és az URban való bizodalomban kell keresnünk, és elmélkednünk a' végre az ő munkáiról, és azokról a' kűlömbbkűlömbbféle bizonyságokról, a' mellyekkel az ő kegyelmes vóltát minden időben megmútatta az Ótet félőkhez.

De mindenek felett, akár nyomorúságokban, akár más valamelly állapotban légyünk, azt tartozunk ő-tőlle kérni, hogy adjon kegyelmet arra hogy őtet féljük, az ő szeretetének munkáit velünk éreztesse, és vezéreltessünk az ő jó Lelke-által; a' végre ekképen esedezvén Ő Felségének: *Adjad, hogy hamar halljam a' Te kegyelmességedet, mert Te benned bizom, mutasd-meg nekem az útat, mellyen járjak; mert hozzád emelem az én Lelkemet. Tanits-meg engemet, hogy a' Te Akaratodat tégyem; mert én ISTENem vagy Te; a' Te jó Lelked vezéreljen engemet egyenes úton.*

Továbbá pedig, midőn látjuk, minémű buzgósággal kéri Dávid az URat ebben a' 'Sóltárban és másokban-is; hogy szabaditsa-meg őtet az őtet gyűlőlőktől, meg-kell gondolnunk, hogy minékünk nintsenek ugyan azon okaink, a' mellyek ennek a' Királynak valának, arra hogy hasonló könyörgéseket tégyünk: Hanem tellyes szívünkből az ISTENnek segedelmét a' mi idvességünk-

gűnknek ellenségei ellen kérni tartozunk; minthogy azoknak oſtromlásira mindenkor ki-vagyunk tétetve, és tőlők ſokkal inkább lehet félnűnk, mint ſem az ideig való Ellenségektől.

CXLIV. 'SÓLTÁR.

Ez Hálá-adó Ének azokért a' győzedelmekért és ſzabaditásókért, a' mellyeket az ISTEN engedett vala Dávidnak, és Könyörgés az Izrael' Népének bóldog állapotjáért.

Ugy tartják, hogy Dávid ezt az Éneket mondotta vólna Góliátnak meg-verése után.

I. 1-11. II. 12-15.

TANUSÁGOK.

DÁvidnak Hálá-adása, mellyel áldja az ISTENT azokért a' Győzedelmekért, a' mellyeket vett vala, nékűnk azt mutatja, hogy az ISTENnek kell adnunk a' ditsőséget minden jókért, valamellyeket véſzűnk, és minden jó ſzerentsénkért; és hogy ő kegyelmesen meg-ſegiti a' kegyes Királyokat, és kőzőnségesen mind azokat, valakik őtet félik, és azokat a' legnagyobb veſzedelmekből ki-ſzabaditja.

2. Mikor az ISTEN valamelly kegyelmet tselekeſzik velűnk: Tartozunk a' mi hálá-adásunkhoz méltatlanságunknak alázatos meg-esmérését kőtni, és illyen indúlattal ezt mondani: *Oh URam mitsoda az Ember, hogy gondot viselſz ő róla! és mitsoda az Embernek Fia, hogy ő-felőle gondolkodol?*

3. Ebből az Énekből általláthatjuk; Hogy a' bőség, a' békesség és kűlső jó ſzerentsés állapot, az ISTENnek Jóvóltának és Gondviselésének munkái; és ezeket a' jótéteményeket háládatossággal kell vennűnk és vélek jól kell élnűnk.

Jusson eſzűnkbe, azon kőzben, hogy ezek a' kűlső áldások, a' mellyeket a' 'Sidók az ISTENtől kérnek vala, és a' mellyek nékiek az ő vélek kőtött ſzővetségben igértettenek vala, nem azok, a' mellyeket a' Kereſztyének tartoznak leg-inkább kivánni.

Azokat a' lelki áldásókat végyűk inkább ſzívűnkre, a' mellyeket az ISTEN az ő Anyaſzentegyházában ajánl minékűnk, és a' mellyek ſoha el-nem végezetendő bóldogságban fognak bizonnyal bennűnket réſzesekké tenni.

Ezekre az áldásokra nézve nékűnk még ſokkal tőbb okaink vagynak, mint ſem a' 'Sidóknak valának, arra, hogy mondjuk: *Bóldog Nép az, a' kinek ISTENe a' Jehova.*

CXLV. 'SÓLTÁR.

Dávid ebben a' 'Sóltárban buzgósággal és szeretettel tellyes módon imádja és ditséri az ISTENnek Felséges Nagy-vóltát, az ő tsudálatos munkáit, az ő Hatalmát, Bőltseségét, és mindenek felett minden emberekhez való Irgalmasságát, és azt az ő szeretetét, a' mellyel viseltetik az ötet félőkhöz és hozzá kiáltókhoz. Ez az Ének egy azok közzül, a' mellyeket leg-nagyobb haszonnal és épűlettel lehet olvasnunk.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár igen alkalmatos arra, hogy a' mi buzgóságunkat fel-gerjesszze, és minket fel-inditson az ISTENnek forró áhitatossággal való ditsérésére.

Dávid itten a' szívet igen megillethető szókkal ki-tészi azt a' győnyörködést, örvendezést és szent buzgóságot, a' mellyel a' Hivek meg-gondolják az URnak tsuda dolgait, és magasztalják az ő Hatalmát, Felséges-vóltát, Hűségét, Igazságát, és főképen az ő Jóságát és Irgalmasságát, melly vagyon minden ő munkáin.

Dávid előnkbe-adja ebben az Énekben, hogy az UR által teremtettenek és állanak-fenn minden Teremtések; az ő Gondviselése ki-terjed még az oktalan-állatokra-is.

De főképen elő-beszélli az ISTENnek az ötet félőkre való Atyai nagy gondját; azt állatja bizonyoson, hogy az ISTEN mindenkor közel vagyon azokhoz, hogy őket meg-őrizze; meg-hallgatja, mikor kiáltanak ő hozzája: meg-szabaditja őket az ő inségeikből, és szívéknek kivánságát bé-tőlti.

Mind ezeknek meg-gondolása tellyesítsen-bé minket nagy szeretettel ehez az illyen jó ISTENhez, támaszszon bennünk mind nagyobb-nagyobb ragaszkodást a' kegyességhez, a' melly nékünk illyen drágalátos hasznokat szerez, és serkentsen forró buzgóságra az ő magasztalására és az ő ditséretinek mind örökké való hirdetésére.

CXLVI. 'SÓLTÁR.

A' Próféta fogadást tészen, hogy ő az ISTENt ditséri életének minden idejében és azt tanitja, hogy minden bizodalmunkat tsak az egy ISTENbe kell vetnünk, ki e' Világnak URa, és a' kinek kiváltképen való gondja vagyon az Igazakra.

TANUSÁGOK.

EBből a' 'Sóltárból ezeket tanúljuk-meg;

1. Hogy erre forditathatjuk leg-jobb haszonra a' mi életünket, ha azt egészen az ISTEN-

nek szent Nevének ditsérésében és áldásában töltjük-el.

2. Hogy igen nagy bolondság valakinek bizodalmát az emberekbe és a' nagy Rendekbe vetni; mivelhogy azok nem egyebek, hanem tsak tsupa erőtlenség és semmiség, lévén halandó emberek; De, hogy valóságos bóldogságunk lehessen, egyedűl tsak az ISTENben kell biznunk, ki e' Világnak Teremtője, a' ki szereti az Igazságot és Hűséget; Igazságot szolgáltat az el-nyomattattaknak, azokat meg-szabaditja; és uralkodni fog mind örökké a' maga Népének és fijainak óltalmazásokra.

CXLVII. 'SÓLTÁR.

Intetnek az Izraéliták, hogy az ISTENt ditsérjék;

1. A' Teremtésnek munkáiért; és másodszor, azokért a' kegyelmekért, a' mellyeket nevezetesen az ő Nemzetségekre ki-áraszstott vala Ő Felsége. I. 1-12. II. 13-20.

TANUSÁGOK.

EZ a' 'Sóltár két nagy inditó okokat terjeszt előnkbe arra, hogy az ISTENT ditsérjük és Ötet szeressük.

Az első, mi reánk szinte úgy tartozik mint a' 'Sidókra és minden emberekre, és az, annak a' Hatalomnak és tsudálatos Bőltseségnek meg-gondolása, a' mellyel Ő Felsége igazgatja e' Világot.

Látjuk itten, hogy az ISTEN az, a' ki meg-tart minden dolgokat, a' ki le-szállitja a' havat és az essőt, a' ki a' földdel meg-termeti az ő gyűmőltsét, a' ki adja a' bőséget és a' békességet; és igy hát, mind ezeket az ideig-való jókat az ő Jóságának kell tulajdonitanunk, és az ő ditsőségére forditanunk.

A' második oka az ISTENnek ditsérésének, melly ebben a' 'Sóltárban ki-tétetik, azoknak a' jóknak meg-gondolása, a' mellyeket az ISTEN a' 'Sidókkal tselekedett vala, és mindenek felett az, hogy azon az óltalmazáson, bőségen és békességen kivűl, a' mellyben élnek vala a' Kanaán' Földén, az ő szent Igéjét, és Törvényét adta vala nékiek.

E' tekintetben nékünk erősebb inditó okaink vagynak az URnak hálá-adással való ditsérésére, meg-gondolván azokat a' lelki áldásokat, a' mellyeket reánk ki-tölt Ő Felsége; a' mellyek között-is a' leg-nagyobbra lágosittattunk az Evangyéliom által,

által, és az Ő Akaratjának esmérete által.

Ollyan kegyelem ez, mellyet Ő nem tselekedett minden Népekkel; azért hát tartozunk annak drágalátos vóltát megesmérni, azt háládatossággal birni, és élni véle az Ő Szent Nevének tiſztességére, és a' mi tulajdon idvességünkre.

CXLVIII. 'SÓLTÁR.

Dávid az Ő nagy Buzgóságában minden égi és földi Teremtéseket hiv az ISTENnek ditsérésére; De nevezetesen inti arra az embereket és az Izraélitákat.

Ebben a' 'Sóltárban a' Léleknek nagy meg-indúlása és nagy hathatósság vagyon.

I. 1-10. II. 11-14.

TANUSÁGOK.

EBben az Énekben, valamint ſzinte más tőbb 'Sóltárokbad-is arra tanittatunk; Hogy az ISTEN az, a' ki formálta, meg-tartja és igazgatja mind azokat a' Teremtéseket, a' mellyek vagynak az égben és a' földön; az Angyalokat, a' Napot, Hóldat, és mind a' Tsillagokat.

Az Ő Akaratja által vagyon az, hogy a' tűz, a' kő-eső, a' hó, a' ſzelek, a' hegyek az élő-fák és az oktalan-állatok fenn-állanak ollyan rendben a' melly ſoha meg-nem változik, és munkálódják mind azokat az állapotokat, a' mellyeket minden napon látunk.

2. Azt kell meg-gondolnunk, hogy mind ezek a' Teremtések, az Angyalokan kivül, okosság nélkül valók lévén, nem ditsérik az URat, hanem tsak ennyiben, hogy nékünk okokot ſzolgáltatnak az Ő ditsérésére azok-által a' tsuda dolgok által, mellyeket ſzemeink eleibe adnak; és igy, az Embereknek tiſztek, az ISTENT áldani, mivel tsak éppen ők birnak ollyan tehetséggel, hogy őtet az Ő munkáiban meg-esmérhessék.

Látjuk ebben a' 'Sóltárban, hogy minden rendbéli ſzemélyek tartoznak véghez-vinni ezt a' kőtelességet; a' Nagyok és Kitsinyek; a' Férjfiak és az Aſzſzonyi-állatok; az Ifjak és a' Vének.

Kőzőnségesen ſzóllván mindenek, valakik ollyan bóldogok, hogy az Ő Anyaſzentegyházában élnek, tartoznak nevezetes módon meg-mutatni az Ő buzgóságokat, és egyező indúlattal ditsőséget adni a' minden dolgoknak Teremtőjének; és a' mi leg-nagyobb kivánságunknak-is annak kell len-

ni, hogy a' mi ISTENünknek Neve áldattassék és ditsértessék mi tőlünk és minden teremtésektől, mostantól fogva mind örökké.

CXLIX. 'SÓLTÁR.

Ez a' 'Sóltár azokért a' Győzedelmekért való ditséret és Hálá-adás, a' mellyeket az Izrael' Népe vett vala az ISTENnek segitsége által sok Királyokon.

TANUSÁGOK.

EZ az Ének serkentheti az Anyaszentegyháznak minden igaz Tagjait az ISTEN ditséretének éneklésére és hirdetésére, és szüntelen Ő benne való örvendezésre.

És a' miképen az Izraéliták zengedeztetik vala az ő örömmel való énekléseiket azért, hogy az ISTEN őket győzedelmesekké tette-vala az ő Ellenségeiken és a' Királyokon, a' kik ő ellenek hadakoznak vala: Mi-is tartozunk őtet ditsérni, meg-gondolván az ő Anyaszentegyházára való minden időbéli gondviselését, és az ő tőle vett minden jótéteményeket; de főképen azért, hogy meg-győzte minden mi Lelki ellenségeinket, és alkalmatosokká tett bennünket arra, hogy azokon győzedelmeket vehessünk mi-is, sőt a' diadalmasoknál-is fellyebbvalók légyünk minden dolgokban, a' mi URunk Jésus Krisztus által.

CL. 'SÓLTÁR.

A' 'Sóltár Iró Próféta int minden embereket, hogy az ISTENt ditsérjék az ő nagy Hatalmas és Felséges voltáért és az ő tsudálatos tselekedeteiért, elő-vévén arra a' vigaság-tévő szerszámokat. Itt végezödik a' 'Sóltároknak Könyve.

TANUSÁGOK.

SErkentsen minket ez a' 'Sóltár, melly a' leg-utólsó, szent buzgóságra, a' mi ISTENünknek az Ő Felséges nagy Erejéről, véghetetlen Hatalmasságiról és minden ő imádandó Tőkélletességeiről meg-szünés nélkül énekléssel való ditsérésére.

Ezt tselekedni tartozunk mindnyájan nem tsak szájjal és szívszóval, hanem főképpen szívvel, meg-gondolván azt, hogy ha a''Sidók az ő Isteni Tisztelekben külömbb-külömbbféle vigaság-tévő szerszámoknak gyönyörüséges zengésével, valamint szintén sok más tzérémóniákkal-is élnek vala: Az ISTEN azt akarja, hogy mi őtet ditsérjük és ő-néki szolgáljunk főképen szívvel, és minden lehető indúlattal és buzgósággal.

Vi-

Vigyük-véghez életünknek minden idejében ezt az illyen méltó és gyönyörüséges kötelességeket; és a' végre kövessük ezeket a' sok szép intéseket és az áhitatosságnak és ditséretnek Istenes példáit, a' mellyeket ez a' 'Sóltároknak Könyve magában bé-foglal; Hogy igy, minekutánna ditsértük és ditsőítettük az ISTENT e' Földön, ditsőítsük Őtet örökkön örökké az égben minden bóldogokkal együtt, Ámen.

SALAMONNAK PÉLDABESZÉDEINEK KÖNYVE.

A' Példabeszédeknek Könyvének Autora Salamon. Ennek a' Könyvnek két szakaszszai vagynak. Az Első, melly kilentz Részeket tészen, foglal-bé magában Intéseket, Oktatásokat, és Tanátsokat, mellyeket a' Bóltseség ád az Embereknek. A' Másadik melly kezdódik a' X-dik Részen, mindenféle állapotokról való Példabeszédeknek és elmés mondásoknak egybe-szedegetett Summája.

Ugy látszik, hogy az első XXIV. Részeket Salamon irta. A' következendő többi Részekben ugyan ezen Királynak jeles mondásai vagynak, a' mellyek ő utánna mintegy két-szász nyóltzvan esztendók múlva szedegettettenek-ősszve az Ezékiás Királynak emberei által.

A' két utólsó Részek máséinak nem Salamonéinak láttatnak lenni. Ennek a' Könyvnek mondásai rövidek, és válogatott példás szókból állók, a' Napkeletieknek módjok szerént; De nagy értelmet foglalnak-bé magokba, és azokban derék oktatásokat találhatni mindenféle kötelességek arránt, és minden rendbéli személyeknek számokra.

I. RÉSZ.

Ennek a' Résznek három szakaszszai vagynak;

1. Elől-járó Beszéd, a' melly megjeienti ennek a' Könyvnek tzélját,

a' Bőltseségnek meg-ſzerzésére való intéssel együtt.

2. Tanáts-adás a' Gonoſzoknak eltávoztatására, és azoknak hitegetéseknek nem kövétésére.

3. Hivogatás, mellyel a' Bőltseség nógatja a' bűnősőket a' meg-térésre, azok ellen való kemény fenyegetéssel, a' kik meg-átalkodnak.

I. 1-9. II. 10-19. III. 20-33.

TANUSÁGOK.

HÁrom dolgok vagynak ebben az Első Réſzben, a' mellyek kűlőnős meg-gondolásra méltók.

Az első ez; Hogy ennek a' Könyvnek a' tzélja az, hogy eſzességet és értelmet adjon az Embereknek, és meg-ſzeretteſſe vélek a' valóságos bőltseséget, a' melly áll az URnak Félelmében; Erre kell minden rendbéli ſzemélyeknek, de kivált az Ifjaknak főképen igyekezniek; és ez a' Mennyei Bőltseség mindenféle haſznokat és áldásokat hoz ő-magával.

Ezeknek meg-gondolása tégyen kéſzekké minket ebben a' Könyvben bé-foglaltatott oktatásoknak bé-vételére.

A második dolog, mellyre tanit Salamon, ez; Hogy, ha a' bőltseségre akarunk el-jutni, a' Bűnősőktől és azoktól, a' kik másoknak ártani igyekeznek, el-kell távoznunk; Hogy valamiképen az ő hitegetésekkel és példájokkal minket a' gonoſzra reá ne végyenek, és vélek együtt el-ne borittassunk azzal a' bóldogtalansággal, a' mellyel ők fenyegettetnek.

3. Igen derekasan kell arra a' ſzép és hathatós Intésre figyelmeznűnk a' mellyet a' Bőltseség a' Réſznek vége felé tészen a' Bűnősőkhőz, a' kik, mint a' bolondok, a' tévelygésben járnak.

Világosan látjuk itten, hogy az Isten azoknak utánnok jár, és hallattatja vélek a' maga ſzavát; ſemmit el-nem múlat, hogy őket a' gonoſzból megtérítse, kéſz a' maga Lelkét és kegyelmét ki-tőlteni reájok; de ha úgy esik a' dolog, hogy meg-útálják az ő tanitását, és az ő békességes-tűrésével viſza-élnek, el-hagyja őket, és vémikor az ő Itélete őket véletlenűl utól fogja érni, nem leſzſz többé nékik idejek az ő irgalmasságához való folyamodásra.

Ez igen világosan bizonyitja az Istennek kegyelmességét és Igazságát; és meg-mutatja, hogy az Embereknek lehet bóldogokká lenniek; és ha nem azok

azok; tehát az ő veſzedelmek ő-magoktól ſzármazik; és annakokáért ſzükséges hallgatnunk az ISTENnek ſzavát és az idvességes tanátsokat, a' mellyeket ád nékünk, és meg-betsülnünk az ő békességes-türését, és az ő irgalmasságával való kinálkozását, mig annak ideje tart.

II. RÉSZ.

Int Salamon minden dolgok felett a' Bölcseségnek meg-ſzerzésére.

Meg-mutatja, hogy az a' leg-dragalátosabb Jószág, és hogy az ISTEN adja azt azoknak, a' kik igaz ſzível keresik.

2. Azt tanitja, hogy azok a' kik a' Bölcseséget keresik és azt birják, minden jóval meg-gazdagittatnak, és őket meg-őrzi az a' kisértetektől; De azok, a' kik el-hagyják azt, hogy magokat adják a' gonoſzságra és nevezetesen a' tiſztátalanságra, végső veſzedelemre vetik magokat.

I. 1-9. II. 10-22.

TANUSÁGOK.

AZ Oktatások, a' mellyeket Salamon nékünk itten ád, ezek; 1. Hogy a' Bölcseségnek beſzédit bé-kell venni, figyelmetesen meg-kell hallgatni annak tanátsait, azt tellyes ſzível kell keresni; annak pedig megnyerésére nem kell egyebet tselekedni, hanem tsak kérni kell az ISTENtől, ki annak adója és kútfeje, arra ſzert tenni nem nehéz, és az ISTEN azt adja mindeneknek, valakik igaz lélekkel kivánják.

2. Ez a' Réſz nékünk ſzemeink eleibe terjeſzti azokat a' nagy jókat, a' mellyek ſzármaznak ennek az Iſteni Bölcseségnek birásából az Emberekre; az ő vélek közli azt az értelmet és okosságot, a' mellyre ſzükségek vagyon; békességes és tsendes nyúgodalmat ſzerez; meg-őriz minden gonoſztól, és kiváltképen a' kisértetektől; azzal el-távóztathatni a' Gonoſzoknak hálóikat, nem félhetni azoknak az ő gonoſzságoktól, és vélek együtt veſzedelemben nem forog az Ember.

Végezetre, arra tanit bennünket Salamon; Hogy azok között a' haſznok között, a' mellyeket a' Bölcseség ſzerez az Embereknek, meg-ſzabaditja nevezetesen a' tiſztátalanságtól őket, és azzal meg-menti őket azoktól a' bóldogtalanságoktól, a' mellyekbe ejtik magokat, a' kik a' teſtnek rendeletlen gyönyörködéseit és kivánságait követik.

III. RÉSZ.

III. RÉSZ.

Salamon az Embereket arra inti, hogy kövessék a' Bölcseségnek tanitását, féljék az ISTENt, bizzanak ő benne, őtet tiszteljék, és az ő oktatásait fel-vegyék. Szóll ez a' Király tovább a' Bölcseségnek bölcs voltáról, és azoknak a' jóknak drágálatos nagy hasznokról, a' mellyeket az szerez. Végre, int mindenekkel való jól tételre, senkivel nem háborgásra, és igazságban járásra.

I. 1-12. II. 13-26. III. 27-35.

TANUSÁGOK.

EBből a' Részből azokat a' szívre ható derék intéseket kell meg-gondolnunk kőzönségesen a' mellyeket itten Salamon mi hozzánk tészen, és annak a' bóldogságnak leirását, a' mellyben élhetni, ha ki a' Bölcseségnek, tanáts-adása által engedi magát vezéreltetni.

Azt mondja ez aránt, hogy az, a' ki az ISTENt féli, és a' ki a' gozosztól el-hajol, bóldogabb mint sem ha minden gazdagságokat birna, és e' Világnak minden drágálatos javait birná; a' Bölcseség leg-kedvesebb gyönyörködéseket ád, meg-fokasítja az életnek esztendeit; életnek és áldásnak kútfeje, azzal nem félhetni semmi gonosztól, hanem bátorságosan járhatni, félelem nélkül kelhetni-fel és fekődhetni-le; és mindenkor óltalmazónk az ISTEN.

Ezen felyül Salamon itten bizonyos kiváltképen-való kőtelességeket ajánl minékünk.

Elsőt ezt: Hogy az ISTENben bizzunk, és ne a' magunk értelméhez.

Másodikat: Hogy minden mi útainkban ő réá nézzünk, őtet féljük, és távózzunk-el a' gonosztól.

Harmadikat: Hogy őtet tiszteljük, szent végekre forditván a' mi jövedelmeinket és világi javainkat, a' mellyeket nékünk ád Ő Felsége.

Negyediket: Hogy magunkat az ő látogatásainak alájokadjuk, meg-gondolván azt; Hogy *az ISTEN meg-dorgálja a' kit szeret, miképen az Atya az ő fiját, kinek javát akarja.*

Ötődiket: Hogy soha ne tselekedjünk igazságtalanságot, ne ártsunk a' mi Felebarátunknak, és pert ő ellene ne támaszszunk ok nélkül, és szükség nélkül; Ellenben, inkább gyönyörködjük véle jól tenni, és soha máskorra ne halaszszuk az ő aránta való segitséget, mikor azt meg-tselekedhetjük.

Utól-

Utólsó kötelesség ez; Hogy ne irigykedjünk a' gonosz Emberekre, és gondoljuk-meg azt-hogy a' kik engedetlenek, azokat az UR útálja, és az Ő átka száll azoknak házokra; holott ellenben mindenkor meg-áldja az ISTEN az igazságban élőket.

IV. RÉSZ.

Salamon tovább-is inti az embereket a' Bőltseségnek tanúlására; és meg-mutatja, hogy az mindenféle tisztességet és bóldog állapotot szerez azoknak, a' kik magokat arra adják. Annakutánna, tészen intéseket a' Gonoszokkal való társalkodásoknak és azoknak gonosz példáiknak el-távoztatására, és állhatatosan a' Kegyességnek és Igazságnak Réguláinak követésére.

I. 1-13. II. 14-27.

TANUSÁGOK.

MInden rendbéli Személyek, és kiváltképen az Ifjak találnak ebben a' Részben igen idvességes oktatásokat és hathatós inditó okokat arra, hogy meg-betsűljék azokat a' Parantsolatokat, a' mellyekkel tanittatnak a' kegyességre és a' jámborságra.

Int bennünket Salamon a' Bőltseségnek szeretésére, annak nagyra betsűllésére, minden dolgok felett annak megszerzésében és meg-tartásában való munkálódásra; és bizonnyal állitja, hogy az, a' mi az Embereket bóldogokká tészi, es őket leg-nagyobb tisztességre fel-emeli.

Tovább még azt-is tanitja, hogy a' végre, hogy erre a' Mennyei Bőltseségre el-juthassunk, mindenek felett szükséges el-vonnunk magunkat a' Gonoszoknak társaságától és hitegetésektől, mivelhogy az az ösvény, a' mellyet követnek azok, a' halálra vezet.

Vegezetre, azt javallja nékünk, hogy figyelmezzünk a' bőltseségnek Istenes tanitásaira, légyenek azok ! szüntelenül szemeink előtt, meg-őrizzük a' mi szíveinket mindentől, valami azokat meg-veztegethetné és el-hitethetné, és minden tselekedeteinket, beszédeinket és minden útainkat úgy intézzük, hogy soha el-ne hajoljunk az egyenes ösvénytől.

V. RÉSZ.

Ebben a' Részben vagynak Intések a' testnek rendeletlen kivánságainak el-kerülésére, és a' tisztátalanságnak el-távoztatására.

TANUSÁGOK.

MEg-kell jegyzeni ebből a' Réſzből, ezt; Hogy a' Bőltseség azok kőzőtt az idvességes tanátsok kőzőtt, a' mellyeket ád az Embereknek, azt *comendálja* nékiek kiváltképen-való-módon, hogy el-távoztassák a' tiſztátalanságot, és iſzonyodjanak a' feslett életű ſzemélyektől.

Salamon az idegen Aſzſzonyiállatról ſzóll, azért mert mivel az Izrael' Főldének ſzomſzédságában lévő Nemzetségek igen nagy fajtalanságban élnek vala, a' Izraéliták kőnnyen elhoditathattanak vólna azokbó a tartományokból jőtt Aſzſzonyi-állatok által.

Igen erőssen inti az Embereket, és mindenek felett az Iſjakat e' féle ſzemélyeknek eltávoztatására; ſzemek eleibeterjeſzti azoknak eſztelenségeket és baromi értetlenségeket, a' kik a' teſtiség által engedik el-hódittatni magokat; azokat a' bóldogtalanságokat, a' mellyekbe ejtik magokat, és minémű kárt téſznek magoknak; elméjekre adja kivált ezt, hogy az Embnreknek minden tselekedeteik az URnak ſzemei előtt vagynak, és ő kinek-kinek ősvényit eſzébe-véſzi.

Ezeknek meg-gondolása egyben-kőttetvén annyi ſok más inditó okokkal, a' mellyeket az Évangyéliom ád előnkbe, támaſzſzon bennünk nagy iſzonyodást a' tiſztátalanságtól.

Mind ezek arra tanitanak, hogy a' Bőltseség és a' Kegyesség nem lakhatnak az ollyan ſzívben, a' melly el-foglaltatott ezzel a' gonoſz indúlattal; és azért hát minden lehető ſzorgalmatossággal el-kell távoztatnunk a' kisérteteket, alkalmatosságokat és dolgokat, a' mellyel azt a' kivánságot támaſzthatnák bennünk, és igyekeznünk kell mind a' teſtnek mind pedig a' ſzívnek tiſztaságára.

VI. RÉSZ.

Salamon azt mondja, hogy nem kell hirtelen az idegen emberért valaki előtt kezesnek lenni; Int a' Reſtségnek el-távoztatására, a' mellynek ſiralmas következeséit előadja; és a' Gonoſzságnak, a' Kevélységnek, a' Kegyetlenségnek és a' Hazugságnak-is el-távoztatására; Utóljára, ismét a' tiſztátalanságtól és abból ſzármazó bűnőktől intőzi az embereket.

I. 1-5. II. 6-11. III. 12-23. IV. 24-35.

TANUSÁGOK.

EBből a' Réſzből meg-kelletik jegyzeni ezeket:

1. Hogy

1. Hogy ez a' Tanáts, a' mellyet Salamon az aránt ád, hogy másért az Ember Kezes ne légyen, nem azt téſzi, mintha ſoha ſenkiért is nem lehetne magunkat le-köteleznünk; Hanem ez az okosságnak ollyan régulája, a' melly azt téſzi, hogy nem kell másért magunk-gondolatlanúl felelnünk, és kivált hogy az Izraélitáknak el-kellene távoztatniok, hogy Kezesek ne lennének az idegeneknél.

Ez, azon fundáltatott, hogy az ISTEN nem akarja vala, hogy az Izraélitáknak valamelly kiváltképen-való Társalkodások lenne a' ſzomſzéd Nemzetségekkel, és azon, hogy efféle Kezességek ſok rendbéli alkalmatlanságokra adnának okot.

2. A' mit a' Bölts mond a' Reſtségről és abból következő nagy károkról, jól meg-kell jegyzeni; De mindenek felett azért kell azt el-távoztatnunk, mivelhogy az elmét és a' ſzívet megveſztegeti, és külömbb-külömbbféle nagy kisértetekbe, és a' bűnbe ejt.

3. Arra tanit Salamon; Hogy az ISTEN kiváltképen-való módon gyűlöli a' kevély és nagyratató Embereket, a' tsalárdokat, a' kegyetleneket, azokat a' kik álnok tanátsokat forralnak, a' hamis Tanúkat, és a' kik az ő hír-hordásaik által háborúságot hintenek.

Mivelhogy azok, a' kik ezeket a' bűnöket tselekeſzik, útálatosak az UR előtt: Tartozunk mi-is felette igen útálni azokat, és meg-gondolni azt, hogy ezek a' vétkek még gyűlöltebbek és útálatosabbak a' Kereſztyénekben, mint ſem a' 'Sidókban valának.

4. A' Bölts erősen hagyja az Ifjaknak, hogy meg-betsüljék az ő Atyjaiknak és Anyjaiknak jó tanitásaikat, és azokról ſoha el-ne felejtkezzenek.

Végezetre, a' melly bóldogtalanságok jövendöltetnek ebben a' Réſzben és a' következendőben a' Házasság-törő Paráznákra és a' Tiſztátalanokra, azt mutatják nékünk; Hogy az Iſteni Bóſzſzúállás azokat kiváltképen-való módon üldözi.

A' tapaſztalás meg-erősíti ezeket a' Fenyegetéseket; De az, a' mit az Evangyéliom mond ezekről az otsmány vétkekről, még ſokkal jobban meg-illetheti a' mi ſzíveinket, és nem hágy benne kételkednünk, hogy az ISTEN igen keményen megbűnteti azokat a' kik effélékre vetemednek.

VII. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben vagynak Intések a' Bőltseségnek Tanátsinak és Parantsolatinak kővetésére, és mindenek felett a' tiſzta életnek ſzeretetére, és arra, hogy ne engedje az ember magát a' ſzemtelen ſzemélyeknek hizelkedések által el-hitettetni.

TANUSÁGOK.

AZok a' gyakor Intések, a' mellyekkel akarja a' Bőlts mindjárt az ő Könyvének kezdetében az Embereket a' Tiſztátalanságtól meg-óltalmazni, azt mutatják; Hogy ez a' bűn tellyességgel meg-nem állhat egyűtt a' Bőltseséggel és az ISTENnek Félelmével, és hogy nem egyebek, hanem tsak az okosság nélkűl és kegyesség nélkűl való Emberek adják arra magokat, de a' kik valósággal bőltsek, el-távoztatják a' teſtiségnek hálóit.

Látjuk ebben a' Réſzben, hogy a' nem tiſzta életű ſzemélyeknek meg-esmértető jelek, a' bújaság, a' tzifrálkodás, a' ſzemtelenség, a' feslett élet vagy tobzódás és a' teſti gyönyörűségeknek ſzeretete. Salamon megmutatja, hogy nem lehet eléggé kerűlnűnk az illyen ſzemélyeket; és a' kik a' teſti gonoſz kivánságok után járnak, hasonlók az oktalan barmokhoz, és a' magok veſzedelmére ſietnek.

Ezeknek az Intéseknek még nagyobb ereje fog lenni, ha meg-gondoljuk, hogy azokon a' bóldogtalanságokan kivűl, a' mellyekbe a' tiſztátalanság ejti már ebben az életben az Embereket, leg-ſiralmasabb állapotra juttatja őket lelkekre nézve, és idvességekre nézve; és ha figyelmezűnk az Évangyéliomban e' dolog felől találtató tanitásokra a' mellyek-is ſokkal világosabbak, mint ezek a' Salamonéi.

VIII. RÉSZ.

A' mennyei Bőltseség hivogatja az embereket az ő Tanitásainak és azoknak haſznainak vételére, a' mellyeket az ajánl.

Azt mondja, hogy az a' kezdetben az ISTENnél volt; Az által tsinálta az ISTEN minden ő munkáit, és igazgatja e' Világot; Az, jókkal meg-gazdagitja azokat, a' kik az ő tanitásait kővetik; a' kik pedig Ötet meg-vetik, magokat igen bóldogtalanokká téſzik.

I. 1-21. II. 22-36.

TANUSÁGOK.

LEg-elsőben látjuk itt, az ISTENnek nagy jóvóltát és kiváltképen való gondosságát, a' mellyel Ő hív minden Embereket kűlőmbbség nélkűl, és még

még a' bűnösöket-is, hogy őket tanitsá, hogy őket az ő bolondságokból és e' Világnak tévelygéseiből ki-végye és valósággal bőltsekké tégye.

Az Isten őket illyen módon meg-előzvén, és meg-tselekedvén mindent valami szükséges nékiek bóldogokká tétettetésekre, ha ezután még-is el-nem jutnak a' Bőltseségre és a' bóldogságra, az egyedűl tsak az ő tulajdon magok vétségek lészen.

2. Meg-kell jegyeznűnk ebben a' Részben, hogy semmi nintsen drágalátosabb ebben a' Világban, mint ez az Isteni Bőltseség; Az mindenkor az Istennel vólt; Az által formáltattak minden teremtett dolgok és helyheztettek abban az állapotban és szép rendben, a' mellyben látjuk lenni; Az állitja-elő a' Királyokat, és Az adja nékiek azt a' bőltseséget, a' mellyekre szükségek vagyon; és ez a' Bőltseség, melly Istennél vala a' Teremtés előtt, meg-jelent, hogy az Embereket bóldogokká tenné.

Lett ez kiváltképen akkor, mikor az Istennek Fija, ki az Ő Bőltsesége és őrők Igéje, e' Világra jőtt és hirdette az Embereknek az Idvességnek Tudományát.

Ugyen ez, annyival inkább indithat minket azoknak az oktatásoknak meg-betsűllésére, a' mellyeket nékűnk előnkbe ád a' Jésus Kristus az Evangyéliomban.

Végezetre, Salamon minket arra tanit, Hogy ez a' Mennyei Bőltseség nem másokkal közli magát, hanem tsak azokkal, a' kik őtet kivánják és bé-venni akarják; hogy pedig azt megtalálhassuk nem kivántatik egyéb, hanem hogy szeressük és keressük; Nem állhat az megegyűtt a' kevélységgel és a' rendeletlen indúlatokkal; a' kik azt hallgatják, tőkélletesen bóldogok; De azok, a' kik megvetik, a' magok tulajdon Lelkeknek tésznek kárt, és kész akartva a' halálba vetik ő-magokat.

IX. RÉSZ.

A' Bőltseség egy Lakodalomnak hasonlatossága alatt adja-elő azokat a' jókat a' mellyeket ajánl az embereknek; Hivogatja őket az ő tanitásainak bé-vételére, és meg-inti őket, hogy őrizzék magokat azoktól a' kisértetektől, a' mellyekkel a' bolond és tisztátalan Aszszonyi-állat el-hiteti az eszteleneket.

I. 1-6. II. 7-12. III. 13-18.

TANUSÁGOK.

HÁrom Tanúságokat vehetünk ebből a' Réſzből:

Az első ez; Hogy mivel a' Bőltseség ollyan nagy ſzorgalmaztatással és jósággal hivja az Embereket az ő javaival való élésre: Tartozunk meg-fogadni az ő hivogatását; el-hagyni a' végre e' jelen-való Világnak tévelygéseit, és igaz ſzível magunkat adnunk a' valóságos Eſzességnek tanúlására, a' melly áll az ISTENnek félelmében, és a' melly nékünk bóldog életet és őrőkké tartó bóldogságot és ditsőséget ſzerez.

2. Meg-kell jegyzeni, hogy a' Bőltseségnek ezek az idvességes Tanátsai nem egy formán vétetnek minden Emberektől, a' bőlts Lelkek azokat őrőmmel hallgatják, de az el-fajúlt Emberek meg-tsúfolják, és még gonoſzabbakká léſznek.

3. Ez a' Réſz meg-mutatja nékünk Hogy az egyik leg-nagyobb bolondság és leg-veſzedelmesebb tévelygés az, ha az Ember meg-hagyja magát a' testi győnyőrűségeknek édesgetések által győzettetni; és nem lehet eléggé őrizkednünk ez ellen a' kisértet ellen; minthogy ennek a' ki-menetele ollyan ſiralmas azoknak a' kik magokat arra adják.

Maga Salamon Király ennek a' dolognak ſzomorú példája vala; az Aſzſzonyi-állatok által a' Bálványozásra el-hitettetvén, mikor meg-vénűlt vólna.

X. RÉSZ.

Itt kezdődnek a' Salamon Példabeſzédei, vagy elmés mondásai. A' mellyek ebben a' Réſzben vagynak, azok nézik a' Fijaknak kőtelességeket, a' roſzſzúl keresett kintseket, az Igazaknak bóldogságokat, és a' Gonoſzoknak bóldogtalanságokat, a' Felebaráti ſzeretetet, a' Beſzédben való bőltseséget, a' fenyitéknek haſznát, a' Hazugságot, a ſok beſzédnek hibáit, a' bőlts embereknek beſzédekből való haſznot, az Iſtenteleneknek veſzedelmét, és az igaznak erős és bátorságos állapotjokat.

TANUSÁGOK.

EBből a' Réſzből ezeket a' következendő Tanúságokat kell meg-jegyeznünk; Hogy az Atyáknak és Anyáknak leg-nagyobb bóldogságok az, ha bőlts gyermekeik vagynak; Az igazságtalansággal, tsalárdsággal vagy erőſzak tétellel ſzerzett jóſzág nem tart ſok ideig; Az UR ISTENnek áldása ez, a' mi meg-gazdagit, és az az igaz Embereknek fejeken nyúgſzik-meg;

meg; A' ki jár igaz lelkűségben, az bátorsággal jár, de a' kik el-fordúlnak az igaz útról nem léſzen jó előmenetelek; El-kell a' versengésnek támaſztását távoztatni, és a' ſzeretet el-fedezi másoknak vétkeiket.

Tanúljuk ezeken kivűl ebből a' Réſzből; Hogy nagy okossággal és értelemmel kell a' beſzédben forgolódnunk; igen nagy vétek ſokat beſzélleni; a' ſokat beſzéllőknek nem lehet leg-alább hazugságba, rágalmazásba és ſok más bűnökbe nem esniek.

Salamon tovább még az aránt is oktat; Hogy a' mitől az Iſtentelenek rettegnek, az esik rajtok; végre bé-esnek a' veſzedelembe; De az ISTEN megadja az Igazaknak, a' mit kivánnak; Az URnak félelme meg-hoſzſzabbitja az ő napjaikat, és őket bóldogokká téſzi, az ő reménységek nékiek őrőmőkre vagyon, és ſoha meg nem fognak mozdúlni.

Ezek igen bizonyos Igazságok, és mindenképen haſznos tudományok, a' mellyeket ſzűntelen ſzemeink előtt kell tartanunk.

XI. RÉSZ.

Olvasni kell a' 31. Versig.

Vagyon ebben a' Réſzben ſzó az igazságtalanságról és az álnokságról, a' kevélységről, az igaz lelkűségről, a' gazdagságoknak hijábanvalóságokról, az Iſtenteleneknek halálokról, azokról a' gonoſzokról a' mellyeket azok okoznak e' Világban, és arról a' jóról a' mellyet az Igazak itten ſzereznek, a' tiſzta ſzivűségről és az eſzességről; az Igazságnak gyűmőltséről, a' Gonoſzoknak bűntetésekről, az okosság nélkűl lévő Aſzſzonyi-állatról, a' fősvénységről, az usoráról, a' gazdagságokban bizóknak eſztelenségekről, és végre, arról, a' mi esik e' Világban az Igazakon és az Iſtenteleneken.

TANUSÁGOK.

IMé ez a' Réſz minket ezekre tanit; 1. Hogy az ISTEN útálja az álnokságokat és az igazságtalanságot; és a' beſzédekben és a' tselekedetekben erőssen a' tőkélletességhez és az igaz Lelkűséghez kell ragaſzkodni.

2. Hogy a' kevélységet a' gyalázat követi; midőn ellenben az alázatosság a' tiſztességre vezérel.

3. Hogy az Iſtentelenek igen ſok gonoſzt téſznek e' Világban, és mikor meg-halnak, az ő reménységek el-véſz; Holott ellenben az Igazak ſok

jót

jót ſzereznek a' Városokban és a' közönséges Társaságokban, és az ő bóldogságok mindenkor állandó.

4. A' Bölts Emberek el-távoztatják a' rágalmazást, és a' hír-hordást, és okosok az ő beſzédeikben; de az eſzes és jó tanátsoknak nem létele miatt, a' közönséges társaságon és magános ſzemélyeken-is nagy gonoſzok esnek.

5. Hogy az Iſtentelenség hamarébb vagy későbbre nem fog bűntetetlen maradni.

6. Az okos Aſzſzonyi-állatok méltók a' betsületre, de az okosság nélkül valók tsak megútáltatást érdemlenek.

7. Nagy bolondság a' gazdagságokat ſzeretni, és bizodalmát Embernek azokban vetni; és nevezetesen azok, a' kik a' drágaságnak őrülnek, és abból gadagitják magokat, meg-fognak átkoztatni.

És végezetre, Ha még az Igaz-is ſanyargattatásokban forog ezen a' Világon, az Iſtentelen bűnös nem fogja el-kerülni az Iſteni Boſzſzúállást, és tsalhatatlanúl el-fogja venni azt, a' mit érdemel.

;.“, ;.“, ;.“,

XII. RÉSZ.

Kezdeni kell a' XI-dik Réſznek 32. Versén.

A' melly bölts mondások ebben a' Réſzben vagynak, azok ſzóllanak a' dorgálásokról és azoknak haſznos vóltokról, az ISTENnek áldásáról, mellyet ád az Igazaknak, és a' Gonoſzoknak bűntetésekről, a' Gyors Aſzſzonyi állatról; a' Jóknak gondolatjaikról; az alázatosságról; a' barmok aránt való irgalmasságról; a' reſtségről, az igaz lelkűségről, az Igazaknak bóldogságokról; és azoknak bóldogtalanságokról, a' kik hamisságban és álnokságban járnak.

TANUSÁGOK.

INnét elöſzör azt kell megtanúlnunk; Hogy ſzeressük a' dorgálást és a' fenyitéket, és kövessük mindenkor az igazságot, mivelhogy az vonja régánk az URnak jó akaratját.

2. A' mi a' bölts és gyors Aſzſzonyi-állatok felől mondatik, emlékezteti a' Kereſztyén Aſzſzonyi-állatokat az ő kötelességekre.

3. Salamon azt *comendálja*, hogy alázatosságban éljünk, és ne igyekezzük magunkat mutogatni, el-távoztassuk a' ketyetlenséget és az embertelenséget; dolgosok és ſzorgalmatosok légyünk, el-kerüljük a' hazugságot és az álnokságot, és ſoha ſenkinek ne ártsunk.

To-

Tovább, int még; Hogy vigyázók légyünk, és igaz-mondók a' mi beſzédeinkben, ſzeressük és munkálódjuk a' békeséget, és kövessük állhatatossággal az igazságot és az ISTENnek félelmét, mivelhogy az, az életre vezető út.

Ezek a' Régulák igen fontosak, és ezeket mi tartozunk gyakorolni, nem tsak azért hogy ſokat haſználhatnak ennek az életnek tsendességére; hanem főképen azért, mert önnön-magokban-is igen egyezők az Igazsággal, és ezeket megtartván, azt tselekeſzſzük, a' mi ISTEN előtt kedves, és meg-ſzerezzük magunknak az ő jó-kedvét.

XIII. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben lévő oktatások vagynak a' bőlts Fijak felől, a' Jóság felől, és a' beſzédben való vigyázásról, a' reſtségről és a' gyorsaságról; az Igazságról és a' Tőkéletességről; az alázatosságról és a' tettetésről; a' kevélységről; a' gonoſzúl keresett gazdagságról; a' Bőlſzouról, az eſzességről; a' jó és a' gonoſz társaságokról; a' gyermekeknek meg-dorgálásának ſzükséges vóltáról, és az Igazakra ſzálló áldásról.

TANUSÁGOK.

SOk kűlőmbb-kűlőmbbféle jeles mondásokat foglal magában ez a' Réſz, a' mellyek kőzőtt a' nevezetesebbek arra akarnak bennűnket tanitani; Melly igen haſznos az Ifjaknak tanittatni és intetni, melly igen ſzűkséges nagy vigyázással és tartózkodással élnűnk a' beſzédben, igaz lelkűeknek lennűnk.

Tovább a' gyors munkásságból és az alázatosságból ſzármazó nagy jókról, és ellenben azokról a' károkról, a' mellyek kővetkeznek a' reſtségből és a' kevélységből: Minémű átok kőveti az igazságtalanságból keresett jóſzágot; mitsoda haſznot vehetni az Iſtenfélőkkel való járásból, és melly nagy veſzedelem a' Gonoſzokkal társalkodni.

Végezetre, arra tanit Salamon; Hogy az ISTEN meg-áldja a' Jókat, és azoknak maradékit: A' kik ſzeretik az ő gyermekeiket, tartoznak azokat jó idején bőltseségre tanitani; Az Igazak meg-fogják látni az ő kivánságaiknak bé-tellyesedését, és jó békességben fognak élni; De bóldogtalanság léſzen réſzek azoknak, a' kik az ő kőtelességektől el-hajolnak.

XIV. RÉSZ.

Ez a' Réſz ſzóll a' bölts Aſzſzonyi-állatról, az Igazságról, az okosságról, a' hazug tanúkról, a' Böltseségről, az embereknek magok felől való itélettételekben az ő oktalanságokról, a' hamis örömről; a' könnyen hivésről; a' haragról, az eſztelenségről; a' ſzegények' meg-utáltatásáról, és a' Gazdagoknak nagy tekintetekről; a' ſzegények aránt való kegyelmességről; az igaz-mondóságról, azokról a' ſzép gyümöltsökről, a' mellyeket hoz az ISTENnek félelme; a' tsendességről; és arról, a' mi boldoggá, vagy bóldogtalanná téſzi a' Népeket.

TANUSÁGOK.

AZok között a' Tanúságok között, a' mellyeket ez a' Réſz nékünk ſzolgáltat, imé ezek, a' mellyek méltók a' mi különös meg-gondolásunkra; Hogy az Aſzſzonyi-állatok ſok jót, vagy igen ſok gonoſzt ſzereznek a' Ház-népekben: Az Iſtentfélő Embernek jele az Igazságban való járás, mindenkor igazságot és böltseséget kell ſzóllani, és el-távoztatni a' hamisságot, a' hazugságot és az oktalanságot a' beſzédben; Az Emberek igen könnyen meg-tsalatkozhatnak, és ollyan gondolja magát jónak lenni, a' ki a' veſzedelemnek útán vagyon: A' Gonoſzoknak örömök ſzív fájdalomra, és ſzomorúságra fordúl végtére.

A' könnyen hivés, valamint ſzinte a' harag, és a' boſzſzú-állásnak kivánása-is ſok bűnökbe ejtenek, és nagy böltseség tsendesnek lenni, és magát megtartóztatni.

A' Bölts még ezeken felyül meg-jegyzi; Hogy a' Gazdagok rend-ſzerént betsültetni ſzoktanak, a' Szegények pedig és nyomorúltak el-hagyatnak és meg-útáltatnak: Az ISTENnek gyalázattal való illetése a' ſzegényt megútálni, de a' ki a' nyomorúlton kegyelmesen ſzánakozik, tiſztteli az URat; A' hol ISTENnek félelme vagyon, ottan életnek ſzakútfeje, erős bizodalom vagyon, és el-távoztattatik a' halálnak töre.

Végezetre, a' Királyoknak valóságos ditsőségek, és a' Névpeknek leg-bátorságosabb erősségek az Igazság: Ellenben pedig gyalázatjokra vagyon és bóldogtalanságokra azoknak a' Bűn és az Igazságtalanság.

XV. RÉSZ.

Szóll a' Bölts a' beſzédben való engedelmességről és böltseségről; az ISTENnek minden emberekre való vigyázásáról; az Igazaknak és az Iſtenteleneknek könyörgéseikről; arról mi-

ról miképen vészik a' dorgáláſt a' bőltsek és a' bolondok; az elménck vidámságáról és meg-elégedéséről; a' középſzerű állapotról; a' haragról; a' reſtségről; a' bőltsfijakról; a' kevélyeknek és a' gonoſzoknak romlásokról, és az Igazaknak és alázatosoknak bóldogságokról.

TANUSÁGOK.

EZ a' Réſz minket ezekre tanit: Hogy a' beſzédben való engedelmesség, és okosság ſok jót ſzerez; Az ISTEN eſméri és visgálja minden Embereknek, mind a' jóknak, mind pedig a' gonoſzoknak ſzíveket és magok-viseléseket; A' tanitások és dorgálások igen haſználatosak, a' bőltsEmberek azokat jó ſzível vészik, de bolondságnak és vakságnak jele azokat el-nem ſzenvedhetni; Az ISTEN meg-áldja az Igazakat, és meghallgatja az ő könyörgéseket, de az Iſtentelenekét meg-veti.

A' Bőltsmég arra-is tanit; Hogy a' vidámság és a' lélekneke meg-elégedése mikor kegyességgel jár együtt, az életnek leg-nagyobb java; és az ISTENnek félelmével és békességgel többet ér a' kevés az ollyan gazdagságnál, a' hol háborúság és Iſtentelenség vagyon; A' haragnak és a' reſtségnek ártalmas, és keserű gyümőltsei vagynak.

A' Bőltsfijak vigaſztalásokra vagynak az ő Atyjaiknak: Az ISTEN meg-rontja az Iſtenteleneket és a' kevélyeket; Azoknak házok a' kik ſzeretik a' rút nyereséget, nem fog ſokáig fenn-állani; de bóldogitja az ISTEN azokat a' kik félik őtet és a' kik igazságban és alázatosságban élnek.

XVI. RÉSZ.

Salamon tanitja, hogy az ISTEN jól tudja és igazgatja az embereknek tselekedeteiket és gondolatjaikat; ő benne kell bizni; ő mindeneket bőltseséggel tselekeſzik; megbotsátja a' bűnőket, és a' kik megtérnek és őtet félik, azok meg-nyerik az ő jóakaratját; ſemmit nem kell hamisággal birni; és az ISTEN gyűlöli a' kevélységet.

Szóll tovább a' Királyoknak hatalmokról és kötelességekről; a' bőltseségnek drága árrú váltáról; a' kevélységről és az alázatosságról; az okossagról, a' munkáról; a' rágalmazásról; a' tiſztességes vénségről; az indúlatokon való uralkodásról, és a' ſorsvetésről.

TANUSÁGOK.

AZok a' Tanúságok, a' mellyeket a' Bőltsitten nékünk ád, ezek; Elsőben, hogy az ISTEN jól eſméri minden Em-

bereknek ſzívét, tsak egyedûl ô benne kell bizodalmunkat vetnünk, Ő minden dolgokat nagy bôltseséggel és tökélletes igazsággal rendelt; és ezen Ő Igazságából vagyon az, hogy Ő az Iſtentelennek bûntetést és bóldogtalanságot kéſzitett.

2. Hogy az ISTENnél a' bûnôknek botsánatját és el-tôrôltetését találni, tsak meg-téréssel ô hozzája folyamodjunk, ôtet féljük és távozzunk-el a' gonoſztól.

3. Hogy *a' kevés igazsággal jobb, mint a' nagy temérdek gazdagság hamissaggal; És a' meg-romlásnak elôtte kevélység vagyon;* és annakokáért nem lehet feléttébb el-távoztatnunk az igazságtalanságot, a' tsalárdságot és a' kevélységet.

4. Salamon inti azokat a' kik mások felett fel-emeltettek, hogy gyûlöljék a' hamisságot, ſzeressék az igaz-mondást és az igaz lelkû Embereket, és jól éljenek az ô hatalmokkal.

5. Int bennünket, hogy ragaſzkodjunk a' valóságos bôltseséghez, az ISTENnek félelméhez, mivelhogy az tôbbet ér e' Világnak minden kintseinél, légyünk okosok, magunkat jól igazgatók a' mi beſzédeinkben és tselekedeteinkben, és megtartóztassuk magunkat a' rágalmazástól, az álnokságtól és a' haragtól.

Elménkre adja azt-is; Hogy az igazsággal egyben-kôttetett Vénség igen tiſztességes, és az ollyan áldás, a' mellyet ád az ISTEN rend-ſzerént a' kegyességnek.

Végezetre, világosan mondja, hogy az ISTEN intézi-el a' ſorsot, tud mindeneket és igazgat mindeneket az ô Gondviselése által, és ſemmi nem esik e' Világban, hanem tsak az ô Akaratja által.

XVII. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben lévô mondások vagynak a' tsendes egyességrôl, a' ſzolgáknak hûségekrôl, az ISTENnek a' ſziveket esmeréséről, a' ſzegényeknek meg-útáltatásokról; a' Háznépeknek áldásokról; arról, hogy a' Birák tartoznak el-távoztatni a' hazugságot, az ajándék vételt és az igazságtalanságot; a' dorgálásokról; a' bolondságról; a' haladatlanságról; a' háborgásról; az igaz barátságról; azoknak bóldogtalanságokról, a' kiknek gonoſz gyermekeik vagynak, a' vidámságról, és a' ſzomorúságról; a' beſzédben való eſzességrôl, és a' hallgatásról.

TANU-

TANUSÁGOK.

EBből a' Réfzből ezeket kelletik ki-hoznunk:

1. Hogy a' Ház-népeknek bóldogságát három dolgok téfzik, tudni-illik, a' Békesség, a' hűséges Tselédek, és a' kegyességben nevelt Gyermekek.

2. Hogy az ISTEN visgálja és meg-próbálja az Embereknek fzíveket, melly-is nagy inditó ok a' fzentségre.

3. Hogy vétkezik az ISTEN ellen, és az ő haragjára ki-téfzi magát, a' ki a' fzegényeket meg-útálja, és másoknak nyomorúságában gyönyörködik.

4. Hogy a' Biráknak és Tifztességbélieknek útálni kell a' hijábavaló beszédeket, az ajándékot és az igazságtalanságot az itélet-tételben.

5. Hogy a' fzemre való hányások háborúságot fzereznek, az illendő dorgálások pedig igen hafznosak.

6. A' Háládatlanok, és a' kik gonofzt fizetnek a' jóért, nem fognak meg-áldattatni.

7. Nagy fzorgalmatossággal el-kell távoztatni a' rút háborgásokat.

8. Egyik leg-nagyobb jónk ez lehet e' Világon, ha igaz Barátokat találunk.

9. Mivel a' vidámság téfzi az életet bóldoggá, a' fzomorúság pedig azt keserűvé téfzi; az ISTENnek félelméhez kell ragafzkodnunk, melly egyedűl tsak adhat igazán való megelégédést.

Végezetre, a' bőltseségnek ez az egyik fő gyűmőltse, hogy az Ember meg-tartózkodva fzóljon, és tudjon veszteg hallgatni.

Kiki a' maga állapotja fzrént tartozik jól elmélkedni ezekről a' kűlőmbb-kűlőmbbféle Parantsolatokról, a' végre hogy ezeket gyakorolja és életét ezekhez rendelje.

XVIII. RÉSZ.

Salamon fzóll az ollyan emberekről, a' kik őket nem illető dolgokba egyelitik magokat; az értelmes és jeles beszédekről; az itéletben fzemélyt válogatókról és ajándékot vévőkről.

Szóll a' versengésekről, és azoknak le-tsendesítésére való igyekezetről-is; a' hizelkedésről; a' lágyságról; és az ISTENhez való folyamodásról; a' fel-fúvalkodásról, és azt követő romlásról; a' beszédben és az itélettételben való hirtelenkedésről; a' Bőltseknek fzorgalmatosságokról az értelemnek keresésében; a' törvénykezésről; árról a' jóról és gonofzról, mellyet a' nyelv fzerezhet; a' jó Feleségről; a' Gazda-

goknak kevélységekről; és az igaz báratságnak meg-betsülésének szükséges vóltáról.

TANUSÁGOK.

SAlamon Király minket ebben a' Részben arra tanit, hogy nagy okossággal vigyázzunk a' mi magunk viselésében és beszédeinkben, keressük az értelmes Emberekkel való beszéllgetést, és az ő oktatásaikat megfogadjuk; az igazságot gyakoroljuk a' versengésnek végét szakaszszuk, és a' békességet munkálódjuk tellyes tehetségünkből; ne hallgassuk a' hizelkedőket, és azoknak beszédekben ne gyönyörködjünk; a' mi dolgainkban lágyon magunkat ne viseljük.

Tovább még arra-is tanit a' Bölts, Hogy az URnak Neve bátorságos menedék az Igaznak; Mikor az Emberek kevélyen fel-fuvalkodnak, nem messze vagyon akkor az ő megromlások.

A' meg-gondolatlan beszédekből számtalan sok gonoszok esnek, és közönségesen szóllván a' nyelv sok gonoszt és sok jót szerezhet.

Ez a' Rész inti nevezetesen a' Birákat, hogy a' személyeknek külső tekinteteket ne nézzék, ajándékot ne vegyenek, és a' pert igázsággal egyező módon igazitsák-el.

Végezetre, látjuk itten azt, hogy a' bölts és okos Feleség egy azok közzül a' leg-drágább áldások közzül, a' mellyeket adhat az ISTEN ez életben, és nem lehet soha eléggé megbetsülnünk az igaz és kegyes Barátinkat.

Mikor Salamonnak ezeket a' külömbb-külömbbféle mondásait olvassuk, nem tsak úgy kell azokat néznünk, mint egyedül ennek az életnek boldogságára és sok e' Világi boldogtalanságoknak el-távoztatására szólgáló okosságnak régusára: Hanem úgy kell gondolnunk, mint az ISTEN kedvében való lételnek és az ő szeretetének és kedvellésének reánk szállitásának eszközeit; és ebben a' tekintetben kell főképpen ezeket meg-tartanunk.

XIX. RÉSZ.

Ebben a' Részben lévő bölts mondások vagynak arról az itéletről, a' mellyet a' böltsek tészsznek a' szegényekről és a' Gazdagokról, és arról-is, a' melly szokott rendszerént tétetni e' Világban; a' bolondságról, a' hamis Tanúkról; a' méltatlan személyeknek fel-emeltetésekről, a' hoszszú-türésnek szükséges vóltáról,

ról, a' Királyoknak haragjokról; a' Feleségek és Fijak által esni szokott jóról és gonoszról; az adakozó személyeknek jutalmokról; a' gyermekeknek meg-sanyargatásáról, a' haragból származó gonoszokról; a' restségről, és az ISTENnek félelméről és annak gyümöltséről; a' dorgálásról; és az Istenteleneknek készittetett büntetésről.

TANUSÁGOK.

EBből az olvasásból a' leg-első Tanúság mellyet megjegyezhetünk ez, Hogy a' szegény Ember, a' ki az ő tökélletességében jár jobb a' kegyesség nélkül való gazdagnál; és azért hát nem kell betsülni az Embereket az ő gazdagságokért, sem meg-útálni a' szegényeket az ő alatson sorsokért.

A' második ez; Hogy igen nagy hasznú dolog Embernek magát mindenben okoson viselni.

A' harmadik; Hogy a' hamis Tanúk nem maradnak büntetetlen.

A' negyedik; Hogy igen nagy gonosz, mikor méltatlan és alávaló személyek méltóságra emeltettek-fel.

Az ötödik; Hogy tudni türni és a' haragot mértékelni, igen nagy és jeles Böltseségnek munkája.

A' hatodik; Hogy a' Feleségek, és a' mágzatok sokat tésznek a' Ház-népeknek bóldogságokra, vagy bóldogtalanságokra, és jó idején meg-kell fenyiteni a' gyermekeket, mivelhogy helytelen kedvezéssel veszedelem szereztetik nékiek.

Ez a' Rész még arra-is tanít; Hogy az, a' ki adakozik a' szegényeknek, költsön ád az URnak, és az ISTEN azt néki megfizeti; A' harag és a' restség sok gonoszoknak kútfejei: Az ISTEN' Parantsolatit meg-tartani és Őtet félni valóságos eszköze annak, hogy életünknek végén bóldogok lehessünk.

Utóljára: A' dorgálásokból nagy hasznok származnak reánk, azokat azért jó szível fel-kell venni; de a' kik meg-vetik és a' tanitást meg-tsúfolják, azok magoknak büntetést készitenek.

XX. RÉSZ.

Azok a' Régulák, a' mellyek ebben a' Részben bé-foglaltattak, illetik a' bor-italban való mértékletlenségé, a' Királyokat és azoknak haragjokat, a' Versengéseket, a' restséget, a' jóságnak ditséretét, az Igazaknak Fijainak bóldogságokat, az embereknek nagy romlottságokat, az igazságtalanságnak ISTEN előtt útálatos voltát, a' gyermekeknek ter-

mészeteket, a' feletteb való aluvást, a' szóllásban való bőltseséget, a' rágalmazókat, a' gonosz fijakat, a' boszszú-alláſt, a' tsalárdsággal gyűjtött jószágot; az ISTENnek szentelt résznek és a' fogadástételnek megnem adását, a' Birodalmoknak erősségét, az Ifjaknak és a' Véneknek ékességeket.

TANUSÁGOK.

SAlamon itten minket arra int, hogy el-távoztassuk a' részegséget és a' mértékletlenséget, hogy valami-módon háborgásba és más rendeletlenségekbe ne essünk, a' mellyekre viszi az Embert a' sok bor-ital; a' Királyokat tiszteljük; elhagyjuk a' versengést, el-távóztassuk a' restéget; és ne tartsuk elégnek a' jóságot ditsérni, hanem azt gyakoroljuk-is.

Tovább még arra-is tanit; Hogy az Igazaknak maradékaik bóldogok és áldottak; Egy Ember-is nem ditsekedhetik azzal, hogy ő tiszta és üres vólna a' bűntől, a' hamis font, és a' hamis mérték, sőt mindenféle tsalárdság útálatosság az UR előtt; Az Embereknek jó vagy rossz természetek meg-esmértetik mindjárt az ő gyenge gyermek korokban, és azért kiváltképen való gondot kell viselni a' gyermekekre az ő életeknek kezdetétől fogva; az aluvásban való mértékletlenség ellenkező a' kegyességgel; Elkell távoztatni a' rágalmazókat, és a' hir-hordókat; Az igaz bőlts beszédűség igen ritka az Emberek közőtt; Az engedetlen gyermekek átkozottak, valamint szinte a' hamissan keresett jószág-is, és nem kell gonoszt fizetni viszsza a' gonoszért.

Végezetre, ki-hozhatjuk még innét ezeket; Hogy igen nagy tetemes bűn el-ragadozni az ISTENnek szentelt dolgokat, és a' fogadástételeket bé-nem tellyesíteni; Az igazsággal való Igazgattatás tészi bóldogokká az Országokat; Az Ifjak tartoznak jó végre élni az ő erejekkel; és a' Vénség tiszteletes, mikor jámborsággal vagyon egyben-kőttetve.

XXI. RÉSZ.

Látjuk ebben a' Részben, hogy a' Királyoknak és minden embereknek szivek az ISTENnek kezében vagyon, és ő előtte nints kedvesebb mint az Igazságnak gyakorlása.

Szóll itten Salamon a' kevélységről, a' hamissággal gyűjtetett kintsről; a' háborgó Aszszonyi-állatról; a' szegények aránt való kemenységről,

ről, az Ajándékról; az Igaznak az Igazságban való örőméről; a' bort szeretőkről; a' Bőltseségnek és a' kegyességnek gyűmőltseiről; a' restekről, a' fősvényekről, az Istenteleneknek Isteni tiszteletekről, a' hamis bizonyságokról; és az UR ISTENnek véghetetlen nagy Hatalmáról.

TANUSÁGOK.

EZ a' Rész minket e' következendő Tanúságoknak megjegyzésére kőtelez; Hogy a' Királyoknak és minden Embereknek szívek az ISTEN kezeiben vagyon, és ő azoknak minden gondolatjaiknak meg-ítélő Birája; azt tselekedni a' mi jó és igaz kedvesebb minden áldozatoknál az ISTEN előtt; Ő Felsége igen keményen megbünteti a' kevélyeket; azok a' kik hamis úton-módon gyűjtik az ő jószágokat, a' magok tulajdon veszedelmeket munkálódják; a' Feleségeknek el-kell távoztatni a' mérgességet és a' háborgást, és szelidségnek lelkét kell fel-öltőzniek; és az, a' ki kemény a' szegények aránt, nem fog meg-halgattatni az ő nyomorúságában.

Ezen kivűl, meg-tanúlhatjuk innét; Hogy az Igazak gyönyörködéssel hajolnak az ő kőtelességeknek tselekedésére, de a' Gonoszak azt nagy nehezen tselekeszik: Veszedelmes a' jól lakást és a' bort szeretni, és a' ki a' Kegyességnek és a' Bőltseségnek szeretetére adja magát, életet és tisztességet talál; A' fősvények és a' restek haszontalan kivánságokkal győtrik magokat: De az Igazak meg-elégedésben élnek, és szeretnek adakozni, az Istenteleneknek könyörgéseik útálatosság.

Végezetre, nints semmi bőltseség, semmi tanáts ollyan, a' melly az ISTENnek ellene-állhatna, és Ő Felsége óltalmazójok és meg-szabaditójok azoknak, a' kik ő benne biznak.

XXII. RÉSZ.

Ebben a' Részben lévő mondások vagynak a' jó hirről-névről; az ISTENnek Gondviseléséről; az alázatosságról és a' kegyességről; a' gyermekeknek neveléséről; és jó idején való tanittatásokról; a' kőltsőn-adásról és adakozásról; az álnokoknak romlásokról; a' restségről; a' szegényeknek el-nyomásáról; a' tudománynak hallgatásának haszнáról; a' Hatalmasoknak és Magyistrátusoknak kőtelességekről; a' haragról; az őrőkségeknek határiról, és a' szorgalmatosságról.

TANUSÁGOK.

EBből a' Részből imé ezeket az Oktatásokat kell vennünk;

nünk; Hogy a' jó hír-név, ollyan jószág, a' mellyet tartozunk meg-szerzeni magunknak, és meg-tartani, kivált a' végre, hogy akképen másoknak építésekre lehessünk.

Hogy egyaránt az Isten teremtette a' Gazdagokat, és a' Szegényeket, és Ő szerzette az állapotoknak külömbbségét az Emberek között, a' közönséges Társaságnak javáért, de mindenik rendbélieket meg-fogja ítélni.

Hogy az Isteni Félelem és az Alázatosság tészi az Embereknek egész bóldogságokat.

Hogy felette igen szükséges és hasznos a' gyermekeket jól nevelni, és őket jó idején tanitani veszszővel-is, és a' nevelésnek gyümöltsei egész életekben meg-fognak tetszeni.

Hogy az Isten meg-áldja azokat, a' kik fel-segéllik a' szükölködőket; és Ő Felsége forgatja ügyöket azoknak, a' kik el-nyomattatnak, és bóldogtalanságba veti a' szegényeknek meg-rontóit.

Hogy igen hasznos és gyönyörűséges hallgatni és követni a' Böltseségnek tanátsait; de főképen igen illendő azokhoz, a' kik a' Népeket igazgatják.

Hogy távól kell járni a' haragosoktól, és meg-kell őrizkednünk, hogy valamit az igaz lelkűséggel ellenkezőt ne tselekedjünk; és hogy a' munka és szorgalmatosság nagy hasznokat hoznak az Embereknek.

Ezek a' Régulák igen hasznosok e' Világon bóldogul való élésre; de mindenek felett ollyan el-múlhatatlan kötelességeink-is, a' mellyeket a' Vallás és a' lelki-esméret tőlünk kiván; és ugyan ez inditson-is bennünket, hogy életünknek Réguláivá tégyük ezeket.

XXIII. RÉSZ.

Ebben a' Részben a' Böltsség tanit bennünket, hogy józan életűek és mértékletesek légyünk; ne kivánjunk meg-gazdagúlni; ne kapjunk rajta, a' mit az irígyek és a' fősvények ajánlanak minékünk; légyünk okosak a' mi beszédinkben, és igazak magunk-viselésében, főképen pedig az árvákhoz és az özvegyekhez; Int Salamon tovább, a' gyermekeknek meg-sanyargatására, a' gonoszoknak nem követésére; a' Részgeseknek el-távoztatására, szüléinknek tiszteletére; Az Igazságnak és a' Böltseségnek meg-szerzésére, és a' tisztátalanságnak és a' mértékletlenségnek útálására.

TANU-

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben ezekre tanitatunk főképen; Hogy légyűnk józanok, és ne keressűk a' nyalánkságot az ételben és az italban; ne kivánjuk a' meg-gazdagúlást, és gondoljuk-meg, hogy a' gazdagság múlandó és veſzendő; ſemmit ne végyűnk-el a' főſvényektől és azoktól a' kik nem adnak jó ſzívvel, légyűnk vigyázók a' beſzédben; el-ne változtassuk az őrökségeknek határit, és a' ſzegényeknek ſemmi kárt ne tégyűnk; előttűnk tartván azt, hogy azoknak az égben vagyon az ő Oltamazójok, a' ki nékiek ügyeket forgatja.

Ezek után, a' Bőlts azt javalja, hogy veſzſzővel meg-verjük a' gyermekeket, és ne légyűnk hozzájok kedvezők; ſoha ſzívűnkkel ne kővessük a' gonoſzokat, hanem az URnak félelmét kővessük; el-kerűljük a' réſzegeseknek és tobzódóknak társaságokat; hogy valamiképen a' bóldogtalanságba ne essűnk, mint ők.

A' Gyermekek nevezetesen tanúlják-meg innét, hogy az ő Atyjokat és Anyjokat mindenkor tiſzteljék, és azokat megne útálják, mikor őregek.

Salamon még azt-is elménkre adja, hogy ſemmi nints, a' mit nagyobb ſzorgalmatossággal tartoznánk keresni és megtartani, mint az Igazságot és a' Bőltseséget.

Végezetre, az, a' mit ennek a' Réſznek végén olvasunk, irtóztasson erőssen a' tiſztátalanságtól és a' réſzegségtől, nem tsak azoktól a' bóldogtalanságoktól való félelem által, a' melyekbe ezek a' bűnők ejtik az Embereket ezen a' Világon, hanem mindenek felett annak a' gonoſznak meg-gondolása által, a' mellyet tselekeſzik az Ember, mikor magát azokra adja, és annak a' büntetésnek-is meg-gondolása által, a' mellyel az ISTEN azokat meg-bűnteti a' jővendő életben.

XXIV. RÉSZ.

Ez a' Réſz foglal-bé magában bőlts mondásokat az Irigységről; a' bőltseségnek és az eſzességnek megſzerzésék ſzűkséges vóltáról; az el-nyomattattaknak óltalmazásokra való kötelességről, és az ISTENnek itéletétől való félelemről; az ISTENnek a' nyomorúságba esett Igazakhoz való kegyelmességéről, az ellenségnek ſzeretéséről; a' Gonoſzoknak végekről és azokra való irigykedésnek el-hagyásáról; az IS-

TENnek félelméről és a' Királynak tiſzteléséről; a' tőrvénytételben való igazságról; a' földnek miveléséről; a' boſzſzúállásról és a' reſtségről.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Réſznek olvasása tanitson ezekre bennünket; Hogy ſoha ne irigykedjünk a'Gonoſztévőkre és ne adjuk azokhoz magunkat; Hogy a' Bőltseségnek meg-ſzerzése légyen legfőbb igyekezetünk; vigaſztaljuk és óltalmazzuk a' nyomorúságban lévőket, és féljünk azoktól az Itéletektől, a' mellyekkel az ISTEN fenyegeti azokat, a' kik azokon nem kőnyőrűlnek.

A' Bőlts továbbá arra tanit, hogy ha gyakorta nyomorúságba esnek-is az Igazak az ISTEN azokat abból ki-véſzi.

Ez az értelme ennek a' mondásnak: *Ha hétſzer el-esik-is az Igaz, de úgyan fel-kél azért.*

De épen nem azt akarja mondani Salamon: Hogy *az Igaz hétſzer-is vétkezik napjában*, a' miképen ſokan azt mondják hamissan.

Meg-tetſzik ebből a' Réſzből, hogy a' Bőlts Ember az ISTENT félvén, nem őrűl azon a' gonoſzon, a' melly az őtet nem ſzeretőn esik, és nem boſzſzankodik az Iſtenteleneknek jó ſzerentséjeken; Féli az ISTENT, és az ő Előljáróit, tsendesen él, nem elegyitvén magát abba, a' mi ő reá nem tartozik: Nem néz az Emberekre ſzemély valogatással az Igazságnak ki-ſzolgáltatásában; kinek-kinek igazán meg-adja azt, a' mi illeti. Soha nem fizet gonoſzt vitſza a' gonoſzért, és meg-tartóztatja magát a' boſzſzú-álláſtól; előre vigyázó és munkás, és megőjja magát a' heveréſtől és reſtségtől, nem tsak azért, hogy abból ſzegénység és ſok gonoſzok kővetkeznek, hanem mindenek felett azért, mert az akadály a' kegyességnek, és a' ſzívet meg-veſztegeti.

Mind ezek a' Régulák, a' mellyek ebben a' Réſzben bé-foglaltattak, nékünk parantsoltattak az Evangyéliomban-is, még pedig ſokkal tőkélletesebb módon, melly-is annál inkább kőtelez minket, hogy ezektől ſoha el-ne hajoljunk.

XXV. RÉSZ.

A' Bőlts kűlőmbb-kűlőmbféle Régulákat téſzen fel a' Királyoknak Felséges vóltokról és kőtelességekről; az alázatosságról; a' verſengésekről; a' titkokról; az alkalmatosan mondott beſzédekről, és a' dorgá-

dorgálásokról; a' tsálárd ajándékokról; a' szelidségről, a' mértékletességről; a' Barátunkkal való társalkodásról; a' bánatosoknak meg-vigasztalásáról, az ellenségeknek szeretéséről; a' rágalmazóknak megzabolázásáról.

Szóll végre a' háborgó Aszonyiállatról; az Igazaknak meg-háborittatásoknak gonosz gyűmöltseiről, és a' haragról.

TANUSÁGOK.

A' Mi itten a' Részнek elein mondatik a' Királyoknak Felséges-vóltokról, azt mutatja; Hogy azokat tisztelni kell, és ha akarnak a' Királyok ból: dogok lenni, tartoznak a' gonosz embereket el-távoztatni.

Ez után Salamon arra tanit bennűnket, hogy ne keressük a' fel-magasztaltatást és a' dicsőséget, hanem tartsuk alázatosságban magunkat; kerüljük a' versengéseket; a' titkot meg-tartsuk, és minden alkalmatossághoz illendő módon szólljunk; őrömmel fel-végyük a' dorgálásokat; soha ne kérkedjünk semmivel, és kivált azzal a' mink nintsen; lágy beszéddel meg-engeszteljük a' felgerjedteket, és légyünk józanok, és mértékletesek.

Még az aránt-is meg-int, hogy e' Világgal való társalkodásba igen bé-ne merüljünk, és a' józan okossággal megegyező magunk el-vonásában éljünk; okoson és szeretettel viseljük magunkat a' bánatos szívűek aránt.

Arra int hogy jóval fizessünk a' gonoszért; ezekkel az Igékkel, mellyeket elő-hoz Szent Pál a' Rómabéliekhez írt Levelének XII. Részében: Ha *éhezik, a' ki téged gyűlöl; adj ennie, ha szomjúhozik, adj innia; mert eleven szenet raksz az ő fejére;* mellynek-is értelme ez; Hogy azzal meg-nyerjük a' minket gyűlölőket, és őket nagy gonosztól szabaditjuk-meg, ollyan jót tselekedvén véle, a' mellyet az Isten meg-fog jutalmazni, vagy ha még tovább-is gyűlölnek bennűnket, magok menthetetlenek fognak lenni.

A' Részнek vége felé azt adja elménkre a' Bőlts, hogy a' Rágalmazóknak szájoknak bé-dugására ez az eszköz, ha meg-bizonyitjuk, hogy nem gyönyörködünk őket hallgatni; Meg-jegyzi, hogy az Igazaknak megháborodások igen nagy gonoszt okoz, mert az veszedelmes példa, és a' Gonoszok abból megerősítik magokat, noha helytelenül, a' vétkezesre, és azt mondja,

hogy igen nagy erőtlenségnek a' jele Embernek nem birni a' maga lelkével, és nem tudni a' haragnak ellene-állani.

XXVI. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben lévő mondások imé ezekről a' dolgokról vagynak. A' méltatlanoknak fel-emeltetésekről; az ok nélkül való átkokról; a' bolondságból esni ſzokott gonoſzokról; és arról, miképen kell megfelelni a' bolondoknak, az az, azoknak, a' kikben nintsen kegyesség és bőltseség, azoknak a' gonoſzban való meg-átalkodásokról, és magok felől való jó vélekedésekről; a' réſzegségről, a' háborgásról, az ő felebarátjokat meg-tsalóknak hítetlenségekről; a' patvarkodásokról; a' rágalmazásról a' tettetésről és a' hizelkedésről.

TANUSÁGOK.

EZ a' Réſz nékünk ezeket a' Tanúságokat terjeſzti előnkbe; Hogy a' fel-magaſztaltatás és a' tiſztesség nem illeti az érdemetleneket és a' kegyesség nélkül valókat.

Hogy az átkok, mellyek valaki ellen mondatnak, nem egyébnek ártanak, hanem tsak annak a' ki azokat mondja.

Hogy a' kik bőltseséggel nem birnak, meg-útáltatásba és bóldogtalanságba esnek, és másoknak-is kűlőmbb-kűlőmbbféle gonoſzokat okoznak: Efféle Emberek aránt bőltsen kell magunkat viselnűnk, és a' ſzerént felelnűnk, vagy hallgatnunk, a' mint az okosság kívánja.

Még innét ezt-is tanúljuk; Hogy a' leg-nagyobb bolondság, a' mellyből-is az Ember leg-kevesebbé jőhet eſzére, az, mikor valaki maga felől tellyes jó vélekedéssel.

A' reſtség ollyan vétek, a' melly az Embert alkalmatlanná téſzi valami jónak tselekedésére, vagy valamelly tanátsnak bé-vételére.

Nagy eſztelenség másnak az ő viſzſzálkodásában egyeledni; Rágalmazók nélkül nem lennének haragoskodások, és azok ſok gonoſzoknak ſzerzői.

Hitetlenség Embernek megtsalni az ő Barátját, és barátságot bizonyitani, azon kőzben, mikor a' ſzívben gyűlőlség és gonoſz ſzándék vagyon, és hogy a' hizelkedéſt el-kell vetnűnk a' mi beſzédeinkből.

A' Kereſztyének tartoznak ezeket a' bűnőket gyűlőlni, mivelhogy ezek egéſzen illetlenek az ő Hivataljokhoz, és a' végre, igyekezni a' ſzelídségre, a' ſzeretetre, az alázatosságra, és az igaz lelkűségre az ő beſzédeik-

deikben, és minden ő-magok-viselésében.

XXVII. RÉSZ.

Ez a' Réſz ſzóll az életnek és a' következendő dolgoknak bizonytalanságokról, embernek ő maga ditséréséről; az irigységről, a' dorgálásokról, az igaz barátságnak drágalátos vóltáról és kötelességeiről; a' gonoſz Aſzſzonyi-állatokról; a' ditséretnek és a' hizelkedésnek munkáiról; a' meg-jobbithatatlanokról; a' Gazdaságról.

TANUSÁGOK.

SAlamonnak ez a' mondása: *Ne ditsekedjél a' hólnapi napról, mert nem tudod mit hoz a' nap te reád.* Nékünk azt adja elménkre; Hogy ſemmi nints bizonytalanabb mint az élet, és mint a' jövendő dolgok, és azért, nagy eſztelenség a' jövendőkön épiteni.

A' Bölts annakutánna arra tanit; Hogy nem okosság, nem-is alázatosság Embernek magát ditsérni: Igen ſzorgalmatosan el-kell távoztatni a' haragot, és a' hirtelen fel-gerjedéſt.

A' kik minket meg-dorgálnak igaz ſzível, azok leg-jobb Barátink; és ellenben, a' kik nem igaz ſzível beſzéllnek, hanem hizelkednek, azok ellenségink; Az igaz Barátink pedig igen drága kintsek, és ſoha nem kell azokat el-hagynunk.

Az Aſzſzony-Emberek tanúlják-meg ebből a' Réſzből, hogy el-távóztassák a' mérges és morgó terméſzetet, és tsendes ſzelíd lelket öltözzenek-fel.

A' Bölts itten azt mondja nékünk, hogy vagynak ollyan meg-jobbithatatlan Emberek, hogy ſem, az intések, ſem pedig a' tsapasok őket meg-nem változtathatják.

Végezetre Salamonnak a' Gazdaságról és a' ſzorgalmatosságról való tanátsadásait meg-kell tartanunk, nem tsak azokból ſzármazó haſznért, hanem mindenek felett azért, mert törvényes munkában foglalatoskodván, ártatlanabb módon élhetni, és az egyűgyű és munkás élet ſegitség a' kegyeſſegre, és az Idvességre.

XXVIII. RÉSZ.

Ez a' Réſz foglal magában ſzép mondásokat a' jó és a' gonoſz Lelkiesméretnek állapotjáról: az Igazgatásról; a' ſzegényeknek el-nyomatásáról; az igaz lelkűségről, a' kegyességet követő vagy el-hagyó fijakról; az Igazságról; az uſoráról, és az ISTEN' Parantsolatinak meg-tartásáról; az Igazaknak felmagaſztaltatásokról; az ISTENnek félelméről; a' kegyetlen uralkodásról;

ról; a' ſzorgalmatosságról; az igazlelkűségről; a' ſzemély válogatásról; a' fősvénységről; a' feddésekről; és az ő Szűléiket meg lopó Fijaknak bűnökről; végre, a' magában való bizakodásról, és a' ſzegények arránt való adakozásról.

TANUSÁGOK.

EZt a' mondáſt: *Minden Iſtentelen fut ha ſenki nem üldözi-is, az igazak pedig hasonlatosok a' bizakodó Oroſzlányhoz*, jól meg-kell gondolni.

Azt mutatja az nékűnk, Hogy a' gonoſz lelki-esméret rendſzerént mindenkor félelemben vagyon, midőn ellenben az Igaz Ember mindenkor tsendes és bátorságos.

Ez után arra tanit Salamon, hogy az ISTEN néhánykor bűnteti a' Népeket azok által a' kik őket igazgatják; és annakokáért a' jó Fejedelmek, és a' jó Elől-járók külőnős áldása az ISTENnek a' közönséges Társaságokon; Hogy a' ſzegény, a' ki igazságban jár, többre betsűlendő az iſtentelen gazdagnál.

A' bőlts Magzatok ditsőségére vagynak a' Familiának, de gyalázatjára vagynak a' gonoſz erkőltsűek.

A' ki a' maga jóſzágát usora által és igazságtalanság által őregbiti, másoknak ſzámára gyűjt az.

Az UR meg-veti azoknak kőnyőrgéseket, a' kik az ő Törvényét meg-rontják; Az egéſz Világ őrűlhet, mikor az Igazak fel-emeltetnek, de igen nagy gonoſz az, mikor az Istentelenek uralkodnak.

Külőnős figyelmetességgel ſzűkség meg-gondolnunk ezt a' mondáſt: *A' ki el-fedezi az ő vétkeit, jól nem léſzen dolga: a' ki pedig meg-vallja és el-hagyja irgalmaſságot nyér*; és ezt: *Bóldog Ember, a' ki igen retteg ſzüntelen.*

Ezekből az Igékből azt tanúljuk, hogy a' bűnöknek megvallása nélkül nem lehet azoknak botsánatjokat meg-nyerni; és hogy azISTENnek félelme az igaz bóldogságnak kútfeje.

Még tovább ezt-is látjuk ebben a' Réſzben, hogy a' reſtség ſzegénységbe ejt; Az igazságot ſzemély válogatás nélkül kell gyakorolni; A' telhetetlenség és a' fősvénység tsak bódogtalanná téſzi az Embert; Azokat az Embereket, a' kik inminket meg-feddenek, leg-inkább tartozunk ſzeretni; Nagy bűn a' Magzatoknak meg-lopni az ő Szűléjeket; Az Embernek önnön-maga felől való jó véleke-

vélekedése felette nagy bolondságnak a' jele; és végezetre, hogy a' kik a' szegénynek adakoznak, azoknak soha nem lészen szükségek, de a' szeretet nélkül való Emberek átkozottak.

XXIX. RÉSZ.

Szóll a' Bölts a' meg-feddetéſt nem szeretőkről, az Igazaknak és a' gonoszoknak uralkodásokról; a' tisztátalanokról, a' Királyokról; és a' közönséges Társaságot Igazgatókról; a' hizelkedésről; arról a' jóról, mellyet a' bölts emberek tésznek másokkal, és arról a' gonoszról a' mellyet az istentelenek okoznak; a' Békességnek megtartására való igyekezetről, és a' maga meg-tartóztatásról; az ISTEN' Beszédétől meg-foszlatott Népen való csapásról; a' szolgáknak meg-fenyitésének szükséges voltáról; az ő dolgaikban és beszédeikben hirtelenkedőkről; a' haragról, a' kevélységről és a' hamisságról.

TANUSÁGOK.

A' Miket meg-kell jegyzenünk ebből a' Részből, ezek; Hogy a' kik nem akarnak meg-feddettetni, azok önnön-magoknak ellenségeik; A' tisztátalanok nagy bóldogtalanságba ejtik magokat; Bóldog valamelly Nép, mikor Igazak által igazgattatik; de nagy bóldogtalanság néki ollyan Vezérinek lenni, a' kik az ajándékot szeretik, és a' kik kegyesség nélkül való Embereket tartanak; A' Hizelkedés ollyan háló, mellyet minden bölts Ember tartozik el-kerülni; A' Böltsek és Igazak igen hasznosok e' Világban; De az Istenteleneknek sok gonoszt tselekesznek és ellenségeik az Igazaknak.

Ez a' Rész még tovább arra-is tanit, Hogy Böltseség eltávoztatni a' háborgást, mértékelni az indúlatokat, és elnyomni a' haragot.

Oltalmazni kell az igaz Embereket: A' jó idején fenyitékben tartatott Gyermekek örömet szereznek; Siralomra méltó, és meg-romlik a' Nép, mikor nintsen tanittatása és Isteni félelme; Okosan kell viselni magunkat a' szolgák aránt; Soha nem kell a' Gonoszokkal ősszevetzimborálni, és a' kik azokkal osztoznak és azoknak igazságtalanságokból hasznot vésznek, részesülnek azoknak bűnökben.

Végezetre, azt tanitja Salamon; Hogy a' harag sok bűnöknek tselekedésére viszen.

A' kevélység az, a' mi megalázza az Embert, a' helyett, hogy az alázatosság őtet felemeli; és a' végre, hogy mindenkor bátorságos állapotban

lehessünk, nem kivántatik egyéb, hanem hogy az ISTENben bizzunk és igazságban járjunk.

XXX. RÉSZ.

Ebben a' Réfzben Águr meg-esméri az embereknek femmiségét, és az ISTENnek nagy Felséges-vóltát; és könyörög, hogy az ISTEN néki ne adjon fe fzegénységet, fe gazdagságot.

TANUSÁGOK.

A' Mit kiváltképen meg-kell jegyzeni ebben a' Réfzben;

1. Ez; Hogy a' mi itten mondatik az Embernek femmiségéről, és az ISTENnek Mindenhatóságáról, az, támafzfzon mi bennünk a' mi erőtlenségünknek, az ISTEN' Felséges Nagyvóltának, és ő tőle való tartozó függésünknek hathatós érzését.

2. Águr minket itt arra tanit; Hogy a' Világi Jókra nézve a' középfzerű állapot leg-bóldogabb, ezt adja elménkre ezzel a' fzép kérésével: *URam, fzegénységet, avagy gazdagságot ne adj énnékem, hanem táplálj engemet hozzám illendő eledellel.*

XXXI. RÉSZ.

Ennek a' Réfznek két fzakafzfzai vagynak. Az Elsőben vagyon oktatás, mellyel tanitja Lémuel Királyt (kit Salamonnak tartanak lenni) az ő Anyja, hogy el-távoztassa a' teftiséget, a' törvénytelen hadakozásokat, és a' réfzegséget; és ellenben inti, hogy óltalmazza a' fzegényeket, és igazán uralkodjon.

A' Második fzakafzfza, a' bőlts és ferény Afzfzonyi-állatnak dirséreteit foglalja-magában.

I. 1-9. II. 10-31.

TANUSÁGOK.

ENnek a' Réfznek első fzakafzfzában lévő oktatások tulajdonképen a' Kiralyokra és az Igazgatókra tartoznak; és arra valók, hogy őket el-vonják a' tifztátalanságtól az igazságtalan hadakozásoktól és a' mértékletlenségtől; és ő bennek Igazságnak és Kegyelmességnek indúlatit támafzfzanak.

De nintsen egy Ember-is, a' ki nem tartozna meg-fogadni ezeket az idvességes tanátsokat, és a tifzta életre, a' józanságra és az igazságnak és békességnek fzeretetére igyekezni.

A' második fzakafzfza ennek a' Réfznek arra tanit, hogy az, a' mi az Afzfzonyi-állatokat dicséretre méltókká téfzi, a' fzorgalmatosság és a' munkálódás, az ő Gazdafzfzonyságoknak fe-rény kövétése, az ő Férjeikhez és Magzatjaikhoz való fzeretetek.

tek, a' ſzegények aránt való adakozás; Az ő beſzédeikben való eſzesség és bőltseség, és mindenek felett az Iſteni félelem.

Látjuk itten az akkori időbéli Aſzſzonyoknak, még a' Gazdagoknak-is egyűgyű és dolgos életeket; és hogy azok magok kezeikkel munkálkodnak vala az ő Házok-népének ſzűkségére, és ſzámára.

Továbbá pedig, nem kell gondolni, hogy a' mi itten mondatik, tsak éppen a' Gazdaſzſzonykodásnak kedvéért iratott kőtelességek vólnának.

A' Kereſztyén Vallás az Aſzſzonyokra ugyan ezen kőtelségeket veti reájok, és a' minémű dolgokról Salamon ditséri őket azon tulajdonságok téſzik őket Isten előtt ditséretessekké.

Meg-mutatja ezt Szent Pál, mikor az ollyan Aſzſzonyokat ditséri, *a' kik magzatokat neveltenek, gazdálkodók vóltanak, és minden jó tselekedeteknek mivelői vóltanak;* és mikor kárhoztatja azokat, *a' kik bivalkodók, tsátsogók, nyúgbatatlanok és házallók.* 1.Tim. V. Réſz. 10. 13. 14. verseiben, és ezért-is hát a' Kereſztyén Aſzſzonyi-állatok kiváltképen való figyelmetességgel tartoznak az itten mondott dolgokat meg-gondolni.

A' PRÉDIKÁTOR SALAMONNAK KŐNYVE.

Salamon Királynak ebben a' Prédikátori Könyvben a' tzélja az, hogy meg-mutassa e' Világnak és az emberi életnek hijábanvalóságát, és aztis hogy egyetlen-egy eſzközе annak, hogy bóldogok légyünk, az Istennek félelme és az ő Parantsolatinak mag-tartása.

I. RÉSZ.

Salamon azt tanitja, hogy mindden, valami vagyon e' Világban,

hijábanvaló és állhatatlan, és nevezetesen az itt alatt lévő dolgoknak tudása, és az embereknek munkáik nem adhatják ő-nékiek a' Léleknek nyúgodalmát.

2. Meg-erősíti ezt a' maga tapaſztalásából.

I. 1-11. II. 12-17.

TANUSÁGOK.

EZ az egész Prédikátori Könyv, és nevezetesen ez a' Rész akarja velünk meg esmértetni e' Világnak és a' mi tulajdon életünknek hijábanvalóságát és állhatatlanságát, és azt elménkre adni, hogy itten mindenek szüntelen való változásban vagynak, és hogy az Embereket az ő munkáik, a' mellyekkel e' földi dolgokért fáraſztják magokat, nem tehetik őket bóldogokká.

Mi nem kevesebbé tartozunk lelki-esméretünkben meggyőzettek lenni ezekről az igazságokról, mint vala Salamon, sőt e' Világnak semmiségét még tapaſztalhatóbb módon tartoznak által-látni azok a' kik meg-világosíttattak az Evangyéliom által.

Annakokáért a' bőltseség és a' mi kötelességünk hozza magával, hogy szüntelen szemünk előtt forgassuk, hogy mindenek hijábanvalóság, és azzal orvosoljuk magunkat e' Világnak szerelméből és a' mi kívánságinkhoz való ragaſzkodásból.

Szükség tovább hogy erről való elmélkedés inditson minket az Istennek azért való hálá-adásra, hogy az ő esméretében és az ő félelmében vagyon orvosságunk ez ellen a' hijábanvalóság ellen, a' mellynek alája vagynak minden dolgok vetetve.

És minthogy az a' munka, mellyet az Emberek téſznek, hogy ez életnek javait birhassák, és e' Világnak bőltségét magoknak meg-szerezhessék, nem egyéb, hanem a' léleknek gyötrelme és bolondság: Az okosság azt kívánja, hogy mi-magunkat haſznosabb és szükségesebb foglalatosságban foglaljuk; igyekezvén megszerzeni az igaz bőltséget, mellyet találtatik az Istennek félelmében, és a' melly egyedül tselekedheti azt, hogy valóságos meg-elégedésünk és tökéletes bóldogságunk légyen mig ezen mi életünk tart, sőt még halálunk után-is.

* * *

II. RÉSZ.

II. RÉSZ.

Salamon maga tapaſztalásából mutatja-meg azoknak a' dolgoknak hijábanvalóságokat, a' mellyeket az emberek leg-inkább betsülni ſzoktak ebben a' Világban.

Azt mondja, hogy minekutánna meg-próbálta vólna hogy eleget tenne a' maga kivánságainak a' vigan-lakás által, az épitések által, a' gazdagságok által, és pompás Udvarnak tartása által: meg-esmérte vólna, hogy mind az nem egyéb vólna, hanem tsak hijábanvalóság.

Azt mondja tovább, hogy ugyan azon itéletet tette vólna az embereknek magok viselésekről és munkájokról, a' mellyekkel magokat fáraſztják, akár a' bölteſségnek és Világi tudománynak meg-ſzerzésében, akár a' gazdagságoknak gyüjtésében.

I. 1-11. II. 12-27.

TANUSÁGOK.

JÓl réá kell figyelmezni azokra, a' mellyek mondatnak ebben a' Réſzben.

Látunk itten egy nagy Királyt, a' ki minekutánna vigan lakásban, világi nagy pombában és bőſségben élt vólna, meg-vallja, hogy mind azok nem egyebek hijábanvalóságnál.

Salamonnak ez a' Példája esmértesse-meg velünk a' gazdagságoknak, a' vigan élésnek és e' világi ditsőſségnek, sőt mind annak-is hijábanvalóságát, a' mit az Emberek olly igen keresnek e' Földön, és azoknak ſzeretetének és hozzájok való ragaſzkodásnak bölondságát.

De az a' mit a' Jésus Kristus erről nékünk mond az Evangyéliomban és az örökké megmaradó jóknak az az esmérete, a' mellyre bennünket juttatott, még ſokkal erőssebben el-hitetheti azt velünk.

A' mit Salamon meg-jegyez az aránt, mitsoda kevés haſznot véſzen az Ember abból a' bőltseségből, a' melly tsak ennek az életnek dolgai körül forgolódik, derekasan való meg-fontoláſt érdemel, valamint ſzintén az-is, a' mit azoknak az Embereknek bolondságokról mond, a' kik Gazdagságoknak egyben-gyüjtésében fáraſztják makokat, és meg-halván, azokat másoknak hagyják örökségül, sőt néhánykor ollyan ſzemélyeknek-is, a' kiket nem esmérnek.

Ezeknek meg-gondolása inditson minket a' valóságos bőltseségnek kérésére, e' Világnak javai körül való ſzorgalmatosságban, és azokkal való élésben, módjával forgolódásra, és annak a' nagy hozzájok való ragaſzkodásnak és felettébb

való ſzorgalmatosságnak el-távoztatására, a' melly az Embert már ebben az életben-is bóldogtalanná téſzi, és a' mellett a' léleknek nyúgodalmától és a' jövendő életnek bóldogságától ötet meg-foſztja.

III. RÉSZ.

Salamon meg-mutatja, hogy minden dolognak rendelt ideje vagyon, és minden e' Világban változás alá vettetett; és abból azt hozza-ki; hogy tehát leg-jobb az embernek ſorsával meg-elégedni, és magát a' jó tselekedetekben foglalni.

Annakutánna ſzóll azokról az igazságtalan itélet-tételekről, a' mellyek léſznek a' Birák által. Végezetre, meg-mutatja, hogy minden emberek halandók, és ebben a' tekintetben nintsen ſemmi külömbbség a' teſtre nézve ő közöttök és az oktalan-állatok között.

I. 1-15. II. 16-17. III. 18-22.

TANUSÁGOK.

AZ, a' mit Salamon arról az állhatatlanságról és azokról a' ſzűntelen való változásokról mond, a' mellyeket látni e' Világi dolgokban és az Embernek életében, hitesse-el velünk elsőben azt, hogy illyen veſzendő és múlandó dolgokban nem találtathatik a' valóságos nyúgodalom.

2. Ez minket inditson arra, hogy okosan viseljük magunkat, jól éljünk az idővel és azokkal az alkalmatosságokkal, a' mellyek elönkbe adják magokat, hogy magunknak bóldog állapotot ſzerezhessünk.

3. Minthogy az ISTEN igazgatja mind ezeket a' változásokat, a' mellyeknek ezek az alatt lévő dolgok alájok vagynak vetetve; és Ő Felsége azokban nyilván-valóvá téſzi a' maga Bőltseségét, Igazságát és Hatalmát: A' mi kötelességünk és nyúgodalmunk kivánja, hogy minden dolgokban alája adjuk magunkat az Iſteni Gondviselésnek, és minden állapotoknak, a' mellyeket tetſzik annak reánk botsátani.

4. Ez a' Réſz minket arra tanit, hogy akármelly zűrzavar és rendeletlenség lattassék e' Világban: Mindazonáltal az ISTEN jól tudja mind azt, valami itten léſzen; meg-vísgálja kiváltképen a' Biráknak magok-viselését és ha azok igazságtalanságot tselekeſznek, azokért ſzámot adat vélek jövendőben.

Végezetre, meg-kell gondolni, hogy midőn Salamon azt mondja, hogy az Ember meg-hal, mint az oktalan-állat,

lat: azt Ő tsak éppen a' teſtnek meg-halására nézve mondja.

Egyéb aránt, tanitja ugyan ebben a' Réſzben; Hogy *az Igazat és a' Hamissat meg-ítéli az* ISTEN, *és minden tselekedeteknek rendelt idejek vagyon*; és világosan mondja ennek a' Könyvnek végén, Hogy *mikor a' teſt meg-hal a' Lélek meg-tér az* ISTENhez, *ki adta vólt*; és *az* ISTEN *minden titkos dolgot az ítéletre elő-hoz, akár jó, akár gonoſz légyen az.*

Ebből a' Réſzből annakokáért ezt kell ki-hozni, hogy tehát módjával és háládatossággal kell e' jelen-való élettel élnünk, és minden dolgok felett arra adnunk magunkat, hogy az ISTENT féljük, és Ő-nékie tessünk.

IV. RÉSZ.

Salamon ſzóll az ollyan ártatlanokról, a' kik el-nyomattatnak; az embereknek egymásra való irigykedésekről; a' jóſzágnak keresésében való nagy fáradtságról; az egyedül és barátok nélkül való élésnek alkalmatlanságairól; és a' másokon uralkodóknak fel-emeltetésekről.

TANUSÁGOK.

AZ, a' mit a' Bölts meg-jegyez ebben a' Réſzben, hogy az ártatlanok gyakran el-nyomattatnak és nintsen ſemmi vigaſztalójok, bizonysága e' Világnak hijábanvalóságának; De bizonyitja azt-is, hogy vagyon ISTEN, a' ki megfog kinek-kinek fizetni, az Ő tselekedetei ſzerént; és azért hát nem kell az Embereknek bóldogságokról vagy bóldogtalanságókról abból itélni, a' mi rajtok e' Világban esik.

2. Az Embereknek egymásra való irigykedések másik bizonysága ennek az életnek hijábanvalóságának; Az pedig ollyan gonoſz indúlat, a' mellyet ki-kell ſzívünkből vetnünk, mivelhogy nem egyebet tselekeſzik, hanem tsak haſzontalanúl kínoz bennünket, és más réſzről, ellenkező a' felebaráti ſzeretettel, és azzal az alázatossággal, a' mellyel kell meg-nyúgodni az ISTENnek akaratján.

3. Salamon azt adja elménkre, hogy igen nagy bolondság magunkat azért fáraſztanunk, hogy gazdagok lehessünk, mivel azzal az Ember ſok nyúghatatlanságot ſzerez magának, és leg-gyakrabban nem tudhatni, kire marad a' gazdagság.

4. Azt mondja, hogy igen haſznos és igen gyönyörűséges

ges állapot, a' társaságban és barátságos egyességben élni, tsak hogy kegyes ſzemélyekkel légyen az.

5. Értjük itten, hogy a' Bőltseség jobb e' Világnak minden javainál, és hogy valamelly ſzegény Ember, de a' ki bőlts, fellyebb betsűlendő még a' Királyoknál-is, a' kiknek nintsen bőltseségek.

Végezetre, Salamon megjegyzi, hogy az Emberek tsak azokhoz ragaſzkodnak, a' kiktől valamit reménylhetnek, és oda hagyják a' Nagyokat, mihelyt azoktól ſemmit többet nem várhatnak.

Ez ezt mutatja, hogy igen nagy hijábanvalóság vagyon az Embereknek itélet tételekben, és e' Világnak nagy Méltóságaikban; és azért hát nem kell azoktól függeſztenünk-fel a' mi bóldogságunkat.

V. RÉSZ.

Salamon itten Intéseket ád; 1. Az Iſteni Tiſzteletben való hirtelenkedés és képmutatás ellen, és a' fogadástételek aránt.

2. Az igazságtalan tőrvénytételekről.

3. A' főſvényeknek oktalanságokról, és a' Gazdagságnak hijábanvalóságáról, és végezetre arról, mi végre kell élni ez ISTENtől adatott jókból. I. 1-7. II. 8. III. 9-17. IV. 18-20.

TANUSÁGOK.

TAnúljuk-meg innét, 1. Hogy az ISTEN eleibe nagy tiſztelettel járuljunk, kivált, mikor az ollyan Helyekre megyünk-bé, a' hol Ő imádtatik; és vigyázzunk gondolatinkra és beſzédinkre, mikor ő előtte meg-jelenünk.

2. Hogy el-múlaſzthatatlan kőtelesség igazán meg-tellyesíteni a' fogadástételeket, és jobb nem tenni fogadáſt, mint azt meg-ſzegni.

3. Hogyha a' Fejedelmeknek és a' Bíráknak vétkek miatt az Igazság nem gyakoroltatik: Hiddjük-el azt, hogy vagyon ISTEN az égben, a' ki azt látja és meg-fogja itélni.

4. Hogy az, a' ki ſzereti a' pénzt és a' ſokat: Azzal nem él bóldogabbúl ſem több ideig; ellenben, tsak több fáradtsága és nyúghatatlansága vagyon a' miatt.

Az ő két-kézi munkájokkal élelmeket kereső ſzemélyek édesebb és nyúgodalmasabb módon élnek, mint ſem azok a' kik ſok jóſzágokat birnak; mennél több jóſzága vagyon valakinek, annál több a' gondja-is;

ja-is; A' Gazdagok gyakorta nem élhetnek az ő gazdagságokból, meg-halnak, mint mások, nem lévén valóságos megelégedések, és nem tudják, kiéi léfznek az ő jófzágaik az ő hálálok után.

Végezetre, jusson eſzünkbe, hogy mikor Salamon azt mondja: Hogy jó és ſzép dolog Embernek enni, inni, és élni az ő munkájából; nem az az ő gondolatja, hogy tehát magunkat teſtiségre és vigan lakásra kellene adnunk.

Az, a' mit monda ő ebben a' Réſzben, arról a' Tiſzteletről, a' mellyel kell ISTEN előtt megjelenni, a' Fogadástételekről, az ISTENnek Itéletéről, mellyet fog Ő Felsége a' másokat itélőkön gyakorolni, és arról az őrőmről, a' mellyet a' kegyes Embereknek ajándékoz, nem engedi hogy ezt a' gondolatot tulajdonitsuk néki.

Hanem tsak azt akarja mondani: Hogy mikor az ISTEN nékünk valamelly jókat ád e' Világban; Meg-kell azokkal elégednünk, úgy kell vennünk és birnunk azokat, mint az ő Jóságának Ajándékait, és élnünk azokkal háládatossággal és mértékletességgel, nem helyheztetvén mindazáltal a' mi bóldogságunkat azokban a' jókban.

Ez Salamon Királynak valóságos értelme, de mindenek felett az Evangyéliom erre tanit bennünket.

VI. RESZ.

Ez a' Réſz elő-adja azoknak hijábanvalóságokat és bóldogtalanságokat, a' kiknek az ISTEN ád Gazdagságot, de azzal nem tudnak jól élni, és ſoha meg-nem elégeſznek ſem nyugodalmok nintsen.

TANUSÁGOK.

MEg-gondolása azoknak a' dolgoknak, a' mellyeket Salamon ebben a' Réſzben megjegyez, igen alkalmatos annak a' nagy telhetetlenségnek megzabolázására, a' mellyel forgolódnak ſokak e' földi jóknak meg-ſzerzésében.

Az ő munkájoknak hijábanvalósága meg-tetſzik nem tsak ebben, hogy nem tudnak élni azokból a' jokból a' mellyeket ollyan nagy indúlattal keresnek; hanem főképen ebben, hogy meg-foſztatnak ez életnek legnagyobb javától, melly a' Léleknek nyúgodalma és meg-elégedése; és ebben, hogy ſemmi felől nem lehetnek bizonyoſok jövendőre nézve.

Az Evangyéliom még világosabb Letzkét ád nékünk e' dolog aránt, mikor azt mondja: *A' kik meg-akarnak gazdagúlni, esnek kisértetbe és tőrbe, és sok balgatag és káros kivánságokba; Mert minden gonoszságnak gyökere a' pénznek szerelme, és e' Világon legnagyobb kereskedés és nyereség az Isteni szolgálat a' meg-elégedéssel.* 1. Tim. VI.

VII. RÉSZ.

Ez a' Rész tanit a' Halálról való elmélkedésről; a' dorgálásokról és azoknak meg-betsüléséről; a' hoszszú-tűrésről; a' Bőltseségnek drágalátos vóltáról; arról, miképen kell magunkat viselnünk a' jó szerentsében és a' szerentsétlenségben; arról, a' mi esik az Igaz és a' gonosz embereken; arról a' kárról, a' mellyet tésznek magoknak, a' kik semmiben módot nem tartanak, és magok felől sokat alitanak; és az ISTENnek félelmében találtató haszonról.

Azt mondja tovább Salamon, hogy minden emberek vétkeznek, és nem kell gondosan tudakozni, mit mondanak mások felőlünk, sem azért neheztelnünk.

¦Végezetre, szóll a' Kegyesség nélkül való Aszszonyi-állatról, és mitsoda gonoszt okoz az; és arról az állapotról, a' mellyben az ISTEN kezdetben teremté az embert.

I. 1-19. II. 20-22. III. 23-29.

TANUSÁGOK.

SOk szép oktatásaink vagynak ebben a' Részben. Az első ez; Hogy a' halálról való gondolkodás igen idvességes, és hasznosabb szomorúságban lenni, mint az örömben el-merűlni.

A' második ez; Hogy a' bőlts Emberek örömmel hallgatják azokat, a' kik őket meg-dorgálják; és ők mindenkor szelidek és módot tartók az ő beszédeikben és minden magok viselésében.

A' harmadik ez; Hogy a' gazdagságoknak birása tsak akkor jó, mikor a' bőltseséggel és Isteni félelemmel kőttetett egyben.

A' negyedik ez; Hogy az ISTEN mindeneket tőkélletes igazsággal tselekeszik, ő botsátja az Emberekre a' jó szerentsét és a' szerentsétlenséget, és jól kell élni mind egyik, mind másik állapottal.

Az ötődik ez; Hogy ha látjuk, hogy az Igazak szenvednek, a' Gonoszok pedig szerentsésen és sok ideig élnek, az minket meg-ne tántoritson, se meg-ne botránkoztasson.

Ezek az Igék: *Ne légy felettébb igaz, és felettébb ne bőltsek kedjél,*

kedjél, nem azt akarják mondani, mintha nem kellene igen igaz Embernek és igen bőltsnek lenni; mert ſoha nem lehetne eléggé azok lennünk, ſem kelletinél többet erőlködnünk nem lehetne, hogy igazakká és bőltsekké légyünk: Hanem Salamon ezt azok ellen mondja, a' kik mikor a' magok jussával kell élni, vagy másokat kell meg-itélni, azt ſzoros keménységgel tselekeſzik, és nem vigyáznak arra, hogy engedni-is és jussunkból alább hagyni kellene valamit; és a' kik magok felől nagyot alitással és jó vélekedéssel tellyesek lévén, akarnak mindent rendbe állitani és magokat abba egyelitik, a' mi őket nem illeti.

A' Bőlts ezen kivül még arra tanit, hogy az Emberek igen könnyen eshetnek valamelly vétekbe, és azért tartoznak egymáſt el-tűrni.

Meg-int az aránt-is, hogy ne tudakozódjunk, ſe ne nyúgtalankodjunk arról, mit mondhatnak mások mi felőlünk, mivelhogy az meg-háborithatná a' mi nyúgodalmunkat, és tsendességünket, és boſzſzankodásra 's vakmerő itélet-tételre őſztönőzhetne.

A' mi a' Réſznek vége felé az Aſzſzonyi-állatokról mondatik, azt jól meg-kell érteni; Minthogy az Irás gyakran ſzóll az ő kegyességekről, nevezetes Aſzſzonyokról, és Salamon-is azokat meg-ditséri, Péld. XII. 4. XVIII. 22. és XXXI. 10. Tehát itt nem azt akarta ő mondani, mintha egy jó Aſzſzonyi-állatot-is nem találhatott vólna, mert e' tekintetben ſemmi külömbbség nintsen a' két nemek közőtt: Hanem ez az ő elméje; Hogy ő keresgélvén e' Világban esni ſzokott gonoſz dolgoknak az okát, 25-dik versben úgy találta vólna, hogy ſemmi nem vólna gonoſzabb és veſzedelmesebb az ollyan gonoſz Aſzſzonyi-állatnál, a' minéműt le-ir a' 26-dik versben; annak gonoſzsága és meſterségei ollyanok, hogy meg-ſem lehetne gondolni, ſem azokból ki-ſzabaditani magát Embernek, mikor egyſzer engedte magát meg-fogattatni azok által.

És igy hát Salamon nem ſzóll minden Aſzſzonyi-állatokról, hanem tsak azokról, a' kiket le-irt vala.

Továbbá pedig, ez a' Király kétség kivül azért ſzólla illyen módon, mivel maga-is

el-hitettetett vala az Aſzſzonyi-állatoktól. Lásd 1. Kir. XI. 1-4.

Végezetre, Salamon azt tanitja, hogy az ISTEN az Embert igaznak teremtette vólt, de az Ember maga veſztegette-meg akaratja ſzerént magát; a' honnét azt kell ki-hoznunk, hogy tehát nem kell ISTENnek tulajdonitani azt a' veſzettséget, a' melly találtatik az Emberekben, hanem az ő romlottságok önnön-magoktól ſzármazott.

VIII. RÉSZ.

Ehez kell olvasni a' IX. Réſznek 1. és 2. Verseit-is.

Ebben a' Réſzben lévő oktatások vagynak a' Bőltseségnek ditséretéről; a' Királyoknak tartozó tiſzteletről; az előre való Okosságról; a' következendő dolognak bizonytalanságáról, és a' Halálnak bizonyos vóltáról; az embereknek az ISTEN békességes-tűrésével való viſzſza élésekről; a' Jóknak és a' Gonoſzoknak jelenvaló és jővendő állapotjokról; és arról, mitsoda végekre kell élni az életnek javaival.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben a' Bőlts ímé ezeket az oktatásokat adja nékünk; Hogy a' Bőltseség ſzerzi Embernek a' valóságos örőmet és igaz bóldogságot; Hogy a' Királyok aránt a' nékiek tartozó tiſzteletet meg-kell adnunk; Hogy a' Bőltseségnek egyik leg-főbb kőtelessége tudni az idővel és az alkalmatossággal jól élni minden dolgokban; és a' kik azt nem tselekeſzik, kűlőmbb-kűlőmbbféle gonoſzokat vonnak magokra; Hogy az Emberek nem tudják mitsoda ő reájok következendő, a' meg-eső dolgok és a' magok tulajdon élete-is nintsenek az ő hatalmokban, és a' Halál el-távózhatatlan mind a' gonoſzoknak mind az Igazaknak; melly a' magunknak meg-tartóztatására és a' kegyességre nagy haſznos inditó ok.

Ez a' Réſz tovább arr-is tanit, hogy a' bűnősők rendſzerént meg-keményitik magokat azért hogy ISTEN őket el-tűri és halaſztja meg-bűntetni; de mindazonáltal el-fogják venni hamarébb vagy később; a' mit érdemelnek.

Ha az Igazak bóldogtalanok e' Világban és ha a' Gonoſzok itten bóldogok, ez mutatja az itt alatt lévő dolgoknak hijábanvalóságát; De az ISTEN, azért akarja azt, hogy megpróbálja a' Jókat, a' Gonoſzokat pedig hivja a' meg-térésre, és hogy meg-fizessen mind-

egyik-

egyiknek mind másiknak az ő tselekedeteik szerént.

Végezetre, meg-kell tudnunk hogy mikor Salamon azt mondja, hogy ő minden dolgok felett a' vigasságot ditséri vala, ért azon a' józan okossággal meg-egyező ollyan őrőmet, a' melly származik az ISTENTŐL nékünk adatott jókkal való törvényes és módjával való élésből, a' mellyben tudni-illik nintsen semmi rendeletlen, vagy a' kegyességgel ellenkező dolog.

IX. RÉSZ.

Kezdeni kell a' 3. Versen, és olvasni a' 20. Versig.

Salamon tanitja ebben a' Részben, 1. Hogy a' Jók és a' Gonoszok azon állapotok alá vagynak vettetve; és, a' Hóltaknak nintsen semmi részek többé e' földön és ő dolgokban, és nem élhetnek ez életnek javaival; azért élni kell azokkal mig lehet.

2. Hogy az embereken nem áll, miképen történjenek a' dolgok.

Végezetre, hogy a' Bőltseség igen drágalátos; ámbár a' bölts személyek néha meg-útáltassanak.

I. 3-12. II. 13-14. III. 15-20.

TANUSÁGOK.

MEg-kell jegyezni ebből a' Részből, Hogy jóllehet a' szerentsésen vagy szerentsétlenül esett történetek közönségesek minden Emberekkel, az mindazáltal nem akadályozza-meg, hogy az Igazak és azoknak tselekedeteik ISTEN kezében ne légyenek, a' mint a' Bőlts mondja, és hogy ő ne légyen Itélő Birájok mind a' Jóknak mind pedig a' Gonoszoknak.

2. Mikor Salamon azt mondja: *Hogy a' meg-bóltaknak nintsen többé részek a' földi dolgokban*, és hogy *mind szerelmes jószágok azoknak mind gyűlólséges immár el-veszett, és azért együk vigassággal a' mi kenyerünket életünknek minden napjaiban*, az ő értelme ez; Hogy tartozunk ez életnek javainak hasznát venni és azokkal bőltsen élni, mig azokkal birunk: De ezzel nem kell viszsza-élni, sem azt hinni, mintha szabad vólna a' vigasságban és a' testi gyönyörködésekben el-merülni, és azt mondani az Istentelenekkel: *Együnk, igyunk, mert bólnap meg-halunk.*

3. A' Bőlts minket arra tanit, hogy az okosság és az erő hasznosok sok alkalmatosságokban, de a' felől még-is nem ejthetjük a' dolgoknak ki-menetelét, úgy a' mint akarnánk, sőt gyakorta ellenkező állapotba esünk; úgyhogy azt sem előre el-nem láthatjuk, sem

pedig meg-nem akadályoztathatjuk.

Ebből a' Tanúság ez; Hogy ſoha ne bizzunk a' mi tulajdon erőnkbe, a' mi okosságunkba, ſem a' mi ſzorgalmatosságunkba, és emlékezzünk-meg mindenkor arról, hogy mi az Isteni Gondviseléſtől függünk.

4. Meg-jegyezhetjük itten, hogy jóllehet a' Bőltseség igen nagyra betsülendő és igen haſznos, még-is gyakorta megútáltatik; kivált a' ſzegényekben; de az igen igazságtalan ítélet-tétel; és a' Bőlts és Istenfélő Embereket nagy betsben kell tartanunk, a' ſzemélyeknek külső tekinteteire nem nézvén.

X. RÉSZ.

Kezdődvén a' IX-dik Réſznek 21-dik Versén.

Ez a' Réſz emlékezik azokról a' Hibákról, a' mellyeket ejtenek a' Bőltsek; a' Bőltseségnek gyűmőltseiről; a' bolondságból ſzármazó gonoſzokról; a' méltatlan ſzemélyeknek fel-emeltetésekről, és a' közönséges Társaságokon eső bóldogtalanságokról, mikor azokat Igazgatók nem alkalmatosak a' parantsolásra, gyermekek, vagy teſti gyönyőrűſégekben és mértékletlenségben élnek.

Vagyon ſzó itten a' Beſzédben való okosságról és vigyázatlanságról-is; a' reſtségről; és a' Nagyok aránt kivántató tiſzteletről.

TANUSÁGOK.

FŐképen ezeket a' négy Tanúságokat kell meg-jegyeznünk ebből a' Reſzből;

1. Hogy az ollyan ſzemélyeknek hibáik, a' kik bőltseknek tartatnak, nagy kárt tehetnek, a' gonoſz példára és botránkozásra nézve, a' mellyet másoknak adnak.

Ez inditsa a' derék Embereket hogy az ő magok viseléſére reá vigyázzanak; de ez nem ád ſenkinek-is ſzabadságot, hogy őket kővessük az ő hibáikban, a' mellyeket ejtenek.

2. Minden dolgokban az Ember tartozik magát okossággal viselni, és ſemmit nem tselekedni, ſem ſzóllani maga gondolatlanúl és helytelenűl.

Ezzel ſok gonoſzok és kűlőmbb-kűlőmbbféle ollyan hibák el-távóztattatnak, a' mellyekbe esnek az Emberek, el-múlatván hallgatni az ő tselekedeteikre, és az ő beſzédeikre.

3. Mikor alá-való eredetű és a' mellett érdemetlen és bőltseség-

séggel nem biró személyek emeltetnek-fel méltóságokra rendszerént nagy illetlenségek szoktak abból következni.

4. A' Népek és a' közönséges Társaságok méltók a' meg-siratásra, mikor az ő Királyjaiknak és Elöljáróiknak nintsen böltseségek és szükséges tudományok, mikor azok igen ifjak és *experientia* nélkül valók, és mikor azok magokat a' részegségre, a' tobzódásra, és a' testi gyönyörködésekre adják: De ellenben bóldog valamelly Tartomány, mikor bölts, józan életü és az uralkodásra méltó Személyek által igazgattatik.

Ennek alkalmatosságával meg-kell jegyzeni; Hogy a' kegyes és jó lelkü Királyok és Magyistrátusok méltók kettös tiszteletre: De a' Méltóságban lévöknek az ő fogyatkozásaik nem akadályozzák-meg azt, hogy ne tartoznánk öket tisztelni, és nékiek engedelmeskedni.

XI. RÉSZ.

A' Bölts némelly Tanúságokat ád arról, miképen kelljen magunkat e' Világi jók aránt viselnünk; meg-mutatja, hogy az ISTENtöl fel-állittatott Rendet kell követni, hogy magunknak meg-szerezhessük azt, a' mi szükséges; elöttünk tartván azonban azt, hogy minden az ISTENnek Gondviselésétöl függ, és hogy ez életnek dolgai hijábavalók és elmúlandók.

TANUSÁGOK.

EBböl a' Részböl tanúljuk-meg;

1. Magunkat alkalmaztatni az Isteni Gondviselés által fel-állitatott Rendhez azokra az eszközökre nézve, a' mellyekkel meg-szerezhetjük magunknak azt a' mire szükségünk vagyon erre az életre-is; és az ideigvaló jókkal élésre nézve.

2. Hogy az ISTENnek tselekedetei tsudálatosok, és mi meg-nem foghatjuk elméinkkel minden ő tsuda dolgait; hanem tartozunk meg-nyúgodni ezen az imádandó Isteni Gondviselésen, melly mindenekre ki-terjed, és élni azonban azokkal a' jókkal, a' mellyeket nékünk ajánl; úgy mindazáltal hogy azokban ne állitsuk bóldogságunkat.

XII. RÉSZ.

Ennek a' Részneк három szakaszszai vagynak.

1. Salamon inti az Ifjakat az Isteni félelemre minekelötte el-jöne a' Vénség, és öket a' Halál által kivenné e' Világból.

2. Le-irja a' Vénségnek erötlenségeit, és azt mondja, hogy azoknak végek lészen a' Halál.

3. Bé-

3. Bé-fejezi ezt a' Könyvet, megmutatván, hogy az ebben mondatott minden dolgoknak a' végére jok az, hogy meg-tanúlják az emberek e' Világnak hijábanvalóságát meg-esmérni, és az ISTENt félni.

I. 1-3. II. 4-9. III. 10-16.

TANUSÁGOK.

TArtoznak az Ifjak meg-fogadni ezen Részben a' Bőltsnek ő hozzájok való erős és hathatós intéseit, és meg-tanúlni, innét azt meg-esmérni, minémű szükséges és hasznos az ő életeknek abban az idejében el-távóztatni az Ifjúságnak kivánságait, és mindenek felett a' testi gyönyörködéseket és vig múlatságokat; megemlékezni az ő Teremtőjökről, mig ifjak, és félni az ő Itéletétől, minekelőtte ezeknek a' kötelességeknek végben-vitelére való jó alkalmatosság tőlök elvétettetnék; félvén attól, hogy ha az ő szíveknek indúlatit követik, és e' Világnak örömében merűlnek, akkor fogják ostán meg-esmérni az ő oktalanságokat, a' mikor többé nem leszsz idő abból való visszza jövésre.

2. Az, a' miképen Salamon a' Vénségnek erőtlenségeit leirja, szemeink eleibe tejeszti ez életnek hijábanvalóságát; de főképen annak meg-gondolása inditson bennűnket, hogy mivel az Ember igy meg-változik, és az ő teste meg-erőtelenül és elfogyatkozik az ő vénségében: Ez az ideje az életnek többé nem igen alkalmatos az ISTENnek ditsőitésére, sem a' maga idvességének munkálódására, mikor azt azelőtt tselekedni elmúlatta, és azért, addig kell azon munkálódni, míg a' vég el-nem jő, és míg a' végre szükséges időnk és erőnk vagyon.

3. Külőnős meg-gondolásra méltók ezek az Igék: *A' por földé lészen, a' Lélek pedig meg-tér az ISTENhez, a' ki adta volt azt.* Világosan mutatják azt, hogy a' Lélek halhatatlan, és nem vész-el a' testtel.

Mindenek felett méltó megjegyzésre ennek a' Könyvnek Bé-fejezése; Azt mondja Salamon: *A' dolognak Summája ez; az ISTENt féljed, és az ő Parantsolatit meg-tartsad; mert ez az Embereknek fő dolga, mindene; és hogy az ISTEN minden tselekedetet elő-hoz az Itéletre akár jót akar gonoszt.*

Ezekből a' leg-útólsó szókból kell magyarázni azokat, valamel-

lamellyek mondattattak ebben a' Könyvben; és éppen ez; az egész Vallásnak, és a' Szent Könyvekben elönkbe-adatott minden oktatásoknak-is a' tzéljok és a' rövid-summájok.

SALAMON ÉNEKEK' ÉNEKE.

Ez Könyvben Salamon Király a' Faraó Király' Leányával való Házasságának példája alatt meg-irja az Anyaszentegyháznak a' JÉSUS Krisussal való szent egyesülését, mellyet szerzett, tart, és nevel az ő örökkévaló szerelme az Anyaszentegyházhoz; mind addig, mig nem a' Krisus az ő másik el-jövetelével azt a' Házasságot tökélletessé tészi, az egész Anyaszentegyháznak testét egybe szerkeztetvén, hogy az ISTEN légyen mindenekben minden.

I. RÉSZ.

Az Anyaszentegyház, melly a' Krisusnak Jegyese Efés. V. 2. Kór. XI. Jel. XIX. az ő Vőlegényének a' Krisusnak szerelmével fel-indittatván, kivánja annak tsókolgatását, az ő Nevét és jó illatját magasztalván vallja a' maga méltatlanságát, de más felől nem tagadja szépségétkit a' Vőlegény tanitván meg-ékesít szép Igéretekkel.

Azután egymásnak örülnek, és egymás szépségét hirdetik. Az egész Könyvetske azért a' Vőlegénynek (ki a' Krisus) és a' Menyaszszonynak (ki az Anyaszentegyház) beszéllgetésekből áll.

II. RÉSZ.

A' Vőlegény és a' Menyaszszony az ő szépségekről tésznek Vallást, és a' Menyaszszony minden ő javait a' Vőlegénynek köszöni és annak tulajdonitja, és a' Vőlegénynek ő hozzá való szerelméről, viszontag az ő szerelméről a' Vőlegényhez bizonyságot tészen.

Azután szóll a' Vőlegénynek ő hozza való jöveteléről, az ő hivataláról, és az igéretekről mellyeket tett ő-néki; ditsekedik a' Vőlegénynek jelen-vóltában, és jelen-vóltát kivánja mind az utólsó el-jöveteléig. I. 1-7. II. 8-17.

III. RÉSZ.

Az Anyaszentegyház jelenti az ő Vőlegényéhez való szerelmének napról napra való nevelkedését, mellynek

nek általa ő hozzája ragaſzkodjék; Azután, mivelhogy bizonyos a' Vőlegénynek hozzája való ſzerelmében; meg-mondja hogy néki ſokkal jobb nem tartóztatni a' Vőlegényt itt, hanem ő utánna menni, minekutánna a' mennyei Ágyasházban fel-mégyen.

IV. RÉSZ.

Hozzá adván az V. Réſznek 1. Vers.

Kriſtus az Anyaſzentegyháznak ſzépségét ditséri, és annak ſzerelmétől úgymint el-ragadtatván, ditséri beſzédinek győnyőrűséges vóltát, ékességét, tőkélletességét, és az ő gyűmőltseit.

Azért az Anyaſzentegyház megesmérvén, hogy néki minden javai a' Kriſtustól ſzármaztak, őtet ditséri, és kéri hogy véle légyen, és véle jól tégyen, mellyre a' Kriſtus réſz ſzerént hajol.

V. RÉSZ.

Kezdvén a' 2. Versen.

Az Anyaſzentegyház a' Kriſtusnak ő tőle való el-távozását az őnnőn-maga bűneinek tulajdonitván, beſzélli hogy meg-bántotta a' Vőlegényt, és hogy méltán bűntettetik.

A' Hivek ſegitségét kéri, hogy egyenlő igyekezettel meg-jelentsék az ő ſzerelmét a' Vőlegényhez; megirja a' Vőlegényt, a' helyet a' hová ment, és magát a' Hitben erősíti.

I. 2-7. II. 8-19.

VI. RÉSZ.

A' Kriſtus az ő Anyaſzentegyházának lelki ſzépségét magaſztalja, és a' Menyegző felől való kivánságát jelenti-meg, mellyet bizonyit előſzőr hivatalával, az ő Jegyesének adott jóknak magaſztalásával, és az ő jelenvóltának és hozzája való jótéteményeinek igéretivel, mind a' Menyegzőnek napjáig.

VII. RÉSZ.

Ez a' Réſz-is a' felsőhőz való; mert ebben-is magaſztalja a' Kriſtus az ő Jegyesének, tudni-illik az Anyaſzentegyháznak lelki ſzépségét; Az Anyaſzentegyház viſzontag, hallván a' Kriſtusnak hozzája való ſzerelmét, magát mindeneſtűl fogva néki adja."

VIII. RÉSZ.

Az Anyaſzentegyház a' Kriſtussal való egyesűlését kivánja, kéri a' Kriſtuſt, hogy őtet az ő ſzivében hordozza, és bizonyossá téſzi őtet az ő hozzája való buzgóságos nagy ſzerelméről.

Az Anyaſzentegyház tanátskozik a' Kriſtussal a' Pogány Népeknek hivatalokról; a' Kriſtus ajánlja magát az Anyaſzentegyháznak ki-terjeſztésére, mellyen való nagy őrőmét jelenti az Ő Tőrvényben való Anyaſzentegyház.

Meg-jelenti a' Kriſtus az ő Anyaſzentegyházához való ſzerelmét, és inti azt az ő tiſzteletére; Végezetre, kéri az Anyaſzentegyház a' Kriſtusnak ſegitségét.

ÉSAIÁS

ÉSAIÁS PRÓFÉTA KÖNYVE.

Ésaiás Próféta élt vala mintegy nyóltz-száz esztendőkkel Krisztus URunknak el-jövetele előtt, és prófétált közel hatvan esztendőkig a' Júda Országában.

Igen nagy hathatósság és méltóság vagyon az ő intéseiben, feddéseiben és fenyegetéseiben..

Látni ebben a' Könyvben külömbbkülömbbféle jövendöléseket, a' mellyek nézik a' 'Sidókat és az ő szomszédságokban lévő Népeket.

De mindenek felett Ésaiás a' Próféták közzül az, a' ki leg-világosabban szóllott a' JÉSUS Krisztusról, az ő szenvedéseiről, az ő Országáról, és a' Pogányoknak el-hivattatásokról.

I. RÉSZ.

Ésaiás a' 'Sidóknak szemekre hányja az ő háládatlanságokat, és az ő meg-átalkodott nagy veszettségeket, a' melly ő reájok mindenestül fogva való veszedelmet fogna hozni.

2. Feddi őket az ő képmutatásokért és hijábanvaló bizodalmokért az Áldozat tételekben és a' külső Isteni szolgálatban.

3. Inti őket a' meg-térésre, és nékiek világosan igéri, hogy ha megtérnének, az ISTEN nékiek megbotsátana és őket meg-áldaná; De ha meg-maradnának az ő engedetlenségekben, meg-fognának emésztetni.

Végezetre, panaszolkodik, hogy Jérusálem Városa igen meg-veszett vólna; és mindenek felett, hogy a' Magyistratusok és a' Fejedelmek igazságtalanságra adták vólna magokat; és jövendöli, hogy nem sokára boszszút fogna állani az ISTEN mint ezekért a' bűnökért, és a' 'Sidók megfognának sosztatni minden ő méltóságoktól.

I. 1-9. II. 10-15. III. 16-20. IV. 21-31.

TANUSÁGOK.

ÉSaiásnak a' 'Sidók ellen az ő háládatlanságokért való feddődése minket annak meggondolására kötelez, hogy az ISTEN a' Jésus Krisztusban minket Fijaivá fogadván és az ő Anyaszentegyházában hozván

e' Világra, mivelünk ſokkal drágalátosabb kegyelmeket közlött, hogy nem mint a' régi Néppel, és annakokáért hát mi véghetetlenül vétkesebbek lennének, és magunkra ſokkal-is keményebb büntetéſt vonnánk, ha háládatlanok vólnánk az ő jótéteményeiért, és ha ő tőle el-ſzakadnánk.

2. Az ISTEN világosan kimondja ebben a' Réſzben, hogy hijában vagyon az, hogy valaki véghez-viſzi a' közönséges Iſteni Tiſzteletet, meg-jelenik a' ſzent Gyülekezetekben és gyakorolja a' Vallásnak leg-nevezetesebb külső munkáit, midőn azonközben a' bűnben él, és az illyen Iſteni ſzolgálat ő előtte útálatosság.

3. Ez a' Réſz minket arra tanit, hogy egyetlen-egy eſzközz az ISTEN haragjának eltávóztatására az, hogy az Ember tiſztúljon-meg a' meg-térés által, ſzűnjön-meg gonoſzt tselekedni és tanúljon jót tselekedni; Az ISTEN mindenkor kéſz kegyelembe venni a' megtérő bűnősöket, de az ő ellene járók és a' meg-átalkodtak elfognak veſzni az ő meg-térhetetlenségekben.

4. Meg-kell jegyzeni, hogy Ésaiás panaſzolkodik vala mindenek felett a' Jérúsálemi Bíráknak és Elől-járóknak el-hajlásokon; azt mondván, hogy azok Lopóknak társai vólnának, ſzeretnék az ajándékot, és a' fizetésre néznének.

Ezek a' feddések és ezek a' fenyegetések azt bizonyitják, hogy a' közönséges hivaltalbéli ſzemélyek által esni ſzokott bűnöket közönséges meg-veſztegetődés, és az ISTENnek igen kemény ítéletei ſzokták követni; és ellenben igen nagy áldás a' Városokon és a' közönséges Társaságokon, az, mikor az ISTEN azoknak ád igaz és jó lelki-esméretű Igazgatókat.

II. RÉSZ.

1. A' Próféta meg-jövendöli; Hogy e' Világnak ſok Népei fognának hivattatni az igaz ISTENnek esméretére és tiſzteletére.

2. Hogy az ISTEN el-fogná hagyni a' 'Sidókat az ő bálványozásokért, és több más bűneikért.

3. Hogy ISTEN az ő mindenható Hatalma által meg-fogná rontani az ő ellene fel-támadókat, és a' Bálványozáſt el-fogná törleni.

I. 1-4. II. 5-9. III. 10-21.

TANUSÁGOK.

HÁrom Prófétziákat foglalbé ez a' Réſz magában, mel-

mellyek között az első jelenti vala a' Pogányoknak el-hivattatásokat; A' második a' 'Sidóknak meg-vettetéseket; és a' harmadik, az Istenteleneknek és az Isten ellenségeinek meg-rontattatásokat. Mi látjuk ezeknek a' jövendöléseknek bé-tellyesedéseket. Ugyan-is a' Világnak külömbb-külömbbféle Népei hozattanak az Igaz Istennek esméretére az Evangyéliom által, és bé-jöttenek az Anyaszentegyházba és az Isteni Szövetségbe; a' 'Sidók meg-vettettenek az ő bűneikért és az ő hitetlenségekért; és az Isten meg-szégyenitette minden időben az Istenteleneknek és az ő Országa ellenségeinek kevélységeket és hatalmokat.

Ebből az olvasásból tehát ezt a' hasznot tartozunk venni, elsőben: Hogy valóban szívünkre végyük ezt a' nagy méltóságunkat, hogy mi azoknak a' Népeknek számok közzül valók vagyunk, a' kiket bévett az Isten a' maga Anyaszentegyházába, és meg-mutassuk ő hozzá háládatosságunkat az ő akaratjának meg-tanulásában gyönyörködvén, őtet tiszteséggal és buzgósággal szolgálván, és hiven járván az ő útaiban.

Tartozunk tovább, tanúlni a' 'Sidóknak példájából és azokból a' fenyegetésekből, a' mellyek itten fel-tétettek mind azok ellen valakik az Isten ellen felemelik magokat; felvén attól, hogy ki-ne tégyük magunkat azokra a' rettenetes Itéletekre, a' mellyeket fog-szállitani a' Gonoszokra, és mind azokra, a' kik az ő nagy Hatalmától nem félnek.

III. RÉSZ.

Ésaiás jövendöli ebben a' Részben, hogy Jérusálemnek és Júda Földének lakosai végső pusztúlásra fognának jutni.

Azt mondja, hogy fogna az esni az ő bűneikert, és kivált azokért az igazságtalanságokért; a' mellyeket a' Népnek Fejei nyilvánságosan gyakorolnának, és a' Jérusálemi Aszszonyoknak és Leányoknak kevélységekért és öltözetben való bújálkodásokért; és elő-adja a' 'Sidó Népnek igen meg-kevesedését.

I. 1-7. II. 8-26.

IV. RÉSZ.

Jövendöli a' Próféta hogy azokban a' bóldogtalan időkben gondja leszsz az ISTENnek a' maga Népére, annak maradékát helyre fogja állitani, azt meg-szenteli és mególtalmazza.

TANUSÁGOK,
A' III. és IV. Réſzekből.

EZek a' Réſzek minket arra tanitanak ; 1. Hogy az Isten a' maga óltalmazását megvonja azoktól a' Népektől a' mellyek ôtet boſzſzantják az ô bûneikkel, és ôket azzal veri-meg, hogy a' jól igazgatásra nem alkalmatos ſzemélyeket ád nékiek Vezérûl.

2. Hogy mikor az Emberek *birdetik a' magok bûneiket*, és azokat nem titkokljâk ; mikor nem ſzégyenlik, hanem tartózkodás nélkûl mivelik azokat, tsak el-hîhetjûk, hogy az Istennek itéletei nem meſzſze vagynak.

3. Az Isten' Haragját fel-ingerlô bûnök kôzôtt, mindenek felett boſzſzantatik Ô Felsége az igazságtalanságok által, a' mellyeket a' kôzônséges Hivatalbéli Személyek tselekeſznek, mint ſzintén a' bújálkodás és a' kevélység által-is.

Jól meg-kell jegyzenûnk, a' miképen Esaiás le-irja itten a' Jérusálembéli Aſzſzonyoknak és Leányoknak ôltôzetben való bújálkodásokat és az ô kevélységeket, az ô kûlômbb-kûlômbbféle ékességeket, az ô ſzemérmetlenségeket, az ô bûſzkeségeket és kényes feslett életeket.

Látjuk itten, hogy a' hivalkodás és a' bújálkodás a' tôbb bétetemes bûnôkkel együtt bétsúſztanak vólt Jérusálembe, és a' Próféta magyarán mondja, hogy az fogna lenni egyik oka a' 'Sidóknak romlásoknak, és az ô reájok borúlandó bóldogtalanságoknak.

Ez minket nem hágy benne kétélkednûnk, hogy az ôltôzetekben való bújálkodás igen gyûlôlséges ne vólna az UR előtt, és a' Kereſztyénekben még inkább hogy nem a' 'Sidókban; és, mikor a' ſzemérmetlenség, a' hivalkodás, a' kevélység, a' kényesség és a' teſti gyônyôrûségeknek ſzeretete el-áradnak, igen nagy veſzettségnek bizonysága, és az Isten haragjának elôl-járó jelei.

Végezetre, az Isten itten jeleit adja az ô nagy jóvóltának-is, ebben, hogy azt igéri, hogy minekutánna meg-fognák bûntettetni a' 'Sidók, helyre fogná állitani ôket és megfogná ſzentelni.

Meg-lett ez akkor, mikor ôket meg-óltalmazá az ô ellenségeiktôl, a' kik tsak hamar reájok jôvendôk valának, mikor viſzſza-hozá ôket a' Babilóniai fogságból; és fôképen, mikor

mikor el-küldé a' maga Fiát, hogy őket meg-áldaná és megváltaná az ő bűneikből.

V. RÉSZ.

Ésaiás egy jól mivéltetett de termétketlen szőlőnek hasonlatossága alatt adja-elő az ISTENnek a' 'Sidókra való Gondviselését, ennek a' Népnek háládatlanságát, és a' reájok jövendő ítéletet.

Nevezet szerént elő-számlálja ennek a' Nemzetségnek főbb bűneit; tudni-illik a' telhetetlenséget, az igazságtalanságot, a' részegséget, a' testi gyönyörűségeknek szeretetét, az ISTEN' Itéleteivel való nem gondoláft, az el-vetemedett hitetlenséget, és azokat a' hamisságokat a' mellyeket a' Birák tselekesznek vala, megvesztegető ajándékokat vévén.

Azt mondja, hogy a' 'Sidók megfognának mind ezekért a' bűnökért büntettetni, és a' távol való Pogány Népek, az az, az Assiriabéliek és a' Káldeusok el-fognának jöni Jérusálem ellen.

I. 1-7. II. 8-24. III. 25-30.

TANUSÁGOK.

PAnaszolkodása az ISTENnek a' 'Sidóknak háládatlanságokról, és ő tőle való el-szakadásokról, kiket egy termétketlen szőlőnek példájában áldelő, világosan mutatja, hogy az ISTEN meg-tselekeszik mindent, valami szükséges az Embereknek javokra, a' leg-alkalmatosabb eszközökkel igyekezik őket arra fel-inditani, hogy szeressék és féljék Őtet, azért-is semmiképen nem oka az ő veszedelmeknek, és ha el-vesznek, az, egyedül tsak a' magok vétke miatt esik.

Ez a' hasonlatosság minket arra-is tanit, hogy mikor az Emberek viszsza-élnek azokkal az eszközökkel a' mellyekkel él, Ő Felsége az ő bóldogitásokra, meg-foztja őket azoktól és elhagyja őket. Meg-tetszik ezen kivül ebből a' Részből az; Hogy vagynak bizonyos bűnök, a' mellyek kiváltképen kitészik az Embereket az ISTENnek boszszú-állására: Ezek a' bűnök pedig a' telhetetlenség, a' meggazdagodásnak mód nélkül való kivánása, a' részegség, a' vigan lakásnak, vendégeskedésnek és a' testi gyönyörűségeknek szeretete; az ISTEN' Fenyegetéseinek meg-útálása és a' testi bátorság, az istentelen gondolatok és beszédek, és azok a' törvénytelenségek, a' mellyeket tselekesznek a' Birák és a' Tisztviselők.

A' 'Sidók a' Káldeusoknak kezekbe adatának azért hogy az URat ezekkel a' bűnökkel boszszantották vala; és ebből a' Példából láthatni, hogy a' gonosz-

gonoszra való el-vetemedés soha nem késik az Embereket az ISTENnek haragjára ki-tenni.

VI. RÉSZ.

Elő-beszéll itt a' Próféta egy Látást, a' mellyben az ISTEN ő-néki meg-jelenék az ő ditsőségében és azt parantsolá, hogy szóllana a' 'Sidóknak az ő Nevében, és világosan mondaná-meg nékiek, hogy mivel az ő meg-keményedések orvosolhatatlan vólna: az ő Városaik el-fognának pusztittatni; De mindazáltal nem fognának ők úgy el-veszteteni, hogy valaha meg-ne épittetnének.

I. 1-8. II. 9-13.

TANUSÁGOK.

KÉt kiváltképen való dolgok vagynak ebben a' Részben, a' mellyekre figyelmeznünk kell.

Az első, az a' ditsőséges meg-jelenés, a' melly régenten mutattatott vala Ésaiásnak, a' mellyben-is ő látá az URat ülni az ő Királyi-Székében, az ő Szentségét és Felséges-voltát hirdető Angyaloktól környül-vétetve; Szent János XII. 41.

Ez által az illyen meg-jegyzésre méltó Látás által, melly-is félélemmel bé-tölté a' Prófétát, akarja vala az ISTEN meg-erősíteni az ő hivatalát, és őtet készíteni mind annak meg-beszéllésére és végben-vitelére, valamit ő-néki parantsolni fogna.

Ennek a' Látásnak Históriája támaszszon mi-bennünk tiszteletnek és félelemnek indúlatit a' Nagy ISTEN aránt, és inditson arra, hogy őtet szűntelen ditsérjük az Angyalokkal, és ezt mondjuk mélységes alázatossággal: *Szent, Szent, Szent a' Seregeknek URa: Tellyes mind a' széles Föld az ő ditsőségével.*

2. Meg-kell jegyzeni, hogy azt, a' mi mondatik itten a' 'Sidóknak meg-vakittatásokról és meg-keményittetésekről nem kell úgy érteni, mintha az ISTEN vakitotta és keményitette vólna-meg őket.

Az ISTEN tsak éppen tudtára adja Esaiásnak azt, mitsodás foganatja fogna az ő szolgálatjának lenni, és előre meg-mondja, hogy a' 'Sidók kész akarva fognák magokat meg-keményiteni. Szent Máté XIII. 14. Apost. Tsel. XXVIII. 27.

Soha nem kell az ISTENnek tulajdonitanunk az Embereknek bűneiket, sem pedig az ő meg-keményedéseket, nem hogy meg-vakitaná és meg-keményitené őket, sőt, mind azt meg-tselekeszi Ő Felsége, valami szűksé-

fzükséges az ő meg-világosittatásokra, meg-téritésekre és idvezitésekre, és ha meg-keményednek az ő bűneikben, és azokban elveſznek, az nem egyébért esik, hanem az ő tulajdon gonoſzságok által, és azért, hogy magok úgy akarják.

VII. RÉSZ.

Ácházra Júdának Királyjára reá jövén Rétzin Siriának Királyja és Péka Izraelnek Királyja, az ISTEN Ésaiáſt küldi Ácházhoz, hogy őtet bizonyossá tenné a' felől, hogy ő megfogná óltalmazni Jérusálemet, és kevés idő alatt Siriának és Izraelnek Orſzágainak végek fogna lenni.

A' Próféta hogy annál erősebben el-hitethetné Ácházzal, hogy a' Júda Orſzága nem fogna azoknak az ellenségeknek kezekbe adatni: egy rendkivűl való Fiúnak ſzűletését jövendőli-meg. Azután világosan megmondja, hogy az Izrael Orſzága az Egyiptombéliek által és Assiriabéliek által el-fog puſztittatni.

I. 1-9. II. 10-16. III. 17-25.

TANUSÁGOK.

AZ ISTENnek arra való gondja, hogy Acház Királyhoz, ki iſtentelen és bálványozó Király vala küldé Esaiáſt, hogy annak igéretet tenne az aránt, hogy őtet meg-fogná óltalmazni Siriának és Izraelnek Királyjai ellen, a' kik ő reá jöttenek vala, ollyan példa, a' mellyben láthatni az ISTENnek nagy Jóságát, mellyel viseltetik az Emberek aránt, még az őtet boſzſzantók aránt-is, és az ő ſzeretetét, mellyet fenn tart vala az ő Népéhez.

Ésaiás arra inti Ácházt és az ő Népét, hogy ne félnének ezektől *a' két fűſtölgő Üſzögöktől*, úgy nézvén útálatból a' Siriának és Izraelnek Királyjait, és valósággal ezek a' két Királyok, a' kik igyekeznek vala el-foglalni a' Júda Orſzágát, önnön-magok el-veſztetének kevés idővel azután az ő Orſzágaikkal együtt.

Egy meg-jegyzésre méltó Jövendölés vagyon ebben a' Réſzben, a' Próféta az mondja; Hogy *hatvan öt eſztendőnek forgásában az Éfraim*, az az, (: a' Tiz Nemzetségekbéli Izraéliták:) *annyira meg-romol, hogy nem léſzen Nép.*

Meg-esék ez ſzinte abban az időben, a' mikor Esárhaddon Assiriának Királyja idegen Népeket küldé lakni az Izrael' Földére az Izraéliták' helyébe, a' kik-is ott igen nagy ſzámmal meg-maradnak vala, azután, hogy Salmanasár az Assiriának Királyja el-puſztitotta vólna a' Tiz Nemzetségeknek Orſzágát. 2. Kir. XVII. 24. és Esd. IV. 2-10.

Annak alkalmatosságával, hogy Acház azokat az Igéreteket és ajánlásokat meg-veté, a' mellyeket ő-néki Esaiás téſzen vala az Isten' réſzéről, meg-kell gondolni; Hogy ha Istent kisértés azt reményleni, a' mit Ő nem igért: Az-is boſzſzantása Ő Felségének mikor az Ember nem hiſzen az ő Igéreteinek és nem véſzi-el az ő kegyelmeinek ajánlását.

Azonban, látjuk itten, hogy az Isten, ellent nem állván az Ácház nem akarása, néki azt mondatá Esaiás által, hogy igen kevés idő alatt, és minekelőtte ennek a' Prófétának egy kis gyermeke meg-tudná a' jót és a' gonoſzt kűlőmbőztetni, Jérusálem meg-fogna ſzabadittatni az oſtromló két Királyoktól.

De a' mit mindenek felett meg-kell jegyzeni, ez; Hogy Esaiás azt jővendőlé akkor, hogy egy ſzeplőtelen Szűz Fiat fogna ſzűlni. Ez ollyan Prófétzia, a' melly a' Jésus Kriſtusra néz és Ő reá ſzabattatik az Evangyéliomban, ſenki nem lévén más; Hanem tsak Ő, a' ki Szűztől ſzűletett vólna, és a' kinek lehetne tulajdonitani azt, a' mit Esaiás mond erről a' rend-kivűl-való Fiúról, és azokat a' Felséges *Titulus*okat, a' mellyeket ennek ád ebben a' Réſzben és a' két kővetkezendőkben.

Egyébaránt pedig, mint-hogy a' Messiásnak, a' kinek ſzületése itten meg-hírdettetik, kell vala a' Dávid Familiájából ſzülettetni; Ez a' Jővendőlés arra való vala, hogy a' 'Sidókat bizonyosokká tenné az aránt, hogy az Isten nem fogná meg-engedni, hogy ez a' Familia és a' Júdának Orſzága, melly akkor mindenik oſtromoltatik vala, egyik-is el-puſztittatnék az ő ellenségei által.

VIII. RÉSZ.

Hozzá kell a' IX. Réſznek 1. Verſét-is adni.

Esaiás tovább-is jővendőli, hogy a' Siriának és Izraelnek Királyjainak Jérusálem ellen való igyekezetek haſzontalanok léſznek, és minekelőtte egy Fija, a' ki néki ſzületett vala, okosságával élni tudna, az Assiriabéliek el-fognának jőni ezek ellen a' két Orſzágok ellen, és még a' Júda Orſzágáig-is el-fognának menni.

Inti a' 'Sidókat, hogy bizzanak az ISTENben, tsak őtet féljék, az ő beſzédéhez ragaſzkodjanak, és ne folyamodjanak a' Bálványokhoz ſe a' Varáslókhoz; és ſzóll arról a' puſztúlásról, melly fogna esni az időben az Izraelitákon, a' kik Galileában

leában laknak vala. I. 1-10. II. 12-22. IX. Rész. 1. vers.

TANUSÁGOK.

ÉSaiásnak második ízbéli igérete, mellyel biztatja vala Ácház Királyt és a' 'Sidókat, hogy meg-szabadúlnának Siriának és Izraelnek Királyjaitól, azt mutatja hogy az ISTEN elbontja az ő Anyaszentegyházának ellenségeinek az ellen való ősszve-szövetkezéseket és igyekezeteket; azért hát egyedül tsak ő légyen a' mi bizodalmunk és a' mi félelmünk.

Továbbá pedig Esaiásnak ezt a' Jövendölését követte a' bétellyesedés.

Tiglát-Piléser az Assiriabéliek Királyja segitségére jöve Ácháznak, meg-vévé Damaskusnak Városát, a' melly Siria Országának Feje vólt; megölé Rétzint, annak Királyját, és ez az Ország el-végezödék ő benne, Tiglát-Piléser az Izrael Országának-is egy részét megvévé, és a' Népet Assiriába vé-által; de Ácházt Judának Királyját adó-fizetővé tévé.

Valamelly idővel ez után Salmanasár a' ki Tiglát-Pilésernek helyébe uralkodék egészen elpusztitá az Izrael' Országát; és nyóltz Esztendők múlva, Sénakérib ugyan Assiriának Királyja, haddal bé-mene a' Júda Országába Ezékiásnak Ácház Fijának uralkodása alatt, még Jérusálemet-is meg-szállá, de hasztalan, az ISTEN tsuda módon meg-óltalmazván, és meg-szabaditván ezt a' Várost. Ekképen valamit meg-mondott vala előre Esaiás, mind bé-tellyesedék.

A' Résznek második Szakaszszában a' Próféta erősen kárhoztatja azokat, a' kik abban a' veszedelemben, a' mellyben a' 'Sidók akkor forognak vala, a' Varáslókhoz és a' Hóltakhoz folyamodnak vala, a' helyett, hogy az ISTENhez és az ő Beszédéhez tartanák magokat.

Meg-tetszik innét; Hogy igen nagy bűn és szörnyű istentelenség a' Varáslóktól tudakozódni, és azoktól kérdeni tanátsot, a' kik jövendöléssel és szerentsemondással ditsekednek; és azok a' kik efféle személyjeknek hisznek, és ezekkel a' kárhozatos eszközökkel élnek, el-hagyják az ISTENT.

Ez minket arra-is tanit; Hogy nem kell a' mi bizodalmunknak más Fundamentomának, sem Hitünknek más Régulájának lenni, hanem tsak az ő Beszédének.

Végezetre, meg-kell jegyzeni; Hogy ha az Assiriabéliek által leg-először Galilea pusztittatott vala el, a' hol valának Zebulon és Naftali Nemzetségei: Idővel osztán lőn ennek a' Tartománynak az a' bóldogsága-is mások felett, hogy az Evangyéliom által meg-világosíttatna, a' Jésus Kristus rend-szerént leg-inkább Galileában forogván, a' miképen meg-jegyzi Szent Máté az ő Könyvének IV. Részében, a' hol e' végre *citálja* Esaiásnak ezen VIII. Részének utólsó szavait, és a' következendő Résznek első szavait.

IX. RÉSZ.

A' 2. Verstől fogva.

Ennek a' Résznek két szakaszszai vagynak. Ésaiás azt jövendöli, elől-ször, hogy az ISTEN meg-fogná szabaditani Jérusálemet és Júda Országát, és őrökké tartó Országot fogna állitani-fel a' David' Házában egy abból szűletendő Fiú által.

Másodszor; hogy az Izrael Országának, melly akkor a' Júda Országa ellen hadakozik vala, az ő kevélysége meg-fogna aláztatni a' Siriabéliek által, a' Filisteusok által és az Assiriának Királyja által.

I. 1-7. II. 8-21.

TANUSÁGOK.

A' Mi mondatik ennek a' Résznek elein, tudni-illik; Hogy *a' Nép, melly sötétségben jár, lát nagy világosságot*, annak bé-tellyesedését találjuk nem tsak abban a' Meg-szabadulásban, a' mellyet az ISTEN igede a' 'Sidóknak régentén, mikor az ő ellenségeitől háborgattatnak vala, hanem főképen abban a' nagy kegyelemben-is, a' mellyet az ISTEN tselekedett ezzel a' Néppel és annakutánna más Nemzetségekkel-is, hogy az ő Evangyéliomának világát tündöklöltetné ő rajtok, mikor vólnának a' Bűnnek és a' halálnak sötétségében.

Ez a' bóldog változás esett a' Jésus Kristusnak az ISTEN Fijának el-jövetele által, a' kinek Ditsősége, Istensége és örökké tartó Országa itten illyen világos és meg-jegyzésre méltó, és senkire másra nem alkalmaztatható szókkal le-vagyon írattatva.

2. Meg-kell gondolni, hogy Esaiás azt jövendöli, hogy az ISTEN külömbb-külömbféle Itéleteket fogna botsátani az Izraélitákra a' Siriabéliek által és több szomszédjaik által; és mivel ez a' Nép meg-nem térne az őtet meg-verő ISTENhez, sőt még hizelkednék magának az ő bűneiben: *Az IS-*

TEN-

TENnek haragja nem múlna-el, hanem még-is fel-húzva lenne az ő Karja, melly azt téſzi, hogy az ISTEN újabb és nagyobb nyomorúságokat fogna reá botsátani.

Az UR meg-ſanyargatja az Embereket a' végre hogy őket magához hivja, de mikor megkeményitik magokat, megſúlyositja az ő veſzſzejének tsapásait; azért hát az ő haragjának meg-ſzűntetésének ez az egy eſzköze, hogy meg-jobbúljunk az ő tsapásaira, és magunkat meg-alázván ő hozzája meg-térjünk.

X. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben vagynak fenyegetések azok ellen, a' kik másokat erőſzakosan és igazságtalanúl elnyomnak, és kűlönősen az Assiriabéliek ellen.

Ésaiás jövendöli, hogy az ISTEN azokkal fogna eſzközűl élni az Izrael' Orſzágának meg-bűntetésére, és azt fognák magok-is gondolni, hogy ők Jérusálemet meg-vehetik, a' miképen Kálnó Városát és több itt meg-nevezett Városakat meg-vettenek vala.

De a' Próféta azt veti utánna, hogy minekutánna az Assiriabéliek véghez fognák vinni az ISTENnek tanátsát, őket meg-fogná bűntetni az ő maga-hitt és igazságtalan vóltokért.

Végezetre, biztatja Jérusálemnek lakóit az Assiriabéli Királytól való félelmek ellen; igéryén nékiek, hogy az ISTEN meg-fogná ſzabaditani a' maga Népének maradékát.

I. 1-4. II. 5-11. III. 12-19. IV. 20-34.

TANUSÁGOK.

KÖzönségesen ſzóllván ezt a' Tanúságot tartozunk venni ebből a' Réſzből; Hogy az igazságtalan, erőſzaktévő és kevély Emberek az ISTENnek átkával fenyegettetnek.

De a' mit kell mindenek felett meg-jegyzeni, ez; Hogy az ISTEN akar vala élni az Assiriabéli Királynak ſzólgálatjával az ő Népének meg-oſtorozásában; ez a' Király tartozik vala bé-tellyesiteni az ISTENnek tanátsát, nem tudván azt; az ő ſzerentsés elő-menetelén őrűlni fog vala magának, sőt azzal-is fogja vala magát biztatni, hogy Jérusálemet hatalma alá vetné; de ez után az ISTEN őtet meg-fogná rontani, azért hogy igazságtalanúl és kevélységnek indúlatjából háborgatandó vala a' 'Sidókat, és az ő győzedelmeit a' maga erejének és bőltseségének fogja vala tulajdonitani.

Ez igen méltó a' meg-jegyzésre; Látni itten nyilvánságosan,

gosan, hogy jóllehet az ISTEN el-ereſzti a' gonoſzokat, és vélek eſzközűl él az Embereknek meg-oſtorozására és a' maga tanátsának végben-vitelére: Mindazáltal igazán bűnteti-meg őket; Azért mert tselekeſznek ſzabadon és akaratjok ſzerént tselekeſzik, és abban az ő tzéljok az, hogy a' magok gonoſz indúlatjaiknak tégyenek eleget, nem pedig az, hogy az ISTENnek tanátsát bé-tellyesitsék.

Ez minket tanit az Iſteni Gondviselésnek útainak imádására, és annak meg-esmérésére, hogy Az igazgat mindeneket, még azt-is, a' mi igazságtalan és bűnös dolgot tselekeſznek a' gonoſzok; De azonban az ISTEN még-is ſemmi-módon nem oka azoknak a' bűnöknek, a' mellyek az Emberek által véghez-vitetnek, igaz jussa vagyon reá Ő Felségének hogy őket azokért meg-büntesse, és tsalhatatlanúl meg-is fogja büntetni. Ezeknek meg-gondolása, ſzépen meg-mutatja az Iſteni Gondviselésnek bőlts igaz és Szent vóltát, és abból mi azt tanuljuk, hogy nem kell félnünk az Embereknek hatalmától és gonoſzságától, de mindenkor az ISTENben bizzunk.

Az, a' mit mond Esaiás ebben a' Réſzben, hogy a' *Jákób maradéka meg-tér*, nem tsak azt jelenti, a' mi az Assiriának Királyjától, vagy a' Babilóniai fogságból meg-ſzabadúltakon esék, hanem kőzőnségesen nézi azokat ebből a' Nemzetségből, a' kik meg-tartatának, hivén a' Jésus Kiſtusban midőn azonban a' többi 'Sidók megvettetének.

Illyen módon alkalmaztatja Szent Pál a' Rómabéliekhez irt Levél. IX-dik Réſzben 27. vers. Esaiásnak ezeket a' ſzavait: *Ha az Izrael' Fijainak ſzámok ollyan léſzen-is, mint a' tenger' fövénye, tsak a' maradéka tartatik-meg.*

XI. RÉSZ.

A' Próféta jövendőli ebben a' Réſzben, hogy jóllehet a' Dávid Orſzága és Familiája meg-aláztatandó vólna, és igen el-vettetett állapotra fogna juttatni az ő ellenségeik által: az ISTEN meg-fogná azt a' Házat tartani, és abból támaſztana egy nagy Királyt, a' kinn az ISTENnek Lelke meg-nyúgodna.

Hasonlatosság ſzerént való beſzédekkel elő-adja azt a' nagy békeséget a' mellynek uralkodása alatt az egéſz föld bé-fogna tellyesedni az ISTENnek esméretével.

Azt igéri, hogy az ISTEN a' maga Népének azokból a' kűlőmbb-kűlőmbbféle tartományokból való őſzve-gyűj-

ve-gyűjtetésében, a' mellyekbe el-oſzlatandó vala, ugyan azon Hatalmát fogná elő-venni, a' mellyet hajdan meg-mutatott vala, mikor azt ki-hozá Egyiptomból.

I. 1-5. II. 6-10. III. 11-16.

TANUSÁGOK.

ALkalmaztathatni azt, a' mi ebben a' Réſzben mondatik, arra, a' mit tselekedék az Isten Dávid Király Háza-népének és a' 'Sidóknak kedvekért a' kegyes Ezékiás Királynak Országlása alatt, mikor meg-tartá őket az akkori időben őket oſtromló Ellenségek ellen; és mikor annakutánna viſzſza-hozá a' Népnek maradékit a' kűlömbb-kűlömbbféle tartományokból, a' mellyekbe el-ſzéleſztettenek vala.

De az igaz értelme ennek a' Prófétziának ez; Hogy a' Messiás ſzűlettetni fogna Dávidnak maradékából, az Istennek Lelke meg-fogna rajta nyúgodni az ő leg-drágalátosabb ajándékaival, az ő Orſzága lelki és mennyei fogna lenni, és ennek az Orſzágnak annak kellene lenni a' tzéljának, hogy minden Embèrek egy Társaságba állitassanak, békességben élhessenek egymással, és bétőltessék az egéſz Földnek kereksége az Istennek igaz esméretével.

Ezek meg annyi jelek, a' mellyekből meg-esmérhetjűk, hogy Jésus az a' Messiás, a' kinek el-jőni kell vala, hathatós inditó okok-is arra, hogy magunkat az ő uralkodásának alája adjuk, békességben és egyességben eljűnk, ſzent élettel meg-feleljűnk annak a' kegyelemnek, a' mellyet az Isten tselekedett vélűnk, midőn az ő esméretét adta nékűnk és meg-váltott a' Jésus Kriſtus által.

XII. RÉSZ.

Ebben a' Réſzben egy Éneket téſzen-fel a' Próféta a' mellyben vagyon Hálá-adás azért a' nagy ſzabaditasért, a' mellyet az ISTEN kűldendő vala a' maga Népének.

TANUSÁGOK.

EBben a' Réſzben annak a' Hálá-adásnak és Ditsőségnek példája vagyon előttűnk, a' mellyel a' Kereſztyének ſzűntelen áldani tartoznak az Istent azért a' nagy ſzabaditásért, a' mellyet ajándékozott nékiek Ő Felségemeg-váltván őket az ő Fija által a' Jésus Kriſtus által.

XIII. RÉSZ.

XIII. RÉSZ.

A' fellyebb való Réfzekben bé-foglaltatott dolgok nézik azt az állapotot, a' mellyben valának a' Júdabéliek, mikor oftromoltatának Acház Királynak uralkodása alatt; és az ő reá'ok valamint fzinte az Izrael Orfzágára kövétkezendő állapotokat.

A' XIII. és következő Réfzekben vagynak jövendölések azok ellen a' Népek és Orfzágok ellen, a' kik háborgatandók valának az ISTENnek Népét.

A' XIII. Réfzben az mondatik, hogy a' Babiloniabélieket, a' Médiabéliek és a' Persiabéliek magok hatalmok alá fognák hajtani.

TANUSÁGOK.

EBből a' Réfzből és a' következendőkből a' XXIV-kig, valamint fzinte ennek a' Könyvnek fok más Réfzeiből-is, ezt a' kőzönséges Jegyzéft kell előre tennünk; Hogy az Esaiás Jövendölései nem tsak a''Sidókra tartoznak vala, hanem az ISTEN önéki azt-is parantsolta vala, hogy más Népek ellen-is prófétálna, még a' leg-hatalmasabb Bizodalmok ellen-is, a' minémű vala akkor a' Babilóniabélieké, és azokat a' Prófétálásokat tenné írásba.

Akará az ISTEN ezt, mind a' 'Sidóknak oktatásokra és vígafztalásokra, mind pedig az egéfz Világ előtt és a' következendő időkben annak meg-mutasátára, hogy Ő a' Mindenható ISTEN, és a' Királyoknak és minden Népeknek Fő URok.

Az ISTENtől való fzármazásnak és Ifteni Méltóságnak olyan jele ez, a' mellyet jól meg-kell jegyezni ezekben a' Prófétziákban, és a melly annyival tapafztalhatóbb, hogy mind azok a' Fenyegetések, a' mellyek itten-fel-tétettek kűlőmbbkűlőmbbféle Nemzetek ellen, véghez-vitettenek.

Esaiásnak ebből a' XIII. Réfzéből meg-kell gondolni, hogy mivel a' Babilóniabéliek valának azok, a' kik által meg-kell vala vétetni Jérusálemnek, a' Templomnak meg-égettetni, és a' Népnek fogságra vitettetni; Az ISTEN hogy tudtokra adná ezt a' nagy dolgot a' 'Sidóknak és őket vigafztalná, akará előre fok idővel nyilván meg-jelenteni, hogy a' Babilóniabélieknek bizodalmok el-fogna rontatni.

Ez a' jövendölés tsúdálkozásra méltó.

Esaiás világosan mondja, hogy Babilon Városa ollyan időben és ollyan módon fogna meg-vétetni, a' mellyet ők nem foghatnának előre el-láthatni; egénáan el-fogna puftittatni, foha romlá-

romlásából fel-nem fogna épűlni, hanem vad-állatoknak lakó-helye fogna lenni.

Jövendőlé ezt-meg Esaiás két-száz Esztendőkkel előre, ollyan időben, a' mikor a' Babilóniabélieknek birodalmok igen virágzó vala; ez az idő el-telvén, Babilon meg-véteték a' Persák és a' Médusok által, a' miképen olvassuk Dánielnek V. Részében, és a' külső Históriákban.

Világoson meg-láthatni ebben a' Prófétziában a' Szent Könyveknek ISTENtől származott vóltokat, meg-mutatja ez a' Prófétzia azt, hogy az ISTEN igazgatja vala mind ezeket a' nagy állapotokat; Tapasztalni benne az ISTENnek Igazságát a' Babilóniabéliek ellen, a' kik a' 'Sidókat ollyan igazságtalanúl el-nyomták vala; és látni végre az ISTENnek óltalmazását, mellyel bé-fedezi a' maga Anyaszentegyházát.

Ezek a' Jövendőlések, a' mellyek ollyan alkalmatosak valának mikor mondatának a' 'Sidóknak biztatásokra, még nagyobb erejűek lehetnek mi reánk nézve, minthogy ollyan pontban bé-tellyesedtenek, és minthogy bennek leg-erősebb bizonyságait látjuk ebben a' Könyvben bé-foglaltatott Prófétziáknak az ISTENtől való származásoknak.

XVI. RÉSZ.

Ésaiás tovább-is jövendőli, előszőr, a' 'Sidóknak meg-szabadúlásokat és helyre állittatásokat, és másodszor, a' Babilóniabélieknek romlásokat, azt mondván, hogy az ISTEN meg-fogná őket rontani a' maga Hatalma által, az ő kevélységekért és kegyetlenségekért, noha ők bíznának a' magok erejekben. Fenyegeti a' Filisteusokat-is egészen való veszedelemmel.

I. 1-3. II. 4-27. III. 28-32.

TANUSÁGOK.

EZek az Igéretek. a' mellyeket Esaiás a' 'Sidóknak tészen vala, azt mutatják; Hogy a' Prófétáknak valamint az aránt vala parantsolatjok, hogy őket fenyegetnék: Ugy azért-is küldettek vala, hogy őket vigasztalnák, bizonyosokká tévén őket a' felől, hogy az ISTEN meg-fogna engesztelődni ő hozzájok.

Ekképen szokta az ISTEN mindenkor a' maga nagy Jóságát bizonyos jelekkel meg-mutatni, azon időben, mikor az ő Igazságát meg-mutatta.

A' miképen le-irja Esaiás a'

Babilóniabélieknek el-szenvedhetetlen nagy kevélységeket, az ő rettenetes hatalmokat, és uralkodásoknak ki-terjedését: Gondoltassa-meg azt vélünk; Hogy akármelly nagy légyen a' Földi Királyoknak és az Anyaszentegyház' ellenségeinek hatalmok, nem állhat ellene az ISTEN' Hatalmának, és az ő Igazsága Őtet arra kötelezi, hogy meg-szégyenitse a' kevélyeket és az igazságtalanokat.

Ez minket inditson az ISTENben való bizodalomra és egyszersmind az alázatosságra; mivelhogy a' kevélység nem kevesebbé útálatos ő előtte a' magános személyekben, mint a' Fejedelmekben és a' Népekben.

Továbbá pedig, Babilon Városának és Birodalmának elromlása igen világosan bizonyitja az Esaiás' Jövendöléseinek igaz és ISTENtől származott voltát.

A' Próféta a' meg-jegyzésre egy igen méltó és kiváltképenvaló állapotot emlit, ez az; Hogy ez a' nagy és kevély Város álló-tónak és vad-állatoknak lakó-helyévé fogna lenni, melly valósággal meg-is lőn egy idő múlva, a' miképen tudjuk a' Históriából.

A' Filistéusoknak, kik az ISTEN Népének régi ellenségei valának, az ő romlások ugyan azon Tanúságot szolgáltatja nékünk, és az-is meg-esék valósággal Ezékiásnak Országlása alatt, kevés esztendőkkel az után, hogy Esaiás ő ellenek prófétált vala. Lásd ezt 2. Kir. XVIII. 8.

XV. RÉSZ.

Ésaiás ebben a' Részben és a' következendőben prófétál a' Moábiták ellen; jövendöli, hogy az ő Főbb Városaik, mint *Ár*, *Kir*, és más itt nevezettek, meg-fognának vétettni, és az ő Tartományok végső pusztúlásra fogna juttattatni.

XVI. RÉSZ.

A' Próféta azt mondja ebben a' Részben, hogy a' Moábiták Bárányokat fognának küldeni, az az, Adót a' Jérusálembéli Királynak; Az Izraéliták fognának lakozni az ő földökben, és mind ezek fognának esni a' Moábitáknak kevélységeknek és fel-fúvalkodtságoknak büntetésére; Utóljára, meg-jegyzi, hogy ezek a' fenyegetések bé-tellyesednének három esztendők alatt.

TANUSÁGOK,

A' XV. és XVI. Részekből.

A' Móábitáknak romlásokat illető Prófétziának meglőn az ő bé-tellyesedések szinte abban az időben, a' mellyet meg-

meg-jegyzett vala Esaiás, mikor Salmanasár Assiriának Királyja fel-jöve az Izraélitak ellen hadakozni.

Ez a' Király el-vévé Moábnak Országát, és a' Moábiták azután adó-fizetői lévének a' Júda Országának, és Ezékiáſt esmérik vala Uroknak, minekutánna az Assiriabéliek megverettettenek vólna ez alatt a' Király alatt.

Az ISTEN meg-jövendölteté mind ezeket a' dolgokat, a' végre, hogy meg-győzné a' 'Sidókat mind azoknak igazságok felől, a' mellyeket a' Próféták nékiek ſzóllanak vala, és hogy meg-esmértetné vélek azt, hogy az ő gondviselése igazgatna minden állapotokat.

Ugyan ezen oktatásokat tartozunk mi venni ebből a' Próféziából és ſok más hasonlókból.

Meg-kell gondolnunk a' Moábitáknak el-puſztittatásokban az ő kevélységeknek-is és azoknak a' gonoſzoknak-is igaz bűntetését, a' mellyeket a' 'Sidóknak okoztanak vala, és az ISTENnek az ő Népére minden időbéli jósággal tellyes nagy gondtartását.

XVII. RÉSZ.

A' Próféta hirdeti Damaskusnak romlását, melly Siriának Fő Városa vala, melly-is itten *Efraimnak erősségének* neveztetik, az az, a' tiz Nemzetségbéli Izraéliták birodalmának, a' kik Siria' Királyjának óltalma alá ajánlották vala magokat.

Magoknak a' tiz Nemzetségeknek-is veſzedelmeket meg-hirdeti; mivelhogy el-hagyták vólna az ISTENt, hogy a' Bálványokat tiſztelnék.

TANUSÁGOK.

OLvashatni a' Királyok második Könyvének XVI-dik Réſzében a' Damaskus Orſzágának meg-romlását, mellyet Esaiás meg-jövendölt vala.

Tiglát-Piléser az Assiriabéliekneк Királyjok meg-vévé ezt a' Városſt, el-rontá, és annak lakóit fogva el-vivé, és a' Királyját meg-ölé.

És kevés eſztendőkkel azután, az Izrael Orſzága, melly a' Siriabéliekkel ősſze-ſzövetkezett vala a' Júda Orſzága ellen, hasonlóképen meg-hódoltaték, és egéſzen el-óltaték ugyan-azon Assiriabéliek által, a' kik Damaskuſt meg-vették vala. 2. Kir. XVII.

Illyen módon a' Siriabéliek és az Izraéliták, a' kik igazságtalanúl meg-támadták vala Júdának Orſzágát, meg-bűntetteté-

nek az ő igazságtalanságokért, a' miképen egynéhány izben azt Esaiás előre meg-mondotta vala; és az Izraéliták nevezetesen el-vevék az igaz bűntetést, a' mellyet az ő bálványozások érdemel vala.

És igy, az ISTENnek Igazsága, és az Esaiás' Jövendöléseinek igaz vólta meg-tetszének mind egyik Országnak, mind pedig másiknak el-pusztittatásában.

XVIII. RÉSZ.

Ez a' Rész valamennyire homályos, és nehéz az értelmét bizonyosan meg-határozni, a' benne találtató példás és hasonlatosságok szerént való szóllásoknak formáiért, a' mellyeket-is nem egyképen lehet magyarázni; és azért-is, mivel a' Históriák elég világosságot e' dolog felől nem szolgáltatnak.

A' leg-helyesebbnek látszó magyarázat ez; Hogy Szeretsen-Országnak Királyja, akarván indúlni, az Assiriabéli Király ellen a' ki a' 'Sidókat háborgatja vala, hivni fogná az Egyiptombélieket magával összvefogni: De az ISTEN meg-fogná szégyeniteni az Assiriabélieknek igyekezeteket; és ő fogná egyedül a' maga Hatalmával meg-szabaditani az Izraélitákat.

TANUSÁGOK.

LÁthatni a' Királyok második Könyvének XIX. Részében azokat a' két dolgokat, a' mellyeknek meg-történését itten Esaiás meg-jegyzi.

Az első ez; Hogy Tirháka, Szeretsen-Országnak Királyja az ő Táborával el-fogna-jöni Sénakérib ellen Assiriának Királyja ellen hadakozni, ki akkor Jérusálemet meg-szállotta vala.

A' másik ez; Hogy Sénakéribnek Tábora egészen el-veszteték egy Angyal által, és ő viszsza-térvén az ő Országába, ott bóldogtalanúl veszve-el.

És igy az ISTEN maga, és nem a' Szeretsen-Országnak Királyja szabaditá-meg Jérúsálemet, és szállitá az ő boszszúállását az Assiriabéliekre.

Mellyben meg-mutatá az ő véghetetlen Hatalmát és Népéhez való szeretetét.

XIX. RÉSZ.

Ez a' Rész az Egyiptombéliek ellen való Prófétzia, melly azt adjaelő, hogy ők egymás ellen fognának magok között támadni; és egy hatalmas Király véghez fogná ő elleneknek vinni az ISTENnek itéleteit.

Ésaiás azt-is meg-jövendöli, hogy az ISTENnek esmérete és tiszteletre fel-fogna állittatni Egyiptomban.

I. 1-17. II. 18-25.

TANUSÁGOK.

TÖkélletesen meg-magyarázzák ezeket a' Jövendölésekét

ket a' Hiſtóriák, a' mellyek vagynak ebben a' Réſzben.

Séthonnak, Egyiptom' Királyjának halála után az Egyiptombélieknek tizenkét Királyjaik valának, a' kik ſok ideig hadákozának egymás ellen, melly után az egéſz Egyiptom tsak egy Király alá hódola, a' kinek neve *Psammétikus*.

Azután az Egyiptombéliek háborgattatának Assiriának Királyja által és Nabugodonozor által, ki őket maga hatalma alá veté, és valamelly idővel oſztán Egyiptom, Júda-Orſzága és Assiria azon egy Királynak uralkodása alatt valának.

Esaiás azt mondja a' Réſznek vége felé, hogy Egyiptomnak Városai Kanahánnak nyelvén fognának ſzóllani, az URnak Óltára fogna abban a' Tartományban lenni, és az Egyiptombéliek az ISTENhez fognának kiáltani, és Ő-néki áldoznának.

Ez elsőben tzéloz arra, a' mi esék akkor, mikor a' 'Sidók magokat Egyiptomba vévék Jérúsálemnek el-puſztúlása után, és mikor azután ott ők Templomot épitének, mellyet Óniás Templomának neveztenek vala; melly-is ſok Egyiptombélieket hoza az Igaz ISTENnek tiſzteletére.

De tőkélletes értelme ennek a' Prófétziának tsak az Evangyéliomnak idejében találtatik, a' mellyben az Egyiptombéliek és más Népek meg-térittetének, és illyen módon az ISTEN Népének ſzámok kőzzé bé-vétetének, valamint az Izraéliták.

XX. RÉSZ.

Az ISTEN Ésaiásnak parantsolja, hogy járjon ſarú nélkűl és mezitelenen, az az, felső ruha nélkűl tsak az ő alsó öltőzetében, annak jelentésére, hogy három eſztendőre az Egyiptombéliek és a' Szeretsen-Orſzágbéliek fogságra vitetnek mezitelenen és ſarú nélkűl az Assiriabéliek által; és abból a' 'Sidók megfognák esmérni, hogy hijában hiſzik vala azt, hogy Egyiptomnak Királyja őket meg-óltalmazná Assiriának Királyjától.

TANUSÁGOK.

EZ a' Prófétzia igaznak lenni meg-bizonyosodott, mikor az Assiriának Királyja Haddal bé-méne ſzinte Egyiptomig, ott ſok Városokat meg-veve, és ſok ſzámú Egyiptombélieket fogva el-vive a' maga Orſzágába.

Ez, eſzekre hozhatja vala a' 'Sidókat, a' kik az Egyiptombéliekhez támaſzkodnak vala, és

őket arra tanithatja vala, hogy tsak az ISTENben biznának.

XXI. RÉSZ.

Ez a' Réſz két Jövendőléseket foglal-bé magában. Az Első vagyon a' Babiloniabélieknek romlásokról, a' kik a' Persiabélieknek és Médiabélieknek hatalmok alá fognának esni.

A' második illeti a' Dúmabélieket és a' Kedárbéli Arabsokat, a' kik hasonlóképen végső romláſt fognak tapaſztalni.

A' Dúmabéliek az Ismael maradéki kőzzűl valók valának, vagy az Idumeusok.

TANUSÁGOK.

ÉSaiás azt jövendőli ebben a' Réſzben, hogy Babilon megfogna vétetni a' Persiabéliek és a' Médiabéliek által.

Nevek ſzerént küldi ezeket a' Népeket, hogy ſzállják-meg és vegyék-meg azt, és világosan meg-jegyzi, hogy ezt a' Várost egy ollyan éjtſzakán fognák meg-venni, a' mellyen a' Babilonnak Királyja vendégséget fogna tartani és vígan fogna lakni.

Melly meg-is lőn valósággal, a' miképen tudjuk a' Hiſtóriából, és abból, a' mit olvasunk Dánielnek V. Réſzének végén.

Ebben az annyi ſok idővel elő re fel-tett Prófétziában igen tapaſztalható jele vagyon az ISTENtől való ſzármazásnak.

A' Dúmának Emberei és az Arabiabéliek-is a' kik itten megneveztetnek, el-raboltatának az Assiriabéliek által.

Azzal az ISTEN akará megbűntetni ezeknek a' Népeknek bálványozásokat, és meg-boſzſzúllani azokat a' gonoſzokat, a' mellyekkel a' 'Sidókat azok illették vala.

XXII. RÉSZ.

Ésaiás minekutánna meg-jövendőlte vólna a' fellyebb-való Réſzben azoknak a' bálványozó Népeknek romlásokat, a' kik a' 'Sidókat nyomorgatták vala: Ebben a' Réſzben meg-hirdeti azokat a' bóldogtalanságokat, a' mellyek fognának magokra a' 'Sidókra esni, akármint igyekeznék a' Jérusálemnek lakosi óltalmazni magokat az ő ellenségeiktől; és azt mondja, hogy ez azért fogna esni, mivel a' 'Sidók vigan lakásra és ſeslettségre adnák magokat abban az időben, a' mikor az ISTEN őket a' kesergésre hivná.

Annakutánna azt jövendőli a' Próféta, hogy Sobna ki akkor, mikor Sénakérib alatta vala Jérusálemnek, egyik Fő Tiſztje vala Ezékiás Királynak, ki-fogna vettetni az ő tiſztségéből, és Eliákim fogna helyébe állíttatni.

A' mi itten Sobnáról mondatik, abból azt gondolhatjuk, hogy az a' Prófétzia azt jelenti, a' mi esék akkor, mikor az Assiriabéliek Jérusá-

rusálem ellen fel-jövének, és el-vivék fogva Babilóniába Manassét Ézékiásnak Fiját; a' miképen mondatik. 2. Krón. XXXIII. 11.

I. 1-14. II. 15-20.

TANUSÁGOK.

HOgy Esaiás, minekutánna fenyegette vólna a' más Nemzetségeket, Jérusálem ellen-is fenyegetődzik, azt mutatja; Hogy az ISTEN nem kedvez a' maga Népének és az ő Tiſzteletét Vallóknak, mikor meg-esik, hogy Ő ellene vétkeznek; és azok a' Nemzetségek és Városok, a' hol az iſtentelenség uralkodik, végre ki-tétetnek az ő boſzſzú-állására, és attól őket ſemmi meg-nem óltalmazhatja.

Meg-tetſzik ebből a' Réſzből mindenek felett ez; Hogy a' leg-nagyobb meg-keményedéſt mutató és az ISTENT az Embereknek meg-bűntetésére fel-inditó dolgok közzűl egyik az, mikor ők érzéketlenek az ő tsapásaira, és magokat adják vígan lakásra, teſti gyönyörkődésre és feslettségre az időben, a' mellyben Ő Felsége őket magoknak meg-alázására és a' megtérésre hivja.

Esaiásnak arról való Jövendőlése, hogy Sobna le-fogna vet tetni az ő Tiſztiből, ki-is itt úgy iratik-le, mint kevély és maga-hitt Ember, és Eliákim fel-fogna emeltetni, azt mutatja-meg; Hogy a' magános ſzemélyeken meg-eshető állapotok, mint ſzinte azok a' mellyek a' Népeken és a' Királyokon esnek, az Iſteni Gondviselés által igazgattatnak, és hogy az ISTEN fel-emeli és meg-alázza azokat, a' kiket Ő-nékie tetſzik, a' ſzerént a' mint az ő feltett tzélja kivánja.

XXIII. RÉSZ.

Ez a' Prófétzia itten azt adja-elő, hogy a' Tirusbéliek, kik a' 'Sidóknak ſzomſzédjaik valának, és a' kik az ő Gazdagságaikban és hatalmokban el-hitték vala magokat, megfognának aláztatni.

TANUSÁGOK.

BÉ-tellyesedék az ebben a' Réſzben lévő Jövendőlés, mikor Nabugodonozor Babilóniának Királyja meg-vévé Tirus Várossát egy hoſzſzas megſzállás után.

Meg-jegyzésre méltó ez ebben a' Réſzben, hogy a' Próféta világosan azt mondja, hogy Tirus puſztán fogna állani hetven eſztendők alatt, az az idő el-telvén, ismét megfogna

fogna épittetni ; az ő kereskedése újonnan virágozna, és az ő gazdagságiból az ISTENT-is tiſztelni fogná.

Mind ezek a' dolgok megesének Tirusnak Városán.

Minekutánna esett vólna a' Babilóniabélieknek hatalmába, fel-épüle az ő romlásiból, és viſzſza-nyeré, igen nevezetessé lévén, a' maga ſzabadságát Nagy Sándornak idejéig; azután, a' 'Sidók ſok haſznot vévének a' Tirusbéliektől, és végezetre az Evangyéliom hirdetteték Tirusnak Tartományában.

Mind ezekben nyilvánságos bizonyságit látjuk ezeknek a' Jövendöléseknek ISTENTŐL való ſzármazásának, valamint ſzinte az Iſteni Gondviselésnek-is, melly igazgatja e' Világot, és ebben minden meg-eső állapotokat el-rendel és forgat.

XXIV. RÉSZ.

Vagyon ebben a' Réſzben beſzéd a' 'Sidóknak Földén az ő bűneik miatt lejendő nagy Puſztúlásról ; azonkőzben azt igéri Ésaiás, hogy még meg-fogják látni, hogy Jerusálem újra meg-épittetik.

TANUSÁGOK.

LÁtjuk ebben a' Réſzben a' 'Sidóknak következendő bóldogtalanságoknak meg-jövendölését.

Meg-mondja előre Esaiás, hogy az ő Földők nem ſokára egéſzen puſztaságra fogna jutni, azért hogy az meg-fertéztetett vólna az ő lakóinak gonoſzságokért, és azért hogy fel-bontották vólna az ISTENnel való ſzövetséget.

Ebből által-láthatni, mit várjanak azok magokra, a' kik követik a' 'Sidókat az ő ISTENtől való el-ſzakadásokban és az ő haládatlanságokban.

Az ISTEN az ő Igazságának Sententziáját oſztán véghez-viſzi ő rajtok, és őket el-boritja az ő Itéletivel ; De ha megnem bűnteti-is mindenkor ideigvaló bűntetésekkel azokat, a' kik az ő Szövetségét és az ő Törvényeit meg-ſzegik : minden bizonnyal meg-fogja őket a' jövendő életben bűntetni, az Evangyéliomnak fenyegetései nem kevesebbé világosok, ſem kevesebbé bizonyosok lévén, mint ezek a' régi Prófétákéi.

Más réſzről, az ISTENnek az aránt való igérete, hogy a' maga Országát fel-fogja állitani, és még nyilvánvalóvá fogná tenni a' maga ditsőségét Jerusálemben, minekutánna azt meg-

meg-ſanyargatándja, bizonyitja az ő Irgalmasságát az ő Népéhez.

Ez az Igéret minket ſzinte úgy illet, mint a' 'Sidókat; minthogy annak tökélletes bé-tellyesedését a' Jésus Kriſtusnak meg-jelenésében és az ő Orſzágának fel-állitatásában láthatni.

XXV. RÉSZ.

Ez itten ollyan Hálá-adó Ének, a' mellyel az ISTEN magaſztaltatik azokért az áldásokért, a' mellyeket fogna adni a' maga Népének, azt meg-ſzabaditván, és annak Ellenségeit meg-alázván.

TANUSÁGOK.

AZ a' Hálá-adás, mellyel az ISTEN ebben a' Réſzben magaſztaltatik, néz elöſzör a' 'Sidóknak meg-ſzabaditásokra, és Babilóniából való viſzſza-jövetelekre; de illik főképen arra a' nagy ſzabadúlásra, a' mellyet a' Messiás ſzerzendő vala az Embereknek, őket meg-váltván és nékiek meg-hozván az Idvességet.

Mi kiváltképen tartozunk meg-jegyzeni, Szent Pál után 1 Kór. XV. 55. és Szent János után, Jel. XXI. 4. hogy a' Prófétának ezek az Igéi: *El-veſzti a' Halált az UR, mind örökké, és el-törli a' Könyhúllatást minden ſzemekről*, nem elébb fognak tökélletesen bé-tellyesedni, hanem mikor a' Halál, melly utólsó ellenségünk, el-veſztetik a' feltámadás által, és mikor a' Jésus Kriſtus bé-fogja az ő válaſztottit vinni az örök ditsőségbe.

Ez a' Reménység inditson mibennünk nagy kivánságot ebben a' ditsőſséges Igéretben való réſzesülésre; és ſerkentsen az URnak fel-magaſztalására, a' ki azt nékünk tette, és ſzüntelen való örvendezésre annak az Idvességnek várásában, a' melly tökélletesen meg-fog jelentetni a' mi URunk Jésus Kriſtusnak második el-jövetelekor.

XXVI. RÉSZ.

Ésaiás tovább-is ditséri az ISTENt azokért a' jókért, a' mellyet az ő Népével fogna tselekedni; és ki téſzi, minémű bizodalmok vagyon az Igazaknak az ISTENben.

Elő-adja annakutánna, miképen élnek-viſzſza az Emberek az ISTENnek hoſzſzú-türésével, meg-esméri az ő Igazságát és Hatalmát, a' mellyeknek nyilván meg-kell vala láttatni ebben, hogy minekutánna utolsó ſzükségre juttatná a' 'Sidókat; viſzſza-adná nékiek a' békességet, és mind ezeknek meg-gondolása által

vigaſztalja és biztatja az ISTENnek Népét. I. 1-9. II. 10-21.

TANUSÁGOK.

HÁládatoss ggal és Hittel elmélkedni tartozunk arról, a' mi ebben a' Réſzben és annyi ſok más Prófétziákban mondatik arról a' ſzabadúlásról és békességről, a' mellyet az ISTEN fogna küldeni a' Maga Anyaſzentegyházának: Minthogy ezek a' Jövendölések tartoznak főképen az Evangyéliomnak idejére.

2. Értjük ebből a' Réſzből, hogy az Igaz Hiveknek megesmértető jelek ez, hogy ők tsak az egy ISTENben biznak, tsak őtet kivánják, és az ő Lelkeknek minden tehetségeivel ő hozzá sietnek; és az ISTEN a' maga réſzéről őket óltalmazza, és vezérli őket az ősvényen, a' mellyen kell járniok, és mindenre, valami őket illeti, gondja vagyon.

Harmadik Tanúság, mellyet a' Próféta elönkbe ád, ez; Hogy az Emberek rendſzerént megſzokták tanúlni, hogy az ISTENT féljék és igazságot tselekedjenek, mikor őket oſtorozza és mikor az ő ítéleteit látják: De a' Gonoſzok megkeményitik magokat, mindőn az ISTEN vélek kegyelmességet tselekeſzik és őket el-tűri; és a' helyett, hogy meg-térnének, még-gonoſzabbakká és Iſtentelenebbekké léſznek.

Végezetre, az a' biztatás, mellyel Esaiás igéri a' 'Sidóknak az ISTENnek óltalmazását, vigaſztalja az Anyaſzentegyházat és annak minden igaz tagjait, nyugtassa-meg őket a' legveſzedelmesebb időkben-is, és tellyesitse-bé ſzűntelen örömmel és reménységgel.

XXVII. RÉSZ.

Az ISTEN azt igéri, hogy megfogná bűntetni az ő Hatalma által a' 'Sidóknak ellenségeiket, meg-fogna engeſztelődni a' maga Népéhez, és azokat a' kik el-fognának ſzélledni Assiriában és Egyiptomban, viſzahozná Jérusálembe, a' hol azok még fognák imádni az URat.

TANUSÁGOK.

EBből a' Réſzből ezeket a' Tanúságokat hozhatjuk-ki;

1. Hogy akármelly igen nagy légyen az Iſtenteleneknek és az ISTEN' ellenségeinek hatalmok: Ő még-is azoknál hatalmasabb, és mindenkor határt fog vetni azoknak gonoſzságoknak.

2. Hogy azok közőtt a' ſanyar-

nyargatások kőzőtt, a' mellyekkel Ő Felsége a' maga Anyaszentegyházát meg-látogatja, és azok kőzt az Itéletek kőzött a' mellyeket a' bálványozó Népekre szállit ez a' kűlőmbbség vagyon, hogy a' maga Anyaszentegyházát oltorozza szeretetből, és a' végre, hogy azt meg-tisztitsa; holott ellenben, másokat haragjában és a' végre bűntet, hogy el-veszesse azokat.

Ez az URnak szeretete megtetszik a' felől tett Igéreteiben, hogy az el-szélledett 'Sidókat őszve-fogná gyűjteni és viszszavinné Jérusálembe, melly valósággal meg-is lőn a' Babilóniai Fogság után.

Ebből által-láthatjuk; Hogy az ISTEN az ő kegyelmét és ólalmazását soha nem vonja-el egészen a' maga Népétől és az ő Szerelmeseitől; és minekutánna meg-alázta őket az ő oltorozásai által, békességet ád a' háborúság után, és az ő szeretete felől új bizonyságokat, és az ő Irgalmasságának hirdetésére méltó okokat szolgáltat nékiek.

XXVIII. RÉSZ.

Ez itten Éfraim ellen, az az, a' Tiz Nemzetségeknek Országa ellen és a' Júda Országa ellen való Prófétzia.

Esaiás az mondja, hogy az ő ellenségeiknek kezekbe fognak adatni az ő kevéllységekért, az ő feslett életekért és az ő bálványozásokért.

Feddi a' Papokat és Prófétákat, hogy ők-is erre a' kőzőnséges rendeletlenségre vetemedtenek, a' kőzséggel egyűtt nagy tudatlanságba, és szőrnyű veszetségbe merűltenek, és e' felett, hamis bizodalommal tellyesek vólnának, úgy hogy bátorságosoknak itélnék magokat az ISTENnek Itéleteitől.

Fenyegeti őket ezekkel az Itéletekkel, és igéri azonkőzben, hogy az ISTEN a' maga véghetetlen hatalmát és bőltseségét elő fogná venni Jérusálem kedvéért; és, miképen a' főld-mivelő Ember, minekutánna el-készitette a' főldet, és abba el-vetette az ő magvát, kűlőn szakaszta a' jó gabonát: úgy az UR-is kedvezni fogna a' Júdabélieknek, és nem veszténé-el őket a' gonoszokkal.

I. 1-6. II. 7-15. III. 16-19.

TANUSÁGOK.

ÉSaiásnak az Izraéliták ellen való fenyegetései, minket ezekre tanitanak;

1. Hogy az Embereknek bűneik, és kiváltképen a' kevélység, a' részegség és a' feslett élet vonják ő reájok azokat a' bóldogtalanságokat, a' mellyek ő rajtok esnek, és az ISTENnek tsapásait, mellyekkel meg-látogatja őket.

2. Ha ezek a' bűnök nem tetszők Istennek minden rendbéli Emberekben: Még sokkal útálatosabbak a' Vallásnak Szolgaiban; és a' tudatlanság és veszettség azokban, a' kik másokat tanitani tartoznak, a' Kősségnek meg-veszteget ődését szűli, és okozza az Anyaszentegyháznak romlását.

3. Panaszolja Esaiás az Izraélitáknak hamis bizodalmokat, a' kik az időben, mikor az Istennek Haragja már minden órán reájok borúlandó vala, nagy testi bátorságban alusznak vala, és azt mondják vala: *A' Halállal frigyet tettünk, és az eláradott ostor mi hozzánk nem érkezik.*

Illyen módon szoktak az Emberek magoknak az ő bűneikben hizelkedni, és magokat bátorságosaknak tartani, mikor kőzel vagynak ahoz, hogy az Istennek Itéleteitől véletlenül el-borittassanak.

4. Az Isten azt igéri: Hogy Ő *vét Sionban Követ, Próba-követ, drágalátos Szegelet-követ, erős Fundamentom-követ.*

Ez a' Prófétzia tulajdonképen a' Kristus Jésusra néz, és Ő reá szabattatik sok izben az Uj Testamentomban. Lásd Szent Péter' Első Level. II. Rész. 6-7-8. verseiben, a' hol az mondatik; Hogy a' Kristus ez a' Szegelet-kő, a' kinn az Anyaszentegyház épittetett, és a' ki romlásnak és botránkozásnak alkalmatossága a' hitetleneknek, és idvességnek eszkőze mind azoknak valakik hisznek Ő benne.

XXIX. RÉSZ.

Ésaiás ebben a' Részben és következendőkben szóll az Assiriabéliekkel el-jövetelekről, a' kik el-jövendők valának abban az időben Jérusálem ellen.

Meg-jövendőli ebben a' Részben, hogy ez a' Város melly itt *Ariel*nek neveztetik, rővid idő múlva megfogna látogattatni, és környül-fogna vétettetni, de az ISTEN el-szélleszténé és meg-szégyenitené az ellen Hadakozókat.

2. Azt mondja, hogy Jérusálemnek az a' bóldogtalansága fogna származni abból a' nagy meg-keményedésből, vakságból és testi bátorságból, a' mellyek uralkodnak vala abban a' Városban még a' Próféták kőzőtt-is, nem kűlőmben a' Sidóknak képmutató vóltokból.

Ezekhez a' Fenyegetésekhez Igéreteket ragaszt az ő meg-szabadittatások felől.

I. 1-8. II. 9-16. III. 17-24.

TANUSÁGOK.

MEg-kell gondolni ebből a' Részből, 1. Hogy Esaiásnak Jérusálem ellen és azt hábor-

borgatandók ellen való fenyegetéseinek meg-lőn az ő bétellyesedések azután kevés eſztendőkkel, mikor tudni-illik Sénakérib fel-jőve, hogy ezt a' Városſt meg-ſzállaná, de oſztán kénſzeríteték az alól elmenni, az ő táborának veſzedelmével.

2. Hogy a' Prófétáknak vakságok és a' 'Sidóknak kép-mútató vóltok indíták ISTENT arra, hogy ő vélek ekképen bánna. A' honnan ezt kell ki-hoznunk; Hogy tehát az Anyaſzentegyháznak Vezérinek tudatlanságokat és Iſtentelenségeket mindenkor nagy veſzettség kőveti; és hogy az ISTEN a' néki tétetni ſzokott tiſzteletért útálja, mikor az tsak külső és kép-mútató Iſteni-tiſztelet; ezt jelentik ezek az Igék, a' mellyeket a' mi URunk fel-hoz az Evangyéliomban, Mát. XI. 8. *Ez a' Nép tsak ſzájjal közelit én hozzám, és ajakival tiſztel engemet; az ő ſzívek pedig távól vagyon én tőlem.*

3. Ez a' Réſz minket arra tanit, hogy felette nagy iſtentelenség és nagy bolondság azon igyekezni, hogy az Ember elrejtse magát az ISTENnek Szemei elől, és hogy el-vonja magát az Ő Felsége tudása és hatalma alól; és ſemmi minket meg-nem óltalmazhat az ő Itéleteitől, ſem azt meg-nem akadályozhatja, hogy ſzinte ollyan tetſzése ſzerént ne bánjon vélünk az ISTEN mint a' Fazekas bánik a' sárral.

Végezetre, az ISTEN a' maga kőnyőrűletességét és Népéhez való ſzeretetét nyilván ki-mutatja ebben, hogy minekutánna azt fenyegette vólna; igéri, hogy kegyelmébe véſzi, és ditsőséges állapotba fogja ismét helyheztetni őket.

XXX. RÉSZ.

Ésaiás ſzőrnyű jajt kiált a' 'Sidók kőzőtt azokra, a' kik, a' helyett hogy tsendességben várnák a' ISTENnek ſegedelmét az Assiriabéliek ellen, az Egyiptombéliekhez fognának folyamodni; a' kik nem fognák az URnak Prófétáit hallgatni, sőt azokat meg-tiltanák, hogy ne ſzóllanának.

Biztatja őket, hogy meg-fognak ſzabadíttatni, ha az ISTENbe biznának inkább mint az Emberekbe, az ISTEN kéſz vólna ő vélek kegyelmesen tselekedni, őket meg-fogná óltalmazni, és meg-láttatni vélek az Assiriabélieknek veſzedelmét, és azután békességben és bóldogságban fognának élni.

A' Próféta ezt a' bóldog állapotot adja elő, ezt mondván; hogy akkor a' Napnak és a' Hóldnak világosságok

nagyobb léſzen mint ſzokott rendſzerént lenni, és több hasonlatosság ſzerént való ſzóllásoknak módjaival. I. 1-14. II. 15-35.

TANUSÁGOK.

BÉ-tellyesedéseket láthatni azoknak, a' mellyek itten mondatnak, a' XXXVI. és a' XXXVII. Réſzekben, a' hol elő-beſzéli Esaiás az akkor esett dolgokat, mikor az Assiriabéliek Jérusálem ellen hadakozni el-jövének.

Azonban ezeket a' három jegyzéseket kell tenni azokból, a' mellyek mondatnak ebben a' Réſzben. 1. Esaiásnak a' 'Sidók ellen tett fenyegetése, a' kik a' helyett, hogy egyedűl az ISTENre támaſzkodnának, az Egyiptomnak Királyjánál akarnak vala magoknak bátorságot találni; azt mutatja, hogy az ISTEN nem áldja-meg azokat, a' kik a' veſzedelmes állapotban gonoſz eſzközökhez folyamodnak magoknak meg-ſzabaditására, vagy a' kik az Emberekben biznak inkább, mint Ő-benne.

A' Próféta nékünk e' dolog aránt azt mondja: *Nyúgodalomban maradhatunk-meg, és tsendességben 's reménységben léſzen a' mi erősségünk.*

2. Esaiásnak azért való feddődése, hogy a' 'Sidók nem engednek vala a' Prófétáknak, sőt még akarják vala bé-fogni azoknak ſzájokat, arra tanit bennűnket; Hogy végső meg-keménnyedésnek a' jele, nem hallgatni az ISTENnek Beſzédét, és nem ſzenvedhetni-el, hogy az ő Szolgai az Igazságot megmondják.

3. Az ISTEN nagy Jóságát bizonyitja ezzel, hogy nem tekintvén a' 'Sidóknak bűneiket, azt mondja nékiek, hogy Ő azért várná őket, hogy könyörűljön rajtok, és meg-kegyelmezzen nékiek, és meg-fogná óltalmazni Jérusálemet és annak Lakóit.

Az ISTENnek ez az Emberekhez való Jósága és könyörűletessége inditson minket arra; Hogy főképen az ő jó-kedvét keressük, egyedűl tsak ő benne bizzunk, és ollyan módon éljünk, hogy ő lehessen óltalmazónk, és minden bizodalmunkat ő benne helyheztethessük.

XXXI. RÉSZ.

A' Próféta tovább-is fenyegeti azokat, a' kik fegitséget az Égyiptombéliektől fognának keresni az Assiriabéliek ellen, és biztatja a' 'Sidókat

kat az ISTENnek az ő óltalmazásával. I. 1-3. II. 4-9.

TANUSÁGOK.

A' Fő Tanúság mellyet ebből a' Réfzből kell venni, ez; Hogy ISTEN ellen való nagy vétek és magunknak meg-tsalása, bizodalmunkat az Emberekben vetni inkább, mint az ISTENnek fegedelmében.

A' miképen Esaiás azt mondá, hogy az Egyiptombéliek tsak emberek vólnának és nem Iſtenek: Mi-is tartozunk mindenkor erről meg-emlékezni, hogy az Emberek merő azon erőtlenségek, minden erejek, vagy tehetségek nem egyéb hijábavalóságnál, és a' kik ahoz támaſzkodnak, meg-tsalattatnak az ő reménységekben; Holott ellenben azok, a' kik az ISTENT félik és ő benne reménylenek, egyedűl tsak az ő Akaratjától és Hatalmától függvén: Tellyes bátorságban vagynak.

Meg-kelle ezt a' 'Sidóknak esmérni, mikor Sénakérib Assiriának Királyja el-jőve Jérusálem ellen; Az ő jővetele és nagy elő-menetele eleinte mindeneket bé-tőlt vala rettegéssel; De az ISTEN meg-fzegyenité ennek a' Királynak fzándékát, és indittatván Ezékiásnak könyörgése által, a' ki tsak az ISTENben bizik vala, viſzſzá-adá a' békeséget Jérúsálemnek; a' miképen mondatik a' következendőkben.

XXXII. RÉSZ.

Le-irja Ésaiás Próféta azt a' bóldog állapotot, a' mellyben a' 'Sidók élni fognának Ézékiásnak Orfzáglása alatt az Assiriabéli Királynak megverettetése és a' Város alól el-menetele után; és meg-jővendőli, hogy akkor az Igaz emberek fel-fognak emeltetni, a' Gonoſzok pedig megtognak aláztatni.

Fordúl annakutánna a' Jérúsálembéli Aſzſzonyi-állatokhoz, a' kik bujálkodásban és kényességben élnek vala, és azt mondja azoknak, Sirjanak a' reájok következendő bóldogtalanságokon; azt igérvén mindazáltal, hogy békesség és fzerentsés jó állapot fogna következni a' fzomorúságnak és a' háborúságnak helyében; és az ISTENnek itéletei mint a' kő-eső, úgy fognának fzállani az Assiriabéliekre.

I. 1-8. II. 9-20.

TANUSÁGOK.

EZ a' Réfz ugyan azon Tanúságokat nyújtja nékűnk, a' mellyeket a' feljebb való Réfzek az arant a' Nagy fzabaditás aránt, a' mellyet az ISTEN Jérusálemnek adandó vala Ezékiás idejében.

Ezen fellyűl, ebben a' mit

Esai-